Hall

CAROLI · SIGONII
SCHOLIA

QVIBVS . T. LIVII . PATAVINI . HISTORIAE . ET EARVM . EPITOMAE . PARTIM . EMENDANTVR PARTIM . ETIAM . EXPLANANTVR

multis in locis aucta.

Eiusdem in eosdem libros Chronologia, ipsorummet Scriptorum uerbis confirmata.

CVM . PRIVILEGIO

VENETIIS ∞ D LXXII.
In Aedibus Manutianis.

CAROLI·SIGONII SCHOLIA

QVIBVS . T. LIVII. ET . EARVM . EPITOMAE PARTIM. EMENDANTVR PARTIM ETIAM EXPLANANTVR

De germano Liuianorum librorum indice .

GERMANVM non eſſe Liuianorum librorum indicem illum, qui uulgo fertur, uerum a grammatico aliquo parum ſcite fuiſſe affictum, cum multis alijs ſummis ſuperioris memoriae uiris aſſentior, tum maxime Franciſco Petrarcae, qui in primo libro rerum memoratarum, & in epiſtola ad Ioannem Certaldenſem non obſcure, quid ipſe de eiuſmodi re ſentiat, edit, his uerbis. Sed heu quantam aetatis noſtrae maculam. Huius tam ingentis, tamque egregij operis uix portio ſubeſt exigua quidem : cum in Decades uel ab ipſo conditore, uel, quod magis reor, a faſtidioſis poſt modum lectoribus lectum foret, ex quattuordecim niſi tres Decades ſuperſunt. Item. Quod niſi fallit aeſtimatio, fruſtraturque memoria, prope ad eandem litterarum congeriem uidetur accedere uel T. Liuij Romanarum rerum liber ingens, quem in partes, quas Decades uocant, non ipſe, qui ſcripſit, ſed faſtidioſa legentium ſcidit ignauia. Haec ille. Id autem ita eſſe ex grammaticis etiam ueteribus, ut Priſciano, Diomede, Cenſorino, & eo demum, qui ſingulorum horum librorum epitomas ſcripſit, facile intelligi poteſt. apud quos animaduertere licet in hac hiſtoria nominanda nullam Decadum, perpetuā librorum, in quos ipſa deſcripta erat, fieri mentionem. Quod facturos eos aliquando fuiſſe credendum eſt, niſi iam mortuis illis eiuſmodi index celebrari coepiſſet. Decadum autem nomen probabile reddidiſſe uidetur numerus librorum, qui a T. Liuio ſcripti eſſe dicũtur. cum XIV Decades in CXL libros (tot enim ab eo editos eſſe uulgo creditur) rotundo quodam numero diuidantur. Verum & haec falſa opinio eſt. Idem enim Petrarca CXLII ab eo ſcriptos eſſe tradit. idq. nos ita eſſe in ſcholijs Epitomae libri CXXXVI oſtendemus. His igitur adducti rationibus Germanā horum librorum inſcriptionem reſtituendā eſſe putamus hanc. T. LIVII . PATAVINI. HISTORIARVM . AB . VRBE . CONDITA . LIBRI . CXLII . Ex quibus tamen cum ſuperiorū ſaeculorum incuria CVII interciderint, cogimur eos XXXV tantummodo nominare. Hiſtorias autem eum credo iccirco inſcripſiſſe, ut hic liber diſtingueretur ab ijs, qui Annales appellabantur. ſiquidem aliud erat Annales, aliud hiſtorias ſcribere. Nam Annales (ut a ueteribus accepimus) tantummodo quod factum, quoq. anno factum eſſet demonſtrabant; Hiſtoriae uero non ſolum id, quod geſtum eſſet, ſed etiam quo conſilio, quaque ratione geſtum eſſet, indicabant. cum autem primis temporibus omnes, qui de rebus Romanis ſcriberent, Annales conficerent, ut Pictor, ut Piſo, ut Fannius, ut Libo, poſtremo etiam hiſtoriae ſcribi coeptae ſunt, ut a Coelio, a Tuberone, ab Aſellione, a Siſenna, a Salluſtio, a Liuio. Itaque cum qui hiſtorias ſcriberent, alij aliunde ſcribendi initium facerent, Liuius

ut & ipse scriptionis suae & genus, & initium iudicaret, HISTORIAS . AB . VRBE . CONDITA nominauit; nimirum intelligi cupiens, se a primordio urbis, (quemadmodum ipse in principio profitetur) res Romanas esse scripturum. Atque hoc quidem etiam consilio Sallustius usus libros historiarum complures edidit, quibus res (ut opinor) populi R. quibus ipse interfuit, se perscripturum esse testatus est. Initium certe scribendi a Sullae morte Catulo, Lepidoque consulibus fecit. Quod ex uerbis eius quibusdam, quamquam diuulsis, quae a Prisciano lib. xv ex primo historiarum libro Sallustij proferuntur, intelligi potest. Ea uero sunt haec. Res populi R. M. Lepido, Q. Catulo consulibus, ac deinde militiae, & domi gestas composui.

DE EPITOMIS.

EPITOMAS porro, idest (ut ego interpretor) breuia singulorum librorum argumenta unicuiq. libro praefixi: ut quisque breuiter, ac facile, quid in quoque libro contineretur, cognoscere, ac qui Liuiani libri intercidissent, & quantum in ijs amissis acceptum detrimenti esset, intelligere posset. Nā siue a Liuio, siue a Floro, siue ab alio quo scripta sunt, (haec enim omnia traduntur) ad Romanas certe res illustrandas accommodatissimae sunt, praesertim uero ubi Liuiana Historia excidit. Qua in parte Liuianam apud quemque obtinere debent auctoritatem.

IN . EPITOMEN . LIBRI . I

SYLVII. Item, Tyberis.} Siluij, & Tiberis scribendum esse ex manuscriptis exemplaribus, Graecisque libris constat, apud quos est σίλυιος, & τίβερις. IN centurias populus diuisus.} Lego, In curias. Nam Liuius ita loquitur. Cum populum in curias XXX diuideret, nomina Sabinarum curijs imposuit. METII Suffetij.} Fufetij. ut post dicam. ANCVS Martius.} Marcius. ut post dicam. TENTANDAE scientiae caussa.} Veteres libri. Hic tentandae scientiae caussa. OSTIAM condidit. Tarquinius.} Manuscripti libri pleniores sunt. ita. Ostiam condidit. Regnauit annos XXXIII. Eo regnante Lucumo Damarati Corinthij filius a Tarquinijs Etruriae ciuitate Romam uenit, & in amicitiam Anci receptus Tarquinij nomen ferre coepit. & post mortem Anci regnum excepit. centū additis &c. Quam lectionem probo. IDQVE protinus factum.} Vet. lib. Idque protinus ab Attio factum. CLOACAS fecit. Ser. Tullius.} Vet. lib. uberiores. ita. Cloaca fecit; occisus est ab Anci filijs, cum regnasset annos XXXIIX. successit ei Ser. Tullius natus ex captiua nobili Corniculana, cui puero adhuc in cunis posito caput arsisse traditum est. Is Veientes &c. Lustrum condidit. Classes.} Plenior antiqua est lectio. sic. Lustrum condidit, quo censa LXXXM esse dicuntur. Classes. Est autem hic numerus etiam apud Liuium: & is, qui Epitomas scripsit, eiusmodi summas diligentissime ponere solitus est. IN Auentino fecit. L. Tarquinius.} Plenior est uetusta manuscriptorum librorum lectio. hoc modo. In Auentino fecit. Interfectus est a L. Tarquinio Prisci filio consilio filiae suae Tulliae, cum regnasset annos XXXIV. Post hunc L. Tarquinius Superbus, neque patrum, neque populi iussu regnum inuasit. Quo die &c. Filius Sex. Tarquinius dolo.} Vet. lib. Filij Sex. Tarquinij dolo. loquitur autem de rebus gestis Tarquinij Superbi regis. Itaque praeter alia, Sex. etiam Tarquinij filij dolo (inquit) Gabios in suam potestatem redegit.

IN . LIBRVM . I

1 VELVT dissidentes primo mores sequatur animo, deinde ut magis, magisque lapsi sint, tum ut ire coeperint praecipites.} Probo doctorum quorundam hominum coniecturam, qui, Desidentes, legunt. Etenim subsequitur. Vt magis, magisq. lapsi sint, tum ut ire coeperint praecipites. Videtur enim eadem semper translatione res magis crescere, quam translationem, quia primo duriorem esse putauit, adhibita particula, Velut, molliorem fecit. Quod in proprio, Dissidentes, faciundum non fuisset. Est autem Desidere leni quodam motu in semet concidere. Porro autem his uerbis mutationes omnes Romani imperij breuissime complexus est. Nam cum, Partum imperium, ait, interuallum illud totum indicat, quod a Romulo ad Ap. Claudium intercedit, qui primus bellum extra Italiam Carthaginiensibus fecit: Cum, Auctum, tempus inde ad Carthaginem euersam notat. Desedisse praeterea mores intelligit, Gracchanis temporibus; Lapsos magis esse, Sullanis; Praecipites isse, Caesarianis. Reliqua inde tempora, Augusti imperium post deuictum ad Actium Antonium, quibus haec scribere aggressus est, significat. Itaque li. IX. ait: Modo sit perpetuus huius, qua uiuimus pacis amor, & ciuilis cura cōcordiae. REGE Philaemene.} Phylaemene legendū esse apparet ex uersu Homeri. παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο πυλαιμένεος λάσιον κῆρ ἐξ ἐνετῶν. IN quem egressi sunt locū, Troia uocatur, Pagoq. inde Troia nomen est.} Malim, Pagoq. inde Troiano nomen est. ut No syllaba repetenda sit, ut saepe infra faciundum esse docebimus. HETRVSCORVM opes.} Etrusci, & Etruria scribendum est

sine adspiratione, manuscriptis libris auctoribus, ijsque, qui lapides Triũphales, qui in Capitolio Ro-
mae sunt, descripserunt. NVMICVM flumen. § Probo ea, quae a Glareano dicta sunt, cur Nu-
micium, & non Numicum flumen dicendum sit. Addo etiam Dionysium Halicarnass. libro I. ποταμὸν
νομίκιον appellare. AVCTOREM nominis sui. § Auctor, & auctoritas, scribendum. ita & ma-
nuscriptis libris, & uetustis lapidibus attestantibus, & Dione tradente, qui declarans quid auctoritas
senatus sit, αὐκτώριτας scribit. postremo ex uocis etiam ipsius ratione a ueteribus grammaticis tradita.
ATYS. Capys. § Atis ex ijs nominibus est, quae litteram Y respuũt; quod uetera exemplaria do-
cent. & deriuatiuum nomen Atius. De quo ita Virgilius. Alter Atis, genus unde Atij duxere Lati-
ni. Capys etiam cum Graecorum more flectitur, Capyos, amat litteram Y, cum latinorum, Capis, I.
CAPETO Tiberinus, qui in trãsiectu Albulae amnis submersus celebre ad posteros nomen flu-
mini dedit. § Tiberius legendum esse, auctoritate ueterum historicorum, & maxime Dionis, Eu-
stathius in Dionysium confirmat, qui Tiberim, cum Albula diceretur, a Tiberio uocatum esse scri-
bit, non ab eo, qui Augusto successit, sed a quodam alio, qui raptus a flumine nomen ei reliquit.
Verba etiam illius placuit apponere. ὅτι ὁ τίβερις ἄλβυλος ποτὲ καλούμενος, οὕτω μετεκλήθη, ὡς βασίλεως τι-
βερίου ἐν αὐτῷ θανόντος, ἄλλαι τε ἱστορίαι βοῶσι, καὶ ἡ τοῦ δίωνος. τιβέριον δ' ἐνταῦθα ἡ ἱστορία φησὶν, οὐ τὸν μετὰ τὸν
αὔγουστον, ἀλλ' ἕτερον ἀρχαιότερον, ὅς, φησὶν, ἐν μάχῃ τελευτήσας, καὶ ὑπὸ τοῦ ῥεύματος παρενεχθεὶς ἐπώνυμον ἑαυ-
τῷ τὸν ποταμὸν ἀφῆκε. 2
LAVRENTIAE uxori. § Vet. lib. Laurentiae. Item Plutarchus in Romulo, & Dionysius libro I.
ἄκκαν λαρέντιαν. ET a Palanteo urbe Arcadia Palantinum, deinde Palatinum montem appella-
tum. § Eustathius docet Pallantium duobus ll, Palatium uno scribendum esse his uerbis. τῷ πάνυ
νεὼν ἱδρύσας, καὶ λόφον ὀχυρωσάμενος, ὃν παλλάντιον ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ πάλλαντος. ὅθεν καὶ νῦν οἱ ῥωμαῖοι τοὺς
βασιλεῖ πρέποντας τόπους οὕτω καλοῦσιν παλάτια, καθ' ὑφαίρεσιν ἀμεταβόλων τοῦ τε λ, καὶ τοῦ ν. PALATINVM
Romulus, Remus Auentinum. § Vet. lib. Palatium Romulus. Recte. Nam Palatinum non est per-
inde atque Auentinum, substantiuum nomen, sed adiectiuum. Itaque nisi ubi collem addimus, Palati-
num dicere non debemus. ut infra. Inter Palatinum, Capitolinumque collem. Ex Palatio autem Pa-
latinus, ex Auentino Auentinensis orta nomina sunt. Ita paullo post. Palatium primum, in quo ipse
educatus erat, non Palatinum lege. DONEC tradito seruis publicis sollemni ministerio. § Ap.
Claudium Caecum censorem intelligit. qui sacra a Potitijs ad seruos publicos transtulit. ut ipse scri-
bit libro IX. LOCVM, qui nunc saeptus densis sentibus inter duos lucos est, Asylum aperit. §
Quidam ueteres libri habent. Qui tunc saeptus densis sentibus inter duos lucos erat. Quod non probo.
Nam Dionysius, ita, ut Liuius, loquitur. τὸ μεταξὺ χωρίον τοῦ τε καπετωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὃ καλεῖται νῦν κα-
τὰ τὴν ῥωμαίων διάλεκτον μεθόριον δυοῖν δρυμῶν. CENTVM creat patres, siue quia is numerus satis erat,
siue quia soli centum erant, qui creari patres possent. § Sane legendum esse uidetur, Qui ciere patres
possent. sic enim scribit lib. x. Qui patrem ciere possent, eos patricios esse appellatos. Dionysius etiam,
ac Plutarchus, ubi exponunt caussas, cur centum potissimum senatores, quos patres appellauerit, Ro-
mulus crearit, ita aiunt. ὅτι πατέρας εἶχον ἀποδεῖξαι μόνοι. i. quod patres nominare soli centum possent,
quasi uero alij terrae filij essent.
A PLERISQVE rogitantibus dimissi, ecquid feminis quoque Asylum aperuissent. § Vet. 3
lib. ecquid non feminis quoque. CENINENSES. § Dionysius, & Stephanus de urbibus ur-
bem καινίνην scribunt cum diphthongo. ex quo apparet Caeninenses esse scribendum. THALAS-
SII cuiusdam. § Vet. lib. Talasij, itemque Graeci ταλάσιον. CENINENSES, Crustuminique, &
Antemnates. § Vet. lib. Caeninenses, Crustomini, & Antemnates. OVANTEM Romulum Her-
silia coniux precibus raptarum fatigat, orat. § Vet. lib. Precibus raptarum fatigata, orat. Perspicue ue-
rum. Sic loquitur alibi Liuius. QVOD alienis cladibus ceciderant animi. § Vet. lib. Quod iam
alienis cladibus ceciderant animi. IN Crustuminium nomina darent. § Legendum. In Cru-
stuminum. ut subaudiatur, agrum. ADDITVR fabulae. § Probo suspicionem Glareani, qui le-
git. Additur fabula. ut non ea, quae exposita sunt, sed, quae exponenda sunt, fabula dicantur. Addo
illud, Liuium ita lib. v. esse locutum. Inseritur huic loco fabula. & libro x. Id credo cognomen erro-
rem in aedilibus fecisse, secutamque fabulam mistam ex aedilicijs, & consularibus comitijs conue-
nientem errori. HOSTIVS Hostilius. § Alio libro ostendi ex auctoritate lapidum Capitolino-
rum, & Valerii, & Macrobij Hostum esse praenomen tum in hoc rege, tum in Hosto Lucretio con-
sule, de quo infra dicam, non Hostium. HIC in Palatino. § Vet. lib. Palatio. ut ante.
AB arce decurrerat. § Vet. lib. Decucurrerat. ostendit porro Priscianus bonos auctores compo-
situm, cucurri, usurpasse, ut Liuius in II. Et si ferocius procucurrissent. idemque fecisse Catonem,
Plautum, & Terentium.
EQVVS Curtium in uado statuit. § Hanc lectionem laudat Glareanus, iniuste. Vet. enim libri 4
habent, Equum Curtius in uado statuit. Ex quo intelligi potest legendum esse. Equum Curtius in
uado destituit. nam Plutarchus hanc sententiam ita uertit. καὶ ἐάσας τὸν ἵππον, ἑαυτὸν ἔσωσεν. i. destituto
equo semet seruauit. Errori locum dederunt finitimae illae syllabae do, de. Ab T. Tatio. Titien-
ses appellati. § Quamquam Festus a praenomine Tatij ait Titienses esse dictos, tamen Tatienses po-

 tius

tius legendum puto a Tatio. Ita enim Vet. libri. ita Varro. Ita Plutarchus. ἀπὸ τατίου τατιήνσης.

Lvcervm nominis, & originis caussa incerta est.§ Iidem Lucrenses etiam a Festo, & Plutarcho dicti sunt. Horum originem incertam esse ait Liuius, non quia nulla tradita sit, sed quia aliam alij tradentes rem in dubium adduxerunt. alij enim a luco, alij a Lucumone, alij a Lucero Ardeae rege nominatos uoluerunt. auctor Plutarchus, Festus, Pedianus. Vt tamen expiarentur legatorum iniuriae, regisq. caedes, foedus inter Romam, Lauiniumq. urbes renouatum est.§ Si locus hic attente spectetur, facile, ut ait Glareanus, intelligetur aliquid deesse. deest autem ratio. qua expiatio facta est. De qua Dionysius ita. τότε ἄγος ἀφοσιοῦται τὸ περὶ τοὺς πρέσβεις γενόμενον. & Plut. in Romulo. καὶ καθαρμοῖς ὁ ῥωμύλος ἥγνισε τὰς πόλεις, οὓς ἔτι νῦν ἱστοροῦσι ἐπὶ τῆς φερεντίνης πύλης συντελεῖσθαι. Aut igitur sacri mentio deest, aut uoce illa, Foedus, continetur, atque expressa est. Ceterum renouatio foederis cum Laurentibus sollemnis erat. Lib. enim IIX. ait. Cum Laurentibus renouari foedus iussum. renouaturq. ex eo quotannis post diem decimam Latinarum. Qvos Celeres appellauit.§ Rationem affert nominis Plutarchus. ἀπὸ τῆς περὶ τὰς ὑπουργίας ὀξύτητος. Ad Caprae paludem.§ Suspectum se habere hoc nomen ait Glareanus, neq. alibi se legisse. At Plutarchus tamen in Romulo ita ait. ἡ δὲ ἡμέρα, ᾗ μετήλλαξε, ὄχλου φυγὴ καλεῖται, καὶ νόνναι καπρατῖναι διὰ τὸ θύειν εἰς τὸ τῆς αἰγὸς ἕλος ἐκ πόλεως κατιόντας, τὴν γὰρ αἶγα κάπραν ὀνομάζουσιν Et Festus lib. III. Capralia appellatur ager, qui uulgo ad Caprae paludem dicitur.

Abi, nuncia, inquit, Romanis &c. proinde rem militarem colant &c.§ Haec sic uertit Plutarchus. χαῖρε, καὶ φράζε ῥωμαίοις. ὅτι σωφροσύνην μετὰ ἀνδρείας ἀσκοῦντος ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρωπίνης ἀφίξονται δυνάμεως. Decreuerunt enim, ut, cum populus regem iussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent. Hodieqve in legibus, magistratibusq. rogandis usurpatur idem ius ui ademptum. priusquā populus suffragium ineat, in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt.§ Difficilis, & lubricus locus hic est. In ueteribus libris est, Vi adempta, non Vi ademptum. Quam lectionem aliorum ingenio partam probat Glareanus his uerbis. Quidam emendarunt Vi ademptum, & ad, Vsurpatur, uerbum coniungunt. quod placet. & Vi ademptum fortasis ad Iulium Caesarem retulit, quem tamen propter Augustum nominare non audebat. nisi quis malit ad eius saeculi seditiones referre, quae Caesarem praecesserunt. Haec ille. Mihi uero neque haec lectio, neque haec sententia probatur. neque enim hoc ius ui aut a Caesare ademptum est, ut ante Caesarem ab alio. De Caesare testis est Suetonius, qui scribit de eo. Comitia cū populo partitus est, ut exceptis consulatus competitoribus de cetero numero candidatorum pro parte dimidia, quos populus uellet, pronunciarentur, pro parte altera, quos ipse dedisset, & edebat per libellos circum tribum missos scriptura breui. Caesar dictator illi tribvi. Commendo uobis illum, & illum, ut uestro suffragio suam dignitatem teneant. De alijs auctor est Liuius, qui scribit libro VI Omnium comitiorum eius anni patres auctores fuerunt. & lib. IIX. Lata lex, ut legum, quae centuriatis comitijs ferrentur, ante initum suffragium patres auctores fierent. Accedit, quod Cicero in oratione pro Plancio, quam post Sullae mortem ante Caesaris dictaturam dixit, ait. Apud maiores nostros magistratum non gerebat is, qui ceperat, si patres auctores non erant facti. Quae cum ita sint, probo magis ueterum lectionem, Vi adempta. ut sit sensus. Hodie quoque usurpatur idem ius, ut patres comitiorum sint auctores, nisi fortasse uis aliqua fiat a tribuno plebis aliquo, qui sine auctoritate senatus cum populo agat. Quod saepissime ante Caesarem factum esse, omnia Romanorum monumenta loquuntur. Quod autem inquit, Vi adempta, Cicero dixit ad Lentulum. Vi excepta. Ego tibi a ui, hac praesertim imbecillitate magistratuum, praestare nihil possum; ui excepta, possum confirmare te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum.

Ser. Tvllo.§ Ser. Tullio. perspicue. Avgvr ad laeuam, eius capite uelato, sedem cepit.§ Hunc in modum distinguendum esse hunc locum Rhodigino placuit, Plutarchi auctoritate adducto, qui scribit in Numa. ἐνταῦθα τῶν μαντέων ὁ πρωτεύων τὸν μὲν εἰς μεσημβρίαν τρέψας ἐγκεκαλυμμένον, αὐτὸς δὲ παρεστὰς ἐξόπισθεν &c. uidetur enim Plutarchus, (si modo recte est apud illum uox illa ἐγκεκαλυμμένον) caput regis uelatum fuisse, non auguris significare. Me autem iuuat eorum esse sententiae, qui ad laeuam eius scribunt, & caput uelatum auguris intelligunt, quod infra dicat. Statua Attij capite uelato in comitio fuit. & lib. x. Si augur capite uelato uictimam caedat, auguriumue ex arce capiat.

Qvae fama in Sabinos, aut quo linguae cōmercio.§ Vet. lib. qua fama. Dea Aegeria.§ Vet. lib. Egeria. probo. Dionysius enim & Plutarchus ἠγερίαν edunt, aut ἐγερίαν. Festus ab egerendo dictam esse scribit. Atqve omnium primum ad cursum Lunae in XII menses describit annum. quem, quia tricenos dies singulis mensibus Luna non explet, desuntq. dies solido anno, qui solstitiali circumagitur orbe, intercalares mensibus interponendo, ita dispensauit, ut uicesimo quarto quoque anno ad metam eandem solis, unde orsi essent, plenis annorum omnium spatijs dies congruerent.§ M. Antonius Sabellicus huius loci obscuritatem primus (ut opinor) & sensit, &, ut ipse sibi uisus est, sustulit. cuius uiri auctoritas tantum ualuit, ut post eum Glareanus, & ceteri, qui hunc locum attigerunt, eundem ita ut ille ostenderat, exposuerint. Quorum interpretationem cur hoc demum tempore unus ipse repudiem, paucis, ut institui, explicabo. sic igitur exponit Sabellicus. Cum Lunarem annum Numa XII mensium & CCCLV dierum primus instituisset, quia cum solari eo anno non conuenire reperiebat, qui diebus CCCLXV, & quadrante conficitur, dies qui quotannis ad sola-

ris anni

ris anni rationem deerant, quorum summa uigesimo quoque quarto anno erat CCXLIV, ita dispensauisse, ut octauo quoque anno XC interponeret, tertio autem octennio, idest uicesimo quarto quoque anno non XC, sed LX, qui superabant. atque ita effecisse, ut eo demum anno dies lunaris & solaris anni, a quo orsi essent, congrueret. Hunc autem sensum ut eliceret, contra omnium librorum auctoritatẽ legit, uicesimo quoque quarto anno, cum ubique, uicesimo, legatur. Ego autem ita sentio. Lunarem annum Numam instituisse non CCCLIV dierum. Cum autem solaris lunarem superaret quotannis XI diebus & quadrante, inuenit uicesimo anno lunarẽ a solari uictum esse diebus omnino CCXXV. ut ergo illo demum anno solaris cum lunari congrueret, atque ad eandem metam solis, unde orsi essent, dies conuenirent, hos dies ita dispensauit, ut non octauo, sed secundo quoque anno alternatim modo dies XXII, modo XXIII interponeret. Qua ratione fiebat, ut cum peruenisset ad annum XX, lunaris annus a solari nec uinceretur, nec eum uinceret. Quod unusquisque intelliget, qui summam annorum hoc modo concipiet. nam cum quarto quoque anno XLV dies intercalentur, si quinquies quadraginta quinque sumpseris, eos CCXXV reddideris. Hanc autem sententiam, quamquam obscurius, edit Plutarchus in Numa ita: τῆς δὲ γινομένης ἀνωμαλίας περὶ τὴν σελήνην, καὶ τὸν ἥλιον ἔννοιαν οὐκ ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἕν μὲν φυλάττοντες μόνον, ὅπως ἑξήκοντα, καὶ τριακοσίων ἡμερῶν ὁ ἐνιαυτὸς ἔσαι. νυμᾶς δὲ τὸ παράλλαγμα τῆς ἀνωμαλίας ἡμερῶν ἕνδεκα γίνεσθαι λογιζόμενος: ὡς τοῦ μὲν σεληνιακοῦ τριακοσίας πεντήκοντα τέσσαρας ἡμέρας ἔχοντος, τοῦ δὲ ἡλιακοῦ τριακοσίας ἑξήκοντα πέντε, τὰς ἕνδεκα ταύτας ἡμέρας διπλασιάζων ἐπήγαγε παρ᾽ ἐνιαυτὸν ἐπὶ τῷ φεβρουαρίῳ μηνὶ τὸν ἐμβόλιμον εἴκοσι καὶ δυοῖν ἡμερῶν ὄντα. Et Censorinus ita. Cum intercalario mensi XXII dies, uel XXIII alternis annis addi placuisset, ut ciuilis annus ad naturalem exaequaretur, in mense potissimum Februario inter Terminalia, & Regifugium intercalatum est. Hoc tantum inter hos interest, quod Plutarchus quadrantis diei rationem non habet. Itaque secundo quoque anno XXII dies interpositos esse censet. Censorinus autem habet. Itaque modo XXII, modo XXIV intercalatos esse ait, ut quinque dierum, qui ex quadrante diei uicies sumpto oriũtur, ratio haberetur. Haec cum summorum scriptorum auctoritate firmentur, neminem non probaturum, illa altera non omnino repudiaturum esse confido. PONTIFICEM deinde Numa Marcium Marci filium ex patribus legit.] Nemo animaduertit hunc locum esse mendose, cum sit. Nominatiuus enim, Numa, uacat, cum tota oratio altius repetenda sit, & suum habeat nominatiuum, quem spectet. inquit enim: Declaratus rex Numa Ianum indicem pacis, bellique fecit, annum descripsit, Flaminem Ioui assiduum creauit, uirgines Vestae legit, Salios legit, Pontificem deinde Numa Marcium Marci F. legit. Hic ego dico, non esse necesse Nominatiuum, Numa, iterare, placere autem, Numam Marcium legi. Fuit enim Numa praenomen Sabinum. Itaque Pompilij, & Marcij id tulerunt. Marcus autem Marcius is est, (credo) qui Numam Pompilium ad regnum Romae accipiendum (ut ait Plutarchus) hortatus, cum eo Romam ex Sabinis commigrauit. Hic cum ab eodem rege in patriciorum numerum relatus esset, post eius obitum cum Tullo Hostilio de regno contendit, ab eoq. uictus sibi mortem consciuit. Huius filius Pompiliã Numae Pompilij regis filiam in matrimonio habuit, & ex ea Ancum Marcium regem suscepit, quem tulisse Numae praenomen apparet lib. V. Taciti, ubi ait. Numam Marcium praepositum urbi fuisse a Tullo Hostilio rege. Quod autem ratione confirmaui, id etiam in quibusdam manuscriptis libris inueni.

M. Marcius Sabinus.
a Numa rege in senatum lectus. & post in regni petitione
a Tullo Hostilio uictus sibi mortem consciuit.

Numa Marcius
Numae regis gener, primus Pont. Max. ab eo factus
a Tullo rege ubi praefectus.

Ancus Marcius rex IV
Numa regis ex filia nepos,
Plut. in Numa.

Et soli Fidei sollemne instituit.] Vox, Soli, habet sine controuersia mendum. Dionysius δημοσίαν πίστιν uocat, idest publicam Fidem. si autem in quibusdam manuscriptis est, (ut audio) Et simul Fidei, non improbo. IMPERITABAT tum C. Cluilius Albae.] Legendum est. C. Cloelius. Quod hac ratione confirmo. Nominat hoc in loco Liuius C. Cluilium Albae Dictatorem, & fossam Cluiliam ab ipso C. Cluilio procul ab urbe V millia passuum factam Dionysius lib. III. hunc ducem κοίλιον, & fossam κοίλιαν uocat. at libro IIX, itemque Plutarchus in Coriolano κλοίλιαν. Ex quo intelligi potest apud Liuium, & Dionysium lib. III. legendum esse Cloelium, & Cloeliam. praesertim uero cum Festus scribat, Cloelias fossas a Cloelio Albanorum rege esse dictas. Fuit autem Cloelia gens Albana, post a Tullo Hostilio Alba euersa Romam translata. Dionysius auctor, itemque Liuius.

Caroli Sigonij Scholia

Et neganti Albano bellum in trigesimum diem indixerunt.] Trigesimum tertium legendum, ex eo, quod infra scriptum est. Si non deduntur, quos exposcit diebus tribus, & triginta, tot enim sollemnes sunt, peractis, bellum ita indicit. Albani Metium Suffetium creant.] Lege Fufetium. nam Dionysius habet φυφέτιος. & Plutarchus in libro τῶν παραλλήλων, μέτιον φυφέντιον appellat. Eodem modo Q. Fufius Calenus, non Fusius, ut uulgo, uocandus est. Quod ex Capitolino eius consulatu, & Graeco Dionis libro intelligi potest.

6 Ea res a statiuis exciuit Metium. ducit quam proxime ad hostem potest.] Vet. lib. Is ducit quam proxime. Foecialis.] Fetialis scribendum arbitror, sine diphthongo. Ita enim lib. ueteres. ita Graeci φητιάλεις, & φετιάλεις. ita demum nominis ratio postulat. Fetiales enim a feriendo dictos esse scribit Festus, quod pacis faciendae essent auctores. Sagmina, inquit, te rex posco. Rex ait, puram tollito.] Vet. lib. Pura. ut ad Sagmina referatur. Si prior defexit publico consilio, dolo malo: tu illo die Iuppiter populum R. sic ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam.] Vet. lib. plerique. Tum ille dies Iuppiter. Ex quo conijcio legendum esse, Tum ille Diespiter. Verba enim solennia sunt, eaque antiquissima, ut ait Festus lib. x. his uerbis, Silicem tenebant iuraturi per Iouem, haec uerba dicentes, Si sciens fallo, tum me Diespiter, salua urbe arceque, bonis eijciat, ut ego hunc lapidem. est autem apud Liuium, Dolo malo, idem, quod, Si sciens fallo. Diespiter autem Iuppiter dictus est, quasi Diei pater. Varro. Eo maiore cum gaudio, quo prope metum res fuerat.] Vet. lib. quo propius metum. placet. Sic eat, quaecumque Romana lugebit hostem.] Vet. lib. quaecumque Romanum lugebit hostem. placet. Lex horrendi criminis erat. Duumuiri perduellionem iudicent.] Vet. lib. Horrendi carminis erat. Vere. Carmen enim appellat uerba legis, quae sequuntur. Duumuiri perduellionem &c. Sic lib. III. Recitabatque rogationis carmen. Si quis tribunos plebis decem. &c.

7 Exempli parum memoris legum humanarum.] Emendat Beatus Rhenanus, Romanarum, pro Humanarum, quod non placet. nam & a Vet. lib. dissidet, & a Varrone, qui ita scribit lib. primo de uita populi R. ut est apud Nonium. Metium Fufetium propter perfidiam interfecit paene imperiosius, quam humanius. Principes Albanorum in patres legit, Tullios, Seruilios, Quinctios.] Mendose Tullia gens inter Albanas Romam a Tullo Hostilio translatas numeratur pro Iulia. Id indicat Dionysius, qui eodem ordine commemorans has gentes, inquit, ἰουλίους, σερυιλίους. Adde quod gens Tullia non Albana fuit, sed Corniculana. & quod Tullus, & Tullius pro Iulo, & Iulio infra saepissime est mendose. Quintios.] Quinctum, Quinctium, Quinctilium, & Quinctilianum scribendum esse facile omnes intelligent, qui Capitolinorum lapidum scripturam obseruauerint. Eadem scriptura seruatur etiam in quibusdam libris manuscriptis Diodori Siculi, quos mihi commodauit uir omni & uirtutis, & laudis genere praestantissimus, Ludouicus Beccatellus, tũ cum Venetijs Põtificiae legationis munus obiret, qui libri cum adhuc impressi nõ sint, plurimũ mihi, ut post idoneo loco ostendam, ad Liuianam historiam emendandam saepissime profuerunt. in ijs ergo est κοίνκτος, & κοίνκτιος. itemq. est cum in alijs lapidibus, tum in quodam peruetusto, qui in agro Regiensi est, apud ornatissimum iuuenem, Horatium Malegutium, eiusmodi.

QVINCTAE. NONIAE
RVFAE ET
NONIAE. Q. F. QVINCTVLAE

Quid plura? in ipsis etiam Liuianis libris manuscriptis ita demum saepe esse, quamquam inconstanter, comperi. Pugna atrox ad siluam Malycusam fuit.] Cum uetusti libri omnes habeant, ad syluam Malitiosam, satis mirari non possum, cur isti emendatores Malycusam malint, quam Malitiosam, quam germanam esse huius loci lectionem probatur ex Dionysio, qui hanc siluam appellat τὴν ὕλην καλουμένην κακούργων. Est autem κακοῦργος, Malitiosus. Nec pugna deinde illa constare, nec fuga explicari.] Vet. lib. Nec pugna deinde illis constare. uere. Fulmine ipsum cum domo conflagrasse.] In omnibus Vet. lib. est. Fulmine ictum cum domo conflagrasse. quod probo. Sic Cicero li. II. de off. Phaetontem ictu fulminis conflagrasse, & Liu. lib. XXXIV. duas naues fulmine ictas conflagrasse. & Lactantius lib. III. Capitolium saepius fulmine ictum conflagrasse.

8 Ancus Martius.] Marciae gentis nomen scribi debere littera c, non t, quod imperitorum consuetudo inuexerat, docent Capitolina marmora, Graecorum libri, & manuscripti latini, & ipsius denique nominis ratio. aut enim a Marco, aut, quod quidam tradiderunt, a Mamerco manauit. Etenim scribit Plutarchus in Numa, placuisse quibusdam a Mamerco Marcios esse appellatos, qui Numae regis filius fuit, eosque propterea cognomine Regis esse usos. Nam Marciorum Regum familia Romae fuit, quam tamen non a Mamerco Numae filio, sed ab Anco Marcio Rege originem traxisse intelligi ex Suetonio in Caesare potest. apud Plutarchum autem mendose legitur. ἀπὸ δὲ τοῦ μαμέρκου μαμερκίους, pro μαρκίους. Nam Mamerciae gentis nulla usquam mentio fit. Numae Pompilij nepos filia ortus Ancus Marcius erat.] Hic locus ostendit uitiose legi apud Plutarchum in principio Coriolani. cum ait. ὧν καὶ μάρκιος ἦν γάϊος ὄνομα θυγατριδοῦς, καὶ μετὰ τύλλιον ὁστίλιον βασιλεὺς γενόμενος, legendum autem esse, ὧν καὶ μάρκιος ἦν ἄγκος ὁ νομᾶ θυγατριδοῦς, idest ex qua gente fuit etiam

Marcius

Marcius Ancus Numae ex filia nepos. Ivs ab antiqua gente Aequicolis, quod nunc feriales habent, descripsit.§ Hinc Valerius in epitome de praenominibus. Ab Aequicolis Sertorem Resium, qui primus ius fetiale instituit. Hastam ferratam, sanguineam aut praeustam.§ Lege ex Vet. lib. aut sanguineam praeustam. Qvod populi priscorum Latinorum, hominesue prisci Latini.§ Lego. Hominesque. quia haud ita multo post ait. Populis priscorum latinorum, hominibusque priscis latinis. & Gellius lib. XVII. ex Cincio. Quod populus Hermundulus, hominesq. populi Hermunduli. Vbi eadem uerba, quae hic, usurpantur. Aventinvm nouae multitudini datum. § Nescio cur Glareanus miretur Auentinum neutro genere a Liuio esse dictum, cum Dionysius passim τὸ ἀβεντῖνον, & τὸν ἀβεντῖνον λόφον dicat. Tellenis, Ficanaque.§ Dionysius τελλήνην, & φηδηναίων πόλιν uocat, libri uitio, pro φικηναίων. Nam paullo post addit de defectione Fidenatium. Ponte Sublicio tum primum in Tiberi facto.§ Vet. lib. in Tiberim. itemque in epitom. pontem Sublicium in Tiberim fecit. Sublicium porro pontem ξυλίνην γέφυραν Graeci uocant, idest ligneum. Qviricivm quoque fossa.§ Festus. Quiricium fossae, quibus Ancus Marcius urbem circumdedit. In ore Tiberis Hostia urbs condita. § Ostia scribendum. Nam Dionysius dictam esse ait, quasi θύραν, idest ostium. Ad Mvrtiae datae sedes. §. Murciae uidetur scribendum ex Festo, qui ait. Murciae Deae sacellum erat sub monte Auentino, qui ante Murcus uocabatur. & Plutar. in lib. τῶν κεφαλαίων. ἣν νῦν μυρκίαν ἀφροδίτην καλοῦσιν μυρτίαν τὸ παλαιὸν, ὡς ἔοικεν ὀνόμαζον. Demarati Corinthij. § Ita libri omnes Latini. Graeci Δημάρατος. at Capitolina monumenta, Damarati edunt. qua ratione lib. XXXIIX. Nicodamus, & Damoteles, & alibi Damocritus dixit. cum tamen Graece littera η scribantur.

Domicilioqve ibi comparato L. Tarquinium Priscum edidere nomen.§ Puto uocem, Priscũ, 9
inducendam esse. neque enim Prisci cognomen tulit, nisi postquam L. Tarquinius Superbus florere coepit. Nam (ut ait Dionysius) Priscus est appellatus, quia maior natu erat, quam Superbus. Non est autem uerisimile ab ipso L. Tarquinio, Prisci cognomen editum esse, uerum multis post annis florente iam Superbo illud uulgo inuenisse. comprobat hanc meam coniecturam, quod in ueteribus libris luxatae hae uoces sunt. L. Tarquinium edidere Priscum. ut glossema alicuius esse uideatur in uerba auctoris ex margine libri (ut fit) temere a librario translatum. Statva Accij capite uelato, quo in loco acta res est in comitio in gradibus ipsis ad laeuam curiae fuit.§ Vet. lib. Statua Attij posita capite uelato. sic lib. III. de Statua Cloeliae. In summa sacra uia fuit posita uirgo insidens equo.

Posteriores modo sub ijsdem nominibus, qui additi erant, appellati sunt.§ Vet. lib. Posteriores. Recte. ut sit posteriores equites. qui additi erant, appellati sunt sub ijsdem nominibus, idest idem nomen, atque priores, tenuerunt. ut post apertius dicam. Pontem incendunt.§ Vet. lib. Succendunt. aptius. nam inquit accensa ligna in flumen esse coniecta, quibus pons conflagrauit. Deditis ne uos, populumque Collatinum, urbem, agros.§ Vet. lib. Populum Collatinum. Vos enim uocandi casus est, non nominandi. ut intelligunt ij, qui Populumque Collatinum emendarunt. Quod ex deditione Campanorum colligi potest lib. VII. ubi ait. Itaque populum Campanum, urbemque Capuam, agros, delubra deum, diuina, humanaque omnia in uestram P.C. Populiq. Romani ditionem dedimus. non, Nos, populumq. Campanum. Ficvlnea uetus, Cameria.§ Dionysius etiam hoc loco mendose habet φιδήνην, pro φικήνην. ut supra. ita ut Ficanam, & Ficulneam eandem esse ciuitatem intelligere uideatur. Varro quidem in lib. de lingua lat. Fidenates, & Ficulneates suburbanos populos uocat.

Tvm quia Seruio occiso.§ Vet. lib. Et quia Seruio occiso. atq. ita sine controuersia legendũ est.
nam haec est altera ratio, quae priorem subsequitur, quae erat. Et quia grauior ultor caedis. Itaq. apte 10
altera alteri nunc respondet. Tvm demum palam factum. Et comploratione in regia orta.§ Nescio cur ueterem lectionem immutauerit Rhenanus. Tum demum palam facta ex comploratione in regia orta. cum sit sensus. Seruius celata morte regis opes suas firmauit, tum demum palam facta ex cõploratione in regia orta regnauit. Cornicines, tibicinesque.§ Vet. lib. Tubicinesque. Egregie. Dionysius enim ubi hac de re agit, uertit σαλπιστάς. In tres centurias distributi.§ Malim, in duas, ut scribit Dionysius. ut centuriae omnes sint CXCIII, numero impari, ut concipit Dionysius, non CXCIV. Eqvitvm ex primoribus ciuitatis XII scripsit centurias. sex item alias centurias tribus ab Romulo institutis, sub ijsdem quibus inauguratae erant, nominibus fecit.§ Ex his uerbis centurias colligit Glareanus XV, cum sint XIIX. tres enim ueteres tantum auctas esse putare uidetur, cum ex tribus sex factas esse Liuius intelligat. Hac enim de re sic ait in Prisco. Tarquinius equitem maxime suis deesse uiribus ratus, ad Ramnenses, Tatienses, Luceres, quas centurias Romulus scripserat addere alias constituit, suoque insignes relinquere nomine. & paullo post. Neque tum Tarquinius de equitum centurijs quidquam mutauit, numero tantum alterum adiecit, ut mille DCCC equites in tribus centurijs essent. posteriores modo sub ijsdem nominibus, qui additi erant, appellati sunt, quos nunc, quia geminatae sunt, sex uocant centurias. Haec ibi. Geminauit autem eas Tullius, ita ut ex tribus sex faceret, sed sub ijsdem nominibus. Quo efficiebatur, ut primi essent, & secundi Ramnenses, primi & secundi Tatienses, & Luceres. Quod Festus etiam docet. qui libro XVII. ait ita. Ciuitas Romana in VI distributa erat partes, in primos, secundos Tatienses, Ramnenses, & Luceres. Dionysius

sius item decem & octo centurias a Tullio factas scribi, non quindecim. EQVITES enim uocabantur primi, octoginta inde primae classis centuriae primum peditum uocabantur.§ Voces hae, Primum peditum uocabantur, perspicue glossema sunt eius, qui locum hunc in margine libri interpretatus est. id quod non solum superuacanea repetitio uocis, Vocabantur, sed etiam ueterum aliquot librorum auctoritas, comprobat, a quibus absunt eiusmodi uoces. Accedit, quod, si tollantur, multo uenustior ipsa oratio redditur. IBI si uariaret, quod raro incidebat, ut secundae classis uocarentur, nec fere umquam infra ita descenderent, ut ad infimos peruenirent.§ Glareanus hoc loco desiderari aliquid censet. quasi uero haec sententia futura fuerit. Ibi si uariaret, tum efficiebatur, ut secundae classis centuriae uocarentur. neque intelligit totam hanc orationē altius initium ducere. inquit enim. Gradus facti, ut neque exclusus quisquam suffragio uideretur, & uis omnis penes primores ciuitatis esset. equites enim uocabantur primi, octoginta inde primae classis centuriae. Ibi si uariaret (quod raro incidebat) alter gradus nimirum fuit, ut secundae classis centuriae uocarentur. Hunc sensum cum uetustiores aut librarij, aut emendatores non percepissent, deinde, Descenderent, pro Descenderunt, scripsere. Est autem noua quasi res addenda ita. Quod ad tertiam, & reliquas classes attinet, numquam ita infra descenderunt, ut ad infimos peruenirent. Id quod Dionysius prope ἀδώνατον fuisse scribit. ita. τῦτο δὲ ἦν σπάνιον, καὶ ὐ μακρὰν ἀπέχον τῦ ἀδυνάτυ. NEC mirari oportet, hunc ordinem, qui nunc est, post expletas quinque & triginta tribus, duplicato earum numero centurijs iuniorum, seniorumque ad institutam ab Ser. Tullio summam non conuenire.§ Sensus est. Seruius Tullius omnem populum in IV tribus urbanas descripsit, & XV rusticas, ut essent XIX, idem eundem in centurias CXCIII. Subsequentibus autem temporibus, inquit, cum populus ita creuerit, ut duplicato numero XXXV tribus expletae sint, centuriarum etiam numerus auctus est. Quare mirandum non est, hunc ordinem centuriarum, qui nunc est, ad summam Ser. Tullij institutam non conuenire. QVADRIFARIAM enim urbe diuisa regionibus, collibusque, quae habitabantur partes, tribus eas appellauit.§ Quia meminit tribuum XXXV, in quas post populus est coniectus, quae caussa mutationis centuriarum fuit, quot essent hoc tempore tribus exponit. Quattuor igitur fuisse a partibus urbis quattuor, in quas diuisa urbs a Tullio fuit, nominatas ait. Hae fuerunt Palatina, Esquilina, Suburrana, Collina, quae rusticis tribubus accedentibus urbanae sunt dictae. Dionysius autem Tullium eundem & urbanarum, & rusticarum tribuum auctorem fuisse, scribit. Quod praeterijt, ut alia, Liuius. sed eas XV fuisse intelligitur ex ijs, quae postea scribit. CENSV perfecto, quem maturauerat metu legis de incensis latae.§ Sensus est. Regē mature perfecisse censum, quia populus metuit legem de incensis ab eo latam, quos se & bonis, & libertate multaturum esse edixerat. sic enim Dionysius scribit. τῷ δὲ μὴ τιμησαμένῳ τιμωρίαν ὥρισε τῆς τε ἐσίας στέρεσθαι, καὶ αὐτὸν μαστιγωθέντα πραθῆναι. IDQVE conditum lustrum appellatum est; quia in censendo finis factus est.§ Rhenanus ambigit de hac lectione. neque enim uidere se ait, cur dicat Liuius iccirco lustrum appellatum esse, quia in censendo finis factus est. Iusta autem eius dubitatio est. Ego autem uel repugnantibus ueteribus libris, legendum puto. Qui in censendo finis factus est. ut sit. Institutum est, ut lustrum Censionis finis esset. sic enim Dionysius usque ad memoriam suam obseruatum esse tradit. τῦτον καθαρμὸν αὐτὸν ἕως τῶν κατ' ἐμὲ χρόνων ῥωμαῖοι καθαίρονται μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἱεροτάτην ἀρχὴν, λῦστρον ὀνομάζοντες. Pomoerium, uim uerbi solam intuentes Postmoerium interpretantur.§ In Vet. lib. Postmoerium. & recte. nam antiquitus Moeri pro muris dicti sunt. Varro etiam lib. IV. de lingua Lat. Principium inquit, quod erat post murum, Pomoerium dictum. EA erat confessio caput rerum Romam esse.§ Quia quaerit Glareanus, si ea confessio erat, caput rerum Romam esse, cur bouem Romam Sabinus adduxerit, huius loci sententiam aperiemus. Templum, inquit, *Dianae* a latinis conditum eam confessionem latinorum extorserat, Romam ipsam imperij caput esse, de quo toties armis certatum fuerat. Quae res quamquam omni ex omnium cura latinorum ob tot clades acceptas erat, subijt tamen cogitatio Sabino cuidam Imperij pristini priuato consilio recuperandi, si ipse bouem Dianae sacrificasset eam, de qua uates cecinerant, cuius ciuitatis ciuis Dianae immolasset, apud eam Imperium fore. Ergo bouem Romam deduxit, ut Imperium recuperaret. Sabinos autem inter Latinos numerat. Paullo post, Infima ualle praefluit Tiberis, uerba sunt Romani antistitis, non Historici. porro autem antistitem fani Cornelium, Sabinum Antronem Curatium nominat. Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων.

ETIAM de Seruio actum rati.§ Vet. lib. & iam de Seruio. Vere. FLECTENTE carpentum dextra in Virbium cliuum, ut in collem.§ Vide quid sit, quod omnes manuscripti libri ita habent. Flectere carpentum in dextram iussit aurigam, ut in collem. Ceterum supra Vrbicum cliuum habitasse Ser. Tullium regem, scribit Solinus cap. II. COLLEM Esquiliarum.§ Esquiliarium habent Vet. lib. Peruenissetque ad summum Cyprium uicum. & paullo post. Monumentoque locus est: Sceleratum uicum uocant.§ Dionysius hunc Vicum primum Beatum, post Sceleratum appellatum tradit. ὗτος ὁ στενωπὸς ὄλβιος καλύμενος πρότερον, ἐξ ἐκείνυ τῦ δεινῦ καὶ μιαρῦ πάθυς ἀσεβὴς ὑπὸ ῥωμαίων κατὰ τὴν πατρίαν γλῶτταν καλεῖται. Recte. Nam Cyprum Bonum significat auctore Varrone de lingua Latina, Vicus Cyprius, inquit, a Cypro, quod ibi Sabini ciues additi consederunt, qui a bono omine id appellarunt. Nam Cyprū Sabine Bonum. prope hunc Vicus Sceleratus, dictus a Tullia Tarquinij Superbi uxore, &c.

Octavio Mamilio Tusculano.} Si nomen gentis huius est Mamilius, ut Dionysius, & Festus scribunt: ergo Octauius praenomen est, quod alias Octauiae gentis est nomē. quia uero nusquam prae nomina loco nominum usurpata sunt, propterea suspicor, ne Octauo Mamilio sit legendum, ut Octauus sit praenomen, perinde ac in uiris Quinctus, Sextus, Decimus. & in feminis Prima, Secunda, Tertia, Quarta, & Quincta. auctore Varrone. Liuius etiam post lib. III. L. Mamilio Tusculano datam ciuitatem scribit.

Ne id quidem ab Turno tulisse tacitum ferunt. dixisse enim.} Vet. lib. Ne id quidem Turnum tulisse tacitum ferunt. dixisse enim. Recte. nam in priore lectione tulisse ad Superbum, in hac ad Turnum refertur. Quo fit oratio rectior. Nam addit: Dixisse enim. Sic lib. VII. Non patientibus tacitum tribunis. Quoe morando spem destituerit.} Vet. lib. spes destituerit. Videat autem eruditus lector an rectius dicatur, spem destituo, an, me spes destituit. Liuius quidem lib. XXIX ait. Scipio magna spe destitutus erat. Miscuit manipulos ex Latinis, Romanisque, ut ex binis singulos faceret, binosque ex singulis.} Manipulus teste Vegetio decem continet milites. Ex binis ergo singulos fecit. cum ex duobus manipulis altero Latinorum, Romanorum altero quinos ex hoc, & ex illo quinos milites su meret, & unum mistum componeret. Ex singulis porro binos, cum duas unius manipuli partes in duos diuideret. Quos geminauit, cum eundem manipulum ex Latinis, Romanisque miscuisset. 12

Ni Degeneratum in alijs huic quoque decori offecisset.} Quaerit Glareanus, quo referatur uox illa Degeneratum. is ergo accipiat, referri ad uerbum, Offecisset. est autē hic modus dicendi Liuio usitatus. sic lib. VII. Diu non perlitatum tenuerat Dictatorem. Item. Tentatum domi per dictatorem, ut ambo patricij consules crearentur, rem ad interregnum perduxit. & illud Virgilij: Notumque furens quid femina possit. Sumitur autem sententia pro nomine uno, & casu recto. Perreraturum se omne Latium, Volscosque se inde, & Aequos, & Hernicos petiturum.} Vet. libri pleniores: Perreraturum se omne Latium, pulsumque se inde Volscos, & Aequos. Ipse identidem belli auctor esset.} Lege, Esse, ex Vet. lib. ut eadem sit forma dicendi, atque ea, quae sequitur: In eo sibi praecipuam scientiam assumere. Quam summam pecuniae neque ex unius tum urbis praeda sperandam, & nullius ne horum quidem magnificentiae operum fundamenta non exsuperaturam.} Rhenanus ex fide uetusti libri corrigit. Quia summam pecuniae. hoc sensu: se credere potius Fabio, quam Pisoni, quia summam pecuniae scribit neque ex unius tum urbis praeda sperandam. Itaq. ad uerbum, Scribit, subaudiendum putat. Nos autem in Vet. lib. inuenimus ita legi. Quia summa pecunia. & cetera in recto casu. ut sit haec sententia. se credere potius Fabio, quam Pisoni de XL millibus pondo argenti, quia summa pecunia ea sit, neque ex unius tum uerbis praeda speranda.

Qui cum haud paruus & ipse militiae adderetur labor.} Vet. lib. Qui cum haud paruus & ipsi militiae. i. cum aedificandi labor haud paruus & ipsi militiae adderetur. P. Valerio Volesi filio.} Volusi scribendum, ex Cap. consulibus. Ferro, igni quacumque dehinc ui possim exacturum.} Vet. lib. & quacunque dehinc ui possim. ut lib. II. Pontem ferro igni, & quacumque ui possent, interrumpant. Itaque Cicero pro domo ait. Deinde cum ille saxis, & ignibus, & ferro uastitatem meis aedibus intulisset. & pro Plancio. Quorum uidisti toto illo anno ferrum in foro, flammam in aedibus, uim in tota urbe uersari. Praeco ad tribunum Celerum, in quo tum magistratu forte erat Brutus, populum aduocauit.} Hoc addit, quia nisi magistratui populum conuocare non licebat. ut ait Dionys. lib. IV. sic enim quaerit a Bruto Valerius. περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔτι βούλομαι μαθεῖν, τίς ὁ καλέσων ἔσται αὐτὴν κατὰ νόμους καὶ τὴν ψῆφον ἀναδώσων ταῖς φράτραις. ἄρχοντι γὰρ ἀποδέδοται τοῦτο πράττειν. ὁ δὲ ὑπολαβὼν, ἔφη, ἐγὼ ὦ Βαλέριε, τῶν γὰρ κελερίων ἄρχων εἰμὶ, καὶ ἀποδέδοταί μοι κατὰ νόμους ἐκκλησίαν, ὅτε βουλοίμην, συγκαλεῖν. Duo consules inde comitijs centuriatis a praefecto urbis ex commentarijs Ser. Tullij creati sunt.} Ita prope Dionysius. praeterquam quod comitia a Sp. Lucretio patre Lucretiae interrege, non praefecto, habita fuisse scribit. Quod autem ex commentarijs Ser. Tullij ait, ad Centuriata comitia pertinet, quorum ille rationem habendorum primus tradidit. 13

IN. EPITOMEN. LIBRI. II

Suos quoque & fratris filios.} Lege, & sororis filios. sic enim lib. IV. locutus est. intelligit autem Aquillios, Vitelliosque natos ex sororibus duabus Collatini collegae sui. Contractis Veientium, & Tarquiniorum copijs.} Vetusti libri habent, Tarquiniensium. Quod placet. nam ut a Veijs Veientes, sic a Tarquinijs Tarquinienses dicti sunt. Et cum reddita esset a Porsena honorifice remissa, equestrique statua donata est.} Lege, & interpunge ita ex Vet. lib. Et cum reddita esset Porsenae, honorifice remissa, equestri statua donata est. Numerus tribuum ampliatus est, ut essent triginta una.} Ex fide uetustorum librorum, scribendum est, uiginti una, ut paullo post ostendam. 14

Cn. Marcius.} C. Marcius, scribe. est enim apud Dionysium, & Plutarchum γάϊος μάρκιος. Item in quibusdam etiam ueteribus libris, C. Marcius. Est praeterea genti Marciae familiare praenomen Caij, non Cnaei. T. Latinus.} T. Latinius scribendum est ex Vet. lib. Accedit, quod Lactantius Firminianus lib. II. Ti. Atinium, Macrob. lib. I. Annium uocant errore non admodū a ueritate alieno.

Cum

Cvm Cn. Marcius Coriolanus, qui in exsilium pulsus, dux Volscorum factus exercitum hostium urbi primo admouisset. § Lege ad fidem ueteris lectionis. Cum C. Marcius Coriolanus, qui in exsilium erat pulsus, dux Volscorum factus exercitum hostium urbi Romae admouisset.

IN. LIBRVM. II.

Qvas nouas ipsi sedes ab se auctae multitudinis addiderunt. § Dissentio a Rhenano, qui legendum putat, Multitudinis, cum uetusti omnes libri habeant, Multitudini. Trievniciis procellis. § Tribunicium C, littera, non T scribendum esse, ex Capitolinis lapidibus intelligitur. Inde fertur, ut in Senatum uocarentur, qui patres, quique conscripti essent. conscriptos uidelicet nouum Senatum appellabant lectos. § Lege ex antiquae lectionis fide. Conscriptos uidelicet in nouum Senatum appellabant lectos. i. qui in nouum Senatum lecti erant, ij conscripti uocabantur. sic supra dixit. In patres legere. Hic idem locus tractatur apud Festum lib. xv. sed mendose. legendum est autem ita. Qui patres, quique conscripti, uocati sunt in curiam, quo tempore regibus urbe expulsis P. Valerius consul propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum Senatorum centum sexaginta & quattuor, ut expleret numerum trecentorum. sic duo genera appellauere. Necvbi ibi regum desiderium esset. § Rhenanus quia incidit in unum librum, in quo erat forte per incuriam librarij scriptum, Necubi ubi, ut ille ait. correxit, Necubi ibi, i. ut ne in eo ministerio regem desideraret populus. ego autem probo magis, ut legatur, Necubi regum. quomodo legitur in omnibus antiquis libris. ut sit hic sensus. Ne quo in munere rex desideraretur. Regem sacrificulum creant. § Non improbo hanc lectionem. Illud tantum admoneo, in ueteribus libris legi: Regem sacrificiorum, quo modo alibi etiam Liuius locutus est. Quamquam saepius, sacrorum, ait. Itaque Plut. in Problematis inquit, a Romanis appellari ῥῆγα σακρόρυμ. Dionysius βασιλέα τῶν ἱερῶν. Alias etiam Rex sacrificus. Vt omnes Tarquiniae gentis exules essent. § Ita Varro rerum humanarum lib. xx. auctore Marcello. Omnes Tarquinios eiecerunt, ne quam reditionis per gentilitatem spem haberent.

15 Vitelliis, Aquilijsque. § Aquillij duobus ll scribendi. sic est enim in Capitolinis monumentis. Ceterum nequis putet Dionysium dissentire a Liuio qui pro Vitellijs Gellios nominet. nam mendum est in uoce γελλίυς pro βιτελλίυς, ut est recte apud Plutarchum. in cuius Coriolano est etiam uitiose, οὐκάνυς pro λαβινκάνυς, eadem ratione mendi. Ne se ortum eiusdem sanguinis, extorrem, egentem. § Rhenanus censet legendum esse, Ortu. Verum & quia sine auctoritate uetustorum codicum ita sentit, & quia durum genus dicendi utrũque est, utramque lectionem mendum suspicor continere. Vereor autem ut legendum sit hoc modo. Ne se ortum ab ijs, eiusdem sanguinis. Nam infra de eodem ita loquitur. Ne se ortum ab Etruscis, eiusdem sanguinis, nominisque, egentes &c. Vindicio ipsi nomen fuisse. § Vindici lego quia Plutar. in Problemat. ait, οὐίνδικι ἦν ὄνομα. & Dionys. Nominabatur, inquit, οὐίνδικης. Arsia silua. § Sic etiam Valerius cap. de Miraculis. a Plutarch. οὐρσον ἄλσος appellat. Vno plus Etruscorum cecidisse in acie. § Plutarchus apertius in Poplicola. ὡς ἑνὶ πλείυς ἐν τῇ μάχῃ τεθνήκασι τυῤῥηνῶν ἢ ῥωμαίων. i. Vno plures obisse Tuscos, quam Romanos. Idem Dionysius. Vbi nunc uicus publicus est. § Miror Rhenanum corrigendum putasse, Viriplacae. cum unum tantum librũ inuenerit, in quo esset, Vbi nunc uicae pocae. Quos quidem ego legi, ij habent, Vbi nunc uia publica est. uerum uitiose utrumque. Nam Plut. in Poplic. ait. ὅπυ νῦν ἱερόν ἐσι οὐῖκος πόλικος ὀνομαζόμενος. Front. de aquae duc. 2. meminit uici Publicij. ut uerear, ne legendum sit uicus Publicius. Pvblicolae. § Scribe Poplicolae. ex fide Capitolinorũ marmorum, & Graecorum librorũ Dionysij, Plutarchi, Dionis praeterea ex etymologia uocis. est enim Poplicola (ut ait Dionysius) δημοκηδὴς, idest populum colens. quamquam Priscianus ait a uetustissimis Latinis Poblicum esse dicunt.

16 Vt pontem ferro, igni, quacumque ui possent, interrumpant. § Vet. lec. & quacumque ui possent. Sp. Largivm § Glareanus ubique Largium scribendum censet, nos Lartium partim antiquorum librorum auctoritate, partim etymologia uocis. Lartius enim a Larte praenomine dictus est. Graecorum tamen codices ubique λάρκιον habent. Tiberine pater, inquit, te sancte precor haec arma, & hunc militem propitio flumine accipias. § Tiberinum Deum loci uidetur intelligere. de quo etiam Virgil. lib. iix. Hic Deus ipse loci fluuio Tiberinus amoeno Populeas inter senior se attollere frondes uisus. Quo in loco docet Seruius in sacris Tiberinum, in communi loquendi sermone Tiberim, in carmine Tibrim uocari. Navibvs undique accitis, & ad custodiam, ne quid Romam frumenti subuehi sineret. § Desideratur uox, Positis, quae est in Vet. lib. & ad custodiam positis. Consvlvm alter. § Vet. lib. Consul alter. Versisqve in Lucretium Etruscis § Probo coniecturam Glareani, legendum esse, in Valerium, propter ea, quae sequuntur, Dextra, laeuaque hinc a porta Collina, illinc ab Naeuia redditus clamor. nimirum ab Lartio, & Lucretio, quorum ille Collina, hic Naeuia porta egressus erat.

17 Ivberem macte uirtute esse. § Vetus lectio: Iuberẽ te macte uirtute esse. Modus est autem iubendi is, de quo Liuius lib. iv. Tum Dictator, Macte uirtute, inquit C. Seruilij esto. Vt autem ibi, Macte, pro Mactus, ponitur, auctore Prisciano, sic hic Macte, pro Mactum. Scaeuolae. § Cap. Lapides edunt, Scaeuulae.

Scaeuulae.

Scaeuolae. Hvic tam pacatae profectioni ab urbe Regis Etrusci abhorrens mos traditus ab an
tiquis,usque ad nostram aetatem inter cetera sollemnia manet,bona Porsenae regis uendendi.§ In o-
mnibus Vet.lib.duae amplius uoces sunt,Bonis uendendis,quas exemit Rhenanus, quod in uno quē
ipse legit libro non reperit,ex quo suspicatus est,eas esse interpretis alicuius glossema. Videndum est
tamen an ita sit. Etenim Cicero in Ver.III.ubi illa consuetudo in bonis,praedijs,praedibusq. uenden
dis Consulum,Censorum,Praetorum,Quaestorum,ut optima condicione sit is,cuia res sit,cuium peri
culum.Pax fida ita cum Porsena fuit.Cōsules deinde.§ Ego asteriscum ponendum censeo inter Fuit,et
Consules.ut intelligatur deesse aliquid.desunt autem nomina Consulum Sp. Lartij, & T. Herminij.
Quorum meminit Dionysius,& Cassiodorus,qui tabulas suas consulares ex Liuiana historia concin-
nasse uidetur. puto autem deesse non Liuij,sed librariorum uitio,ut aperte infra in Chronologia osten
dam. P.Posthvmivs.§ Postumus,& Postumius scribendum est sine adspiratione. nam ita & in
manuscriptis libris est,& in uetustis lapidibus,praesertim uero ijs,qui in Capitolio sunt. Ap.Clav
svs, cui postea Appio Claudio fuit Romae cognomen.§ Nemo miretur me & hoc loco,& infra in IX
ubi ait.Siue Ap.Clausum,siue Ap.Claudium mauultis;legere Actium Clausum. Haec enim est lectio
uetustorum librorum.Quae auctoritate etiam Valerij confirmatur.qui scribit Appium praenomen ab
Actio Sabinorum praenomine ortum esse.Ex quo intelligere possumus Actium Clausum Sabinum,
ubi Romam commigrauit, utrumque nomen immutasse,perinde atque Lucumo Tarquiniensis,qui se
L.Tarquinium appellari uoluit.Quod cum ita sit,non est dubium,quin mendose Suetonius in Tiberio
huuc Tatium uocet,pro Actio,& Dionysius τίτος κλαύδιος mendose habeat pro ἄκτιος κλαῦσος, ut Plutar
chus in Poplicola. Praeterea pro uoce,Cognomen,restitue, Nomen. nam haec uox & aptior est huic
loco,& est in Vet.lib. Ab Regillo.§ Regillum urbs est hoc in loco,non lacus,ad quem cum Lati
nis post debellatum est.Nam Stephanus ait.ῥηγίλλος πόλις σαβίνων.Hoc dixi, quia Glareanus incertus es
se sententiae uidetur.cum tamen urbs sit in Sabinis,lacus in agro Tusculano,ut ait Liuius. Arvn
cos.§ Dionysius ἀρ΄γκυς uocat.Cap.Fragm.Auruncos. Iam in eo esset,ut in muros miles eua-
deret.§ Vet.lectio melior:Iam in eo res esset,ut: Posthvmivm Cominium.§ Glareanus uehemen
ter hoc loco errat,qui Postumium hoc in loco gentis esse nomen putat, & C.Postumium dici uult. est
enim scribendum,Postumum Cominium,ut sit praenomen, quemadmodum ostēdi in Praenominibus
a me editis. M. Valerivm M.F. Volesi nepotem.§ Hunc primum Dictatorem creatum esse,cō
tra,atque tradit Liuius,eundemq. Volusi,non Volesi nepotem fuisse, quemadmodum etiam scriptum
est in Capitolinis lapidibus,docet Festus lib.XIII.cuius uerba subiungam, partim quia uulgo mendo
se leguntur,partim etiam,quia digna sunt, quae recitentur. inquit autem: Optima lex cum nomi-
nabatur in magistro populi faciendo,qui uulgo dictator appellatur, quam plenissimū posset ius esse si-
gnificabatur.Vt fuit M.Valerij Marci filij Volusi nepotis.qui primus magister populi creatus est. post
quam uero prouocatio ab eo magistratu ad populum data est,quae antea non erat,desitum est dici, ut
optima lege.ut pote imminuto iure posteriorum magistratuum.Errauit porro Rhenanus,qui M.Volesi
nepotem correxit.nam Volusus praenomen est Valeriorum,ita ut Marcus sit superuacaneum. 18

Tacitae indutiae quietum anunm tenuere.§ Vet.lib.Datae indutiae. Quamquam lib.extremo
ait:Velut tacitis indutijs quiete utrimque sumpta. Ser.Sulpicius,M.Mā lius Tullus.§ Foede erra
tum est in altero horum consulum nominando.est enim scribendum. Ser. Sulpicius, M'. Tullius.i.Ma-
nius Tullius.Huius lectionis auctor est Dionysius,qui inquit.σέρβιος συλπίκιος,μάνιος τύλλιος λόγγος.& Ci
cero in Bruto,qui ait.M'.Tullium cum Ser.Sulpicio Consulem fuisse anno X.post reges exactos.Quod
Glareanus non uidit.Manius autem apud antiquos ita scribebatur,M'.ut in Capitolinis consulibus.aut
ita.M.ut est in nummis argenteis multis.quos cum apud alios,tum maxime apud patrem tuum uirum
clarissimum legi.ut M.Sergius.M.Cordius. T.Ebvtivs.§ Diphthongus non negligenda est
quam affert Dionysius. τίτος αἰβύτιος. Romae tribus una,& triginta factae.§ Hic numerus est
mendose non solum apud Liuium,sed etiam in epitome. Nō enim triginta una,sed uiginti una scriben
dum est.Id quod & uetusta exemplaria habent omnia,& Dionysius confirmat, qui in explicando iudi
cio Coriolani habito paullo post hunc annum,non nisi XXI tribus fuisse aperte ostendit.Idem error foe
dauit etiam sextum Liuij librum,ubi ait,Quattuor tribus additas esse,Stellatinam,Tromentinam, Sa-
batinam,Arniensem,atque XXXV numerum expleuisse.Non enim XXXV,sed XXV,legendum est,quo mo
do in uetustis exemplaribus legitur.Quae uero XXXV numerum expleuerint, eae in subsequentibus li-
bris nominantur a Liuio.Praestat autem,ut quo facilior huius quaestionis explicatio sit, quae quoque
tēpore tribus additae sint,ex sententia Liuij exponamus.Primum igitur tres a Romulo Rege tribus fa
ctae sunt Tatiensium, Ramnensium,& Lucerum. Hae deinde a Ser.Tullio Rege quattuor redditae
a regionibus Vrbis appellatae sunt,& urbanae propterea nominatae Suburrana, Esquilina, Palatina,
Collina. Idem Rex Dionysio auctore agro Romano diuiso rusticas alias tribus fecit.Earum ne certum
ipse quidem numerum affert,sed XV eas fuisse apparet.Liuius VI post R.E.anno ueterem tribum Clau-
diam appellatam,quod in eam clientes Ap.Claudij coniecti essent,ait.post autem anno CCLIX tribus
XXI Romae factas scribit.quem numerum Dionysius etiam tradit in iudicio Coriolani a tribubus fa-
cto anno CCLXIII.Liuio autem auctore decennio post quattuor additae sunt,Stellatina,Tromentina,
Sabatina,

Sabatina, Arnienſis, eaeque xxv numerum expleuerunt. Hinc decem aliae acceſſerunt. duae quidem anno CCCXCVII Pontina, & Poblicia. item duae anno CDXXIII, Maecia, & Scaptia. itemq. duae anno CDXXXVI. Vfentina, & Falerina. & duae anno CDLIII. Anienſis, & Terentina. poſtremo etiam duae circa annum DX Velina, & Quirina. SED recẽs ad Regillum lacum accepta clades Latinos ira, odioq. eius, quicumque arma ſuaderet, ne ab legatis quidem uiolandis abſtinuit.} Probo magis hanc lectionem, quam eam, quae eſt in quibuſdam libris manuſcriptis. Sed recens ad Regillum lacum accepta clade Latinus. praeſertim uero cum haec forma loquendi ſit frequens. NEXV uincti, ſolutiq. ſe undiq. in publicum proripiunt.} Non uereor ne legendum ſit; Nexi uincti, ſolutique. ſic enim locutus eſt li. IIX. Ita nexi ſoluti, cautumq. in poſterum ne necterentur. Item. Eo anno initium libertatis factum eſt, quod ligari nexi deſierunt. Nexos. n. uocatos ait Varro liberos, qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia quam debebant, domino, dum ſoluerent, praeſtarent. Itaq. Liu. lib. IIX. Cui cum ſe C. Publilius ob aes alienum paternum nexum dediſſet. CVRIAMQVE ipſi futuri arbitri moderatoreſque publici conſilij, circumſiſtunt.} Vet. lectio. Circumſiſtere. magis placet. ita enim fit, ut ſeruetur ſuperior forma dicendi, Dicere, Poſtulare, Circumſiſtere.

19 ADEO in alteram cauſſam non collega ſolum praeceperat, ſed omnis factio nobilium.} Locus proculdubio mendoſus. Rhenanus legit: Adeo ui alteram cauſſam. Quam lectionem non probo. Vet. libri alij Steterat, alij, Praeſtiterat habent. Quae lectio ſuſpicionẽ mihi affert, ne ſit legendum, Praeceps erat. nam & ſententiae congruit, & locutio eſt Liuio familiaris. ſic enim loquitur lib. XXIII. Quamquã praeceps ingenio in iram erat. NE SI ſit laxamenti aliquid, aut plebi honeſtum eſſe.} Prudens quiſque, ſi attendet, intelliget, uocem Auruacare. M. LECTORIO.} Laetorius, & Plaetorius ſcribi debet. Quod Capitolinis lapidibus, & nũmis argenteis cõprobatur. PERICVLVM libertatis in creditores a debitoribus uerterant.} Multo melior priſca lectio. Verterat. Quo uerbo ſaepe utitur Liuius pro ſuo paſſiuo. Ita enim fiet, ut ſuperiori formae reſpondeat. Vi agebatur.

20 MVLTIS, ut erat, horrida & atrox Appij ſententia uidebatur. rurſus Virginij, Largijq. exemplo haud ſalubres, utiq. Largij putabant ſententiam, quae totam fidem tolleret, medium maxime, & moderatum utroq. conſilium Virginij habebatur.} Cum hunc locum mendoſe legi animaduerteret Rhenanus, homo de T. Liuio optime meritus, hunc in modum demum emendauit, & interpunxit. hoc ſenſu. Appij atrox ſententia uidebatur, Virginij, Lartijq. ſententiae exemplo haud ſalubres erãt. Lartij ſententia totam fidem tollebat. Moderatum erat Virginij conſilium. Non intellexit autem, Virginij ſententiam, ſi ita legatur, modo probari, modo improbari. Melior igitur lectio eſt ea, quam ipſe in uetuſtis exẽplaribus reperi. quae eſt eiuſmodi. Multis, ut erat, horrida, & atrox Appij ſentẽtia uidebatur, rurſus Virginij, Largijq. exemplo pernicioſa, haud ſalubrem utiq. Largij putabant ſententiam, quae totam fidem tolleret. Quamquam non Virginij Largijq. exẽplo, legendũ eſt, ſed Virginij, Vetuſijq. Hi. n. hoc anno conſules cum coercendae plebis cauſſa ſeuere delectum haberent, maiorẽ ſeditionẽ fecerunt. Qua de cauſſa ait, Appij ſententiã partim atrocẽ, partim pernicioſam eſſe uiſam Virginij Vetuſijq. exẽplo. quibus eadẽ ſeueritate uſis, quae Appij ſententia continebatur, male res ceſſit. Tollebat autẽ totã fidẽ Larcius, quia omnibus ſatisfieri oportere cenſebat, ut Appius nemini. M. VALERIVM dictatorẽ Voleſi filiũ.} Nõ eſt hic M. Valerius Voluſi filius, qui paullo ante mortuus eſt, ſed frater eius praenomine Manius. ut Dionyſ. & Capitolina fragmẽta oñdunt. Quae res ualde torſit Glarea. Quare M'. Valeriũ ſcribe.

21 C. LICINIVS, & L. Albinus.} Hi primi tribuni plebis creati ſunt ex Liuij ſententia. Porro autẽ aſſentior quibuſdam libris manuſcriptis, qui non hunc ſolum, ſed etiam alium L. Albinum, & M. Albinum de plebe homines, quos infra commemorabit Liuius, Albinios uocant. Eſt. n. ueriſimile, ſi qui duo nomina ferrent, caruiſſe eos cognomine; praenomen autem, & nomen tuliſſe, id quod in IVS *desinit*. Albinus autem Poſtumiorum, qui Patricij ſunt, eſt cognomen. Idem de Latinio ante dictum eſt. Diſſentit autem a ceteris ſcriptoribus omnibus Liuius in horum tribunorum nominibus recitandis. Dionyſius enim λεύκιον ἰούλιον βροῦτον, γάϊον σικίνιον βελλοῦτον. itemq. Plut. in Poplicola, & Suidas in uoce δήμαρχοι, tradiderunt. pariq. ratione Pedianus in Corneliana C. Sicinium L. F. Bellutum, L. Iunium C. F. Paterculum edit. Quamquam apud eum mẽdum eſſe puto. legitur. n. L. Sicinium Velutum. cum ex Graecorum auctoritate C. Sicinium Bellutum legendum eſſe uideatur. Bellutus autem belluae ſimilem ſignificare docet Feſtus. De duobus tribunis pl. primum creatis citat auctorẽ Liuiũ Pedianus. POSTVMIVS Cominius.} Lege Poſtumus Cominius, ut ante docui. ANTIATES Volſcos fundit, fugatq.. compulſos in opidum Longulam perſecutus, moenibus potitur. inde protinus Mucamitem Volſcorum capit. tum magna ui adortus eſt Coriolos.} Mirari ſatis non poſſum neminem adhuc uocis huius Mucamitem nouitate offenſum eſſe, neq. foediſſimum mendum ſenſiſſe. Eſt. n. legendum ita. Inde Poluſcam item Volſcorum capit. nam paullo poſt Liuius, ubi haec tria opida Romanis adempta ſcribit, ait: Longulam, Poluſcam, Coriolos nouella haec opida Romanis ademit. Quamquam eo in loco uitioſe legitur etiam, Polluſtiam, pro Poluſcam. Huic autem lectioni fidem afferunt manuſcripti libri, qui hoc in loco, protinus Vlſcamitem, & paullo poſt, Poluſcam, Coriolos, aperte habent. itemque Dionyſius, qui priore loco πολοῦσκα, poſteriore πολυσκανῶν πόλις, habet. quamquam priore quidem loco mendum etiã eſt. inquit. n. ἐξήγε τὴν δύναμιν ἐφ᾽ ἑτέραν πόλιν τῶν οὐολούσκων, ἣ καλεῖται μὲν πόλις, κατὰ διάστημα δὲ οὐ πολὺ γῆς λογγέλλας

λογγίλλας ἀπέχει.legendum eſt enim πολοῦσκα,κατὰ διάστημα. i. Adduxit autē exercitū ad alteram ciuitatē
Volſcorum,quae Poluſca uocatur,ſpatio autē non longe a Longula diſtat. CN. MARCIVS.ʒ C.Mar
cius.ut ante dixi.in Coriolano,legendū eſt. P.MINVCIVS ʒ Minucios ſcribo nō Minutios auctoritatē
ſecutus Capitolinae ſcripturae,& Graecorum librorum,& ueterum Latinorum. IN Volſcis,Pompti
noque.ʒ Diony. πωμετῖνον πεδίον uocat. Vet.lib.In Pontino habent. QVAE ſola alimenta ex inſpera-
to fortuna dederat.ʒ Melior priſca lectio,Dederit. IBI ira eſt ſuppreſſa.ʒ Lego ex fide Vet.lib.Vbi
ira eſt. SED adeo coorta erat infenſa plebs.ʒ Luxatae ſunt uoces hae.ex Vet.lib.ita ordinandae.Sed
adeo infenſa erat coorta plebs. ACCII Tullij,longe is tum princeps Volſci nominis erat.ʒ Hic uir
Attius Tullus dictus eſt,ita ut Tullus praenomē,Attius nomē gentis eſſet,ut in Tullo Hoſtilio.Quod
autem dico,ex fide ueterū librorum dico,& Graeci exemplaris Dionyſij.a quo τύλλος ἄττιος dicitur ubi
que,ſemel per mendum τύλλος ἀττίδιος ut a Plutarcho in Coriolano.τύλλος ἀμφίδιος.Maior autē etiam la
bes inſidet in principio uitae Ciceronis,ubi,τύλλιος ἄππιος nominat̄,pro τύλλος ἄττιος. VERECVNDIA ta
men magiſtratuū timorem uicit,ne in ora hominum pro ludibrio abiret.ʒ Vetus lectio,pro,Timorem
uicit,habet,Timorem iniecit. VISVS Iuppiter dicere,ſibi ludis praeſultatorem diſplicuiſſe.ʒ Quam
quam legitur in ueteribus libris,Ludi,probatur tamen magis,Ludis. nā Dionyſius ſic ait:ὅτι μοὶ τῆ νεω
στὶ πομπῆ τὸν ἡγούμενον ὀρχηστὴν οὐ καλὸν ἔδωκαν.i.nuncia mihi proximis ludis praeſultatorem haud bellum
eos dediſſe.Praeſultatorem autem uocat,eum,qui quaſi ludorum prima pars fuerit, qui antequam ludi
committerentur ſaltauerit.Itaque Plut.in Coriolano ait.τὸν ὀρχηστὴν πρὸ τῆς πομπῆς.Cicero de Diu.pri-
mo.Praeſultorem ſibi non placuiſſe ludis. VRBEM excederent. ʒ Vet. lib. Vrbe excederent.
QVAERENDO, indignandoque.ʒ Vet.lib.Querendo.

AD caput Ferentinum.ʒ Priore libro Caput aquae Ferentinae dixit, ad quod Turnum Herdo- 22
niū deiectū fuiſſe narrauit.Eodemq. libro Lucū Ferentinae nominauit, ad quē conueniſſe Latinos ſcri
bit.pariq. ratione lib.VII ad lucum Ferentinae Latinorum concilium tradit eſſe habitū.Quod conci-
liū Dion.τὴν ἐν φερεντίνῳ ἀγορὰν,ubi de Superbo Rege agit,uocat,Plutarchus autē in Romulo quorundā
ſacrorū meminit,quae fiebāt a Latinis ἐπὶ φερεντίνης πύλης.Vt autē ad lucum Ferentinae Latinorū,ſic ad
Fanum Voltumnae Etruſcorū populorum concilia habebantur. QVA per noſtrā ignominiā ludos
cōmiſere.ʒ Vet.li.Qui.ut referatur non ad Contumeliā,ſed ad Populi Romani. QVEM ſpem nequa
quam fefellit.ʒ Vet.lib.Quae ſpes nequaquā fefellit.quod probo. LONGVLAM, Polluſtiam,Corio-
los nouella haec Romanis opida ademit.ʒ Paullo ante docui Poluſcam legendum eſſe.Nouella autem
haec opida uocat,quia triennio ante in poteſtatē populi R.uenerant. LABICOS.ʒ Nec Graeci,nec
Latini libri ſibi conſtant in hoc opido nominādo.modo enim Labicos,& Labicanos: modo Lauicos,
& Lauicanos:modo λαβίκους,& λαβικανοὺς:modo λαουίκους,& λαουικανοὺς edunt. TREBIAM.ʒ Seruius ex-
ponens Virgilij locum in VII. Oliuiferaeq. Mutiſcae.Haec,inquit, Trebia poſtea dicta eſt,quam mo
do Trebulam dicunt. AD urbem a Pedo ducit.ʒ Vet.lib.Ab Pedo. FOSSAS Cluilias.ʒ Foſſas
Cloelias legendum ex Dionyſio,& Feſto.ut ante docui. TEMPLVM Fortunae muliebri aedifica-
tum,dedicatumque eſt.ʒ Plut.in lib.de Fort.Romanorum, primum templum Fortunae uirili ab Anco
Marcio rege Romae dicatum ait,alterum Fortunae muliebri hoc tempore. ID modo non conue-
niebat.ʒ Vet.li.Id modo,ſicut alias,non conueniebat.ſic infra.Extremo anno pacis aliquid fuit,ſed,ut
ſemper alias,ſollicitae certamine patrum,& plebis. CAESONE Fabio.ʒ Caeſonem praenomen eſſe,
& ſingulari littera K notari ſolitum eſſe ab antiquis, docui in praenominibus a me editis ex Capitoli-
nis lapidibus.In libris etiam eiuſmodi notam uſurpatam eſſe id eſſe argumēto poteſt,quod C.Fabius,
pro K.Fabio ſit ſaepe uitioſe.ut ſigillatim ſuo loco oſtendam. Itaque antiquam praenominis notam
hoc loco reſtituendam cenſeo.ſic paullo poſt.Caeſo Fabius. K.Fabius.

L.VALERIVM conſulem dedit.ʒ Antiqua lectio habet,Conſules.& recte, ut & M.Fabium,& L.Va 23
leriū cōſules datos a patribus eſſe intelligamus. CVM tribunis.ʒ Vet.li.Cum tribunis plebis. Q.FA
BIVS inde,& C.Tullius cōſules.ʒ Vt ſupra Tullios pro Iulijs eſſe uitioſe monuimus,ſic hoc loco Tul
lius pro Iulius.Quod ex Caſsiodoro,& Dionyſio intelligi poteſt,& ex ipſomet etiā Liuio,qui infra C.
Iulium decemuirū factum eſſe,cum conſularis eſſet,ſcribit. ARTONAM Latinam urbem.ʒ Legendū
puto Ortonā.me in hanc ſententiā ducunt cum Liuius ipſe,tum Dionyſius. Sic enim eſt in ueteribus
libris Liuianis.atque Dionyſius ipſe,quamquā mendoſe,tamen ita aperte, ut ueſtigia uerae ſcripturae
inſideant,idem ſcripſiſſe uidetur.inquit enim hoc in loco πόλιν ὄρτους κατὰ κράτος αἱροῦσι.libro autem X βιρ-
τῶνα,inquit,τοῦ λατίνων ἔθνους.Quam urbem uulgati Liuij libri Hortanam uocant,manuſcripti Hortonā.
Quibus ex locis illud conijci poteſt,ubique Ortonam eſſe legendum. Quamquā ſi aut Dionyſium,aut
fragmenta quaedā,quae dicūtur eſſe Catonis Originum, ſequimur, Ortonem legendum eſt.in quibus
ita legitur.In Pelignis Curſellum,Orton,& Sulmo. Artenam autē unam ſtatuit Liuius in Volſco agro,
alteram Caeretū fuiſſe ait libro quarto extremo. SP.LICINIVS tribunus plebis.ʒ Dionyſius in hunc
annum edit tribunum plebis Sp.Icilium, quamquam mendoſe eſt apud eum σπόριος σικίλιος, pro ἰκίλιος.
Quare & hoc loco ita legendum. mouet enim me maxime gens Icilia,ex qua multi per haec tempora
tribuni fuerunt,infeſtiſsimi patribus.mouet etiam praenomen Spurius, quod nuſquam alias in gente
Licinia fuiſſe reperio, in Icilia autem ſaepe,ita ut decem abhinc annis Sp. item Icilius tribunus plebis

a Liuio memoretur.& in annum CCCXLVI tres Icilij tribuni plebis prodantur.sic enim ait Liuius. Auctores fuisse tam liberi populo suffragij Icilios accipio ex familia infestißima patribus,tres in eum annum tribunos plebis creatos. AD duo simul bella exercitus scribitur,Fabio in Veientes,in Aequos Furio datur. Et in Aequis quidem nihil dignũ memoria gestum est. Fabio aliquanto plus negotij cum ciuibus,quam cum hostibus fuit.§ Hic locus est,in quo primum Sabellicus, deinde etiam Glareanus se ualde iactarunt,& Liuium duobus uerbis sui oblitum esse contenderunt.Mouet enim eos,quod Fabium primum scribit cum Veientibus pugnãtem ab exercitu desertum esse, in Aequis a Furio nihil gestum,deinde uero haud ita multo post,contraria suggerit,Fabium nimirum cum Aequis pugnantem fuisse desertum.ait enim,Proximo bello in ipsa acie,in ipso certamine,consensu exercitus traditam ultro uictoriam uictis Aequis.Item.Non magis secum pugnaturos,quam pugnauerint cũ Aequis.omnis autem eiusmodi reprehensio tollitur,si legamus,quemadmodum legitur in antiquo exemplari: Fabio in Aequos,in Veientes Furio datur.Et in Veientibus quidem nihil dignum memoria gestũ est.Quod enim opponit Glareanus,Liuium ita,ut uulgata lectio est, scriptum reliquisse, quia idem a Dionysio traditum sit,id mihi leuißimum esse uidetur.quasi uero nunc primum Liuius a Dionysio in hac historia explicanda dissentiat.Est enim multo magis ferendum,duos inter se dißidere,qui raro conueniũt, quam unum non sibi constare,& duobus uerbis repugnantia dicere. TIB. Pontificius.§ Cum ante legeretur T.Pontificus, recte Rhenanus emendauit ad uetusti codicis fidem Tiberius Pontificius. nam eo praenomine affecit eum etiam Dionysius.Id autem praenomen duabus litteris,ut ab antiquis accepimus,scribebatur,Ti.non Tib. SP. Licinio.§ Sp.Icilio.ut dixi. NOVVMQVE tribunorum aduersus unum moratorem publici commodi auxilio delectum consules habent.§ Mendum est in uoce,Nouum,quam uocem inuexit Rhenanus,cum antea,Nouem,legeretur. neque enim nouem tribunos uni resistere potuisse putauit,quia his temporibus non decem,ut postea,sed quinque tantum tribuni crearentur Liuio ipso auctore.Itaque Nouum,ad uocem,Delectum,referendum censuit.Qua lectione nihil esse durius potest.Ego autem lego libenter,quomodo legi animaduerti in uetusto libro:Quatuorq. tribunorũ.praesertim uero cum Dionysius eundem edat numerum,inquiens, τέτ͂αρας ἐκ τῶν δημάρχων. lib.IX.Mendi caussa ex notis numerorũ(ut saepe fit)orta est.IV.& IX.saepe enim x pro v mendose est. PRAECEPS Fabius in uulnus abijt.§ Vet.codices.Obijt.

CONSVL mortifero ictus uulnere cadit.§ Vet.lib. Demum consul. EO cum exercitu Caeso,

24 missus in ipsorum equorum agrum depopulandum transit.§ Vet. lib. Depopulabundus transit. sic li.III. Cum populabundus isset. L. AEMILIVS.§ Respuunt Latini litteram y, in uocibus Latinis, quae nescio quo modo temere inuasit in multa nomina Romanorum, ut in Aemilios, & Papirios. Quod ex Graecis,& scriptis libris & ex antiquis lapidibus, praesertim Capitolinis, & argenteis nummis percipitur. THVSCVS ager.§ Tuscus sine adspiratione scribitur in tabulis Capitolinis, in ueteribus latinis,& in uulgatis Graecis libris. POST acceptam proximam pugnae cladem.§ Vet.lib.Proximae pugnae. MVLTIPLICATIS in arto ordinibus.§ Hoc quid uelit, Glareanus homo ingenuus profitetur se nescire.est autem sensus.Aciem quo breuiore in spatio cogitur,& orbem colligit,eo pauciores ordines habere,quo maiore in spatio explicatur,eo plures.

QVOD inopia frumenti quamuis in praecipitia, dum celeriora essent, agebat consilia.§ Vetus lectio est. Quamuis praecipitia.Quod placet.ut reddatur trita illa locutio. Agere praecipitem.

25 Q.CONSIDIVS, & T.Genutius.§ Ne quis moueatur Dionysij lectione uelim,qui κοιντίλιον,pro κονσίδιον habet.displicet autem Quinctilij nomen in tribuno plebis hoc tempore.quia Quinctilia gens patricia est.Porro autem Genucius scribe ad fidem Graecae,& Capitolinae scripturae. Idem Genucius in Vet.libris non Titus,sed Caius. apud Dionysium modo τίτος,modo γάϊος nominatur. EAM oppresit.§ Vet.lib.Eum oppresserunt.ut sit Q.Considius, & T.Genucius trib.pl.Menenium oppresserunt. CVM & patres haud minus,quam pro Coriolano annixi essent.§ Vet. lib.Pro Coriolano ante annixi essent. L. CAEDICIO.§ Caedicio scribe, Graecorum librorum, & Capitolinorum marmorum auctoritatem secutus. L. FVRIVS inde,& C.Manlius.§ Dionysius αὖλον μάνλιον nominat.cui assentior.est enim idem Manlius,qui paullo post in decemuiratu,& a Dionysio,& ab ipso Liuio Auli praenomine afficitur. SVADENT, monent.§ Vet.lib. Mouentque. ITA ANIMVM nunc iam inducant.§ Luxatae,& deprauatae uoces ita leguntur in antiq.lib. Iam nunc ita in animum inducant. Qui dicendi modus olet undique Liuianam formam. CONSILIA inde non publica, sed in priuato, seductaque a plurium conscientia habuere. § Vet.lib. Seducta a plurium conscientia habere.ut sit dicendi modus ille frequentißimus,qui Infinitiuo profertur. ADEOQVE neminem noxiae paenitebat.§ Vet.lib.Noxae. VT ETIAM insontes fecisse uideri uellent, palamque ferretur.§ Vet.lectio.Palamque ferrent. VOLERONEM Publium de plebe hominem.§ Volero praenomen est,ut ait Valerius.Publius item praenomen.Itaque,ne duo praenomina coniungantur, Publilium lege,quod plebeiae gentis nomen est.Quae scriptura exstat etiam in Capitolinis fragmentis.

RES TAMEN suo ipsa molimine grauis certaminibus in alterum annum extrahitur. § Vet. codex plenior. Grauis magnis certaminibus.& recte. CONSVL lictorem ad tribunũ,priuatum esse clamitans,sine imperio,sine magistratu.§ Hunc locum,in quo tribunum pl.priuatum, non magistratũ esse

traditur,

traditur, ne quem forte Romanae antiquitatis ignarum perturbaret, uerbis Plutarchi prolatis uisum est explanare. Ea sunt in libro τῶν κεφαλαίων in hanc sententiam. Cur cum purpura alij magistratus utuntur, tribunus pl. non utitur? an quia tribunus pl. magistratus non est? neq. enim ex sella tribuni ius dicunt. neque principio anni, ut reliqui magistratus, ineunt. neque creato dictatore se abdicant. uerum omni translato ad Dictatorem imperio ipsi tamen potestatem suam retinent, quasi magistratus non sint. quemadmodum autem translationem iudicium esse rhetores quidam negant, sic tribunatus impedimento potius est magistratui, quam magistratus. Etenim resistere potentiae magistratus, & nimiam eius licentiam coercere, ad eius auctoritatem pertinet.

Tribvniqve, consulesque.§ Non probo hanc lectionem Rhenani, quae antiquis libris, quos uidi repugnat, sed, Tribuni, consulesque. Piso avctor est. nominat quoq. tribunos, Cn. Siccium, L. Numitorium, M. Duilium, Sp. Icilium, L. Mecilium. § Hos tribunos nominat Diodorus lib. x. μάρκον δυίλιον, σπόριον ἰκίλιον, γάϊον σικίνιον, λούκιον νομετώριον. Scribo igitur Duilius, non Duellius, partim Graecis, partim Capitolinis monumetis auctoribus. Quamquam Cicero in Oratore Duellium uidetur defendere. inquit enim; Vt duellum bellum, sic Duellium, qui Poenos classe deuicit Bellium nominarunt. praeterea C. Sicinium, non Cn. Siccium, partim Diodori scriptura motus, partim etiam Liuij, qui paullo post C. Sicinium cum M. Duilio tribunum prodit. De C. autem Sicinio, & Sp. Icilio tribunis plebis supra etiam dictum est. Volsci tum Aequiq. inter seditionem Romanam, & bellum coortum uastauerant agros.§ Hic locus foede legebatur ante, ita. Volscum, Aequicumque inter seditionem. Quam lectionem etsi ualde probo, moueor tamen cum in uetustis libris omnibus ita lego. Ex S.C. Bellum indictum contra Volscum, Aequumque, qui inter seditionem, & bellum coortum uastauerant agros. Se vnico consule obiecto.§ Vet. lect. Et se unico consule obiecto. Qvam minore conatu, nequaquam tanto patrum superiores impedierint consules.§ Vet. libri omnes. Nequaquam tanta patrum spe priores impedierint consules. Nec vlla ui domari poterat, tantum certamen animis imbiberant.§ Vet. lib. Poterant. Quo fit, ut numerus congruat cum eo, qui sequitur, Imbiberant. Alij Poterat, & Imbiberat. Quod magis probo. Vt invictvs ille odio plebeio animus interdum moueretur, omni nequidquam acerbitare prompta: nihil iam cum ciuibus ageret, a centurionibus corruptum exercitum diceret, tribunos plebeios cauillans interdum & Volerones uocaret. § Ex manuscriptis libris ita interpunge, & lege, Interdum moueretur. Omni nequidquam acerbitate prompta nihil iam cum ciuibus agere &c. item paullo post. dicere, item, uocare. 26

Qvandoqvidem nihil praeter tempus noxae lucrarentur. Vet. lib. Rixae lucrarentur. T. Aemilio.§ Lege Ti. Aemilio ex Dionysio, qui τιβέριον αἰμίλιον hunc ubique nominat. Fuisse autem Aemilijs familiare hoc praenomen Tiberij facile Capitolinae tabulae demonstrare possunt. M. dvellivs, & Cn. Siccius.§ M. Duilius. ut ante dixi. itemque C. Sicinius ex uetustis libris, atque ex Diodori auctoritate, de quo etiam ante dictum est, lego.

T. Nvmitivs.§ Numicius, ut Minucius, uidetur c littera esse scribendum. nam Graeci νομίκιος. 27

Cenonem opidum,§ Dionysius non ponit nomen, sed opidulum maritimum uocat. Vet. lib. Cerionem. In volscis respublica egregie gesta.§ Lego, Res egregie gesta. ex Vet. lib. De quo dicendi genere dicam infra. Sic etiam lib. III. Ab altero consule Res gesta egregie est. Cvm caedes, & incendium circa Anienem flumen fecissent.§ Vet. lib. Incendia. Ingens uis hominum ex omnibus Volscis, Aequisque populis in castra uenit.§ Vox, Populis, abest a Vet. lib. neque necessaria est. Cornicines, tubicinesque in equos impositos.§ Vet. lib. In equis. sic libro primo dictum est. Dextra in capite imposita. Deinde ut obtinentes locum uires ferebant, audent ultro gradum inferre.§ Lege ex uetustis exemplaribus: Deinde ut in obtinentes locum.

IN. EPITOMEN. LIBRI. III

Ad bellvm gerendum missus est.§ Vet. lib. Ad id bellum. Cvm modeste se in honore gessissent.§ Vet. lib. Se in eo honore. Cvm complvra impotenter fecissent.§ Ex uestigijs deprauatae antiquae lectionis, & ex Liuianis uerbis, ita haec uerba legenda sunt: Duabus tabulis ad decem adiectis cum complura impotenter fecissent. In tertivm annum detinuerunt.§ Vetus lectio: Retinuerunt.

IN. LIBRVM. III

Consvles inde Postumius Albus, Sp. Furius.§ Legendum A. Postumius Albus, Sp. Furius Fusus. praetermissum est enim praenomen prioris consulis, quod & apud Dionysium est, & in Capitolinis consulibus, & ab ipso infra affertur. Veteres autem libri in posteriore consule habent, Sp. Furius Fuscus, mendose, pro Fusus. Quod fuit Furiorum cognomen, ut Iulus Iuliorum. Quod ex Capitolinis fragmentis intelligi potest. Censa sunt ciuium capita centum quattuor, & uiginti millia CCXIV.§ Hic numerus est in omnibus libris, & bene habet. Hoc admoneo, ne quis Rhenanum

ſequatur, qui putat legendum quater centena millia CCXIV. non intelligens hanc ſummam ciuium his temporibus non conuenire. nam per multos annos CC, & CCC millia cenſa ſunt. ſero autem CD millia. ut infra oſtendam. PROCONSVLEM T. Quinctium ſubſidio caſtris cum ſociali exercitu mitti.} Vet.lib. Pro conſule. Proconſulatus autem non eſt magiſtratus, ſed imperium, quod aut extra ordinem priuato datum eſt, ut hoc loco T. Quinctio, aut ex conſulatu prorogatum eſt, ut Q. Publilio Philoni, de quo Liuius poſtea lib. IIX. ita. Actum cum tribunis plebis eſt, ad populum ferrent, ut, cum Publilius Philo conſulatu abiſſet, pro conſule rem gereret. & paullo poſt. Duo ſingularia haec ei uiro contigere, prorogatio imperij non ante in ullo facta, & acto honore triumphus. In Capitolinis etiam triumphis Q. Publilius Philo primus pro cõſule fuiſſe traditur. ROMANOS cecidiſſe in Hernico agro V millia.} Haec ſumma ſuperat fidem, id quod ex Dionyſio intelligi poteſt. Itaque placet magis uetus lectio, Duo millia, & paullo poſt, non, duo millia, ſed, tria. PRO triſti nuncio triſtiorem domum referentes.} Vet.lib. Triſtiora. INDE Romam reditum eſt. Iuſtitium remiſſum eſt.} Vet.lib. Iuſtitium remiſſum. Quod placet, ne bis ponatur, Eſt. COMITIA inde habita.} Vet.lib. Deinde. CALENDIS.} In antiquis & libris, & lapidibus Kalendae ſcribuntur, non Calendae.

29 LABICANOS agros.} Vet. lib. Lauicanos. EO VIS omnis tempeſtasque belli conuerſa eſt.} Vet.lib. Obuerſa eſt. Sic lib. VI. Obuerti aciem dixit. A TVSCVLANO.} Vet.lib. Ab Tuſculano. T. VIRGINIVS Butilius.} Rutilius nomen eſt gentis, ut in P. Rutilio Lupo. Hic autem cognomen quaeritur. Ergo Rutilus ſcribendum. Quod in Capitolinis fragmentis eſt. Rutilius quidem ea de cauſſa reſpuitur, quod cognomina in IVS non deſinant ea terminatione, quae patronymicum ſignificat. Itaque Rutilus, Flauius, Flaminius, Licinius, Pacilius & eiuſmodi alia, quae in uulgatis libris pro cognominibus uſurpantur, ſunt corrigenda, Rutilus, Flauus, Flamininus, Licinus, Pacilus. CVM exitus haud in facili eſſent.} Vet.lib. Cũ exitus haud inde faciles eſſent. C. TERENTILLVS Arſa.} Vet.lib. Terentilus. Legendum eſt Terẽtius. & paullo poſt, Lex Terentia. ex Dionyſio, & ratione gentium, & legum Romanarum. IMMODERATA, infinita poteſtate.} Vet.lib. Infinitaq. poteſtate. ANNO deinde inſequenti.} Vet.lib. Sequenti. SPARSVM ita iacuiſſe per aliquot dies.} Vet.lib. Sparſum humi. Ita Valerius ubi hac de re agit cap. de ominibus. Reliquum humi per aliquot dies proſtratum iacuit. & Dionyſ. τὰ δὲ ἐπὶ γῆν ἐνεχθέντα. SPARSVM humi ita iacuiſſe per aliquot dies, ut nihil odor mutaret.} Puto legendum Odoris. quia Valerius ait. Reliquum humi per aliquot dies neq. odore taetro, neq. deformi adſpectu mutatum iacuit. & Dionyſ. οὔτε χρόαν μεταβάλλοντα οὔτε σηπεδόνι διαλυόμενα ὦζετο ἀπ' αὐτῶν ὀδὴν πονηρόν. niſi ſi, Mutaret, paſsiue accipiamus, ut apud Graecos μεταβάλλειν.

30 ECQVID ſentitis iam uos Quirites.} Vet.lib. Ecquid ſentitis. inquit, iam uos Quirites.

INSTRVCTVM naturae, fortunae omnibus bonis.} Vet.lib. Fortunaeq. SINERENT tantum uirum ſenem in ciuitate fieri.} Vet.lib. In ciuitate ſeneſcere. APPELLATI tribuni medio decreto ius auxilij ſui expediunt.} Vet.lib. Protinus ius auxilij ſui expediunt. IVSSV conſulũ in Tuſcos in exſilium abijt.} Vet.lib. Inſcijs conſulibus. IN TVSCOS} Veteres libri, Tuſculum, ſed placet magis, in Tuſcos, quia Dionyſius habet εἰς τυῤῥηνίαν. VT DIVENDITIS omnibus bonis aliquandiu trans Tiberim ueluti relegatus deuio quodam in tugurio uiueret.} Vet.lib. Vt is diuenditis. &, Relegatus uili quodam in tugurio habitarit. uocem autem, Deuio, inuexerat temere Rhenanus leuiſsima coniectura fretus. probatur autem, Vili, quia inquit Dionyſius. ἐν ᾧ ταπεινὴ τὶς ἦν καλύβη. i. in quo agro humile quoddam erat tugurium. TVMQVE eſſe peregrino.} Deme uocem, Que, ex uet. libris.

31 TAM FELIX uobis corrumpendis fuit, qui ſeruitia non commouit auctor.} Vet.lib. Qui ſeruitia ueſtra. AT VOS ueremini deos ueſtros.} Vet. lib. Deos patrios. NE SABINI, ne Veiens hoſtis moueretur.} Vet. lib. Ne Sabinus. IN PERAGENDIS conſularis officij partem ad ſe uindicabant.} Vetus lectio: In peragendis conſularijs conſularem officij partem. Hinc ego ſuſpicatus ſum eſſe legendum, In peragendis conſilijs conſularis officij partem. ut ſit ſenſus. Conſul alter comes animoſior erat, quam auctor, ita ut ille conſiliorum eſſet princeps, hic cõſilia ipſa exſequeretur, & conſulari officio in ea re non deeſſet.

32 SENATVSCONSVLTA fiunt, neque tribuni plebis legem eo anno ferrent.} Vet.lib. Senatuſconſultum fit, ut neque tribuni plebis. ALIORVM exemplo peccetis.} Vet. lib. Peccatis. FABIO, ut Antium legiones duceret, datum. Cornelius, ut Romae praeſidio eſſet.} Vet. lib. Cornelio. quo pacto ſine controuerſia legendum eſt. VI NVMQVAM eo ſubire potuit.} Vet. lib. Subiri. HAVD dubio.} Vet.lib. Haud dubie. MVLTORVMQVE tabe menſium.} Vet. lib. Multorumque tabe menſium mortuum. SECVM eum tum, frequentemque ad ſigna ſine ullo commeatu fuiſſe.} Vet.lib. Frequentem ad ſigna. L. MINVCIVS inde, & L. Nautius conſules.} Ego ſecutus Dionyſij, Diodori, & Capitolinorum lapidum auctoritatem, C. Nautius lego. M. VALERIO Valerij filio Voleſi nepote.} Supra duos Marcos Valerios mortuos legimus, unum ad lacum Regillum, alterum augurem in peſtilentia. Quorum unus pater, alter filius fuit. Qui uero nunc

Quaeſtor

Quaestor esse dicitur, is est procul dubio, qui biennio post consul in Capitolinis tabulis Manij filius, Volusi nepos dicitur. Itaque hoc loco lego, M. Valerio M'. F. Volusi nepote. neque enim cum quis nominabatur, a patris nomine gentilicio, sed a praenomine ostendebatur. Horum autem stemma est eiusmodi.

Volusus Valerius.

P. Valerius Poplicola quater consul. anno 245. 246. 247. 250.	M. Valerius consul. an. 249. ad lacum Regillum perijt.	M'. Valerius. dictator. an. 260.
P. Valerius Poplicola cos. an. 292. in prælio contra Herdonium cecidit.	M. Valerius, quem quidam aiunt dictatorem fuisse an. 253. augur mortuus an. 289.	M. Valerius. quaestor an. 294. cos. an. 296.

Gracchvm Cluilium.} Veteres libri omnes constantissime habent, Cloelium. Quamquam 33
Dionysij liber κοίλιον edit, ut puto, mendose. Qvestvm iniurias, & ex eo foedere res repetitum.} Vox, Eo, superuacanea est. Id & ueteres declarant libri, & Liuiana forma dicendi. sic enim etiam lib. I. Iniurias, & non redditas res ex foedere, quae repetitae sunt. Mvnitiones circumdant.} Hoc expressit Dionysius his uerbis. περιεταφρεύετο καὶ περιεχαράκου. i. fossa, ualloque castra Romana circumdedit, uel munitiones castris obiecit. sic autem etiam paullo post. Exercitum omnem longo agmine circumdat hostium castris. Vallo obiectae.} obiecto. ex uet. lib. Tantvs pauor, tanta trepidatio fuit.} Vet. lib. Tantaque trepidatio. Bipalio innixus.} Veteres libri omnes, Palo; Quod etiam ante me Rhenanus docuit. Dictatorem eum gratulantes consalutant.} Ver. lib. Legati gratulantes. L. Tarqvinivm patriciae gentis.} In tabulis Capitolinis est. L. Tarquitius. Quibus danda fides est. Nam Tarquinij ex urbe exacti omnes fuerant. Et de Tarquinio non dixisset, patriciae gentis, cum id satis constaret. Fabivs successor.} Vet. lib. Q. Fabius successor. Q. Minvcivs, M. Horatius.} Emendo, C. Horatius. partim quia Dionysius & Capitolini scriptores eo praenomine hunc afficiunt, partim etiam, quia post Liuius idem facit, ubi de C. Horatio augure mortuo loquitur. 34

Hortanam.} Supra ostendi, quid de hoc loco sentirem. Ortonam enim crederem legendum esse. T. Romvlio, & C. Veturio consulibus.} Dionysius, & Diodorus auctor est, Romilium esse scribendum. Quae eadem scriptura est in Capitolinis tabulis. Veturius autem una cum T. Romilio collega eius post fit decemuir. Quo in magistratu Diodorus, & Capitolini scriptores praenomine Spurij eum afficiunt. in uulgatis autem Liuij libris L. Veturius scribitur. Itaque ut uterque locus sibi constet, Sp. Veturium, utrobique uocandum censeo. Si quidem, qui decemuir factus est, idem consularis erat. Sp. Tarpeio, A. Aeternio.} Variant omnes omnium auctorum libri in altero horum consulum nominando. Plin. lib. VII. cap. XIIX. Aeternium, Cassiodorus Aternium, Diodorus ἀτέριον. Gellius lib. II. cap. XI. Thermum. Dionysius τερμένιον. Vetusti Liuiani libri Tercinium. Ego, si coniecturae locus dandus est, Aterium, maxime, ut est apud Diodorum, probo. alia enim nomina gentium numquam legi. C. Clavdio Cicerone.} Pro hoc tribuno C. Siccium Dentatum edit Dionysius. A. Manlivs, P. Sulpicius.} Dionysius legatos hos uiros consulares fuisse tradit. Itaque Sulpicius idem est, qui consul fuit anno CCXCI. post autem decemuir erit. Quod cum ita sit, profecto cum in consulatu Ser. Sulpicius nominetur, etiam in legatione, & post in decemuiratu Seruius appelletur necesse est. In cvivs locum C. Veturium.} Vt dixi, lege Sp. Veturium.

C. Menenivs.} Diodorus, & Festus hunc T. Menenium uocant. placet autem. ut sit T. Menenij ante consulis filius. P. Sextivs.} Dionysius, & Diodorus σήστιον, auctores Capitolini Sextium hunc nominant. Sextij autem patricij, Sextij plebeij fuerunt. ex quibus is exstitit, qui primus e plebe consulatum cepit. Lex acilia de Auetino.} Haec lex a L. Icilio tribuno plebis lata est, anno CCXCIIX. ut ait Dionysius. Itaque legendum procul dubio, Icilia. T. Genvcivs, P. Sextius, L. Veturius.} T. Genucius, P. Sextius, Sp. Veturius. ex tabulis Capitolinis. ut ante dixi.

Svlpicivs, P. Curiatius, T. Romulius.} Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romilius. ut ante dixi.

Sp. Postvmivs.} Vet lib. Postumius Albus. Eas leges habiturum populum R. quas consensus omnium inualisse uideri posset.} Nusquam alias legi hoc genus dicendi, Inuadere, pro Inferre, & Inuehere. Itaque pro certo habeo legendum esse, Inuexisse. Prehensarent homines.} Vet. lib. Prensarent. Ea aetate, hisque honoribus.} Vet. lib. Ijsque. Dvellios.} Duilios. ut ante. Deiectisqve honore per concionem duobus Quinctijs.} Lego uel repugnantibus

tibus libris omnibus, Per coitionem. nam lib. IX. ait. Coitiones honorum adipiſcendorum cauſſa factas aduerſus remp. eſſe. & lib. XXXIX. Coierantque candidati omnes ad deijciendum honore eum. & Ped. in toga. Coierant ambo, ut Ciceronem conſulatu deijcerent. Q. PETILIVS. ʒ Veteres quidam libri habent, Q. Poetilius. Dionyſ. πυτέλιος. Capitolinae tabulae, Poetelius. ergo ita ſcribendum.

M. RABVLEIVS. ʒ Hic a Dionyſio μάνιος uocatur. Quare Mᵛ. Rabuleius caſtigo. COMITIA decemuiris creandis in trinum nundinum indicta ſunt. ʒ Recte trinum nundinum; quamquam plerique libri habẽt, trinundinum. Id enim ſignificat, in tertias nundinas. Quod Graeci dicũt, εἰς τρίτην ἀγορὰν. ut Dionyſius lib. IX. προθέντων δὲ πάλιν τῶν δημάρχων εἰς τρίτην ἀγορὰν τὴν περὶ τοῦ νόμου διάγνωσιν. Plutarchus in Coriolano. σοὶ δὲ μάρκιε προσαγορεύομεν εἰς τρίτην ἀγορὰν παρεῖναι. & poſt. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῆς τρίτης ἀγορᾶς. ἀγορὰς δὲ ποιοῦσι ῥωμαῖοι δι' ἡμέρας ἐννάτης, νουνδίνας καλοῦντες. De Nundinis copioſius Macrob. lib. I. Saturn. Quod autem dixit Cicero pro Cornelio ex prorogatione trinundinum, Priſcianus interpretatur dictum eſſe pro trinundinarum lib. VII.

35 RECEPTO ad Eretum, quod paſsim uagatum erat, agmine. ʒ Dionyſius pro Ereto habet, mendoſe, ut puto, ἐν ῥήγῳ. CASTRA in Algido locant. ʒ Eutropius montem Algidum uocat. Dionyſius modo ait, ἐν ἀλγιδόνι πόλει, modo ἐν ἀλγιδῷ. CONSENSV inuiſum imperium. ʒ Vet. lib. Inuiſum conſenſu imperium. IAM CAPVT fieri libertatem repetentiũ, ſi ſe plebs comitẽ ſenatui det. ʒ Vet. lib. libertatis repetendae. SVARVM, quæ rerum erant, ſoliciti, amiſſa publica. ʒ Vetus lectio. Suarumque rerum erant, amiſſa publica. i. ſuis rebus operam dabant. Quam formam dicendi, qui non agnouerunt, mutarunt addendo de ſuo, Soliciti. Sic lib. VI Plebs cum iam unius hominis eſſet. ſic hoc libro paullo ante. Hominum non cauſſarum toti erant. EXPERIRENTVR quanto ferocior dolor in libertate ſua uindicanda, quam cupiditas in iniuſta dominatione eſſet. ʒ Rhenanus, qui putat particulas duas, In, tollendas eſſe, idem non ſenſit, uocem huic ſententiae deeſſe, quae eſt in Vet. libris, In iniuſta dominatione retinenda eſſet. QVOD unum exſequendae ſit libertatis. ʒ Lege, Exaequandae, ex uet. lib.

L. CORNELIVS complexus Appium, non cui ſimulabant, conſulendo. ʒ Vet. lib. ſimulabat.

36 POSSE in obliuionem tribunorum adduci. ʒ Vet. libri addunt uocem ita. Poſſe in obliuionem tribunorum plebem adduci. M. RABVLEIO, Q. Poetilio. ʒ Mᵛ. Rabuleio. Q. Poetelio. ut dixi.

CAESONE Duellio. ʒ K. Duilio. ut ſupra. TVSCVLVM ſe fide, miſericordiaque uictum is hoſpitum, (quae tamen non fefellerunt) contulerant. ʒ Vet. lib. Hoſpitum, qui tum non fefellerunt cõtulerat. PERINDE uxor inſtituta fuerat, liberique inſtituebantur. ʒ Vet. lib. Liberi quoq. inſtituebantur. DESPONDERANT filiam L. Icilio. ʒ Lege ex uet. lectione. Deſponderat. ut ad patrem L. Virginium referatur, non ad matrem, quam multis ante annis mortuam eſſe tradit Dionyſius.

AVCTORIBVS, qui aderant, ut ſequeretur. ʒ Vide, quid ſit, quod quidam libri ueteres habent. Adiutoribus, qui aderant, aſſequentibus. IN HIS enim quae aſſerantur in libertatem ʒ Vet. lib. In ijs enim qui aſſerantur. P. NVMITORIVS puellae auunculus. ʒ Libri ueteres habẽt, Auus. ſed placet magis Auunculus, quia Dionyſius inquit, ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος τῆς παρθένου. PLACIDVM quoq. ingenium, tam atrox iniuria accendiſſet. ʒ Vet. lib. Cum placidum quoque &c. NVPTAMQVE pudicam habiturus. ʒ Vetus lectio, Nuptam, pudicamque habiturus.

37 CVM INSTARET aſſertor puellae, ut uindicaret, ſponſoreſque daret. ʒ Aſſertorem uocat puellae non L. Icilium, ut putat Glareanus, ſed M. Claudium, qui inſtabat, ut Icilius Virginiam uindicaret uſque in poſterum diem, datis ſponſoribus, fore, ut ea poſtridie ſiſteretur. ſic etiam ſupra eum uocauit. IMPROBVM conſilium ſerum, ut debuit, fuit. & iam commeatu ſumpto. ʒ Lege ex fide uet. lib. Iam enim commeatu ſumpto. PREHENSARE. ʒ Vet. lib. Prenſare. DECRESSE uindicias ſecundum libertatem. ʒ Vet. lib. Dediſſe. Ego, Dare ſe, legendum puto. nam tempus praeſens quaeritur. Hoc genere dicendi ſaepius uſus eſt in hac re, numquã autem, Decernere. inquit enim ſupra. Vindicias det ſecundum libertatem, & infra. Iudicem te ab libertate in ſeruitutem uindicias non dediſſe. Item. Vindicias ne ab libertate in ſeruitutem dederit. Quibus dicendi generibus uſus eſt hoc loco Liuius, at Pedianus pro Cornel. Quis fuerit ille ex decemuiris, qui contra libertatem uindicias dederit. Eſt autem dare uindicias ab libertate, uel ſecundum ſeruitutem dare poſſeſsionem ei, qui ſeruum eſſe aſſerit. Dare uindicias ab ſeruitute, uel ſecundum libertatem, dare poſſeſsionem ei, qui liberum eſſe aſſerit. DECEMVIR alienato ad libidinem animo. ʒ Cur placeat Rhenano, Alienatus, neſcio. Mihi alienato magis probatur, ut & in Vet. lib. eſt. & in VII. lib. dixit. Milites alienatis ab memoria periculi animis. SI INCLEMENTIVS in te ſum inuectus. ʒ Lib. uet. Si quid inclementius. PROPE Cloacinae. ʒ Plinius Cluacinã legit lib. XVI. cap. XXIX. cum ait. Quippe ita traditur, myrtea uerbena Romanos, Sabinosq. cum propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent, depoſitis armis purgatos in eo loco, qui nunc ſigna Veneris Cluacinae habet. Cluere. n. antiqui purgare dicebant. at Lactantius lib. I. de Falſa religione, Cloacinam, agnoſcit. Verba eius ſunt. Cloacinae ſimulacrum in Cloaca maxima repertum Tatius conſecrauit, & quia cuius eſſet effigies ignorabat, ex loco illi nomen impoſuit. AGITATVS deinde cõſilijs, atq. ex omni parte aſſentiendo. ʒ Pro certo habeo legendum, Agitatis deinde conſilijs, ut eſt in Vet. lib. Nam quarto libro ait. Conſilia ad mouẽda bella ad Fanum Voltumnae agitata.

tata. & post etiam . Secreta Agitare consilia.itemq. saepius, Agitare consilia. STRICTVM etiam telum, respersusq. ipse cruore tota in se castra conuertit.§ Nemo animaduertit hic uocem unam deesse, sine qua uix sensus esse nullus aptus potest. ea uero est in libris antiquis, sic: Strictum etiam telum tenens, respersusque. Quam eandem affert etiam Dionysius in eadem re explicanda, τὴν μαγειρικὴν διὰ χειρὸς ἔχων, αἵματι πεφυρμένος ἅπας.i.lanij cultrum manu tenens, totus sanguine foedatus. SIBI VITAM filiae sua cariorem fuisse, si liberae, ac pudicae uiuere licitum fuisset.§ Mallem hoc loco: Cariorem futuram fuisse. Ceterum lib. uet. habent, Libere, ac pudice, sine diphthongo. MISERAM, sed honestam mortem occubuisse.§ Vet.lib. Misera, sed honesta morte. C. IVLIVS, P. Sulpicius.§ Hic Sulpicius consularis esse traditur.at in consulatu Ser.Sulpicius nominatus est. Ergo & hic Ser.etiam Sulpicius scribendum. P.tamen Sulpicium consularem legatum nominat etiam Pedianus 38
pro Cornelio.uerum reclamant Graeci.

VIA Nomentana, cui tum Ficulensi fuit nomen.§ Lego, Ficulnensi, ab opido Ficulnea. quasi uero euersa Ficulnea, mutauerit nomen. TOGATORVM aliorum.§ Vet. lib. Togatorum, aliorumque. Q.FVRIVS pontifex maximus.§ Hunc in oratione pro Cornelio uocat Pedianus ex Liuij, & aliorum sententia M.Papirium. Cuius scripturae assentior magis, quam Liuianae. Nam de Q. Furio nulla nec per hos, nec alios annos est mentio. de M.autem Papirio, magna. Qui autem Pontificatum maximum gereret, cum par est alios etiam magistratus, qui magni habebantur, cepisse. Vltimæ autem utriusque nominis litteræ erratum inesse indicat, cum sint eaedem. A. VIRGINIVM inde L.Icilium, & P.Numitoriũ auunculum Virginiae.§ Virginius hic pater Virginiae fuit, ut Icilius, sponsus, auctore Dionysio. Ergo L.Virginius nominandus, non A.ex ijs, quae supra a Liuio, & Dionysio, & a Paediano in orationem pro Cornelio dicta sunt. C.SICINIVM progeniem eius, quem primum tribunũ plebis creatum.§ Nescio cur placeat magis hoc loco Rhenano, Progenie, quam Progeniem. cũ ita loquatur Cicero in epist.ad Octauium: Populum, quem ipse primo, post progenies eius a regibus liberauit. AP. IVLIVS.§ Appij praenomen non probo nisi in Sabinis uiris, ut in Claudijs, ut in Ap.Herdonio Sabino, qui Capitolium occupauit. Iulia gens cum patricia est, tum numquam Appio, uel Publio prænomine usa est. Itaque legendum puto in hoc tribuno plebis. P. Villius. Est enim gens Villia plebeia, ubique in uulgatis libris pro Iulia habita, eaque usa est praenomine Publio. VT QVOD tributim plebes iussisset, populum teneret.§ Vet.lib. Vt quod tribunus plebis iussisset. placet tamen magis, Tributim plebes.i.tributis comitijs.sic enim ait Dionysius libro XI. καὶ τοὺς κελεύοντα τοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου τεθέντας ἐν ταῖς φυλετικαῖς ἐκκλησίαις νόμους ἅπασι κεῖσθαι ῥωμαίοις ἐξ ἴσου, τὴν αὐτὴν ἔχοντας δύναμιν τοῖς ἐν ταῖς λοχίτισιν ἐκκλησίαις τεθησομένοις.i. leges tributis comitijs latas omnibus Romanis esse latas, eandemq. uim habere, atque eas, quae centuriatis comitijs latae sunt. sic lib. IIX. Legem tributim de uicesima eorum, qui manumitterentur, tulit. sic alibi Centuriatim. SANCIENDO nouam legem, ne quis.§ Lege ex Vet.li. Noua lege. AEDILIBVS, iudicibus, decemuiris nocuisset.§ Vox Decemuiris abest a ueteribus libris.nec uidetur necessaria. Est enim ridiculũ, plebem cauisse decemuiris, quos perosa iudicio etiam est persecuta. 39

AD AEDEM Cereris, Liberi, Liberaeque.§ Vide ne quis aedem de suo addiderit. Nam lib.XLI. ait: Supplicatio ad Cereris, Liberi, Liberaeq. fuit. SED EVM, qui eorum cuiquam nocuerit sacrum sanciri.§ Antea multo foedius legebatur. Sed eum qui deorum cuiquam nocuerit id ad sacrum sanciri. Nos autem meliorem (ut remur) hac utraque lectionem reperimus in uetustis libris. quae est haec: Sed caput eius, qui eorum cuiquam nocuerit sacrum esse, id sanciri recte. sic enim Cicero pro Cornelio. Sacrosanctum esse nihil potest, nisi quod populus plebsve sanxisset. Sanctiones autem sacrandae sunt aut genere ipso, aut obtestatione, & consecratione legis, aut poena, cum caput eius, qui contra facit, consecratur. VOS MET ipsi armis uindicastis.§ Vet.lectio: Vosmet ipsos. VNIVS tantum criminis nisi uindices iudicem te.§ Vet.lib. Nisi iudicem uindices te. Sensus. nisi te a iudicio unius criminis liberes.i.ab libertate in seruiturem contra leges uindicias non dedisse te, nisi probes.

SI HOC indemnato, indicta caussa non liceat.§ Vet. lib. Si huic indemnato. IVDICEM illi ferre, ni uindicias ab seruitute in libertatem dederit.§ Lege procul dubio.pro, Ni uindicias, Vindicias ne. Sensus est. Se ferre illi iudicem, qui uideat, uindicias ille, decemuir cum esset, contra libertatem dederit nec ne. VALERIO Aequi euenere.§ Deest uox. ut sit, Aequi, Volscique euenere. Eam uocem habent ueteres libri, eandem paullo infra Liuius repetit. eandem habet Dionysius. ἐπὶ αἰκανοὺς καὶ οὐολούσκους. SED necessariorum Virginiae trium tribunorum preces audirent.§ Vetus lectio. Et trium tribunorum. ita ut altera ratio uideatur, cur eorum preces sint audiendae. & quod necessarij, & quod tribuni essent. TYBVR.§ Tibur, & Tiburtes inuenio scribi in antiquis libris, & in triumphis Capitolinis. littera Y, non I. 40

RESPONSVM Romanus nemo reddebat.§ Vet. lib. Romanorũ nemo. ARMA tegerent.§ Vet.li. Cõtegerent. NEC omnes dum eductos.§ Vet.lib. Nec dum omnes eductos. PROCVRSANTES pauci, recurrentesque.§ Vet. lib. Recusantesque. VETERIS, perpetuaeque alterum gloriae, alterum nuper noua uictoria elatum.§ Mirum est, neminem sensisse hic deesse uocem, sine qua uix constare oratio potest. quae est in uet.lib. Gloriae auidum, alterum &c. SEXCENTI

 fere

fere ex equis desiliunt. ⁊ Veteres libri habent uocem unam praeterea: Sexcenti fere propere ex equis desiliunt. POPVLVS iniussu & altero die frequens ijs supplicatum. ⁊ Sic lib. VII. Si quis iniussu in hostem pugnasset. & lib. x. Nec tamen iniussu mouere se auderent. IN PRATA Flaminia, ubi nũc aedes Apollinis est, (circum iam tum Apollinarem uocabant. ⁊ Paullo ante sic, In Pratis Flaminijs, quem nunc circum Flaminium appellant. FORTE quadam utili ad tempus. Vet. lib. Ad id tempus. SI QVI uos minus hodie decem tribunos plebis fecerint. ⁊ Vetus lectio: Si quos minus hodie decem tribunis &c. HI TVM utique quos sibi collegas cooptassent, ut illi legitimi. ⁊ Veteres libri, Hi tum, quos sibi. &, pro, Vt illi legitimi, Ita illi legitimi. Porro autem pro Cooptassent, apparet legendum esse, Cooptassint, antique dictum, pro cooptauerint.

41 CVM PRAE studijs aperte petentium nouem tribunorum alij candidati tribus non explerent. ⁊ Tribus non explere, est non posse legitimum, ac necessarium suffragiorum numerum ferre. Hoc dixi, quia Glareanus tribum pro classe accipiendum ait. cum tribuni plebis tributis comitijs fierent. Alibi legitima suffragia non conficere dixit. A. AETERNIVM. ⁊ A. Aterium. ut supra. SP. HERMINIVS, T. Virginius. ⁊ Sp. Herminium consulem Dionysius λάρον ἑρμίνιον uocat. Diodorus λαρῖνον ἑρμίνιον. Valerius in Praenominibus Lartem Herminium. Ergo non Sp. sed Lar Herminius hoc loco restituendum est. ut etiam dixi in Praenominibus a me editis multo latius. CAELIMONTANVS. ⁊ Coelimontanus. quia Coelius, non Caelius scribitur. DVM X tribunos plebis faceret. ⁊ Vet. lib. Plebi. M. GEGANIVS Macrinus. ⁊ Graeci, & Capitolini scriptores Macerinum cognomen addunt Geganijs, non Macrinum. CONCIONES tribunorum aduersus nobilium iuuentutem ortas sedauere. ⁊ Quid est sedare conciones ortas? Quando umquam alias dixit, Oriri conciones? Quis est, qui non uideat, aut Coitiones, aut Contentiones esse legendum? uel repugnantibus antiquis exemplaribus. DEINDE ne ipsi quidem inuiolati erant. utique postremis mensibus cum & per coitiones potentiorũ iniuria fieret, &c. ⁊ Hic sensus misere laceratus ab ijs qui eius ignari, uerba inscite dispunxerunt, facile restituetur in integrum, si ita interpunxeris, Vt utique postremis mensibus, cum, inuiolati erant, iungas, sic. Ne inuiolati quidem erant utique postremis mensibus. i. præsertim postremis mensibus. cui orationi caussas subnectit statim duas.

42 LEGATVM alterum P. Sulpicium. ⁊ Ser. Sulpicium. ut supra dixi. CONSVRGIT P. Scaptius de plebe magno natu: Et si licet, inquit, cõsules de rep. dicere, errare ego populũ in hac caussa nõ patiar. ⁊ Inconsequens oratio uideatur, si ita legas. neque. n. uox subsequitur, quæ illi præcedenti, Etsi, reddatur. Intelligendum est autem orationem incipere a uoce, Si licet, Vocem autem, Et, esse historici qui ait P. Scaptius consurgit, & inquit. Si licet consules &c. quare ita dispunge. magno natu, &, Si licet, inquit, consules. CVM AD Coriolos sit bellatum. ⁊ Vet. lib. Debellatum. quod placet. quia tum Corioli in potestatem populi Romani uenerunt. ANNVM se tertium, & octogesimum agere. ⁊ Nescio cur in mentem uenerim Glareano probare, tertium, & nonagesimum potius, quam tertium, & octogesimum. praesertim uero cum hunc numerum & libri ueteres habeant, & diligens annorum summa eum postulet. Nam ab hoc anno, qui est ab Vrbe condita CCCIIX ad annum CCLXI, quo Corioli capti sunt, numerantur anni XLVII. Quibus si addantur anni XX, quos se ante militasse Scaptius ait, erunt anni LXVII, a quo anno usque ad annum LXXXIII. numerantur anni XVI, quo anno aetatis tirocinium de more deposuit Scaptius. Ita ut anno aetatis XVI militare coeperit, post annos XX ad Coriolos fuerit an. ab V. C. CCLXI. anno uero CCCIIX haec loquatur annos natus LXXXIII.

SCAPTIONE hoc concionali seni. ⁊ Senem concionalem ad contumeliam dixit. quomodo autẽ Concionalis ignominiam afferre posit, nemo tradit. puto Coemptionali legendum. Ceterum senes, ut inquit Cicero in secundo de legibus, qui filios suscipere non poterant, coemptiones faciebant, ne sacra priuata interirent. ex quo Curius ad Ciceronem, Senes coemptionales scripsit. Habet autem ignominiam quandam, adeo decrepita aetate esse, ut suscipere liberos non posit.

IN. EPITOMEN. LIBRI. IV

43 LEX DE connubio patrum & plebis contentione magna. ⁊ Lege ex Vet. lib. A tribunis contentione magna. Tribunorum autem princeps fuit C. Canuleius. PERLATA est a tribunis plebis aliquot annis res populi R. domi, militiaeq. per hoc genus magistratus administratae sunt. ⁊ Veteres libri ita. Perlata est. Tribuni aliquot annos. Est autem locus mancus, cuius haec erat sententia. Tribuni militum consulari potestate creati. Aliquot annos res populi Romani &c. Rem autem ita habere docet Liuius. Quare stellula addenda est. SP. MELIVS. ⁊ Maelius scribe, addita diphthongo ex Capitolinis tabulis, & Graecis monumentis. SERVILIO Hala. ⁊ Ahala ubique scribendum est. Documento sunt huius scripturae libri aliquot manuscripti, lapides Capitolini, & nummi argentei.

VOLSCOS, & Veientes. ⁊ Adde ex Vet. libris, & ex ipso Liuio: Volscos, & Veientes, Fidenates & Faliscos. EOQVE coloni missi sunt. ⁊ Addendum, Noui. Nam Liuius nouos colonos uocat. & alio loco numerum additum colonorum ait. primum enim deducta colonia est a Romulo rege.

IN.

IN. LIBRVM. IV

M. Genvcivs, & P.Curiatius consules.§ Liuius paullo post C. Curiatium uocat. Dionysius γαΐον κόρτιον. Diodorus ἀγρίππαν λύρτιον. Ergo C.Curtius, non P. Curiatius legendum. Accedit etiam Varro, qui lacum Curtium ab hoc consule Curtio dictum esse ait. Verba eius haec sunt lib. IV. de lingua latina. Cornelius, & Lucceius scribunt eum locum esse fulguratum, & ex S.C. saeptum esse, idq. factum esse a Curtio consule, cui M. Genucius fuit collega, Curtium lacum appellatum. Confvndiqve iura gentium rebantur. § Paullo post, Colluuionem gentium ait. Gentem autem genus, ac gentilitatem intelligit, quam se solos habere patricij ipsi gloriabantur, ut scribit lib. x. Quid autem sit gens, ac familia, quoniam non idem sunt, uerum magno inter se interuallo disiuncta sunt, contra atque summi huius memoriae uiri, qui utroque nomine promiscue utuntur, sentire uidentur, paucis ostendam. Illud igitur interest, quod Gens ad Nomen, Familia ad Cognomen refertur. Itaque illa tanquam totum continere uidetur, haec quodammodo partem. exempli caussa. Cornelij omnes unius gentis esse dicuntur, quia uno nomine continentur omnes, at uero partes gentis huius sunt plures, quae ex cognominum uarietate distinctae sunt, eaeque familiae dicuntur. ut Cornelij Dolabellae, Cornelij Cethegi, Cornelij Scipiones, Cornelij Lentuli. itemque in ceteris. at uero Cornelij omnes unius exsistunt gentis. Itaque recte Festus lib. VII. Gentem definit, quae ex multis familijs conficiatur. Quod autem dixi de gente, & familia, idem iudicandum est de genere, & stirpe, quorum item alterum ad Nomen, alterum ad Cognomen pertinet. Id autem ita esse, ex his scriptorum uerbis apparet. Suetonius in Galba. Imagines, inquit, & elogia uniuersi generis exsequi longum est, familiae breuiter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbae tulit, cur, aut unde traxerit, ambigitur. Hoc loco Suetonius genus appellat omnes Sulpicios, familiam uero, Sulpicios Galbas. Liuius lib. XXXIIX. Scipio Nasica orationem habuit plenam decoribus non communiter Corneliae gentis, sed propriae familiae suae. & lib. VII. sic loquitur Valerius Coruus. Non si mihi nouum hoc Corui cognomen dijs auctoribus homines dedistis, Poplicolarum uetustum nostrae familiae cognomen memoria excessit. & lib. I. Iulia gens Iulum auctorem nominis sui nuncupat. & lib. XL. Inde cognomen familiae inditum, ut Annales appellarentur. Rursus apud Suetonium sic loquitur Iulius Caesar. Ab Anco Marcio sunt Marcij Reges, quo nomine fuit mater, à Venere Iulij, cuius gentis familia est nostra. & in Augusto. Gens Octauia a Tarquinio Prisco rege inter Romanas gẽtes allecta, mox a Ser. Tullio inter patricias trãsducta. Primus ex hac magistratum cepit C. Rufus. is quaestorius Cnaeum, & Caium procreauit, a quibus duplex Octauiorum familia defluxit cõdicione diuersa. & Cicero in Bruto. Funebres orationes ipsae familiae quasi ornamenta seruabant ad usum, si quis eiusdem generis occidisset. & Liuius lib. IX. Duodecim familiae Potitiorum fuerunt, cum gens Potitia tota interijt. Quae adhuc protuli exempla, ea satis ualere arbitror ad explicandam uim gentis, generis, & familiae. Nunc de stirpe dicam. Loquitur Cicero pro Rabirio sic. Qua in familia laus aliqua forte floruerit, hanc fere qui sunt eius stirpis cupidissime persequuntur. Et de legibus primo. Hic orti stirpe antiquissima sumus. & in Laelio. Qui aliquandiu propter ignorantiam stirpis, & generis in famulatu fuerunt. & Suetonius in Claudio. Claudius Cn. Pompeio antiquissimae stirpis Magni cognomen ademit. Quae si ita sunt, iam apparet, qui sit sensus loci illius apud Ciceronem lib. de Oratore primo. Quid? qua de re inter Marcellos, & Claudios patricios centumuiri iudicarunt? cum Marcelli ab liberti filio stirpe, Claudij patricij eiusdẽ hominis hereditate gente ad se redisse dicerẽt, non ne in ea caussa fuit de toto stirpis, & gentilitatis iure dicẽdum? Sensus. n. est. Claudios patricios gente pugnasse, quia ille Claudiorum liberti filius fuit; Marcellos, stirpe, quia Marcellorum Claudiorum. Itaque illi generis, hi familiae iure contendebant. Hinc gentilicia sacra dicta, quae erãt communia toti genti, ac generi. & Suetonius Caesarem gentilicijs hereditatibus multatum scribit, i. bonis, quae gentis Iuliae ante fuerant. Atque haec quidem hactenus. Iam uero an alius sit Gentis ipsius usus, infra alio loco dicemus. Et mentio primo sensim illata a tribunis. § Lege, A tribuno. cum ex Vet. lib. auctoritate, tum quia statim infertur, ut rogationem nouam tribuni promulgarent. Tribunum autem intelligit C. Canuleium. Vt rogationem nouem tribuni promulgarent. § Quamquam sensus optimus est, si legatur, Nouem, tamẽ placet magis, Nouam, quae uox est in Vet. libris. hoc sensu. Mentio illata primo sensim a C. Canuleio, ut alterum ex plebe consulem liceret fieri, eo deinde processit, ut tribuni reliqui nouam rogationem promulgarent, ut promiscue consules seu de plebe, seu de patribus possent pro populi arbitrio creari. Nouem autem si legamus, omnes accipiamus tribunos praeter C. Furnium, quem excipit Dionysius. Et qvemadmodvm plebs gloriari posset, auctiorem, ampliorem q. esse. § Vetus lectio: Se auctiorem. Finem non fieri posse in eadem ciuitate tribunos plebis, & patres esse. § Quamquam Rhenanus ita legit in uetustis libris, miror tamen hanc lectionem ei probari potuisse. Quid est enim hoc loco, Finem non fieri posse? &c. Locus est igitur adhuc deprauatus. Quos ego libros ueteres legi, ij ita habent: Finem fieri non posse. Quamobrem partim ex uulgata, partim ex antiqua lectione legendum puto. Finem ergo non fieri. Non posse in eadem &c. Nam sunt etiam quidam libri, qui habent, Sinere non posse. Ex quo conijcio legendum. Finem ergo. praesertim uero cũ supra dixerit Liuius. Finem ergo nõ fieri, nec futurũ unquam. Illinc ut impune. § Tolle, Vt, ex Vet. lib. fide. Se proditvrvm patriam oppugnari,

ri, atque capi passurum. ʒ Venustior antiqua lectio: Se proditurum patriam, patriam oppugnari, atque capi passurum. Demarati. ʒ Damarati. ut supra. Qvid? hoc si polluit nobilitatem istam uestram, quam plerique & cetera. ʒ Hunc locum, atque adeo etiam hanc sententiam uituperat Glareanus, quæ ornatissima atque apertissima est, si ita intelligatur. Si connubia plebis contaminant uestram nobilitatem, non ne poteratis priuatis potius consilijs eam sinceram seruare, aut nullam plebeiam ducendo, aut nullam e patribus enubere sinendo, quam lege cauere, ne connubia inter plebem, & patres essent, quam legem decemuiri tulerunt?

Itaqve ad bella ista. ʒ Lege ex Vet. lib. Ita ad bella ista. Si haec impediet aliquis. ʒ Legendum: Sin hæc impediet aliquis. Qvod nemo plebeius auspicia haberet. ʒ Hoc ait, quod lege Romuli Regis sacra solis patricijs erant commissa, auctore Dionysio lib. II. ἐνομοθέτει τοὺς μὲν ἀπατρίδας ἱερᾶσθαί τε, καὶ ἄρχειν, καὶ δικάζειν, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν, τοὺς δὲ δημοτικοὺς τούτων μὲν ἀπολελύσθαι τῶν πραγμάτων. & Liuius lib. VI. Penes quos sunt auspicia more maiorum? nempe penes patres. nam plebeius quidem magistratus nullus auspicato creatur. nobis adeo propria sunt auspicia, ut non solum, quos populus creat patricios magistratus, aliter, quam auspicato creet, sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicato interregem prodamus, & priuatim auspicia habeamus, quae isti ne in magistratibus quidem habent. Apparebat aut hostibus, aut ciuibus. ʒ Lege ex Vet. lib. Apparebat autem aut. Qvibvs indictis extemplo quicumque aliquid seditiose dixerat, aut fecerat, quam maxime tribunicij & prehensare homines, & concursare toto foro candidati coepere. ʒ Veteres libri, pro, Quam maxime, habent, Hunc quam maxime. ex quo intelligi potest legendum esse, Hinc quam maxime. i. inter eos, qui seditiose dixerant, aut fecerant, quam maxime tribunicij prensabant. L. Atilivs, T. Caecilius. ʒ Caecilia gens plebeia fuit. Itaque Caecilius tribunus militaris patricius esse nequit, Dionysius hunc τίτον κλύσιον σικελὸν uocat. Cognomen Siculi facit, ut mendose esse κλύσιον pro κλοίλιον petem. T. autem Cloelium Siculum paullo post commemorat etiam Liuius triumuirum coloniae deducendae. in quibusdam manuscriptis libris est, T. Celius. C. Cvriativs. ʒ C. Curtius. ut ante dictum. Legati ab Ardeatibus Romam uenerunt. ʒ Lege ex Vet. lib. ab Ardea.

L. Papyrivm Mugilanum. ʒ Ex Capit. lap. L. Papirium Mugillanum. menda est foeda apud Dionysium. ὕπατοι μενύκιος πατρίκιος μουγιλλάνος, pro ὕπατοι μὲν λεύκιος παπίριος. Ad monetae inuentos. ʒ Vet. lib. Inuenta. ut referatur ad, Nomina consulum, quae Praetermissa dixit. Pvblicorvm ius, priuatorumque locorum, uectigalia. ʒ Lego ex Vet. lib. & uectigalia.

45 Aeqvo Cluilio. ʒ Cloelio. ut ante saepe dixi de Cluilijs. Et alia parte. ʒ Vet. lib. Ex alia parte. Mvro Ardeae brachium iniunxerat. ʒ Vet. lib. Immiserat. Volsci exiguam spem in armis, alia undique abscissa cum tentassent. ʒ Vox deest, quae est in manuscriptis. Volsci exiguã spem in armis ponentes. i. Volsci exigua spe in armis posita, cum alia tentassent, i. an per colloquium res cõponere possent, nec quidquã profecissent, hoc est enim, Vndiq. abscissa. Vix nuncijs caedis relictis. ʒ Vet. lib. Cladis. Romanvs consul Ardeae turbatas. ʒ Consul non est in Vet. libris. Qva concordiae, pacisque. ʒ Vet. lib. Qui. nam ad Quinctium refertur. Postvmivm Ebutium. ʒ Postumum Aebutium, hoc loco quidam habent libri, quemadmodum ante docui etiam scribendum esse. Idem docet Valerius in Praenom. C. Fvrio Pacilio. ʒ Pacilum esse cognomen Furiorum, qui Capitolinos consules legerit, facile inuenerit. Quare, Pacilo, legendum. M. Papyrio Crasso. ʒ Diodorus Siculus hunc consulem μάνιον παπίριον uocat. Fuisse autem Papirijs familiare praenomẽ Manij Dionys. ostẽdit, qui primũ Regẽ Sacrificulũ Maniũ Papiriũ nominat lib. V.

Qvi praeter minime populare ministerium agro asignando socijs. ʒ Vetus lectio: Per minime populare. recte. Haec enim caussa est, cur plebem offenderint, quia minime populare munus susceperint. Cavssa certaminum nequidquam a Petilio quaesita, qui tribunus pl. ea ipsa denunciãdo factus ʒ Poetelio, ut ante, lege. Cum autem de priore eius tribunatu ne uerbum quidem ante fecerit, hoc loco, ut alibi saepe, tribunum etiam ante fuisse tacite intelligendum est. Ea uero ipsa, intelligit, legem agrariam, & delectus impedimẽtum. Postremo perpulere plebem haud aduersante senatu, ut. ʒ Lege, Perpulere plebeij. nam id & sensus postulat, & ueteres libri habent. Et nvllvm momentum annonae, fecisset. ʒ Dele particulam, Et, ex Vet. libris. Sp. melivs. ʒ Maelius scribe, ex fragmentis Capitolinis, Graecorum libris, & quibusdam etiam manuscriptis latinis.

Plebemqve hoc munere delenitam, quacumque incederet, conspectus, elatusque supra modum hominis priuati secum trahere. ʒ Foeda insidet menda in uoce Conspectus, si quibusdam ueteribus libris credimus. in quibus est: Consulis pectus gerens. Error ex compendiosa scriptura natus est. Cons. pectus. quas uoces cum quidam coniunxisset, tertiam, Gerens, alius ut superuacaneam praetermisit. Est autem consulis pectus gerens, cõsularem spiritum habens, aut ad consulatum adspirans, qui ipsi a plebe despondebatur. ut supra lib. II. Velut omnes dictaturas consulatusque gerens in uoce, ac uiribus suis. & alibi. Tribunatum spirans. Ego tamen, Conspectus, etiam probo. Consvlatvm fauore, ac spe despondentem. ʒ Vet. lib. Consulatum ei fauore. Nec dvm compositis, maturisve satis consilijs. ʒ Dura locutio est, Componere consilia. Itaque sequamur auctoritatem ueterum librorum, qui habent: Nec dum compositis rebus, maturisve satis consilijs.

Hic

Hic minvcivs eandem reip. curationem agens, quam Melius priuatim agendam susceperat.} Vet. lib. Quam Sp. Maelius. Ceterum Antonius Florebellus, Episcopus Lauellinus, uir doctrinae, atque ingenij laudae, prestantissimus, legit, Eandem publice curationem agens. ut Publice sit aduerbium, cui respondeat Priuatim. erat autem curatio frumentaria. Eodemqve anno sororis filios regis, & liberos consulis.} Vox, Regis, inducenda est. quia abest a quibusdam Vet. libris. & quia historiae ueritatem peruertit. non enim Collatinus, de quo intelligit, Rex fuit. Intelligit enim Vitellios, Aquilliosque natos ex duabus sororibus Collatini consulis, & Iunios liberos Bruti consulis. ita ut, Consulis, bis accipiendum sit. cur enim Collatinum regem appellet, quem sequenti uersu consulem nominat? Vilibvs farris libris sperasse libertatem ciuium suorum emisse.} In omnibus antiquis libris legitur, Bilibre farris. Quam lectionem immutauit Rhenanus. Est autem optima sententia, si binas libras pro uili pretio ponat. quippe cum sic etiam locutus sit in vi. Selibris ne farris gratiam seruatori relaturum. Bilibrem autem, & Trilibrem dici, docet Priscianus de Mensuris. Titinnivs.} Titinius scribe ex Graecis, & manuscriptis latinis libris. itemque nummis argenteis. Aeqvimelivm.} Vet. lib. Aequimaelium. L. minvcivs boue aurato extra portam Tergeminam est donatus, &c. Hunc Minucium apud quosdam auctores transisse a patribus ad plebem, undecimumque tribunum pl. cooptatum.} Eadem tradit Plinius lib. xiix. cap. iii. Minucius Augurinus, qui Sp. Maelium coarguerat, farris pretium in trinis nundinis ad assem redegit, undecimus plebei tribunus. Qua de caussa statua ei extra portam Tergeminam a populo stipe collata statuta est. Sed ante omnia refellit falsum imaginis titulum.} Imagini domesticae L. Minucij falso Tribuni plebis nomen affictum fuisse significat ab ijs, qui laudem familiae ex eo magistratu, tituloq. quaerebant. sic lib. iix. Vitiatam memoriam falsis imaginum titulis reor, dum familia ad se quaeque famam rerum gestarum, honorumq. fallente mendacio trahunt. sic lib. iii. Ap. Claudium decemuirum uirum honoratissimae imaginis futurum ad posteros, legum latorem, conditoremq. Romani iuris. Havd dubij, quin.} Vet. lib. Haud dubia spe, quin.

Mamercvs Aemilius.} Mamerci praenomen tribus litteris notatur in lapidibus Capitolinis Mam. Aemilius. C. Ivlivm Tullum, Sp. Nautium.} Horum legatorum meminit etiam Cicero Philip. ix. Tulli Clinij, Sp. Ancij. neque manuscripti libri a uulgatis dissident. Veteres libri Liuiani habent, Cloelium Tullum, Sp. Ancium. Itaque satis mirari non possum, cur antiqua lectio immutata sit, & C. Iulium Tullum, Sp. Nautium, factum sit. Tullus autem in Cloelio praenomen est, ut in Tullo Hostilio, & Tullo Attio. Ancia uero gens Romae fuit, ex qua M. Ancius Briso tribunus plebis. de quo Cicero in Bruto, ab Anco praenomine deducta. Cavssam mortis legatis fuisse. rem incredibilem &c. nec deinde in horrorem uersum facinus.} Vet. lib. Ac deinde in errorem uersum facinus. Cuius lectionis hic est sensus. Ambiguam regis uocem a Fidenatibus exceptam mortem attulisse legatis. post autem caussam facinoris in errorem esse coniectam. Qui sensus optimus cum sit, idem admonet reliqua omnia a, Rem incredibilem ad, Lusus animum, parenthesi esse includenda. L. Qvintivm.} Quidam, ut dixi, manuscripti libri semper Quinctium, habent una cum tabulis Capit. & Diodoro. Collesqve inter Fidenas, atque Anienem ceperunt referentes castra.} Non est dubium, quin ita intelligendus hic locus sit. Dictator trans Anienem submouit hostes, qui cum castra referrent, colles inter Fidenas, atq. Anienem ceperunt. Nec ante in campos digressi sunt.} Degressi. loquitur enim de descensu ex collibus in campos. ut & ante dixi, & post dicam. nam saepius hoc mendum est apud Liuium.

Ne longinqvam militiam non paterentur Falisci.} Vet. libri non habent, Non. Romvli spolia, quae prima opima appellata sola ea tempestate erant.} Vox, Prima redundat. neque enim tum prima appellari poterant, cum adhuc secunda non essent relata. abest certe ab antiquis libris. Prope sacrilegium ratus sum, Cossum spoliorum suorum, Caesaremque ipsius templi auctorem subtrahere testem.} Probo magis antiquam lectionem. Cosso spoliorum suorum Caesarem ipsius templi auctorem subtrahere testem. Nam quae dixit, omnia Caesaris testimonio nituntur. Septimo post demum anno.} Nono, legendum, habita diligenti annorum omnium ratione. error ex notis manauit. ix. & vii. T. Qvinctio Poeno.} Quinctiorum cognomen est Pennus, non Poenus. si antiquis & librorum, & lapidum monumentis credimus. Nam etiam illud accedit.} Vet. lib. Nam & illud. Dictatorem dici A. Seruilium.} Hic in secunda dictatura, quam cepit anno cccxxxv. & apud Liuium, & in Capitolinis tabulis, Q. Seruilius dicitur. Cviqve Prisco alij.} Vet. libri non habent, Que. Postvmivm Ebutium.} Postumum Aebutium. ut ante. Censores uillam publicam in campo Martio probauerunt. ibique primum census populi actus est.} Quaerit Glareanus, quid sit, Probauerunt, &, Primum, cum census in campo Martio a Ser. Tullio Rege primum sit actus, non abhis censoribus. Respondeo, Probauerunt, ex uetere Romano more dictum esse. quo adhuc in antiquis lapidibus Romae uisitur

L. Fabricivs. C. F. Cvr. viar. facivndvm coeravit
Idemqve probavit

Q. Lepidivs. M. F. M. Lolivs. M. F. Cos. ex S. C. probavervnt Item,

P. Lentvlvs. Cn. F. Scipio
T. Qvinctivs Crispinvs Valerianvs Cos.
Ex S. C. Facivndvm Coeravere
Eidemqve probaver.

Si autem

Si autem censu actus est alias in campo Martio, at non in uilla publica, quae hoc primum anno proba ta est. Qua de re sic Varro lib. III. de re rust. Villa publica ad remp. administrandam est utilis, ubi cohortes ad delectum consuli adductae considant, ubi arma ostendant. i. ubi censores censu admittant populum. C. Furius Pacilius.§ Pacilus. ut dixi. Deposito suo magistratu, modo aliorum magistratui imposito, fine alteri.§ Voces duae, Fine alteri, sunt in ueteribus multis libris. nec uidentur necessariae. neque enim quis ille sit magistratus, apparet. Siquidem deposuit dictaturam, censurae modum imposuit. Nisi si magisterium equitum intelligere uelimus. at in suo, idest in Dictatura includitur. Quamquam deminutum censurae ius uoluissent.§ Florebellus, de quo dixi, Episcopus, eodem ingenio usus, legit Noluissent. hoc sensu. Mamercus, qui dictator censuram ex quinquennio annuam, & semestrem fecerat, aerarius factus a proximis censoribus ingenti animo tulit tam rem, caussam potius ignominiae respiciens, quam ipsam ignominiam. patres quamquã Mamerco inimici erant, quod noluissent, censurae ius ab eo imminutum, quia facta annua, & semestri censura saepius se quisque cẽsoribus subiectum fore uidebat, quam censuram gesturum, tamen exemplo acerbitatis censoriae offensi sunt. i. quod Mamercus ea de caussa aerarius a censoribus factus sit.

48 M. Folius.§ Capitolini lapides M. Foslius habent. Quorum auctoritas summa mihi semper uisa est. Aut patricios habendos fuisse tribunos plebis.§ Vet. lib. Alioquin patricios habendos fuisse tribunos plebi. Quod placet. Cn. Iulius Mento.§ Diodorus γάϊον ἰούλιον uocat. Itemque in quibusdam Vet. lib. C. Iul. quod probo, Nam Cnaei praenomen nunquam alias in Iulia gente reperi, Caij uero saepissime. Quia etsi saepe uicti populi, maiore tamen conatu quam alias umquam rebellarent. Vet. lib. Rebellarant. Ante omnia prauitas consulum, discordiaque inter ipsos.§ Longe secus, & melius ueteres libri: Ante omnia priuata consulum discordia, quae inter ipsos erat. si quidem cogi aliquid pro potestate ab tribuno consules.§ Vet. lib. Cogi aliquando. quod placet.

Cn. Iulio.§ C. Iulio, ut dixi. Vectius Messius.§ Vtrumque nomen uitium continere suspicor. scribendumq. Vettius Metius. est autem Metius praenomen, ut in Fufetio, & Curtio, & alijs. Vettius autem non Vectius scribendum, ut Attius, non Actius. Cuius scripturae exstat Mutinae in monumento marmoreo peruetusto insigne testimonium eiusmodi.

P. VETTIO
P. FIL. CAM. SABINO
EQ. P. IIII VIR.
AED. POT.
ET MAG. MVN. RAVEN.
CORNELIA MAXIMINA
MARITO INCOMPARABILI
ET SIBI VIVA POSVIT

Item apud Appianum libro primo. οὐέττιος κάτων.

49 Hostius Lucretius Tricipitinus.§ Hostius huic praenomen est. Quare Hostus scribendum, quemadmodum etiam ante diximus. Siccitate eo anno plurimum laboratum est.§ Vet. lib. Et siccitate. Novos ritus sacrificando, uaticinando inferentibus in domos.§ Vet. lib. Nouos ritus sacrificandi uaticinando. Hac de re sic Liuius lib. XXXIX. Quoties hoc patrum, maiorumq. aetate negotium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri uetarent? sacrificulos, uatesque, foro, circo, urbe prohiberent? uaticinos libros conquirerent, comburerentque? omnem disciplinam sacrificandi praeterquam more Romano abolerent? Vtrum populi iussu indiceretur bellum, an satis esset senatus consultum.§ Placet, ut legatur, Senatuscõsulto. ut est in antiq. quibusdam libris. Vt Quinctius consul de bello ad populum ferret.§ Quinctius habet mendum, non enim hoc anno consul erat, sed priore. in uet. certe libris multis abest. Quare non dubito quin legendum sit, Vt consules de bello ad populum ferrent. T. Quinctius Pennus ex consulatu.§ In quibusdam libris aliena manu notatum est super, ex consulatu, ter consul. sed temere. iam enim non nisi bis consul fuerat. Intelligendum autem anno postquam consul fuit, factum esse tribunum militum consulari potestate. habetque rationem eius anni, quo Quinctius petiuit, non quo gessit. Cum ibi quoque religio obstaret, ne posset nisi ab consule dici dictator.§ Vet. lib. Ne nõ posset. Adeo simul fortuna ciuitatis uirtute uera eguit: nihil censoria animaduersio effecit, quominus.§ Legendum ut in manuscriptis: Vt nihil censoria animaduersio effecerit. Ad spem praedae adsciuerunt.§ Repone adsciuerant, ex uet. lib. Placuit. & tamquam.§ Vet. libri plerique habent, Et qui tamquam. Suspicor igitur legendum, Itaque tamquam. ut ex It & Qui, fiat, Itaq. Romae terror ingens erat, accito exercitu ab Veijs, hostibus positis ad Fidenas, eoque ipso ab re male gesta perculsa castra locantur ante portam Collinam.§ Ex his uerbis alia luxata sunt, alia temere inculcata. Germana lectio in ueteribus libris reperitur: Accito exercitu ab Veijs, eoque ipso ab re male gesta perculso: castra locantur ante portam Collinam. Neque uero uerba illa, Hostibus positis ad Fidenas, necessaria sunt, cũ praesertim dixerit, Transiecto Tiberi Veientes Fidenas transtulerunt bellum. Veientem hostem sexies uictum.§ Quid si legatur, Toties, ut in plerisq. antiquis libris legitur. praesertim cum saepius, quam sexies, uicti Veientes sint?

fint? Cvm Etrufci pleni animorum,ac priftini diei meliore occafione, quam pugna.} Lege uel repugnantibus omnibus teftimonijs ueteribus. Ab priftini.ut fit dictũ.pleni animorum ab priftini diei occafione meliore,quam pugna,quo modo dictum eft etiam,Exercitum perculfum ab male re gefta,& maeftum ciuitatem ab male re gefta.& eiufmodi alia multa.

Qvod incendio fimilius, quam proelio territum cefferat flammis.} Similius dictum uidetur, pro, uerifimilius. Effreno equo.} Vet.lib.Effreni equo. Rvinae igitur fimilem ftragem eques quacumque peruaferat dedit.} Placet magis,Peruafit.quod eft in antiq.lib. Infert pauidos fuga in mediam caedem.obtruncantur in ripis.} Nefcio quomodo placet magis prifca quorundam librorum lectio: Refidui pauidi fuga in mediam caedem obtruncantur in ripis.& recte.nam inquit Veientium maxima pars Tiberim effufi petunt. Fidenatium,qui fuperfunt ad urbem Fidenas tendunt. Reliqui cum pauidi in mediam caedem fugerent,obtruncantur in ripis. Classibvs quoque ad Fidenas pugnatum.} Vet.libri alij,Clafsi,alij,Claffe habent. Clafsi autem pro Claffe ufus eft etiam Vergil.lib.iix. Aduectum Aeneam Clafsi.Prifc.lib.vii. Cl. Crassvs.} Lege Ap.Claudius Craffus.neque enim Liuius praetermittere folet praenomen in ijs nominandis,quorum tunc primum mentionem faciat,deinde uero alio loco id ipfum afferre.ut infra,cum ait. Ap.Claudium filium decemuiri praefectum urbi relinquunt. Sp. Navtivs Rutilius.} Lege Rutilus ex tabulis Capitolinis. T. Sergivs.} Legendum eft L.Sergius. Nam in priore tribunatu,& in tertio, quem cepit anno cccxxxvii. L.appellatur a Liuio,itemq. ab ijs,qui Capitolinos tribunatus defcripferunt. Accedit quod Diodorus etiam in huius anni magiftratibus exponendis λούκιον σέντιον nominat. corrupte tamen pro σέργιον. Sex. Ivlivs.} Ex Capitolinis lapidibus,itemq. ex Dionyfio,& Diodoro intelligi aperte poteft,Iuliorum cognomen effe Ivlvm, non Tullum. Gravatos fomno,epulifq.} Vet. lib. Graues fomno,epulifq. Ab Romanis diffonus,impar,fegnis,faepe iteratus, incerto clamore prodidit pauorem animorum.} Sufpectam habeo hanc dicendi formam. Clamor diffonus incerto clamore prodidit pauorem. Malimque legi, Incerto tenore. ut fupra, Quinque confulatus eodem tenore gefti. & lib.ix. Fremitus aequalis, tenorque idem pugnae. Cvm quo tegumen modo omnis 51 exercitus fuerat,nufquam uiderent.} Malim,ut in uet.libris eft.Cum quod tegumen modo &c.

Sex. Tempanium, A. Sellium, & Antiftium, & Spurilium fecit.} In duobus pofterioribus tribunis puto effe mendum. mouet enim me noua nominandi ratio, quod Tempanium, de quo ante locutus eft,praenomine fuo afficiat,ignotos homines Antiftium,& Spurilium fuo fpoliet. Sufpicor autem praenomina horum latere in illis duabus uocibus,Et,Et.Legendumque effe.Sex. Tempanium,A.Sellium,Sex.Antiftium & Sex. Pompilium. Nam Sex.Pompilium hoc anno cum Antiftio tribunum poft tradit Liuius, cum inquit. Petentibusque inter aliquot plebeios filio Antiftij tribuni plebis, & fratre alterius tribuni Sex.Pompilij. Noftram porro coniecturam adiuuat etiam Vetus lectio, quae pro Spurilio,Sex.Polium habet. Errorem inde ortum puto,quod qui Sex. Pompilium fcripturus erat,S.Pompilium fcripfit. Inde alius Spurilium. L.Papirivs Mugillanus.} Hic deeft nomen quarti tribuni. Is eft L.Seruilius Structus. Quem Liuius anno cccxxxiix. iterum fuiffe tradit. nec tamen apparet,quo anno primum fuerit,nifi hoc anno fuiffe dicamus,quo tres tantum uidemus tribunos militum nominari, cum iam quattuor quotannis coepiffent fieri. Multos autem etiam alios in uulgatis libris defiderari infra oftendam. Cn. Fabio Vibulano.} Numerius,quod praenomen littera N notatur,erat Fabijs familiare, ut oftendi in Praenominib. ex Fefti fententia. Hic autem Fabius Numerius dictus eft auctoribus fcriptoribus Capitolinis.Nota autem Numerij,N, ubique fere eft per mendum in Cn.conuerfa.

L.Qvinctivs Cincinnatus tertium,Sex.Furius Medullinus iterum.} Legendum eft,L.Furius Medullinus iterum.Neq. enim aut ante,aut poft fit mentio Sexti cuiufquam Furij tribuni militum, ut nunc iterum,aut primum effe pofsit. Fauent etiam coniecturae noftrae libri manufcripti,qui,L.Sex.Furius Medullinus,habent. Sed quoniam tres per hos annos Lucij Furij Medullini tribunatum ceperunt. de quibus Liuio cum Capitolinis fcriptoribus non conuenit,ne quis in errorem inducatur, omnes eos ordine explicabo, ut quifque cauffam errandi agnofcat.de qua Glareanus defperauit.

An. 322. L.Furius Medullinus.
329. L.Furius Medullinus.
335 L.Furius Medullin.II. is qui uulgo Sex.dicitur.
348. L.Furius Medullin.II.
350. L. Furius Medullin. III
355. L. Furius Medullinus.
357. L. Furius Medullinus. III.
358. L. Furius Medullin. IIII.
360. L. Furius Medullin. V.
361. L. Furius Medullin. VI.
364. L. Furius Medullin. VII.

A.Sem-

A. SEMPRONIVS Atratinus.] Glareanus legendum esse docet L. Papirius. Mouet eum, quod Liuius in anno CCCXXXIX. A. Sempronium Atratinum tertium, scribit fuisse, cum tamen, Quartum, fuerit scribendum, si idem hic nunc esset, Tertium. Verum errat. Nam qui fuit anno CCCX non est idem cum hoc. Id quod ex sequenti stemmate Atratinorum intelligitur.

A. Sempronius Atratinus cos.
an. 257. & 263.

A. Sempronius Atratinus. Tr. mil. an. 310.

C. Sempronius Atratinus. ex Dionys. patruelis Auli. cos. an. 331. male re in Volscis gesta damnatus.

L. Sempronius Atratinus frater Auli cos. 310. Dionys.

A. Sempronius L. F. A. N. Atratinus. Tr. mil. an. 329. 335. 339.

PONTIFEX Max. iocis abstinere iussit.] Nomen huius Pont. Maximi fuit Sp. Minucius. ut ait Plut. de utilitate ex inimico capienda. SP. NAVTIVM. Annus.] Lego Sp. Nautium, & C. Seruilium. Desideratur enim nomen quarti tribuni militum C. Seruilij. qui est in tabulis Capitolinis.

NEC tunc bellum parari.] Vet. lib. Nec dum bellum parari. C. SERVILIVS Q. Seruilij Prisci filium.] Lege, C. Seruilium Prisci filium. nam ubi patris cognomen illustre est, solet Liuius fere a cognomine patris filium indicare. ut supra. T. Quinctius Capitolini filius. item T. Quinctius Cincinnati filius. & infra. Q. Fabius Maximi filius. Huic etiam obseruationi fauet hoc loco Vetus lectio, quae ita, ut dixi, habet. HALA] Seruilium.] Ex ueteribus lapid. nummis, itemque ex aliquot manuscriptis libris, Ahalam scribēdum. CAPTIS Lauicis, ac deinde tribunis militum consulari potestate Agrippa.] Veteres pleriq. libri, Ac deinde tribunis militum consulari potestate creatis Agrippa &.

ET SP. Rutilio Crasso.] Lege Sp. Veturio, ex Diodoro, qui σπόριον βετύριον habet, non ῥυτίλιον. & recte. Nam Rutilia gens plebeia est. hic patricium tribunum mil. quaerimus. Et uero Crassus cognomen Veturiorum, non Rutiliorum. SP. NAVTIO Rutilio. biennium.] Hoc item anno desideratur nomen quarti tribuni mil. Itaq. lege Sp. Nautio Rutilio, & Q. Fabio Vibulano. Biennium. Hic enim ab auctoribus Capitolinis, & a Diodoro in hunc annum editur. Intercidit autem, ut alij superiores, librariorum uitio, non Liuij. quod ex eo intelligi potest, quod Liuius biennio post, Q. Fabium Vibulanum iterum tribunatum ait cepisse, cum tamen, quando primum ceperit, numquam tradiderit, nisi hoc anno dicamus. Haec autē quaestio quantopere torserit Glareanum, ex scriptis eius intelligi potest.

53 SP. MECILIVS quartum, & Metilius tertium.] Puto legendum esse, Spurij Mecilius. ut intelligatur ambos eos praenomine Spurij fuisse praeditos. PREHENSANTVR a principibus.] Vet. lib. Prensantur. AP. CLAVDIVS nepos eius, qui Xuir legibus scribendis fuit.] Hoc loco nihil eram dicturus, nisi me ad hanc orationem suscipiendam Glareanus impulisset, qui inquit, legendum esse: Ap. Claudius filius eius, qui decemuir. Mouetur autem Glareanus, quod auum suum hic memoret, Ap. Claudium illum, qui primus ex Sabinis uenit, quem abauum fuisset dicturus; si hic uere nepos decemuiri fuisset. Errat autem, quia non intelligit proauum saepe improprie poni, & Ciceronem, ad Ap. Pulchrum cum scriberet, Ap. Claudium Caecum proauum eius uocasse, qui ne atauus quidem proprie dici posset. Quoniam autem is multos alios Liuij locos in his Claudijs male habere putat, & sine ratione, ut uno loco occurram omnibus, Claudiorum gentem hic usque ad Ap. Claudium Caecum exponam.

Actius Clausus.
Qui post Ap. Claudius, ex Sabinis uenit. auctor
intercessionis per tribunos pl. cos. an. 259.

Ap. Claudius Sabinus. cos. an. 281.

Ap. Claudius Ap. F. Ap. N. Crassinus Xuir. an. 301. 302. 303. mortuus.

Ap. Claudius Crassus Tr. mil. 330. Idemque Xuiri filius & iuuenis a Liuio dicitur.

Ap. Claudius Crassus Sabinus Regillensis. Tr. mil. 352. Dictat. 393. Idem a Liuio dicitur an. 339. minimus natu ex patrum concilio. & Xuiri nepos. It an. 352. & 387.

P. Claudius Crassus. de quo nihil accepimus.

C. Claudius Sabinus Ap. F. Xuiri patruus. cos. an. 292.

C. Clau-

C. Claudius Regillensis Dictator. an.418. P. Claudius P. F. Crassus. cos.an.406.

Ap. Claudius C.F. Ap.N. Caecus censor. an.442. cos.an.446.456.

Ap. Claudius C. F. Ap. N. Caudex. cos. 486. Caeci frater. Gell.

Dvo bella insequens annus habuisset.§ Vet.libri aliquot: Duo assidua bella. Qvinctivs Cincinnatus, M. Fabius Vibulanus.§ Intercidit praenomen Quinctij culpa librariorum. neque enim probare possum id ipsum a Liuio fuisse omissum, cum reliquorum tribunorum praenomina non praetermiserit. Porro autem N.Fabius ex tabulis Capitolinis legendum est. Volanis suae gentis populo.§ Quod docui ante de Lauicis, idem dico de Volis. nam modo Bolas, modo Volas apud auctorem hunc, ceterosque scribi inuenio. Virgilius illud praeterea affert, quod singulari numero hoc nomen prodidit, cum dixit. Coramque, Bolamque. Fuerunt autem opida duo non admodum, ut uidetur, inter se distantia Bolae, & Bouillae, quibus in nominandis mirum in modum deprauati Graecorum libri sunt, ut Dionysij, & Plutarchi. Vterque enim eorum in Bello Coriolani explicando, duo ab eo opida Latinorum euersa scribit, quorum prius, βωλανῶν πόλιν, alterum βῶλας uocant, non longe a Lauicis, & ipsi capti ab eo sunt. Est autem mendum in uoce βῶλας, pro βοίλλας. Siquidem Stephanus. ait. βοΐλλαι opidum Latinorum. Gentile nomen est, βοϊλλανός. ut tradit Dionys.lib. IIX Romanae antiquitatis. Quod ipsum in eo libro non est, nisi βοΐλλας non βῶλας legamus. Idem mendum est etiam lib.v. ubi populos nominat Latinos, qui in populum R. coniurauerant. inquit enim ἀρικινῶν, βοιαλανῶν, pro βοϊλλανῶν. Quod ex Floro intelligi potest, qui in eius belli expositione ait, De Bouillis etiam triumphatum. Eandem uicinitatem agnoscit etiam Cicero pro Plancio, cum ait. Lauicana, aut Bouillana uicinitas. De Bola autem sic Stephan. βῶλα πόλις ἰταλίας. τὸ ἐθνικὸν, βωλανός. Volis in sequente anno receptis Aequi, coloniaque eo deducta, nouis uiribus oppidum firmarunt.§ Vox, Aequi, non suum uidetur tenere locum, si plerisq. manuscriptis libris credimus, uerum hoc ordine legenda: Volis insequente anno receptis, coloniaq. eo deducta Aequi nouis &c. M. Postvmio Regillensi.§ Capitolina monumenta una cum ueteribus libris P. Postumio edunt. Pravae mentis homini, quantum uictoriae magis, quam bellum ostendit.§ Vet.lib. Quam tum, diuisis uocibus habent. Incipite deinde mirari.§ Venustior antiqua lectio: Incipite demum mirari. P. Sextivs.§ P. Sestius legendum. est enim Patricius. Sextij autem plebeij, ut diximus. Iacere tamdiu irritas actiones, quae de suis commodis ferrentur.§ Placet magis uox, Sanctiones, quae reprobata est a Rhenano. dictum est enim Ferre sanctionem, ut legem, non actionem. Qvos ui teneret pertinacem nobilitatem esse.§ Placet etiam magis huius loci prisca lectio: Quos ut teneret. Opidvm relinquerunt.§ Lege, Reliquerant ex Vet.lib. C.Fvrio Pacilio.§ Pacilo. ut dixi.

M. Papirio Atratino, C. Nautio Rutilio consulibus.§ Legendum est, M. Papirio, C. Nautio 54
Rutilo. Diodorus enim in hunc annum μάρκον παπίριον, Cassiodorus M. Papirium edit. Quod autem cognomen Atratino delendum sit, intelligi potest partim ex eo, quod Atratinus non Papiriorum, sed Semproniorum cognomen est. partim ex eo, quod in ueteribus libris P.Atratinus, pro M.Papirio legitur, uitiose. fuit autem haec caussa uitij. Qui enim M.Papirius erat scripturus, M. Patratinus scripsit, quomodo apud Dionysium est etiam, πατρίκιος, pro μάνιον. Quem errorem cum alij tollere uellent. M.P. Atratinus scripserunt. ne autem duo praenomina uni tribuerentur, demum P.Atratinus mansit. Fuisse autem huius consulis cognomen Mugillanum, non Atratinum, ostendit etiam tabula quaedam antiqua, in qua bini consules in singulos annos suis tantis cognominibus nominati sunt. cuius saepe testimoniũ profert Cuspinianus. Ea enim ita hos consules edit, Mvgillano, & Rvtilio. Quorum illud est Papirij, hoc Nautij consulis. M. autem Papirius Mugillanus ante trib.mil. fuit. Cvm in legationes non plus singulis Senatoribus inuenientes coacti sunt binos equites adijcere.§ Veteres aliquot lib. Non plus singulis Senatoribus missis inuenientes. Recte. nam paullo ante dixit: Dimissis circa omnes populos legatis. M. aemilio, C. Valerio.§ Scribe. Mᵋ. Aemilio. ex Capitolinis tabulis, & Diodoro, qui μάνιον αἰμίλιον nominat. M. Menenivs tribunus pl.§ Scribe, M. Maenius. Gens enim Menenia Patricia est, Maenia plebeia. infra autem apertius ostendam pro Menio Menenium in plebeio Dictatore esse mendose. Haec cum ita emendassem, inspexi librum etiam ueterem ita habentem. Arcem Caruentanam.§ Steph. καρυέντος πόλις λατίνων. τὸ ἐθνικὸν καρυεντανός.

Detrectantibvs militiam inhibenti.§ Pro, inhibenti, quidam libri habent, ferenti. & recte. Verba autem sic ordinantur. Nouem tribuni ex collegij sententia pronunciauerunt se auxilio futuros aduersus intercessionem collegae C.Valerio consuli damnum aliamque coercitionem ferenti detrectantibus delectus caussa militiam. Vni Patricio, C. Fabio Ambusto.§ Ex Capitolino huius tribunatu N. Fabio est scribendum. Avctores fuisse tam liberi populo suffragij Icilios accipio &c. hi multarum magnarumque rerum.§ Aut oratio inconsequens est, aut tollenda est uox, Hi, quae non est in quibusdam libris. Pro ingensi itaque uictoria id plebi fuit. quaesturamque non honoris ipsius finem aestimabant.§ Melior antiqua lectio; Quaesturam namque non honoris. Ne ve quis reficeretur in annum tribunus pl.§ Vet. aliquot lib. reficeretur in annum sequentem. Consvlis ambo.§ Vet.libri quidam. Ceterum consulum ambo. Verrvginem in Volscis eodem

exercitu

exercitu receptam.} Verrugo Volscorum, arx Caruentana Aequorum fuit. Ceterum non apparet, quando amissa Verrugo sit, cum tamen receptam esse eam hoc anno scribat. Valerius Maximus C. Sempronium consulem male rem gessisse in Volscis apud Verruginem scribit, de qua clade etiam loquitur supra Liuius. C. IVLIVS Tullus.} C. Iulius Iulus. ut dixi. CN. CORNELIVS Cossus.} Libri omnes ueteres, praeterea Diodorus P. Cornelium edunt, non Cn. Cornelium. TAEDIO sordium in quibusdam insignium populum a plebeijs auertissent.} Alij libri ita habent, alij pro, Insignium habent, Insciium. Ego autem utramque uocem retinendam esse puto. ut legatur. Taedio sordium in quibusdam insignium inscium populum a plebeijs auertissent. ET SI maneat in sententia senatus, dictatorem nocte proxima dicturum, ac si quis intercedat, senatusconsulti auctoritate se fore contentum.} Nescio an locus alius aut pulchrior sit, aut obscurior. cuius quae sit sententia, iure se ignorare Glareanus profitetur. quis enim sensus ex tam mendosis, & male interpunctis uerbis elici posset? Sic igitur lege: At si quis incercedat senatus cōsulto, auctoritate se fore contentum. Particulam, At, habent ueteres libri. Reliqua Romani moris obseruatione sunt comparata. Nam inter senatus consultum, & senatus auctoritatem illud interesse comperio, quod consultum decretum sit ratum magis, quam auctoritas. Nam si forte senatores omnes, qui uocati erant, non conuenissent, habebatur senatus ille quidem, & quod decretum erat scribebatur, at scitum tamen id pro imperfecto, nec rato habebatur, uerum auctoritas scribebatur tantummodo, ut senatorum uoluntas, atque iudicium de re exstaret. Quoties autem nec legitimo in loco, nec die idoneo, nec edicto legitimo, sed ambitiose conuocatus senatus esset, aut tribunus pl. interdixisset, tum uero consultum senatus non poterat fieri, sed ea auctoritas dicebatur. Quae uero dico, ea ex Dionis sententia dico lib. LV. εἰ δὲ οὖν ποτὲ ἐκ συντυχίας τινὸς μὴ συλλεχθεῖεν, ὅσους ἡ χρεία ἑκάστοτε ἐκάλει, ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἥγε γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέν τι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλ' αὐκτώριτας ἐγίγνετο ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα ᾖ. τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος δηλοῖ. ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδυνώτατον ἐστὶν. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἴποτε ἐν τόπῳ τινὶ μὴ νενομισμένῳ, ἢ ἡμέρᾳ μὴ καθηκούσῃ, ἢ καὶ ἔξω νομίμου παραγγέλματος ὑπὸ σπουδῆς ἠθροίσθησαν, ἢ καὶ ἐναντιωθέντων τινῶν δημάρχων, τὸ μὲν δόγμα οὐχ ἠδυνήθη γενέσθαι, τὴν γνώμην σφῶν οὐχ ὑπέμενον ἀποκρυφθῆναι. ἐνομίζετο καὶ αὐτὴ μετὰ ταῦτα ἡ κύρωσις κατὰ τὰ πάτρια ἐπηγάγετο, καὶ ἡ ἐπίκλησις τοῦ δόγματος ἐπεφέρετο. Hic idem mos explicatur etiam in epistola Coelij. Quod M. Marcellus v. F. de prouincijs, D. E. R. I. C. Senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi moram afferre oportere, quo minus de rep. quamprimum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit. Qui impedierint, eum senatum existimare contra remp. fecisse. si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum populumque referri. De senatus autem consulto faciendo, idem ita. Senatusconsultum factum est, auctoritatesque perscriptae prid. K. Oct. In aede Apollinis. scribendo affuerunt L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus. Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio &c. & ad Lentulum Cicero lib. I. De his rebus senatus auctoritas grauissima intercesserat, cui cum Cato, & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. Hinc legimus etiam apud Liuium, dictatorem modo factum ex senatusconsulto, modo ex auctoritate senatus. cum tamen non sit idem. His uerbis satis & Liuij locum emendatum, & quid sit senatus cum auctoritas, tum consultum, declaratum puto. FELICITATE, quam gloria maior in urbem redijt.} Vet. lib. Felicitate, quam gloria maiore. Quae locutio uenusta est, & bonis scriptoribus usitata.

CN. FABIVS Vibulanus.} Lege N. Fabius Vibulanus, ex monumentis Capitolinis, & ex Diodoro, qui νυμέριον φάβιον edit. IN SENATV magis, quam tribunis.} Vet. lib. Quam in tribunis.

55 C. FABIO Ambusto.} Scribe item N. Fabio Ambusto, secutus & marmora Capitolina, & Diodorum. Vixerunt autem hoc tempore duo Numerij Fabij alter Vibulanus Q. F. alter Ambustus M. F. Quod ut omnes ita esse intelligant, Fabiorum stemma subiungam, ex Liuij, Dionysij, Diodori, auctorumque Capitolinorum sententia, usque ad Q. Fabium Maximum Rullianum.

K. Fabius Vibulanus.

K. Fabius K. F. Vibulan. cos. 268. 271. 273.

M. Fabius K. F. Vibulan. cos. 269. 272.

Q. Fabius M. F. K. N. Vibulan. qui puer ad Cremeram superfuit CCCVI Fabijs interfectis. cos. 285. 287. 294. Xuir. 302. 303.

Q. Fabius K. F. Vibulan. cos. 267. 270.

Q. Fa-

Q. Fabius Q.F. M.N. Vibulan. cos.331. Tr.mil.330.341.

M.Fabius Vibulanus. cos.312.Tr.mil.321.

N.Fabius Q.F. M.N. Vibul. cos.333.Tr.mil.340.348.

M.Fabius Ambustus. de quo nihil.

Q. Fabius Ambustus. cos.343.

N.Fabius M.F.Q.N. Ambustus.quaest. 346.Tr.mil.349.

K.Fabius M.F.Q.N. Ambustus.Tr.mil. 351.354.360.

Q. Fabius cum duobus Fabijs fratribus M.Ambusti F.legati ad Gallos.Tr.mil.365.

M.Fabius N.F. M.N. Ambustus.cos.395. 399.401.Dict.405.

M. Fabius K. F. M. N. Ambustus. Tr. mil. 375.386.Pont.Max. socer Stolonis.

Q. Fabius M.F. N.N. Maximus Rullianus cos.432.

M.Fabius Ambustus mag.eq. 432.

Lars Tolumnius.} Lar Tolumnius est in ueteribus libris. atque ita scribendum esse ex Carisij, Prisciani,& Seruij nobilium grammaticorum auctoritate docui in Praenominibus. Prehensantesque ueteranos.} Vet.lib. Prensantesque. Profertur tempus ferundae legis,quam si subiecta inuidiae esset, antiquari apparebat.} Legem intelligit, non de consule ex plebe creando, quae post tribunos mil.creatos refrixit,relataque postea est a L.Sextio,& C.Licinio tribunis pl. uerum legem de bello Veientibus indicendo. Cum commoditas iuuaret rem familiarem saltem acquiescere eo tempore,quo corpus addictum,atque operatum reip.esset.} Suspectum habet uerbum, Acquiescere,Glareanus,quasi uero non lib.v.ita locutus sit Liuius. Vt fessa diutino bello acquiesceret ciuitas.i.quiesceret. Neque id etiam si ceteri ferant,passuros eos.} Vet.lib.Neque enim id. Quod placet. C. Ivlivs Tullus.} Iulius Iulus. ut dixit A. Manilivs.} A.Manlius,ex tribunatu huius Capitolino. praeterea Manilij plebeij.hic patricium quaerimus. Item Aulus praenomen est Manliorum, non Maniliorum. M. Aemilivs Mamercus.} M'. Aemilius Mamercinus, ex tribunatu huius Capitolino. M. sergivm Fidenatem.} Scribe M'.Sergium, ex tribunatu eius Capitol.& ex Diodoro,qui μάνιον σέργιον hunc uocat. praeterea ex ueteribus libris, qui Manlium Sergium habent. fuisse autem Sergiorum praenomen Manium,argentei nummi indicant,qui multi cum apud alios,tum apud clarissimum patrem tuum sunt,cum his litteris: M'. Sergi. Silvs. C. Fabivm Ambustum.} Diodorus hunc καίσονα φάβιον uocat.i. Caesonem Fabium, itemque Capitolini scriptores, apud quos est hoc anno K.Fabius. Quare ita legendum est. Servivs Romanus uocitatus.} Vet.lib.Seruus. Sed eam reges Romani deleuere.} Vet.lib.Diruere. ut lib.vii. Restitutaque urbs, quam Latini diruerant.

IN. EPITOMEN. LIBRI. V

Cvm inundatio in lacu Albano facta esset.} Vet.lib.Ex lacu Albano. Ab Hostibvs ca- 56
ptus est.} Vet.lib.De hostibus. praeclare. erat enim uates ille unus ex hostibus. Cvm alter ex censoribus Iulius decessisset.} Vet.lib.C.Iulius. itemque Liuius. L. Apvleio.} Appuleius duobus pp scribi debet,si sequitur nummos argenteos,& lapides Capitolinos. Ad alliam.} Aliam scribendum uno l, & dies Aliensis. Hanc enim habent scripturam plerique ueteres libri,item Graeci scriptores. πρὸς ἀλίαν ποταμὸν,& ἀλιάδα ἡμέραν. ut Plutarch.Seruius etiam in vii Aeneidos docet a poetis Aliam duobus ll dici,metri caussa,ut Relliquias. In qvod se iuuenes contulerant.} Vet.lib. In quod se iuuentus contulerat. Inter pendendum aurum.} Vet.lib. Inter ipsum colloquium, quo de pacis condicionibus agebatur. Aedes Locutio facta.} Liuiani libri ueteres Allocutio habent.Hunc Deum Gellius lib.xvi.cap.xvii. Aium uocat. Cicero de Diuin. Aium loquentem. ex quo ego suspicatus sum Aio locuto & hic,& apud Liuium esse legendum. Verba Ciceronis sunt haec. lib.ii.At paullo post audita uox est monentis,ut prouiderent ne a Gallis Roma caperetur. ex eo Aio loquenti aram in Noua uia consecratam. quid ergo? Aius iste loquens, quando eum nemo norat, aiebat,& loquebatur,& ex eo nomen inuenit,posteaquam & sedem,& aram,& nomen inuenit,obmutuit? Plutarchus in Camillo φήμην καὶ κληδόνα uertit.

Caroli Sigonij Scholia

IN. LIBRVM. V

M. Aemilivs Mamercus iterum.§ Lege M. Aemilius Mamercinus iterum. sic enim scriptum est in primo, & tertio huius tribunatu Capitolino, & apud Diodorum. M. Ivlivs Tullus.§ Scriptores Capitolinorum tribunatuum L. Iulium Iulum uocant. Diodorus item λούκιον ἰούλιον ἰούλλον.

M. Fvrivs Camillus, M. Postumius Albinus.§ Nemo est, qui non M. Furium Camillum tribunum militum hunc esse putet, qui post Dictator Gallos urbe expulit. Ita eos sentire, argumento est, quod & tertium, & septimum tribunum hunc posthac contra auctoritatem ueterum librorum scripsere, hunc annum numerantes. Errare autem eos ostendam, si prius tribunatus Camilli, prout in uulgatis habent libris, apposuero.

An. 352.	M. Furius Camillus cum M. Postumio Albino unus ex octo.
354.	M. Furius Camillus iterum.
357.	M. Furius Camillus tertium.
361.	M. Furius Camillus. sine nota numeri. Faliscos uicit.
370.	M. Furius Camillus. sine nota numeri. Sutrium recepit.
372.	M. Furius Camillus quinctum.
375.	M. Furius Camillus septimum.

Quae, malum, est ista emendatorum inscitia, qui si septem tribunatus Camilli numerarunt, non anno CCCLXXII sextum correxerint, pro, quinctum? Itaq. quoniam Camillus in libris ueteribus inuenitur esse trib. mil. an. CCCLVII iterum, non tertium, & CCCLXXV sextum, non septimum. quoniam itē Plutarchus, an. CCCLVII cum Capenatibus eum pugnasse tribunum mil. τὸ δεύτερον, non τὸ τρίτον ait, quo anno uterque prodigium Albani lacus exponit, & an. CCCLXXV eundem Camillum sextum tribunatum gessisse narrat, non septimum. quo anno L. Furium collegam infestum habuisse uterq. tradit. praeterea uero quoniam inter Capitolinos huius anni tribunos non M. Furius Camillus numeratur, sed M. Furius Fusus, Camillus autem cum M. Postumio Albino censuram hoc anno gessisse scribitur, propterea non uidetur esse dubitandum, quin principium tribunatuum Camilli non ab hoc anno, sed ab anno CCCLIV ducamus. quo anno aperte apparet insignem illum Camillum in magistratu fuisse, hoc autem anno non illum, sed alium M. Camillum minus strenuum tribunatum gessisse dicamus, quippe qui nihil in magistratu gessisse tradatur. Quare ita dispone, & corrige.

An. 352.	M. Furius Camillus alius a Dictatore.
354.	M. Furius Camillus. qui post Dictat.
357.	M. Furius Camillus. II.
361.	M. Furius Camillus. sine nota numeri.
370.	M. Furius Camillus. sine nota numeri.
372.	M. Furius Camillus. V.
375.	M. Furius Camillus. VI.

Aliis frons in Etruriam spectans.§ Glareanus notat hunc locum, ut uitiosum, sine caussa. Nihil enim habet mendi, quamquam obscuritatis non parum. Romanis, inquit, cum ad Veios castra haberent, etsi nunciabantur quietae res ex Etruria, ita ut subsidio eos ab Etruscis adiutum iri non timerent, tamen muniebant ita, ut una munimenti fronte Veientium eruptionem ex urbe impedirent, altera auxilijs, si qua ab Etruscis forte uenirent, aditum obstruerent. sic enim post Appius loquitur. Munitiones non in urbem modo, sed in Etruriam etiam spectantes, si qua inde auxilia ueniant, opposuere. Ergo recte ait. ancipitia munimenta erant. alia erant in urbem uersa, alijs frons spectans in Etruriam opponebatur auxilijs, si qua forte inde uenirent. Svb pellibvs durare ne hiemis quidem spatio, quae omnium bellorum terra marique sit quies, arma deponentem.§ Liui. lib. XXXVII. Aut sub pellibus habendos milites esse, aut si concedere in hiberna uellent, differendum esse in aestatem bellum. & Cicero in Lucullo. Vt non multum imperatori sub ipsis pellibus otij relinquatur. His hibernacula, uel tabernacula pellibus contecta significantur. Si quidem tecta castrensia Tabernacula uocantur, licet tentorijs, aut pellibus contegantnr, aut fiant. Vnde contubernales uocati sunt, auctore Festo. Ex hoc loco Hiberna, & Hibernacula inter se differre, & quid differant, intelligitur. Qvam dissoluendae maxime tribuniciae potestati rentur esse.§ In uetustis plerisque libris legitur, Potestatis, in casu gignendi, non Potestati. Quam lectionem improbat Rhenanus, non intelligens usitatam hanc locutionem historicis esse, ut dicant. Esse alicuius rei faciendae, pro pertinere ad rem illam faciendam. Sic loquitur Liuius lib. III. Quod unum exaequandae libertatis esset. & lib. XXXIX. Nihil aeque dissoluendae religionis esse. Et Sallustius in concione Lepidi. Et omnia retinendae dominationis honesta aestimet. & Liuius lib. XXVII. Ea prodendi imperij Romani, tradendae Hannibali uictoriae esse. Ergo Potestatis retinendum. Nos tamquam cum ciuibus agere uolumus.§ Vet. lib. At nos tamquam cum.

57 Adeo quidquid tribunus plebis loquitur, & si prodendae patriae, dissoluendaeq. reip. est, assuestis audire, & dulcedine potestatis eius capti quaelibet sub ea scelera latere sinitis.§ Veteres libri alij habent:

habent. Aſſueſtis qui audire,& dulcedine. Alij,Aſſueſtis quippe audire,dulcedine. Ex quo intellexi legendum eſſe. Aſſueſtis audire.quippe dulcedine poteſtatis eius capti.Quod enim dixit.Et ſi prodendae patriae. pro quamuis accipiendum eſt. Et eqvis certus numerus aeris eſt aſsignatus.§ Vet. lib.Equiti. C. Servilivm Halam.§ Ahalam. ut dixi.

M. Sergivm iterum.§ M'. Sergium iterum. ut ſupra. Q. Servilivm, P. Virginium.§ 58
Vet. libri aliquot habent, P.L.Virginium. Diodorus λεύκιον οὐεργίνιον. Ex quo L.Virginium puto legendum. praeſertim uero cum nuſquam alias Publij praenomen in Virginia gente reperiatur,Lucij autem frequentisſime. Accedit,quod ſequenti anno inquit Liuius.Fortunasq. L.Virginij,ac M'.Sergij ſit exſecratus.cum de hoc loquatur. Nec svis munimentis arcere iam uim.§ Vox,iam,non eſt neq. in ijs,quos ego legi,libris,neq. in ijs,quos ſe legiſſe Rhenanus profitetur. Vt qvosqve ſtudiũ,aut gratia occupauerunt,adſunt.§ Vet.lib. Occupauerat. M. Fvrio Camillo iterum.§ Tolle uocem, iterum.nam,ut dixi ante,hic eſt primus tribunatus Camilli Dictatoris. M.Aemilio Mamerco tertium,§ Lege, M'.Aemilio Mamercino tertium.ex tertio huius tribunatu Capitolino. C. Fabio Ambuſto.§ Diodorus καίσονα φάβιον. Capitolini auctores K.Fabium ſcribunt. Eos igitur ſecuti K. Fabio Ambuſto corrigimus. L. Ivlio Tullo.§ L.Iulio Iulo.ex Capitolinis lapidibus. Romae ſimul delectu,ſimul tributo conferendo laboratum eſt.§ Lege ex Vet.lib.Simul de delectu. Vnvm bellum annum iam tertium trahi.§ Annum quinctum emendandum eſſe cenſet Glareanus,quia quincto ante anno Veij obſideri coepti ſint. Non intelligit autem, tribunos plebis, quorum haec oratio eſt,non habere rationem eius anni,uerum anni ante tertij quo primum Veiorum obſidendorum cauſſa hibernacula facta ſunt. quod plebs indignisſime tulit. Itaque ab eo anno trahi bellum inquiunt.

Postqvam obtineri non poterat,tamen labefactandae legis tribuniciae cauſſa effectum eſt.§ Vet.lib. Tum labefactandae. Tribvni pl.C. Lacerius.§ Plerique libri habent C.Lacerius. aliquot etiam,C.Lucretius.Lucretios autem conſtat & patricios,& plebeios fuiſſe. Is qvod petiſſent patres.§ Pendet oratio a Vociferans,uſque ad Arguere.eſt autem Vociferans arguebat. & in manuſcriptis eſt. Id quod petiſſem patres primo quidem incoepto repulſi, tum tribunos. Tamen tribunos militum expugnaſſe.§ Vet.libri. Tum tamen tribunos militum. P. Cvriativs.§ Vet. lib.omnes. Curatius. Fuit autem Curatia gens & patricia,& plebeia. Itaque & hic,& alius P.Curatius, Naſica & Bruto conſulibus tribuni pl.fuerunt.Epit.lib.LV. Compacto eam rem, & communi fraude patriciorum actam.§ Aliquot libri,Conſpecto. Alij,quibus aſſentior,ex compoſito,habent,pro compacto. ſic infra. Clarisſimis uiris ex compoſito praeparatis ad petendum.

L. Virginii, ac M. Sergij.§ M'.Sergij.ut dixi. Minime conuenire, quibus iratos quiſque 59
deos precatus ſit,in ijs ſua poteſtate,cum liceat,& oporteat,non uti.§ Vet.libri habent,Summa poteſtate.atque ita ſine dubio legendum eſt. M. Aemilivs, & Q. Fabius.§ Lege, M'.Aemilius,& K. Fabius. Hic eſt enim qui in comitijs huius anni deſcribendis a Liuio C. Fabius uulgo dictus eſt.itaque ſatis mirari non poſſum,cur hos locos emendatores iſti non concordarint. Nos autem ſupra huius correctionis rationem reddidimus. P. Manlivs, & P. Titinius, P. Melius, L. Furius Medullinus, L. Popillius Volſcus.§ Nomina horum tribunorum pleraque uitioſe habent. Quod ex Diodoro, & ex Capitolinis tribunatibus intelligi poteſt. Nam ueteres libri nulla in re alia diſſentiunt a uulgatis, niſi quod quidam habent P.Manlius, P. Titinius,ſine particula,Et,quod etiam placet. Diodorus autem ita habet.πόπλιος μαίλιος μαίνιος σπόριος,φούριος λεύκιος,καὶ ἕτεροι τρεῖς. in ſecundo horum tribunatu. λεύκιος τιτίνιος,πόπλιος λικίνιος,πόπλιος μαίλιος,κοΐντος μαίνιος.γναῖος γενύκιος,λεύκιος ἀτίλιος. Ergo legendum eſt P.Maenius,L. Titinius, P.Maelius, L. Furius Medullinus. cum autem Diodori liber μαίνιον, modo σπόριον, modo κοΐντον nominet, nos tamen P. retinendum eſſe putamus,quod praenomen Maenijs familiare eſſe reperimus. Porro autem L. Publilius non Popillius legendum eſt. Quod & tribunatus eius Capitolinus oſtendit, & Vulſci cognomen,quod Publiliorum eſt, non Popilliorum. Cum autem Liuius dicat uno P. Licinio excepto, reliquos ex his tribunos militum patricios eſſe, Titinium etiam, & Maenium, & Maelium, & Publilium patricios eſſe intelligamus neceſſe eſt. cum tamen nuſquam alias patricios eos eſſe appareat. Alii Cn.Cornelij fratris.§ P. Licinius ex plebe uir non erat frater Cn.Cornelij patricij ex eadem matre,quod eadem nupſiſſet primum plebeio, poſt patricio poſt communicata plebis & patrum connubia, ut tradit Glareanus. Qui enim potuit P.Licinius iam extrema ſenectute uir ex eadem matre naſci,qua Cn.Cornelius, poſtquam plebi patriciorum ſunt imperticta connubia, cum hoc niſi annos ante XLV conceſſum non ſit. Verum frater erat P. Licinij Cn. Cornelius,ita ut ex iiſdem parentibus natus eſſet ille quidem,ſed in Corneliam gentem eſſet adoptatus.adeo ut modo Cn. Cornelius Coſſus, modo Licinius Coſſus diceretur, perinde atque M. Brutus M. etiam Brutus Caepio dicebatur, quod a Caepione adoptatus eſſet Hoc autem ita eſſe ex Plutarcho didici, qui in Camillo legatos tres Delphos miſſos ait,Licinium Coſſum, Valerium Potitum, & Fabium Ambuſtum, eoſdem prope qui collegae etiam in tribunatu mil.fuiſſe a Liuio traduntur. P. Licinivs, ut coeperat, haud tumultuoſe magiſtratum maiore gaudio plebis,quam indignatione patrum, ita etiam geſſit.§ Ceperat,a Capio,non a Coepi legendum eſt.& Ceperat haud tumultuoſe magiſtratum, ſcribendum eſt,ſublato commate. L. Titinivm, P.Menenium Racilium,Cn.Genucium,

L. Atilium.} Hoc anno M. Veturium patricium, reliquos ex plebe tribunos militum creatos esse scribit Liuius L. Titinium, P. Menenium Racilium, Cn. Genucium, L. Atilium. Pro his autem nominibus in omnibus uetustis libris haec inuenio, M. Veturius, M. Pomponius, C. Duilius, Volero Publilius, Cn. Genucius, L. Atilius. itemque apud Diodorum. γναῖος γενύκιος, λεύκιος ἀτίλιος, μάρκος πομπόνιος, γάϊος δουΐλιος, μάρκος οὐετούριος, οὐολέρος ποπλίλιος. Quapropter ego satis mirari non possum, cur hic locus contra auctoritatē omnium monumentorum sit uitiatus, & alij tribuni sint inuecti, qui numquam fuerunt. Sequamur igitur antiquam lectionem, uulgatam autem, in qua ne omnium quidem tribunorum nomina exprimuntur, reijciamus. De Volerone Publilio exstat etiam fragmenti Capitolini testimonium. Porro autem Atilios uno t scribi oportere docent & ueteres libri, & Graeci scriptores, & Capitolini lapides, & etymologia uocis. Ab Atijs enim orti sunt. Atij autem ab Ati. Vnde Vergilius. Alter Atis, genus unde Atij duxere latini. M. FVRIVM Camillum tertium.} Vet. lib. Iterum. Plutarchus etiam hoc anno, quo lacus Albanus inundauit agros, Camillum fuisse τὸ δεύτερον ait. ut supra ostendi. PRODIGIA interim multa nunciari.} Plerique libri ueteres. Nunciata. L. IVLIVS Tullus.} Iulus. ut ante. A. MANILIVS.} A. Manlius. ex Capitolinis tribunatibus. MAGISTRATVM inierunt.} Ineunt. Vet. lib.

60 CETERA bella, maximeque Veiens incerti exitus erant.} Vet. lib. In cetera bella.

P. LICINIVM Caluum praerogatiua tribunum militum non petentem creant. Vet. libri habent, Tribunum militum consulari potestate non petentem. Ceterum quae primae tribus suffragium inibant, praerogatiuae dicebantur, quod primae rogarentur, quos uellent consules fieri, secundae iure uocatae, quod in his sequente populo, ut saepe contigit, praerogatiuarum uoluntatem, iure omnia complerentur. ut scribit Pedianus in secundam Verrinam. sic lib. x. Eumque & praerogatiua, & primo uocatae omnes centuriae consulem dicebant. Erat autem una iuniorum praerogatiua, altera seniorum. Quod ex alijs locis intelligi potest. Praerogatiua autem sorte educebatur.

OMNESQVE deinceps ex collegio eiusdem anni refici apparebat L. Titinium. P. Menenium, Cn. Genucium, L. Atilium.} Veteres libri nihil dissentiunt a uulgatis, nisi quod non P. Menenium, sed P. Maenium habent. Diodorus autem ut ante dixi, haec edit nomina. λεύκιον τιτίνιον, πόπλιον λικίνιον, πόπλιον μαίλιον, κόϊντον μαίνιον, γναῖον γενύκιον, λεύκιον ἀτίλιον. Quare cum quinque tantum tribunorum nomina sint in libris Liuij, pro P. Menenio P. Maenium, P. Maelium reponendum est. praesertim uero cum scribat. Omnesque deinceps ex collegio eiusdem anni refici apparebat. sunt enim omnes ex eodem collegio praeter Cn. Genucium, & L. Atilium. & recte. non enim ait omnes refectos esse eius collegij, sed apparebat omnes refici. Atque hic locus caussam dedit Glareano, ut in Liuium acerbe inueheretur. QVI PRIVSQVAM renunciarentur, iure uocatis tribubus permissu interregis P. Licinius Caluus ita uerba fecit.} Si sensum explicuero, quemadmodum interpungi uerba oportet, apparebit. P. Licinium, inquit, non petentem praerogatiua tribunum militum creat. omnesque deinceps ex collegio eiusdem anni refici apparebat, qui priusquam renunciarentur iure uocatis tribubus, P. Licinius permissu interregis ita locutus est. OMEN concordiae Quirites rei maximae in hoc tempus utilis.} Vet. aliquot libri habent, Vtili. ita ut Concordiae sit casus dandi, non gignendi. Ceterum obscurissimi loci hic sensus est. Vos uideo Quirites, dum me, collegasque meos tribunos pl. reficitis memoria prioris magistratus nostri in insequentem annum omen concordiae petere rei maxime in hoc tempus utili. i. ominari concordiam anni futuri. Quod si collegas eosdem reficitis, me certe praeterire debetis. PRECIPITAVERE se in insidias.} Vox, Se, abest a Vet. libris. Ita autem locutus est etiam in sexto. Ipsi praecipitauere in insidias. EFFICITQVE ne hostis.} Vet. lib. Effecitque.

DVAE SENATVM distinebant sententiae. Senis P. Licinij &c. Altera Ap. Claudij.} Quis est, qui non sentiat huic sententiae explicandae uocem unam maxime necessariam deesse? quae est in ueteribus libris. Duae senatum distinebant sententiae, una senis P. Licinij. VT SEGNIOR sit praedator, ut fortissimus quisque laboris periculisque praecipuam petere partem soleat.} Refellit Ap. Claudius sententiam P. Licinij, quae fuerat, ut qui particeps esse praedae uellet, in castra Veios iret, cuius rei caussam affert his uerbis. Quod ita ferme eueniat, ut qui segnior sit, praedae, fortissimus quisque laboris, periculique praecipuam petere partem soleat, quae lectio ex coniectura antiquae lectionis eruitur. quae est. Vbi segnior sit praedator, fortissimus quisque &c. Quorum uerborum sententiam elicere nequiuit Rhenanus. SEDITIONVM inde, ac legum nouarum.} Vet. lib. Seditionumque inde, ac legum.

61 PRECATVS esse, ut si cui deorum, hominumque nimia sua fortuna populique R. uideretur, ut eam inuidiam leniri quam minimo suo priuato incommodo, publicoq. Romani populi liceret.} Vet. lib. Populi Romani, habent. Ceterum quod Glareanus contra omnium librorum fidem legendum putat, Lenire suo priuato incommodo, quam minimo Romani populi liceret; non procedit. Nam Plutarchus hanc sententiam ita uertit in Camillo. Εἰ δὲ τὶς καὶ ἡμῖν ὀφείλεται τῆς παρούσης νέμεσις εὐπραξίας, εὔχομεν ταύτην ὑπέρ τε πόλεως, καὶ στρατοῦ ῥωμαίων εἰς ἐμαυτὸν ἐλαχίστῳ κακῷ τελευτῆσαι. & Valerius libro primo. Sicui deorum nimia felicitas populi R. uideretur, eius inuidia suo aliquo incommodo satiaretur.

ATQVE

Atqve ille dies caede hostium,ac direptione urbis opulentissimae consumptus est.§ Vet.lib.
Itaque ille dies. Pvre lautis corporibus.§ Vet.lib. Pure lotis. Gratias dijs agentium.§
Vet.lib. Grates dijs agentium. C. Fabivm Ambustum iterum.§ Veteres libri,Kaesonem Fabiū
Ambustum iterum habent. Diodorus item καίσονα φάβιον nominat. Quoniam autem Kaeso Fabius Am
bustus bis ante tribunus militum fuit, Liuio ipso, & Capitolinis scriptoribus, & Diodoro testibus,
propterea hoc anno tertium sit necesse est,non iterum.
Craterem auream.§ Vet.lib. Crateram. Simvl extrahi rem ex eo anno ui- 62
derunt.§ Vet.lib. Simul ut extrahi. Tribvnos plebis latores legis in annum eosdem refi-
ciunt.§ Vet.lib. In eum annum eosdem. Sed timor longius progredi prohibuit. mille
fere passuum ab opido castra locant.§ Vet.lib. Sed timore longius progredi prohibente,mille fere
passuum &c.
Veientivm exitum paene, quam Capenatium pacem mallent.§ Vet.lib. Exitium. 63
In conspectv erant posita in plano.§ Vet.lib. Et in conspectu erant posita in plano.
His adhortationibvs principis concitati patres, senes, iuuenesque, cum ferretur lex,
in forum uenerunt.§ Scribe ex auctoritate ueterum librorum. His adhortationibus patres con-
citati, principes, senes iuuenesque. Prehensantes.§ Vet.lib.Prensantes. Et legem
unam plures tribus antiquarunt, quam iusserunt.§ Cur unam? quasi uero multae leges promulga-
tae, una tantum antiquata esset, reliquae latae. Lex haec est promulgata de commigrando Veios.
Quare legendum est: Et legem una plures tribus, idest uno consensu. Sic supra de hac lege. Se-
natum uero incitare aduersus legem haud desistebat. Item. Cum dies ferendae legis uenisset.
Qvod perseuerantior caedendis in fuga fuit.§ Vet.lib. Caedendis hostibus in fuga.
Cvm Volsiniensibus.§ Vulsinij, & Vulsinienses scribendum est, ex lapidibus Capitolinis. Por-
ro autem Salpinacium, de quibus ambigit Glareanus, meminit Fabius Pictor in uulgatis eius frag-
mentis. M. cedicivs.§ Caedicius ex Capitolinis tabulis, & Graecorum monumentis scri-
bendum. Plutarchus de Fortuna Romanorum, μάρκον καιδίκιον uocat, ubi de hac re agit.
L. Apvleio.§ Appuleio. ut dixi. Precatvs ab dijs immortalibus, si innoxio sibi ea in-
iuria fieret,primo quoque tempore desiderium sui ciuitati ingratae facerent.§ Has preces sic expres-
sit Suidas, ὁ κάμιλλος δέξατο τὴν ἀχίλλειον εὐχὴν, ἐπιποθῆσαι ῥωμαίυς κάμιλλον ἐν καιρῷ. ἀπάντησε δὲ αὐτῷ οὐ πολὺ
ὕστερον. Arvntem Clusinum ira corruptae uxoris ab Lucumone, cui tutor is fuerat ipse, praepo
tente iuuene.§ Glareanus intelligit Lucumonem aut Arunti,aut uxori Aruntis ab se corrruptae tuto-
rem fuisse,cum tamen intelligendum sit,Lucumoni Aruntem tutorem puero fuisse.Id enim aperte scri
bit Plutarchus in Camillo his uerbis. ἄῤῥον τυῤῥηνὸς ἀνὴρ ἐπιφανὴς ἦν ἐπίτροπος παιδὸς ὀρφανοῦ πλυτῷ τε πρώτυ
τῶν πολιτῶν, καὶ θαυμαζομένυ κατ' εἶδος ὄνομα λυκύμωνος. & paullo post. ἔτος πολὺν χρόνον ἐλάνθανε διεφθαρκὼς αὐτῦ
τὴν γυναῖκα, καὶ διεφθαρμένος ὑπ' ἐκείνης. Is qvod eis ex populis abundabat.§ Quis umquam la-
tine dixit, Abundare ex populis, nisi Liuius hoc in loco? immo uero ne Liuius quidem, si emendate
locus legatur, prout in ueteribus libris legitur.sic: Is, quod ea gens populis abundabat. Nvlla
dum uia (quod quidem continens memoria sit, nisi de Hercule fabulis credere libet) superatas.§ Ego
germanam huius loci lectionem eam esse existimo, quae in priscis aliquot exemplaribus est, eiusmo-
di. Nulla dum uia (quod quidem continens ulla memoria sit) nisi ab Hercule(si fabulis credere libet)
superatas.ita ut hanc totam sententiam duae parentheses includant. Praeterea malim etiam. Quo de
quidem continens. quam Quod quidem. ut sit elegans, & usitata uerborum transgressio. Mas- 64
silienses erant hi, nauibus a Phocide profecti.§ Phocaea legendum est non solum propter rationes
quas alij afferunt, qui ita emendandum duxerunt, sed etiam quia ita est in exemplaribus priscis.
Senones, Aeduos.§ Vox, Senones, olet mendum; Ita enim fiet, ut Senones & primi, & ultimi
alpes transscenderint.si quidem subijcit. Tum Senones recentissimi aduenarum. forte, Santones, re-
ponendi pro Senonibus sunt. Ipsi per Taurinos saltusque Iuliae alpis transscenderunt.§ Vet.
lib. Ipsi per Taurinos saltus, Iuliasque alpis transscenderunt. Itaque assentior Rhenano acutissimo ui
ro, qui locum hunc ita legit. Ipsi Taurino saltu inuias alpis transscenderunt. Si quidem subijcit Li-
uius. Alia subinde manus Germanorum uestigia priorum secuta eodem saltu cum transscendisset al
pes. Iuliae autem alpes aut nullae umquam,aut per ea certe tempora non fuerunt. Cvm trans-
scendisset alpes.§ Vet.lib. Transscendissent.Quod probo.quia sequitur etiam, Considunt. Germani
inquit,cum transscendissent alpes,ubi nunc Brixia,& Verona sunt,(eos locos ante Lebui tenuere)con-
sidunt. Post hos Saluuij, qui prope antiquam gentem Leuos Ligures, incolentes circa Tici-
num amnem,petiere Apenninum. deinde Boij,Lingonesq. transgressi.§ Dici non potest, quam hic lo-
cus mendose legatur,ita ut nec sententiae sanitas exstet,neque uerborum.His autem incommodis ope
unius ueteris libri longe omnium, quos legi, optimi, subuenimus. in quo ita est. Post hos Saluij: qui
praeter antiquam gentem Laeuos,Ligures incolentes citra Ticinum amnem expulere. Poenino dein-
de,Boij,Lingonesque transgressi. Sensus est. Post Germanos Saluij alpes transgressi sunt, qui omnes
citra Ticinum amnem incolentes praeter antiquam gentem Laeuos Ligures,expulere. Post hos Boij,
Lingonesque alpes Poenino transgressi &c.Est enim propositum auctori ostendere,qui Galli qua par

te Alpium transgressi sint,& quibus populis pulsis, quia in parte Italiae consederint. Itaque Bituriges, inquit, & Aruerni Taurino saltu alpes transgressi agrum Insubrium tenuerunt. Eodemque saltu Caenomani cum transcendissent alpes Lebuorum loca occuparunt. Post hos Saluij transgressi praeter Laeuos, Ligures reliquos, qui citra Ticinum amnem incolunt, expulerunt. Deinde Boij, Lingonesq. Poenino transgressi Etruscos, Vmbrosque agro pellunt, ita tamen ut se intra Apenninum continerent. Quod ad uoces singulas pertinet, in Vet. lib. est modo Saluij, modo Saluij qui ijdē a Pli. Salyi, ab alijs Salyes nominantur. Laeui Ligures etiam cum diphthongo sunt in ueteribus libris. de quibus Plin. lib. III. cap. XVII. Ex Liguribus Laeui, ac Marici condidere Ticinum non procul a Pado, sicut Boij trans alpes profecti Laudem Pompeiam. Porro autem alij habent Poeninon, alij, Poenino. quas uoces inducendas esse censet Rhenanus. Ego autem probo magis Poenino, ut duas uias, quibus Galli in Italiam uenerint, ostendat. Taurino saltu, & Poenino iugo. De quo Liuius lib. XXI. sic. Miror ambigi quanam Hannibal alpes transierit, & uulgo credere Poenino, atque inde nomen & iugo alpium inditum, transgressum. & post: Neque certe montibus his ab transitu Poenorum ullo Veragri incolae iugi eius norunt nomen inditum, sed ab eo, quem in summo sacratum uertice Penninum montani appellant. Laeuos, Lebuosque Polybius λαοὺς & λεβεκίους uocat lib. II. Tvm senones recentissimi aduenarum ab Vfente flumine usque ad Athesim fines habuere.} De Senonum finibus loquitur. est autem mendum in nomine utriusque fluminis. Nam Vfens est in ora Campaniae ad Tarracinam, ut ait Plinius, Athesis ad Veronam. quae nihil ad Senonum fines attinent. Mihi autem dubium non est, quin sit legendum, pro Athesim, Aesim. Etenim lib. V. Strabo sic ait. Antea Aesim flumen Galliae terminum faciebant, rursus Rubiconem. Aesis inter Anconem labitur, & Senogalliam, at Rubicon inter Ariminum, & Caesenam, uterque in Hadriaticum influit Pelagus. Idem fere Plinius, & Ptolemaeus. De Vfente in ijs locis flumine nihil adhuc comperi. Veteres libri habent, Vtente. mira inter se consensione. ut Vite legendum esse uideatur. Vitis autem amnis meminit Plinius in ijs locis. Vfens est in Campania. Cvm multitudinem, tum formas hominum inusitatas cerneret.} Lege ex ueterum librorum fide. Cum multitudinem, cum formas. Ecqvid in Etruria rei Gallis esset.} Vet. lib. Et quid. P. Svlpicivs Longus.} Lege, Q. Sulpicius Longus. ita enim hic uocatur tum in ueteribus libris, tum apud Diodorum, tum etiam apud Macrobium lib. I. Satur. tum apud Gellium lib. V. cap. XVII. P. Servilivs Maluginensis.} In uocibus P. Seruilius foede erratum est. neque enim Maluginensis est Seruiliorum cognomen, sed Corneliorum. errauit autem librarius, quia cum Seruius Cornelius esset scripturus, Seruilius scripsit. Quo errore nihil est in libris manuscriptis frequentius. Emendandum est autem, Ser. Cornelius Maluginensis. primum quia Diodorus in hunc annum nominat tribunum militum σέρκιον κορνήλιον μαλυ´γωνα, deinde quia Ser. Cornelium Maluginensem per haec tempora tribunum militum septies fuisse inuenio in tabulis Capitolinis, qui numerus ex Liuio colligi non potest, nisi hunc annum numeremus, id autem ex sequenti descriptione cognosci poterit.

An. 385.	Ser. Cornelius. lapides Capitolini addunt. Maluginens. VII.
385.	Ser. Cornelius. lapides Capitolini addunt. Maluginens. VI.
376.	Ser. Cornelius Maluginensis.
374.	Ser. Cornelius Maluginensis IV.
372.	Cornelius Maluginensis III. mendose tamen II. legitur.
370.	Ser. Cornelius.
365.	Ser. Cornelius Maluginensis. qui mendose P. Seruilius Maluginensis dicitur.

Quando igitur nullus alius annus inuenitur, quo Ser. Cornelius Maluginensis primum tribunatum gesserit, eum hoc anno gessisse dicendum est. Flvmen Allia.} Aliascribe. ut dixi. Romani, cum pars maior ex acie Veios petisset, quam Romam, nemo superesse quemquam praeter eos, qui Romam refugerant, credere. complorati omnes pariter uiui, mortuique totam prope urbem lamentis repleuerunt.} Quamquam ferri haec lectio potest, nescio tamen, cur non antiqua, quae multo rectior est, restituatur, quae est. Romani, cum pars maior ex acie Veios petisset, nec superesse quemquam, praeter eos, qui Romam refugerant, crederent, comploratis omnibus pariter uiuis, mortuisque totam prope urbem lamentis repleuerunt.

65 In arcem, Capitoliumque concedere.} Vet. lib. Conscendere. L. Albinvs de plebe.} Vet. lib. L. Albinius. Valerius item Maximus, ut est in manuscriptis, Albinius. recte. est enim nomen gentis plebeiae, non cognomen patriciae Postumiae. Irreligiosvm ratus sacerdotes publicos sacraque populi Romani pedibus ire, ferrique se ac suos in uehiculo conspici.} Distinguenda uerba ita. Pedibus ire, ferrique, inde se, ac suos in uehiculo conspici. Nam Ire ad Sacerdotes, ferri ad Sacra refertur. M. Papirivs unus ex his.} Hunc uocat in Camillo μάριον παπίριον Plutarch. credo uitio se pro μάνιον παπίριον. ut sit M. Papirius Crassus, qui consul, & tribunus mil. fuit ante annos ad triginta. ex quo merito eum uocat senem honoribus perfunctum. Caritate aedium suarum.} Vet. lib. Sedum. quo pacto ueteres locutos esse docet Priscianus lib. VII. Frequentius inquit in Es terminantia absque I inueniuntur, ut uatum pro uatium. Virgil. in IV. Multaque praeterea uatum praedicta priorum. Cicero pro Sextio. Vestrarum sedum templorumq. caussa. est autem locus pro Sextio mendosissi-

mus

mus. Nam uulgo legitur. Te patria obteſtor, & uos penates, patrijq. dij, me ueſtrarum ſedium, tempo
rumque cauſſa &c. cum Teſtor, &, Sedum, & Templorum legendum ſit. Qvocvmqve clamori,
ſonitus hoſtium, mulierum, puerorumque ploratus, ſonitus flammae, & fragor rectorum.} Vox prior,
Sonitus, redundat, neque enim proprie ſonitus hoſtium dicitur, ſed flammae. Recte autem habebit res
ſi ſua cuique reddantur. clamor hoſtium, ploratus mulierum, ſonitus flammae. Quod etiam ueteres
comprobant libri. Vrbis per trecentos ſexaginta annos omnibus bellis uictricis.} Hunc nume-
rū Glareanus putat eſſe mendoſum, quod hic annus non ſit ab urbe condita CCCLX, uerū CCCLXV, ut
Liuius ait paullo poſt in oratione Camilli, neq. intelligit Romam dici hoc anno per CCCLX annos o-
mnibus bellis uictricem fuiſſe, & recte dici. Nam a primo bello, quod anno quarto ab Vrbe condita
geſſit Romulus, ut ait Dionyſius, cum Sabinis ad hunc anni numerantur CCCLX. poſt autem Camillū
cum Romam captam anno CCCLXV ait, annos ab origine urbis, non a prima uictoria numerare. quam
quam lib. VII. rhetorice ait, conditae urbi aequalem uictoriam eſſe.

A Ceditio.} Vet. lib. Ab Q. Caedicio. Ad salinas.} Romanas Salinas uocat lib. VII. 66
C. Fabivs Dorſuo.} Dorſo. ut Mento, ut Labeo. ſcribendum, ex ueteribus libris, & Valerio
Maximo. & Velleio libro primo, qui inquit, Fabio Dorſone conſule Paeſtum colonia deducta.
Gabino cinctu, ſacra manibus gerens.} Libri quidam ſcripti habent, Gabino ritu cinctus. Quam
lectionem habet etiā Valerius Maximus libro primo. C. Fabius Dorſo, inquit, Gabino ritu cinctus ma-
nibus, humeriſque ſacra gerens. Et Liuius libro decimo. Incinctum Gabino cultu ſuper telum ſtan-
tem. Ego tamen nihil mutandum cenſeo. Nam idem Liuius lib. IIX. de Decio ait. Ipſe incinctus cinctu
gabino. & Vergilius. Ipſe Quirinali trabea, cinctuque gabino inſignis. & Feſtus. Procincta claſsis dice-
batur tum exercitus cinctus erat gabino cinctu. Cvivs haudquaqam negligens eſt.} Vet. lib. Eſt
gens. Poncivs Cominius.} Cominus. Vet. lib. & Front. lib. III. cap. XIII. Quod probo. Plu-
tarchus de Fortuna Romanorum, γάϊον πόντιον uocat. Eadem digreſſus nuncius Veios conten-
dit.} Eandem ſententiam de eodem loquens expreſsit his uerbis Quadrigarius, ut eſt apud Gellium
lib. XVII. cap. II. Cominius, inquit, qua adſcenderat, deſcendit, atque uerba Gallis dedit. i. latuit Gal-
los. Itaque Degreſſus, non Digreſſus, legendum. Quam uocem ſaepe deprauatam apud Liuium ſaepe
oſtendam. Eſt autem, Degredi, Deſcendere. Item legendum paullo poſt. Degreſſus ex arce. Car-
mentis ſaxum.} .i. Quod Carmentali portae imminet. ut Plutarchus in Camillo ait. & Dionyſius li-
bro decimo, ubi de Capitolio ab Ap. Herdonio capto tradit. Cvm primos ſterneret.} Vet. lib.
Cum proximos ſterneret. Selibras farris, & quartarios uini.} Repudianda eſt antiqua quorun
dam librorum lectio, qui habent. Sex libras farris, ſex quartarios uini. Etenim Plutarchus in Camillo
ita uertit. σίτου μὲν ἡμίλιτρον, οἴνου δὲ κοτύλης ἑλληνικῆς τέταρτον. Eodem modo lib. VII. Liuius. Libras farris,
ſextarios uini contulerunt. P. Svlpicivs tribunus militum.} Q. Sulpicius. ut ante dixi.
Ob nocturni periculi memoriam.} Vet. lib. Nocturni periculi memoria. Hvmoriqve,
ac frigori aſſueta.} Vet. lib. Humori, ac frigori aſſueta. Tvm aeſtu, & angore uexati, uulgatis ue
lut in pecora morbis morerentur.} Vet. lib. Cum aeſtu, & algore uexata uulgatis uelut in pecu a mor-
bis moreretur. Haec enim omnia referuntur ad uocem illam, Gens. alij libri, langore, non, algore, ha-
bent. Et cvm ſtationes procederent.} Veteres libri aliquot, Et cum in ſtationes procederent.
Inter P. Sulpicium.} Legendum, Inter Q. Sulpicium. ut dixi. Avditaqve intoleran-
da Romanis uox, uae uictis eſſe.} Feſtus hunc locum ſic expreſsit. Vae uictis in prouerbium ueniſſe
exiſtimatur, cum Roma capta a Senonibus Gallis aurum ex conuentione, & pacto penſum, ut recede-
rent, quod de iniquis ponderibus uno ex tribunis querente, Brennus Dux Gallorum ad pondera adie-
cit gladium, & dixit, uae uictis. quem poſtea Furius Camillus cum inſidijs circumuentum concideret,
& quereretur contra foedus fieri, eadem uoce remuneraſſe dicitur. Sed dijque, & homines pro-
hibuere.} Veteres plerique libri, Sed dij, & homines. Retvlit. & Senatuſconſultum facit.} Vet.
lib. Retulit. Senatuſconſultum fit. Cvm caeretibvs Publice hoſpitium fieret.} Gellius li- 67
bro XVI. cap. XIII. Caeritibus hoc tempore ciuitatem datam ſine ſuffragio ait, ob conſeruatorum ſa-
crorum meritum. Locvtio.} Aio Locuto. ut ante dixi. In Iovis ſellam collatum.}
Repone Cellam. ut lib. VI. In Iouis cella conſtat ante pedes Iunonis poſitas fuiſſe. Non niſi me Sena-
tuſconſulto, populique iuſſu reuocaretis, rediturus umquam fuerim.} Manuſcripti. Non ſi me & re-
cte. hoc ſenſu. Antea adeo abhorrebam a reditu in patriam, ut etiam S.C. & lege reuocatus rediturus
non eſſem. nunc non muto ſententiam. Nam ſi rediui, fortuna ueſtra me perpulit.

Qvoad uita ſuppeditat.} Manuſcripti, ſuppetat.

Non ante cepit finem, quam.} Manuſcripti. Num ante cepit finem? cum interrogatione. Qvid
inter nos, ac maiores intereſit.} Vet. lib. Ac maiores noſtros interſit.

Non malitis hanc ſolitudinem ueſtram, quam urbem hoſtium eſſe?} Senſus, quem ſe perci- 68
pere non poſſe Glareanus ex his uerbis fatetur, hic eſt. Si Aequi, Volſcique Romam commigrent a uo
bis relictam, non ne malitis Romae ſolitudinem hanc ueſtram eſſe, quam urbem hoſtium Veios? Soli-
tudinem autem iccirco ait, quia uaſtatam a Gallis Romam plebs deſerere cupiebat, & Veios tranſmi-
grare. Hoc autem uult is. Nonne relictis tum Veijs ad Romam occupandam recurretis?

Et qvidem fatebor uobis.] Vet.lib.Equidem fatebor uobis. Fortvna certe loci huius transferri non posit.] Vet.lib.Transferri hinc non posit.

IN. EPITOMEN. LIBRI. VI

Res adversvs Aequos, & Volscos, & Etruscos prospere gestas continet.] Pro, Etruscos, repone, Praenestinos. Nam haec uox est in Vet.lib. Et de Praenestinis subactis agit hoc in libro pluribus Liuius. Sabbatina.] Sabatina uno,b,scribendum. Est enim,ut ait Festus,a Sabate lacu appellata. Promentina, Arniensis.] Tromentina,Arniensis, scribendum. ex Festo,qui a campo Tromento tribum Tromentinam inuenisse nomen ait. item ex ueteribus libris, oratione prima contra Rullum,& lib. xxix Liuij. Ne cvi de Manlia gente Marco cognomen esset.] Perspicue mendosum,Marco cognomen.Praenomen enim potius scribendum esset.ut ait Quinctilianus lib.iii, M. Manlij praenomen e familia in posterum exemptum est.At legendum tamen puto Nomen. Errauit autem librarius,quia Marco cognomen scripsit syllaba,ut fit,repetita,sine caussa. Itaque recte Plutarchus in lib. τῶν κεφαλαίων. τὸν μάλιον ἀπώμοτον φασὶν εἶναι τῷ οἴκῳ μηδενὶ μαλίῳ ὄνομα μάρκυ γενέσθαι.

Vt consvles etiam ex plebe fierent.] Veteres libri non habent,Etiam. Eam legem.] Vet. lib. Eamque legem. Primvs omnium ex plebe factus est,] Induc uocem, Omnium. ex Vet.lib. Ne cuiquam.] Vet.lib. Ne cui.

IN. LIBRVM. VI

Tvm qvod perrarae per eadem tempora litterae fuere.] Vet.lib. Tum quod & rarae per eadem. Nam sequitur pars altera & quod etiam. Et, qvod etiam si quae in commentarijs pontificum,alijsq. publicis,priuatisq. erant monumentis incensa urbe pleraeq. interiere. clariora deinceps, certioraque &c.] Plutarchus de Fortuna Romanorum haec uerba ex Liuio uertit,citato eius nomine. Ita: ἀλλὰ τί δεῖ περὶ ταῦτα διατρίβειν, ἃ σαφὲς ὐδὲν, ὐδὲ ὡρισμένον ἔχῃ, τῷ καὶ τὰ πράγματα διαφθαρεῖναι τῶν ῥωμαίων, καὶ συγχυθῆναι τὺς ὑπ' αὐτῶν ὑπομνηματισμὺς ὡς Λίβιος ἱςόρηκε. τὰ γὰρ ὕςερον μᾶλλον ὄντα δῆλα καὶ καταφανεῖ δεικνύῃ τὴν τύχης εὐμένειαν. Ceterum primo quo adminiculo erecta erat,eodem innixa stetit.] Lege ex uet.lib.Ceterum quo primo adminiculo. A. Valerivm Publicolam iterum.] Ex quattuor reliquis eius tribunatibus mil. apparet non A. sed L. Valerium Poplicolam legendum. Auli etiam praenomen non tulerunt, quod memoriae traditum sit, Valerij. nisi in mendosis perspicue libris.

Ii ex interregno.] Vet.lib. Hi ex interregno. Erant autem eae duodecim tabulae.] Vet. lib. Erant autem aereae duodecim tabulae. Alia ex eis edita etiam in uulgus.] Ex eis.i.praeter ea. ut in principio lib.xxix. Diemqve ad xv Kal.Sextiles.] Legendum puto. Diemque A. D.xv Kal.Sex.Qua de re infra dicam. Non litasset Sulpicius.] Vet.lib.Non litasset P.Sulpicius.at ego supra ostendi Q. Sulpicius legendũ. Qvidam, quod postridie idus.] Manuscripti libri pro quidam habent quin, & finiunt sententiam in uoce iussum.quod placet. Inde vt postridie Kalendas quoque ac Nonas eadem religio esset,traditum putant.] Miratur Glareanus Liuium dixisse, Traditum putant,pro,Tradunt.eumq. quasi parum latine locutum arguit.uerum immerito.non enim interpuncta scite haec uerba sunt,uerum ita debent distingui.Inde,ut postridie Kal.quoque ac Nonas eadem religio esset,traditum,putant.hoc sensu. Inde putant traditum,atque institutum esse,ut postridie Kal.& Nonas ater dies haberetur. Id enim ita esse docet Macrobius libro primo Saturnalium.Tum patres iussisse,ut ad collegium Pontificum de his religionibus referretur,pontificesque statuisse,postridie omnes Kal.Nonas,Idus atros dies habendos.Idem tradit etiam Gellius lib.v. cap.xvii. & Plutarchus in libro τῶν κεφαλαίων, citato etiam Liuij testimonio.

Admetivm is locus dicitur.] Plutarchus in Camillo in expositione huius belli bis ait περὶ τὸ μάρ-
69 κιον ὄρος.i.ad Marcium montem.ut intelligi ex eo posit hoc etiam in loco legendum esse diuisis uocibus, ad Marcium. Eiusmodi loquendi forma est apud Festum, lib.iv. Capralia appellatur ager, qui uulgo ad Caprae paludem dici solet. Item scribit Diodorus lib.xiv. Verba eius omnia apponam,quia liber ille adhuc uulgatus non est. ταπεινῶν δ' ὄντων ῥωμαίων διὰ τὴν προειρημένην συμφορὰν οἱ κολῦσκοι πρὸς αὐτὺς πόλεμον ἐξήνεγκαν. οἱ μὲν ὖν χιλίαρχοι τῶν ῥωμαίων καταγράψαντες ςρατιώτας, καὶ προσαγαγόντες τὴν δύναμιν εἰς ὕπαιθρον ἐν τῷ καλυμένῳ μαρκίῳ κατεςρατοπέδευσαν ἀπέχοντες ἀπὸ ῥώμης ςαδίυς διακοσίυς. τῶν δὲ ὐολ̃σκων μετὰ μείζονος ςρατιᾶς ἀντικαθημένων, καὶ τῇ παρεμβολῇ προσβαλόντων οἱ κατὰ τὴν ῥώμην φοβηθέντες ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ ςρατοπέδῳ κατέςησαν αὐτοκράτορα μὲν μάρκον φ ριον. quo loco legendum est Μαικίῳ ex Veter.lap.& hoc loco ad Maecium. unde tribus Maecia. Fusis hostibus, caesisque cum castra impetu cepisset dictator.] Sine dubio deest uox, primo. ut sit, primo impetu cepisset, sic de eodem loquens infra. Qui adueniens castra urbesque primo impetu capere sit solitus.

Cvivs spei moram cum pati fortuna non potuisset.] Posset, requiri sensus. & manuscripti habent.

Qvo-

QVOMINVS speratam minime la gitore duce.§ Vet.lib. Speratam a minime largitore duce.
VICTOR ex Volscis in Aequos transijt.exercitum eorum ad Bolas oppressit.§ Hanc rem his uer-
bis complexus est Diodorus lib.XIII. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀκούσας αὐτοκράτωρ πορθεῖσθαι πόλιν βῶλας ὑπὸ αἴ-
κλων τῶν νῦν αἰκύκλων καλουμένων &c. AD DEDITIONEM Volscos septuagesimo demum anno su-
begit.§ Mouet me numerus septuagesimus. Etenim Volsci bellum renouarunt Liuio auctore anno
CCLIX. hoc autem demum anno,qui est CCCLXVII ad deditionem subacti sunt. Quae summa annos
continet cētum,ac septem.ut mendose locutus esseuideatur,ac pro septuagesimo, septimo ac centesi-
mo, sit reponendum. ETRVRIA prope omnis armata Sutrium socios populi R.obsidebat.§ Quos
hic socios Sutrinos uocat Liuius,colonos nominat Diodorus eodem lib. ἐκεῖθεν δ᾽ ἀνέζευξεν εἰς σουτρίανὴν
οὖσαν ἀποικίαν, ἣν τυῤῥηνοὶ βίᾳ κατειλήφεσαν. MVLTITVDO in custodias diuina.§ Vet.lib.Dimissa.
DIES praestituta, capitalisque poena, qui non remigrasset Romam.§ Vet.lib. Nisi remigrassent
Romam. IVLIVS Tullus.§ Lege L.Iulius Iulus,ex Diodoro. SVLPITIVS Ruffus.§ Sulpicius
Rufus.ex Vet.lib.& argenteis nummis. Ad Cortuosam.§ Cort Nossam legendum ex fragmentis origi
num Catonis. Contenebra.§ Cort Enebra.ex ijsdem. L.PAPIRIVM, Cn.Sergium, L.Aemi-
lium iterum, L.Licinium, M.Menenium, L.Valerium Publicolam tertium.§ Ita prope etiam Veteres
libri. praeterquam quod pro, L.Licinium,M.Menenium,habent Licinium Menenium.Nam cum ani
maduertissent quidam non nisi quinque tribunos militum memorari, Licinium, Meneniumque duos
fecerunt.quam inconsulto autem id egerint,unus Diodorus ostendere potest, apud quem huius anni
tribuni his nominibus eduntur. λεύκιος παπίριος, γάϊος κορνήλιος, λεύκιος μενίνιος, γάϊος σερουίλιος, οὐαλέριος
αὖλος, κοΐντος φάβιος. Ita pro Cn.Sergio est,C.Seruilius. pro L.Aemilio,Q.Fabius.Additur postremo sex
tus tribunus uitio librariorum apud Liuium omissus,C.Cornelius. Erroris caussam praebuit librarijs,
quod cum scripturi essent,C.Cornelius,C.Sergius,C.Sergium tantum scripserunt,alterum reliquerūt.
puto autem legendum esse C.Sergius.nam Liuius post etiam C.Sergium III tribunum edit. Non ergo
Licinius Menenius,sed L.Menenius legendum.ut Diodorus ait. Nam praenomen huic quaerimus.Li
cinius autem gentis nomen est. POMATINA, Sabbatina.§ Tromentina,Sabatina, ex Vet lib. vt
ante dixi. EAE QVE triginta quinque numerum expleuere.§ Lege uiginti quinque. ex Vet.lib.
ut ante. POPVLOS iuuentutem suam misisse ad id bellum.§ Vet.lib. Iuuentutem summisisse.
TAM honoratorum collegarum obsequio.§ Vet.lib. Tam honorato collegarum obsequio.
TE SERGI Corneli.§ Vet.lib. Te Serui Corneli. DVCIBVS pluribus, & exercitibus ad- 70
ministrandam remp.esse.§ Vet.lib. Administrandam remp.opus esse. Ex quo intellexi legendum, Ad
administrandam remp.opus esse. ARMA, tela, frumentum, quaeque belli alia tempora po-
scent. Vet.lib. Arma, tela, frumentumque, quae quaeque alia belli tempora poscent. AB NE-
PETE, ac Sutrio.§ Reprehendit Liuium Glareanus, quod Nepete dixerit in casu auferendi, cum
Nepeti fuerit dicendum, quippe cum in recto casu Nepete dicatur. sed facit iniuste. non enim Liuius
scripsit ullo in loco Nepete. sed Nepet, ut est in uetustis libris. Docent autem grammatici Carisius,
& Priscianus Git, & Nepet opidi Italici nomen t littera terminari, eaque flecti non posse. Quam-
quam ne si Nepete quidem in recto casu diceretur, Nepeti tamen esset ei in ablatiuo edendum. Nam
propria in e desinentia eiusdem terminationis habent nominatiuum cum ablatiuo. ut Praeneste. dixit
enim Vergilius. Quique altum Praeneste uiri. &, Qualis eram cum primum aciem Praeneste sub ip
sa. Haec Priscianus. sic etiam infra corrigendum est.Nepet exercitus ductus, pro Nepete. ITA-
QVE diuiso exercitu.§ Vet.lib. Ita diuiso exercitu. OPIDANIS iam oppugnando fessis.§
Vet. lib. Pugnando. T. ET L. Quinctijs Capitolinis, L. Papirio Cursore tribunis consulari
potestate.§ Hoc habent boni ueteres libri, quod in ijs est. L. Papirio Cursore II tribunis militum
consulari potestate. Quoniam autem non nisi quinque tribunorum nomina eduntur. C. autem Ser-
gius & ante semel, & post tertium tribunus mil.fuisse a Liuio traditur, quo autem anno, iterum fue-
rit,nisi hoc dicamus,ne colligi quidem coniectura potest, propterea uidetur esse legendum.L.Papirio
Cursore II. C. Sergio II. tribunis militum consulari potestate.
ET NON contentus agrarijs legibus, quae materia semper tribunis plebis seditionum fuisset,
Idem moliri coepit. Acriores quippe aeris alieni stimulos esse,qui non egestatem modo,atque ignomi 71
niam minentur,sed neruo,ac uinculis corpus liberum territent. & erat aeris alieni magna uis, res da-
mnosissima etiam diuitibus aedificando contracta.§ Huius loci obscuritatem cum sentiret Glareanus,
ita de eo tradidit. Colon ponendum puto post uerbum,Stimulos;Quae uero deinde sequuntur, uerba
sunt Manlij seditiose conquerentis de patribus, mouentisque senatui inuidiam. Qua in re laudandum
Glareani ingenium, quod difficultatem sensit; irridendum, quod portenta dixit, neque,quae uerba
uitium continerent, intellexit. Vitiose autem habent illa, Idem moliri. Neque enim intelligi potest,
quid uelit Liuius,cum ait. Non contentus agrarijs legibus idem moliri coepit. neq. enim Manlius, de
quo nunc loquitur,agris dandis,ut Sp.Cassius,neque frumento,ut Sp.Maelius,sed pecunia condonan
da, ut nemo ante, plebem ad se alliciebat. Cum autem eos, qui aes alienum fecerant,quia soluendo
non essent,addictos duci aegre pateretur,atque id ne fieret sua se pecunia prohibiturum esse profitere-
tur,propterea recte dici potest,fidem moliri coepisse.ita ut legatur non,ijdem moliri, sed Fidem moli-

ri cœpit. Est autem Fidem moliri, prohibere ne qui debent, ea quae debent, soluant. sic autem supra accepit Fidem lib. III. Haud salubrem utique Lartij sententiam putabant, quae fidem tolleret. & Cicero pro lege Manilia. Scimus Romae solutione impedita fidem concidisse. & paullo post. Haec fides, atque haec ratio pecuniarum, quae Romae, que in foro uersatur, implicita est cũ illis pecunijs Asiaticis, ruere illa non possunt, ut haec nõ eodẽ labefactata ea motu concidant. & Caesar lib. III. bellorum ciuilium. Cum fides tota Italia esset angustior, neque creditae pecuniae soluerentur. & Liuius hoc libro haud ita multo post. Spem factam a te ciuitati uideo, fide incolumi ex thesauris Gallicis, quos primores partum occultent, creditum solui posse. Sic libro IX. montes sua sede moliri, pro demoliri. & alio loco, Fores moliri. QVAE NVNC uix seminario militum relicto seruitia Romana ab solitudine uindicant. } Huius loci, quod se non intelligere Glareanus fatetur, hic est sensus. Ea tum loca frequẽtissima fuisse, quae nunc prope deserta essent, nisi a seruis Romanis, qui ea a solitudine uindicant, colerentur, praesertim cum ibi pauci admodum sint, qui militent, uix militum exiguo seminario relicto.

GLADIIS tantum dextram armemus. } Vet. lib. Dexteras. TV Quincti. } Vet. lib. Tu T. Quincti. FLVCTVANTIS similis acies. } Vet. lib. Fluctuanti similis. ILLI deuouere. } Vet. lib. Illi se deuouere. SIVE ut & ipse in parte praedae sis, siue quia uanum indicium est. } Vet. lib. Siue quod & ipse in parte praedae sis, siue quod uanum indicium est.

HOCCINE patiendum fuisse, si ad nutum dictatoris non responderi uir consularis. } Manuscripti habent. Vt si ad nutum. Videtur autem ἀποσιώπησις in re indigna. Hoccine patiendum fuisse, ut si ad nutum dictatoris non responderit uir consularis, in carcerem conijciatur?

72 VEREOR ne abstuleritis obseruantibus etiam oculos. } Vet. lib. Oculis. SATRICVM coloniam duo millia ciuium Romanorum. } Non dubito, quin apud Velleium lib. I. ubi ait, Sutrium post annos VII, quam capta Roma est, deductam esse coloniam; legendum sit ex huius loci auctoritate, Satricum. Satrici etiam coloniae meminit lib. IX. Liuius. Nam coloniae Sutrij meminit Diodorus anno post Romam captam. COLONIS Circeiensibus, & a Velitris purgantibus se. } A Velitris dixit, ut primo lib. Turnus ab Aricia. & Virgilius in Georgicis. Pastor ab Amphryso. CREATIQVE tribuni militum consulari potestate Sergius Cornelius Maluginensis secundum, P. Valerius Potitus iterum. } Antiqui libri ita. Creatique tribuni militum consulari potestate ex patribus Ser. Cornelius Maluginensis, II. Ex patribus autem iccirco dictum est, quia aliquando per haec tempora fiebant etiam ex plebe. Ceterum non Maluginensis II. sed III, scribe. nam proxime infra IIII fuisse dicitur, & iam bis ante fuisse eundem docuimus. TEMPVS est etiam maiora conari. } Vet. lib. Vnde tempus est etiam maiora conari. TRIBVNI consulari potestate, tribunique plebis. } Vet. lib. Tribuni militum consulari potestate. M. MENENIVS, & Q. Publius tribuni plebis. } Lege, M. Maenius, & Q. Publilius. Maenius, quia Menenij patricij, & saepe in hoc nomine erratum est. Publilius, ne duo praenomina coeant. Quod in hac gente fit ubique. ut ante etiam admonui. QVID cum plebe aggredimur. } Videtur legendum, Quin cum plebe. AD HOC seruatos. } Vet. lib. Ad hæc. PESTILENTIAM, inopiam fragum. } Manuscripti Pestilentiam inopia frugum, sub audi excepit. et recte. QVID accessurum suis, decessurum ue hostium uiribus sperantem? quam occasionem? quod tempus? quem insidijs instruentem locum? } Manuscripti manu pro Instruentem Ingruentem: ex quo legendum uidetur, Congruentem. i. aptum insidijs locum.

73 NEPETE coloniae deducendae. } Vet. lib. & ratio, quam ante attuli, docent, Nepet, legendum esse. LABICANIS. } Vet. lib. Lauicanis. FOEDEQVE in captis exercuere uictoriam. } Vet. lib. Foedamque in captiuis exercuere uictoriam. M. FVRIVM Camillum VII tribunum militum. } Vet. lib. VI. ut ante ostendi. & recte. VERSVS itaque in uictorem terror, & nouo hoste, & supina ualle Romanam inclinauit aciem. } Duas caussas affert, quibus Romana acies exterrita inclinata est. Nouum hostem, & supinam uallem, quam paullo ante lenem a tergo cliuum appellauit. Itaque locum integrum esse censeo, contra atque censet Glareanus. ET, QVOD ductu meo soletis, uincite. } Vet. lib. Et ut ductu meo soletis, uincite. NISI uictorem receptatura sunt. } Vet. lib. Receptura.

74 INDE ut circumagi signa, obuertique aciem uiderunt in hostem. } Deest uox una ad sententiam complendam, quae est in ueteribus libris. in quibus ita legitur. Vt circumagi signa, obuertique aciem uiderunt, ruunt in hostem. VERBIS confutare nihil attinet. } Vet. lib. Nil attinet. AB Tusculo legiones reductae. } Vet. lib. Deductae. CREATIS militaribus trib. } Vet. lib. Creatis tribunis militaribus. LICINIO Menenio II. } Miror eos, qui supsa Licinium Menenium in L. Licinium & M. Menenium commutarunt, huius loci rationem non habuisse. Alioquin frustra quaeras quo primum anno Licinius hic Menenius tribunus militum fuerit. opus est igitur in emendando diligentia summa, ut omnes omnibus locis certissima ratione respondeant. L. autem Menenio II. esse legendum apparet ex priore tribunatu, ut docui ex Diodoro.

75 RAPTIM agmine facto. } Acto uidetur legendum. quo genere loquendi saepe utitur Liuius. QVIN ipsi Galli si offerantur, illo loco se ita pugnaturos. } Vetusta lectio uestigia certa continet germanae lectionis. in ueteribus enim libris aliquot est. Quin ipsi sibi Galli se offerant. puto autem legen-

gen-

gendum. Quin ipsi si ibi Galli se offerant. ibi autem intelligit, ad Aliam.
PRAETER castra praelati. § Perlati legendum est potius. alioquin Praeter uacat ut in libro quincto.
Effusa fuga castra sua praelati. DIE XX q̃ creatus erat dictatura se abdicauit. § Nil emẽdatius hac
esse oratione uidetur, cum tamen, si ueteres libros attendamus, turpissime deprauata sit. in quibus ita
est. Duodeuicesimo quam creatus fuerat dictatura se abdicauit. Item. Duodeuicesimo quam creatus
fuerat die dictatura se abdicauit. Quod magis probatur. prior enim syllaba uocis, Dictaturae, in erro-
rem impulisse librarium uidetur. ut uocem, Die, omiserit. Haec autem si germana lectio est, accipien-
dum est dictum esse, duodeuicesimo die, pro XXII die. sic enim antiquos locutos esse docet Nonius
his uerbis. Duodeuicesimo, ita ut, Duodecimo. Varro humanarum rerum libro XVI. Mortuus est an-
no duodeuicesimo, rex fuit XXI. Cato quarto originum. Inde duodeuicesimo anno post dimissum bel-
lum, quod IV & XX annos fuit. Quamquam Gellius lib. V. cap. IV. superius exemplum ex Fabij
annalibus profert ita. Mortuus est anno duo & uicesimo, rex fuit anno uicesimo primo. PLEBS
C. Sextilium, M. Albinum. § Vet. lib. M. Albinium. optime. est enim e plebe. CVIVS & ipsos
post modo & patres, qui dederant, paenituit. § Vet. lib. Postmodum. VTROBIQVE proditae
temeritate, atque inscitia res. § Vet. lib. Prodita. EODEM anno etiam ipsis querentibus paenu-
riam hominum, noui coloni adscripti. § Desideratur coloniae nomen. Nam de Praenestinis rebellan-
tibus intelligi non potest. Ne de Satrico quidem, & Velitris. neque enim syllabas habent, quae erroris
caussam tribuere librario potuerint. Itaque ego sine dubio legendum puto. Eodem anno Setiam ipsis
querentibus. Setiae enim coloniae post Satricum deductae meminit Velleius lib. I. & Liuius lib. VII.
extremo Norbam, & Setiam finitimas colonias uocat. cum tamen quo anno deducta Setia sit, nusquam
apud eum exstet. Quod autem Noui coloni dicat de ijs, qui tum primum deducti sint, non est mirum.
Etenim sic locutus est supra. Norbae in montes nouam coloniam miserunt. & Pedian. in Pison. Pom-
peius non nouis incolis eas constituit, sed ueteribus incolis manentibus ius dedit Latij. Item, Placen-
tiam noui coloni deducti sunt. Q. SERVILIO II. Licinio Menenio III. § Pro Licinio Mene-
nio III. legendum puto. C. Licinio. me in hanc sententiam ducit Diodorus, qui quattuor huius anni
tribunos militum his nominibus edit. λεύκιος φούριος, κόϊντος σερουίλιος, γάϊος λικίνιος πόπλιος κλοίλιος. Item
Liuius, qui postea C. Licinium eum, qui primus e plebe magister equitum fuit, tribunum militum
scribit fuisse, neque tamen quo anno fuerit, exstat, nisi hoc anno dicamus. Item quod idem sequenti
anno tribunos militum patricios omnes a plebe inuita factos scribit, quasi uero hoc ipso non omnes
fuerint, siquidem C. Licinius e plebe fuit. Quod uero in ueteribus etiam libris legatur Licinio Mene-
nio III, caussam attulerunt imperiti illi emendatores ueteres Nicomachus, & Victorianus, qui quia
scripserant, bis Licinium Menenium ante tribunum, hoc etiam loco inscite scripserunt, ubi in Licinium
inciderunt, & de suo III. addiderunt, itemque Menenium: DVOBVS millibus inde aberat. § Vet.
lib. Duo millia passuum inde aberat.

QVAM nec honos, nec gratia intrare posset. § Vet. lib. In quam nec. ALTERAM de modo 76
agrorum, ne quis plus quingenta iugera agri possideret. Huius legis meminit his uerbis Varro libro
primo de re rust. Nam Stolonis illa lex, quae uetat plus quingenta iugera habere ciuem Romanum.

TERTIAM ne tribunorum militum comitia fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur.
§ Repone, ut est in Vet. lib. Ne tribunorum militum comitia fierent, sed consulum, & ut utique al
ter ex plebe crearetur. Ita enim fit, ut huius legis duo capita essent. unum, quo tribuni militares abro-
garentur; alterum, quo consulatus plebeius constitueretur. A. ET C. Valerij. § Legendum est P.
& C. Valerij. Id docent Capitolina fragmenta in quibus est, POPLICOLA V. Ex quo apparet P. Vale-
rium Poplicolam esse, qui quater ante tribunus militũ fuit, & post etiã VI. traditur esse a Liuio. Quae
res in magnum errorem Glareanum induxit, ut annum ibi sine caussa interijciendum esse putarit.
C. VETVRIVS, A. & M. Cornelij. § Quia antea legebatur, C. Veturius. M. Aulus, M. Cornelius, pro-
pterea probo coniecturam Glareani, quae est ut legatur. C. Veturius II. A. & M. Cornelij. Nam C. Ve-
turius semel ante fuit. A. autem & M. Cornelij infra iterum esse dicuntur, quorum alter Cossus est,
alter Maluginensis. AN PLACERET fenore circumuentam plebem, ni potius quam sortem
creditum soluat, corpus in neruum, ac supplicia dare. § Glareanus tollendam uocat putat illam, Ni. &
immerito. sensus enim est. placeret ne plebem, ni prius usuram, quam sortem soluat, uinculis adstringi?

REPLERI uinctis nobiles domos. Vet. lib. Nobilium domos.

AN IAM memoria exisse. § Hic locus, quem alij aliter interpungunt, sic mihi uidetur legen- 77
dus, atque interpugendus. An iam memoria exisse, cum tribunos militum iccirco potius, quam consu
les creari placuisset, ut & plebeijs pateret summus honos, IV & XL annis neminem ex plebe tribu-
num militum creatum esse? Quis crederet duobus ne in locis sua uoluntate impertituros plebi hono-
rem, qui octona loca tribunis militum creandis occupare soliti sint? IV & XL annis neminem
ex plebe tribunum militum creatum esse. § Reprehendit hunc numerum Glareanus, ut alios multos,
quod a primis tribunis militum usque ad hunc annum multo plures numerentur anni, quam XLIV.
itemq. quod saepius quam quater & quadragies fieri ex plebe tribuni militum potuerint. Verum iniu
sta accusatio est. Mẽs enim auctoris est haec. Quater & quadragies tribunos militum ex patricijs solis

factos

factos esse nullo admisto plebeio. Hinc error natus est Sex.Rufi, qui scribit Romam sub tribunis militum consulari potestate fuisse annos XLIII. Quamquam re diligenter inspecta ne patricios quidem solos in hoc magistratu fuisse reperire possum, nisi annos duos,& quadraginta. EX PLEBE coeptos creari? } Tolle notam interrogationis. ET VTI rogassent primae tribus dicerent. } Veteres libri habent, Vti rogas, non solum hoc in loco, sed etiam lib. x. ubi ait Liuius. Hanc legem uti rogastis iubendum censeo.& recte. Fuit enim Vti rogas uox, aut tabella, qua populus rogatus in iubēdo, sciscendoque aliquid, utebatur, de qua Cicero lib. II. de Legibus. Suade igitur istam ipsam legem, ut ego, Vti rogas, possim dicere (sic enim legēdum est, non ut legitur, Edicere.) Idem ad Attic. lib. I. Tabellae ministrabantur ita, ut nulla daretur, Vti rogas. Itaque apud Liuium lib. XXX. De pace uti rogassent omnes tribus iusserunt, legendū est, Vti rogas. Has autem uoces cum mendose esse animaduerterent ij, qui ante me Liuium emendarunt, Vti rogata est, Vti rogatae essent, Vti rogati estis, corrigendum sine ratione putarunt. ET intercessionem secessione quondam plebis partum nobis eadem ui facitis irritam, qua peperistis. } Vobis habent manuscripti.& recte. DICTATOR intercessioni adero. } Vet. lib. Intercessioni uestrae adero. SACRAMENTO omnes iuniores adacturum, exercitum extemplo ex urbe deducturum. } Vet. lib. Exercitumque extemplo educturum. ET QVOD usque ad memoriam nostram tribunicijs, consularibusque certatum uiribus est, Dictaturae semper altius fastigium fuit. } Desideratur uox una, sine qua stare haec sententia non potest, quam diu a me quaesitam uix in uno tandem manuscripto libro reperi. Et quod quoties usque ad. at malim illam postponi, sic. Et quod usque ad memoriam nostram, quoties tribunicijs. DE PLEBEIO consulatu antiquabant. } Vet. lib. De plebeio consule. NI TRIBVNI se. } Vet. lib. Ni tribuni plebis se. C. LICINIO, qui tribunus militum fuerat, magistro equitum de plebe. } Hic non est C. Licinius, qui tribunatus pl. nouem per hos annos gessit cum L. Sextio, ut tradit Plutarchus in Camillo. Nam de eo uel hoc etiā anno tribuno plebis, ita suggerit Liuius. Licinius, Sextiusq. cum tribunorum plebis creandorum indicta comitia essent, ita se gerere, ut negando iam sibi uelle continuari honorem acerrime accenderent ad id quod dissimulando petebant, plebem. paulloq. post ijdem loquuntur. Iam nec collegas, nec bellum, nec dictatorem obstare, quippe qui etiam omen plebeio consuli magistro equitum ex plebe dicendo dederit. Cum autem non exstaret annus apud Liuium, quo tribunatum hic militum cepisset, eum ipsum supra ex Diodori auctoritate tradidi. Est autem uerisimile, si Liuius Licinium tribunum plebis intellexisset, non, Qui tribunus militum fuerat, sed Qui tribunus plebis erat, dicturum fuisse. Quod ne animaduertit quidem etiam Glareanus. DEINDE comitijs tribunicijs declararent uoluntatem. } Tribunicia uocat comitia, quibus plebs mandare tribunatum plebis Licinio, Sextioque cupiebat. Quare non est, cur Tributis legamus, ut placet Glareano. SVCCLAMARE bona uenia uestra liceat. } Haec uerba ita interpungenda ut appareat; Bona uenia uestra &c. esse Appij succlamantis. sic. Succlamare; Bona uenia. NON, inquit, licebit tu de fenore atque agris. } Foedata pulcherrima sententia est ab ijs, qui eam non percipientes, non recte distinxerunt. sic enim accipiendum est. ut illae uoces, Non, inquit, licebit, sint Licinij respondentis Appio succlamanti.

78 VT SEXTIVM. } Vet. lib. Vti Sextium. ex quo colligi potest legendum, Vt L. Sextium. VIDEAS. aut omnia accipe, aut nihil fero. ut si quis ei, quem urgeat fames. } Adde notam interrogationis uoci, Videas? Quae sequuntur uerba. Aut omnia accipe, aut nihil fero, uerba sunt Licinij tribuni pl. ab Appio recitata per μίμησιν, perinde atque illa. Non, inquit, licebit. Iam uero illa, Vt si quis ei, quem urgeat fames, sunt Appij coarguentis Licinij sententiam illam, Aut omnia accipe, aut nihil fero. ROGATIONIBVS tuis. } Adde notam interrogationis. QVID est dicere aliud, quia indignos uestra uoluntate. } Vet. lib. Quid est dicere aliud, nisi quia indignos &c. EST aliquis se aestimari fastidiat? } Et hoc, & quae sequuntur uerba sine interrogatione legenda sunt.

DE DECEMVIRIS sacrorum ex parte de plebe creādis pertulere. } Vet. lib. Legem pertulere.

T. QVINCTIVM Poenum. } Pennū. ex Capitolinis lapidibus. CVM quo prouocatus manus conseruit. } Vet. lib. Manum. Hoc autem anno in Albano agro cum Gallis dictatore M. Furio signa collata. } Hac de re sic Polybius lib. II. παραγενομένων δὲ πάλιν τῶν κελτῶν εἰς ἄλβαν στρατεύματι μεγάλῳ μετὰ τὴν τῆς πόλεως κατάληψιν ἔτει τριακοστῷ. Hoc tamen a Liuio discrepat: nam a Roma capta ad hunc annum non XXX, sed XXIII apud Liuium numerantur. PROPE secessionem plebis, terribilesque alias minas ciuilium certaminum uenit. } Vet. lib. Prope ad secessionem. Probo. Nam lib. IIX. ait. Prope ad ultimum dimicationis uentum est. & lib. X. Quam prope ad ultimum discrimen nuper uentum foret.

IN. EPITOMEN. LIBRI VII

79 DVO NOVI magistratus adiecti sunt. } In Vet. lib. non est uox, Noui. & sine ea sensus stare potest. A M. Pompeio tribuno pl. } Lege, M. Pomponio, ex Liuio, & Cicerone. PROPTER delectum acerbe factum. } Vet. lib. Actum. FILIVM relegatum. } Vet. lib. Filium rus relegatum. recte, sic enim Liuius. TVNC omnia perniciosa omissa sunt. In patentem uoraginem urbis

Romae

Romae Curtius armatus equo se praecipitauit.} Hic locus ita legendus. Tunc omnia pretiosa missa sunt in patentem uoraginem urbis Romae. in eam Curtius &c. Quam lectionem ueteribus in libris se reperisse mihi affirmauit iuuenis eruditissimus Claudius Puteanus,& Liuius ipse comprobat, cum scribit;Donaque,ac fruges super eum a multitudine uirorum, ac mulierū congestas. MANLIVS adolescens.} Vet.li.T.Manlius. PLVS quingentorum iugerum. } Aut lege Plus quingenta iugera,ut Liuius.aut.Plus quingentis iugeribus.ut in epit.lib.VI. CORVINI nomen.} Corui nomen. ut post dicam. P. DECII tribuni.} Vet.lib. P.Decij Muris tribuni. ID IVGVM, in quo Samnites sederant.} Vet.lib.Consederant. MILITES, qui Capuae in praesidio erant relicti, cum de ea occupanda urbe conspirassent.} Vet.lib.Cum milites Romani, qui Capuae in praesidio erant relicti,de ea occupanda urbe conspirassent. CORVINVM dictatorem.} Coruum.ut dicam. PATRIAE restituti sunt.} Praeter haec adde.Res praeterea contra Hernicos, & Gallos,& Tiburtes,& Priuernates,& Tarquinienses,& Samnites,& Volscos prospere gestas continet.sic enim est in Vet.lib.atque ita est apud Liuium.

IN. LIBRVM. VII

ANNVS hic erit insignis noui hominis consulatu.} Nouus homo apud Liuium dicitur,& is, qui magistratum capit, quem non antea gesit, & qui primus ex familia sua curulem magistratum cepit. Priore modo locutus est lib.XXII. Nec cuiquam eorum praeter Terentium consulem, erat mandatus honos,quem iam non antea gessisset,praeteritis aliquot fortibus,ac strenuis uiris,quia in tali tempore nullus nouis magistratus uidebatur mandandus.Posteriore, hoc loco. Hominem enim nouum L.Sextium plebeium uocat, qui primus e gente sua curulem magistratum consulatum ceperit. Nouis autem hominibus Nobiles opponuntur,& Nouitati Nobilitas.Nobiles autem ij dicti, qui maiorum suorum habent imagines. Imagines autem sui ponere, ac posteris tradere non possunt nisi qui curulem magistratum gesserunt,quorum primus erat aedilitas.Qui magistratus quoniam solis patricijs primum patuerunt,iccirco soli patricij nobiles primum appellati.Vbi uero plebi honores etiam curules sunt communicati, tum plebeij etiam nobiles nominati ij,qui maiorum suorum imagines haberent. Est autem imago(auctore Polybio li.VI.)simulacrum oris similitudinem affabre, miroq. artificio effictam coloribus,pigmentisq. adumbrata m referens, quam in insigniori,ac celebriori domus parte collocabant. De iure autem ponendarum imaginum sic Cicero in Verrem.Ego me ob aedilitatem mihi delatā ademptum esse intelligo antiquiorem in senatu sententiae dicendae locum, togam praetexam, sellam curulem,ius imaginis ad memoriam,posteritatemq. prodendam,& contra Rullum. Est hoc in more positum, Quirites,ut ij,qui beneficio uestro imagines familiae suae consecuti sunt,eam primam habeant concionem,qua gratiam beneficij uestri cum suorum laude coniungant.Est autem consequi imagines familiae,magistratus curules a maioribus suis item gestos capere.& post. Me hominem nouum consulem fecistis.Item.Mihi apud uos de meis maioribus dicendi facultas non datur,non quod non tales fuerint,quales non illorum sanguine creatos,disciplinisq. institutos uidetis, sed quod laude populari, atque honoris uestri luce caruerūt.Item. Quemadmodum cum petebam nulli me uobis auctores generis mei commendarunt,sic,si quid deliquero,nullae sunt imagines,quae me a uobis deprecentur. & in Pisonem. Commendatio fumosarum imaginum. & Liuius lib.I.Ancus Marcius nobilis una imagine Numae. & Pedianus in orationem in Toga. Cicero competitores quattuor plebeios habuit, ex quibus duo nobiles,duo qui tantum non primi ex familijs suis magistratum adepti erant. & Liu.li.XXII. Nec finem ante belli habituros,quam consulem uere plebeium, idest hominem nouum fecissent. nam plebeios nobiles iam ijsdem initiatos esse sacris, & contemnere plebem, ex quo contemni desierint a patribus. PATRES praeturam Sp.Furio M.Filio Camillo dederunt.} Hic M. Camilli quinquies Dictatoris filius fuit. auctore Suida, qui ita scribit in uoce Πραίτωρ. πρῶτος στρατηγὸς ἀπεδείχθη φούριος καμίλλος παῖς καμίλλου τοῦ πολλάκις μοναρχήσαντος, ὃν πραίτωρα τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ οἱ ῥωμαῖοι ὠνόμαζον. SVARVM gentium uiris gratia campestri ceperunt.} Vet. lib. omnes.Dederunt. sic post.Ab patribus L.Cornelius Scipio consul datus. COLLEGAM consulibus.} Praetor collega consulum dicebatur, quod ijsdem auspicijs crearetur.auctore Messalla apud Gellium li.XIII.cap.XIV. CENSOREM &c.mortuos ferunt.} Nomina censorum per hos annos edit nulla Liuius. in Capitolinis tabulis est, Postumius Albinus Regillensis, & C.Sulpicius Paeticus. Albinus procul dubio mortuus. Nam de Paetico post magna mentio fit. PAR deinde per quinque,& triginta annos. } Libri ueteres,Viginti quinque:egregie. tot enim a Roma capta ad hunc usque annum numerantur. i.ab anno CCCLXV ad annum CCCXC. T. SVLPICIO Paetico.} Lege, C.Sulpicio Paetico ex lapidibus Capitolinis,ex Diodoro,Cassiodoro,omnibus. NAM circi modo spectaculum fuerat.} Hoc quid sit declarat Valerius libro II.cum ait.Itaque placandi caelestis numinis gratia compositis carminibus uacuas aures praebuit,ad id tempus Circensi spectaculo contenta, quod primus Romulus raptis Virginibus Sabinis Consualium nomine celebrauit. QVIA Hister Tusco uerbo ludio uocabatur.} Quidam libri Histrio habent. at Plutarchus etiam in Problematis a Tuscis ἵστρον uocatum scribit. ut recte Hister

ster

ſter legatur. NON SICVT ante feſcenino uerſu ſimilem incompoſitum temere,ac rudem alternis iaciebant.§ Hic locus partim librorum uitio, partim antiquitatis ignoratione obſcuriſsimus eſt. Habent tamen libri ueteres impreſſa aliqua ueſtigia uerae lectionis. Nam in quibuſdam eſt. Feſcenino ſimilem uerſu incompoſitum temere. Quibus adductus ſum, ut credam legendum eſſe. Feſcenino ſimilem uerſum, compoſitum temere. ita ut prima ſyllaba uocis, Incompoſitum, ſit ultima littera uocis Verſum. Quid enim ſignificat uerſus incompoſitus temere? Eſt autem ſenſus. Primum ludiones ex Etruria acciti ſine carmine ad tibicinis modo ſaltarunt. poſt uerſus ſed inconditi, & motus a uoce non abſoni acceſſerunt. tum diligentia quoque maior adhibita eſt. Non enim feſcenino ſimilis uerſus, temere compoſitus, ac rudis, ut ante allatus eſt, uerum deſcripto ad tibicinem cantu, ſaltuq. congruenti ſatyras peregerunt. Quo fit ut mos ille explicetur, qui ab Ariſtotele in Poeticis recitatur. Veteres nimirum hiſtriones imitatos eſſe ῥυθμῷ ἁρμονίᾳ, καὶ λόγῳ. i. ſaltu, concentu, & uerſu. QVI AB Satyris auſus eſt primus argumento fabulam ſerere.§ Hanc ſententiam his uerbis tradidit Valerius libro II. Paullatim deinde ludicra ars ad Satyrarum modos perrexit. a quibus omnium primus poeta Liuius ad fabularum argumenta ſpectantium oculos, & animos tranſtulit. Iſq. ſui operis actor, cum ſaepius a populo reuocatus uocem obtudiſſet, adhibito pueri, & tibicinis concentu geſticulationem tacitus peregit. DIVERBIAQVE tantum ipſorum uoci relicta.§ Hinc eſt, quod ait Donatus in Andr. Diuerbia a ſolis hiſtrionibus fuiſſe pronunciata. Hiſtriones enim uidetur uocare eos tantum, qui canerent, non qui item ſaltarent, aut tibias inflarent. Quaſi uero intelligendum ſit, in Canticis rem actam eſſe tibijs, ſaltu, & uerſu, in diuerbijs autem uerſu tantummodo. id quod ueteres Latini, aſſa uoce dixerunt. Diuerbia partes comoediarum ſunt, auctore Diomede, in quibus plures perſonae uerſantur; Cantica, in quibus una tantum. QVVE inde exodia poſtea appellara.§ Exodia idem ſunt, atq. apud Ariſtotelem in Poeticis, Epiſodia, haec, quod extra rem ſint, illa, quod rei inſerantur, appellata. Etenim Suidas ait. Ἐπεισόδιον τὸ εἰς τὰ δράματα εἰσαγόμενον κατὰ προσθήκην τινὰ, καὶ αὔξησιν τοῦ δράματος. Item. Ἐπεισόδιον τὸ εἰσφερόμενον τῷ δράματι γέλωτος χάριν ἔξω τῆς ὑποθέσεως ὄν. καταχρηστικῶς δὲ τὸ ἐξαγώνιον ἀπαν πρᾶγμα. Sic. Liuius uocat, Ridicula intexta uerſibus, Conſertaq. fabellis potiſsimum Atellanis. Nonius Marcellus exempla ſaepe profert ex fabula Nouij poetae comici, Exodio. C.GENVTIO.§ Cn.Genucio. ex tabulis Capitolinis, & Diodoro, qui γναῖον γενύκιον edit. REPETITVM ex ſeniorum memoria dicitur.§ Hac de re nihil ante tradidit. NOTAM numeri fuiſſe ferunt.§ Scilicet, ut quot anni, tot claui numerarentur. Quod Glareano obſcurum uidetur. cum tamen ſcribat Feſtus. Clauus annalis appellatur, qui figebatur in parietibus ſacrarum aedium per annos ſingulos, ut per eos colligeretur numerus annorum. QVIA numerus Mineruae inuentum ſit.§ Vet.lib. A Minerua inuētus ſit. VOLSINIIS.§ Vulſinijs. ex ueteribus libris, & Capitolinis lapidibus. PERINDE ac reipublicae gerendae, ac non ſoluendae religione gratia creatus eſſet.§ Non poſſum non uehementer diſſentire a Sigiſmundo Gelenio, qui, cum antea legeretur, Rei gerendae, ac non ſoluendae religionis gratia, & recte legeretur, emendauit, Reip. gerendae, ac non ſoluendae religione gratia. Diſſentio autē ab eo non ſolum, quod a ueterum auctoritate librorum, ſed etiam quod ab ipſa ratione alienam attulit lectionem. Neque enim dictatorem umquam traditum eſt creatum eſſe Reip. gerendae cauſſa, ſed Rei. Rem autem gerere eſt bellum Reip. cauſſa gerere. Itaque cum alijs multis de cauſsis dictator creari ſolitus fuerit, hae tamen duae praecipuae ſemper habitae ſunt, pacis & foris, & domi praeſtandae. Quorum illud Rei gerendae dixerunt, hoc, Seditionis ſedandae. quemadmodum ex Capitolinis dictaturis intelligi poteſt. Neque uero ſolum Rei, ſed etiam Belli gerendi cauſſa inquit Liuius. ut lib. IIX. extremo. Id ambigitur belli ne gerendi cauſſa creatus ſit. & lib. XXXIV. Nouumq. imperatorem rei gerēdae cauſſa ex Italia ueniſſe. Soluere autem Religione, & Religionem non ſunt idem. Nam illud eſt liberare eo officio, quo per religionem tenemur; hoc praeſtare illud, quod ipſi ut faciamus, noſtra nos religio admonet. SANGVINE ipſo ſuo exerceret.§ Vet.lib. Sanguine ipſo ſuo. QVOD naturae damnum nutriendum patri, ſi quidquam in eo humani eſſet, an caſtigandum, ac uexatione inſigne faciendum.§ Glareanus ſine ueterum librorum auctoritate ita legendum putat. Vtrum nutriendum patri, ac uexatione inſigne faciendum, an caſtigandum potius, ſi in eo quidquam humani fuiſſet? Quae lectio alienam edit ſententiam ab ea quae uulgata continetur, quaeque Germana uidetur. Induxit autem eum in hunc errorem, quod ignorauit, quemadmodum filiorum uitia a patribus nutrirentur. Qua de re Horatius Satyra III.

At pater ut agnati, ſic nos debemus amici
Si quod ſit uitium, non faſtidire. Strabonem
Appellat paetum pater. & pullum male paruus
Si cui filius eſt. ut abortiuus fuit olim
Siſyphus. hunc uarum diſtortis cruribus, illum
Balbutit ſcaurum prauis fultum male talis.

Eſt igitur ſenſus. Nutriendum potius fuiſſe patri uitium filij pro humanitate eius, quam relegatione caſtigandum, atque inſigne faciendum. Nutrire autem dixit Liuius, quod Horatius Non faſtidire.

AD M. POMPONIVM tribunum pergit.§ Vet.lib. Tribunum plebis pergit.

AD CONCILIANDVM gratiam. § Vet. lib. Ad conciliandam gratiam. CVM EO anno primum placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri. Eo modo dixit tribunos militum ad legiones, quo Cicero, Cum in Africam uenissem tribunus militum ad quartam legionem, libro sexto de Republica. NAM ET antea sicut nunc, quos Rufulos uocant, imperatores sibi faciebant. § Festus item. Rufuli appellabantur tribuni mil. tum a consule facti, non a populo, de quorũ iure, quod Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli, ac post Rutuli sunt appellati. NVNC FAMAE rerum standum est. § Corrige. Fama. Etenim cum dicimus Stare pactis, stare promissis, & eiusmodi, casum auferendi usurpamus, non dandi. Sic Liuius in extremo octauo. Nec quisquam aequalis temporibus illis scriptor exstat, quo satis certo auctore stetur. DEINDE ut eueniret res, ita communicatos honores prospere aut secus consulto habitura. § Vet. lib. Perinde ut eueniret. Item. Probe aut secus. 80

AB INSCIIS, quem interfecissent, occideretur. § Vet. lib. Quem interficerent. CREARENT consules ex plebe. § Vet. lib. Consulem. Si quidem lata lex erat, ut alter utique ex plebe consul crearetur. QVIA dissuaserat legem. § Vet. lib. Legem in concione. NEQVE segnius ad hostes bellum apparatur. § Veteres libri alij habent. Neque segnius apud hostes bellum apparatur. alij, Neque segnius & hostes bellum apparant. Vtrumque probe magis, quam quod uulgo legitur.

CLAMORE prouolant ante signa. § Scribe ex ueteribus libris. Clamore ingenti prouolant ante signa. QVIDQVID hinc aut illinc communis Mars bello aufert. § Quanquam ueteres omnes libri habent, bello, corrigo tamen, belli. Est enim haec locutio Liuio familiarissima, cuius ex plurimis pauca exempla subijciam. lib. IIX. Affirmando communem uere Martem belli utramque aciem pari caede prostrauisse. & lib. x. Quamquam communis adhuc Mars belli erat. & lib. XXIIX. Quid quod in Africa quoque Mars communis belli erit? & lib. XXX. Martem belli communem propone animo. & lib. XLII. Quam incertus fortunae euentus, communisq. Mars belli sit. AGMENQVE fugientium ab signis, cum praeter moenia eorum infrequentia signa conspecta essent, fusum, ac per agros trepida fuga palatum est. § Nullum habet uitium hic locus. contra atque censet Glareanus. sensus est. cũ signa Hernicorum prope moenia opidi conspecta essent deserta ab suis, agmen eorum, qui ab signis fugerant, fusum, fugatumque est. Signa autem infrequentia uocat, quae militum frequentia non essent stipata. sic lib. IX locutus est. CVM L. Sulpicius. § C. Sulpicius legendum. ex priore huius consulatu, partim Liuiano, partim Capitolino. item ex Diodoro, & Cassiodoro, & ceteris. TYBVRTES. § Tibur, & Tiburtes scribendum littera, i, ex ueteribus libris, & lapidibus Capitolinis, & Graecorum monumentis. GALLI ad tertium lapidem Salaria uia trans pontem Anienis. § Glareanus Falaria legit his uerbis. Falariensium meminit Plinius lib. III. cap. XIII. in Picenis. quod melius quadrat, quam Salaria uia, ut quidam habent codices. Quae autem affert Glareanus, portenti similia sunt. Nam de Salaria uia ita Festus lib. XVII. Salaria uia Romae est appellata, quia per eam Sabini sal a mari deferebant. & lib. x. Lucaria festa in luco colebant Romani, qui magnus inter uiam Salariam, & Tiberim fuit, pro eo, quod uicti a Gallis fugientes e proelio ibi se occultauerunt. Hunc tertium Gallorum motum nominat Appianus in Celtico T. Quinctio duce compressum. SERGIVM Cornelium. § Ser. Cornelium. perspicue. RECIPIVNT se inde ad stationem. § Melius in Vet. lib. Recipiunt se inde ad stationem ceteri. ET (quoniam id quoque memoria dignum antiquis uisum est) linguam etiam ab irrisu exerentem. § Inter antiquos fuit etiam Q. Claudius Quadrigarius, qui in primo annalium, teste Gellio, hanc pugnam describens, ita ait. Deinde Gallus irridere coepit, atq. linguam exertare.

TOT circa mortalium animis spe, metuq. pendentibus. § Animi, non animis legi oportere, existimat idem, quem ingenio dixi excellere, Florebellus. ut sit, Tot mortalibus pendentibus animi spe, metuque. & illud exprimatur, quod est libro IIX. Tot populos inter spem, metumq. suspensos animi habetis.

CVM SCVTO scutum imum perculisset, totoq. corpore interior periculo uulneris factus insinuasset se inter corpus, armaque, uno alteroq. subinde ictu uentrem, atque inguina hausit. § Obscurũ quia censet esse hunc locum Glareanus, eius sensum exponam. Manlium ait, cum scuto scutum imum Galli percussisset, toto corpore, ne a Gallo uulneraretur, Gallum ipsum subijsse, & proxime ad eum accessisse, ita ut se inter corpus Galli & scutum eius implicaret. Sic enim Q. etiam Quadrigarius in primo annalium auctore Gellio, a quo huius pugnae descriptio sumpta a Liuio est. Manlius iterum scuto scutum percutit. atque de loco hominem iterum deiecit. eo pacto ei sub Gallicum gladium successit, atq. Hispanico pectus hausit. TORQVATI nomen auditum. § Lege, Additum. ex Vet. lib. 81

CELEBRATVM deinde posteris etiam, familiaeq. honori fuit. § Vet. lib. Posteris, & familiae honori fuit. C. PETILIVS Balbus. § Capitolini lapides hunc C. Poetelium Libonem uocant.

FVGA Tibur sicut arcem belli Gallici petunt. palati a consule Poetelio haud procul Tibure excepti. § Suspicor legendum esse. Fugati Tibur. nam subsequitur, Palati. Syllaba quidem prima uocis Tibur errorem probabiliorem mihi reddit. EGREGIE cum ab dictatore, tum ab consule gesta est res. § Vet. lib. Egregie tum ab dictatore, tum ab consule res gesta est. HERNICOS deuincit. § Vet. lib. Deuicit. RECEPISSE se in urbem. § Vet. lib. Intra urbem. TVMVLTVM exciere

in hostium

in hostium portis. ❡ Quidam legunt, Excire, at ExcIere infinitiuus uerbi Excieo, est in ueteribus libris. M. POPILIO Lenate. ❡ Ex Capitolinis tabulis, M. Popillio Laenate scribendum est. Diodorus item μάρκον ποπίλλιον λαινάτην consulem uocat. Duxit autem cognomen a laena, ut ait Cicero in Bruto. M. Popillius Laenas consul cum esset, eodemq. tempore sacrificium publicum cum laena faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres cōcitatione & seditione nunciata, ut erat laena amictus, ita uenit in concionem, seditionemq. cum auctoritate, tum oratione sedauit. Liuius item hoc anno orientem seditionem inter patres, & plebem metu Tiburtini belli compressam scribit.

AD HOC multorum inscitia. ❡ Vet. lib. Ad haec. TARQVINIENSES fines Romanos, maxime qua ex parte Etruriam adiacent, peragrauere. ❡ Vet. lib. Qua ex parte Etruria adiacet. probo.

CONSVLES C. Fabius, & C. Plautius. ❡ Diodorus μάρκον φάβιον, & γάϊον πλώτιον edit.

EX FOEDERE uetusto. ❡ Quod ictum cum Latinis erat uictis ad lacum Regillum. Liuius li. II.

GALLOS mox Praeneste uenisse. & Dictatorem dici C. Sulpicium placuit. ❡ Hic est quartus Gallorum in Romanos impetus, C. Sulpicio Dictatore repressus. de quo sic Appian. in Celtica. μετὰ δὲ βοιοὶ κελτικὸν ἔθνος θηριωδέςατον ἐπῆλθε ῥωμαίοις, καὶ αὐτοῖς γάϊος συλπίκιος δικτάτωρ μετὰ ςρατιᾶς ἀπήντα.

SI QVIS iniussus in hostem pugnasset. ❡ Vet. lib. Iniussu. Probe. sic enim & lib. III. Populus iniussu & altero die frequens supplicatum ijt. NEC IN circulis modo fremere, sed iam in principijs. ❡ In castris erant Praetorium, Quaestorium, & Principia: primum erat praetoris, secundum quaestoris, alia erant legatorum, & tribunorum militum. OBEDIENTISSIMVM militum. ❡ Vet. lib. Militem.

82 NOSTRA quoque quidam aetate usi sunt. ❡ Inter ceteros C. Marium nominat Frontinus li. II. qui contra Teutonas dimicaturus iumentorum magnam partem instruxit, eaq. agasones, lixasq. conscendere iussit, ut per id facies equitatus obijceretur. Idem eodem in loco C. Sulpicij etiam meminit.

VBI digressos repente uiderunt. ❡ Degressos. Nam paullo ante dixit. Euadere in montes iubet. Item Non descensuros in aequum Romanos. MVLTIS strata detrahi iubet, binisq. tantum centunculis relictis agasones partim captiuis, partim aegrorum armis ornatos imponit. ❡ Sic Frontinus li. II. de Mario. Agasones lixasq. armatos simul ire iussit, iumentorumq. magnam partem instructorum cum centunculis, ut per hoc equitatus species obijceretur. Ex his locis centunculus uidetur fuisse pannus, quo equi insternebantur. Nam mulis & Sulpicius, & Marius centunculos addiderunt, ut speciem equorum praeberent. A C. Paetilio tribuno pl. ❡ Poetelio. ex Capitolinis lapidibus. A FALLACI equitum specie, agasonibusque. ❡ Vet. lib. Non habent uocem, Que. ita ut, Agasonibus, appositiue dictum sit. Fallax enim equitum species, nihil aliud erat, quam agasones mulis impositi.

IGNOMINIA populi Romani insignitior fuit. ❡ Vet. lib. Insignior. M. DVELLIO, L. Menenio tribunis ple. ❡ M. Duilio, L. Maenio. ut ante. AD BELLA noua priore anno destinata Falisci quoque hostes exorti. ❡ Veteres quidam libri habent. Falisci quoque noui hostes exorti. Verum non sine menda. Non enim noui hostes Falisci erant, quos ante domuerat Camillus. Suspicor legendum, Noti hostes.. ita ut uox Noti respondeat uocibus illis, Ad bella noua. De hoc bello Faliscorum sic Diodorus lib. XVI. ῥωμαίοις δὲ πρὸς φαλίσκυς συνέςη πόλεμος. καὶ μέγα μὲν ὐδὲν, ὐδ' ἄξιον μνήμης ἐπετελέσθη.

NIHIL enim non per milites iuratos in consulis uerba, quamuis perniciosum populo, si id liceret, fieri posse. ❡ Lego, Ferri posse. quia de militibus, qui legem nouo exemplo in castris tulerant, loquitur. INDE TERROR maximus fuit, quod sacerdotes eorum facibus ardentibus anguibusque praelatis incessu furiali militem Romanum insueta turbauerunt specie. ❡ Obscure hoc a Liuio dictum esse ait Glareanus. at Frontinus lib. II. cap. IV. ijsdem fere utitur uerbis. Falisci, & Tarquinienses com pluribus suorum in habitu sacerdotum subornatis. faces & angues furiali habitu praeferentibus aciem Romanorum turbauerunt. Idem Veientes, & Fidenates facibus arreptis fecerunt. De his autem sic scribit Florus, quasi rem exponens Fidenae, quia pares erant ferro ad terrorem mouendum facibus armatae, & discoloribus serpentum in modum uittis furiali more processerunt. Quod autem ait Florus de anguibus Fidenatum, id non est apud Liuium, qui sic loquitur lib. IV. Ignibus armata ingens multitudo facibusque ardentibus tota collucens uelut phanatico instincta cursu in hostem ruit.

CONCITATVR deinde nomen Etruscum. ❡ Sic Diodorus lib. XVI. τυῤῥηνοὶ δὲ διαπολεμῦντες ῥωμαίοις ἐπόρθησαν πόλλην τῆς πολεμίας χώρας, καὶ μεχρὶ τῦ τιβέρεως καταδραμόντες ἐπανῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν. QVIA nec per dictatorem. ❡ Vet. lib. Et quia nec per dictatorem. INTERCEDENTIBVSQVE tribunis. ❡ Vet. lib. Tribunis plebis. QVINCTO tricesimo. ❡ Vet. lib. Quincto & tricesimo. ABLATO post nonum annum a plebe consulatu. ❡ XI. corrigendum est. i. undecimum. tot enim anni sunt, ex quo plebeijs patuit consulatus. Error ex notis natus est. IX. & XI. MEDIO in foro omnes uirgis caesi. ❡ CCCLIIX Tarquinienses in foro Romae caesos scribit, at Diodorus CCCLX. sic enim li. XVI. ταρκυνίυς δὲ ἄνδρας τ καὶ ξ δημοσίᾳ ἐθανάτωσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ. VT SAMNITES quoque amicitiam peterent. ❡ Diodorus his item consulibus foedus inter Samnites, & Romanos factum scribit. SI PLEBEIVS iam magistratus fiat consulatus, aut posidendum totum. ❡ Vet. lib. Si plebeius iam magistratus consulatus fiat, aut totum posidendum.

83 PRO T. Quinctio M. Popillium consulem inuenio. ❡ Diodorus etiam T. Quinctium edit consulem.

sulem. NEXVMQVE inibant.} .i.operas in seruitute pro pecunia, quam debebant, praebebant, auctore Varrone. VERVS belli terror inuasit.} Vet. lib. Etiam uerus belli terror inuasit.

EA NE meritos crederet quisquam hostes repente sine caussa factos?} Sententia, quae obscurissima Glareano uisa est, haec est. Credibile non esset, eos qui tam magna beneficia populo R. dedissent, hostes eius repente sine caussa factos? Inde transfertur culpa aut in temeritatem eorum, qui fecissent, aut in necessitatem. Q. PVBLIVS, & T. Aemilius.} Q. Publilius, & Ti. Aemilius. De Publilio supra dictum est. De Aemilio dicam haud ita multo post. CVI magister equitum adiectus L. Aemilius.} Vet. lib. Magister equitum ei adiectus est L. Aemilius. TENTATVM domi per dictatorem, ut ambo patricij consules crearentur, rem ad interregnum perduxit.} Rectus huius orationis casus est. Tentatum. Eiusmodi forma dicendi usus est supra. Diu non perlitatum tenuerat dictatorem.

QVIDAM Kaesonem, alij K. cognomen Quinctio adijciunt.} Caeso, & Kaius praenomina sunt, non cognomina. Neque quisquam qui latine locutus sit, alio unquam modo loquutus est. nisi fortasse uitiatae uoces sint, ut hoc loco. in antiquis enim libris legitur. Quidam Kaesonem, alij cognomen Quinctio adijciunt. Quae lectio uestigia germanae lectionis ostendit. quae est. alij C. nomen Quinctio adijciunt. Deprauatum est enim C. nomen, mutatumq. primum in Conomen, post in Cognomen. Nomen autem & praenomini, & cognomini congruit. QVIN cum Manlio Naeuio censor Marcius crearetur.} Si Marcius hic e plebe primus censor factus est, ut ait Liuius, profecto Manlius Naeuius hic patricius sit necesse est. Nam ambo ex plebe censores sero admodum fieri coepti sunt. cum autem censores non nisi ex consularibus fere crearentur, non est dubium, quin hic Manlius Cnaeus Imperiosus sit, qui consul ante fuit. Erroris autem caussam attulit praenomen Cnaeus, quod antiqui Naeum dixerunt. NVLLO terrore belli, sed ne Licinia lex comitijs consularibus obseruaretur.} M. Fabiū non rei gerendae, sed comitiorum habendorum caussa creatum esse significat, ne consul alter ex plebe ex lege Licinia fieret, sed uterque patricius. Qua de lege lib. priore tradidit.

GALLICVM bellum Popillio extra ordinem datum.} Popillium item Appianus in Celtica egregie rem post Sulpicium gessisse cum Gallis auctor est. 84 POSTQVAM neque in equum dimitti agmen uidit.} Demitti legendum est. ut libro XXVII. In inferiorem campum equites Numidas Asdrubal demisit. & hoc libro paullo post. Quod totum in uallem infimam demitteret agmen. Idem error est, qui est in Digredi. Nam ubi de descensu uerba fiunt, Degredi, sic non Dimitti, sed Demitti.

TRIARII erant.} De Triarijs, Principibus, & Hastatis, Polybius lib. VI. Liuius libro IIX. Suidas in uoce Πρίγκιπες. nos etiam infra. IN campum digressis.} Degressis. ut ante dixi. REDDIDIT patribus possessionem pristinam consulatus.} .i. nomen nullius p ebeij comitijs consularibus accepit, ac neminem plebeium consulem fieri passus est, contra quam M. Fabius dictator fecerat.

COLLEGAM Ap. Claudium Crassum dixit.} L. Camillus est, qui collegam Ap. Claudium dixit. Est autem legendum, P. Claudium, ex ueteribus libris Ciceronis de Senectute, ubi ait Platonem uenisse Tarentum L. Aemilio, Ap. Claudio cos. cum in ueteribus libris legatur, L. Camillo, ac P. Claudio. Confirmant hanc lectionem Capitolina quoque fragmenta, in quibus hic Claudius P.F. uocatur. Maximus enim natu filius ferme patris praenomen ferebat. INTER hos longe maximus exstitit terror.} Vet. lib. Inter haec. CONSVL alter Ap. Claudius.} P. Claudius. ut ante. De eius obitu scriptum est & in fragmento Capitolino. OB OMEN faustum ad Gallicum tumultum cognominis.} Hoc ait quia pater eius Camillus Gallos proelio uictos urbe exegerat. patrem autem L. Furij M. Camillum fuisse docet ipse post, cum ait, Paternae uirtutis memor. itemque Appianus in Celtica, ubi post Popillium a L. Furio Camilli filio Gallos deuictos esse scribit. CVM IN agrum Pomptinum descendisset.} Gallos item in agro Pontino consedisse his consulibus tradit Gellius libro IX. cap. XI. QVATIENSQVE scutum hasta.} Gellius eodem in loco dixit, manu telum reciprocans. nimirum ex antiquo aliquo Annali totam hanc Galli, & Valerij pugnam sumens. INDE Apuliam ac mare inferum petierunt.} Malim & ipse, superum, ut Glareanus. Volsci enim ad inferum, Apuli ad superum mare sunt. AEMVLVMQVE decoris sui.} Quia T. Manlius, qui comitia habebat, Gallum & ipse singulari in certamine obtruncarat. M. VALERIVM Coruinum. id enim illi deinde cognominis fuit.} Scribe, Coruum, non Coruinum. sic enim est in Capitolinis tabulis, & ueteribus plerisque libris. Egregie. Vt enim Albus, Rufus, Crassus, Luscus, Longus cognomina primum inuenta sunt, post autem Albinus, Rufinus, Crassinus, Luscinus, Longinus subsecuta sunt, sic qui primus cognomen hoc tulit, Coruus, posteri Coruini appellati sunt. CVIVS populi ea, cuiusque gentis classis fuerit, nihil certi est. maxime Siciliae fuisse tyrannos crediderim.} Vereor, ut classis ea Timoleontis Corinthij fuerit, qui priore anno Dionysium tyrannum Syracusanum uicit, & regno exegit, legesque Siciliae uictor dedit, ut scribit lib. XVI. Diodorus, qui idem fortasse Italiae quoque oram tanta elatus uictoria classe tentauerit. Idem tamen post Postumij tyranni praedonis, aliorumque quorundam, quos idem Timoleon sustulit, meminit.

T. MANLIO Torquato, C. Plautio secundum consulibus.} In ueteribus lib. nota iterati honoris est adiuncta Torquato. & abesse tamen ab utroque debet. Nam nec Cassiodorus eam affert, & Torquatus in Capitolinis tabulis ea caret. quia numquā ante consulatum cepit, cum tamen bis dictaturam gesserit. 85

gesserit.& post iterum,tertiumque consul esse, non tertium, quartumque traditur. Neque uero Plautius ea nota affici debet,quia non est idem cum eo,qui paullo ante consul fuit, ille enim Proculi cognomen tulit,hic(ut opinor)Hypsaei.Qua de re dicam in secundo huius consulatu. IN PENSIONES aequas triennij.§ Vet. lib. In triennium. M. FABIVS Dorsuo.§ Dorso. ut supra dixi.

QVID illis nos solicitis, ac pendentibus animis renunciare iubeatis. § Et hoc etiam in loco Animi recte reponit Florebellus.

AD EANDEM aedem.§ Vet.lib.Ad eam aedem. SIMILI uetusto montis Albani prodigio.§ Hoc prodigium factum est Tullo Hostilio regnante.ut scripsit libro primo. AMBO patricij consules creati sunt.§ Priore etiam anno ambo patricij consules fuerunt. (cuius tamen rei non meminit,) Fabius,inquam,& Sulpicius. POPVLVS nos Campanus legatos.§ Haec petitio Campanorum expressa est ex primo libro Thucydidis,quo in loco Corcyraei auxilium ab Atheniensibus petunt.Quod quisque intelliget, qui utrasque orationes comparabit. NON LOQVOR apud recusantem iusta bella populum. Sed tamen si ostenderitis auxilia uestra, ne bello quidem arbitror uobis opus fore.§ Glareanus mendose habere putat illas uoces, Sed tamen,legendumque, Sed tantum. neque intelligit correctionem hanc esse oratoriam.ita.Quamquam quid dixi bella, neq. enim si ostenderitis auxilia uestra,bello ullo opus fore arbitror.

86 AD SATRICVLAM.§ Saticulam. sic enim libri ueteres, sic Velleius libro primo, sic Diodorus, sic Stephanus. uterque enim σατίκολαν edit. MONTEM Gaurum.§ Huius montis meminit Florus, Cicero contra Rullum,Plin.lib.III.cap.V. MOLLITIAQVE sua, quam ui hostium uictos esse.§ Vet. lib. Quam uirtute hostium. VTRVM qui audiendus magnificus dumtaxat adhortator sit.§ Glareanus legendum putat, Vtrum audiendus, qui magnificus dumtaxat adhortator sit. quasi uero non optimus sensus eliciatur ex hac lectione. i. utrum qui imperat, & cui obediendum est sit,tantum magnificus adhortator.sic paullo post. Hoc silentium in me audiendo seruandum est. NON factionibus modo,nec per conciones usitatas nobilibus, sed hac dextra mihi tres consulatus, summamq. laudem peperi.§ Glareanus tollendam uocem,Modo,putat. quia eadem quoque praecesserit.Nec disciplinam modo,sed exemplum etiam a me petere. neque uidet illam, solum, significare, hanc uero, nuper. atque ita utramque locum habere.Ceterum legendum est,per coitiones, non conciones. Quid autem sit in petendo magistratu Coitio,supra ostendi, cum alia loca emendaui. FACTIS benignus pro re,dictis haud minus libertatis alienae,quam suae dignitatis memor.§ Sensus huius loci, quem se ignorare Glareanus fatetur, est. Factis,inquit, habita personae, & temporis ratione liberalis erat, dictis ita cautus, ut non minus aliorum libertatis, quam suae dignitatis rationem haberet. Dicta autem Latini uocant,quae Graeci ἀποφθέγματα. QVADRINGENTORVM annorum decora.§ Hic annus est CDXII ab Vrbe condita.non enim ubique rotundi postulantur numeri. CACVMEN illud supra hostes.§ Asperum, editumque locum intelligit, quem uerrucam appellat Cato, ubi de simili facto Calpurnij Flammae tribuni mil. bello Punico primo agebat in Originibus auctore Gellio libro III.cap.VII.

87 DIGRESSOS in uallem.§ Degressos.ut ante. QVAENAM illa inscitia belli, ac pigritia est, quonam modo isti ex Sidicinis.§ Vet.lib.Aut quonam modo. QVAE pars maior erit, eo stabitur consilio.§ Vet.lib. Eius stabitur consilio. ECCE hoc aliud minus dubium.§ Vet.lib. Ecce autem aliud. DECIVS cum non fallerent,clamorem tollere iussis militibus.§ Vet. lib. Quando non fallerent.alij. Quoniam non fallerent. CENTVM bobus,eximioque uno albo.§ Eximium sacrificale uerbum est,de hostijs dictum,quae ad sacrificium destinatae eximantur e grege. auctor Macrobius lib. III. GRAMINEAM coronam obsidionalem.§ De hac corona Gellius lib.V.cap.VI. itemque de ceteris. AD SVESSVLAM.§ Suessulani, ut ex hoc loco apparet, Campani erant.

QVAM in exiguum orbem contracta castra essent, paucitatem inde militum colligentes.§ Vet. lib. Quod in exiguum.probo. CAMPANORVM deinde,Suessanorumque.§ Legendum, Suessulanorum,a Suessula,ad quam pugnatum est.non a Suessa,quod alia quam Suessula sit.

88 IAM TVM minime salubris militari disciplinae Capua.§ Hoc dictum est propter hiberna Hannibalis, cuius Capuae corruptus exercitus est. EODEM scelere adimendae Campanis Capuae, per quod illi eam antiquis cultoribus ademissent.§ Hac de re lib. IV. Capuam Etruscorum urbem Samnites cepere prius bello fatigatis Etruscis,in societatem urbis,agrorumq. acceptis, deinde festo die grauatos somno epulisque incolas ueteres noui coloni nocturna caede adorti. Idem Strabo lib.V.

IN VRBE insidentem labem crescentis in dies fenoris pati.§ Vet. lib. Tabem. PER TRIBVNOS comperta & aetate haberet,& usu doctus.§ Vet.lib.Comperta haberet,& aetate, & usu doctus.

IAM VALIDO admodum numero manus erat.§ Vet.lib.Valida. IN SACRVM montem.§ In sacrum montem secessio facta pro libertate plebis, in Auentinum pro pudicitia. Liuius lib. II.& III. QVAMQVAM uel iniquis standum est potius.§.i. uel quantumuis iniqua condicio accipienda est. ORAVIT, ut caussam.§ Vet.lib.Orauitque ut caussam. IN LVCO Petilino.§ lib. VI. Petelinum lucum appellauit.Plutarchus etiam in Camillo πετηλῖνον ἄλσος. apud Varronem de lingua Latina. libro IV.est Petilius, pro Petelinus, per mendum. ORAVIT etiam bona uenia Quirites.§

rites.] Sic supra lib.VI. Putate me ex media concione unum ciuem succlamare: Bona uenia uestra liceat, ex his rogationibus legere, quas salubres nobis censemus esse. ET NE particeps eorum esset.] Vet.lib.Nec particeps eorum esset. placet.

ROMAE eorum multitudinem coniuratorum ad arma consternatam esse.] Consternari est erigi, 89
& concitari, hoc loco. ut lib.IIX. Tumultu sanos etiam consternante animos. & lib.XXXIV. Consternatio muliebris, pro seditione mulierum. Sic Marcellus.

IN. EPITOMEN. LIBRI. IIX

LABORANTIBVS Romanis P. Decius tunc cum Manlio deuouit se.] Vet.lib P.Decius deuouit se. Malim: P.Decius tunc cum Manlio consul deuouit se. AVSONIBVS uictis in opidum Cales colonia deducta est.] Vet.lib. In opidum ex ijs captum Cales. VICTI bello, & obsidione.] Vet.lib. Bello & obsidione uicti. Q. PVBLIO, qui eos obsederat primum imperium prolatum, & per consules ei decretus triumphus.] Ex Capit. Triumphis, & ipsius Liuij uerbis legendum est. Q. Publilio, qui eos obsederat primo, & imperium prolatum est, & proconsuli decretus triumphus. sensus est. Q. Publilius primus fuit, cui in insequentem annum prorogaretur imperium, & qui non consul, sed proconsul triumpharet. C. PVBLIO.] C. Publilio. CONTRA edictum eius proeliatus est, qui prospere aduersus Samnites pugnauit.] Vet.lib. Contra edictum eius prospere aduersus Samnites pugnauit.

IN. LIBRVM. IIX

CONSVLES erant C. Plautius iterum.] Glareanus C. Plautium tertium legit. atque hunc C. Plautium Venocem esse censet. in quo multiplex error est. primum quod C. Plautij Proculi consulatum, quem ille gessit anno CCCXCVII huic C.Plautio tribuit. deinde quod hunc Venocis cognomine afficit, cum Hypsaeus potius appellandus sit. De Proculo scriptum est in Capitolinis tabulis. de Hypsaeo in nummis argenteis. Hic enim C. Plautius Priuernum in hoc consulatu cepit, auctore Liuio. Itaque est apud patrem tuum nummus cum his litteris:

ab una parte, { C. YPSAEVS COS. PRIV. CEPIT. } ab altera, P. YPSAEVS S. C.

Videtur autem P. Hypsaeus is fuisse, qui nummum cudendum curarit, qui nobilitandae familiae caussa unum ex suis maioribus clarissimi tituli uirum ab altera (ut fiebat) parte nummi inciderit.

PRIVS ad Priuernum profectus.] Vet.lib. Prius Priuernum. RECENSENTIBVS, quos uiros in acie amisissent.] Vet.lib. Quot uiros. T. AEMILIVS praetor.] Ti. Aemilius. Nam Diodorus hunc in consulatu νομίκιον nominat. supra etiam alius Ti. Aemilij meminimus ex Dionysio.

QVO minus perpetua amicitia esset.] Vet.lib. Perpetua cum eis amicitia. INDE exercitus Romanus ductus.] Vet.lib. Deductus. sic paullo post. Reductae Romam legiones. ut fortasse recte. Romã deductus, legi possit. EX HIS tot populis ingens exercitus.] Vet.lib. Vnus ingens exercitus.

DVO interreges fuerunt, M. Valerius, ac M. Fabius, creauere consules.] Vet.lib. Is creauit consules. Recte. ut de posteriore interrege Fabio intelligatur. IN Italiam classe appulisse.] Vet.lib. Classem. sic lib.X. Classis Romana cum appulsa Pompeios esset. Hunc Alexandrum Molossum uocat Gel. lib.XVII. ubi de hoc eius in Italiam aduentu ait. IN alio tractu orbis.] In Asia ad Orientem. Adhuc tamen Philippus Alexandri pater uiuebat, nec in Asia res gerebantur, sed in Graecia. auctor Diodorus. L. NVMITIVM.] Numicium. Graeci enim νομίκιον. EVOCATOS se ab Senatu docet Romano.] Quid si Romam, legas?

CVM plus ducentorum annorum morem solueremus.] Elatorie loquuntur Latini. non enim nisi 90
CLX anni numerantur a pugna ad lacum Regillum, qua uicti a Romanis leges acceperunt, ad hunc annum. nisi a foedere cum L. Tarquinio icto initium sumas. QVONIAM uires quoque aequari dijs immortalibus placuit.] Vet.li. Quando uires. EST caeleste numen. es magne Iuppiter.] Sic li.III Dum pro se quisque deos esse, & non negligere humana fremunt. AGITATVM etiam in concilio est, ut si quando umquam seuero ullum imperio bellum administratum esset, tunc uti disciplina militaris ad pristinos redigeretur mores.] Malim, Tunc utique. quod est tunc omnino, tunc maxime. alioquin uacet necesse est aut Vt, aut Vti. PRAEERAT Geminius Metius.] Meminit huius etiam Valerius. sic Vet.lib. HIC quoq. efficiemus profecto, ne nimis acies uobis, & collata signa nobiscum cordi sint.] Vet.lib. Ne quid minus, quam acies uobis &c. IGNARVS facti, futuriq. laus an poena merita esset.] Sic Vet.li. At Fati, malim. hoc sensu. Ignarus fatalis futuri supplicij, siue laus, siue poena a se merita esset. sic etiam ante. Praeceps ad id certamen agitur, quo uinceret, an uinceretur, haud multũ interesset. Et, Mouet iuuenis animum inexsuperabilis uis fati. FVIT enim ciuili maxime bello pugna similis.] Vet.lib. Fuit autem ciuili. & recte. Est enim nouae narrationis initium.

CLYPEIS Romanis.] Quales clypei fuerint, exponit pluribus lib.VI. Polybius. cum 91

enim credo esse clypeum, quem βάρμην uocat, scutum uero quod θυρεόν. PRIMA acies hastati erant &c. ₰ Secus de Romana militia Polybius, quam hoc loco Liuius agit de Latina, ita tamen, ut quid ille sentiat, facilius, quam quid Liuius, intelligi possit. Legionem enim quattuor millium peditũ fuisse scribit. Eam uero in quattuor partes diuidit; Velites, quos γροσφομάχους appellat, Hastatos, Principes, & Triarios. primos natu minimos, extremos maximos, medios inter utrosque interiectos fuisse, praeterea Triarios sexcentos, Principes, itemque Hastatos singulos mille & ducentos, Velites inde mille. Sin autem legio maior fuerit, tum praeter hastatos reliquarum trium partium numerum pro portione auctum fuisse. Hastatos praeterea in x partes distributos, ac singulis earum Centuriones duos praefuisse, itemque in Principibus, ac Triarijs. Velites porro in parte aequales diuisisse, ijsque separatim cẽturiones duos praefecisse. partes has σπεῖραν, τάγμα, σημαίαν, praefectos ταξιάρχους, κεντυρίωνας nominat. Haec ille. Liuius autem primam aciem Hastatos facit, i. leues milites, ac scutatos, in eamque pubescentes ad militiam omnes conijcit. alteram Principes una cum scutatis, quos ante pilanos uocabant. tertiam ex xv ordinibus constituit, quorum unusquisque tres partes haberet, earum unamquamque primum pilum uocabant: ex tribus uexillis constabat, Triariorum, Rorariorum, & Accensorum. In nominibus autem, Ordo, & Manipulus, atque in summa militum ex uerbis eius concipienda, mira obscuritas est. QVATTVOR fere legiones quinis millibus peditum. ₰ Mallem legi. legiones fere quinis. nõ enim de numero legionum ambigit, sed de numero militum cuiusque legionis. Libro autem priore, quaternum millium & ducenorum peditum fuisse legionem scribit. & lib. XXII auctam esse usque ad quina millia. sic enim ait. Numero quoque peditum equitumque legiones auctas, millibus peditum, & centenis equitibus in singulas adiectis, ut quina millia peditum, treceni equites essent. quo ex loco apparet ante tempus illud, non nisi quaternum millium eam fuisse. quemadmodum aperte quoque ibi Polybius ait. Eadem dubitatio de equitibus incidit, quos hoc tempore trecenos uocat, cum secundo bello Punico centum adiectis primum trecenos factos esse scribat, Fortasse autem haec non ad hoc, sed ad illud tempus accommodauit. DVO primi pili. ₰ Nomina horum centurionum omisit, Romani, & Latini. PARES ordines duxerunt. ₰ Malim, Duxerant. HAVD procul radicibus Vesuuij mõtis. ₰ Ad easdem radices castra posita fuisse scribit Valerius lib. I. cap. V. DECIO CAPVT iecinoris a familiari parte caesum haruspex ostẽdisse dicitur. ₰ Festus Pestifera auspicia fuisse ait, ubi caput in iecinore non fuisset. Fuisse autem & Fissum, & caput iecoris apparet ex lib. II. Ciceronis de Diuinatione. Fissum, inquit, familiare tractant, & uitale caput iecoris ex omni parte diligentissime considerant, Vnde Lucanus in primo Pharsaliae.

Ecce uidet capiti fibrarum increscere molem,
Alterius capitis pars aegra, & marcida pendet,
Pars micat.

Quod autem Cicero familiare fissum, & Liuius caput a familiari parte caesum aiunt, eo pertinet, quod pars una hostis, altera familiaris dicebatur. Vnde Lucanus. Venasque minaces Hostili de parte uidet. SI AB collega litatum est. ₰ Vet. lib. Si ab collega prospere litatum est. PRECOR, ueneror, ueniam peto. ₰ Sollemnia in eiusmodi deuotionibus uerba. Quae adhibet etiam
92 Macrobius lib. III. ubi de ratione urbium, & exercituum deuouendorum agit. SIGNVM septem pedes altum. ₰ Signum opinor uocare imaginem eius hominis, qui deuotus non est mortuus. mortem. n. eius defossione imaginis & hostiae caede repraesentari uoluerunt. ET PIACVLVM hostia caedi. ₰ Nisi quid uitij, inest, Piaculum caedi, dixit, pro fieri. Nam paullo post ait, Marti Sue oue taurilibus piaculum fieri. SVE OVE taurilibus. ₰ Olim Solitaurilibus legebatur. At Festus docet rationem, cur & Solitaurilia, & Sue oue taurilia defendi possint. VESCIA urbs eis receptaculum fuit. ₰ Stephanus. Βεσκία πόλις αὐσόνων. Hoc dixi, quia Glareanus se nusquam alibi legisse hoc nomen ait. INTER Sinuessam Minturnasque is locus est. ₰ Hinc Diodorus lib. XVI ait Latinos, Campanosque ad Suessam hoc anno uictos. uitiose pro ad Sinuessam. ῥωμαῖοι δὲ πρὸς λατίνους, καὶ καμπανοὺς παραταξάμενοι περὶ σουέσαν πόλιν ἐνίκησαν, καὶ τῶν ἡττηθέντων μέρος τῆς χώρας ἀφείλαντο. ὁ κατορθωκὼς τὴν μάχην μάλλιος ὁ ὕπατος ἐθριάμβευσε.

LATIVM, Capuaq. agro multati. ₰ Vet. lib. Latini, Capuaque. POST diem decimum Latinarum. ₰ Vet. lib. Decimam. Latinae feriae per quattuor dies agebantur, post x diem, quam actae erant renouabatur hoc foedus. FVERE autem mille, & sexcenti. ₰ Ne quis de hac lectione dubitet, ita etiã in lib. uet. esse scito. T. AEMILIVS Mamercus. ₰ Ti. Aemilius Macercinus, Diodorus & uet. lib.

Q. PVBLIVS Philo. ₰ Publilius, ut ante. AE LANVVIO, Antioque ₰ Lauinio. ex uet. lib. ut post dicam. QVA cupiditate offensus patribus, negantibusque. ₰ Procul dubio legendum est, offensis patribus. praesertim cum subsequatur. Negantibusque. AEMILIVS cuius tum fasces erant. ₰ Vet. lib. Cui. ut lib. I. Brutus prior concedente collega fasces habuit, & alibi de eadem re. Penes quem summa imperij erat. DICTATVRA popularis. ₰ Lego, Dictator popularis. nam sequitur. leges tulit. alioquin fiet, ut dicamus. Dictatura leges tulit. sic Vet. lib. MAGISTER equitum Iunius Brutus. ₰ Hic est D. Iunius Brutus Scaeua, qui post consul erit. VT plebiscita omnes Quirites tenerent. ₰ Contra alij. ut Plinius, Gellius, & Iurisconsulti, qui hanc legem primum latam esse a Q. Hortensio dictatore scribunt. ut post dicam in epitoma lib. XI. TERTIAM, ut alter utique ex plebe, cum eo uentum sit, ut utrumque plebeium fieri liceret, censor crearetur. ₰ Miror non hoc loco notatum

tum

tum esse a Glareano Liuium, qui scripserit eo uentum esse, ut utrumque censorem plebeium fieri liceret, cuius rei nihil ante meminerit. Nam de altero tantum occupato a plebe censurae loco egit. Hoc tamen si quis fecerit, iniuste faciet. legitur enim mendose in uulgatis libris. recte autem in manuscriptis sic. Cum eo uentum sit, ut utrumque plebeium consulem fieri liceret. sensus est. Vt, quoniam quod grauius erat, concessum est a patribus, utrumque consulem ex plebe fieri, concedant id etiam, quod leuius esse uidetur, ut alter utique censor ex plebe fiat. De utroque autem consule plebeio lata lex est anno CDXIII. ut ait Liuius lib. VII. extremo. L. FVRIO Camillo, C. Maenio consulibus. ʒ Plin. lib. XXXIV. cap. V. C. Maenium cum Liuio consules edit. Diodorus λεύκιον φούριον, γάϊον μάλιον. C. Maenius P.F.P.N. in Censura, & Dictatura eius Capitolina dicitur. at collega L. Furius Sp. F. M. N. Camillus. ex quo apparet errare Glareanum, qui hunc iterum consulem esse scribendum putat. quasi uero idem sit, atque ille, qui ante & consul & dictator fuit, cum ille M.F. hic Sp.F.M.N. sit hoc modo.

M. Furius Camillus. Tr. mil. an. 352. — M. Furius Camillus Tr. mil. an. 354. 357. 361. 370. 372. 375. Dictator 359. 365. 367. 387. 388.

- M. Furius Camillus mort. in damnatione patris. Liuius. Plutarchus.
- Sp. Furius Camilli dictat. F. praetor primus. 389.
  - L. Furius Sp. F. M. N. Camillus. cos. 417. 430.
- L. Furius Camillus dictatoris F. dict. 405. 410. cos. 406.

INSIGNITIVS omissa res. ʒ Vet. lib. Insignius. ARICINOS, Lanuuinosque, & Veliternos Antiatibus Volscis se coniungentes ad Asturae flumen Maenius improuiso adortus fudit ʒ Quemadmodum paullo ante ab Antio, Lauinioque dixit, sic hoc loco, Aricinos, Lauiniosque, legendum puto. Me in hanc sententiam adducunt cum libri ueteres, tum maxime Capitolini lapides, in quibus hic C. Maenij triumphus his uerbis descriptus est.

C. MAENIVS. P. F. P. N. COS. DE. ANTIATIBVS. AN. CDXV
LAVINIEIS. VELITERNEIS. PRIDIE. K. OCTOB.

Quoniam autem in his duorum opidorum nominibus tanti errores implicant non solum Latinorum, sed etiam Graecorum auctorum, ut uix Lauiniũ a Lanuuio distinguere uel diuturna attentione queas, non alienum ab hoc instituto esse duxi, notas quasdam afferre, quibus alterum ab altero prudens lector internoscere posit. Est autem illa una. quod Lauinium ab Aenea, ut omnes, Lanuuium a Diomede ut Appian. lib. II. ait, conditum est. Altera quod Lauinium colonia, Lanuuium municipium fuisse traditur. De Lauinio scriptum est in Epitome lib. LXX Marius Antium, & Ariciam, & Lauinium colonias deuastauit. De Lanuuio in oratione pro Milone, pro Murena, & apud Pedianum. Tertia, quod Lauinij consules Vestae, & penatibus sacra peregerint, Lanuuij uero Sospitae Iunoni. Illius historiae auctor est Dionys. lib. I. & Macrobius lib. III. cum ait. Consules & praetores, & dictatores cum ineũt magistratum Lauinij rem diuinam faciunt penatibus pariter, & Vestae. Huius Cicero pro Murena. Nolite, inquit, a sacris patrijs Iunonis Sospitae, cui omnes consules facere necesse est, domesticum, & suũ consulem potissimum auellere. Erat autem Murena e municipio Lanuuio, ut ipse paullo ante ait. Quarta quod Lauinium longius abest a Roma, quam Lanuuium. Distat enim a mari quattuor stadia, ut ait Dionysius lib. I. situm inter Ostiam, & Antium auctore Strabone lib. V. At Lanuuium abest a Roma stadia CL. ut ait App. lib. II. ita ut auctore Strabone ab eo mare, & Antium prospici posit, haud procul ab Aricia, quae CLX. stadia abest in Appia uia sita. Ipsa tamen inter se non admodum distantia uidentur fuisse. Quae res maiorem etiam erroris caussam praebuisse uidetur. Horum etiam opidorum populos commemorat Dionys. lib. V. λαυρατίνυς, λανίνυς, λαβινιάτας i. Laurentes, Lanuuinos, & Lauinios. Ac Stephanus quidem etiam λαβίνιον κτίσμα τε αἰνίυ populos edere λαβινιάτας ait. Vbi uero ait. λανύϊον μητρόπολις τῶν λατίνων. τὸ ἐθνικὸν λανουΐνος. Διονύσιος ἐ ῥωμαϊκῆς ἱσορίας, dubitationem affert, quia Dionysij ex V. libro testimonium profert, ne mendose pro Laurento, aut pro Lanuuio sit. Apud Dionysium etiam uox illa λανίνυς ultiose uidetur esse, pro λανυΐνυς. Verum ut dixi mira horum nominum deprauatio est. AD ASTVRAE flumen. ʒ Vet. lib. Ad Saturam flumen. Ego tamen legendum puto Ad Sturam flumen. nam Festus in uocibus incipientibus a littera S ait, Stura fluuius est in agro Laurenti. Item Strabo lib. V. eundem in his locis fluuium σόραν uocat.

MAXIME ualido exercitu, maiore mole. ʒ Maiore mole, quod Glareanus ait nescire ut intelligatur, est, maiore apparatu. Nam quia de Maenio dixit, Aricinos improuiso adortus fudit, hinc oponit At Camillus Tiburtes, maiore mole, quamquam aeque prospero euentu. OPIDA Latina omnia, & Antium ex Volscis, aut ui capta, aut recepta in deditionem. ʒ Quamquam Volsci Latini

erant, tamen Latinorum numero haud habiti esse uidentur, scilicet, quia foedere Latino non continebantur. Captum ergo ait Antium Camillus, quod tamen nominatim supra non est expressum a Liuio. nisi cum dixit: Nec quieuere ante, quam expugnando, aut in deditionem accipiendo singulas urbes Latium omne subegere. ET VESTRAM itaque de eis.ʒ Placet antiqua quorundam librorum lectio. & uestram utique. Quae lectio desiderare uidetur, ut uerba illa, Tot populos &c. parenthesi includantur, atque hoc modo tota sententia colligatur. Sed maturato opus est, quidquid statuere placet. (tot populos inter spem, metumque suspensos animi habetis.) & uestram utique de eis curam quamprimum absolui, & illorum animos dum exspectatione stupent seu poena, seu beneficio praeoccupari oportet.

93 LANVVINIS ciuitas data. sacraque sua reddita cum eo, ut aedes, lucusque Sospitae Iunonis communis Lanuuinis municipibus cum populo R. esset.ʒ Quamquam in quibusdam libris est, Lauinijs, tamen Lanuuinis, legendum est. nam de Municipio, deque sacris Iunonis Sospitae mentio fit. Hoc autem primum tempore Lanuuini municipes facti sunt una cum alijs Latinis multis, quos numerat Liu. Hac de re Cicero pro Cornelio, sic. Itaque ex Latio multi & Tusculani, & Lanuuini, & ex ceteris generibus gentes uniuersae in ciuitatem sunt receptae, ut Sabinorum, Volscorum, Hernicorum. Neque uero moueat quemquam, quod Lanuuinis ciuitatem datam scribat, quos ne uictos quidem ante tradiderit. Nam, ut dixi, satis habuit dicere. Neque ante quieuere, quam expugnando, aut in deditionem accipiendo singulas urbes, Latium omne subegere. TVSCVLANIS seruata ciuitas, quam habebant.ʒ Data est ciuitas Tusculanis auctore Liuio an. ab V.C. CCCLXXV. ut merito Cic. pro Plancio municipium antiquissimum uoce Tusculum. VELITERNOS ueteres ciues Romanos.ʒ Velitrae colonia deducta est anno ab V.C. CCLX. lib. II. ET ANTIVM noua colonia missa.ʒ Ea primum deducta fuit an. ab V.C. CCXXCV. ARMA quondam.ʒ Hac de re libro priore dictum est.

CVIVS Capuam.ʒ Capuam agro multatum tantum dixit supra. Latini Capuaque agro multatis.

ROSTRISQVE earum suggestum in foro exstructum adornari placuit. Rostraque id templum appellatum.ʒ Hinc Plin. lib. XVI. cap. IV. Antea rostra nauium tribunali praefixa fori decus erant, uelut populo R. ipsi corona imposita. & Cic. in Vatin. In rostris in illo inquam augurato templo, ac loco. & pro lege Manilia. In eum ipsum locum adscendere, quem maiores exsuuijs nauticis, & classium spolijs ornatum reliquissent. P. AELIO Peto.ʒ Paeto ex Capit. lapid. & nummis argenteis. SVESSAM communisse.ʒ Vet. lib. Commeasse. Recte. nam inquit Auruncos opidum antiquũ suum deseruisse, ac profugisse. Nomen autem eius opidi Aurunca fortasse fuit, quo deinde nomine Suessa ipsa etiam affecta est. Sic Ausonum fuit opidum Ausona.. VIVA sub terram ad portam Collinam dextra uia strata defossa est.ʒ Cur sub terram stratam dicat, exponit Plut. in Numa, ubi de poena Vestalium agit. ἐνταῦθα κατασκευάζεται κατάγειος οἶκος οὐ μέγας. κεῖται δὲ ἐν αὐτῷ κλίνη τε ὑπεστρωμένη. i. Eo in loco (ad portam Collinam) praeparatur sub terram domus haud admodum magna, in ea uero lectus est stratus.

SCELERATO campo, credo ab incesto id ei loco nomen factum.ʒ Vet. lib. Ac incestu. at Festus. Sceleratus campus appellatur proxime portam Collinam, in quo uirgines Vestales, quae incestum fecerunt, defossae sunt. QVI negabat rationem eius se habiturum.ʒ i. nomen eius candidati non recepturum. consules enim praetoria comitia habebant. MINVS in praetura intendente.ʒ Vet. lib. Tendente. quod saepe usurpat Liuius. CAESONE Duellio.ʒ K. Duilio, ut supra. nota huius praenominis mendum peperit in epistola Cic. ad Paetum. cum ait L. Papirius Crassus quadriennio post quam dictator fuit, consul factus est cum C. Duilio. cum sit legendum K. Duilio. L. AEMILIVM Mamercum.ʒ Mamercinum. ex uet. lib. Quo praenomine multi Aemilij usi sunt. T. VETVRIVS, Sp. Postumius.ʒ Caluinus ille, hic Albinus uocatus est. Liuius auctor lib. IX. Plut. in Parallelis.

L. CORNELIVS iterum.ʒ A. Cornelius est scribendum Cassiod. Diodoro, & uet. lib. attestantibus. est autem is, qui consul ante fuit an. CDXII. ADVERSVS regem exscensionem a Paesto faciente.ʒ Vet. lib. omnes, Exscensionem habent. quomodo alio loco locutus est Liuius. ut lib. XXII. Exscensu e nauibus in terram facto. & li. XXIIX. ad Erythras exscensioné fecit. Quae lectio placet, si Ad Paestum, legamus. at placet alijs, excursionem, legi. Quod etiam probatur, si, A Pasto legatur, cum paucis ante annis idem Alexander appulisse classem in Italiam supra dicatur. T. VALERIO consul. lib.ʒ Nusquam alias Titi praenomen in gente Valeria comperi. Quare assentior Diodoro, & Cassiodoro, qui hunc consulem C. Valerium uocant. Q. FABIVM Maximum aedilem.ʒ Adhuc Maximus non dicebatur, nam post in censura id cognomen inuenit. IN secessione quondam plebis.ʒ Hac de re antea nihil Liuius. secessit primum plebs in montem sacrum, eius sedandae caussa Dictator M. Valerius creatus est. iterum in Auentinum, per consules reducta est. denique secessit exercitus. per M. Valerium Coruum dictatorem res composita est. Liu. lib. II. III. & VII. nusquam autem claui figendi mentio facta est.

94 L. PLAVTIVS Venox.ʒ Venno scribendum est ex secundo huius consulatu Capit. Nam qui Venox est dictus, is & Caij praenomen tulit, & multis post annis in censura illud cognomen inuenit. sunt autem cognomina duo Venno, & Venox, utrumque Plautiorum. uerum librariorum incuria alterum prope ex hominum memoria euulsum est, & a scriptoribus Capit. modo restitutum. EX VOLSCIS

Fabra-

Fabraterni,& Lucani Romam uenerunt orantes,ut in fidem reciperentur.§ Vox,Lucani,mendum habet.neq. enim Lucani aut Volſci ſunt,aut Volſcis uicini, neq. ita per ſe inualidi,ut a Samnitibus quidquam timere poſſent,quibus paullo ante erant amici. praeſertim uero cum dicat haud ita multo poſt. Lucani,atque Apuli,quibus gentibus nihil ad eam diem cum populo R.fuerat, in fidem uenerunt.

QVAE Vacci prata diruto aedificio.publicatoq. ſolo appellata.§ Hinc Cicero pro domo. In Vacci pratis domus fuit M.Vacci quae publicata eſt,& euerſa. SANA conſtare mens.§ Vet.lib. Sanc.

FVNDANIS pacem eſſe.§ Vet.lib.Fundis. quod placet.dixit enim,Priuerni hoſtes eſſe.

CARCERES eo anno in circo primum ſtatuti.§ Varro lib.IV. de lingua Lat. In circo primo, unde mittuntur equi,Carceres dicuntur,dicti quod coercentur equi,ne inde exeant ante, quam magiſtratus ſignum miſit. CONSVLES noui L. Aemilius Mamercus,& Cn.Plautius.§ Scribe L.Aemilius Mamercinus,& C. Plautius. De Mamercino teſtantur & uetera,& Capitolina monumenta.de C.Plautio triumphus eius Capitolinus.in quo ipſe ita deſcribitur: C. PLAVTIVS. P.F. P.N. DECIANVS. ſunt enim multi per haec tempora illuſtres Plautij, ſed diuerſis cognominibus praediti. Proculo, Hypſaeo, Vennone, Venoce, Deciano. Hunc tamen adoptionis cognomine uti cenſeo,non familiae.

IN ſacello Sangi uerſus aedem Quirini.§ Vet.lib.Aduerſus aedem. SI bonam dederitis.§ Idem tradit Valerius lib.VI.cap.II. P.PLAVTIO Proculo, P. Cornelio Scapula. § Pro Plautio Diodorus edit A.Poſtumium.ſic enim eſt apud eum. αὖλος ποςού́μιος πόπλιος κορνήλιος.Fregellas,Signinorum is ager,deinde Volſcorum fuerat.§ Satis apparet ex locorum deſcriptione, Sidicinorum legendũ, qui populi fuerunt inter Volſcos,& Campanos,non Signinorum,quae urbs fuit in Latio. PROXIMIS comitijs abſens praeſentibus praefertur.§ Vet.li.omnes. Abſens petentibus. Glareanus Praeſentibus mauult. quaſi uero non alio loco Liuius apponat,abſentes petentibus.quippe cum abſens non ſolum dicatur is,qui non adeſt in urbe,ſed etiam qui ne in campo quidem.ut alio loco oſtendam.

CVMANI ab Chalcide Euboica.§ Idem Strabo lib.v. IN inſulas Aenariam, & Pythecuſas egreſsi.§ Plin.has duas inſulas unam facit. at Mela duas,cum inquit.Pythecuſa,Leucothea,Aenaria,Sinonia &c.Italico lateri citra Tiberina oſtia obiacent. Hoc torſit ualde Glareanum. SAMNITIVM infidae aduerſus Romanos ſocietati freta.§ Vet.lib. Infida ſocietate.Quod Latina locutio etiam poſtulat. RECEPTA Palaepoli miſerat.§ Vet.lib.Recepta Palaepolim miſerat. Vtrumque recte. Dixit enim Cic. pro Archia. Luculli eum domum ſuam receperunt. & Liu. Opido, ac tectis receperunt.eſt enim ſenſus. Publilius ad ſenatum miſerat,duo millia Nolanorum,& quattuor millia Samnitium Palaepolim hoſtium opidum eſſe recepta. ROMAE compertum eſt,delectum.§ Vet.lib.alij habent:Romae compertum eſt,Cornelius delectum.alij omnino uocibus his,Romae compertum eſt,habent uero uocem, Cornelius. Quorum lectionem ualde probo. Nam cum ab utroque conſule de Samnitium bello certiorem ſenatum factum dixiſſet,poſt ſubdidit,quid Publilius nunciaſſet. hoc uero loco, quid Cornelius. ita. Ab utroque conſule exiguam ſpem pacis cum Samnitibus eſſe,certior fit ſenatus.Publilius duo millia Nolanorum militum, & quattuor Samnitium,magis Nolanis cogentibus quam uoluntate Graecorum recepta Palaepolim miſerat. Cornelius. delectum indictum a magiſtratibus, uniuerſum Samnium erectum,ac uicinos populos Priuernatem,Fundanumque,& Formianum haud ambigue ſolicitari. Egregie.Nam Publilius in Graecos ierat, Cornelius in Samnites. QVID perplexe agimus,inquit.§ Subaudiendum eſt, Samnis. Sequitur enim,Et Samnis, Romanus ne Imperio Italiam regat, decernamus.

PROCONSVL rem gereret.§ Vet.lib.Proconſule. ORIENTE nocte.§ Vet.lib. Ineunte.

CONSVLES creat C.Poetelium.§ C.Poetelium tertium ſcribendum eſſe cenſet Glareanus.putat.n. eundem eſſe cum eo, qui conſul fuit an.CCCXCV. in quo decipitur.ille enim pater,hic filius eſt.Quod ex conſulatu eius & ex dictatura huius Capitolina cognoſcitur.in quibus ille C. Poetelius C.F. Q. N. Vibo Viſolus,hic C.Poetelius C. F. C. N. Libo Viſolus appellatur. Eſt igitur C. hic Poetelius conſul II. non III. nam primum fuit anno CDIX. L. PAPIRIVM Mugillanum,Curſorem in alijs annalibus inuenio.§ Quamquam ambigere de cognomine Papirij conſulis uidetur, Curſorem tamen probat magis. quod ex eo intelligi poteſt,quod eum II poſt conſulem profitetur, hunc annum numerans. Idem faciunt Capitolini ſcriptores. EODEM anno Alexandriam in Aegypto proditum conditam.§ Sic Solinus cap.XXXV. L.Papirio Sp.F. C.Poetelio C.F.coſ. Alexandria condita eſt. Idem Caſsiodorus. ACCITO ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caueret Acheruſiam aquam, Pandoſiamque urbem. ibi ſatis eius terminum dari.§ Oraculum hoc his duobus Graecis uerſibus expreſſum eſt.

αἰακίδη προφύλαξο μολεῖν ἀχερούσιον ὕδωρ.
Πανδοσίαν τε, ὅτι τοὶ θάνατος πεπρωμένος ἐςί.

Eandem rem tradit etiam Strabo lib.v. his uerbis. περὶ πανδοσίαν ἀλέξανδρος ὁ μολοττὸς διεφθάρη. ἐξηπατήσε δὲ καὶ τοῦ ποντοῦ ἐν δοδώνῃ χρησμὸς φυλάττεσθαι κελεύων τὸν ἀχέροντα, καὶ τὴν πανδοσίαν. δεικνυμένων γὰρ ἐν τῇ θεσπρωτίᾳ ὁμωνύμων τούτοις ἐνταῦθα κατέστρεψε τὸν βίον. BRVTTIORVM coloniam Acerinam.§ Merito ſuſpectam habet uocem Acerinam Glareanus.neque enim eius opidi apud quemquam ulla mentio eſt. Quo fit, ut ſuſpicer, pro Acerinam, Terinam eſſe legendum. quod opidum Bruttiorum fuiſſe ſcribit

aperte Strabo lib.VI. τεμέσης δὲ συνεχὴς τερινά, ἣν ἀννίβας καθεῖλεν οὐ δυνάμενος φυλάττειν, ὅτε δὴ καὶ εἰς αὐτὴν κατεφεύγει τὴν βρεττίαν. εἶτα κωνσέντια μητρόπολις βρεττίων. Eandem Stephanus uocat κτίσμα κροτονιατῶν. Itaque ſubdit, Alias inde Meſapiorũ, ac Lucanorum urbes. Terinae Plinius etiam, & Mela meminerunt.

HAVD procul Pandoſia urbe imminente Lucanis, at Bruttijs finibus tres tumulos aliquantum inter ſe diſtantes inſedit.§ Eorundem tumulorum meminit etiam Strabo, & alterius oraculi, a quo Alexander deceptus ſit. ait enim: τρικόρυφον δ' ἐστὶ τὸ φρούριον, καὶ παραρρεῖ ποταμὸς ἀχέρων. προσηπάτησε δὲ καὶ ἄλλο λόγιον. Πανδοσία τρικώλωνε πολύν ποτε λαὸν ὀλέσσεις. ἔδοξε γὰρ πολεμίων φθορὰν οὐκ οἰκείων δηλοῦσθαι.

CORPORE regio utcumque multato.§ Glareanus Eraſmo praeceptori ſuo placuiſſe ait, hoc in loco pro multato, legendum eſſe, mutilato. at Cicero ita quoque locutus eſt pro Milone. Qua in turba C. Vibienus ita eſt multatus, ut uitam amiſerit. FOEDERE ergo in amicitiam accepti.§ Recte. Nam aut foedere, aut deditione in amicitiam ueniebant. Sic enim ſupra. Campanorum aliam condicionem eſſe qui non foedere, ſed per deditionem in fidem ueniſſent. TARENTINORVM iuuentutem, Graeci Graecos.§ Tarentinos Graecos Palaepolitani Graeci exſpectabant. Tarentum enim Lacedaemoniorum colonia fuit. Iuſtinus li.III. AC PHILONEM uenit.§ Vet. lib. Ad Publilium Philonem.

QVOD bonum, fauſtum, felix.§ Vet.lib. Felixque. HAVD IGNARVS opinionis alterius, qua haec proditio a Samnitibus facta traditur &c.§ Senſus eſt. Proditionem Palaepolis ab alijs Palaepolitanis auctoribus, ab alijs Samnitibus auctoribus factam eſſe traditum eſt. me ut Palaepolitanis ducibus factam eſſe credam cum ſcriptorum auctoritas mouet, qui id tradiderunt, tum foedus Neapolitanum. Nam Graecorum rei ſumma a Palaepoli Neapolim deinde tranſlata eſt. Videtur autem foedus Neapolitanum uocare id, quod Graeci cum Romanis uictoribus Neapoli icerunt. nam ſi cum Samnitibus ictum eſſet, non Neapoli foedus, quae Graecorum erat, ſed in Samnio factum eſſet. DVO ſingularia haec ei uiro primum contigere, prorogatio Imperij non ante in ullo facta, & acto honore triumphus.§ Glareanus legendum cenſet, Aucto honore. Quid tamen ſit aut, Acto, aut Aucto honore, ſe ignorare profitetur. Mihi uero haec eſſe uidetur mens auctoris. Duo haec ſingularia Publilio contigiſſe, & quod primus prorogato ultra conſulatum imperio proconſul rem geſſerit, & quod primus exacto conſulatu proconſul triumpharit. Eſt enim acto honore, pro eo, quod eſt, poſtquam honore abijt. ſic lib.III. Ea aetate, ijſque honoribus actis. & epitom.lib.LXI. Gracchus ſeditioſo tribunatu acto interemptus eſt. ſic in Capitolinis lapidibus.

Q. PVBLILIVS. Q. F. Q. N. PHILO. II. PRIMVS. PRO COS.
DE. SAMNITIBVS. PALAEPOLITANEIS

CVM corpora nuda intuliſſent.§ Vet.lib. Nudata. INITIVM libertatis factum eſt, quod necti deſierunt.§ Vet.lib. Quod ligari nexi deſierunt. Recte. Nam paullo poſt ſubdit. Ita nexi ſoluti. cautumque in poſterum ne necterentur. & epitome lib.VI. Cum obſtrictos aere alieno liberaret, nexos exſolueret. & Varro li. I. de lingua Latina. Liber, qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam, debebat, praebet, nexus uocatur, ut ab aere obaeratus. Hoc C. Poetelio Viſolo dictatore inſtitutũ ne fieret. Quae uerba quamquam mendoſa ſunt, tamen ad hunc locum pertinere perſpicuum eſt. & Suidas in uoce γάϊος. Καὶ διὰ ἐκεῖνο τὸ πάθος ἅπαντες οἱ δουλωθέντες πρὸς τὰ χρέα ῥωμαῖοι νόμῳ κυρωθέντι ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἐκομίσαντο. L. FVRIO Camillo iterum.§ Quam uehementer erret Glareanus, qui L. Furio Camillo tertium legit, ſupra oſtendi. FORTES fortunam iuuare.§ Eodem prouerbio utitur lib.XXXIV. & Cicero Tuſc.lib.II. Fortes non modo fortuna adiuuat, ut eſt in ueteri prouerbio, ſed multo magis ratio.

Q. FABIVS Maximus Rutilianus.§ Ex Capitolinis tabulis apparet Rullianum, non Rutilianũ eſſe legendum. mendoſe etiam apud Valerium li.II.cap.II. at apud Plinium recte. Q. Fabius Rullianus. Liuius eundem poſt Rullum nominat. Plutarchus in Pompeio ῥύλλον, in Fabio ῥυλλον appellat, ut puto, uitioſe. PROFECTVS ad Imbrinium.§ Hermolaus Barbarus in III lib. Plinij, meminit huius loci, idque etiam Simpriuium dictum ſcribit. Vnde Tacitus. ad ſtagna Simpriuina. & Silius. Gelidoque rigantur Simpriuio. & iterum Tacitus. Fontes ſub Imbriuinis collibus deductos urbi intulit.

SEV CREDERE libet Fabio auctore factum, ne.§ Vet.lib. Seu, ſi credere libet, Fabio &c.

SPOLIA in triumphum ferret.§ Vet.lib. In triumpho. T. MANLII facta laudantem.§ Vet. lib. Factum. probo. Seueritatem enim eius in filium, qui iniuſſu Imperatoris pugnauerat, intelligit.

QVOE ſe abſente reſp. egregie geſta eſſet.§ Vet.lib. Res egregie. ut ante. ſic paullo poſt. Ad rem gerendam.

97 CONSVLES, regia poteſtas.§ Recte. quod pro Rege, duo conſules creati ſint ijſdem inſignibus & eadem fere poteſtate. praeterquam quod annua haec, illa perpetua erat. lib.II. QVO tu imperio meo ſpreto.§ Quo, eſt pro eo, quod Graeci dicunt, πρὸς τί, & τί δέ. ut Cicero ad Fabium. Martis uero ſignum quo mihi pacis auctori? LACERANTIBVS ueſtem lictorib.§ Vet. quidam lib. Lacerantibus foede lictoribus. PATRE auctore M. Fabio, qui ter iam conſul, dictatorq. fuerat.§ M. Fabius Ambuſtus pater fuit coſ.an.CCCXCV. CCCXCIX. CDI. Dictator an.CDV. Liuius, & Plinius auctores. ITERATA deinde contentio.§ Vet.lib. Contentio eſt. TRIBVNOS plebis appello, & prouoco ad populum.§ Hinc intelligi poteſt a dictatore ad populum prouocationem fuiſſe. Qua de re ſic Feſtus. Optima lege cum dicebatur in magiſtro populi faciendo, qui uulgo dictator appellatur,

pellatur,quam plenisſimum poſſet ius eſſe ſignificabatur, ut fuit M. Valerij M.F. Voluſi N.qui primus magiſter populi creatus eſt.poſtquam uero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quae ante non erat,deſitum eſt dici,Vt optima lege.ut pote imminuto iure poſteriorum magiſtrorum.

BENE agis,cum eo nos deduci iuſſiſti,unde & priuati uocem mittere poſſemus.§ Hoc ait. quia M. Fabius in concione pro roſtris ad populum loqui non potuiſſet,quod eſſet priuatus,ex inferiore autem loco,quo eum deduci dictator iuſſerat,licebit. Non enim niſi magiſtratus,& qui a magiſtratibus producti erant,in concionem adſcendere poterant. NON TAM perpetuae orationes,quam altercatio exaudiebantur.§ Quidam libri.Altercationes audiebantur.Quod non probo.nam lib.IV.inquit. Cum res a perpetuis orationibus in altercationem uertiſſet. DICTATOREM Quinctium Cincinnatum in L.Minucium.§ Hac de re lib.III. M.FVRIVM Camillum in L.Furio.§ Hoc fecit Camillus trib.mil.VI.an.CCCLXXV.Liuius lib.VI. NE IRAM quidem fuiſſe atrociorem in eos,qui temeritate,atque inſcitia exercitus amiſiſſent,quam ut pecunia eos multaret.§ Lib.IV. Maeſtae ciuitati ab re male geſta,& iratae ducibus M.Poſtumius reus obiectus,qui tribunus mil. pro coſ. ad Veios fuerat. x millibus aeris grauis damnatur. PROPTER Q.Fabium ciuitatem in laetitia, uictoria, ſupplicationibus,ac gratulationibus eſſe.§ Vet.lib.Propter Q.Fabij uictoriam ciuitatem in laetitia, ſupplicationibus, ac gratulationibus eſſe.

CVM SE nihil morari magiſtrum equitum pronunciaſſet.§ Genus dicendi, quo utebantur in abſoluendo.ſic ſupra lib.IV.Tribunus plebis. Sempronium nihil moror.& Philip.XIII.in epiſtola Antonij.Nihil moror eos ſaluos eſſe & ire quo lubet. DIGRESSVM eum templo.§ Templum non curiam Hoſtiliam intelligendum eſſe puto,ut ait Glareanus quibuſdam placere,ſed Roſtra,quae ſummoto magiſtro equitum dictator adſcenderat,&ex eis uerba ad populum fecerat.ſupra autem Roſtra templum dici,monuimus. ADOLESCENTIS Manlij,§ Vet.lib.T.Manlij.Recte.praeceſſit enim Q.Fabij. Q. AEMILIVM Caeretanum.§ Cerretanum.ex Cap.conſulibus.& Vet.lib. Q.AEMILIO.§ (Aulium quidam annales habent).§ Quaeſtio eſt an alter coſ. Q. Aemilius,an Q. Aulius Cerretanus fuerit. Aulium uocandum eſſe, & Liuius, & Capitolini ſcriptores conſentiunt.eſt enim is qui poſt magiſter equitum in proelio occiſus eſt.Liuius lib.IX.& Capitolinae tabulae. AEMILIO ſorte euenerunt.§ Malim,Aulio.ut dixi. Accedit quod pro Aemilio Diodorus αὔλιον, Caſſiodorus Aelium uocant,mendoſe. SOCIOS eius gentis populos,§ .i.ſocios populi Romani Apuliae populos. in amicitiam enim paullo ante uenerant una cum Lucanis. CLAMATVMQVE ad arma.§ Vet.lib. Conclamatumque ad arma. VT IN Tuſculanos animaduerteretur, quorum ope,ac conſilio,Veliterni,Priuernateſque populo R.bellum feciſſent.§ De Tuſculanis nihil ante lib. VII.ubi de Priuernatibus & Veliternis ita ait.Acceſſit ad eam cladem uaſtatio Romani agri,quam Priuernates,Veliterni deinde incurſione repentina fecerunt. NEC QVEMQVAM ferme ex Pollia tribu candidatum Papiriam ferre ſolitum.§ Locus non eſt(ut cenſet Glareanus)mācus,ac debilis.Quod ipſum ſenſus oſtendit,qui eſt hic.Cum Pollia tribus una Tuſculanos condemnaſſet,memoriā irae Tuſculani in Polliam tribum uſque ad patrū memoriā conſeruarunt.neque enim quiſquā ex tribu Pollia candidatus Papiriam ferre ſolitus erat,in quā praeſertim coniecti Tuſculani ciues fuerant,& in qua ſuffragia ferebant.Auctor Valerius lib.IX.quamquam ibi Popillia eſt,pro Papiria. Q. FABIO.§ Rullianum intelligit.ex triumpho Capit.hoc anno acto. L.FVLVIO.§ Fuluij cognomen Curuus. ex Capit.eius triumpho. M. FABIVS Ambuſtus.§ Magiſter eq.erat Ambuſtus, Rullianus conſul. Ambuſtum Rulliani patruelem fuiſſe reor M.Ambuſti Pont.Max.F. NEC pedeſtres quidē copiae.§ Vet.lib.Ne pedeſtres quidem. Samnitium autem copias intelligit. LOCVM caſtris dimetari iuſſit.§ Vet.lib. Communiri iuſſit. ID VERO, circumfuſo undique equitatu, ut uallum peteretur,opuſq. inciperet,fieri non poterat.§ Senſus eſt. Dictator,ubi ultra progredi ſe non ſine ſummo incommodo poſſe uidit,locum caſtris communiri iuſſit.cum autem hoſtium equitatus circumfuſus eſſet,ne id quidem fieri poterat, ut uallum poneretur, & opus inciperet.in quibuſdam enim libris eſt pro,peteretur,poneretur. AT HERCVLE illo die.§ Vet.lib. Et hercule.

IMPIO bello,& contra foedus ſuſcepto.§ Hoc ait,quia paullo ante dixerat: Samnites indutias annuas ab urbe retulerunt,nec earum ipſarum ſancta fides fuit &c.Itaq. ſubdit. Brutulus Papius haud dubie erat proximarum indutiarum ruptor. BRVTVLVS Papius.§ Papia gens Italica fuit.Itaque bello Italico Papius Mutilus inter eius belli duces inſignis eſt. Appianus. Alij. CETERARVM rerum irrita fuit deditio.§ .i. non acceptae res ceterae,quae debebantur,nec ex eo pax conſecuta eſt.

HOC BELLVM a conſulibus bellatum quidam auctores ſunt.§ Inter ceteros ſunt Capitolini ſcriptores, qui Q. Fabium, L.Fuluium huius anni conſules de Samnitibus triumphaſſe, non dictatorem A. Cornelium tradiderunt. FABIVM etiam in Apuliam proceſſiſſe.§ Hinc apud eum qui ſcripſit de uiris illuſtribus ſcriptum eſt,Q. Fabium coſ. primum de Apulis,& Lucerinis triumphaſſe. Quod idem exſtat etiam in Capitolino triumpho. SIGNVM mittendis quadrigis daret. § Inter ceteras cauſſas dictatoris creandi haec etiam fuit,ludorum Rom.cauſſa, quod eſt, ut ſignum mittendis quadrigis daret. Signum autem dediſſe Dictatorem, & praetorem hic locus docet, conſulem liber XLV. VITIATAM memoriam funebribus laudibus reor, falſiſque imaginum titulis, dum

familia ad se quaeque famam rerum gestarum,honorum fallente mendacio trahunt. inde certe & singulorum gesta,etiam publica monumenta rerum confusa.§ Hunc locum a Cicerone accepisse uidetur in Bruto.Nisi quem nonnullae mortuorum laudationes forte delectant,&hercules hae quidem exstāt. ipsae enim familiae sua quasi ornamenta,ac monumenta seruabant, & ad usum, si quis eiusdem generis occidisset,& ad memoriam laudum domesticarum , & ad illustrandam nobilitatem suam quamquam his laudationibus historia rerum nostrarum est facta mendosior.multa enim scripta sunt in eis,quae facta non sunt,falsi triumphi,plures consulatus,genera etiam falsa,& a plebe transitiones,cum homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunderentur genus.

IN . EPITOMEN . LIBRI . IX

Omnibvs, qui per foedus spoponderant.§ Vet.lib. Qui foedus spoponderant. Nec etiam multo post.§ Vet.lib.Nec multo post. Libertinorvm filios in senatu legit.§ Vet.lib. In senatum. Eaqve res Fabio Maximo nomen dedit.§ Vet.lib. Maximi.i.ex ea re Maximus appellatus est.sic Liuius.Porro autem adde haec uerba ex manuscriptis libris. In hoc libro mentionem habet Alexandri,qui temporibus his fuit.& aestimatis populi R.uiribus,quae tunc erant, colligit. si Alexander in Italiam transiecisset,non tam facilem ei uictoriam de populo R.fore,quam de gentibus, quas ad orientem imperio suo subiecerat.

IN . LIBRVM . IX

Avctores belli,quia uiuos non potuimus.§ Brutulum Papium intelligit,cuius exanime corpus deditum erat. Legiones Samnitium in Apulia esse, Luceriam omnibus copijs circumsedere.§ Apuli quadriennio ante societate iuncta in fidem populi R.uenerant. Ea de caussa Romani hoc tempore Luceriae, quam a Samnitibus circumsederi nunciabatur, opem ferunt. ait enim. Haud erat dubium,quin Lucerinis opem Romanus ferret,bonis ac fidelibus socijs.ijdem tamen post cladē Caudinam ad Samnites defecisse uidentur;Itaque Luceria post a Romanis recipitur, iterumque cum defecisset,capta,colonia deducitur.Neque enim probare uidetur Liuius eorum auctoritatem,qui Q. Fabiū prioris anni consulem de Apulis, & Lucerinis triumphasse scripserunt. Montibvs circa se perpetuis inter se iuncti.§ Vet.lib.Montibus perpetuis inter se iuncti. Per alivm saltum artiorem,impeditioremque.§ Vet.lib.Altiorem impeditioremque.Recte.nam paullo ante dixit. Saltus duo alti,angusti. Cvm ad alias angustias protinus pergerent,saeptas deiectu arborum saxorumque ingentium obiacentem molem inuenerunt.§ Malim,Obiacente mole.ut sit. Saeptas deiectu arborum, & saxorum obiacente mole.

Alivs per obices uiarum,alius per diuersa montium.§ Vet.lib. Per aduersa montium.

100 Qvem annos iam prope xxx uincimus.§ De Samnite loquitur, qui uinci coeptus est anno v.c. cdxii. Quoniam autem ab eo ad hunc annum nisi xxiii anni numerantur,Glareanus hunc numerū reprehendit,& xx,non xxx legendum censet.Ego contra.Nam si xx dixisset, particulam , Prope , non addidisset.quae solet addi,cum numerus re uera minor est,quam dicitur. Iam is grauior annis.§ Vet.lib.Grauis annis. Qvidqvid istuc praesens necessitas inusserit.§ Vet.lib.Istinc.Malim ego, Istic. Herennivs domum e castris est auectus,§ Vet.lib.Reuectus.Egregie.Inde enim in castra uectus fuerat. Svis deinde legibus.§ Vet.lib.Suis inde legibus. In medios me mittere hostes paratus sum.§ Vet.lib.Immittere. Prodvntvr magis omnia.§ Vet.lib. Ea omnia.

Omnivm egena corpora humi prostrauerunt.§ Vet.lib. Egeni. Svper maerorem pudor quidam effugere colloquia, & coetus hominum cogebant.§ Vet.lib.Cogebat. Ad finem Campanum prosequerentur.§ Vet.lib. Ad finem usque Campani agri. Dixit tamen alibi. Finem Pisanum. Mvlto sibi maestiores, & abiectiores animi uisos.§ Vet.lib.Maestioris, & abiectioris animi.

Offilivs Calauius Ouij filius.§ Vet.lib.Oui. Sine vlla publica auctoritate concessum in omnem formam luctus est.§ Vet.lib.Sine ulla publica auctoritate,consensu ue in omnem formā luctus populus uersus est.Ego tamen nihil muto. M. Aemilivs Pappus.§ Scribe M.Aemilius Papus.auctoribus Capitolinis lapidibus,& libris ueteribus. Qvo die creati sunt,eo (sic enim placuerat patribus)magistratum inierunt.§ Ante sollemnem ineundi consulatus diem inisse significat, qui per bellum Punicum ii,& reliqua insequentia fuit Idus Mart. His autem x primis libris res haec tota inconstantissima est.Nam modo K.Sept.modo K.Sext.modo Idibus Maijs, modo Id. Decembr. modo K.Octobr.modo K.Quinctilis inijsse consules a Dionysio, Liuioque traduntur. Sollemnibvsqve senatusconsultis perfectis de pace Caudina retulerant.§ Vet.lib.Sollemnibusq. sacris.probo tamen magis, Senatusconsultis.Erant enim quaedā sollemnia senatusconsulta,quae ad religionem, & caerimonias pertinebant.Nam quemadmodum scriptum est apud Gellium, ante de rebus diuinis, quam de humanis referebatur. Itaque Cicero ait ad Quirites post reditum. P. Lentulus consul simulatque

ſimulatque de ſollemni religione retulit,nihil humanarum rerum ſibi prius, quam de me agendum iudicauit. L. LIVIO, & Q. Melio tribunis pl.] Maelio, ſcribe. mendoſe autem ſunt apud Ciceronem haec nomina, Numicio, & Aemilio,in Catone. Ceterum tribunatum pl.ceperunt,poſtquam ſub iugum ad Caudium miſsi fuerant. Neque enim tribunos pl.in caſtris fuiſſe conſentaneum eſt.& ſi fuiſſent,& ſpopondiſſent,eorum ſupra meminiſſet Liuius. cum dixit.Spoponderunt conſules, legati, quaeſtores,tribuni militum. POSTVMIVS in ore erat.] Vet. lib. In ore omnium erat. PIACVLAQVE pro populo dare Romano.] Vet.lib.Romano dare.

NOXAM nocuerunt] Vet.lib.Noxa nocuerunt. EO IVSTIVS bellum geſturos.] Vet.lib. 102
Romanos eo iuſtius bellum geſturos. quod placet. QVI TE captum uictori cum qua potes fide reſtituis?] Vet.lib. Qui te nunc captum uictori. NVMQVAM ne cauſſa defiet.] Vet.lib.Deficiet.

QVOD nec ad Luceriam ire.] Hoc loco Luceria Samnitium eſt, quod forte ad eos, ut dixi, poſt Caudinā cladem defecerit, quemadmodum tacite intelligi uult Liuius. PVBLILIVS in Samnio ſubſiſtit aduerſus Caudinas legiones.] Si, Aduerſus, legas, Caudinas legiones Samnitium exercitū ad Caudium uictorem intelligas, ſi (ut malim, & eſt in quibuſdam libris uet.) Adducens, Romanorum exercitum ad Caudium ſub iugum miſſum, accipias neceſſe eſt. Ita uero accipiendum eſſe, docet Liuius lib. XXV. Caudinae legiones, quae ſine armis redierant Romam, armatae remiſſae in Samnium, eundem illum hoſtem ſub iugum miſerunt, qui hac ſua ignominia laetatus fuerat. Idem autem tradit hoc loco Liuius. ex quo intelligi debet Publilium cum Caudino exercitu in Samnium eſſe profectum, Papirium cum nouo in Apuliam. SAMNITES ea tempeſtate in montibus uicatim habitantes campeſtria,& maritima loca contemptu cultorum molliore, atque,ut euenit fere, locis ſimili genere,ipſi montani,atque agreſtes depopulabantur.] Glareanus merito obſcuritatem huius loci iactat. non enim ſolum obſcurus eſt, ſed etiam uitioſus. Lege autem ex ueterum librorum fide. Contempto cultu molliore. ut ſit. Samnites montani campeſtria loca populabantur contempto cultu molliore, & locis eiuſmodi, ut fieri ſolet. TVM quoque profectos inde.] Vet. lib. Tum uero profectos,

AVCTORIBVS dijs (ut uidetis) ad rem agendam proficiſcimur.] Vet. lib. Rem gerendam.

CONSVLERE quid uictis patiendum cenſeret.] Vet.lib. Paciſcendum. probe. agitur enim de condicionibus pacis.

ID MAGIS mirabile eſt, ambigi Lucius ne Cornelius dictator cum M. Papirio curſore magi- 103
ſtro equitum eas res ad Caudium,atque inde Luceriam geſſerit.] Scriptores Capitolini L. Cornelium dictat.cum L.Papirio mag.eq.adſcribentes has res ab eo geſtas eſſe ſentire uidentur. Puto autem hunc eſſe L. Cornelium Lentulum, qui ante conſul fuit,qui ob res bene geſtas ad Caudium Caudinus appellatus ſit. ſi quidem Caudinus poſt fuit Lentulorum cognomen. SEQVITVR hunc errorem alius error, Curſor ne Papirius proximis comitijs cum Q. Aemilio Caeretano iterum ob rem bene geſtam Luceriae continuato magiſtratu conſul tertium creatus ſit,an L.Papirius Mugillanus, & in cognomine erratum ſit.] L.Papirium Curſorem cos. III & Capitolini triumphi eius ſcriptores, & Liuius ipſe, qui poſt hunc eundem IV. conſulem nominat,ſentiunt. Quod autem ad Q. Aemilium Caeretanum attinet, cum ne de hoc quidem nomine inter auctores conueniat an Aemilius, an Aulius ſit, ut ait Liuius,intelligendum eſt Aulium a Liuio,& ſcriptoribus Capitolinis magis probari.nam in uet.lib.apud Liuium & hoc loco,& infra,Aulius eſt,non Aemilius. Ceterum Cerretano ex Capitolinis lapidibus, & ueteribus aliquot libris legendum eſt,non Caeretano. CVM FERENTANIS uno ſecundo proelio debellauit,urbemque ipſam, quo ſe fuſa contulerat acies,obſidibus imperatis, in deditionem accepit.] Opidum intelligit nomine Ferentum. De quo Horatius oda IV. lib. III. Et aruum pingue tenent Humilis Ferenti. quo loco ait Acro. Ferentum opidum eſt Apuliae Venuſinae ciuitati uicinum in ualle ſitum. Itaque Diodorus lib. XX. hanc uictoriam ſic deſcribit. ῥωμαῖοι δὲ διαπολεμοῦντες σαμνίταις φερέντην πόλιν τῆς ἀπυλίας κατὰ κράτος εἷλον. Fuit autem Ferentium,quod & Ferentinum eſt dictum, in Samnitibus. de quo ſic Stephanus. φερεντῖνος, λέγεται καὶ φερέντιος, πόλις σαμνιτῶν ἐν ἰταλίᾳ. τὸ ἐθνικὸν φερεντινός. Huius meminit Liu. lib. X. Idque oppugnatum eſſe una cum Romulea ſcribit anno V.C. CDLVI. Porro autem Ferentinum alterum in Volſcis, ſiue in Latio fuiſſe ſatis conſtat. Quod ipſum Volſcis ademptum, Hernicis donatum eſſe a Romanis Liuius ſcribit lib. IV. Itaque libro VII. Ferentinum Hernicorum urbem ui captam eſſe ab iiſdem ait, & Ptolemaeus Ferentinum inter mediterraneas urbes Latinorum ſtatuit. Ab hoc ciues Ferentinates appellati ſunt. ut hoc libro Liuius. Praeter Aletrinatem, Ferentinatemque,& Verulanum omnes Hernici nominis populi populo R.bellum indixerunt,& Pli. lib. IV. cap. V. Ex agro Falerno Ferentinates. Hinc concilia Latinorum ad lucum Ferentinae habita eſſe ſcribit Liuius libro I. & IIX. Quod (ut ſupra dixi) concilium Dionyſius τὴν ἐν φερεντίνῳ ἀγορὰν uocat. Hinc etiam idem Liuius lib. I. meminit aquae Ferentinae,& II. capitis Ferentini. Poſtremo Ferentiam opidum collocat in Tuſcis Ptolemaeus, quam Ferentinum etiam nominat Plinius lib. III. cap. V. cum ait. Faeſulae. Ferentinum. Praeter haec ſunt etiam populi quidam nomine Frentani Apulis finitimi. De quibus Mela. Picentes, Frentani, Apuli. & Plin. Peligni, Frentani, Marrucini, Veſtini. & poſt. In ora Frentanorum. Item. Anxani, Frentani. Ptolemaeus item poſt Apulos ſtatuit Frentanos, Pelignos,& Marrucinos. & Polybius lib. III. μαρρυκίνην, καὶ φρεντάνων χώραν. Quae cum ita ſint,

non

non est dubium, quin libro hoc extremo sit legendum, Frentani, ubi uulgo legitur, Marrucini, Marsi, Peligni, Frentini. Haec dixi, ut intelligerent omnes, quanto cum studio, atque iudicio in ueterum auctorum lectione uersandum sit. CVM AD moenia Satrici admotus esset exercitus. § Vet. lib. Satricae, per mendum. Intelligit enim Satricum coloniam Romanam in Latio. quippe cũ subijciat. Plus ea uoce, quam armis illatis terroris colonis iniectum. QVA noctis hora, quamque per portam, & quam in uiam egressurus hostis foret. § Vet. lib. Quaque porta. PRAECIPVA pedum pernicitas inerat, quae cognomen etiam dedit. § Vet. lib. alij, Quae cognomen uia dederat. Alij. Quae cognomini uiam dedit. Hinc ego suspicor legendum. Quae cognomẽ auo iam dedit. ut intelligamus, quemadmodum necessario intelligendum est, non hunc primum inuenisse hoc Cursoris cognomen, sed auũ eius ante. Auus autem eius fuit L. Papirius Cursor, qui censor fuit anno V. C. CCCLXI, & post etiam tribunus militum consulari potestate. Hic enim, de quo nunc loquitur Liuius, in lapidibus Capitolinis L. Papirius Sp. F. L. N. Cursor dicitur. QVOD unus fuit, quod adolescens in incremento rerum. § Scribe ex Vet. lib. Quod adolescens, quod in incremento rerum. ut tertia esse caussa uideatur. M. CVRIVM. § M'. Curium, Capitolini lapides, item alij. SI PVNICVM Romano praeuertisset bellum, seniorque in Italiam transiecisset. § Sensus. Si Alexander ante intulisset Poenis bellum, quam Romanis. Quod futurum erat, si senior in Italiam transiecisset. nisi malimus legere pro Punicum, Indicum. Nam sequitur: Longe alius Italiae, quam Indiae uisus illi habitus esset. QVEM iuuenes duo. § T. Manlius Torquatus, & M. Valerius Coruus. de quibus paullo post. Cessisset uidelicet in acie oblatus par Manlius Torquatus, aut Valerius Coruus. QVEM qui ex regibus constare dixit. § Cyneas hic fuit legatus Pyrrhi bello Tarentino. Plut. in Pyrrho. INTER purpuram, atque aurum eneruatum fortunae suae apparatibus. § Vet. lib. Oneratum. Quod placet. subdit enim, Praedam uerius, quam hostem. & praecessit. Mulierum, ac spadonum agmen trahentem.

104 NON intelligunt se hominis res gestas, & eius iuuenis cum populi iam octingentesimum bellantis annum conferre. § Scribe ex uet. lib. Se unius hominis. opponuntur enim haec inter se. Vnus homo, idemq. iuuenis, & populus idemq. iam octingentesimum annum bellans. Paullo ante dixit. quod unus fuit, quod adolescens. Elatorie autem dixit. Octingentesimum. IMPEDIMENTVM maius, quam auxilium traheret. § Vet. lib. Impedimentum magis. CVM ET foederibus uetustis iuncta Punica res Romanae esset. § Foedera haec renouata iterum, atque iterum, & quo tempore, late tradit Polybius lib. III. ABSIT inuidia uerbo. § Vet. lib. Vero. M. FOLLIVS Flaccina. § M. Foslius Flaccinator. ex consulatu Capitolino. M. PLAVTIVS Venox. § Venno, ex consulatu Capitolino, ut dixi. INDVTIAE biennij, cum per aliquot dies fatigassent singulos, precibus impetratae. § Dispunge ita, ut sit. fatigassent singulos precibus, non autem, precibus impetratae. Nihil est enim tam familiare Liuio, quam fatigare precibus. ut lib. I. Precibus raptarum fatigata. EX APVLIA Theanenses. § Teanenses sine aspiratione. ex Vet. lib. & Graecis τέανον. EX APVLIA Teanenses, Canusinique populationibus fessi, obsidibus L. Plautio consuli datis in deditionem uenerũt. § Hae de re sic Diodorus libro XX. ἐπόρθησαν δὲ καὶ τῆς ἀπυλίας τὴν δαυνίαν πᾶσαν, καὶ προσαγόμενοι κακκείνους ὁμήρους παρ' αὐτῶν ἔλαβον. ET DVAE Romae additae tribus Vfentina, ac Falerina. § Earundem meminit Diodorus. προσέθηκαν δὲ καὶ δύο φυλὰς ταῖς προϋπαρχούσαις τήν τε φαλερίναν, καὶ τὴν ὠφεντίναν.

INCLINATIS semel in Apulia rebus Theates quoq. Apuli ad nouos consules C. Iunium Bubulcum, Q. Aemilium Barbulam petitum foedus uenerunt. § Parum constat, qui sint Theates Apuli. Nam Theate Theatinos edit, ut Reate Reatinos, quos tamen non inter Apulos, sed inter Marrucinos collocat Plinius. De Teanensibus autem dixit paucis ante uersibus: Teanenses, Canusinique populationibus fessi obsidibus L. Plautio consuli datis in deditionem uenerunt. ut superuacaneum fuisse uideatur, eosdem ad nouos consules foedus petitum uenisse. nisi si, quia pacis per omnem Apuliam praestãdae auctores uenerant, audacter id petentes impetrauerint. Ceterum Teana duo fuisse, auctor est Strabo, unum cognomine Sidicinum, alterum Apulum. & Plinius lib. III. cap. XI. Apulorum, inquit, tria genera sunt, Teani a duce Gares, Lucani subacti a Calchante, & Daunij. Vet. lib. Teates habent. Stephanus populos, & ciues Teani uocat τεανοὺς. Polybius tamen libro III. nominat Calenos, Teanitas, Daunios, Nolanos ut Campaniae mediterranea incolentes. καληνοὶ, τεανῖται, δαύνιοι, νωλανοί. NEQVE ut equo tamen foedere, sed in ditione populi R. essent. § Vet. lib. Sed ut in ditione. Est autem hoc unum e tribus generibus societatis ineundae, de quibus Liuius lib. XXXV. aut enim uictis leges dantur, aut pares bello paciscuntur, aut cum numquam hostes fuerint, foedere iunguntur. APVLIA perdomita (nam Tarento quoque ualido opido Iunius potitus erat. § Quid sit hoc loco Tarentum, ambigitur. neque enim Tarentum Apuliae est. neque a Romanis hoc tempore captum est. Neque uero Ferentum habere locum potest, quod quibusdam placuit. est enim biennio ante captum. Vet. lib. alij Acronto, alij Acerronto cum habeant, me in hanc sententiam trahunt, ut putem legendum esse Acheronto, quod opidum erat in Apulia. ut ait Horatius, & eius interpres Acro. quamquam Horatius Acherontiam uocat oda IV. lib. III.

Mirum quod foret omnibus
Quicumque celsae nidum Acherontiae,

Saltusque.

Saltusque Batinos, & aruum
Pinguè tenent humilis Ferenti.

Qvi sine legibus certis, ſine magiſtratibus agere querebantur. } Vet.lib.Sine legibus, certisque magiſtratibus. Satricvlam oppugnare.} Saticulam.ut ante. Satricani magno cum tumultu.} De Saticulae ciuibus cum agatur, Saticulani certe ſcribendum eſt. Nam Stephanus ϭατίκολα πόλις. τὸ ἐθνικὸν ϭατικολανὸς. & Diodorus libro xix, ubi Saticulae meminit a Romanis obſeſſae, ait. ῥωμαίων σατικόλαν πολιορκούντων σαμνῖται ἐπεφάνησαν μετὰ δυνάμεως ἀδρᾶς, ἐλπίζοντες λῦσαι τὴν πολιορκίαν. Plistiam ioſi ſocios Romanorum circumſidunt.} Diodorus lib. xix. Pliſticam uocat, cum ait de hac re ita. Πλιςικὴν μὲν ἔχουσαν φρουρὰν ῥωμαϊκὴν ἐξεπολιόρκησαν. Bellvm deinceps ab Q. Fabio dictatore geſtum eſt.} Glareanus hunc dictatorem hoc anno fuiſſe ſine conſulibus exiſtimat. uerum errat. Fuit enim Q. Publilio, & L.Papirio quartum conſulibus. teſte Diodoro, qui in horum conſulatu ait. εἰωθότες δὲ ἐν τοῖς κινδύνοις αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου καθιςᾶν τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, προσεχειρήσαντο τότε κόϊντον φάβιον καὶ μετὰ αὐτοῦ κόϊντον ὤλιον ἵππαρχον. οὗτοι τὰς δυνάμεις ἀναλαβόντες παρετάξαντο πρὸς τοὺς σαμνίτας περὶ τὰς καλουμένας λαυςόλας. Narrat deinde Romanorum item, ut Liuius, fugã, & Q. Aulij mag. eq. necem. eſt enim apud Diodorum ὤλιον, pro Aulium. ut cum dicimus Clodius, pro Claudius.

Consvles noui ſicut ſuperiores Romae manſerunt.} Deſunt nomina nouorum conſulũ, ſine dubio librariorum uitio. neque enim alias umquam ea ſtudioſe Liuius praetermiſit. ſunt autẽ apud Caſſiodorum L.Papirius, Q. Publilius. itemque in Capitolinis tabulis. L. Papirius Curſor IV. & Q. Publilius Philo IV. & apud Diodorum lib. xix. λεύκιος παπίριος τὸ τέταρτον, καὶ κοΐντος ποπλίλιος τὸ δεύτερον. Atque ita reſtituendum eſſe apud Liuium puto, ut eſt in Capitolinis lapidibus. Nam in horum temporum conſulibus nominandis mire diligens eſt, ita ut neque cognomina, neque multiplicatorum honorum notas ullas praetereat, & L.Papirium biennio poſt conſulem quinctum tradit. Quod non faceret, niſi hoc anno eum conſulem quartum nominaſſet. Hoc ipſum (ut dixi) cum Glareanus non intelligeret, annum unum ſine conſulibus interſeruit; L. autem Papirium, & Q. Publilium in inſequentem annum tranſtulit. Ita ut uno anno Liuium antecedat contra omnium monumentorum auctoritatem. Eo intentivs dictator in moenia hoſtium uerſus, id bellum tanti ducere, quod urbem oppugnabat: ſecurior ab Samnitibus agere, ſtationibus modo oppoſitis, ne qua in caſtra uis fieret. Eo ferocius adequitare Samnites uallo, neque otium pati.} Huius loci ſenſus, quem ſibi ignotum eſſe Glareanus ait, hic eſt. Dictator ad oppugnationem urbis conuerſus id opus tantũ pro bello habebat, quatenus oppugnabat. at ceteris in rebus nulla belli ſpecies erat. Nam a Samnitibus ſecurus, ſtationibus tantum, ne qua uis in caſtra fieret, oppoſitis, erat. Quo fiebat, ut Samnites, cum ſe contemni putarent, ferocius obequitarent uallo caſtrorum, neque quietem agere poſſent. In ueteribus enim libris Obequitare legitur, non Adequitare. Poſt haec nouae orationis principium fieri debet, Et cum iam prope.

Nec (ut fit) ad ducis caſum perculſa magis, quam irritata eſt multitudo omnis. qui circa erant in Aulium temere inuectum.} Vet.lib. Omnes, qui circa erant.

Sora ad Samnites defecerat interfectis colonis Romanorum.} Sic Diodorus libro xix. 105
σωρανοὶ τε ἔπεισαν κατασφάξαι τοὺς παρ' αὐτοῖς ῥωμαίους συμμαχίαν δὲ πρὸς σαμνίτας συνθέσθαι. Et si homines iuuare uelint, iniqua loca ſunt.} Vet. lib. Omnes. Ad lavtvlas ancipiti proelio dimicatum eſt.} παρετάξαντο πρὸς τοὺς σαμνίτας περὶ τὰς καλουμένας λαυςόλας. Consvles M. Petilius, C. Sulpicius.} Poetelius, ex conſulatu Capitolino. Diodorus, μάρκος πόπλιος γάϊος σουλπίκιος. at πόπλιος mendoſe. Arx ab hoſtibus capta eſt, defendite, ite.} Vet.lib. Ite, defendite. ſic ſupra. Ite conſules, redimite ciuitatem. & lib. vii. Irent, crearent conſulem ex plebe. Concvrsantes per uiã.} Vet.lib. Per uias. Ex his ccxxv.} Vet.lib. ccxxxv. Avsona, & Minturnae, & Veſtina urbes.} Vet.lib. alij Veſtitia, alij Veſtia. Ego Veſcia, legendum puto. Nam Veſcia, ut lib. iix. dixi, Auſonum erat, auctore Stephano. Vicit tamen ſententia, ut mitterentur coloni. } De Luceria colonia deducta in Apulia loquitur. De qua ſic Diodorus in conſulatu priore. οἱ δὲ ῥωμαῖοι φοβηθέντες μὴ κατὰ τὴν ἀπουλίαν πράγματα τελέως ἀποβάλωσιν ἀποικίαν ἐξέπεμψαν εἰς λουκρίαν πόλιν ἐπιφανεςάτην τῶν ἐν τοῖς τόποις. Dictatoremqve quaeſtionibus exercendis dici placuit. C. Maenius dictus. is M. Foslium magiſtrum equitum dicit.} Hos iterum ambos factos eſſe ſcriptum eſt in tabulis Capitolinis. De quibus ſic Diodorus lib. xix. ὁ δὲ δῆμος εὐθὺς δύναμίν τε ἱκανὴν ἐξέπεμψεν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ςρατηγὸν αὐτοκράτορα γάϊον μαίνιον καὶ μετ' αὐτοῦ κατὰ τὸ πάτριον ἔθος μάνιον φούλβιον ἵππαρχον. τούτων δὲ τὰ πλησίον καπύης καταςρατοπεδευσάντων οἱ καμπανοὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεχείρουν ἀγωνίζεσθαι. Ergo Diodorus dictatorem creatum rei in Campanos gerendae, non quaeſtionis in eos exercendae cauſſa ait.

Calavios Ouium, Nouiumque.} Vet. lib. Ouum, Nouumque. ſunt autem haec Calauiae gentis praenomina.

Qvi uſquam coiſſent, coniuraſſentue aduerſus Romanum populum. } pro certo habeo legendum eſſe. Aduerſus remp. nã ſubdit. Coitiones honorum adipiſcẽdorum cauſſa factas, aduerſus remp. 106
eſſe. Et haec eſt trita loquendi forma. Error ex notis ortus, R.P. Qvaestores idoneos eius criminis.} Vet.lib. Quaeſitores. ut Vrgil. Quaeſitor Minos urnam mouet. Tvtos a criminibus iſtis eſſe.} Vet. lib. Criminationibus. Iis enim a ſenatu mandata res eſt.} Vet.lib. Erat.

Cvm

Cvm avdisset arcem Fregellanam a Samnitibus captam. § Q. Fabium Dictatorem bis cos. ad arcem Fregellanā rem gesisse nō C. Poeteliū scribit Diodorus. De C. tamen Poetelio auctores sunt scriptores Capitolini. Diodorus sic lib. xix. τὸ δὲ λοιπὸν στρατόπεδον ἀναλαβὼν κόϊντος φάβιος, ὃς ἦν αὐτοκράτωρ ᾑρημένος τήν τε φρεγελλανῶν πόλιν εἷλε καὶ τῶν ἀλλοτρίως διακειμένων πρὸς τὴν ῥώμην τοὺς ἐπιφανεστάτους ἐζώγρησε. Et freqventer ibi habitatur. § Vet. lib. Habitabatur. Svessa, & Pontia coloniae deductae sunt. § Vet. lib. Suessam, & Pontiam. sic lib. x. Soram atque Albam coloniae deductae. sic Diodorus. ὁ δὲ δῆμος κατὰ νοῦν τῶν πραγμάτων αὐτῷ προχωρούντων ἀποικίαν ἀπέστειλεν εἰς τὴν νῆσον ποτίδαιαν καλουμένην. Et in tertiam Casinum ut deducerentur coloni s. c. factum est. § Vet. lib. alij habent. Et Minturna, & Casinum ut deducerentur coloniae. alij Veternam & Casinum. alij Internam, & Casinum. Quae uoces in eam Gelenium traxerunt suspicionem, ut, Et in tertiam Casinnm affirmarit esse legendum. & pro Deducerentur coloniae, Deducerentur coloni, subiecerit. Ego autem restituendum puto ita. Et ut Interamnam, & Casinum deducerentur coloniae. Etenim Velleius li. i. post Suessam Auruncam coloniam deductam, cuius hoc loco meminit Liuius, Interamnam deductam esse scribit. & Liuius libro x. anno cdliix. ait. Samnites Interamnam coloniam Romanam, quae uia Latina est, occupare conati. neque tamen quo anno deducta colonia sit ante dixit, nisi hoc loco tradiderit. Mouet etiam me loquendi forma, Deducere colonias uel colonos in Casinum tertiam coloniam. Consvles M. Valerius, P. Decius. § M. Valerius hic non est Coruus, sed M. Valerius Maximus, ut est in Capitolino horum consulatu. Dictatorem C. Iunium Bubulcum dixit. § Lege ex auctoritate Capitolinarum tabularum: dictatorem C. Sulpicium Longum, is magistrum equitum C. Iunium Bubulcum dixit. Etenim satis apparet, errore librarij C. Sulpicij nomen desiderari. neq. enim Liuius magistros equitum praetermittere solet. Censvra clara eo anno Ap. Claudij, & C. Plautii. § Pro C. Plautio L. Claudium edit Diodorus libro xx. C. Fabium Frontinus de aquaeductibus. C. Plautium Capitolini scriptores. Ob infamem, atque inuidiosam senatus lectionem. § Vet. lib. Atque ignominiosam. Egregie. Nam libertinorum filij lecti erant. Poticia gens. § Potitia. Graeci enim ποτίτιος.

107 In plaustra somno uictos conijciunt. Vet. libro Vinctos. probe. Etenim nisi somno uincti fuissent, uinculis constringendi fuerant, quod Romam inuiti perducerentur. Pentrorvm Samnitium. § De Pentris Samnitibus item lib. xxii. Sed quem esse iam uirtuti Romanae inexpugnabilem locum? § Lege, Ecquem esse. & cum priore membro iunge ita. dummodo conniterentur uno animo inuadere hostē uictum acie, castris exsutum, ecquem esse iam uirtute Romanae inexpugnabilem locum? Sed loca difficilia hosti quaesita ipsos cum sua fraude impediebant. § Vet. lib. Sed loca difficilia ab hoste quaesita ipsos cum sua fraude impediebant. Ab oppvgnando Sutrio, quae urbs socia Romanis uelut claustra Etruriae erat. § Sutrium coloniam deductam a Romanis post annos vii, quam a Roma a Gallis capta est, scribit Velleius. Eādem ἄποικον hoc anno uocat Diodorus, praeterea Liuius lib. xxvii. inter colonias numerat. Nec quidquam eo anno rei memoria dignae apud Sutrium gestū est. § Vet. lib. Memoria dignum. Inter patricios magistratus, tribunosq. § Vet. lib. Tribunosq. pl. Nam et si tenuerit lex Aemilia eos censores, quorum in magistratu lata esset, quia post illos censores creatos eam legem populus iussisset, quodque postremum iussisset, id ius ratumq. esset; non tamen aut se, aut eorum quemquam, qui post eam legem latam creati censores, teneri ea lege potuisse. § Haec cauillatio hanc habet uim. Legem Aemiliam de annua & semestri censura tenuisse tantum censores eos, quorum in magistratu lata est. quia bis de illorum magistratu sciuit populus, primum comitijs censorijs, ut censuram in quinquennium obtinerent, deinde legem ferente Aemilio dictatore, ut obtinerent in xiix menses. Itaque uideri latam legem illam in eos tantum censores, qui tum erant, non in eos, qui futuri erant. Hunc sensum non percipiens Glareanus, hic aliquot uerba intercidisse sine caussa existimat. Cvm centesimus iam annus sit. § Vox illa, Iam, habent hanc uim, ut centesimum annum iam praeterisse significet. sic enim res habet. Quod intelliget, qui summam annorum concipiet. Vbi duae contrariae leges sunt, semper antiquae abrogat noua. § Alij in manuscriptis libris legi aiunt, ut Ferrarius. Antiquam abrogat noua. Interregno quinque diebus contentum fore. § Vet. lib. Quinque dierum.

108 Gens antiquior originibus huius urbis. § Potitiam intelligit, quae ante aduentum Aeneae Herculis sacrum faciebat. ut ait lib. i. Nisi Aemiliae legi parueris, in uincula duci iubebo. § Vet. li. Te in uincula. Qvosdam etiam pedem referentes, fluctuantesque, & instabilem. § Vet. lib. Fructuantemque, & instabilem aciem. Silva erat Ciminia, magis tum inuia, atque horrenda, quam nuper fuere Germanici saltus. § Caesarem intelligit, qui, ut ait Florus, Germanos hostes Hercynijs quaesiuit in siluis. Sed in saltus, & paludes omne genus diffugerat. & de bello Etrusco. Ciminius interim saltus in medio ante inuius plane quasi Calydonius, uel Hercinius. Eos ipsos non signū certum, non ducem sequentes fundit Romanus, fugatosq. persequitur. § Vet. lib. Fugatos eques persequitur. Coortis undique Tuscis, Vmbrisque opprimeretur. § Vet. lib. Vndique ab Tuscis.

Cvm haec in Etruria geruntur. § Vet. lib. Dum haec. Fabivs infestus priuatim Papirio erat. § Vet. lib. Infensus. Sine responso, ac mentione facta sui, legatos dimisit, ut appareret. § Vet. lib.

Vet.lib. Ita legatos dimisit, ut appareret. ATQVE ei legem curiatam de imperio ferenti, triste
omen diem diffidit, quod Sauciae curiae fuit principium.§ Curiatis comitijs mandari consueuisse im
perium ex eo intelligi potest, quod Liuius ait lib.VI. Curiata comitia rem militarem continent. & Ci-
cero contra Rullum. Consuli si legem curiatam non habet attingere rem militarem non licet.& ad Lē
tulum. Appius legem curiatam ferre uult. Erant autem comitia Curiata, cum populus descriptus in cu
rias suffragabatur. Nomina xxx. curiarum interciderunt. Festus Tifatae,& Titiae meminit, Liuius nūc
Sauciae, quam praerogatiuam fuisse significat in imperio Papirio mandando. Me ut haec dicerem, coe-
git Glareanus, qui se non satis intelligere hunc locum inquit. CVM AB neutris proelium incipe
retur.§ Vet. lib. Inciperet.

NAM ET cum Vmbrorum exercitu acie depugnatum est.§ Transit a bello Samnitum, ad res 109
in Etruria cum Vmbris,& Etruscis gestas, adhibita particula, Nam. quod mirabile mihi cum uidere-
tur, inspexi ueteres libros diligentius. Quorum alios ita habere inueni, ut uulgo legitur, alios ita: Nā
& cum Vmbrorum exercitu acie depugnatum est, fusi tamen magis, quam caesi hostes, quia coeptam
acriter non tolerarunt pugnam. Interea res in Etruria gestae.& ad Vadimonis lacum Etrusci. Tum in-
tellexi caussam admirationis meae probabilem esse. Deesse enim huic trāsitioni haec uerba. Interea res
in Etruria gestae, quae in ueteribus libris luxata erant. Itaque ita lege. Interea res in Etruria gestae. nā
& cum Vmbrorum exercitu acie depugnatum est &c.& ad Vadimonis lacum Etrusci. coniungit enim
Vmbrorum, Etruscorumque, ut ante bellum. Hinc temere Glareanus mendum esse putauit in uoce,
Vmbrorum, quos Samnitum populos esse uoluit, & ad Samnitium bellum haec referenda esse.

AD VADIMONIS lacum.§ Polybius libro secundo ὀάδμονα λίμνην uocat. CAMPANI AB super-
bia,& odio Samnitium, gladiatores, qui spectaculum inter epulas erant, eo ornatu armarunt, Samni-
tiumq. nomine appellarunt.§ Hinc Cicero dixit pro Sextio. Et ergastulis emptos nominibus gladia
torijs ornauit, & sortito alios Samnites, alios prouocatores fecit. & Lucilius, ut est apud Marcellum.

Aeserninus fuit flacco ore una equidem
Samnis, spurcus homo, uita illa dignus, locoq.
Cum Pacidiano componier, optimus multo
Post homines natos, gladiator qui fuit unus.

Erant etiam alia gladiatorum nomina, ut Thrax, Mirmillo, Retiarius. de quibus alij. PRAESTAN-
TIORE, quam dictator uictoria.§ Vet.lib. Praestantiore etiam, quam. IS PROFECTVS ad Nu-
ceriam Allifates iam tum pacem petentes, quod uti ea cum daretur noluissent, aspernatus, oppugnan-
do subegit.§ Vet.lib. Is profectus ad Nuceriam Alphaternam, iam tum pacem petentes, quod uti ea
cum daretur noluissent, aspernatus, eam oppugnando subegit. Ita autem legendum esse, aperte etiam
docet Diodorus, qui scribit Sp. Nautio,& M. Popillio consulibus, ita. οἱ δὲ νυκερίαν τὴν ἀλφατέρνην οἰκοῦν-
τες πιςεύσαντες ὑπό τιτῶν τῆς ῥωμαίων φιλίας ἀπέςησαν. i. Qui Nuceriam Alphaternam incolunt a Romanis
defecerunt. Itaque paullo ante Liuius dixit. Classis Romana a P. Cornelio in Campaniam acta, cum
appulsa Pompeios esset, socij inde nauales ad depopulandum agrum Nucerinum profecti. Est autem
Nuceria in Campania IX millia passuum distans a mari, auctore Plinio. qui idem de Alphaternis popu
lis mentionem facit. Neque uero hic Allifae locum habent, quas supra captas tradidit, neque postea de
fecisse adscripsit. Glareanus tamen Luceriam sine caussa emendat. VOLSINIENSIVM.§ Vulsinien-
sium. ex Capitolinis triumphis.

IN AGRO Pipiniensi.§ Scribe Pupiniensi. idest, qui erat in Pupinia. de qua dicam post. quod 110
quid ea sit, se dicat Glareanus ignorare. VRBEM Romanam oppugnaturos minati sunt.§ Vet.
lib. Expugnaturos. MIRABILIA dictu.§ Veteres libri, Mirabile dictu. VMBONIBVS, in-
cussaq. ala.§ Veteres libri, Vmbonibus incussa ala. L. POSTVMIVS, T. Minutius.§ Ti. Minu-
cius. tum ex fragmento consulatus Capitolini, tum etiam apertius ex Diodoro, qui τιβέριον μινύκιον edit.

TIFERNVM Postumius.§ Tifernum cum sit in Vmbria opidum, miratur Glareanus hoc loco
in Samnio poni, quod idem fit etiam sequenti libro. Ego uero utroque in libro Trifernum in omnibus
ueteribus libris legi reperio. ALII HAVD dubie Samnites uictos, ac triginta inde millia homi-
num capta tradunt, alij aequo Marte discessum.§ Malim in dubia inter auctores uictoria duo millia,
quam triginta, ut Diodorus scribit. ςρατιώτας δὲ ἐζώγρησαν ὑπὲρ τοὺς διςχιλίους.

SAMNITIVM imperator Statius Gellius.§ Diodorus uocat γέλλιον γάϊον. BOVIANVM, ubi 111
postero die coeptum oppugnari, breui capitur.§ Miratur hoc etiam loco Glareanus, Bouianum, quod
anno CDXLIII supra expugnatum traditur, idem hoc anno iterum, sine ulla defectionis mentione, ca
ptum a Liuio scribi. ne miretur, Diodorus admonet, qui Bolam, non Bouianum captum ait libro ui-
gesimo, ubi res gestas his consulibus edit. τῶν δὲ ὑπάτων δι' ὀθὺς ἑλόντων πόλιν βῶλαν γέλλιος ὁ γάϊος ὁ τῶν
σαμνιτῶν ἡγεμὼν ἐφάνη μετὰ ςρατιωτῶν ἑξακισχιλίων. SORA, Arpinum, Consentia recepta ab Samniti
bus.§ Vet.lib. Censennia. Diodorus Serenniam edit. libro uigesimo. οἱ δὲ ὕπατοι τῶν συμμαχίδων πό-
λεων τὰς ἀλούσας ἀνεκτήσαντο σώραν, ἀρπίνας, καὶ σερέννιαν. Consentia certe locum non habet. Qua de re la-
borat Glareanus. P. SVLPICIO Auerrione.§ Sauerrione ex tabulis Capitolinis. VNVM & qua-
draginta opida intra dies triginta omnia oppugnando ceperunt.§ Vet.lib. Dies quinquaginta. atq.

ita

ita etiam Diodorus libro uigesimo. ἐχειρώσατο μ πόλις ἐν ἡμέραις πάσαις ν. Marrvcini, Marsi, Peligni, Ferentini. ʒ Supra ostendi legendum esse Frentani. Eadem menda est apud Caesarem libro primo de bello ciuili. Per fines Marrucinorum, Ferentinorum, Larinatium in Apuliam peruenit. Diodorus item libro uigesimo. Cum Marrucinis, Marsis, Pelignis amicitiam & societatem initam pariter scribit. Cvm appareret aedilibus, fieriq. se pro tribu aedilem uideret, neque eius accipi nomen, quod scriptum faceret. Vox, Eius, non est in ueteribus libris. sic Piso apud Gellium de eodem. Cn. Flauius patre libertino natus scriptum faciebat. isq. in eo tempore aedili curuli apparebat, quo tempore aediles subrogantur. Eumq. primae tribus aedilem curulem renunciauerunt. at aedilis, qui comitia habebat, negat accipere, neque sibi placere, qui scriptum faceret, curulem aedilem fieri. Cn. Flauius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isque aedilis curulis factus est. Factum porro esse cum Q. Anicio Praenestino scribit Plinius libro trigesimo tertio, capite primo. Hic autem non C. Flauius, ut uulgo, sed Cn. dicitur in ueteribus libris apud Diodorum, apud Ciceronem in epistolis ad Atticum, & apud Pisonem. ex quo perspici potest etiam hoc loco Cn. Flauium esse scribendum. Porro autem, pro tribu aedilem fieri, est a prima tribu aedilem renunciari, ut ait Piso. Ab eodem institutum dicitur, ut equites Idibus Quinctilibus transueherentur. ʒ Idem ijsdem uerbis tradit Valerius. Ceterum id significare uidetur, de quo Plutarchus in Pompeio; ad sedentes in foro censores, unumquemque equitem equum suum adduxisse, & de stipendijs legitimis confectis interrogatos rationem ijs reddidisse. ita. τότε προεκάθηντο μὲν οἱ τιμηταὶ γέλλιος, καὶ λέντλος ἐν κόσμῳ, καὶ πάροδος ἦν τῶν ἱππέων ἐξεταζομένων. ὤφθη δὲ πομπήϊος ἄνωθεν ἐπ' ἀγορὰν κατερχόμενος τὰ μὲν ἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δὲ διὰ χειρὸς ἄγων τὸν ἵππον. εἶτα ὁ πρεσβύτερος ἠρώτησε, πυνθάνομαί σου ὦ πομπήϊε, εἰ πάσας ἐστράτευσας τὰς κατὰ νόμον στρατείας. Ceterum de censura Ap. Claudij huius copiose Diodorus lib. xx.

IN . EPITOMEN . LIBRI . X

Lex de prouocatione ad populum a Valerio consule tunc primum lata est. ʒ Turpem mendam tolle ex ueteris libri fide. Et, a Valerio consule tunc tertium lata est, restitue. id enim scribit Liuius. Primus autem legem de prouocatione tulit anno CCXLV. P. Valerius Poplicola, deinde anno CCCIV. L. Valerius Potitus. nunc demum tertium M. Valerius Coruus. Aniensis, & Tarentiana. ʒ Terentina. Q. Fabio ducibus. ʒ Vet. lib. Q. Fabio consulibus ducibus. Qui iureiurando adstrictus fuerat, quo maiore constantia uirtutis in aciem descenderet. ʒ Vet. lib. Qui iureiurando obstrictus, quo maiore constantia uirtutis pugnaret, in aciem descenderat. probe.

IN . LIBRVM . X

Soram, atque Albam coloniae deductae. ʒ Soram, atque Albam colonias duas deductas esse decennio post Interamnam tradit etiam Velleius. Itaque uidendum est, quid sit quod Liuius anno CDXXXIX lib. priore Sorae coloniae meminerit. ubi ait. Sora ad Samnites defecerat interfectis colonis Romanorum. & post de eadem. Ad recuperandam coloniam.

M. Livio Dentro, & C. Aemilio consulibus. ʒ Scribe, M. Aemilio, ex Diodoro, & ipsomet
112 Liuio, qui hunc eundem magistrum equitum hoc anno M. Aemiliū uocat. Vt tvmvltvs eius caussa dictator diceretur C. Iunius Bubulcus cum M. Titinio magistro equitum profectus primo congressu Aequos subegit. ʒ Vet. lib. Dictator diceretur C. Iunius Bubulcus. Is cum M. Titinio magistro equitum profectus. Tvrias urbem in Salentinis, ui cepit. ʒ Vet. lib. Thurios. opidum est in Sallentinis, quod auctore Stephano Thurij, Thuriae, & Thurium dicitur. Itaque Liuius paullo post Thuriae redditae. Sallentini, duobus ll, scribendi. ut post dicam. Illirici. ʒ Vet. lib. & Capitolini triumphi, Illyrij. Ibi expositis paucis, qui loca explorarent, cum audissent tenue praetentum litus esse, quod transgressis stagna ab tergo sint irrigua maritimis aestibus, agros haud procul cāpestres cerni, ulteriora colles uideri esse; ostium fluminis praealti, quo circumagi naues in statione tutam uidisse (Meduacus amnis erat) eo inuectam classem subire aduerso flumine iussit. ʒ Hoc in loco ualde laborat Glareanus, ut aliquorum uerborum ordinem reperiat, neq. sese explicare potest. Est autem locus ualde memorabilis propter situm urbis huius, quae post in aestuario, de quo loquitur, condita est. Interpungitur autem, & legitur in ueteribus libris hoc modo. Ibi expositis paucis, qui loca explorarent, cum audisset, tenue praetentum litus esse, quod transgressis stagna ab tergo sint irrigua aestibus maritimis, agros haud procul proximos campestres cerni, ulteriora colles, inde esse ostium fluminis praealti, quo circumagi naues cum in stationem tutam uidisset (Meduacus amnis erat) eo inuectam classem subire aduerso flumine iussit. Est autem ita accipiendum. Cleonymus cum audisset haec ab exploratoribus, itemq. cum alia uidisset, ita fieri iussit. Simvl Marsos agrum ui tueri, in quē colonia Carseoli deducta erat. ʒ Aliquot libri habent. Simul a Marsis. Quo fit, ut putem legendum esse: Simul a Marsis agrum ui teneri. Nam sequitur: Proelio uno Marsos fundit. Carseolos coloniam biennio post Albam, & Soram, deductam scribit Velleius. Cur autem Liuius hanc deductam quadriennio

nio post etiam repetat, ut de Sora ante admonui, caussa incerta est. M. AEMILIVM Paulum.§ Paullum scribi duobus ll Capitolini lapides, & nummi argentei docent. MILIONIAM, Plestinam.§ Glareanus miratur Milonia, & Plestinam hic Marsorum opida dici, quorum illud paullo post Samnitium esse traditur, hoc uero libro IX inter Samnitium etiam opida numeratum est. nec iuste mi ratur. Nam Samnitium opida sunt Milonia, & Plistia, Marsorum ueto Milionia & Plestinia. ut post etiam dicam ex ueterum librorum, & Stephani auctoritate. EO ET hostes secuti. quamquam ex re bene gesta.§ Vet. lib. Et quamquam. QVO MAGIS festinantes uidet dictator.§ Vet. lib. festinantes ire uidet. ET SVPER alios alij nunciant.§ De Romanis intelligendum, non de Etruscis. Itaque noua periodus instituenda est. CETERVM satis fretus esse etiam nunc tolerando certamini legatum.§ Vet. lib. Ceterum fretus satis esse etiam nunc. AGGER pondere suprastantium in fossam procubuit.§ Vet. lib. Super stantium. PER INTERREGEM ea comitia facta.§ Probo magis, Habita, quod est in Vet. lib. Q. APVLEIO.§ Appuleio. ex Capitol. tabulis.

QVA NON infimam plebem accenderent, sed ipsa capita plebis.§ Vet. lib. Qua non infimam modo plebem. ROGATIONEM promulgarunt.§ Vet. lib. Rogationem ergo promulgarunt. 113

VT TRES antiquae tribus Ramnenses, Tatienses, & Luceres.§ Has libro primo uocauit centurias, quas nunc tribus nominat. Easdem tamen & Plutarchus in Romulo, & Pedianus, & Festus tribus uocant. PRO LEGE Licinia quondam.§ De hac libro sexto tradidit. SEV Ap. Clausum, seu Ap. Claudium mauultis.§ Supra ostendi legendum, Seu Attium Clausum. SEMPER ista audita sunt eadem, penes uos auspicia esse, uos solos gentem habere.§ De patricijs loquitur, qui soli se gentem habere gloriabantur, quod est idem, atque gentiles esse. sic enim definit Gentiles in Topicis Cicero ex Scaeuolae sententia: Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum nemo seruitutem seruiuit, neque capite deminutus est. Eiusmodi uero esse se patricij profitebantur, quod Romulus tales legisset, idest, qui patrem, gentemque haberent. nam paullo post patricios interpretatur, qui patrem ciere possent, id est nihil ultra, quam ingenuos. Itaque lib. VI. Ap. Claudius ita loquitur. An hoc si Claudiae familiae non sim, sed unus Quiritum quilibet, qui modo me duobus ingenuis ortum, & uiuere in libera ciuitate sciam, reticere possim. Post autem haec laus gentilitatis cum plebeijs etiam communicata est, ut hoc loco Decius argumentatur. EN VMQVAM fando audistis.§ Vet. li. En Romae umquam fando audistis. QVI PATREM ciere auumque possent.§ Voces, Auumque, inducendae sunt: neque enim reperiuntur in Vet. lib. neque uero desiderantur. Patriciorum enim tradit etymologiam. eosque dictos ait, qui patrem ciere possent. Quod etiam Dionysius, & Plutarchus in Romulo prodidit. Qui uero, Auũ, addiderunt, id credo ea moti ratione fecerunt, quod subdit. Consulem iam patrem ciere possum, auumque iam poterit filius meus. Cuius orationis hic est sensus. Si patricij sunt, qui patrem ciere possunt, ego certe patricius, qui patrem consulem, multoque magis filius meus, qui patrem, & auum ciere consulem potest. VTI ROGATIS iubendam censeo.§ Supra ostendi, Vti rogas, legendum esse. PORCIA tamen lex sola.§ Vet. lib. Porcia inde lex. SI QVIS aduersus ea fecisset, nihil ultra, quam improbe factum adiecit. id quod, qui pudor tum hominum erat, uisum credo uinculum satis ualidum legis. nunc uix seruo ita minetur quisquam.§ Quidam legunt, serio. quod non probo. significat enim, cum seruis minantur, grauius minari, quam ut dicant, improbe fecisse. malum enim minabantur. ut libro IV. Audistis Quiritis sicut seruis malum minantem militibus?

SVLPITIO Auerrione.§ Sulpicio Sauerrione. ex Capitolinis lapidibus. EODEM anno ab Etruscis aduersus indutias paratum bellum.§ Indutiae datae fuerant in biennium Liuio, & Aemilio consulibus extremo anno CDLI. At hoc anno, qui est CDLIV aduersus indutias parant bellum. recte. non enim biennium completum est. neque enim annus, quo datae sunt, numeratur. Hoc dixi, ut defenderem a Glareani calumnia Liuium.

M. VALERIVM consulem omnes sententiae.§ Hic est M. Valerius Coruus, qui anno priore V, hoc uero VI consul creatus est, Plutarcho, Liuio, & Cicerone, & Suetonio auctoribus. PECVNIAM 114
ingentem sine labore, ac periculo paratam.§ Vet. lib. Partam. VT NEMO extra munimenta egredi auderet.§ Veteres libri, Munitiones. IN AGRVM Aequicolorum deducta. Vet. lib. In agro Aequicolarum. Recte utrumque. sic enim in epitoma lib. XIX. Colonia deducta in agro Sallentino Brundisium. & libro XX. Coloniae deductae in agro de Gallis capto Cremona, & Placentia. Aequicolarum, autem ab Aequicola scribendum, unde Virgilius, Duris Aequicola glebis. neque enim audiendus est Gelenius, qui Plinium scribentem Carseolanos esse Aquicolarum, Aequicolorũ emendat, atque deminutiuum esse ait. LEGEM recitari iussit, qua intra decem annos eundem refici consulem non liceret.§ Haec lex lata est anno CDXIII C. Marcio, Q. Seruilio consulibus. ut ait Liuius libro VII extremo. Ea uero nunc tenetur Q. Fabius. nam tertium consul fuerat anno CDXLV. Hic autem annus, quo quartus ei defertur consulatus, est CDLIV. Legis autem haec erat sententia, ut nemo postquam consul fuisset nisi exactis decem annis reficeretur, ita ut inter duos consulatus anni X intercessent, qui inter tertium & quartum Fabij consulatum numerari non possunt. Quod cum ita sit, ergo

merito

merito contemnenda sunt ea, quae a Glareano cõtra Liuium hoc in loco sunt dicta: De Scipione enim quod ille opponit suo loco respondebo. AB SVTRIO, & Nepete.§ Nepet. ut ante dixi.

NON fefellere ad Tifernum.§ Trifernum. ut ante. SIVE quia ex omnium.§ Vet.li.Seu quia ex omnium. sequitur enim alterum membrum: Seu quia discrimen. ET IPSOS nominatim iuuenes pari comitate utrumque nunc laudibus, nunc promissis onerat.§ Vet. lib. Vtcumque. AVERSOQVE hosti ab tergo repente se ostendere.§ Vet.lib.Et auerso hosti.

115 NI SECVNDA acies iussu consulis in primum successisset.§ Vet. lib. In primam. NON VERO tantum metu terruere.§ Vet.lib. Non uero metu tantum. CAPTI trecenti ferme, & uiginti § Vet.lib. Capti ad trecentos ferme, & triginta. NI P.Decius consul.§ Vet.lib. Ni P.Decius consul alter. NEC VALLI tantum, ac fossarum uestigia relicta, sed multa illis insigniora monumenta uastitatis circa, regionumque depopulatarum.§ Vet. lib. Sed multo illis insigniora monumenta uastatis circa regionibus, depopulatisque. CVM PRIMO uocatae Q. Fabium dicerent omnes centuriae.§ Primo uocatae centuriae dicebantur, quae primo post praerogatiuas uocarentur. Nam sic paullo post loquitur: Eumque & praerogatiuae, & primo uocatae omnes centuriae consulem cum L.Volumnio dicebant. Ex quo conuincitur in ueteribus libris esse mendose; Cum primo uocatum Q. Fabium.

FABIVS primo de se eadem fere.§ Vox, Primo, non est in ueteribus libris.

MAIESTATEMQVE pristinam tum honori, tum patricijs gentibus redderet.§ Id fore putabat nobilitas, si duo, ut ante, patricij consules facti fuissent. AD MVRGANTIAM, ualidam urbem.§ Stephanus μοργέντιον πόλις ἰταλίας. λέγεται καὶ μοργέ τια. τὸ ἐθ ικὸν μοργεντῖνος. AD ROMVLEAM urbem.§ De hac sic Stephanus. ῥωμηλία τῶν ἐν ἰταλίᾳ σαυνιτῶν πόλις. τὸ ἐθνικὸν ῥωμυλιάτης. CETERVM ibi plus laboris, ac periculi fuit. & defensa summa ui moenia sunt.§ Vet.lib.Nam & defensa. SED alterius P.Volumnij.§ L.Volumnij ex ipsomet Liuio, & Capitolinis tabulis. CETERVM magis eo profectum est, quod.§ Vet.lib.Eo magis.

116 IBI LONGIORES orationes habitae in eãdem ferme sententiam, in quam inter paucos certatũ uerbis fuerat.§ Vet.lib.In quam paucis ante certatum uerbis fuerat.recte. iccirco enim ait longiores nunc orationes habitas. IN CAMPANIAM, Falernumque agrum transscendunt.Vet.lib.In Campanum, Falernumque agrum. Per Vestinos in Campanum, Falernumque agrum transscendunt.§ Vescinos legendum est, a Vesci a opido in his locis, ut alibi dixi. nam Vestini Sabinos attigerunt, nõ Campanos. sic paullo post, Vestinum, & Falernum agrum. item: In saltu Vestino Falernum contingente, lege Vescinum, & Vescino. CALOENVM agrum.§ Calenum, sine diphthongo ex Capitolinis triumphis, & Graecis, καληνός. PRAEDAM, Praedaeque custodes exire, ignobile agmen.§ Vet. lib. Immobile agmen. Vere. nam subdit. Samnites praeda impediti. STATIVM Egnatium ducem.§ Vet.lib. Statium Minatium. QVOD fuerat dies decem octo.§ Vet.lib. Per dies decem, & octo.

ADVERSVS quattuor populos duces consules illo die deligi meminissent.§ Vet. lib. Duos consules. optime. Quattuor enim populos duobus consulibus opponit. QVI haud dubie tum primus omnium ductor habeatur, dictatorem fuisse extemplo dicturum.§ Ludit in uocibus Ductor, & Dictator. AD COLLEGAM P.Decium poscendum, id senectuti suae adminiculum fore.§ Vet. lib. Hunc senectuti suae.

117 ESSE praeterea uiros natos militiae.§ Vet.lib.Gnaros militiae. Vere. nam sequitur oppositum: Ad uerborum, linguaeque certamina rudes. sic supra: Gnaros Oscae linguae. CONSVLES creati Q. Fabius, & P.Decius, Ap.Claudius praetor, omnes absentes.§ Non est praetereundum hoc in loco, quin dicendi genus hoc, quod multos saepe, in primis autem Glareanum torsit, explicetur. Id est, quid sit apud Liuium, Absentem consulem, aut praetorem creari. non enim eum significat tantum, qui abest ab urbe, sed etiam, qui cum in urbe sit, abest a campo, in quo tamen comitia creandi magistratus caussa habeantur. Sic loquitur lib.IV. Plebs tribunos plebis Sex.Tempanium, A.Sellium absentes fecit. hos uero ex castris in urbem cum consule reuersos paucis ante uersibus tradidit. & hoc libro supra. Consul ex dictatura factus M.Valerius. Non petentem, atque adeo absentem creatum tradidere quidam. sic hoc loco. Q. Fabius, & P.Decius facti consules sunt, cum in campo non adessent, Ap. Claudius praetor, cum non solum in campo, se ne in urbe quidem tum, sed in Etruria uersaretur. Hoc autem ita esse aperte docet Dionysius lib.IX. de Ap. Claudio consule absente facto, i. ut ipse interpretatur qui in campum non descenderat, ἄππιον κλαύδιον πολλὰ ἀντειπόντα, καὶ οὐδὲν εἰς τὸ πεδίον ἐλθεῖν βουληθέντα ἕνεκα τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὐδὲν ἧττον προεβάλοσάν τε, καὶ ἐψηφίσαντο ἀπόντα ὕπατον.

PVBLICE uinum, ac thus praebitum.§ Vet. lib. Ac thus sacrificijs praebitum. QVAM arborem conseruisset.§ Vet.lib.Seruisset. VT QVOD populi sit, populus iubeat potius, quam gratificentur.§ Sic locutus est Pedianus in orat. pro Cornelio. Promulgauit legem, ne quis, nisi per populum legibus solueretur. eamque tulit inuitis optimatibus, qui uel pauci gratificari solebant. sic enim legendum est, non Paucos, ut uulgo legitur. nam ante praecesit. eaque ipsa senatusconsulta per pauculos admodum fiebant. QVI nomina dederitis, mecum ducam.§ Vet. lib. Dederint.

AD OPIDVM Aharnam.§ Vet.lib.Adharnaham. AD CLVSIVM, quod Camars olim appellabant.§

pellabant.} Hinc Polybius lib.II.σαμνῖται καὶ γαλάται παρετάξαντο ῥωμαίοις ἐν τῇ καμαρτίων χώρᾳ. Quos Polybius Camartinos uocat, eos Clusinos esse intelligendum est. MINVS quinque millia peditum, equitumque cum Fabio uenisse.} Vet.lib. Equitumque mille cum Fabio. Recte. minor enim numerus equitum debet esse, quam peditum.

L. POSTVMIVS Megillus.} Vet.lib.& lapides Capitolini, L.Postumius Megellus. 118

SAMNITI, Gallisque delegata pugna.} Vet.lib. Samnitibus, Gallisque. ETRVSCOS ex agro Sentinate ad suos fines tuendos mouit.} Polybius lib.II. ubi de hac re loquitur.Καὶ συμβαλόντες πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις ἐν τῶν σεντινατῶν χώρᾳ πρὸς τοὺς προειρημένους, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτειναν.

CAELESTIVM, infernorum iras.} Vet.lib. Infernorumque. CORNELIVS Scipio,& C.Marcius.} Vet.lib.L.Cornelius Scipio.

ET in Etruria per eos dies.} Vet.lib.Per eosdem dies. RES ex sententia gestae.& praeter ingentem.} Vet.lib. Nam praeter ingentem. PEDITVM quadraginta millia CCCXXX, equitum sex,& quadraginta millia.} In quibusdam libris est. Equitum sex millia.Recte.non enim equitum numerus numerum peditum superare debet. L. VOLVMNIVM proconsulem ducem consulibus, exercitumque eius legionibus consulum adijciunt. Vox, Ducem, non est in plerisque libris ueterib. & inducenda est.Nam sine ea praeclare stat ἀντίθεσις. Adijciunt proconsulem consulibus, & exercitum pro consulis legionibus consulum. IN TIFERNVM montem.} Trifernum. ut ante. ET PARTE alia in Esetrunium, quaeque Vulturno adiacent flumini,descendere.} Vet. lib. Et parte alia in Aeserniacum,quae Vulturno adiacet flumini.ut agrũ Aeserniae intelligat opidi Samnitiũ. AGRVM Vestinum,Formianumque.} Lege,ut supra,Vescinum. L. VOLVMNIVS proconsul sequeretur.} Vet.lib.Pro consule. SVPERSVNT etiam nunc Samnitium bella,quae continua per quartum iam uolumen,annumque sextum, & quadragesimum a M. Valerio, A. Cornelio consulibus, qui primi Samnio arma intulerunt, agimus. Rotundus numerus erit, si annus consulum Valerij, Cornelijque numerabitur,idest si anni extremi non negligentur. neque uero aliter loqui potest,cum dicat, Bella agimus per annum XLVI. alibi, ut ostendam, primum annum non numerat. L.POSTVMIVS Megillus.} L.Postumius Megellus. ut ante. ATTILIVS.} Atilius, Veteres libri, & Capitolini lapides. VELVT ex composito ibi obuium habuere hostem.} Veteres libri plerique, habuit. & recte. refertur enim ad uocem, Atilius. SAMNITES prohiberentur.} Venustior est prisca lectio.Samnitem prohiberent.Cuius hic est sensus.Romani ibi obuium habuerunt hostem Samnitem, ubi & intrare, nedum uastare Samnitium agrum ipsi prohiberentur, & egredi in fines populi Ro. Samnitẽ prohiberent.Deinde nouae periodi faciendum est initium.Cum castra castris. QVAM aedilis curulis ex multaticia pecunia faciendam curauerat,dedicauit.} De L. Postumio Megello consule loquitur,quem in aedilitate aedem Victoriae faciendam curasse ait. cum supra tamen huius aedilitatis nulla mentio fit. neque hoc librorum uitio. Est enim hoc Liuio familiare, ut magistratus alicuius, aut legis,aut rei, non anno illo, quo de ea actum est, uerum multos post annos mentionem inferat. Quae res saepe angit Glareanum, ut in lege Oppia abroganda, quam numquam ante latam esse scripserat,lib.XXXIV. POSTVMIVS Milioniam oppugnare adortus.} Vet.lib.Miloniam.Item Stephanus μιλωνίαν urbem esse Samnitium clarissimam scribit.

AB HORA quarta usque ad octauam ferme horam.} Vet.lib.Ab hora quarta diei ad octauam. 120

HOSTEM in castra uenturum, nisi illi extra exissent.} Vet. lib. Nisi ipsi. ARMATIS ac dimicantibus dubiam uictoriam esse.} Turpe mendum sensum attendentes tollimus. ita. Haud dubiam uictoriam esse. siquidem altera, quae sequitur pars ἀντιθέσεως id ostendit.Qui nudus atque inermis hostem maneat, ei aut mortem, aut seruitutem patiendam. TVM uero consul indignum facinus esse uociferari.} In manuscriptis est. Tunc,Enimuero, consul, indignum facinus esse uociferari. Est autem Enimuero uox indignationis,& dolori exprimendo aptissima. sic libro VI.Enimuero indignum facinus uideri. & libro XXII. Tum Metilius id enimuero ferendum esse negat: & libro XXXIIX. Enimuero,inquit consul, ferri iam ludificatio ista non potest. PROCEDVNT aduersus hostem nec spe,nec animo certiorem.} Vet. lib. Fortiorem. Egregie. Nam de Romanis dixit, Maesti,ac prope uicti. PROCVRRERANT Samnites.} Vet.lib.Procurrerunt. NVMERVS fuit septem millia CCC.} Vet.lib. Septem millium, ac ducentorum. NVMERVS relatus septem millia trecenti.} Vet.lib. Septem millium & ducentorum. L. HORATIVM, M.Valerium consules.} M.Horatium, L.Valerium, fuerunt enim anno CCCIII ab urbe condita. Liuius, Dionys.Cassiod.

NOVA lege, ut qui iuniorum non conuenisset ad imperatorium edictum, quique iniussu abisset, caput Ioui sacratum erat.} Vet.lib. Sacratum esset. IBI EX libro uetere linteo lecto sacrificatum sacerdote Ouio Paccio quodam.} Sunt, qui ambigant, Lecto, ad librum ne, an ad sacerdotem referendum sit. Mihi non est dubium, quin ad librum referatur. hic enim est sensus. In eo linteis contecto loco ex ueteris libri lintei lectione sacrificatum est, Ouio Paccio quodam sacerdote rem diuinam faciente. TVM in loco circa omni contecto arae in medio.} Paullo ante hunc locum linteis contectum dixit.In hoc ergo loco tam undique clauso erant arae in medio, uel, ut Festus ait, 121

ara. EIS dictum, ut uir uirum legeret.§ Vet.lib. Eis edictum. sic supra lib. IX. Etrusci lege sacrata coacto exercitu, cum uir uirum legisset.& Virgil.XI.Legitque uirum uir. EA LEGIO lintеata ab integumēto consaepti, quo sacrata nobilitas erat, appellata.§ Vt Saeptū, sic Consaeptum dicitur, qua uoce usus est & Varro,& Columella. Vocat autem cōsaeptum, locum undique saeptum cratibus, qui quod linteis erat contectus, linteatae legioni dedit nomen, quae ibi conscripta est. Quare Festus ait. Legio Samnitium linteata appellata est, quod Samnites intrantes singuli ad aram uelis linteis circumdatam, non cessuros se Romano militi iurauerunt. PAPIRIVS nouo exercitu (ita decretum fuerat) scripto.§ Vet.lib.Ita enim decretum fuerat. AVREAM olim, atque argenteam Samnitium aciem a parente suo occidione occisam.§ De hac re lib.IX.Duo exercitus erant.Scuta alterius auro, alterius argento caelauerunt. DATVM hoc nomini.§ Vet.lib.Datum hoc forsan nomini. EXEVNTI iam in aciem.§ Vet.lib.Iam forte in aciem. C.CEDITIVM, & Treboniū.§ Vet. lib. C.Caedicium,& C.Trebonium. PROMOVENT & Samnites signa, insequitur acies ornata, armataque.§ Ornatam uocat Linteatam legionem, cui dixit arma fuisse insignia data, ut inter ceteros eminerent, ea fuit XVI milliū. Armatam alteram uocat XX millium, quam post linteatam conscriptam esse dixit.

122 VT PARVO admodum plures caperentur.§ Vet. lib. Paruo admodum numero plures.

NEQVE obsidio, neque bellum ex aequo erat.§ Papirius, inquit, ad Saepinum difficilius bellum gessit. Etenim saepe in acie, saepe in agmine, saepe circa ipsam urbem aduersus eruptiones hostium pugnauit. Neque uero aut obsidendi, aut dimicandi facilis,& expedita ratio erat, quod Samnites non minus acriter armis moenia sua defenderent, quam ipsi se muris tutarentur. Quod autem ait, In agmine, in itinere faciendo intelligit. Haec dixi, quia Glareanus uitium subesse suspicatur sine caussa.

TRANSIERE, ac transuecti.§ Vet. lib. Transuecti sunt. AERIS grauis transuecta uicies centum millia,& quingenta triginta millia.§ Vet.lib. Aeris grauis magna uis transuecta, uicies centies millies,& quingenta triginta millia. Sic etiam lib.XXVI. Et auri, argētique relata ad imperatorem magna uis. MINVS duo millia capti.§ Vet.lib.Capta. In Etruria Troilium.§ Trossulum. Plin. lib.33.cap.2.

123 SERVILIO Tullo.§ Ser.Tullio. Plutarchus in libro de Fortuna Romanorum, cum multarum aedium Fortunae a Ser. Tullio dedicatarum meminerit, Fortis tamen Fortunae ab eo dicatae non meminit. De ea tamen scriptum est apud Varronem libro V. de Lingua Latina. CENSA capitum millia ducenta sexaginta duo.§ Et Liuiani, & epitomarum manuscripti libri, Septuaginta, habent. CENSORES uicesimi sexti a primis censoribus, lustrum undeuicesimum fuit.§ In Capitolinis fragmentis hoc lustrum tricesimum esse scriptum est. Varietatis caussa est, quod Liuius decem lustra ante censores creatos acta praeterire uidetur. Numerus etiam hic censorum negligentiam eius arguit in tradendis ante censoribus. neque enim qui ab eo supra editi sunt hanc summam conficere possunt.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XI

EOQVE insulam Tiberis egresso, eodem loco sedes Aesculapij constituta est.§ Castiga ex fide Vet.lib. Aedes Aesculapio consecrata est. Nam Festus etiam libro IX. inquit. In insula Aesculapio facta aedes fuit, quod aegroti a medicis aqua maxime sustententur. & Valerius libro primo. At in ripam Tiberis egressis legatis, in insulam, ubi templum dicatum est, transnauit. PLEBS propter aes alienum,& graues & longas seditiones ad ultimum secessit in Ianiculum.§ Vet.lib. Post graues, & longas seditiones. Nam Augustinus etiam libro III.cap. XVII de ciuitate Dei ita loquitur. *Post graues & longas Romanas seditiones ad ultimum plebs in Ianiculum hostili diremptione secessit.*

VNDE a Q. Hortensio dictatore deducta est.§ De hoc dictatore sic Plinius libro XVI. *cap.* X. Q. Hortensius dictator, cum plebes secessisset in Ianiculum, legem in Esculeto tulit, ut, quod ea tulisset, omnes Quirites teneret. Idem scribit Gellius libro XV.cap.XXVII. Idem est libro primo Institutionum Iustiniani. Hac de re supra dixi in librum octauum. COLONIAE deductae sunt Castrum, Sena, Hadria.§ De Sena per hos annos in agro Gallorum deducta, Polybius lib. II.

VOLSINIENSES.§ Vulsinienses, lapides Capitolini.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XII

L. CAECILIVS praetor.§ Hunc Caecilium praetorem Orosius, & Augustinus lib. III. cap. XVII, uocant. Polybius libro I. I. λεύκιον στρατηγὸν nominat. in eiusque occisi locum suffectum esse M'. Curium. DVCE, qui praeerat classi, occiso.§ Vet.lib. Duumuiro, qui praeerat classi. Duumuiri autem nauales creari primum coepti sunt anno ab urbe condita CDXLIII. BRVTIOS.§ BRVTTII duobus t t in Capitolinis lapidibus scribuntur. itemque in nummis argenteis, quos perantiquos pater habet tuus, cum his litteris ΒΡΕΤΤΙΩΝ. praeterea Eustathius in Dionysium docet, omnino

Βρεττίας

βρεντίους διὰ δύω τ esse scribendos. Cvm in praesidium Rheginorum legio Campana cum praefecto Decio Iubellio missa esset.} Polybius lib. I. hunc δέκιον καμπανὸν uocat.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XIII

Valerivs Leuinus.} Laeuinus, ex Capitolinis lapidibus a Laeuo, ut Crassinus a Crasso, Albinus ab Albo. Plutarchus in Pyrrho mendose ἀλβῖνος habet, pro λαιβῖνος. C. Fabricivs missus ad eum, ut.} Vet. lib. Missus ad eum a senatu, ut. Cyneas legatus.} Cineas. sic enim Plutarchus in Pyrrho. sic Suidas, κίνεας. Iamdiv a consilijs publicis abstinuerat.} Vet. lib. Consilijs publicis se abstinuerat. P. Domitivs censor primus ex plebe lustrum condidit.} Vet. lib. Cn. Domitius. Quod placet. est enim Cn. Domitius, qui per haec tempora cum P. Dolabella consul fuit. praeterea Publij praenomen nusquam alias in Domitia gente reperi. ut autem C. Marcius Rutilus primus e plebe censor fuit, auctore Liuio, sic Cn. Domitius primus e plebe censor lustrum condidit.

Cvm Carthaginiensibus quarto foedus renouatum est.} Huius foederis meminit Polybius libro tertio. τελευταίας ποιοῦνται συνθήκας ῥωμαῖοι κατὰ τὴν πύῤῥου διάβασιν πρὸ τοῦ συστήσασθαι τοὺς χαρχηδονίους τὸν περὶ σικελίας πόλεμον. Is, qvi ad eum a Pyrrho transfugerat.} Hunc alij Timocharem, alij Niciam appellarunt. auctor Gellius lib. tertio, cap. octauo. 124

IN. EPITOMEN. LIBRI. XIV

Cvrivs Dentatus, cum delectum haberet, eius, qui citatus non responderat, bona uendidit.} Vet. lib. Bona primus uendidit. Hac de re sic Varro, ut est apud Marcellum. Manius Curius consul in Capitolio cum delectum haberet, nec citatus in tribu ciuis respondisset, uendidit tenebrionem. Valerius & bona, & ipsum, qui citatus erat, uenisse à Curio scribit lib. VI. cap. III. Pyrrhvm iterum ex Sicilia in Italiam reuersum uicit.} Vet. lib. Iterum Pyrrhum. praeclare. est enim aliud iterum reuersum, & iterum uicit. Est autem, iterum uicit, intelligendum. Censa sunt capita ciuium CCLXXI. millia.} Placet legi CCLXXXI millia. ut singulis lustris numerus ciuium augeatur. Nam tertio ante lustro censa sunt CCLXXII millia, altero uero CCLXXIIX, hoc CCLXXI, proximo insequenti CXCII. Coloniae deductae sunt Posidonia, & Consa.} Cossa legendum est. Velleius lib. primo. Cossam, & Paestum colonias deductas ait Fabio Dorsone, Claudio Canina consulibus. & Plin. libro III. cap. V. Cossam Vulcientium coloniam deductam ait. Ita etiam lib. Vet.

Carthaginensivm classis auxilio Mamertinis uenit, quo facto ab ijs foedus uiolatum est.} Primum intelligendum est placere antiquis grammaticis, Carthaginiensium dici, quod a casu dandi eiusmodi nomina edantur additis syllabis Ensis, idque praeceptum uersu Ennij confirmari. Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginiensis. deinde uocem, Mamertinis, mendum continere. neque enim de Mamertinis adhuc dicendi locus est, uerum initio belli Punici. & Mamertinis quidem etiam tum non Poeni, sed Romani uenerunt auxilio. Tarentinis autem reponendum est, non solum quia ita habent manusscripti libri, sed etiam, quia Hanno Carthaginensis apud Liuium libro XXI. id factum esse significat, cum ait. Sed ut Tarento tum, & Italia non abstinueramus ex foedere, sic nunc Sagunto non abstinemus. sic Orosius, ut ibi dicam. Pyrrhi mortem.} Vet. lib. Pyrrhi regis mortem.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XV

Salentini.} Sallentini duobus ll scribi debent ex fide Capitolinorum triumphorum, & Graecis scriptoribus. sic enim Stephanus σαλλεντία πόλις μεσσαπίων, τὸ ἐθνικὸν σαλλεντινός. Tvnc primum populus Romanus argento uti coepit.} Plin. lib. XXXIII. cap. III. Q. Fabio consule argentum signatum est annis quinque ante primum Punicum bellum coeptum. Qvaestorvm numerus ampliatus est.} In Vet. lib. est, Quaestorum numerus ampliatus est, ut essent. Desideratur autem numerus. sic enim in Epitoma lib. II. Numerus tribunum ampliatus est, ut essent XXI. & libri decimi. Collegium augurum ampliatum est, ut essent nouem. & libri XX. Praetorum numerus ampliatus est, ut essent quattuor. Puto legendum hic esse. ut essent octo. Quaestores enim primum duos creatos esse anno primo post reges exactos scribit Plutarchus in Poplicola. Duos deinde his additos esse, ut essent quattuor, duos qui urbanas, duos, qui militares res curarent anno ab urbe condita CCCXXXIII tradit Liuius, lib. IV. & lib. VI. & Tacitus lib. XI. cum autem Tacitus subsequatur his uerbis, Mox duplicatus quaestorum numerus stipendiaria iam Italia, & accedentibus prouinciarum uectigalibus, eos profecto octonos factos esse hoc tempore significare uidetur.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XVI

ORIGO Carthaginiensium, & primordia urbis referuntur.} Vet. lib. Vrbis eorum referuntur. CENSA sunt ciuium capita CCCLXXII millia.} Melius Eutropius, qui CCXCII millia edit. Etenim tertio ante lustro censa sunt CCLXXIIV millia, neque interea clades ulla accepta est, ut tantopere ciuium numerus imminutus sit. EDIDIT primus.} Vet.lib.Primus edidit. ESERNIA.} Vet.lib.& Graeci, Aesernia. RES praeterea contra Poenos, & Volscos prospere gestas continet.} Dij boni quid hoc tempore rei Romanis cum Volscis erat toties uictis? certe nihil. Ergo non Volscos, sed Vulsinios scribe, ut est in Vet.lib. Cum quibus hoc tempore bellatum esse docent historici, & maxime Capitolinus M.Fuluij Flacci consulis triumphus de Vulsiniensibus primo anno primi belli Punici actus.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XVII

CN. DVILIVS COS.} C. Duilius Vet.lib. lapid. Cap. & reliqui. OB QVAM caussam ei perpetuus honos habitus est, ut reuertenti a cena tibicines canerent, & funale praeferretur.} Vet. lib. Perpetuus quoque honos habitus est, ut reuertenti a cena tibicine canente funale praeferretur. sic Valerius lib. III. cap. VI. Ad funalem cereum praeeunte tibicine, & fidicine a cena domum reuerti solitus est. M. CALPVRNII tribuni militum uirtute.} Hunc lib. XXI. Calpurnium Flammam nominat Liuius. eundem Q. Caedicium Cato, alij Laberium appellarunt. auctor Gellius lib. III. cap. VII.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XIIX

ATTILIVS Regulus in Africa.} Vet.lib. Atilius Regulus consul in Africa. SERPENTEM portentosae magnitudinis. Hanc historiam a T. Liuio curiose pariter, ac facunde relatam scribit Valerius libro primo. Quam eandem recitat etiam ex Aelio Tuberone Gellius lib. VI. CVM aliquot proelijs aduersum Carthaginienses pugnasset.} Vet.lib. Cum aliquot proelijs bene aduersus Carthaginienses pugnasset. INTER caussas petendi successoris erat, quod agellus eius a mercenarijs deuastaretur.} Vet.lib. A mercenarijs desertus esset. Sic Valer. lib. quarto, cap. IV. Consulibus scripsit uillicum in agello, quem septem iugerum in Pupinia habebat, mortuum esse, occasionemque nactum mercenarium amoto inde rustico instrumento, discessisse. ideoque petere, ut sibi successor mitteretur, ne deserto agro non esset, unde uxor, & liberi sui alerentur. T. CORVNCANVS.} Ti. Coruncanius. Vet.lib. Triumphi Capitolini. Polybius, Pomponius de origine iuris. M. SEMPRONIVS Sophus, Valerius Maximus censores.} P. Sempronius Sophus, M. Valerius Maximus censores. ex Capit. lap.

CENSA sunt ciuium capita CCCXVII millia CCXVII.} Vet.li. CCXCVII millia DCCXCVII. recte. Nam priore lustro ex Eutropij sententia censa sunt CCXCII millia. ET SI eam minime impetraret.} Vet.lib. Et si eam non posset impetrare. IVREIVRANDO adstrictus est rediturum.} Vet.lib. Iureiurando adstrictus rediturum.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XIX

C. GLAVCIAM dixit.} Et hic & apud Suetonium in Tiberio legendum est, Claudium Gliciam. ex Capitolina huius Dictatura, apud Suetonium enim est Iliciam. COLONIAE deductae sunt Fregellae.} Vet.lib. Fregenae. optime. Fregellae enim Colonia deductae sunt anno CCCCXXVII. in agro Volscorum, auctore Liuio libro IIX. Idem etiam Fregenarum meminit maritimae coloniae li. XXXI. Alsij porro, & Fregenarum meminit Cato in fragmentis Originum, & Plin. lib. III. cap. V. Eadem menda est apud Velleium lib. II. ubi ait. postque XII. annos Aesulum, & Alsium, Fregellaeq. post biennium, proximoq. anno Torquato, Sempronioq. consulibus Brundisium. legendum est enim Fregenae. CENSA sunt ciuium capita CCLI millia.} Priore lustro censa sunt CCXCVII. millia, hoc autem CCLI. minore multo summa. Hic autem numerus (si probe habet) iccirco imminutus est, quia maxima pars, cum P. Claudius consul rem nauali proelio male gessisset, interijt. ALVDIS diuertens.} Vet.li. Reuertens, Gellius li. X. cap. VI. de hac eadem Claudia. a laudis exiens. OB EAM caussam multata est.} Vet.lib. Multa ei dicta est. Sic loco citato Gellius, ob haec mulieris uerba tam improba, ac tam inciuilia C. Fundanius, & Ti. Sempronius aediles pl. multam dixerunt ei aeris grauis XXV millia. Id factum Fabio Licino, Otacilio Crasso consulibus. De eadem Suetonius in Tiberio.

REBVS aduersus Poenos pluribus ducibus gestis.} Vet.lib. A pluribus ducibus prospere gestis. DVAE tribus adiectae sunt Velina, & Exquilina.} Turpis menda est in uoce Exquilina. haec enim tribus una fuit ex urbanis quattuor a Ser. Tullio Rege factis, ut supra diximus. Itaque non Exquilina, sed Quirina restituendum est, manuscriptis praesertim libris ita admonentibus.

IN

IN . EPITOMEN . LIBRI . XX

Spolitium.§ Vet.lib.Spoletum. Priscianus etiam ita dicendum esse contendit. Tutia uirgo.§ Vet.lib. Tuccia. Sic alibi Tucciae gentis mentio. Qui in Italiam eruperant.§ Vet. lib.Irruperant. Eo bello populus R.sociorum,Latinique nominis trecenta millia armatorum habuisse dicitur.§ Vet.lib.ad trecenta millia. Eadem summa colligitur etiam ex Polybij lib. II.qui quot quique socij pedites, quot equites dederint, exponit. In summa tamen concipienda inest apud eum labes. inquit enim omnem exercitum tam Romanorum,quam sociorum fuisse,pedites ὑπὲρ πεντεκαίδεκα μυριάδας,cum sit legendum πεντήκοντα. equites autem fuisse ἑξακισχιλίους, cum sit legendum ἑξακισμυρίους aperte ex uerbis eiusdem. Bellum Illyrijs propter unũ ex legatis,qui ad eos missi erant occisum,indictum est.§ Legatos duos missos scribit Polybius lib. II.C.& L.Coruncanios. ex ijs alterum Teutae reginae iussu fuisse interfectum,qui liberius in eam inuectus fuerat.ὥς τε ἀποστεῖλαι τινὰς τὸν παρρησιασάμενον τῶν πρέσβεων ἀποκτεῖναι. M. Claudius Marcellus consul occiso Insubrium Gallorum duce Viridomaro opima spolia retulit.§ Lege Virdumaro. Sic enim Propertius libro quarto. Virdumari genus hic Rheno iactabat ab ipso. & in lapidibus Cap. M. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS . COS. DE . GALLEIS . INSVBRIBVS . ET . GERMAN. ISQVE . SPOLIA . OPIMA . RETTVLIT . DVCE . HOSTIVM . VIRDVMARO . AD . CLASTIDIVM . INTERFECTO . Iterum Illyrij cum rebellassent domiti in deditionem uenerunt.§ De Illyrijs priore bello triumphauit Cn.Fuluius Centumalus cos.ut est in Capit.Triumphis. De ijsdem hoc tempore L. Aemilius Paullus Polybio auctore libro tertio. Eius belli initium intulit Teuta regina, huius Demetrius Pharius Rex.

Cum ante dispersi fuissent.§ Vet.lib.Cum ante per omnes dispersi fuissent. Munivit, & circum Flaminium exstruxit.§ Locus, ut omnes sentiunt,mancus, ita restitui debet. C. Flaminius censor uiam Flaminiam muniuit,& circum Flaminium exstruxit.De uia,& circo a C. Flaminio hoc anno censore factis auctor est Cassiodorus,& Festus.De lustro condito C.Flaminio,& L.Aemilio censoribus Liuius lib.XXII, & XXIII. ut de hac lectione omnino dubitandum non esse uideatur. Cassiodorus ita. L.Veturio,C.Lutatio consulibus uia Flaminia munita,& circus Flaminius factus est. Festus autem ita. Flaminius circus,& Flaminia uia dicta est a Flaminio censore, qui interfectus est ad lacum Trasimenum.Circus Flaminius,quondam prata Flaminia dictus.Liuius libro tertio.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXI

In Italia belli secundi Punici acta narrantur.§ Malim, ut alibi: Initia narrantur.

Pyreneo saltu.§ Pyrenaeo.sic Graeci πυρηναίας Fusis, qui obsistere ei conati erat.§ Vet.li. 125
Fusis Volcis,qui.Sic autem tradit de Volcis Liuius.

IN . LIBRVM . XXI

Perfecto Africo bello.§ Hoc bellum cum mercenariis militibus per quinquennium in Africa Carthaginienses gesserunt post bellum primum Punicum.auctor Polybius lib.primo. Tactis sacris iureiurando adactum.§ Hoc narrat Antiocho Hannibal apud Polybium libro tertio.

Sicilia, Sardiniaq. amissae.§ Sicilia amissa est primo Punico bello.Sardinia inter primum & secundum. auctor Polybius. Nimis celeri desperatione rerum.§ Vet. lib. rerum desperatione. Haec sententia sumpta est a Polybio. καρχηδόνιοι γὰρ βαρέως ἔφερον καὶ τὴν ὑπὲρ σικελίας ἧτταν. συνεπέτεινε δὲ αὐτῶν τὴν ὀργὴν τὰ κατὰ σαρδόνα, καὶ τὸ τῶν τελευταίων χρημάτων πλῆθος.mille autem ducenta talenta imposita tradit. Per quinque annos.§ Malim Per quattuor. Nam Polybius libro primo extremo scribit tribus annis, & quattuor mensibus hoc bellum esse confectum. τρία μὲν οὖν ἔτη, καὶ τέτταρας πως μῆνας ἐπολέμησαν οἱ μισθοφόροι πρὸς τοὺς καρχηδονίους. Vt appareret, maius eum,quam quod gereret.§ Vet. lib. Vt appareret omnibus,maius eum. Flore aetatis,uti fuerunt,primo Hamilcari conciliatus.§ Hac de re Polybius nihil. Paullo tamen post,Anno,florem aetatis, inquit, Hasdrubal quem ipse patri Hamilcari fruendum dedit. Gener inde ob altam indolem profectus animi adscitus.§ Vet.lib. ob altam indolem animi profecto adscitus. In quibusdam etiam lib. Profecto,uacat. In imperio positus.§ Vet.lib.Imperio potitus. Cum hoc Hasdrubale &c.foedus renouauerat populus Romanus, ut finis utriusque imperij esset amnis Iberus.§ Hoc sextum fuit foedus cum Poenis ictum Hasdrubale duce.Itaque recte Cato libro quarto Originum dixit. Carthaginienses sextum de foedere decessere.Tertii foederis meminit Liuius libro nono P.Cornelio Aruina,Q.Marcio Tremulo consulibus. Quarti in epitome lib.XIII.dum cum Tarentinis,& Pyrrho bellabatur. Quinti Polybius libro tertio confecto primo Punico bello. Sexti cum Hasdrubale icti,& Polybius lib.tertio & hoc libro saepius Liuius. Hannibal intra praetorium delatus.§ Vet.lib. in praetorium. Praerogativam militarem.§ Polybius τὴν τῶν στρατοπέδων αἵρεσιν. Hũc uix dum puberem Hasdrubal literis ad se accersierat.§ Vix dum puberem appellat iuuenem natum annos ad XXII. Id ita esse apparet ex eo, quod

quod Probus tradit, imperium Hannibali mortuo Hasdrubale esse delatum, cum esset minus XXV annis natus. per triennium autem ante sub imperatore Hasdrubale militasse scribit hoc loco Liuius. Atq. hoc idem alia etiam confirmari ratione potest. Hannibal enim anno aetatis nono cum patre Hamilcare in Hispaniam uenit, qui per annos IX in ea prouincia fuit. his annis, qui XVII esse concipiuntur, si IIV, quibus successor Hamilcaris Hasdrubal in Hispania rem gessit, adiunxeris, annorum XXV summam effeceris. ex quibus triennio detracto, relinquuntur anni XXII, quos natus Hannibal Carthagine in Hispaniam ad Hasdrubalem miles uenit. Haec ex Liuij, & Polybij uerbis omnia collecta sunt.

DEINDE breui effecit, ut patri in se minimum momentum ad fauorem conciliandum esset. § Vet. lib. Vt pater in se. VESTITVS nihil inter aequales excellens, arma, atque equi conspiciebantur. § Conspiciebantur, conspicua erant, intellexit. uestitu non differebat a ceteris, armis, & equis differebat. sic alio loco. Conspectum esse, pro excellere dixit. Hoc non intelligens Glareanus, interpretatur. si quando arma, & equi conspiciebantur, equitum, peditumque idem primus erat. quo nihil absurdius.

HAS tantas uiri uirtutes ingentia uitia aequabant: inhumana crudelitas, perfidia plusquam Punica, nihil ueri, nihil sancti, nullus deum metus. § Saepe, ut dixi, sententiam pro nomine ponit, ut Sallustius de Catilina. Animus audax, subdolus, uarius, cuiuslibet rei simulator, ac dissimulator, alieni appetens, sui profusus, ardens in cupiditatibus, satis eloquentiae, sapientiae parum. VLTIMVS conserto proelio excedebat. § Vet. lib. Confecto. § QVIBVS oppugnandis, haud dubie Romana arma mouebantur, in Olcadum fines prius induxit exercitum. § Vox una deest, quae maxime sententiam sustinet. ea ex uet. lib. reuocanda est. Quibus oppugnandis, quia haud dubie Romana arma mouebātur. de Olcadibus Polybius, & Stephanus. VT NON petisse Saguntinos, sed rerum serie finitimis domitis gentibus, iungendoq. fractus ad id bellum uideri posset. § Vet. lib. Iungendisque. Sic paullo ante. Sollicitandis gentibus, imperioq. iungendis suo. CARTEIAM urbem caput gentis eius. § Carteiam Olcadum caput esse ait, cum sit urbs Bastulorum ad Calpen mōtem auctore Ptolemaeo, Plinio, & praeter ceteros ipsomet lib. XXIIX. Ad Carteiam classe accessit. Vrbs ea in ora Oceani est. Quare secutus Polybium lego Altheiam. in eo enim est ἀλθίαν. est autem Olcadum urbs teste Stephano. ἀλθαία πόλις ὀλκάδων, οἱ δὲ ὀλκάδες ἔθνος ἰβηρίας πλησιόχορον καρχηδόνος. ἣν καλοῦσιν καὶ καινὴν πόλιν. τὸ ἐθνικὸν ἀλθαῖος. CVNCTIS ciuium suorum, sociorumq. animis in se firmatis. § Vox, suorum, abest a uet. li.

HERMANDICA. § Polybius ἐλμάντικα. Stephanus. ἐλμαντική πόλις ἰβηρίας ἐντὸς ἔθνους ποταμοῦ. πολύβιος γ. Itaque Helmandica lego. ARBACALA. § Vet. lib. Arbocala. Polybius ἀρβύκαλα.

CARTEIORVM urbs ui capta. § Vet. lib. Carthorum. Polybius Vaccaeorum. Itaque eandem uocem repono. dixit enim in Vaccaeos promotum bellum. CONCITANT Carpetanos. § Hos ubique καρπησίους uocat Polybius. IN RIPA elephantos ante quadraginta disposuit. § Non uereor ne uox, Ante, mendose sit, pro, Ad; siquidem Polybius ait. καὶ τοῖς θηρίοις, οἷς εἶχε περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμὸν i. & Elephantis, quos ad quadraginta habuit. Sic alibi docebo ex At, Ante factum esse.

OLCADVM, Vaccaeorumque centum millia fuere. § Polyb. item. πλείους ἢ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων.

VEL INERMI equite equo temere acto peruerti posset. § Vet. lib. Vel ab inermi equite.

126 POSTREMI, quibus ingressus in suam ripam tutior fuit. § Vet. lib. Postremis, quibus regressus in suam ripam tutior fuit. Egregie. ut sit. postremis Hannibal fugam ex ripa fecit. QVOS cum adisset idem, qui litis erat sator, nec certamen iuris, sed uim quaeri appareret. § Vet. lib. Quibus cum adesset idem, qui litis erat sator. sensus est. Hannibalem, qui litem inter Turdetanos, & Saguntinos serebat, Turdetanis affuisse contra Saguntinos. LEGATI a Saguntinis Romam missi auxilium ad bellum iam haud dubie imminens orantes. Consules tunc erant. P. Cornelius Scipio, & T. Sempronius Longus. § Dissentit Liuius a Polybio, quem maxime tamen in hoc bello tradendo sequitur, de rebus ab Hannibale in Hispania gestis, de anno, quo Saguntus oppugnata est, & quo legati ad Hannibalem missi sunt. Quia uero multo uerisimilius & planius haec omnia Polybius explicat, ea quemadmodum apud ipsum disposita sint, prius demonstrabo, tum demum, quae Liuius addiderit, subiungam. Sic igitur Polybius. P. CORNELIO, M. Minucio consulibus.

Hannibal mortuo Hasdrubale imperator in Hispania declaratus in Olcadum fines trāsgressus Haltheiam capit. & Carthaginem in hiberna recedit. L. Veturio, C. Lutatio consulibus. Hannibal uere primo in Vaccaeos ducit, Arbocalam, & Helmandicam eorum urbes capit. Carpetanos in deditionem accipit. Quo terrore finitimi Saguntini compulsi Romam legatos res has nunciatum mittūt. Legati Romani in Hispaniam uenientes ab Hannibale Carthagine Noua, dum in hibernis esset, auditi sunt. Bellum Hannibali indictum, nisi Sagunto abstineret. ab ijsdem idem Carthagine factum.

M. Liuio, L. Aemilio consulibus. Hannibal Carthagine noua profectus Saguntum oppugnat, & intra octo menses capit. & in hyberna reuersus omnes milites domum ad suos reuisendos misit. Legati alteri Carthaginē missi ad deposcendum Hannibalem rupti foederis auctorem, & nisi traderetur, ad bellum aperte indicendum, indictum est. P. Cornelio Scipione, Ti. Sempronio Longo consulibus. Hannibal motis Carthagine Noua castris trāsiecto Ibero Ilergetes, Bargusios, Ausetanos, & ceteros Hispaniae populos usque ad Pyrenaeos montes subigit. ijsque superatis per Galliam ad Alpes uenit. & in Italiam quincto mense, quam Carthagine mouerat, transgressus P. Cornelium consulem

lem ad Ticinum, Ti. Sempronium consulem ad Trebiam fundit. Haec Polybius: cui assentiri uidetur Probus, qui per triennium res in Hispania ab Hannibale gestas scribit. Liuius autem ita: L. Veturio, C. Catulo consulibus. Hannibal Altheiam Olcadum capit, & in hiberna Carthaginem Nouam reuertitur. M. Liuio, L. Aemilio consulibus. Arbocala, & Helmandica Vaccaeo rum, & Carpetani subacti, Saguntus oppugnari coepta. P. Scipione, Ti. Longo consulibus. Legati Saguntini, qui antequam Saguntus oppugnaretur profecti erant, his consulibus Romá perueniunt. Legati Romani P. Valerius Flaccus, Q. Baebius Tamphilus in Hispaniam ad Hannibalem Saguntum oppugnantem cum uenissent, & ab eo non admissi, Carthaginem profecti. Saguntum octauo mense, quam coeptum erat oppugnari, captum. inde in hiberna Hannibal secessit. quincto deinde mense, quam ex hibernis profectus est, in Italiam uenit. Quae si ita sunt, inquit fieri non potuit, ut P. Cornelius, & Ti. Sempronius consules fuerint, ad quos, & in principio oppugnationis legati Saguntini missi sint, & qui in suo magistratu cum Hannibale, alter ad Ticinum amnem, ambo aliquanto post ad Trebiam pugnauerint; aut Saguntum principio anni, quo P. Cornelius, & Ti. Sempronius consules fuerunt, non coeptum oppugnari est, sed captum. Haec Liuius. Non intelligit autem, si capto Sagunto Hannibal in hiberna concessit, & primo uere in Italiam superatis Alpibus uenit, Saguntum ne initio quidem consulatus Scipionis, & Longi potuisse capi. siquidem inierunt Idibus Martijs, quo tempore illum ex hibernis mouentem transitum in Italiam parasse uerisimile est; sed captum esse Liuio, Aemilioque consulibus. Quod si ita est, ne legati quidem Saguntini, qui aut antequam Saguntum oppugnaretur, aut initio oppugnationis profecti sunt, Scipione, & Longo consulibus Romam peruenire potuerunt. praesertim uero cum legati Romani, quos serius miserunt, Hannibalem Saguntum etiam oppugnantem inuenerint. Habet igitur incommoda multa haec Liuiana tractatio, in quae miror illum incidisse, Polybio praesertim haec omnia diligentissime explicante. T. SEMPRONIVS Longus. § Polybius τιβέριον σεμπρώνιον nominat. Eutropius Tiberium, itemque Probus, & plerique uetusti libri: Filius etiam huius in Capitolinis tabulis Ti. F. Ti. N. Longus scribitur. LEGATOS ad res sociorum inspiciendas. § Sic Polybius πρεσβευτὰς ἐξαπέστειλαν τοὺς ἐπισκεψομένους ὑπὲρ τῶν προσπιπτόντων. Q. BAEBIVS Pamphilus. § Vet. aliquot lib. Q. Baebius Tamphilus. ita Capitolini ubique lapides: nummi argentei, Baebius Tampilus.

MILLE ferme passus a mari. § Sic Polybius. ὡς ἑπτὰ στάδια. ET IVVENTVS delectu ubi plurimum periculi, ac laboris ostendebatur, ibi ui maiore obsistebant. § Vet. lib. obsistebat. AD CENTVM enim quinquaginta. § Vet. lib. ad centum enim & quinquaginta. FALARICA erat Saguntinis missile telum. § Festus. Falarica genus teli missile, quo utuntur ex falis, idest locis exstructis, uel, ut ait Nonius, ex turribus ligneis dimicantes. NEC TVTO eos adituros inter tot effrenatarum gentium arma. § Vet. lib. efferatarum. probo. porro autem Polybius hanc legationem admissam esse ab Hannibale ait. AEGATES insulas, Erycemque ante oculos proponite. § Vet. lib. insulam. Sic Polybius τὴν αἴγουσαν & τὰς αἴγας appellat. Ad Aegates autem insulam priore bello nauali proelio uictus est Hamilcar, idemq. in foederibus iungendis Eryce, quem tenebat in Sicilia, praesidia deducere iussus est. auctor Polybius. SED TARENTO tum in Italia non abstinueramus ex foedere. § Vet. lib. Sed tunc Tarento, & Italia. Ceterum hic est locus, quem Glareanus male habere credidit, quia Tarentinis Poenos auxilio uenisse numquam accepit. At supra in epitom. lib. XIV. Carthaginiensium classis auxilio Tarentinis uenit, quo facto ab ijs foedus uiolatum est. Item Orosius. Tarentini Pyrrhi morte comperta noua arma sollicitant aduersus Romanos, Carthaginiensium auxilia poscunt, atque accipiunt.

NE ignoretis. § Vet. lib. Ne ignoraretis. OCTAVO mense, quam coeptum oppugnari, 127
captum Saguntum. § Polybius. τέλος ἐν ὀκτὼ μησὶ κατὰ κράτος εἷλε τὴν πόλιν. QVINCTO deinde mense, quam a Carthagine profectus, Italiam peruenisse. § Polybius item. τὴν μὲν πᾶσαν πορείαν ἐκ καινῆς πόλεως ἐν πέντε μησὶ ποιησάμενος.

TREPIDARENT magis, quam consulerent. § Vet. lib. Consultarent. HISTROS, atque Illyricos. § Istros, atque Illyrios. Capit. Triumphi. Nominat bella inter primum, & secundum Punicum bellum gesta cum Sardis, Corsis, Istris, Illyrijs, & Gallis. De quibus triumphi aliquot acti sunt.

POENVM hostem ueteranum trium & uiginti annorum militia durissima inter Hispanas gentes semper uictorem primum Hamilcare, deinde Hasdrubale, nūc Hannibale duce acerrimo assuetū. § Leage, XVIII annorum, non XXIII. Hamilcar enim nouē imperauit annos, Hasdrubal octo, unū Hannibal. auctore Liuio. si quidem intelligendum est octauum annū Hasdrubalis primum esse Hannibalis. error ex notis natus. V enim in X mutatum est.

L. MANLIVS praetor. § Meminit huius praetoris etiam Polybius. ceterum hoc anno L. Man- 128
lius, C. Terentius Varro, M. Aemilius, C. Atilius Serranus praetores a Liuio memorantur. L. Manlius Galliam, C. Atilius Ligures, M. Aemilius Siciliam, C. Terentius urbanam iurisdictionem obtinuisse uidetur. AVT ea parte belli dimicaturum hostem credebant. § Aliquot libri uet. non habent uocem, Belli; nec necessaria ea est. M. LIVIVM. § Hic M. Liuius, is qui postea Salinator dictus est, esse non potest, quod consul esset, tum cum haec legatio missa est, aut si posteriore anno

missa est, uel reus, uel damnatus. ut lib. XXIX apparet. LVCTATIO consule. § Lutatio scribe. sic enim lapid. Capit. sic Graeci. sic pleriq. ueteres libri. NISI ex auctoritate, aut iussu uestro icta. § Vet. lib. Nisi aut ex auctoritate, aut iussu uestro icta. Haec autem de foedere disceptatio apud Polybium est multis uerbis. ET QVOD diu parturit animus uester, aliquando pariat. § Hoc a Cicerone sumptum, qui dixit in Antonium. Vtinam aliquando dolor populi R. pariat, quod iamdiu parturit. TVM Romanus sinu ex toga facto. Hic, inquit, uobis bellum, & pacem portamus. § Sic Polybius. ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν δείξας τοῖς ἐν τῷ συνεδρίῳ τὸν κόλπον, ἐνταῦθεν καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἔφη, καὶ τὴν εἰρήνην φέρειν.

ITAQVE aliud deintegro foedus publico consilio ictum est. § Senatus Ro. non stetit condicionibus ijs pacis, de quibus inter Lutatium imperatorem, & Hamilcarem conuenerat, uerum X legatos in Siciliam misit, ex quorum sententia, auctoritateq. aliud ictum foedus, ac confirmatum est. auctor Polybius. ITA nequidquam peragrata Hispania in Galliam transeunt. In his noua terribilisq. species uisa est, quod armati (ita mos gentis erat) in concilium uenerunt. § Excidit hoc loco nomen eius populi, quem primum in Gallia legati Romani adierunt. ut enim in Hispania Bargusios, & Volcianos adi tos dixit, sic in Gallia praecipuos quosdam nominabat populos. praesertim uero cum dicat: In his noua terribilisq. species uisa, quod armati (ita mos gentis erat) in concilium uenerunt. non enim totius Galliae hic erat mos, sed praecipue eorum, quos primum adierunt. & post subiungat: Eadem ferme in ceteris Galliae concilijs dicta, auditaque. Qui uero populi fuerint, ne diuinare quidem possum. Ita tamen legendum existimo. Ita nequidquam peragrata Hispania in Galliam ad . . . . . . transeunt. In his noua, &c. Idem sentit etiam Glareanus. SI CETERA prospera euenissent. § Vet. lib. Prospere. TREDECIM millia octingentos quinquaginta pedites. § Sic Polybius. πεζοὶ μύριοι τρισχίλιοι ὀκτακόσιοι πεντήκοντα. ἱππεῖς δὲ χίλιοι διακόσιοι. FIRMATQVE eum Africis maxime praesidijs peditum Afrorum XI millibus, octingentis quinquaginta Liguribus, trecentis Balearibus. ad haec peditum auxilia. § Harum copiarum summa ad uerbum sumpta est a Polybio, qui ita ait: πεζοὺς λιβύων μυρίους χιλίους ὀκτακοσίους πεντήκοντα, λυγιστινοὺς τριακοσίους βαλιαρεῖς πεντακοσίους. Ex cuius uerbis perspicue apparet in Liuianis libris deesse uocem, quingentis, ut sit Balnearibus quingentis, atque ita hunc locum esse legendum, & distinguendum. Peditum Afrorum X I millibus DCCCL, Liguribus CCC, Balearibus D. Ad haec. Nota numeri. D. creauit errorem, praesertim uero cum sequeretur, AD. eaq. excidit. ELEPHANTI XIV. § Vereor ut legendum sit, XXI. Nam Polybius edit. ἐλέφαντας εἴκοσι καὶ ἕνα.

129 APTAE instructae remigio. § Hoc ait Polybius πληρώματα ἐχούσας. Ceterum in numero nauium non discrepant. PRAETER Etouissam urbem. § Ptolemaeus nominat ἡ τοβῖσαν. statuitq. inter ἐδετανούς. NONAGINTA millia peditum, duodecim millia equitum Iberum transduxit. § Sic Polybius. πεζῶν μὲν ἔχων εἰς ἐννέα μυριάδας, ἱππεῖς δὲ περὶ μυρίους, καὶ δισχιλίους, καὶ διαβὰς τὸν Ἴβηρα ποταμόν.

ILEGERTES inde, Bargusiosque, & Ausetanos, & Aquitaniam. § Sic Polybius. τὸ τῶν ἰλεργητῶν ἔθνος, καὶ βαργουσίων, ἔτι δὲ τοὺς αἰρηνοσίους, καὶ τοὺς ἀνδοσίνους. Quos uocat Liuius Ausetanos, eos Ptolemaeus αὐθητανοὺς nominat. AQVITANIAM, quae subiecta Pyrenaeis montibus est. § Aquitania pars est Galliae citra Pyrenaeos montes. Hispaniae autem oram Liuius nominat, neque enim adhuc Hannibal in Galliam transiecerat. Vox autem corrupta est. Hanc oram Ptolemaeus uocat ἀκκητανίαν, Plutarchus λακκητανίαν, Strabo ἰακκητανίαν. Sic enim inquit. συνοικεῖται δὲ ὑπὸ πλειόνων ἐθνῶν ἡ χώρα, γνωριμωτάτου δὲ τοῦ τῶν ἰακκητανῶν λεγομένου. τοῦτο δὲ ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς παρωρίας τῆς κατὰ τὴν πυρήνην εἰς τὰ πεδία πλατύνεται. idest. Haec ora compluribus incolitur gentibus e quibus nobilissima Iacetana dicitur. Haec a Pyrenes radicibus inchoans in campos latius extenditur. & post Liu. Cn. Scipio cum Pyrenaeos montes circumuectus Emporijs appulisset classem orsus a Lacetanis omnem oram usque ad Iberum flumen Romanae ditionis fecit. & Sallustius in epistola Pompeij. Recepi Galliam, Pyrenaeum, Lacetaniam. PYRENAEVM transgreditur. & ad opidum Illiberim castra locat. § Illybirrim uocat Strabo lib. IV. Ἐκ μὲν τῆς πυρήνης ῥέουσιν ὅ τε ῥουσκίνων καὶ ὁ ἰλλυβίρρις πόλιν ἔχων ὁμώνυμον ἑκάτερος αὐτῶν. De Ruscinone paullo post Liuius.

NVPER circa Padum Placentiam, Cremonamque colonias in agrum Gallicum deductas aegre patiebantur. § Hae coloniae deductae sunt hoc anno P. Cornelio, Ti. Sempronio cos. prid. K. Ian. auctore Pediano in Pisonianam. nec dissentit Polybius. Hac de re etiam in epitome lib. XX. C. LVTATIVS, C. Seruilius, T. Annius. Lutatij nomen haud dubium est. pro C. Seruilio, & T. Annio Q. Acilium, & C. Herennium habent quidam annales. alij, P. Cornelium Asinam, & C. Papirium Masonem. § De his ita Pedianus. Deduxerunt triumuiri P. Cornelius Asina, C. Papirius Maso, Cn. Pompeius, siue Cn. Cornelius Scipio. Porro autem in uulgatis Liuianis libris erat. A. Seruilius. Scripsi tamen C. Seruilius, quia hic pater est C. Seruilij consulis anno DLVII. auctore Liuio, qui in consulatu Capitolino C. F. scribatur. Polybius C. Lutatium consularem, & duos praetorios nominat. SILVAE tunc circa uiam erant, plerisque incultis. § Vet. lib. Plerisque locis incultis, Polybius, τοὺς ὑλώδεις τόπους uocat. NEC DVM per patentia loca ducebatur agmen, cum apparuit hostis. § Sensus docet legendum esse. Nec dum per patentia loca ducebatur agmen, apparuit hostis, ubi rursus siluae intratae, tum postremos adorti. ut sit. hostes non apparuisse interea dum exercitus Romanus patentibus campis iter faceret, ubi siluas intrauerit, extremum agmen esse adortas. potest etiam uulgata lectio retineri,

hoc ſenſu. neque adhuc per ſatis patentia loca ducebatur agmen, cum apparuit hoſtis, ubi ſiluae intratae ſunt, uehementius ſe intulit. FINIS, & Gallis territandi.§ Vet.lib. Finis inde & Gallis territandi. CANNETVM uicum.§ Vet.lib.Tanetum.Polyb. lib.III. τὴν τανήτος καλυμένην κώμην.Ptoletmaeus τάνητον Liuius li.xxx.ubi de eadem hac re loquitur, Tanetum edit. C. ATILIVM praetorem.§ nomen praetoris non affert Polybius, cetera ab eo ſumpta ſunt. TRANSSCRIPTA legione noua.§ Polybius.ἄλλα δὲ στρατόπεδα συνάγειν, καὶ καταγράφειν. SEXAGINTA longis nauibus.§ Polyb. ἑξήκοντα ναυσὶν tantum dixit. MOX peruenit Maſſiliam.§ Hoc quid ſit exponit Polybius.πεμπταῖος i.quincto die. AD proximum oſtium Rhodani.§ Polybius. πρὸς τὸ πρῶτον στόμα τοῦ ῥοδανοῦ, τὸ μασσαλιωτικὸν προσαγορευόμενον. METV, aut pretio pacatis.§ Polyb.τοὺς μὲν χρήμασι πείσας, τοὺς δὲ βιασάμενος.

ET diffiſi citeriore agro.§ Vet.lib.Sed diffiſi. CETEROS accolas fluminis Hannibal, & eos ipſos, qui ipſas ſedes tenuerunt, ſimul perlicit donis.§ Vet.lib. Et eos ipſos, quorum ſedes tenuerat. Polyb. φιλοποιησάμενος τοὺς παροικοῦντας τὸν ποταμόν. Recte autem, Quorum ſedes tenuerat, quia ſubdit.Simul & ipſi tranſiici exercitum leuariq. quamprimum regionem ſuam tanta urgente hominum multitudine cupiebant. ITAQVE ingens coacta uis nauium eſt, lintriumque temere ad uicinalem uſum paratarum.§ Vicinalem dixiſſe uidetur Liuius, pro, uicinitatis. Hoc ſic expreſſit Polybius.ἐξηγόρασε παρ᾽ αὐτῶν τάτε μονόξυλα πλοῖα πάντα, καὶ τοὺς λέμβους ὄντας ἱκανοὺς τῷ πλήθει διὰ τὸ ταῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἐμπορείαις πολλοὺς χρῆσθαι τῶν παροικούντων τὸν ῥοδανόν. Vſum uiciniae expreſſit in mercibus ultro citroque deuehendis.

NOVASQVE alias primum Galli inchoantes cauabant ex ſingulis arboribus.§ His uerbis uocem expreſſit Polybij, μονόξυλα. MILLIA quinque & uiginti ferme.§ Polyb.ἐπὶ διακόσια στάδια. SVPRA paruae inſulae circumfuſum amnem.§ Polyb. πρός τινα τόπον, ἐν ᾧ συνέβαινε περὶ τὸ χώριον νησίζον περισχίζεσθαι.

HISPANI ſine ulla mole in utres ueſtimentis coniectis, ipſi cetris ſuperpoſitis incubantes flumẽ tranſnatauere.§ Vet.lib.habent Suppoſitis. Quam uocem ſententia quoque deſiderat. EQVES fere propter equos nantes nauium agmen ad excipiendum aduerſi impetum fluminis parte ſuperiore tranſmittens tranquillitatem infra tranſiicientibus lintribus praebebat.§ Equites, habent Vet.lib. Hinc ego legendum ſuſpicor: Equites fere praeter equos nantes. Eſt enim hic ſenſus. Nauium agmen ad excipiendum aduerſi fluminis impetum equites praeter equos nantes ſuperiore fluminis parte tranſmittens tranquillitatem lintribus, quibus pedites inferiore parte tranſiiciebantur, praebebat. Inquit autẽ, Praeter equos nantes. nam non omnes equi in naues impoſiti fuerant, uerum magna pars loris a puppibus trahebantur. Sic prope etiam Polybius. IMPOSVERVNT in naues.§ Vet.lib. Impoſuerant.

CVM uarijs ululatibus, cantuque.§ Polyb. τῶν βαρβάρων παιανιζόντων.

CERTE uariata memoria eſt.§ Vet.lib.Certe uaria memoria eſt. TRADVNT ferociſſimum 130
ex ijs irritatum a rectore ſuo, cum refugientem in aquam natantem ſequeretur.§ Vet.lib. Cum refugientem eum in aquam. Rectorem autem intelligit. VT quemque timentem altitudinem deſtituerat uadum, impetu ipſo fluminis in alteram ripam rapiente.§ Senſus, quem elicere Glareanus non potuit, hic eſt. Elephantem a rectore ſuo irritatum, cum eundem refugientem in aquam ſequeretur, traxiſſe gregem impetu ipſo fluminis in alteram ripam rapiente, prout quiſque eorum altitudinem aquae timens a uado deſtituebatur. NEC Scipionis ſtare ſententia poterat, niſi ut.§ Lego, Scipioni. Hoc enim Latina locutio poſtulat. ſic paullo poſt. Hannibal, poſtquam ipſi ſentẽtia ſtetit pergere ire. & lib. xxx. Proinde ſeu ipſi ſtaret ia ſententia, ſeu conſulendus Haſdrubal eſſet. & lib.XLIV. Interim conſuli ſententia ſtetit eo ſaltu ducere. REGVLI Matali aduentus.§ Magili.ex Polybio. τοὺς βασιλίσκους περὶ τὸν μάγιλον. AB occaſu ſolis ad exortus.§ Vet.lib. Ad ortum. ALPES quidem habitari, coli, gignere, atque alere animantes, peruias paucis eſſe, exercitibus inuias.§ Malim. peruias paucis, eſſe exercitibus inuias, ideſt quas pauci legati Gallorum ſuperauerint, eas hic exercitus non tranſiiciet.

HAS Alpes ingentibus ſaepe agminibus.§ Quoties Galli alpes ſuperauerint ante hoc tempus, tradidit ſupra lib.v.& Polyb.lib.II. NEC maiores quidem eorum.§ Vet.lib.Ne maiores quidem eorum. TVTO tranſmiſiſſe.§ Vet.lib.Tuto tranſiſſe. CEPISSE quondam Gallos ea.§ Romam intelligit. AD inſulam peruenit. ibi Arar, Rhodanusque amnis diuerſis ex Alpibus decurrentes, agri aliquantulum amplexi confluunt in unum.§ Polyb. ἧκε πρὸς τὴν καλυμένην νῆσον, ἔχουσαν δὲ τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος, τῇ μὲν γὰρ ὁ ῥοδανὸς τῇ δὲ σκόρας προσαγορευόμενος ῥέοντες παρ᾽ ἑκατέραν τὴν πλευρὰν συμπίπτουσιν. mendum tamen puto eſſe in uoce σκόρας pro ὁ ἄραρ. AD laeuam in Tricaſtinos flexit, inde per extremam oram Vocontiorum agri tetendit in Tricorios, haud uſquam impedita uia, priuſquam ad Druentiam flumen peruenit.§ Hoc de itinere nihil Polybius. at Ammianus lib.XV. Hannibal Taurinis ducentibus accolis per Tricaſtinos, & oram Vocontiorum extremam ad ſaltus Tricorios uenit. indeque exorſus aliud iter ante hac inſuperabile fecit. exciſaque rupe in immenſum elata per Druentiam flumen gurgitibus uagis in totum regiones occupauit Etruſcas.

SAXA glareoſa uoluens.§ Vet.lib.glomeroſa. Recte. Subdit enim, Nihil ſtabilis, nec tuti ingredientibus praebet. GENVAM repetit.§ Antea, Placentiam, at Genuam habent & ueteres libri, & Ammianus loco citato. Supra autem dixit eum praeter oram Ligurum perueniſſe Maſſiliam. GALLISQVE ad uiſenda loca praemiſſis.§ Legatos Boiorum intelligit, qui ſe huius itineris duces futuros eſſe profeſſi fuerant. CVM repente conſpiciunt alios arce occupata ſua ſuper capita imminen-

imminentes. § Veteres lib. Sua supra capita.

131 Quosdam & armatos, inde ruinae maximae. modo iumenta cum oneribus deuoluebantur. § Vet.lib. Quidam & armati in ruinas maximas, modo iumenta cum oneribus deuoluebantur. Castellum inde, quod caput eius regionis erat, uicosque circumiectos capit. § Hanc πόλιν uocat Polybius, id est urbem eam, ex qua Allobrogum incursiones in exercitum Hannibalis fiebant. Frequentem cultoribus alium, ut inter montana, populum. § Populum dixit, aeque ac Graeci δῆμον usurpant. Qui & populum significat, & castellum. Occursantes per obliqua montani erupto medio agmine uiam insedere. § Vet.lib. perrupto medio agmine. Recte. Nono die in iugum alpium peruentum est. § Polyb. ἐνναταῖος δὲ διανύσας εἰς τὰς ὑπερβολὰς αὐτοῦ κατεστρατοπέδευσε, καὶ δύο ἡμέρας ἔμεινε. Occidente iam sidere Virgiliarum. § Polyb. διὰ τὸ συνάπτειν τὴν τῆς πλειάδος δύσιν.

Circumpadanos campos. § Polyb. τὰ περὶ τὸν Πάδον πεδία. Natura locus iam ante praeceps recenti terrae lapsu in pedum mille admodum altitudinem abruptus erat. § Ita emendauit olim Valla, cum ante legeretur. Natura locus iam ante praeceps, recenti terrae lapsu impeditus, tum ille admodum altitudinem abruptus erat. Vtramque autem lectionem mendosam esse sensus ipse docet. Describit enim Liuius locum angustum, & abruptum. Nam paullo ante dixit. Ventum est ad multo angustiorem rupem, atque ita rectis saxis, ut &c. Ex emendatione autem Vallensi nihil elici de angustia potest. Quamobrem ex ueterum lib. aliquot fide ita legendum est. Natura locus iam ante praeceps recenti terrae lapsu impeditus, in miram admodum altitudinem abruptus erat. Duo enim significat incommoda naturalibus incommodis accessisse. quod cum natura locus iam ante praeceps esset, nunc deiectu terrae impeditus erat, & in magnam admodum altitudinem abruptus. Quo fit, ut expresserit caussam, cur dixerit, Multo angustiorem rupem, atque ita rectis saxis. Ita etiam Polybius. ὥστε τοῖς ὑποζυγίοις δυνατὸν ἦν παρελθεῖν διὰ τὴν στενότητα σχεδὸν ἐπὶ τρία ἡμιστάδια τῆς γῆς ἀπερρωγυίας, καὶ πρότερον μενούσης. τότε δὲ καὶ μᾶλλον, ὅτι προσφάτως ἀπερρωγυίας ἐνταῦθα πάλιν ἀθυμήσας, καὶ διατραπῆναι συνέβη τὸ πλῆθος. & paullo ante dixerat. οὔσης γὰρ στενῆς, καὶ κατωφεροῦς τῆς καταβάσεως. Haud dubia res uisa, quin per inuia circa, nec trita antea, quamuis longo ambitu circumduceret agmen. § Sensus est. Degressus ad rupem inuisendam Hannibal sensit, se per inuia loca, nec trita antea agmē ducere, neque ea re quidquam profecisse, quod longo ambitu exercitum circumduxisset, quo facilius, & expeditius iter haberet. Polybius ait, Hannibalem inspecta rupe conatum esse eam superare, uerum noua accedente niue deterritum esse, atque ad saxum illud caedendum se conuertisse. in quo nihil ab eo dissidet Liuius. Itaque in leui tantum glacie, tabidaque niue uolutabantur iumenta, secabantur interdum, etiam tum infirmā ingredientia niuem & prolapsa iactandis grauius in continendo ungulis, penitus perfringebant, ut pleraque uelut pedica capta haererent indurata & alta concreta glacie. § Primum dicam, quae in his uerbis emendanda arbitror, deinde qui sit eorum sensus. Nam eum Glareanus homo ingenuus plane se ignorare profitetur. In uet.lib. est, pro, Itaque, Ita. pro infirmam, infimam. pro secabantur, necabantur. pro interdum etiam tum, Interdum etiam dum. pro alta concreta, alte concreta. Ea uero omnia probe habere sensus ipse demonstrat qui est eiusmodi. In superanda rupe duplex labor susceptus est, unus propter recentem modicam, alter propter ueterem intactam niuem. Nam cum superior illa hominum iumentorumque incessu dilapsa esset, & per nudam infra glaciem, fluentemque labem liquescentis niuis ingrederentur, tetra ibi luctatio erat, ut a lubrica glacie non recipiente uestigium, & in prono citius pede se fallente. Et seu manibus in assurgendo, seu genu se adiuuissent, ipsis adminiculis prolapsi, si iterū corruissent, nec stirpes circa, radicesue, ad quas pede, aut manu quisquam eniti posset, erant. Atq. hunc, inquit, in modum in leui glacie, tabidaque niue iumenta uolutabantur. addit deinde, Necabantur interdum etiam, dum infimam ingredientia niuem, & prolapsa iactandis grauius ut se continerent, ungulis, perfringebant, ut pleraque uelut pedica capta haererent indurata, & alte concreta glacie. Quam posteriorem sententiam sic expressit Polybius. τὰ δὲ ὑποζύγια διέκοπτον, ὅτε πέσοι, τὴν κάτω χιόνα κατὰ τὴν ἐξανάστασιν, διακόψαντα δὲ ἔμενε μετὰ τῶν φορτίων. i. iumenta uero perfringebant, ubi prolapsa erant, *infimam* niuem in assurgendo, qua fracta haerebant una cum oneribus. Quincto decimo *die* Alpibus superatis. § Polybius. τὴν τῶν Ἄλπεων ὑπερβολὴν ἡμέραις πεντεκαίδεκα κατῆρε τολμηρῶς. Inferiora uallis. § Vet.lib. Inferiores ualles. L. Cincius Alimentius, qui captum se ab Hannibale scribit, maxime auctor moueret me. § Vet.lib. Alimentus, non hic solum, sed etiam in epistolis ad Atticum. Quod probo. Cognomen enim est Cinciorum. ut Rutilus Marciorum, non, ut uulgo, Rutilius. In ijsdē libris est, Maximus auctor. & hoc quoque placet. Maximum enim auctorem uocat locupletissimum, quippe qui rebus ipsis gerendis interfuerit. Postquam Rhodanum transierit, triginta sex millia hominum. Polyb. XXXIIX millia edit. πεζοὺς εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τρισμυρίους. eorum uero dimidiam partem in Alpibus superandis amisisse. Ingentemque numerum equorum, & aliorum iumentorum amisisse in Taurinis, quae Gallis proxima gens erat in Italiam digresso. § Ne in id incommodum incidamus, ut dicendū sit Hannibalem in Taurinis, i. in Italia ea amisisse, quae in alpibus transijciendis amiserat, legendum est, in Taurinos. Itemque Degresso, nō Digresso. Est autem uerbum Liuio familiare, ubi de descensu loquitur, idque saepissime uitiatum, ut infra ostendam. sensus autem erit, se audisse, ipso in Taurinos, quae Gallis proxima gens erat in Italia, degresso, triginta sex millia postquam Rhodanum

transierit

transierit amisisse. Taurinos scribit Polybius ad radices alpium fuisse. Otivm etenim ex labore.§
Vet.lib. Otium enim ex labore.

Ea P. Cornelio consuli caussa fuit, cum Pisas nauibus uenisset, exercitu a Manlio, Atilioque acce 132
pto tirone, & in nouis ignominijs trepido, ad Padum festinandi.§ Sic Polybius. πόπλιος δὲ κατέπλευσε εἰς
πίσας. ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τυῤῥηνίας, καὶ παραλαβὼν τὰ παρὰ τῶν ἑξαπελέκων στρατόπεδα τὰ προσπολε-
μοῦντα τοῖς βοίοις ἧκε πρὸς τὰ περὶ τὰδον πεδία. Intelligendum autem est, Genua Pisas uenisse. Liuius porro
nomine Pisarum prouinciam Liguriam, ut Arimini citeriorem Galliam significare solet. L. Manlius
Galliam, C. Atilius (opinor) Ligures prouinciam obtinebat. ut ante dixi. Tavrinorvmqve ur-
bem unam caput gentis eius, quia uolens in amicitiam non ueniebat, ui expugnarat.§ οὐχ᾽ ὑπακουόν-
των δὲ περιστρατοπεδεύσας τὴν βαρυτάτην πόλιν ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐξεπολιόρκησε. Confessionem seden-
tis, ac detrectantis certamen.§ Vet.lib. Cedentis. Qvassata, fractaque arma.§ Vet.lib.
Confractaque. Ac nihil magis uereor, ne antequam uos.§ Vet.lib. Quam, ne ante-
quam uos.

Licvit in Hispaniam prouinciam meam ire.§ Vet.lib. Licuit mihi in Hispaniam. 133

Peditvm agmen, quod in modum fugientium raptim agebatur, quia assequi terra non poteram,
neque regressus ad naues erat, quanta maxima celeritate potui, tanto maris, terrarumque circuitu in
radicibus Alpium obuius fui.§ Hoc loco illud admirationem mouere facile potest, qui factum sit, ut
si regressus ad naues non erat, tanto maris, terrarumque circuitu obuius fuerit. Hoc enim dicere uult,
se quia hostem assequi terra non poterat, naues conscendisse. Quod cum ita sit, ergo recte legitur in ue
teribus libris. Quia assequi terra non potui, regressus ad naues, quanta maxima celeritate &c.

Hannibal hic si aemulus itinerum Herculis.§ Herculem fama erat unum ante Hannibalem cum
exercitu alpes transmisisse, cum a Gerionis bello recederet. Probus in Hannibale, Ammianus lib. xv.
Hinc Graiae alpes ab illo dictae. Respiceret profecto, si non patriam uictam, domum certe,
pacemque & foedera Hamilcaris scripta manu.§ Vet.lib. Domum certe, patremque. probo. Pacem
cum uictis fecimus. tutelae nostrae deinde duximus, cum Africo bello urgerentur.§ Commemorat
beneficia populi R. erga Poenos. maxime, quod eos auxilio iuuit bello Africo. De qua re sic Polybius
lib. i. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ῥωμαῖοι τηροῦντες τὰ κατὰ τὰς συνθήκας δίκαια προθυμίας οὐδὲν ἀπέλιπον. Itaque suspicor
hoc loco legendum esse. Tutelae nostrae deinde addiximus. aut quid tale. Vnvsqvisqve se non
corpus suum, sed coniugem, ac liberos.§ Vet.lib. Non corpus suum solum, sed. &c. Porro autem sum-
ma huius orationis est apud Polybium. ut etiam eius, quae sequitur Hannibalis. Vt uiginti anno-
rum militiam uestram.§ Elatorie xx annorum militiam uocat Hannibal, quam supra xiix Liuius ue-
rius appellarat. at seruit caussae Hannibal.

Caeso, uicto, circumsesso a Gallis§ Vet.lib. Circumsessoque. Tvm laudastis me mili- 134
tes.§ Vet.li. Collaudastis me milites. Transdvctvs Romanus exercitus in agrum Insubrium,
quinque millia passuum a uico tumulis consedit.§ Probo Glareani suspicionem, Vici nomen deside-
rari: Probus hanc pugnam pugnatam ad Clastidium ait. cuius uici post meminit Liuius. Mvta-
tam secum fortunam.§ Vet.lib. Immutatam. Servis quoque dominos prosecutis libertatem
proponit.§ Vet.lib. Promittit. Scipio iaculatores, & Gallos equites in fronte locat, Romanos,
sociorumque quo roboris fuit in subsidijs.§ Polybius, ὁ μὲν οὖν πόπλιος προθέμενος τοὺς ἀκοντιστὰς καὶ τοὺς ἅμα
τούτοις γαλατικοὺς ἱππεῖς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐν μετώπῳ καταστήσας. Hannibal frenatos equites in medium
accipit, cornua Numidis firmat.§ Polybius. ὁ δὲ ἀννίβας τὴν μὲν κεχαλινωμένην ἵππον, καὶ πᾶν τὸ στάσιμον αὐ-
τοῖς κατὰ πρόσωπον τάξας, τοὺς δὲ νομαδικοὺς ἱππεῖς ἀφ᾽ ἑκατέρου κέρατος ἡτοίμαζε πρὸς κύκλωσιν. Transire
non potuit pontem, ut extrema resoluta erant.§ Vet.lib. Quod extrema. Circa flumen inter-
ceptos.§ Vet.lib. Citra flumen. Ad Clastidium uicum.§ Polybius πόλιν κλαστάδιον uocat. mentio
Clastidij est in triumpho Marcelli Capitolino.

Haec sicut audita erant, rex Messanae Aemilio praetori, cuius Sicilia erat prouincia, perscri-
bit.§ Lege ex ueteribus libris. Haec, sicut nunciata erant Messanae, rex Aemilio praetori. Hiero enim
Syracusarum rex fuit, non Messanae. nisi intelligas. Rex Messana, ubi tum forte erat, perscribit. Aemi-
lius hic est tertius huius anni praetor. Neqvid moram conscendendi facerent.§ Vet.lib. Ne
quis moram conscendendi faceret. Malim tamen: Ne quid. Extemplo & circa praetorem ad ci
uitates missi legati.§ Circa praetorem, dixit, pro, a praetore. ego malim: Circa a praetore.

Svblatis ornamentis ueniebant.§ Sublatis, intelligit in altum elatis, ut procul conspici possent.
Itaque subsequitur opositum: Demendis armamentis eo tempore consumpto. Nam ut socijs na
ualibus affatim instructam classem, ita inopem milite habebat.§ Socios nauales hoc loco remiges uo-
cat, eosque demum, qui nautica ministeria aliqua in naui obeunt. ut lib. vi. De remigum supplemento
agi coeptum est. in quam rem, cum neque hominum satis, nec ex quo pararentur, stipendiumque acci-
perent, Pecuniae quidquam ea tempestate in publico esset, edixerunt consules, ut priuati ex censu, ordi
nibusque, sicut antea, remiges darent. Nam, unde cum pecunia in aerario non esset, paraturos socios na
uales. paullo post ait. Milites, nautasque. Item. legiones sociosque nauales. Item, classicos milites, naua-
lesque socios. Fvgam ceterae ceperunt.§ Vet.lib. Ceterae fugam ceperunt.

Et

Et fretum intranti.§ Vet.lib. Ei fretum intranti. Quibusdam uolentibus res nouas.§ Vet.lib.Et quibusdam. Consul alter equestri proelio uno,& uulnere suo minutus. Quid si legas, Vna. Duo millia peditum,& mille equites,Numidas plerosque,mistos quosdam & Gallos.§ Polyb. ἐξαποςέλλοι πεζὺς μὲν διχιλίυς, ἱππεῖς δὲ κελτὺς, καὶ νομάδας εἰς χιλίυς. Vltra differri, ac teri tē-
135 pus.§ Vet.lib.aut teri. Fama prius,deinde recognitum.§ Lege, re cognitum. Prandere omnes iuberent.§Polyb.πᾶσιν ἀριςοποιεῖσθαι παρήγγειλε. Hannibal prima luce.§ Polyb. ἅμα τῷ φωτί. Erat forte brumae tempus, & niualis dies.§Polyb.ὄυσης δὲ τῆς ὥρας περὶ χειμερινὰς τροπὰς, καὶ τῆς ἡμέρας νιφετώδυς καὶ ψυχρᾶς. Pectoribus tenus.§ ἕως τῶν μαςῶν Polybius.

Baleares locat ante signa,leuem armaturam.§ Vet.lib. Leuemque armaturam. Sic lib.XXII. Baleares,ceteramque leuem armaturam post montes circumducit. & Polyb. τὺς λογχοφόρυς, καὶ βαλιαρεῖς ὄντας εἰς ὀκτακιχιλίυς. Duodeviginti millia Romanorum erant, socium,nominisque latini XX.§ Polyb. Romanorum XVI millia tradit. τὺς μὲν ῥωμαίυς ἑξακιχιλίυς,τὺς δὲ συμμάχυς εἰς δισμυρίυς. Nam cum uix per se resisterent V millibus equitum quattuor millia,& fessi Romani plerisque integris Poenis.§ Voces Romani, & Poenis, absunt a Vet.lib. & glossema sunt alicuius, qui uerba illa (ut fit) interpretatus est. Vestigia cedentis sequentes agminis.§ Vet.lib. Vestigia sequentes cedentis agminis. Elephantes prope omnes absumpsit.§ Polyb. ὥστε τά μὲν θηρία διαφθαρῆναι, πλὴν ἑνός.absumpsit. reposui ex Vet.lib. Cum ante, consumpsit, legeretur. Emporium prope Placentiam fuit, & opere ualido & magno munitum praesidio.§ Vet.lib. Et opere magno munitum,& ualido firmatum praesidio.ualde probo.sic paullo post.Ad firmandum praesidio saltum. Ceterum ne hiberna quidem Romanis quieta erant,uagantibus passim Numidis equitibus, & quae his impeditiora erant,Celtiberis,Lusitanisque.§ Glareanus Celtiberos,& Lusitanos impeditiores, quam Numidas fuisse intelligit. in quo uehementer (ut opinor) errat. Sensus enim est. Hiberna & Romanis inquieta erant uagantibus passim Numidis equitibus,& eadem his equitibus erant impeditiora, quam Celtiberi,Lusitanique in Hispania fuerant.Nam paullo ante dicebat Hannibal ad milites. Satis adhuc in uastis Lusitaniae, Celtiberiaeque montibus pecora consectando nullum emolumentum tot laborū uidistis. Caussam deinde subdit,quod omnes undique clausi commeatus erant.In Vet.lib.est.Aequeq. his impeditiora erant. ut sit sensus, Et aeque hic hiberna erant impedita propter Lusitanos,& Celtiberos uagantes. Quo magis ratam fore cum his pacem, societatemque crederet, traduntur.§ Sensus est: Venienti in Ligures Hannibali quaestores, tribunique R. intercepti a Liguribus traduntur, quo ipse ratam magis societatem cum Liguribus crederet contra Romanos, quos tanta iniuria affecissent. Transeuntem Apenninum.§ Vet.lib. Transeuntem autem Apenninum.

136 Sed perculsos hostes in castra persequerentur. § Vet.lib.Pulsos hostes. Et sicut aequata ferme pugna erat, ita clade discessum est.§ Vet.lib.Ita pari clade discessum est. Emporiis appulisset classem.§ Emporium uocat Polyb. τὺς κατὰ τὸ καλύμενον ἐμπορεῖον τόπυς. Item Strabo libro tertio. Orsus a Lacetanis usque ab Iberum flumen.§ Vet.lib.Orsus a Lacetanis omnem oram usque ad Iberum flumen &c. Anno non inscius erat.eum reliquerat Hannibal ad regionis eius praesidium.§Nemo est,qui non sit quaesiturus nomen huius regionis,in qua Hanno erat. Quod ipsum librariorum uitio praetermissum est. Illud est in Vet.li.Hanno non inscius in Iberi prouincia erat. Idque historiae ueritas quaerit. Et Stissum, propinquum castris opidum expugnatur.§ Cissam uocat Polybius.ἀντιςρατοπεδευσάντων αὐτοῖς περὶ πόλιν προσαγορευομένην κίσσαν. Vet.lib. habent, Scissum.

Circa Pyreneum relictis.§ Vet.lib.Citra. Scipio raptim ad famam nouorum hostium agmine acto.§ Vet.lib. Accito. acciuit autem agmen Scipio classicorum militum,& naualium sociorum,quos uagos,palantesque per agros Hasdrubal oppresserat,ut in paucos praefectos animaduerteret. Excito deinde Scipione hibernis,hostis cis Iberum Tarraconem uersus cedit. Agros Scipio relictos ab auctore defectionis,& Ilergetum gentem cum infesto exercitu inuasisset.§ Hunc locum, ut uitiosum,notat Glareanus, probatque, ut ita legatur. Hostis cis Tarraconem Iberum rursus cedit. neque Liuij sententiam assequitur, quae uetusta in lectione continetur, ita. Excito deinde Scipione hibernis, toto cis Iberum rursus cedit agro. Scipio relictam ab auctore defectionis Ilergetum gentem cum infesto exercitu inuasisset, &c. Quod enim ait, Toto cis Iberum rursus cedit agro, recte ait. quia paullo ante idem Hasdrubal trans Iberum se receperat.post autem digresso ab Tarracone Scipione reuersus est. Tum excito hibernis Scipione toto rursus cessit agro. Quia uero trans Iberum Hasdrubal se receperat,propterea ait: Ilergetum gentem, quam ad defectionem solicitauerat, ab auctore defectionis Hasdrubale relictam fuisse. Nam Ilergetes cis Iberum sunt. Hominum species procul candida ueste uisas,nec tamen illis congressos.§ Vet.lib.alij.nec tamen cum illis congressos. alij.nec tamen cum ullo congressos. Subinde alijs procurandis prope ciuitas operata fuit.§ Vet.lib.Prope tota ciuitas. Vt is exercitus Idibus Martijs Arimini esset in castris.§ Vet.lib. Adesset. Memori ueterum certaminum cum patribus, quae tribunus plebis,& quae postea consul,prius de consulatu,qui abrogabatur,deinde triumpho habuerat.§ De C. Flaminij tribunatu sic Cicero in Catone. Q. Fabius Max. cos. iterum Sp.Caruilio collega quiescente,quod potuit C. Flaminio

nio tribuno pl. restitit agrum Picenum, & Gallicum uiritim contra senatus auctoritatem diuidenti. & Valerius lib.v. Cum C. Flaminius tribunus pl.legem de Gallico agro uiritim diuidendo promulgasset inuito senatu, precibus, minisque eius resistens, ac ne exercitu quidem aduersus se conscripto, si in eadem sententia perseueraret, absterritus, postquam pro rostris ei legem iam ferenti pater manum iniecit, priuato fractus imperio, descendit e rostris. Idem Polyb. lib. 11. Cicero de Inuent. de Consulatu, & triumpho C. Flaminij scribit Plutarchus in Marcello. Cum augures uitio creatos esse consules Flaminium, Furiumque dixissent, senatum eos extemplo ab exercitu litteris missis reuocasse. receptas autem litteras Flaminium non ante aperuisse, quam hostes fuderit. Itaque ei redeunti triumphum uix concessum esse. ipsum priuatum triumphasse, atque consulatu se abdicare coactum esse. Triumphauit de Gallis. Ob hoc ratus auspicijs ementiendis, Latinarumque feriarum mora.} Olim Emendis, Inde Ementiendis, factum est. In quo uerbo sensus est ille quidem, uerum non germanus. Quis enim erat, cuius interesset ementiendis consulto auspicijs, C. Flaminium consulem retinere, ne aduersus ferocissimum hostem exiret? Malim ego Petendis, ut est in Vet. aliquot libris. i. cum secunda non apparuerunt iterum, atque iterum usque ad perlitationem petendis. Quam rem saepissime consules ne extemplo in prouincias ire possent, moratam esse alibi tradit, ut lib. XLI. Cn. Cornelio, & Q. Petillio consulibus. Consvlem ante inauspicato factum, reuocantibus ex ipsa acie dijs, atque hominibus non paruisse, & nunc comitia praetorum, & Capitolium, & sollemnem uotorum nuncupationem fugisse.} C. Flaminium, ut dixi, uitio consulem factum a senatu a bello, quod cum Gallis gerebat reuocatum non paruisse, tradit Plutarchus. Quod cum ita sit, sane intelligi potest, cum in uet.lib. Conscientias praetorum inueniatur, conscientia praeteritorum, esse emendandum. Nam quo modo uulgo legitur, Comitia praetorum, nihil ad rem pertinet. neque enim initio consulatus habebantur comitia praetoribus creandis, sed eodem fere tempore, quo consulibus. Hanc autem lectionem excogitauit Paulus Manucius, qui in eiusmodi ueterum auctorum mendis, & dignoscendis, & emendandis maxima cum ingenij, & doctrinae laude iam per multos annos uersatur. Ne senatum inuisus ipse, & sibi uni inuisum.} Vet.lib. Inuisus ipsi.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XXII

Cvm In iniquo loco conflixisset.} Vet.lib. Cum iniquo. Idemqve milites facere commilitonibus iussit.} Vet.lib. non habent uocem, Commilitonibus. 137 Effecitqve, ut omnes minime relictum iri a se Italiam.} Vet.lib. Vt omnes non relictum iri.

IN. LIBRVM. XXII

Iam uer appetebat.} Polyb. ἐνισαμένης δὲ τῆς ἐαρινῆς ὥρας. Cvm Hannibal ex hibernis mouit.} Hannibalem in Gallia hibernasse tradit Polybius. itaque tacite intelligendum est apud Liuium, eundem ex Liguribus, in quos profectum esse ante dixit, in Galliam in hiberna se recepisse.

Viderent hibernis.} Vet.lib. Hibernis uiderent. Dvos se consules creasse, unum habere, quod enim illi iustum imperium, quod auspicium esset magistratus, id a domo, publicis, priuatisq. penatibus, Latinis ferijs actis, sacrificio in monte perfecto, uotis rite in Capitolio nuncupatis, secum ferre, nec priuatum auspicia sequi, nec sine auspicijs profectum in externo ea solo noua, atque integra concipere posse.} Nihil erat caussae, cur hoc loco uerbum facerem, nisi Glareanus admoneret nos, ut uideremus, quemadmodum Liuius paucis uerbis pugnantia diceret. Nam paullo ante dixisse, Flaminium Capitolium, & sollemnem uotorum nuncupationem fugisse, ne Latinas indicere, ne Ioui Latiali sollemne sacrum in monte Albano faceret, nunc autem dicere. Eundem ferijs Latinis actis, sacrificio in monte perfecto, uotis in Capitolio rite nuncupatis ab domo iustum imperium, atque auspicium ferre. Quamobrem cogor ego quoque te, ceterosque admonere, ut uideant, ne temere Glareano assentiatur. neque enim ipsum (ut alias) Liuianam sententiam percepisse. Hoc enim ait Liuius. Questum esse senatum, duos se consules creasse, unum habere. consulem enim eum demum esse, qui iustum imperium, & auspicium habeat. Iustum autem imperium, & auspicium a domo, & a priuatis, publicisque penatibus secum in prouinciam ferri Latinis ferijs actis, sacrificio in monte Albano perfecto, uotis in Capitolio nuncupatis. Quae quia non fecit Flaminius, propterea consulem non esse habendum, sed priuatum. Auspicia enim non sequi priuatum, qui autem sine auspicijs sit profectus, ut Flaminius, ea in externo solo noua, atque integra ipsum non posse concipere. Scvta duo sanguinem sudasse.} Haec eadem prodigia tradit Plutar. in Fabio. θυρεούς τε ἀφ᾽ αὐτῶν αἵματι γενέσθαι διαβρόχους. & quod ait. Ardentes lapides caelo cecidisse. ille uertit. καὶ λίθους ἐκ τοῦ ἀέρος διαπύρους καὶ φλεγομένους φέρεσθαι. & quod ait. Antij metentibus cruentas in corbem spicas cecidisse. ille uertit. καὶ θέρη σταχύων περὶ ἄντιον χεῖρεσθαι. in Vet. autem libris est. Et in Antij agro metentibus. Faleriis caelum findi uisum, uelut magno hiatu; quaque patuerit ingens lumen effulsisse: sortes suas sponte attenuatas, unamque excidisse ita scriptam: Mauors telum suum concutit.} Sic lib. XXI. Ceterae sua sponte

sortes

sortes extenuatas. Praenestinae autem quaedam sortes inter ceteras fuerunt, quae perfracto quodam saxo erupisse dicuntur. idest in robore insculptae priscarum litterarum notae. auctor Cicero lib. II. de Diuin. Plutarchus autem ubi hoc prodigium tradit, tabulas quasdam caelo decidisse ait, quarum una has litteras haberet. sic enim ait. τῇ δὲ ὑπὲρ φαλερίους οὐρανοῦ ῥαγῆναι δόξαντος, ἐκπίπτειν, καὶ διασπείρεσθαι πολλὰ γραμματεῖα. καὶ τούτων ἑνὶ γεγραμμένον φανῆναι κατὰ λέξιν. ἄρης τὰ ἑαυτοῦ ὅπλα σαλεύει. LVNAEQVE inter imbrem cadentis.§ Lego. cādentis, idest, splendentis. praecessit enim speciem caeli ardentis. DECEMVIRI Ardeae in foro maioribus hostijs sacrificarunt.§ Mirum Glareano uidetur, Decemuiros Ardeae sacrificasse, cum ibi prodigium nullum exstitisset. neque uidet idem cum alias factum, tum lib. XLII. Nam cum columna rostrata Romae fulmine discussa esset, Decemuiri lustrandum opidum, supplicationem, obsecrationemque habendam, uictimis maioribus sacrificandum & in Capitolio Romae, & in Campania ad Mineruae promontorium renunciarunt. DECEMBRI iam mense ad aedem Saturni Romae immolatum est &c. ac per urbem Saturnalia die, ac nocte clamatum, populusq. eum diem festum habere, ac seruare in perpetuum iussus.§ Hic dies A. D. XIV K. Ian. fuit. auctore Macrobio libro primo. MAXIMA Gallos, si taedio labori, longaeque uiae, (ut est mollis ad talia gens) dilaberentur, cohibentem.§ Succensere solet Liuio Glareanus, ut falsam Gallis molliciem adscribenti. idque immerito. Haec enim ille ab alijs sumpsit, ut a Polybio Καὶ μάλιστα τῆς τῶν κελτῶν μαλακίας καὶ φυγοπονίας. ἵν' ἐὰν κακοπαθοῦντες τρέπωνται πάλιν εἰς τοὐπίσω, κωλύῃ. & paullo post. Galli neque sustinere se prolapsi, neque assurgere ex uoraginibus poterant. &c. Polybius. οἱ δὲ κελτοὶ δυσχερῶς μὲν εἰς τοὔμπροσθεν προὔβαινον διατεταραγμένων, καὶ διαπεπατημένων εἰς βάθος τῶν ἑλῶν, ἐπιπόνως δὲ καὶ ταλαιπώρως ὑπέμενον τὴν κακοπάθειαν. MAXIMEQVE omnium uigiliae conficiebant, per quattriduum iam & tres noctes toleratae.§ Polybius. πάντες μὲν οὖν ἐκακοπάθουν καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀγρυπνίαν, ἕως ἂν ἑξῆς ἡμέρας τέτταρας, καὶ τρεῖς νύκτας συνεχῶς δι' ὕδατος ποιούμενοι τὴν πορείαν. IVMENTORVM itinere toto prostratorum passim acerui, tantum quod exstaret aqua quaerentibus ad quietem parui temporis necessarium cubile dabant.§ Hoc ita Polyb. τῶν δὲ ὑποζυγίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα πίπτοντα διὰ τοὺς πηλοὺς ἀπώλοντο μίαν παρεχόμενα χρείαν ἐν τῷ πεσεῖν τοῖς ἀνθρώποις. καθεζόμενοι γὰρ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τῶν σκευῶν σωρηδὸν ὑπὲρ τὸ ὑγρὸν ὑπερεχόντων, καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ βραχὺ μέρος τῆς νυκτὸς ἀπεκοιμῶντο. IPSE Hannibal aeger oculis &c. elephanto, qui unus superfuerat, quod altius ex aqua exstaret uectus.§ Vet. lib. Ab aqua. Ceterum hoc sic Polybius. ἀννίβας δὲ μόλις ἐπὶ τοῦ περιλειφθέντος θηρίου διεσώθη μετὰ πολλῆς ταλαιπωρίας περιαλγὴς ὢν διὰ τὴν βαρύτητα τῆς ἀπενεχθείσης ὀφθαλμίας αὐτῷ, δι' ἣν καὶ τέλος ἐστερήθη τῆς μιᾶς ὄψεως.

FESVLAS.§ Polybius & ceteri. φαίσολαν uocant. Quare non est omittenda diphthongus.

SICVT olim Camillum ab Veijs.§ Hac de re lib. VI. CONSVLEM super caput, lapsum effudit.§ Plutarchus in Fabio. φλαμίνιος ἐξέπεσε κατενεχθεὶς εἰς κεφαλήν. HANNIBAL quod agri est inter Cortonam urbem, Thrasymenumque lacum.§ Polybius. κυρτώνιον uocat, quam Polybius Cortonam. neque esse in Polybio menda potest, cum Stephanus scribat. κυρτώνιος πόλις ἰταλίας. τὸ ἐθνικὸν κυρτωνῖνος, ὡς σατορνῖνος. Πολύβ. γ. & alio loco scribat κροτῶνα urbem esse Etruriae. Thrasymenum, Graeci ταρσιμένην λίμνην appellant. BALEARES, ceteramque leuem armaturam.§ Polybius, ut ante. τοὺς δὲ βαλιαρεῖς, καὶ λογχοφόρους. VT cum terraemotum, qui multarum urbium Italiae magnas partes prostrauit.§ Haec uerba uertit Plutarchus in Fabio, ubi huius terraemotus meminit. NON illa ordinata per principes, hastatosque, ac triarios.§ De hoc loco dicam in XXX librum.

CIRCA consulem tamen acrior, infestiorque pugna est.§ Vet. lib. Pugna erat. DONEC Insuber equum (Ducario nomen erat) faciemque noscitans.§ Probo magis antiquam lectionem, quam alij respuerunt. Donec Insuber eques (Ducario nomen erat) faciem noscitans. Cur probem, haec caussa est. quod ni, Eques, dicturus Liuius fuisset, Insuber quidam, dixisset. praeterea, faciem equumque potius dixisset; si modo uerisimile est, Flaminium, ex quo cum Gallis Insubribus bellauit per annos VII, eodem semper equo esse unum. Polybius a quibusdam Gallis eum interfectum tantummodo scribit. Equitem certe eum fuisse, apparet ex eo, quod subdit. Subditisque calcaribus equo, per confertissimam hostium turbam impetum facit. CVM in tumulo quodam constitissent.§ Polybius. ἀπεχώρησαν εἴς τινα κώμην τυρρηνίδα. NEQVE perspicere prae caligine poterant.§ Vet. lib. Prospicere.

TRIARII obiectis clypeis arcuere.§ Vet. lib. Scutis. Recte est enim scutum Triariorum. lib. IIX. Triarij sub uexillis considebant, scuta innixa humeris tenentes. CVM calescente sole depulsa nebula aperuisset diem.§ Vet. lib. Dispulsa. QVINDECIM millia Romanorum in acie caesa sunt.§ Polyb. ἔπεσον τῶν ῥωμαίων εἰς μυρίους, καὶ πεντακισχιλίους. M. POMPONIVS praetor, Pugna, inquit, magna uicti sumus.§ Polybius. διόπερ ἅμα τῷ τὸν στρατηγὸν εἰπεῖν τοῖς ὄχλοις ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ὅτι λειπόμεθα μάχῃ μεγάλῃ. Plutarchus autem sic. ὡς πρῶτον ἤκουσεν ὁ στρατηγὸς πομπώνιος, προσελθὼν, νενικήμεθα ὦ ἄνδρες ῥωμαῖοι μεγάλῃ μάχῃ.

CVM C. Centronio propraetore.§ Vet. li. quidam, Centonio. Polybius. γάϊον κεντήνιον uocat, & C.
139 Centenium. Probus. paullo post C. Centenij Penulae etiam meminit. ut dubitandum non sit, quin C. Centenio sit legendum. ACTVM pro penatibus, pro urbe dimicandum esse, quando Italiam tueri nequiuissent.§ Restituenda est prisca lectio. Cum Poenis pro urbe dimicandum esse. Vrbis enim tantum mentio facienda est, quia dixit. Negotium ab senatu datum, ut muros, turresque urbis firmarent.

Si pe-

Si penatum autem mentionem facturus fuisset, pro urbe, pro penatibus, dixisset. ut oratio rhetorice cresceret. PER Vmbriam usque ad Spoletum uenit, inde &c. in agrum Picenum auertit iter. § Vmbriae tantum, & Piceni meminit Polyb. διανύσας δὲ τὴν τῶν ὄμβρων καλουμένην χώραν, καὶ τὴν τῶν πικέντων ἧκε δεκαταῖος πρὸς τοὺς κατὰ τὴν ἀδρίαν τόπους. PRAETVTIANVM, Hadrianumque agrum: Marsos inde, Marrucinosque & Pelignos deuastat, circaque Arpos, & Luceriam proximam Apuliae regionem. § Polybius ita. διελθών τε, καὶ καταφθείρας τήν τε πρετετιανὴν, καὶ τὴν ἀδριανὴν, ἔτι δὲ τὴν μαρρουκινὴν, καὶ φρεντανὴν χώραν ὥρμησε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν ἰαπυγίαν. ἀρξάμενος δὲ ταύτης ἀπὸ λουκρίας οὔσης ἀποικίας ῥωμαίων ἐπόρθει τὴν χώραν. μετὰ δὲ ταῦτα στρατοπεδεύσας περὶ τὸ καλούμενον ἰβώνιον, ἐπέτρεχε τὴν ἀργυριπανὴν, καὶ πᾶσαν ἀδεῶς ἐλεηλάτει τὴν δαυνίαν. Q. FABIVS Maximus dictator, quo die magistratum inijt. § In quibusdam Vet. lib. inueni, dictator iterum. Quam uocem credo consulto ab istis emendatoribus esse omissam. quod nescirent Fabium ante altera dictatura esse functum. itaq. exstare inscriptionem quandam in libro Epigrammatum Antiq. urbis, eiusmodi. Q. FABIVS. MAXIMVS. DICTATOR. BIS COS. V. CENSOR. INTERREX. II. AED. CVR. &c. Fuit autem dictator paullo ante hoc bellum cum C. Flaminio magistro equitum. ut ait Valerius libro primo, capite primo. Occentus soricis auditus Fabio Maximo dictaturam, C. Flaminio magisterium equitum deponendi caussam praebuit.

PLVS negligentia caerimoniarum, auspiciorumque temeritate, quam inscitia peccatum. § Corrige ex Vet. lib. Plus negligentia caerimoniarum, auspiciorumque, quam temeritate, atque inscitia peccatum. Negligentia dixit, idest despicientia, atque neglectu. Plutarchus ὀλιγωρίᾳ καὶ περιφρονήσει τοῦ στρατηγοῦ πρὸς τὸ δαιμόνιον. Et Liuius infra. Cladesper temeritatem, atque inscitiam ducum acceptas.

VER sacrum uouendum. § Festus. Ver sacrum uouendi mos fuit Italis. magnis enim periculis adducti uouebant, quaecumque proximo uere nata essent apud se animalia, immolaturos. Sed cũ crudele uideretur, pueros, ac puellas innocentes interficere, perductos in adultam aetatem uelabant, atque ita extra fines suos exigebant. & Sisenna hist. lib. IV. ait. Quondam Sabini feruntur uouisse, si res communis melioribus locis constitisset, se uer sacrum facturos. ex Nonio. Plutarchus uotas esse capras, sues, oues, boues, quotquot uere proximo orirentur ait. itemque Liuius. Itaque quoniam in Vet. lib. legitur, Suillo, ouillo, caprino, ouillo grege, suspicor legendum, suillo, ouillo, caprino, bouillo grege. nam Plutarchus uertit. αἰγῶν, συῶν, προβάτων, βοῶν. Extremam enim uocem, ouillo, quia temere iteratam esse emendatores duxerunt, omnino repudiandam esse duxerunt. M. AEMILIVM praetorem, ex collegij pontificum sententia, omnia ea, ut mature fiant, curare iubet. § Hoc loco uer sacrum iussu pontificum uotum esse ait a M. Aemilio praetore. at lib. XXXIII. ubi de hoc tempore, & de hac re loquitur, a Mammula, ut aut uitium sit librarij, aut auctoris. Ver, inquit, sacrum ex pontificum iussu fecere, quod A. Cornelius Mammula praetor uouerat. fuisse autem hoc anno Mammulam praetorẽ hinc intelligi potest, quod anno insequenti Sardiniam propraetor obtinuisse traditur. L. CORNELIVS Pont. Max. § Hic est L. Cornelius Lentulus Caudinus, qui consul cum Q. Fuluio Flacco fuit inter primum, & secundum bellum Punicum. ante hunc fuerat L. Caecilius Metellus, is qui Palladiũ ex incendio rapuit. ante Metellum Ti. Coruncanius, qui primus e plebe factus est. DATVM donum duit populus R. § Quid si, Votum donum duit? EIVSDEM rei caussa ludi Magni uoti. § Vet. lib. Et eiusdem rei caussa. AERIS CCCXXXIII millibus, triente. § Hoc sic uertit Plutarchus. ἀπὸ σηστερτίων τριακοσίων τριάκοντα τριῶν, καὶ δηναρίων τριακοσίων τριάκοντα τριῶν, ἔτι τριτημορίου προσόντος.

TVM aedes uota Veneri Erycinae. aedem Q. Fabius Maximus dictator uouit. § Castiga ad fidem optimi cuiusque libri. Tum aedes uotae. Veneri Erycinae aedem Q. Fabius Maximus dictator uouit. Nam sequitur. Menti aedem Atilius praetor uouit. MENTI aedem Atilius praetor uouit. § Satis constat T. Otacilium Crassum praetorem hoc anno fuisse. Itaque anno sequenti Liuius T. Otacilium propraetorem uocat. Eundem etiam T. Otacilium Crassum Mentis aedem dedicasse idem tradit lib. XXIII. Quare dubium non est, quin & hic, & infra alibi mendose sit Atilius, pro T. Otacilius.

TVM de bello, reque publica. § Vet. lib. deque rep. VIATOREM misit, qui consuli nunciaret, ut sine lictoribus ad dictatorem ueniret. § Idem tradit Plutarchus in Fabio. VETVSTATE iam prope oblitos eius imperij. § Paucis ante annis idem Fabius dictator primum fuerat, & ante eum, L. Caecilius Metellus, ante Metellum C. Duilius, ante Duilium Ti. Coruncanius, ante Coruncanium A. Atilius Calatinus, qui ante annos XXXIII, fuit. Itaq. miror eum, ciues, sociosque uetustate oblitos fuisse dictatorij imperij, scribere. nisi forte intelligendum est, oblitos fuisse dictatoris rei gerendae caussa creati. Nam post A. Atilium Calatinum omnes comitiorum habendorum caussa usque ad Q. Fabium Maximum dictatorem iterum creati sunt. ex Capitol. tabulis.

HANNIBAL ex Arpis in Samnium transit. § Vet. lib. ex Arpinis. Sunt autem Arpini Arporum 140
populi. TELESIAM urbem capit. § Polyb. οὐενουσίαν. Ego tamen nihil mutandum puto. VT se in agrum Casinatem ducat. § Sic Plutarchus. ἡγεῖσθαι πρὸς τὸ κασίνατον. PER aestiuos saltus deuiosque colles. § Vet. lib. Calles. sic paullo post. Prope inuijs callibus ad dictatorem profugerunt.

DICTATOR unicus in rebus afflictis quaesitus. § Vet. lib. Affectis. MODO consuli Luctatio quae res alia, quam celeritas uictoriam dedit. § Lutatio, ex Graecis, & Capitolinis tabulis. Malim etiam ita legi, Modo C. Lutatio. Sic enim paullo ante dixit. L. Papirius Cursor, absque nomine magistratus.

quem

quem magiſtratum ſi nominaſſet, Lutatio conſuli, potius dixiſſet, ut ſemper alias. Sic alibi oſtendam Proconſul Scipio, pro P. Scipio eſſe mendoſe. neque uero in hac re conſulatus nomen momentum aliquod ad augendum habet. C. Lutatium Catulum intelligit, qui bello Punico primo confecto triumphauit. SVCCESSIT tamen Poenus cum expeditis equitibus, atque ad laceſſendum hoſtem raptim, & procurſando recipiendoque ſeſe pugnauere.} Vet. li. Cum expeditis equitibus ad laceſſendum hoſtem carptim. ut ſit ſenſus. Poenus cum equitibus ad laceſſendum carptim hoſtem paratis ſucceſſit. Itaque procurſando, recipiendoque ſeſe pugnarunt. LINTERNI.} Vet. lib. & Graeci, Literni.

141 MAXIME, ſi poſſet, ſuper ſaltus ab hoſte inſeſſos.} Vet. lib. Super ſaltu ab hoſte inſeſſo. Recte. nam paullo ante dixit. Minucius ſe coniunxerat Fabio ad firmandum praeſidio ſaltum. item. Qui ad tranſitus ſaltus inſidendos locati erant. Saltum uocat Polybius. τὰ ςενὰ .i. anguſtias. GERIONEM peruenit.} Polybius γερύνιον uocat. Stephanus. γερουώνιον πόλις ἰταλίας. κυαδράτος δὲ γερηνίαν ταύτην καλεῖ. τὸ ἐθνικὸν γερουῶ οι. In Vet. lib. Saepe eſt Gerionum. EXTRACTA prope aeſtate per ludificationem hoſtis.} Vet. lib. Exacta. ſic paullo poſt. Per uariam fortunam diei maiore parte exacta.

SACRORVM cauſſa Romam reuocatus.} Plutarchus. τῶν ἱερέων καλούντων αὐτὸν εἰς ῥώμην ἐπί τινας θυσίας. IN Hiſpania terra marique coeptum bellum eſt.} Vet. lib. Pugnari coeptum. QVADRAGINTA nauium claſſem Himilconi tradidit.} Polybius. ἀσδρούβας ἀνήχθη τετταράκοντα ναυσὶ καταφράκτοις ἐκ καινῆς πόλεως προχειρισάμενος ἀμίλκαν τοῦ ςόλου ναύαρχον. Ex his uerbis Hamilcarem praefectum eſſe, non Himilconem apparet. niſi uitium ſit apud Polybium. DEINDE minus terra propter ingentem famam nouorum auxiliorum concurrere auſus.} Vet. lib. occurrere. Vere. Sic enim Polybius: τὸ μὲν κατὰ γῆν ἀπαντᾶν ἀπεδοκίμαζε. QVINQVE & triginta nauium claſſe.} Polyb. συμπληρώσας δὲ πέντε καὶ τριάκοντα ναῦς. ALTERO ab Tarracone die ad ſtationem xx millia paſſuum diſtantem ab oſtio Iberi amnis peruenit.} Legendum, x millia. ex Vet. lib. & ex Polybio, qui LXXX ſtadia ait. καὶ κατῆρε δευτεραῖος ἐκ ταράκωνος, εἰς τοὺς περὶ τὸν ἴβηρα ποταμὸν τόπους καθορμηθεὶς δὲ τῶν πολεμίων ἐν ἀποςήματι περὶ τοὺς ὀγδοήκοντα ςαδίους. CVM alij reſoluunt oras, aut anchoram uellunt, alij ne quid, &c.} Vet. lib. Cum alij reſolutis loris anchoram uellunt, &c. DVAE tamen primo concurſu captae erat. Vet. lib. Primo occurſu. PRORAS litore illiſas.} Vet. lib. Litori. AD v & xx naues ex xxx cepere.} Puto legendum, Ex xxxx. tot nauium claſsis Haſdrubalis fuit, ut ante ſcripſit. xxv captas item tradit Polybius. TECTA quoque coniuncta muro.} Vet. lib. Iuncta. MAGNOQVE commeatu adiecto.} Vet. lib. Aduecto.

142 ACEDVX erat Sagunti nobilis Hiſpanus.} Hic a Polybio dicitur ἀβίλυξ, conſtantiſsima libri fide. ut Abilux uocandus eſſe uideatur. ARGENTI pondo bina, & ſelibras.} Plutarchus uertit, δραχμὰς πεντήκοντα καὶ διακοσίας. CCXLVII. CVM plures Romanos, quam Poenos recepiſſet.} Plutarchus, ducentos quadraginta uertit. Vereor ne ſcriptum fuerit, CCXLII. ARGENTVMQVE pro eis debitum, &c. tardius rogaretur.} Rogaretur, pro erogaretur, dictum uidetur. CVIVS urbis captae, atque incenſae ab ſe uſum horreorum pauca reliquerat tecta.} Vet. lib. In uſum horreorum. Polybius. βουλόμενος σιτοβολίοις χρήσασθαι πρὸς τὴν παραχειμασίαν. DVO ferme a Gerione millia.} Polybius ἀπὸ τῆς πόλεως ἑκκαίδεκα ςαδίους. NVMERI Decimi Samnitis deinde aduentu proelium reſtitutum.} In Vet. lib. eſt. Interuentu. Porro autem Decimij, legendum eſt, Nam Numerius praenomen eſt. Decimiorum autem ſaepe mentio fit. CVM laeta ciuitate dictator unus, nihil nec famae, nec litteris crederet, ut ſi uera omnia eſſent, ſecunda ſe magis, quam aduerſa timere diceret.} Vet. lib. Et, ut uera omnia eſſent. M. METELLVS tribunus plebis.} Hic a Plutarcho μετίλιος dicitur. Fuit autem etiam gens Metilia, e qua tribuni pl. multi. atque ita puto legendum. Nam M. Caecilius Metellus dixiſſet, ut infra L. Caecilium Metellum deſerendae Italiae auctorem nominauit. Huius M. Metilij legati cum C. Laetorio meminit etiam lib. xxv. ID VNVM enimuero ferendum eſſe negat.} Vnum, abeſt a Vet. lib. DVOS praetores Sicilia, atque Sardinia occupatos.} T. Otacilius Craſſus Siciliam, A. Cornelius Mammula Sardiniam obtinuiſſe uidetur. Cornelius quidem ſequenti anno in ea propraetor fuit. & Craſſus claſſem hoc anno obtinuit. Reliqui duo praetores fuerunt, M. Aemilius, qui urbanam, M. Pomponius Matho, qui peregrinam prouinciam obtinuit.

SED Campanum, Calenumque.} Vet. libro. Et Campanum, Calenumque. EXERCITVM cupientem pugnare.} Vet. lib. Verum etiam exercitum cupientem pugnare.

SE SAEVO tempore, & ſine ignominia ſeruaſſe exercitum.} Vet. lib. Se in tempore, & ſine ignominia. eſt autem, In tempore, idoneo tempore, ubi tempus tulit, ac poſtulauit. Quod qui ignorarunt, Saeuo, addiderunt. CONSVLE creato M. Atilio Regulo.} Polybius μάρκον ῥηγοῦλον uocat. Iterum creatum eſſe poſt ſcribit Liuius. Fuerat enim ante conſul cum P. Valerio Flacco.

143 C. TERENTIVS Varro, qui priore anno praetor fuerat.} Huius praetoris priore anno non meminit. Vrbanus autem praetor fuit. QVOD nulla memoria habeat annalium.} Sic Plutarchus: πρᾶγμα μὴ πρότερον ἐν ῥώμῃ γεγονός. i. ut magiſter equitum aequo eſſet cum dictatore imperio. Item Polybius. ὃ πρότερον οὐδέποτε συνεβεβήκει κατὰ ῥωμαίους. SIBI communicatum cum illo, ſed non

ademptum

ademptum imperium esse.§ Sed, uacat. ex Vet.lib. Tvmvlvs erat inter castra Minucij, Poenorumque.eum, qui occupasset, haud dubie iniquiorem erat hosti locum facturus. § Vet. lib. Minucij, & Poenorum, quem qui occupasset. Plutarchus ad uerbum ita. ἦν δὲ λόφος κατὰ μέσον, καταληφθῆναι μὲν οὐ χαλεπὸς &c. Prima, & quarta Minucio, secunda & tertia Fabio euenerunt. § Plutarchus, primam & quartam legionem Fabio, secundam & tertiam Minucio euenisse tradit. Principio leuem armaturam dimittit, deinde conserto agmine mittit equites.§ Plutarchus sic uertit. πρῶτον μὲν ἀπέστειλε τὴν κούφην στρατιάν, ἔπειτα τοὺς ἱππεῖς, τέλος δ' ὁρῶν τὸν Ἀννίβαν παραβοηθοῦντα τοῖς ἐπὶ λόφῳ πάσῃ δυνάμει, κατέβαινε συντεταγμένος. Ita est, inquit, non celerius, quam timui, deprehendit fortuna temeritatem.§ Sic Plutarchus. ὦ Ἡράκλεις ὡς ταχίων μὲν ἢ ἐγὼ προσεδόκων, βράδιον δ' ἢ αὐτὸς ἔσπευδε Μινούκιος ἑαυτὸν ἀπολώλεκε. Saepe ego, inquit, audiui milites, eum primum esse uirum, qui ipse consulat, quid in rem sit, secundum eum, qui bene monenti obediat, qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi esse ingenij.§ Hanc sententiam expressit ex Hesiodo, qui ait.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει
Φρασσάμενος τάκ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾗσιν ἀμείνω,
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ.

Hanc eandem sententiam sic uertit Cicero pro Cluentio: Sapientissimum esse dicunt eum, cui quod opus sit ipsi ueniat in mentem, proxime accedere illum, qui alterius bene inuentis obtemperat. In stultitia contra est. Minus est stultus est is, cui nihil in mentem uenit, quam ille, qui quod stulte alteri uenit in mentem comprobat. Eandem ita adumbrauit Plutarchus. τὸ μὲν ἁμαρτεῖν μηδὲν ἐν πράγμασι μεγάλοις, μεῖζον ἢ κατ' ἄνθρωπον ἐστί, τὸν δ' ἁμαρτόντα χρήσασθαι τοῖς πταίσμασι διδάγμασι πρὸς τὸ λοιπὸν, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, καὶ νοῦν ἔχοντος. Tandem eam nubem, quae sederet in iugis montium solicitatam procella imbrem dedisse.§ Plutarchus. τὴν ἐπὶ τῶν ἄκρων ταύτην καθημένην νεφέλην ὅτι μετὰ ζάλης ποτὲ, καὶ καταιγίδων ὄμβρον ἐκρήξει. Meninge insula uastata, & ab incolentibus circa eam ne & ipsorum ureretur, diriperetur q. ager, decem talentis argenti acceptis.§ Hanc insulam Cercinam uocat Polybius. μετὰ δὲ ταῦτα καταπλεύσας τῆς Λιβύης ὡς ἐπὶ τὸν Κερκινητῶν νῆσον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν χρήματα, τοῦ μὴ πορθῆσαι τὴν χώραν, ἀπηλλάγη. In vet.lib. Menia insula est. duae hae finitimae insulae sunt ad Syrtim. Cvm a sequentibus palantes.§ Malim, ut ante, frequentibus. quia praecessit, Insulas cultorum egentes; & post. Litoribus hostium plenis.

Sempronio Bleso.§ Blaeso. ex Capit. lap. & Graecis libris. Traditaqve Lilybaei tota Atilio praetori.§ Iam ostendi hoc anno Atilium nullum praetorem fuisse, T. Otacilium fuisse. Ea 144
res me admonuit, ut turpe mendum delerem, & pro, tota Atilio, T. Otacilio scriberem.

Litterisqve Fabij accitus.§ Lege Litteris Q. Fabij. perspicue. Ad deposcendvm Demetrium Pharium. Hic rex Illyriorum fuit paullo ante hoc bellum a Romanis bello superatus. auctor Polybius lib. III. qui item eundem ad Philippum ex acie confugisse ait. Biennio ante L. Manlius praetor in Gallia uouisset.§ Miror dixisse, Biennio ante, de eo, qui anno ante praetor in Gallia fuerit, ut lib. xxi. tradidit. Caeso Quinctius Flaminius.§ Lege K. Quinctius Flamininus. Sic enim & antiqua praenominis nota, & nominis, cognominisque huius uera scriptura custodietur. ut enim Augurinus Minuciorum, Censorinus Marciorum cognomen est, sic Flamininus Quinctiorum. lapidibus Capitolinis, & quibusdam etiam uet. lib. testibus. M. Pomponivm Mathonem.§ Scribe M. Pomponium Mathonem, ob caussam, quam post dicam. Cn. Clavdivs Appij filius Cento.§ Scribe, C. Claudius Ap. F. Centho, ex Capitolinis consulibus. Baebivs Herennius tribunus plebis.§ Herennius hic loco cognominis est, ut lib. ix. praenominis, in Herennio Pontio C. Pontij patre, alio loco pro nomine est, ut in M. Herennio consule. Vereor tamen ne & in praenomine, & in cognomine uitij aliquid sit. Hoc autem loco suspicor, ne Vibus Terentius sit legendum. est enim Vibus praenomen, ut in Vibo Sextio, & Vibo Virio. Hic autem cognatus fuisse C. Terentij a Liuio dicitur. In italiam abductum.§ Vet. lib. adductum. Volsone.§ Vulsone. ex consul. Cap. & uet. saepe libris. L. Aemilivm Paullum, qui cum M. Laelio consul fuerat. Vet. lib. M. Liuio. Recte. Sic enim est apud Cassiodorum, & apud Plin. lib. xxxix. consules autem fuerunt biennio ante. Damnatione collegae.§ De M. Liuio Salinatore agit, qui consularis damnatus est a populo, quod praedam non aequaliter diuiserat militibus. Auctor Frontinus libro iv. cap. ii. Inter ciues, & inter peregrinos.§ Veteres lib. Inter ciues, & peregrinos. sic ubique. Qvia in tali tempore nullus nouis magistratus uidebatur mandandus.§ Nouum hominem hic intelligit, non ut paullo ante C. Terentium appellauit. idest, eum qui primus ex familia sua magistratum curulem cepisset, sed eum qui non antea magistratum eundem gessisset, quique nouus ad munus illud tractandum ueniret. idest, qui tum primum praeturam caperet.

Is proximo comitiali die.§ Vet. lib. Ita is proximo. Parqve magis in aduersando.§ Vet. lib. Par magis. Alii nouas quattuor legiones quinque legionibus additas, ut nouem legioni-

bus rem gererent. ₰ Veteres legiones quattuor fuisse, non quinque, apparet, ex eo, quod Fabio prima & quarta, Minucio secunda, & tertia euenerunt. Polybius quidem hoc loco octo legionibus rem gestam ait, non nouem. προέθεντο δὲ στρατοπέδοις ὀκτὼ διακινδυνεύειν, ὃ πρότερον οὐδέποτε ἐγεγόνει παρὰ ῥωμαίοις. Haec autem sumit a Polybio Liuius. NVMERO quoque peditum, equitumq. legiones auctas, millibus peditum & centenis equitibus in singulas adiectis, ut quina millia peditum, treceni equites essent. ₰ Romulus primus legiones constituit ex tribus millibus peditum singulas, ut unaquaeque tribus, tum cum tres erant, tria millia daret. Post quatuor millium facta est, unde quadrata dicta, equitum ducentorum. Hoc autem primum tempore, quinque millium peditum reddita est, & trecentorum equitnm, Liuio, & Polybio auctoribus. Postremo C. Marius sex millium ut esset, instituit. ut ait Festus. Itaque alius alijs temporibus fuit militum legionis numerus. SEPTEM, & octoginta millia armatorum, & ducentos. ₰ Plutarchus summam confecit, octo, & octoginta. Sic enim ait. μυριάδες ἐννέα δισχιλίων ἀνδρῶν δέουσαι. at Polybius πεζῶν μὲν εἰς ὀκτὼ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ μικρῷ πλείους τῶν ἑξακισχιλίων. AB HIERONE classis Hostiam cum magno commeatu accessit. Vet. lib. Cum magno apparatu. Quod placet, ut non commeatum solum, sed etiam sagittarios, & funditores ab Hierone missos intelligat. LEGATI in senatum introducti. ₰ Vet. lib. Legati Syracusani in senatum.

CAEDEM C. Flaminij consulis, exercitusq. allatam adeo aegre tulisse regem. ₰ Vet. lib. Adeo affecisse regem. Quod probo, quia rectior oratio est. & quia sequitur. Vt nulla sui propria, regniq. sui clade moueri magis potuerit.

145 QVANTVM praeterea opus esset, quo iussissent, subuecturum. ₰ Vet. lib. & quo iussissent. NAM ad eam diem nihil praeter sacramentum fuerat, & ubi ad decuriatum, aut centuriatum conuenissent, sua uoluntate ipsi inter se equites decuriati, centuriati pedites coniurabant. ₰ Quod hoc loco ait interesse Liuius inter sacramentum & iusiurandum, id tradit Seruius in IIX. Aeneid. interesse inter coniurationem, & sacramentum. Nam cum ipsi qui conuenerant, simul iurabant, coniuratio; cum singuli iureiurando adigebantur, sacramentum erat, auctore Seruio. Coniurationem autem & sacramentum idem esse apparet ex eo, quod Liuius in sacramento explicando coniurandi uerbum adhibuit. Sacramentum ergo uoluntarium, iusiurandum necessarium, & legitimum ait fuisse.

PRO Gerionis castelli Apuliae inopis, tamquam pro Carthaginis moenibus. ₰ Vet. lib. Gerioni. ut uere ita legendum esse uideatur. quia Polybius γερουνίον edit. CN. SERVILIVS, atque Atilius. ₰ Vet. lib. Atque M. Atilius. HAEC una salutis est uia L. Paullo, quam difficilem, infestamque ciues sibi magis, quam hostes facient. ₰ Tibi legendum putat Florebellus; quod probo.

A VERITATE laborare nimis ius saepe aiunt, exstingui numquam. ₰ Vox, ius, non est in Vet. lib. hoc sensu. tritum illud prouerbium est, Hominem ueritatis caussa nimis saepe laborare, numquam uero exstingui. Haec autem uox, ius, ex ingenio a Valla allata est.

NEC ego, ut nihil agatur, sed ut agentem te ratio ducat, non fortuna. ₰ Vox una, Moneo, ex Vet. lib. Repetenda est, ita. Nec ego, ut nihil agatur, moneo, sed ut agentem.

DICTATORI magistrum equitum intolerabilem fuisse, quid consilij aduersus collegam seditiosum, ac temerarium uirum, atque auctoritatis fore. ₰ Vet. lib. pro uirum habent, uirium. Florebellus ingeniose, pro consilij consuli reponit. Recte utrumque. argumentatur enim, si Minucius magister equitum dictatori Fabio gratus fuit, quas uires, atque auctoritatem habebit Paullus consul aduersus collegam suum Varronem? CLAVDIIQVE consulis primo Punico bello memorata naualis clades. ₰ P. Claudium Pulchrum intelligit, qui pullos pascere nolentes, in mare proijci iussit, ut biberent. auctor Cicero de Diuinatione. Valerius de contempta religione. SI MATVRITAS temporum exspectata foret. ₰ Vet. lib. Temporis.

146 CVM utriusque consulis eadem, quae semper ante fuisset, sententia. ₰ Vet. lib. Cum utriusque consulis eadem esset, quae semper ante fuisset, sententia. QVOD Hannibal iam uelut suam cepisset Italiam. ₰ Et hoc quoque debetur ingenio Florebelli, Vsucepisset, pro suam cepisset. iam enim tertius agebatur annus, cum Hannibal in Italiam profectus eum quasi iure usucapionis tenebat. Sic lib. VI. Nec hoc natura insitum uobis est, sed usu possidemini. NVMIDAS ad inuadendos ex minoribus castris. ₰ Polybius. τοὺς δὲ νομάδας ἐπαφῆκε τοῖς ὑδρευομένοις ἀπὸ τῆς ἐλάττονος παρεμβολῆς. NIHIL consulto collega signum proposuit. ₰ Vet. lib. Signum pugnae proposuit. Signum autem est, ut ait Plutarchus, χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος. CN. SERVILIO media pugna tuenda data. ₰ Polybius, Seruilio M. etiam Atilium priore anno Seruilij collegam addit, quem tamen aetatem excusantem Romam a consulibus missum fuisse ante Liuius scripsit. BALEARIBVS, leuiq. alia armatura praemissa. ₰ Polybius, ante, ait. τοὺς μὲν βαλιαρεῖς καὶ λογχοφόρους. DEXTRVM cornu Numidis equitibus datum, media acie peditibus firmata. ₰ Vet. lib. Media acies. GALLI super umblicum erant nudi. Hispani linteis praetextis purpura tunicis. ₰ Polybius. τῶν μὲν κελτῶν γυμνῶν, τῶν δ' ἰβήρων λινοῖς περιπορφύροις χιτωνίσκοις κεκοσμημένων. Ex quo intelligi potest praetextis purpura dixisse Liuium, quod Polybius περιπορφύροις. & cum praetexta toga dicitur, praecise dici, pro praetexta purpura toga. NVMERVM omnium, qui tum peditum, equitumq. in acie stetere, illum ferunt, uidelicet quadraginta peditum millia, decem equitum. ₰ Vox, illum, aperte mendosa est. neque

enim

enim intelligere potes quo referenda ſit. ſuſpicor, millia, pro ea ſcriptum fuiſſe, &, L millia, eſſe legendum, ita. Numerum omnium, qui tum peditum, equitumq. in acie ſtetere L millia ferunt, uidelicet quadraginta peditum millia, decem equitum. De ſumma peditum, equitumq. idem ſcribit Polybius. Placet autem, ut quemadmodum de Romanis dixit in uniuerſum affuiſſe VII, & LXXX millia, ſic de Poenis dicat, deinde uero diſtinguat. DEXTRVM tegebat Maharbal. ℥ Vet.lib. Regebat. Polybius pro Maharbale edit Hannonem. τὸ δὲ δεξιὸν ἄννων. 147

ROMANI diu, ac ſaepe conſilio agitabant, qua fronte &c. ℥ Malim, Conſilia. Eſt enim haec ei trita locutio. Agitare conſilia. Agitare conſilio, adhuc non legi. HASDRVBAL, quia ea parte praeerat, ſubductos ex media acie Numidas. ℥ Haſdrubal laeuum cornu regebat, Numidae in dextro erant. Itaque mirum uidetur, Liuium ita loqui. Haſdrubal Numidas ad perſequendos hoſtes mittit, cum ea parte praeeſſet. Ego certe malim. Qui laeua parte praeerat. Siquidem hoc loco Polybius ait, Haſdrubalem a laeuo cornu ad Numidas ſubleuandos ſe contuliſſe. ἐπεὶ δὲ οἱ περὶ τὸν ἀσδρόβαν παρεβοήθησαν ἀπὸ τῶν λαιῶν ὑμῶν τοῖς νομάσι. QVAM mallem uinctos mihi traderet. ℥ Plutarch. τοῦτο μᾶλλον ἠβουλόμην, ἢ εἰ δεδεμένους παρέλαβον. i. Hoc mallem, quam ſi mihi uinctos traderet.

L. AEMILIVM praeceptorum eius memorem exſtitiſſe, & uixiſſe. & adhuc mori. ℥ Florebellus tollit uocem Extitiſſe, ut ſuperuacaneam.

HAEC exigentem. ℥ Cum legeretur, Haec exagentis, Valla emendauit, Exigentem. Malim ego, Exſequentem. quo uerbo utitur ſaepe Liuius. QVADRAGINTA millia peditum, duo millia ſeptingenti equites. ℥ Polybius item ad ſeptuaginta millia occiſa ait. Quod ſequitur, Et tanta ciuium, ſociorumq. pars, expoſitionis uim habet. eum enim numerum ciuium, ſociorumque parem prope fuiſſe ſignificat.

CVM quinquaginta ferme equitibus Venuſiam profugit. ℥ Polybius ſeptuaginta, edit. ἑβδομήκοντα μὲν εἰς οὐενουσίαν μετὰ γ' λίβυ διέφυγον. INTER eos Cn. Seruilius, & C. Minucius Numatius, qui magiſter equitum priore anno aliquot diebus ante fuerat. ℥ In ueteribus libris eſt. M. Numatius. mendoſe utrobique. Fuit autem magiſter equitum aliquot ante dies Manius Pomponius Matho. is (ut reor) qui conſul fuit anno DXVII. quemadmodum ſcriptum eſt in conſulibus Capitolinis. Cum autem Liuius M. Matho, aut Manius Matho ſcripſiſſet, imperiti librarij M. Numatius, & Minutius Numatius fecerunt. Poſtremo imperitiores emendatores C. praenomen de ſuo addiderunt.

PRAETEREA ſenatores, aut qui eos magiſtratus geſſiſſent, unde in ſenatum legi deberent. ℥ Eorum, qui in ſenatum ueniebant, alij ſenatores erant, quippe qui lecti a cenſoribus eſſent, alij iure magiſtratus, quem aut tum gerebant, aut ante geſſerant, ius quidem ſententiae dicendae habebant, uerum ſententias non rogabantur, ſed quas ſenatores dixiſſent, in eas deſcendebant. Itaque de M. Liuio dixit Liuius lib. XXVII. Sed tum quoque aut uerbo aſſentiebatur, aut pedibus in ſententiam ibat. Hinc cum ſenatores in curiam uocabantur ita uocabantur. Senatores, quibuſque ſententiam dicere licet. Seminarium autem ſenatus, ideſt eorum qui a cenſoribus legerentur, cum alii multi pro arbitrio cenſorum fuerunt, tum maxime ij, qui curules magiſtratus geſſiſſent. Haec fere ex Liuio, & Gellio.

HAEC EST pugna Cannenſi clade nobilitata. par cetera Allienſi, utque haec illa ijs, quae poſt pugnam accidere leuior, quia ab hoſte ceſſatum eſt, ſic ſtrage exercitus grauior. ℥ Placet priſca lectio: Haec eſt pugna Cannenſi clade nobilitata, par Alienſi. Ceterum, ut haec illa &c. ſic Polybius. ἡ μὲν οὖν περὶ κάννας γενομένη μάχη ῥωμαίων, καὶ καρχηδονίων ἐτελέσθη τὸν τρόπον τοῦτον. QVI IN maioribus caſtris praeerant. ℥ Vet.lib. Qui maioribus caſtris praeerant. VNO agmine Cannuſium abituros eſſe. ℥ Canuſium uno, n, & ueteres libri, & Graeci ſcribunt. In ijſdem uet.li.eſt. Vno agmine inde Canuſium abituros. ſic paullo poſt. Atque inde protinus Canuſium peruenerunt. ET exquiri ab interrogantibus, Romanus ciuis ſis, an Latinus ſocius. ℥ Haec interrogatio fiebat, ut in Romanos Hannibal animaduerteret, ſocios conciliandae eorum ſibi gratiae cauſſa dimitteret.

QVAMVIS per confertos hoſtes. ℥ .i. per quamuis confertos. QVIETEM & ipſe ſibi ſumeret. ℥ Vet.lib. Et ipſe ſibimet. MAHARBAL praefectus equitum. ℥ Hunc uocat Plutarchus in Fabio βάρκαν τὸν καρχηδόνιον. IMMO, ut quid hac pugna ſit actum ſcias, die quincta, inquit, in Capitolio epulaberis, ſequere cum equite. ℥ Vet.lib. alii, die quinto habent. Ego legendum puto, die quinti, copulate pro aduerbio. Nam ut Gellius & Macrobius tradiderunt, die quarto, & die quinto de praeterito dicitur, die quarti, & die quinti de futuro. ut hoc loco. Accedit quod Coelius, & Cato, cum hunc eundem locum tractarent, die quincti dixerunt. a quibus Liuius haec uerba mutuatus eſt. Cato in originibus: Igitur Dictatorem Carthaginienſium magiſter equitum mouit. Mitte mecum Romam equitatum, die quincti in Capitolio tibi caena cocta erit. Coelius hiſtoriarum lib. II. Si uis mihi equitatum dare, & ipſe cum cetero exercitu me ſequi, die quincti Romae in Capitolio curabo ut tibi cena ſit cocta. Plutarchus. πεμπταῖον γὰρ ἀπὸ τῆς νίκης ἐν καπιτωλίῳ δειπνήσειν.

PRAECEDANT, Hannibal inquit, nuncij. laeta res eſt. ſed uia maior, quam ut eam ſtatim capere animo poſſim. ℥ Ego neque hanc lectionem, neque hunc ſenſum probare poſſum. In uet.lib.eſt. Praecedant Hannibal inimici letales. & uia maior, quam ut eam capere non poſſint. Hinc ego hanc eli-

cio & lectionem & sententiā;Praecedant,Hannibal inquit,nuncij letales.est uia maior, quam ut eā statim capere nunc possint.respondet enim ad id,quod Maharbal dixerat, sequere cū equite,ut prius teuenisse,quam uenturum sciant , Via maior est, quam ut statim capere nunc equites proelio defessi possint. VINCERE scis Hannibal,uictoria uti nescis.§ Plutarc.σὺ νικᾶν οἶδας,νίκῃ δὲ χρῆσθαι οὐκ οἶδας.

ET omnium primum brachio fluminis obiecto, eos excludit.§ Malim, Brachio flumini obiecto. sensus est enim,Hannibalem brachio obiecto Romanis usum fluminis,& aquationis eripuisse.sic enim captiui ipsi post aiunt.cum circumsessi ab exercitu uictore,aqua arceremur.lib.IV.Muro Ardeae brachium immiserat.Item.Et moenibus hostium uallum obiecere. INTRA castra hostes acceperunt.§ Vet.lib. Receperunt.

148 EOS, qui Canusium perfugerant,mulier Paulla nomine Busa genere clara,ac diuitijs moenibus tantum,tectisque a Canusinis receptos,frumento,ueste,uiatico etiam iuuit.§ Nemo est,qui non quaerat,quid sit,mulier Paulla,nomine Busa,genere clara.menda enim est in uoce Paula.Nam de Busae nomine satis constat.ipse enim post ait.Sed Canusij grauius onus Busę multitudo faciebat.& Valerius libro quarto de liberalitate.Busa nomine,regionis Apuliae ditissima.suspicor igitur legendum esse.Muliercula Busa nomine.ut mulierculam appellet,eam comparans cum Canusinis. Id enim fecit muliercula,inquit,quod cuncta ciuitas non fecit,ut ueste,frumento,& uiatico Romanos iuuaret.Qua de caussa Valerius eandem etiam,Feminam appellauit,& post Liuius. Ne a muliere Canusina populus Venusinus beneficijs uinceretur. Est autem hic mos Liuij, ut primum appellationis nomen afferat,deinde proprium.ut lib.XXIII. Cum praefecto nomine Isalca.item lib.hoc. Eques,Ducario nomen erat.

L. PUBLICIUS § L.Poblicius. ex Capitolinis lapidibus,& nummis argenteis. CUSTODIENDOSQUE semetipsos contra Hannibalem Scipioni tradunt.§ Vet.lib. Hannibalem contra. Sic saepe alias praepositio postponitur. APPIUSQUE, & Scipio.§ Vet.lib. Appius, & Scipio.

OCCIDIONE occisum cum duobus exercitibus consulem,delectusq. omnes copias,allatum fuerat.§ Suspicor legi oportere. Occisos cum duobus exercitibus consules. subdit enim. Consule exercituque ad Thrasymenum priore anno amisso,non uulnus super uulnus, sed multiplex clades,cum duobus consulibus consulares exercitus amissi nunciabantur.nec ulla iam castra Romana,nec ducem,nec militē esse. Non enim inquit, consul cum exercitu amissus,quod uulnus super uulnus fuisset, sed duo consules cum duobus exercitibus perijsse; ideo multiplex clades accepta nunciabatur. AMISSI annunciabantur.§ Vet.lib. Nunciabantur. P. FURIUS Philus, & M. Pomponius prætores.§ Horum alter urbanam, alter peregrinam iurisdictionem habebat. PERCUNCTARENTUR aliquos profectos ex fuga, passim dissipatos, forte referant.§ Vet.lib. Si forte referant. CANUSIIQUE se esse.§ Que uacat in aliquot uet.lib. SED Hannibalem nunc sedere.§ Sed, uacat in aliquot uet.lib. SENATUS consulto diebus XXX luctus est finitus.§ Sic Plutarchus. πένθους δὲ καὶ τόπον, καὶ χρόνον ὥρισε, κατ᾽ οἰκίαν ἀποθρηνεῖν κελεύσας ἐφ᾽ ἡμέρας τριάκοντα τὸν βουλόμενον. T. OCTACILIO.§ Otacilio, ex Graecis, & Capitolinis monumentis. M. CLAUDIUM, qui classi ad Ostiam stanti praeesset, Canusium ad exercitum mittendum.§ Subaudienda sunt uerba, censuerunt partes, uel decreuerunt. Sic enim Plutarchus in Marcello. δόγμα τῆς βουλῆς δεξάμενος εἰς κανύσιον παρῆλθεν,καὶ τοὺς ἐκεῖ συνλεγμένους παραλαβὼν ἐξήγαγε τῶν ἐρυμάτων. SCITATUM quibus precibus,supplicationibusque deos possent placare.§ Vet.lib. Quibus precibus supplices deos possent placare. IPSE legione classis, (ea tertia legio erat) cum tribuno militum Teano Sidicino præmissa. Vet.lib. Cum tribunis militum Teanum Sidicinum. recte. Hanc enim legionem ex classe Canusium adducturus, Teanum praemisit. T. SEMPRONIUS magister equitum.§ Hic est, qui post ab Hannibale occisus est in Lucania, quem Valerius libro quinto cap.I.Tiberium Gracchum uocat. Quare, Ti. Sempronius scribendum est. est autem Tiberij praenomen Sempronijs familiarissimum.

AD milites ex formula accipiendos.§ De hac formula scribit libro IIX. ubi de foedere cum Latinis icto agit.

149 TRECENOS pediti, seruo centum.§ Vet.lib.Centenos. AD Heracleam cum Pyrrho.§ Plutarchus in Pyrrho. SI tam duri oris esse uelitis.§ Vet.lib. Si duriores esse uelitis.

VIX existimari potest.§ Vet.lib.Aestimari. PRIORI Punico bello Calpurnius Flamma.§ Liuius lib.XVII. ut est scriptum in epitoma. DEMINUTI capite.§ Hoc est, amissa ciuitate, & libertate. Sic enim post ait. Abalienati iure ciuium, serui Carthaginiensium facti.

NEQUE ijs quadraginta millia hostium obstitere.§ Supra. Quinquaginta millia edidit. In Vet. autem libris est hoc loco. Sexcenta millia. ut uideantur opponi, sexcentis armatis, ita. Ex millibus septem armatorum sexcenti exstiterunt, qui erumpere auderent, neque ijs sexcenta millia hostium obstitere. Est autem hic numerus usitatus etiam Ciceroni pro magno quodam, & immenso numero.

150 UNUS ex ijs domum abijt, quod fallaci reditu in castra, iureiurando se exsoluisset.§ Haec Polybij sententia fuit,ut ait Cicero lib.III.de Off. Polybius bonus auctor in primis scribit ex decem nobilissimis,qui tunc erant missi,nouem reuertisse,a senatu re non impetrata,unum ex decem, qui paullo post quam egressus erat e castris,redisset,quasi aliquid esset oblitus remansisse. Polybij liber ille, ubi hoc

hoc tradebat intercidit. Eadem historia est apud Gellium lib.VII.cap.IIX. Est & alia de captiuis fama. decem primos uenisse, &c.§ Acilij haec opinio fuit eodem Cicerone teste. Acilius autem ille, qui Graece scripsit historiam plures ait fuisse, qui in castra reuertissent eadem fraude, ut iureiurando liberarentur. Ab cognato Scribonij tribuni plebis de redimendis captiuis relatum esse.§ Legendum Tribuno plebis.i.ab Scribonio tribuno pl.L.Scribonij captiui legati cognato relatum esse.

Omnivm notis, ignominijsque confectos esse.§ Vet.lib. Affectos. Cicero lib.III.de Off. eosdem a censoribus omnibus ignominijs notatos esse scribit. & Gell. lib.VII. ca.IIX. de ijsdem. Omnium notarum eos damnis, & ignominijs affecerunt. Apvlorvm pars.§ Αργυριππανὸς defecisse ex Apulis scribit Polybius. Samnites praeter Petellinos.§ Nec Petellini inter Samnites sunt, sed inter Bruttios, neque ijdem hoc tempore ab Hannibale defecerunt, cum sequenti libro uni in Bruttijs in amicitia Romana mansisse dicantur. Quid ergo? obloquimur saepe bonis auctoribus, eosque aut inconstantiae, aut imprudentiae, aut negligentiae arguimus. sed sine causa. ut hoc loco Glareanus Liuio, quem iccirco temerariae confusionis arguit. Quam iuste ipse uiderit. non enim hoc loco Petellinos, legendum est, sed Pentros, quod ille didicisset, si accuratius manuscriptos libros, quos ne adisse quidem uidetur, legisset. Pentrorum Samnitium meminit in lib.IX. Inde uictor exercitus Bouianum ductus. Caput hoc erat Pentrorum, Samnitium longe ditissimum. Possis etiam legere. Praeter Petellinos Brutij omnes. Et Graecorum omnis ferme ora, Tarentini, Metapontini.§ Polybius ita. καρχηδόνιοι παραχρῆμα τῆς μὲν λοιπῆς παλαιᾶς σχεδὸν πάσης καὶ μεγάλης καλουμένης ἑλλάδος ἦσαν ἐγκρατεῖς. ταραντῖνοι τε γὰρ δὴ θέως ἐνεχείριζον αὐτοῦς. Polybius statim hos populos defecisse ait, quod tamen non ita esse, infra apparebit, nisi, Statim, intelligamus, Vt primum potuerunt. Ceterum quattuor hi populi Graeci uocabantur, quod Graecorum coloniae essent. Crotonenses.§ Croto Crotonienses edit, at Cortona Cortonenses. Priscianus. Accedit quod Croto Croton atas quoque edit. ut omnino Crotonienses uideatur esse legendum. Neqve ante consulis Romani aduentum, nec postquam is redijt.§ Ex ueteribus libris. Neque ante consulis aduentum Romam. In ijs enim est. Ante consulis aduentum Romani. Obviam itum frequenter ab omnibus ordinibus sit.§ Plutarchus in Fabio. ἀπήντησεν αὐτῷ περὶ τὰς πύλας ἥτε βουλὴ, καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν ἀσπαζόμενοι.

IN. LIBRVM. XXIII

Hannibal post Cãnensem pugnam, castra capta, ac direpta confestim ex Apulia in Samnium mouerat.§ Glareanus putat legendum, Castris captis, ac direptis. neque eni m, inquit, Hannibal Romanorum castra capta, ac direpta mouit, neque sua cepit, ac diripuit, uerum contra. Errat autem. non enim ea est mens scriptoris, sed haec. Hannibal post Cannensem pugnam confectam, & post Romanorum castra capta, ac direpta, in Samnium mouerat. ita ut uerbum, Mouerat, absolute accipiamus, ut saepe alias, non ad castra referamus. Accitas in Hirpinos.§ Irpini Samnitium sunt auctore Strabone lib.V. dicti ἀπὸ τῶ ἴρπε, i.lupo, qui dux eis in deducenda colonia fuit. Graece autem sine adspiratione scribuntur. Pollicente se Cossam traditurum.§ Vet.lib. Compsam, & Compsanus, Plinius lib.III.cap.XI. Compsam in Irpinis statuit. de qua nunc Liuius. Qvacvmqve arte poterat, disposuit.§ Vet.lib. Potuit. Pacvvivs Calauius.§ Calauium gentis Campanae nomen esse constat. Ergo Pacuuius hoc in loco praenomen est. Vereor tamen ne Pacullus sit legendum. Nam Silius Italicus hunc Pactulonem uocat. & Liuius lib.XXXIX Pacullae Miniae Campanae sacerdotis meminit. & in hoc libro haud ita multo post, Minios Celeres Stenium, Pacuuiumque nominat. In ueteribus etiam libris est Pacinus. Filiamqve Romam nuptum Liuio dedisset.§ Vet.lib. Romae.

Video quae sententia de hoc sit data.§ Quid si legamus, Lata. sensus enim est. Video hunc a uobis condemnatum esse. Hoc multo magis in secundo, ac tertio senatore est factum.§ Vet.lib. 151
Ac tertio citato senatore. Si plebis ibi esset concilium.§ Vet.lib. Adesset. Ad Satriculam.§ Saticulam ut libro septimo dixi, & saepius alias. Coeptvmqve propter uos cum Samnitibus bellum, per centum prope annos uariante fortuna euentum, tulerimus.§ Elatorie dixit Terentius per centum prope annos. uerius autem legatus Romanus in concilio Aetolorum lib.XXXI. qui per annos septuaginta bellatum esse cum Samnitibus ait. Etenim coeptum est anno ab urbe cond. CDXII M. Valerio, A. Cornelio cos. finitum an. CDLXXIX. C.Fabricio, C.Claudio cos. De ijs enim C.Claudius cos. triumphauit, ut exstat in Capitolinis Triumphorum fragmentis. Qvod foedus aequũ dedimus, quod leges nostras.§ Hoc factum M. Foslio, L. Plautio consulibus, ut ait lib.IX. Eodem anno primum praefecti Capuae creari coepti, legibus ab L. Furio praetore datis. Poenvs ne Africae quidem indigena ab ultimis terrarum oris freto Oceani Herculisque columnis, expertem omnis iuris, & condicionis, & linguae prope humanae militem trahit.§ Vet.li. habent, Indigenam, quã lectionem probo, ut non Hannibalem, sed militem eius Africae indigenam esse neget, quippe quem ex ultimis terrarum oris extraxisset. Etenim lib.XXIIX. sic ait, cum de exercitu Romano loquatur. Ro-

mana arma,& exercitum alienigenam. VESCI humanis corporibus docendo.} De Hannibalis crudelitate loquitur,qui adeo efferauerat animos militum,ut eos etiam uesci carnibus humanis docuerit. Hoc autem falsum esse tradit Porphyrius lib.II. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων. SUBIUS Virius.} Vet.lib.Vibius Virius. puto legendum, Vibus Virius. Est enim Vibus, praenomen.ut in P. Sestio Q. F. VIBI. N. Capitolino consule. LATINORUM quondam postulationis.} De qua supra lib.IIX. BALNEIS includi iussit,ubi feruore,atque aestu anima interclusa.} Vet.lib. Fetore, atq. aestu. DECIUS Magius.} Magios item gentem Campanam esse,& hic Liuius,& contra Rullum Cicero ostendit, cum inquit. Magios, Blosios mihi uidebar illos uidere, ac Iubellios. Quare Decius quod alias nomen est gentis, in hoc uiro praenomen est,mendose, ut solet, pro Decimus.

MARIUM Blosium.} Blosios pariter gentem esse Campanam idem Ciceronis locus docet. unde C. Blosius genus traxit,is,qui cum Ti. Graccho tribuno pl. fuit. De quo Cicero in Laelio, & contra Rullum. Quod si ita est,ergo corrupte Marius pro Marco, uel Manio. Sit enim praenomen necesse est.

152 MUNIOS Celeres.} Vet.lib. Minios. recte. nam Pacullae Miniae Campanae lib.XXXIX. meminit. CONVIVIUM non ex more Punico,aut militari disciplina esse,sed ut in ciuitate atq. etiam domo diu ad uarias omnium uoluptatum illecebras instructũ.} Malim pro diu,diuite.ut in ciuitate, & domo diuite.Nam Calauios,quorum domi erat Hannibal,inclytos nobilitate,ac diuitijs paullo ante nominauit.In Vet.lib.est interdiu.luxatis fortasse syllabis.Hoc certe sententia postulat, ut recta sit ἀντίθεσις. HANNIBALEM pater filio meo potui placare.} Vet.lib. Hannibalem modo. SED si nihil sancti, non fides,non religio,non pietas,audeantur infanda,si non perniciem nobis cum scelere afferunt. unus es aggressurus Hannibalem.} Florebellus ita legit:Sed sit nihil sancti, non fides,non religio,non pietas:audeantur infanda,si non &c.quo nihil potest esse praestantius. Sic lib.XXXIIX. Fiat iactura religionis,obliuio deorum capiat pectora uestra.num senatum quoq. de bello consuli non placet? QUID tot dextrae? torpescent ne in amentia illa?uultum ipsius Hannibalis, quem armati exercitus tremunt,horret populus R.tu sustinebis?} Et hic etiã locus castigatior,ac sincerior est in manuscriptis exemplaribus.sic. Quid tot dextrae? torpescent ne? in amentia illa uultum ipsius Hannibalis,&c.quasi uero uelit intelligi.alijs temporibus eum posse,in amentia illa fore,ut non possit.

O PATRIA, ferrum,&c. recipe.} Vet.lib.Accipe. SENATUS frequens datur Hannibali.} Vet. lib.Datus. IURAQUE inde cum ceteris populis Romanum etiam petiturum.} Vet.lib. Cum ceteris populum R.etiam petiturum. HAUD paruo initio minui uidebatur ius libertatis.} Vet.lib. Iudicio.Iudicium enim intelligitur,quod parabatur in Magium ex S.C. EXTEMPLOQUE impositus in nauim,& Carthaginem amissus.} Malim.est Carthaginem missus. HABETIS libertatem Campani.} Vet.lib.Habetis en libertatem Campani. TRANSFUGAE magis,quam hospitis fore domicilium.}Vet.lib.domicilium fore. VESTRAE res meliores,facilioresque erunt.Vet.lib.Felicioresque. Q. FABIUS Pictor legatus a Delphis Romam redijt.} Eiusdem legati meminit Plutarchus in Fabio.Hunc eundem illum esse,qui res Romanas scripsit tradit Appianus in Hannibalis historia,quam manuscriptam saepius apud eum,quem ante etiam nominaui,omni & litterarum, & humanitatis genere ornatissimum Ludouicum Beccatellum,legi.cuius historici,ut horum temporum aequalis,saepe & in hoc bello,& in alijs meminit Liuius. CUM sex imperatoribus cum.} Praeteritus est Ti.Sempronius,quem Hannibal ad Trebiam uicit,non librarij uitio,sed auctoris. Quod ex uerbis ipsis intelligi,perspicue potest. Nam dictatorem & magistrum equitum nominat,Q. Fabium, & M. Minucium,& duos consules occisos,C. Flaminium,& L.Paullum.& duos,quorum alter saucius fuerit, P.Cornelius Scipio,alter uix cum L hominibus euaserit.C.Terentius Varro. PRO his tantis totque uictorijs uerum sacrum dijs immortalibus agi.} Vet.lib.Non habent uocem,uerum, & pro, tantis totque,habent,tot,tantisq.Quidam libri olim habebant, Rerum non,Verum. Itaq. in suspicionem uenio,ne,quoniam huic sententiae subaudiendum est uerbum,Petere,pro RERUM, uoce perspicue deprauata,Petere,sit substituendum.Quod tamen non affirmo. DIMIDIUM super tres modios explesse.} Hinc Plinius lib.XXXI. cap.L. Anulorum aureorum promiscuus usus fuit secundo bello Punico. neque enim aliter potuissent trimodia illa anulorum Carthaginem abHannibale mitti. ETIAM nunc paenitet belli suscepti.} Vet.lib.Etiam nunc te paenitet.

NUNC interroganti senatori &c. si reticeam.} Videtur legendum,Interrogante senatore.

153 RESPONDEAM, inquit,Himilconi.} Vet.lib.Respondeam igitur Imilconi,& recte. Cur enim uox, inquit,in media oratione inculcetur,quae initio solet collocari?apta autem est huic loco particula,Igitur,qua concludit,sibi potius respondendum esse,quam reticendum. QUAM nunc uicimus dat nemo.} Legendum perspicue:Quam nunc cum uicimus. DICTATORQUE cum Magone in Hispaniam &c.} Miratur Glareanus Liuium dictatoris Carthaginiensis meminisse. Iam nunc mirari desinat.Nam Gellius lib.X.cap.XXIV.haec uerba profert ex Catonis origine. Dictatorem Carthaginiensium magister equitum monuit,mitte mecum Romam equitatum,diequincti in Capitolio tibi cena cocta erit. Dictatorem autem Cato uocat imperatorem Hannibalem. LATOQUE (ut solet) ad populum,ut equum adscendere liceret.} De hoc more,de quo ambigit apud Liuium Glareanus,agit etiã Plutarchus in Fabio.i.cur Dictator peteret, ut sibi equum adscendere liceret. πρῶτον μὲν ᾐτήσαντο τὴν σύγκλητον.

σύγκλητον, ἵππῳ χρῆσθαι παρὰ τὰς στρατείας. οὐ γὰρ ἐξῆν, ἀλλ᾽ ἀπηγόρευτο κατά δή τινα νόμον παλαιόν. εἴτε τῆς ἀλκῆς τὸ πλεῖστον ἐν τῷ πεζῷ τιθεμένων, καὶ διὰ τοῦτο τὸν στρατηγὸν οἰομένων δεῖν παραμένειν τῇ φάλαγγι, καὶ μὴ προλείπειν εἴθ᾽ ὅτι τυραννικὸν εἰς ἅπαντα τ᾽ ἄλλα, καὶ μέγα τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ἐστὶν, ἔν γε τούτῳ βουλομένων τὸν δικτάτωρα τοῦ δήμου φαίνεσθαι δεόμενον. Et sex millia hominum Gallicis ſpolijs.§ Vet.lib.Ea ſex millia hominum.Eos enim intelligit,quos ſe noxa,pecuniaq.exſoluturum dictator promiſerat. Itaqve cum xv millibus armatorum ab urbe proficiſcitur.§ Vet.li.Ita cum. Legatos proſpere ad praetorē Romanum Marcellum Claudium,qui Canuſij cum exercitu erat,mittunt.§ Vet.li.habent Caſilini,quam lectionē probat Glareanus.ego contra probo magis, Canuſij, quod & primo libro Marcellum magnis itineribus Canuſium contendiſſe dixerit,& quod Plutarchus in Marcello, Canuſio item Marcellum ad tutandos ſocios eſſe profectum,tradiderit.ἔπειτα δόγμα τῆς βουλῆς δεξάμενος εἰς κανύσιον παρῆλθεν, καὶ τοὺς ἐκεῖ συνειλεγμένους παραλαβὼν ἐξήγαγε τῶν ἐρυμάτων, ὡς προνοσόμενος τὴν χώραν. Perqve agrum Satriculanum. § Vet. lib.Saticulanum.recte.ut ante dixi. L.Bantivs.§ Hunc λεύκιον βάνδιον uocat Plutarchus in Marcello. Seminecem cum ad Cannas in aceruo caeſorum corporum inuentum.§ Eadem ad uerbum ſcribit Plutarchus in Marcello. Eqvvm eximium dono dat, bigatoſq. quingentos quaeſtorem numerare iubet.§ Plutarchus ita.ἵππον τε δωρεῖται πολεμιστὴν αὐτῷ, καὶ δραχμὰς ἀργυρίου πεντακοσίας.

In hac comitiaria duorum exercituum ſtatione. § Vet. lib. In hac continua duorum. 154

Privsqvam aliquis motus in muris oriretur.§ Vet.lib.Intus oriretur. Vix equidem auſim affirmare,quod quidam auctores ſunt, duo millia,& ccc hoſtium caeſos, non plus uno Romanos amiſiſſe.§ Supra quinque millia hoſtium caeſa,haud plures, quam quingentos Romanos cecidiſſe tradit Plutarchus,hoc tamen a Liuio reprobari ait.λέγονται ὑπὲρ πεντακισχιλίους ἀποθανεῖν, ἀποκτεῖναι δὲ ῥωμαίων οὐ πλείους, ἢ πεντακοσίους. ὁ δὲ λίβιος οὕτω μὲν οὐ διαβεβαιοῦται γενέσθαι μεγάλην ἧτταν, οὔτε πεσεῖν νεκροὺς τοσούτους τῶν πολεμίων.

Ingens eo die res,ac neſcio an maxima illo bello geſta ſit.§ Hinc Cicero in Bruto, ait. Poſt Cannenſem illam calamitatem primum Marcelli ad Nolam proelio populus Ro.ſe erexit. Cvm a Caſilino dictatorem Romanum,legioneſq. nuncij accipi nunciaſſent.§ Vet.lib. Legioneſq. minus accipi nunciatum eſſet. Pro his repoſitum eſt,nuncij accipi nunciaſſent.recte, quod ad ſententiam pertinet. quod autem ad uerba,malim legi,auctore Valla. Legioneſq. nouas accipi nunciatum eſſet. Nam de his legionibus paullo ante ſcripſit. Casilinvm quingenti Praeneſtini habebant.§ In vet.lib. nullus numerus eſt Praeneſtinorum. paullo poſt Liuius eos quingentos ſeptuaginta fuiſſe ſcribit, at Strabo li.v.quingentos quadraginta. ἐν τῷ κασιλίνῳ πολιορκούμενοι παραινεσίνων ἄνδρες μ γὰρ φ πρὸς ἀκμάζοντα ἀννίβαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀντέσχον. &c. Vt ergo de Peruſinis ait, cd & lx, ſic de Praeneſtinis, d & lxx.ſcribendum,uidetur. Cvm dies aliquot ſuſpecti Campanis &c.traſduxiſſent,iamq. de Capuae defectione agi,accipiq. Hannibalem ſatis pro certo habuere.§ Tempus,habuere,non eſt ſententiae huic aptū. Haberent,ſenſus poſtulat.in uet.certe libris eſt,habere.reliquae duae litterae nt,ex principio inſequentis uocis,interfectis,ſunt repetendae. T. Sempronivs praeerat.§ Ti.Sempronius. ut ante. magiſtrum enim equitum intelligit. Qvia praedictum erat dictatoris.§ Vet.lib. Quia edictum erat dictatoris. Nocte & mittebantur,& praeueniebant.§ Florebellus probat magis,Perueniebāt.

Nvces inde fuſae ab Romanis.§ Hinc Feſtus Praeneſtinos Nuculas dictos eſſe ait, quod incluſi a Poenis Caſilini famē nucibus ſuſtentarint. Et cvm hoſtes obaraſſent,quidquid herbidi terreni extra murū erat,raporum ſemen iniecerunt.§ Glareanus credit eam hoc loco fuiſſe Liuij ſententiā,ut ijdē Poeni,qui herbidum terrenū extra muros obaraſſent,raporū ſemen iniecerint,cū rapos non Poeni, ſed Caſilinates iniecerint,ac fructū ex Poenorū obaratione illa ſe capturos eſſe indicauerint,neq. uero aliter Liuius tradit,atq. Stra.li.v.ὁ δὲ ἀννίβας ἰδὼν αὐτοὺς πλησίον τοῦ τείχους σπείροντας γογγύλην ἐθαύμαζεν. Quod autem ait Strabo πλησίον τοῦ τείχους.i.prope muros,Glareanus intra muros interpretatur, quaſi uero Poeni ad terrenū obarandum Caſilinum accepti ſint. Eo ne uſque dum ea naſcantur ad Caſilinum ſeſſurus ſum.§ Vet.li.Seſſuri ſumus. Cvm obſiſtere malis nequirent Petellini.§ Vet.lib.Quibus cum reſiſtere malis nequirent Petellini. Consvltiqve iterum a M.Aemilio praetore patres.§ Hoc anno M.Pomponius praetor urbanā,P.Furius peregrinā ſortem,M.Marcellus Siciliam,L.Poſtumius Galliam ſortiti ſunt.Quod cum ita ſit,certe mendoſe legitur hoc in loco.M.Aemilio,pro M.Pomponio. Quod inde ēt intelligi poteſt,cum ait.Conſulti iterum.tum.n.conſulti ſunt primum,cum C.Furius,& M'.Pomponius praetores ſenatum in curiā Hoſtiliā uocauerunt.Germanā autem lectionem,& quae deprauando nomini cauſſam dederit,fuit(puto,)quod ſcriptum erat,conſultiq. iterum a Manio praetore. Nam Pomponium hoc praenomen tuliſſe ſupra oſtendi.Quā uocem qui deprauatam eſſe duxerunt. Mamilio fortaſſe,atq. inde,M.Aemilio fecerunt. Relaxata poſtero die per minorē trepidationem retinuerunt optimates.§ Vet.lib.Relaxata poſtero die per minorem trepidationem re tenuerūt optimates.

L.Fvrivm praetorem cum claſſe.§ Lege,P.Furium.ſic enim alias ubique hunc Liuius uocat.

L.Aemilivs qui cōſul cenſorq. fuerat.§ L.Aemilium Papum conſulem cum C.Atilio Regulo,cenſorem cum C.Flaminio intelligit. Glareanus inſcite L.Aemilium Paullum, qui ad Cannas ceciderat, ſinterpretatur. M.Atilivs Regulus,qui bis conſul fuerat.§ M.hic Atilius Regulus conſul primum liuit cum P.Valerio Flacco,iterum ſuffectus in locum C.Flaminij ad Traſimenum occiſi cum Cn. Seruilio Gemino. Qvi ceciderant pugna Cannenſi.§ Vet.lib.In pugna Cannenſi. L.Aemilivm,

C.Flaminium censores. § De his censoribus dixi in epitoma libri xx. Cvm de ea re M.Aemilius praetor.§ Lego, Manius praetor, ut ante dixi, ut sit M'.Pomponius. Vt ex singulis populis Latinorum binis senatoribus, si patres Romani censuissent, ciuitas daretur. § Vet.lib. Quos patres Romani censuissent. M. Fabivm Buteonem ex s.c. sine magistro equitum dictatorem.§ N.Fabium scribi oportere existimo, quia inquit, hunc uetustissimum ex censorijs, qui uiuerent, fuisse. Censor autem, ut opinor, fuit anno DXII cum C.Aurelio Cotta, cum consul fuisset anno DVI, ut est in Capitolinis tabulis. Neqve dictatorem se sine magistro equitum.§ Vet. lib. Neq. dictatorem sine magistro equitum. probe. res enim eum non persona offendebat. Neqve duos dictatores tempore uno. § Horum dictatorum M.Iunij, & Fabij Buteonis, quorum alter rei gerendae caussa creatus aberat, alter senatus legendi caussa dictus erat, meminit quoque Plutarchus in Fabio. Ita in demortuorum locum sublecturum, ut ordo ordini, non homo homini praelatus uideretur. § Sensus est. Dictator ne in legendo senatu ignominia quemquam afficeret, ex ueteribus censorijs tabulis senatores eo ordine, quo in illas relati erant, recitauit. in demortuorum autem locum alios ita sublegit, ut, si quem alteri praeferret, is eum, ordinis, non hominis dignitate adductus, praetulisse uideri posset. Nam primum legit eos, qui curulem magistratum, deinde qui tribunatum aedilitatemq. plebis, & quaesturam gessissent, tum ex ijs, qui magistratum non cepissent, qui spolia ex Romano hoste fixa domi haberent, aut coronam ciuicam accepissent. In legendis autem ijs, qui magistratus gesserant, quo quisq. eorum ordine magistratum ceperant, eos ita legebat, ac recitabat. In demortuorum locum legit, qui post L.Aemilium, C.Flaminium censores curulem magistratum cepissent, nec dum in senatum lecti essent, ut quisque eorum senator primus creatus erat.§ Vox, senator, redūdat. Hic enim sensus est. Qui post priores censores curulem magistratum ceperant, quo quisq. illum ordine ceperat, lectum in senatum esse. Tvm legit, qui aediles tribuni, praetores, quaestoresq. fuerāt.§ Paulus Manutius uir (ut supra dixi) summo iudicio praeditus legendū existimat, aediles, tribuni plebis, quaestoresq. & recte. nam praetura inter curules magistratus erat, quos superiore uersu complexus est. Errorem attulit (ut solet.) cōpendiosa scriptura. Trib.pr. & Trib.pl. Tvm ex ijs, qui spolia ex Romano hoste fixa domi haberent.§ In manuscriptis omnibus, & plerisq. etiam impressis legitur. Tum ex ijs, qui magistratus cepissent, qui spolia ex Romano &c. Quod cum emendatores nescio qui non intelligerent, omnino tollendum putarunt. Est autem ita legendum. Tum ex ijs, qui magistratus non cepissent, qui spolia &c. Nam ex ijs qui magistratus ceperant, legit primum, qui curulem, deinde, qui plebeium ceperant magistratū. Ex ijs autem, qui omnino nullum ceperant magistratum, legit, qui spolia ex Romano hoste haberent.

Tempvs hoc sedulo terens.§ Vet.lib. hic, idest, in foro. Sic etiam reddit Plutarchus in Fabio, ubi eandem rem his uerbis persequitur. ὥς περ ἰδιώτης ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνεςρέφετο. Consvltvs a M. Pomponio praetore senatus.§ Ita lib.uet. Ex hoc loco conuincitur etiam supra bis mendose esse M. Aemilio praetore. Qvo statu respublicae essent.§ Vet.li. resp. esset. Comitiaqve edixit, quibus L.Postumius III absens, qui tum Galliam prouinciam obtinebat, & Tit. Sempronius Gracchus, qui tum magister equitum eo accurrerat, consules crearentur.§ Vet.lib. qui tum magister equitum, & ea accurrerat. Suspicor legendum, ad ea, ut comitia intelligamus. opponit enim hunc Postumio. ille enim absens in Gallia, hic cum ad comitia accurrisset, consul est creatus. sic paullo ante. Qui tum Galliam prouinciam obtinebat. L.autem Postumius Albinus primum cum Sp. Caruilio Maximo, iterum cum Cn. Fuluio Centumalo consul fuerat. Alia supra alia cumulante in eum annum fortuna.§ Vet.lib. Super aliam. Nova clades nunciata.§ Huius Postumianae cladis auctor est etiam Polyb.lib.III. extremo.

156 Litanam Galli uocant.§ Huius siluae, & harum insidiarum meminit et Frontinus lib.I.ca.VI. Pocvlvmqve idem sacerdotis esse, ac templi antistibus.§ Vet.lib. Sacerdoti. Maestitiae speciem publicae.§ Vet.lib. Maestitiae publicae speciem. Dvo ne consulares exercitus satis firmati tanto bello sufficerent.§ Vet lib. Ne secundo consulares exercitus satis firmi ad tantum bellum efficerentur, inibatur ratio. Quod cum ita sit. aptior est certe ad sententiam emendatio Vallae, qui pro, ne secundo, legit, nec quomodo. Sequitur enim. Itaque Galliam omitti eo anno placuit.

Fecerant ij transfugae motum in Carpesiorum gente.§ Glareanus, nusquam se legisse Carpesios populos ait, itaque Tartesios mauult a Tarteso oppido ad Calpen sito. Carpesiorum tamen ad Iberum meminit Polybius lib.III. & Stephanus ita. καρπήσιοι ἔθνος ἰϐηρικὸν τῶν ἐντὸς ἴϐηρος ποταμοῦ.

Vrbem Asenam.§ Vet.lib. Ascuam. Digressvs colle.§ degressus; ut alias.

157 Itaqve duo diuersa proelia erant.§ Vet.lib. Ita duo. Recepta Petelia Poenus ad Consentiā copias transducit.§ Si Consentia in Bruttijs pro Romanis stabat, profecto non Petelini uni inter Bruttios in fide Romanorum post Cannensem cladem mansisse uidentur, quod ante dixit. praesertim uero cum Cosentia Bruttiorum metropolis sit, auctore Strabone lib. VI. Itaqve urbe defensoribus uastata facile potiti sunt hostes.§ Magna menda est in uoce, uastata, quae ex prisca lectione deletur, quae est, defensoribus uacua; siquidem opulentissimam olim urbem eo redactam, ut omnis aetatis minus uiginti millia ciuium superessent, scribit. Sic libro quadragesimo secundo, Vacua defensoribus moenia.

Senatvs decreuit, ut Ti. Sempronius consul designatus, cum primum magistratum inisset, ad populum ferret. § Videndum etiam, atque etiam, quid sit, quod in omnibus uet. lib. legitur, Vt Tit. Sempronius cos. des. cum in bono inisset. Nam qui emendarunt, cum primum magistratum inisset, mentem potius attendisse uidentur auctoris, quam uerba. Valla olim legendum putauit. Cum bono omine ad populum ferret. Quod non probo, quia nullam habet rationem uocis Inisset. Ego malim, cum magistratum inisset. sic enim Cicero prima Philip. Vti C. Pansa, A. Hirtius consules designati, cum magistratum inierint, & Coelius ad Ciceronem. d. e. r. i. c. uti C. Paullus, C. Marcellus, cum magistratum inissent. Vt Fabivm duumuirum esse iuberent aedis dedicandae caussa. § Miror hoc loco neglectam esse Vallae correctionem, quae ueterum librorum auctoritate confirmatur. Vt duumuiros esse iuberent. miror item spretam esse alteram Glareani, aedium dedicandarum caussa. duae enim erant aedes dedicandae, quarum caussa duumuiri creandi erant. Quare paullo post ita loquitur. Interea duumuiri creati sunt, Q. Fabius Maximus, & T. Otacilius Crassus aedibus dedicandis, Menti Otacilius, Fabius Veneri Erycinae. M. Aemilio Lepido, qui bis consul augurque fuerat. § M. Aemilium Lepidum, & M. Valerium Laeuinum bis consules nominat Liuius, quos tamen neque in Capitolinis tabulis, neque apud Casiodorum inuenias nisi semel fuisse. Hinc ego suspicor, ne suffecti fuerint L. Veturio, & C. Lutatio consulib. Lepidus II. Laeuinus primum. Quoniam autem ea pars in Capitolinis consulatibus desideratur, & Casiodorus eorum tantum consulum, qui primum facti sunt, qui ordinarij nominantur, meminit, in neutro horum monumentorum haec nomina inueniri. Sed de hac re accuratius in Fastorum consularium commentarijs. me enim mouet, quod duo patricij consules comparantur. C. Lectorivs, & T. Sempronius. § C. Laetorius, & Ti. Sempronius. ut saepe dixi. Praetoresqve Fuluius Flaccus. § Castiga. Praetores. Q. Fuluius Flaccus. perspicue. Ceterum consul hic fuerat eum L. Cornelio Lentulo, censor cum T. Manlio Torquato.

Sex legiones in castra Claudiana supra Suessulam deducerentur. § Hinc paullo ante dixit. Claudius a Canusio Calatiam petit, atq. inde Vulturno amne traiecto, perq. agrum Saticulanum, Trebianumq. super Suessulam per montes Nolam peruenit. & paullo post. M. Claudius ad eum exercitum, qui supra Suessulam Nolae praesideret, missus. Delatvm ad populum, ut ciues Romani essent. § Emendo. Dein latum ad populum. Haec est enim usitata in hac re loquendi forma. & ipse subdit. Maxime, ut hoc ferretur, mouerat. Cvi ineunti consulatum cum tonuisset, uocati augures uitio creatum uideri responderunt. § Plutarchus idem in Marcello. ἐπιβροντήσαντος δὲ τοῦ θεοῦ, καὶ τῶν ἱερέων οὐκ αἴσιον τιθεμένων τὸ σημεῖον, ἐμφανῶς δὲ κωλύειν ὀκνούντων καὶ δεδιότων τὸν δῆμον αὐτὸς ἐξωμόσατο τὴν ἀρχήν.

Fabivs Maximus tertium. § Primum fuit cum M'. Pomponio Mathone, iterum cum Sp. Caruilio 158
Maximo.

Ti. Sempronivs militibus Sinuessam diem ad conueniendum edixit. § Idem Sempronius paullo ante diem duabus legionibus urbanis Clades ad conueniendum edixerat, ad quas accipiendas deinde M. Marcellus est missus. nunc Sinuessam ad conueniendum diem edicit uolonibus, & sociorum xxv millibus, quae sibi sorte euenerant. Ante Kalendas Iulias primas. § Vet. lib. Iunias. Quod placet. quia de hoc tempore locutus, Quinctiles dixisset. Terentianvm mitti cum aliquo legatorum. § Sensus est. Terentianum exercitum in Siciliam mitti, legiones ex Sicilia reuocatas M. Valerio cum classe ad tutandam oram maritimam dari. Ad M. Valerium praetorem circa Nuceriam castra habentem. § De legatis Philippi loquitur per Apuliam uenientibus. Ex quo, Luceriam, uidetur esse legendum. Nam paullo post ait. Ti. Gracchus a Cumis Luceriam in Apuliam legiones cum duxisset, M. Valerium inde praetorem Brundisium cum eo, quem Luceriae habuerat, exercitu misit. Itineraqve cum cura demonstrent. § Que, abest a uet. lib. Q. Fvlvivs Flaccus Corcyraeos ad persequendum. § Castiga ex uet. lib. P. Valerius Flaccus. Etenim Q. Fuluius Flaccus praetor urbanus, cui suburbana litora custodienda tradita erant, adhuc ab urbe non mouerat. P. autem Valerius Flaccus, de quo post meminit etiam Liuius, M. Valerij Laeuini praetoris, cui ora inter Brundisium, & Tarentum tutanda decreta fuerat, legatus erat.

T. Manlivs Torquatus, qui bis consul, censorque fuerat. § Consul fuit cum C. Atilio Bulbo, quo in magistratu de Sardis triumphauit. iternm cum Q. Fuluio Flacco, quem eundem etiam in censura collegam habuit. auctoribus Capitolinis scriptoribus. Linternvm. § Vet. lib. Liternum. Hominvm eo tumultu nocturno caesa plus duo millia. § Vox, nocturno, redundat. nam ex priore uersu satis intelligitur rem nocte actam esse. abest certe a uet. lib. 159

Exercitvsqve Cumas reductus. § Miror, quod Cumas M. Valerius exercitum reduxerit, cum ipse Luceriae in Apulia praesideret. Cumis autem Ti. Sempronius in praesidio esset. praesertim uero cum ex Irpinis reduxisse dicatur. Ad naves xxv, quibus Q. Fuluius Flaccus praefectus praeerat. Legendum, ut ante dixi, P. Valerius Flaccus. & paullo post. Iussusque Q. Fuluius. iussusque Valerius. sic enim ueteres libri. M. Marcellvm propraetorem. § Vet. lib. Proconsulem. sic etiam paullo post. sic Plutarchus ad Nolam ἀνθύπατον uocat. i. proconsulem. Calares. § Catales. Graeci & Latini libri ueteres auctores.

T. Ota-

160 T. OTACILIVS praetor quinquaginta nauium ad Lylibeo classe in Africam transuectus.§ Vet. lib. Quinquaginta nauium classe ab Lilibeo in Africam transuectus. PYRRHO regi nos adiunximus.§ Samnites loquuntur. Est autem illud bellum Pyrrhi, Tarentinorum, Samnitum, Lucanorum, & Bruttiorum copijs, exercituque gestum. Quod ex triumphis illorum annorum intelligi potest. M. quidem Curius non tam de Pyrrho rege, quam de Samnitibus triumphasse traditur. A QVO relicti, pacem necessariam accepimus, fuimusq. in ea per annos prope quinquaginta ad id tempus, quo tu in Italiam uenisti.§ Pax data Samnitibus est anno ab urbe condita CDLXXIX, quo anno C. Claudius Canina consul de ijs triumphauit, cum per annos LXX gestum bellum esset, ut ait Liuius lib. XXXI in oratione legati R. in concilio Aetolorum. Quod ita esse inde facile intelligi potest, quod coeptum erat bellum M. Valerio, A. Cornelio consulibus anno CDXII. si igitur anno CDLXXIX uictis Samnitibus pax data est, in pace autem fuerunt usque ad aduentum Hannibalis in Italiam, P. Scipione, & Ti. Longo consulibus anno DXXXII, i. annis LIII, postquam pacem Samnites acceperant, ergo hoc loco legendum uidetur, In ea fuimus per annos prope LX. Nam uox illa, prope, maiori numero non expleto adijcitur. In hac autem oratione omnia oratorie in maius ornantur. ut cum ait. per centum prope annos cum populo R. bellum gessimus, nullo externo adiuti, nec duce, nec exercitu. NON ego secundis nostris rebus gloriabor.§ Vet. lib. Non ergo secundis nostris rebus gloriabimur. recte. loquuntur enim legati Samnitum, Irpinorum, Caudinorumque. Sequitur autem. Quae aspera, aduersaque tunc acciderunt, minore indignatione referre possumus. NVMIDARVM paucorum illi quidem praeda erunt, praesidiumq. missum nobis erit, & Nolae ademeris.§ Sensum aptum nullum elicere possum ex his uerbis, & Nolae ademeris. Suspicor autem, quia in ueteribus libris legitur, praesidiumque missum nobis & Nolae ademeris, ut sit legendum, praesidiumque missum nobis & Nolam ademerit. Suadent enim Samnites, ut Hannibal praesidium Numidarum ad se ab impetu militum Romanorum, qui Nolae erant, defendendos, mittat, quod idem praesidium & se defensurum sit, & Nolam, cui maxime imminebat Hannibal, Romanis adempturum sit. HERIVM Petrium.§ Vet. lib. Henum. LEGATVM ne R. & legionis unius, atq. alae magno certamine uix toleratis pugnam?§ Vet. lib. Legati ne Romani.

161 MARCELLVS tirone milite, ac Nolanis subsidijs fultus nos iam iterum lacessit.§ Vet. lib. Pro fultus, inultus, habent. i. impunitus. innuit cladem a Marcello ante acceptam ad Nolam, quam adhuc Hannibal non erat ultus. Iccirco ait. Inultus iterum nos iam lacessit? FERRVM nunc hebet, an dextrae torpent?§ Vet. lib. Ferrum ne hebet, an dextrae torpent? Forte ita legendum. Ferrum ne nunc hebet? NVNC paucis plures uix restatis.§ Vet. lib. Resistitis. HOSTIVM plus mille caesi eo die, capti mille DC, & signa militaria unde uiginti. & duo elephanti, quattuor in acie occisi.§ Vet. lib. Hostium plus uel caesi, uel eo die uiui capti V millia. Suspicor autem legendum, Hostium plus uel caesi eo die, uel uiui capti quinque millia. siquidem Plutarchus hunc numerum edit in Marcello, ubi hunc totum locum ita uertit. νεκροὺς μὲν γενομένους πεντακισχιλίους, καὶ τῶν ἐλεφάντων τέσσαρας μὲν πεσόντας, δύο δὲ ζῶντας ἁλόντας. TERTIO post die mille CCLXXII equites misti Numidae, Hispanique ad Marcellum transfugerunt.§ Hoc si uertit Plutarchus. ἡμέρᾳ τρίτῃ μετὰ τὴν μάχην ἱππεῖς Ἰβήρων καὶ νομάδων μιγάδες αὐτομολοῦσιν ὑπὲρ τοὺς τριακοσίους. discrepat autem in numero. nisi forte legendum sit. ὑπὲρ τοὺς χιλίους τριακοσίους.

DARETQVE opima spolia uictus.§ Opima proprie dici spolia non potuerunt, siquidem ea opima sunt, quae dux duci detraxerit. Dux autem sit, cuius auspicijs bellum geratur. ut supra traditum est. Neuter enim eorum equitum dux erat. NISI fide staret resp. opibus non staturam.§ Ita Sallustius in epistola Pompeij, uoce, Fide, utitur. Ego non rem familiarem modo, sed etiam fidem consumpsi. sensus est. Nisi resp. pecunia mutuo sumpta subleuetur, praesenti aerarij pecunia se sustinere non posse. CONDVCERETQVE ex lege praebenda, quae ad exercitum Hispaniensem opus essent.§ Nihil desideratur, contra quam censet Glareanus. Lex enim quam requirit, haec est. ut conducerent ea lege, ut cum primum pecunia in aerario esset, ijs primis solueretur. Hinc ego malim legi. conducerentque ea lege. HAEC praetor in concione edixit.§ Malim. Hinc praetor. sensus est. Hinc, i. ex S. C. praetor in concione edixit, qua die, quae exercitui Hispaniensi praebenda essent, esset locaturus.

VT quae in naues imposuissent, ab hostium, tempestatisq. publico periculo essent.§ Suspicor ne uox desit, legendumq. sit. ab hostium, tempestatisq. ui publico periculo essent. postulant enim ut populus R. sibi damnum praestet, quod a tempestate, & hostibus afferri possit. Sic lib. XXV. Quia publicum periculum erat a ui tempestatis in ijs, quae portarentur ad exercitus. HI MORES, eaq. caritas patriae per omnes ordines uelut tenore uno pertinebat.§ Vitiatum esse suspicatur hunc locum Glareanus, ob uerbi, Pertinebat, usum. neque intelligit eodem modo locutum etiam Ciceronem esse de natura deorum. Ratio quaedam pertinens per omnem rerum naturam. ILLITVRGI obsidione liberato ad Incibili opugnandum Punici exercitus transducti.§ Glareanus legit, Ab Indibili, putatq. uiri nomen esse, eius de quo post saepius Liuius. uerum errat. Nam siue Incibili, siue Indibili legas, opidi nomen est. sic enim Frontin. lib. I. cap. III. Cn. Scipio in Hispania aduersus Hannonem ad opidum Indibili cum animaduertisset Punicam aciem directam. De huiusmodi nominibus sic Priscianus lib. VI. Inueniuntur & barbara in, I. Liuius XXIII ab urbe condita. Illiturgi opidum opugnabatur.

In

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXIV

Syphax rex Numidarum in amicitiam adscitus contra Massanisam regem Masaesulorum pro Carthaginiensibus pugnans uictus.} Sincera lectio,&sententia huius loci eruitur partim ex ipso Liuio, partim ex ueteribus epitomae libris, in quibus ita est. A Massanisa rege Massyliorum pro Carthaginiensibus pugnante uictus.

IN. LIBRVM. XXIV

Vt ex Campania in Bruttios reditum est,Hanno adiutoribus.} Sic libro priore fere extremo. 162
Hannibal ab Nola remisso in Bruttios Hannone cum quibus uenerat copijs. Dvcibvs Bruttijs Graecas urbes tentauit.} Polyb.lib.III. omnem fere Magnam Graeciam ad Hannibalem post Cannensem cladem defecisse ait.Sunt autem Graecae urbes Rhegium, Locri,& Croto,quas a Bruttijs separare uidetur & hoc loco, & supra, cum unos ex Bruttijs Petellinos in fide Romana mansisse dixit. alioquin & Rhegini,& Locrenses,& Crotoniatae etiam permanserunt. Interim Locrenses frumentum.} Hoc loco Locrenses a Poenis oppugnantur. cum tamen priore libro antequam Hanno in Bruttios rediret,eos & ad Poenos desciuisse scripserit,& Romanis portas clausisse. neque uero occurri potest, eos,postquam se a Poenis ad Romanos contulissent, a Poenis inuadi. neque enim de ijs ita hoc loco dixisset. Pauci magis taciti probarent constantem fidem, quam probatam tueri auderent. Quid ergo est? an priore libro rem strictim ἐν παρέργῳ demonstrauit,hic autem pluribus uerbis ac consulto exposuit? Idem de Crotone iudicandum est, quod opidum & priore libro captum esse a Bruttijs excepta arce dixit,& hoc loco repetit. uerum ibi breuiter,hic uero plurimis uerbis. Ita est profecto,ut etiam in principio lib.xxv. ostendam. Ab Hannone nihil certi allatum.} Vet.lib. Ablatum. Vt plebes ab optimatibus dissentirent.} Vet.lib.dissentiret. Fidem erga populum R. quinquaginta annos ab se cultam.} De Hierone Rege loquitur,qui secundo anno primi belli Punici in societatem uenit Romanam M'. Valerio Maximo, M'. Otacilio Crasso consulibus,ut scribit Polybius,a quo anno ad hunc numerantur anni XLIX.

Legatiqve ad Hannibalem missi,ac remissi ab eo cum Hannibale nobili adolescentulo Hippocrates,& Epicides nati Carthagine,sed oriundi ab Syracusis.} Dvos legatos ubique nominat Liuius ad Hannibalem ab Syracusanis missos de foedere contra Romanos iungendo, Hippocratem & Epicidem, quia nati Carthagine erant, oriundi ab Syracusis. Hannibalis adolescentuli tertij legati nusquam meminit nisi hoc loco. Quamobrem probo opinionem Henrici Glareani, qui legendum putat, Ac remissi ab eodem Hannibale nobiles adolescentuli Hippocrates, Epicides; ita ut mentio tollatur tertij legati Hannibalis, & omnia ad imperatorem Hannibalem referantur. 163

Tamqve laxaret elatum pedem abstricto modo.} Lego,Abstricto, ita postulante sensu.

Moram ullam offerret.} Vet.lib.Afferret. Vt tempora postulabunt belli.} Vet.lib. Vt belli tempora postulabunt. Stantibvs uobis in aciem armatis.} Vet.lib. In acie.

Lacvs Thrasymenus, & Cannae triste ad recordationem exemplar, at ad praecauendum simile utiles documento sunt.} Veteres lib. Vtilia documenta sunt. Quod magis placet. Sic enim inter se haec respondebunt. Triste exemplar ad recordationem, utilia documenta ad simile praecauendum.

Cvm securibus sibi fasces praeferri.} Minatur se in eum animaduersurum, quod secures sibi 164
praeferantur, quas nisi extra urbem consul non praeferebat. Praetor unus refectus Q. Fulvius Flaccus nonum, alij creati T. Otacilius Crassus iterum, Q. Fabius consulis filius.} Foedam labem in his uerbis insidentem nemo adhuc non solum non exemit,sed ne animaduertit quidem. Quid est enim, Refectus nonum? non ne qui nouies iam praetor factus est? certe. at hic honos nemini umquam habitus est. ne ipsi quidem. Sequamur igitur auctoritatem manuscripti libri, in quo est. Praetor unus refectus Q. Fuluius Flaccus, noui alij creati T. Otacilius. Interest autem an aliquis reficiatur,an nouus fiat.Nam qui reficitur,continuat magistratum in annum sequentem. Qui nouus fit, is aut tum primum,aut certe interposito anno honorem illum rursus capit. Maximvm Rullum cum P. Decio ad bellum Gallicum.} Hi consules fuerunt anno CDLVII. Q. Fabius Maximus Rullianus V. P. Decius Mus. IV. Liuius lib.x. Sic postea Papirium,& Caruilium aduersus Samnites, Bruttiosque & Lucanum cum Tarentino populum.} L. Papirius Cursor II. Sp. Caruilius Maximus II. consules fuerunt anno CDLXXX, atque ambo in magistratu de his populis triumpharunt. ut exstat in Fragmentis Capitolinis. Cvm summo imperatore opus esse reip.sciret,seque eum haud dubie esse.} Vet.lib. Quod cum summo imperatore opus esset reip. sciretque eum haud dubie esse. Ex praetoribus prioris anni propraetor Q. Mucius obtineret Sardiniam.} Vet.lib. Pro praetore.

Fortissimvs quisque pugnator esse desierat.} Adde haec uerba ex uet.lib.fide, incuria libra 165
riorum omissa: Segnibus,ac timidis tradita pugna erat. Ea demum uox ita animos accendit,

atque

atque renouato clamore uelut alij repente facti tanta ui se in hostem intulerunt.} Vet.lib. Ita animos accendit, ut renouato clamore, uelut alij repente facti tanta ui se in hostem intulerint.

GRACCHVMQVE orabant, ut epulari permitteret militibus. Et Gracchus ita permisit: in publico epularentur omnes.} Malim legi, si in publico epularentur omnes, ut repetenda sit ultima sillaba uocis praecedentis, permisit, quamquam eodem genere hoc libro usus est. Permissum ipsi erat, faceret quod e rep. duceret esse. POMPONIO pro praetore cum eo exercitu, qui super Suessulam in castris erat accito.} M. Pomponium pro praetore in agro Gallico manere iussum paullo ante tradidit. CVM coortum proelium uideret.} Vet.lib. Cum coeptum proelium uideret. GRAVITER est ab consule increpatus.} Vet.lib. Increpitus.

166 PRAEERAT Statius Mecius.} Vet.lib. Statius Minius. probo. ne duo praenomina coeant, Minij autem gens Campana est, ut supra ostendi. Hic autem Campanus fuit. HAVD multo minorem, quam a Beneuento acceperat, reddidit hosti cladem.} Vet.lib. Ad Beneuentum. TELESIA, Cossa.} Vet.lib. Compsa. Ita uero nominari Irpinorum urbem, quam nunc significat, ante etiam docui. STATIVAQVE ad Ardoneas communita.} Ptolemaeus Erdoneae in Apulis meminit. Ardonearum nemo. Strabo lib. VI. κερδόνιαν appellat, ut puto mendose. NON id modestia militum, aut ducis, nisi ad conciliandos Tarentinorum animos fieri.} Vet.lib. Sed ad conciliandos. Quod genus dicendi planius est. P. VALERIVS legatus missus.} P. Valerium Flaccum, quem supra Q. Fuluium Flaccum bis per mendum uocauit, significat. hoc autem loco uulgo T. Valerius legebatur. In uet.lib. hoc nomen omissum est. Suspicor autem, ne M. Liuius potius reponendum sit, praesertim quod eo praefecto Tarentum amissum sit, Polyb. Liu. & Plutarcho auctoribus. quamquam apud hunc mendose est μάρκιος λα΄κιος, μάρκος λίβιος. SPE labefactandae fidei haud absistens Salapiam tendit.} Vet.lib. haud assistens. hoc sensu. Hannibal ubi se a proditoribus Tarenti non excipi uidit, haud diu ad Tarentum assistens Salapiam tendit, quod celeritate discessus speraret, se fidem hominum esse labefactaturum, se Tarenti capiendi caussa cum uenisset, elusum esse. si legas, Haud absistens spe, id erit aeque ac si dicas. Haud spe destitutus. ET insulam, & arcem, & alia, quae poterat, quaeque opportuna erant, praesidijs firmarat.} Insulam, Syracusarum quartam partem intelligit, non totam Siciliam. ut post dicam. TRANSVECTI per Thicam.} Vet.lib. Ticam. legendum est autem Tycham, uel Tychen. pars una & haec Syracusarum fuit, quod ibi templum Fortunae esset, ita appellata. auctor Cicero in Verrem. IN Acradinam.} Vet.lib. Achradinam. Sic Stephanus. ἀχραδίνη νῆσος ἔχουσα πόλιν, ἣν ἐπολιόρκησε μάρκελλος. καὶ ἀχραδίνη μοῖρα συρακουσῶν. Hanc etiam partem Syracusarum fuisse scribit eodem in loco Cicero.

167 VTRVM quod satis libertatis foret, contenti nece tyranni essent.} Vet.lib. libertati, idest, quod ad libertatem recipiendam satis ualeret. PERICVLVMQVE ingens manet, nisi communi concordiae consulitis, ne libera efferatur res. Post hanc orationem.} Nihil est obscurius his uerbis. Ne libera efferatur res. Qua de re nos etiam admonuit Glareanus. Dicam ipse quid sentiam. puto legendum esse. Ne libera efferatur resp. Fecit enim littera prima sequentis uocis, Post, ut librarius litteram, P, inconsulto praeteriret. Verba autem sunt ad tyrannicidas, quorum hic est sensus. Quae egistis magna sunt, sed inchoata uestra gloria nondum perfecta est. nam nisi ciuitatis concordiae consulitis, timendum est, ne resp. liberata intereat. quasi dicat. non est satis ciuitatem tyrannide liberare, nisi intestina seditione liberetur. alioquin fiet, ut quodammodo libera seruiat. Quod autem dixit, Efferatur, uerbo usus est translato. Efferri enim dicuntur cadauera. Sic lib. XXIIX. Meo unius funere elata populi R. esset Resp. SOPATRVM, ac Deomenem.} Vet.lib. Dionem. DEIN factio. & pauci auctores.} Vet.lib. Ac perpauci auctores. THEMISTIO.} Vet.lib. Themisto. & sic ubique.

SICVT tum extemplo praetores rogationem promulgarunt.} Vet.lib. Sic tum extemplo.

VT omnis regia stirps interficeretur.} Vet.lib. Vt omnes regiae stirpis interficerentur.

DEMARATAM Hieronis, & Harmoniam Gelonis filiam.} Vet.lib. Damarata. Item, filias. Stirps autem Hieronis regis haec fuit.

Hiero Rex

- Damarata uxor Andronodori.
- Gelo ante patrem mort.
  - Hieronymus Rex annorum XV post Hieronem.
  - Harmonia uxor Themisti.
- . . . . . . uxor zoili.
- Heraclea uxor Sosippi.

OCCVRSV se & sacrario proripueram, ut.} Florebellus, ut est summo iudicio praeditus, legit, eo cursu, quod laudo. sic enim libro XXVI. Ad fretum eo cursu contendit: ut prope repentino aduentu

incautos

Incautos oppreſſerit.& lib.XLII.In iugum Parnaſi refugerant eo curſu, ut cum unus &c. Si alia alio trahat res.} Probo magis, Si alius alio trahat res.ut legit Florebellus.

Classem nauium centum Romanus habebat.} De Ap.Claudio loquitur. de quo ita Polybius 168
lib.IIX.ἄππιος μὲν ἑκατὸν πεντηρικοῖς σκάφεσι, μάρκος δὲ κλαύδιος πεζικὰς ἔχων δυνάμεις ἐφήδρευε τοῖς κατὰ τὴν σικελίαν. Vtra ſocietas ſit utilior longe minoris adeo rem momenti conſultatione eſſe. } Vet.li. Conſultationem. Hinc ego, Ad conſultationem, lego. Sic enim paullo poſt. Eſſe etiam momenti aliquid ad conſilium.& Cicero de Fin.Ne minimi quidem momenti ad ſummum bonum adipiſcendum. Sed tamen Hieronis potius.} Si recte attendas, nihil huic ſententiae deeſſe reperias, contra quam ſtatuit Glareanus, qui ſubaudit uerbum oſtendere. Vt Leontinos irent.} Vet.lib.Vt in Leontinos irent. Dvcvnt Megaram.} Vrbs Siciliae Megara, quae ante Hybila dicebatur auctore Stephano. Hanc etiam Megaras uocat Liuius. & Plutarchus in Marcello μεγαρέας πόλιν, forte pro μέγαρας.

Ad olympium (Iouis id templum eſt.} Thucydides ὀλυμπίειον uocat lib.VII.Huius templi Io- 169
uis Olympij Syracuſis meminit lib.XVI Diodorus, ita. κατέστησε δὲ καὶ τὴν κατ' ἐνιαυτὸν ἐντιμοτάτην ἀρχήν, ἣν ἀμφιπολίαν διὸς ὀλυμπίου οἱ συρακόσιοι καλοῦσι. Ivnctae aliae binae ad quinqueremes &c.turres contabulatas, machinamentaque alia quatiendis muris portabant.} Hoc ſic Plutarch.in Marcello. ὑπὲρ δὲ μεγάλου ζεύγματος νεῶν ὀκτὼ πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένων μηχανὴν ἄρας ἐπέπλει πρὸς τὸ τεῖχος. Vterque horum a Polybio ſumpſit, qui libro IIX.ita ſcribit. ἅμα δὲ τούτοις ὀκτὼ πεντήρεσι παραλελυμέναις τοὺς ταρσοὺς, ταῖς μὲν δεξιοὺς, ταῖς δὲ τοὺς εὐωνύμους, καὶ συνεζευγμέναις πρὸς ἀλλήλας σὺν δύο κατὰ τοὺς ἐψιλωμένους τοίχους προσῆγον πρὸς τὸ τεῖχος διὰ τῆς τῶν ἐκτὸς τοίχων εἰρεσίας τὰς λεγομένας σαμβύκας. Quas Polyb.σαμβύκας dixit, turres contabulatas uertit Liuius. Porro autem cum uterque Graecorum horum auctorum octo quinqueremes nominet, quae binae coniunctae fuerint exemptis remis interioribus, ſuſpicor ne quid uitij ſit apud Liuiũ, praeſertim uero cum Polybij locum hunc ad uerbum uerterit, ſitque legendum.Iunctae aliae binae ad octo quinqueremes. Mvrvm ab imo ad ſummum crebris cubitalibus fere cauis aperuit &c.} Polybius ſic.γενομένων δ' αὐτῶν ἐντὸς βέλος πρὸς τῇ γῇ πάλιν ἑτέραν ἡτοιμάκει παρασκευὴν πρὸς τοὺς ἀπομαχομένους ἀπὸ τῶν πλοίων. ὡς ἀνδρομήκους ὕψους κατεπύκνωσε τρήμασι τὸ τεῖχος ὡς παλαστιαίοις τὸ μέγεθος κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. οἷς τοξότας καὶ σκορπίδια παραστήσας ἐντὸς τοῦ τείχους, καὶ βάλλων διὰ τούτων ἀχρήστους ἐποίει τοὺς ἐπιβάτας.

Qvae propius quidem ſubibant naues quo interiores ictibus tormentorum eſſent, in eas tollendas deſuper murum eminentem ferrea manus firmae catenae illigata, cum iniecta prorae eſſet, grauiq. libramento recelleret ad ſolum ſuſpenſa prora nauim in puppim ſtatuebat.} Pulcherrimus locus ita deformatus eſt, ut nulla neque ſententiae, neque latinitatis adſit integritas. Deſcribit autem machinamenti rationem, quo Archimedes naualem belli apparatum, & oppugnationem Syracuſarum eluſit. Vitium uero eſt in his uocibus: In eas tollendas deſuper murũ eminentem Quae quid ad rem pertineant, non ſatis apparet. Ego autem ueſtigia germanae lectionis ſecutus, quae ſunt in uet.lib. hoc modo: In eas tollendo deſuper murum eminente ferrea manu: Corrigendum puto: In eas tollenone ſuper murũ eminẽte ferrea manu. Eſt autem Tolleno machina, quae ferrea manu ſibi illigata naues in altum ſuſpendebat. De qua ſic Feſtus. Tolleno dicitur machinae genus, quo trahitur aqua in alteram partem praegrauante pondere. & Vitruuius lib.IV.Cap. XXI. Tolleno dicitur quoties una trabs in terram praelata defigitur, cui in ſummo uertice alia tranſuerſa trabs longior dimenſa medietate connectitur eo libramento, ut ſi unum caput depreſſeris, aliud erigatur. Eſt autem uſus hac uoce Liuius lib.etiam XXXIIX. In arietes tollenonibus libramenta plumbi, aut ſaxorum, ſtipitesve robuſtos incutiebant. Eſt autem hic horum uerborum ordo. Tollenone ſuper murum emiſſo Archimedes prora nauis ſuſpenſa a ferrea manu firmae catenae illigata, cum eadem manus iniecta prorae eſſet, & graui libramento ad ſolum recelleret, ſtatuebat nauim ipſam in puppim. Hoc autem ſic Polybius li.IIX. ἅμα δὲ καθίει χεῖρα σιδηρᾶν ἐξ ἁλύσεως δεδεμένην, ᾗ δραξάμενος ὁ τὴν κεραίαν οἰακίζων, ὅθεν ἐπιλάβοιτο τῆς πρώρας κατῆγε τὴν πτέρναν τῆς μηχανῆς ἐντὸς τοῦ τείχους, ὅτε δὲ κουφίζων τὴν πρῴραν ὀρθὸν ποιήσειε τὸ σκάφος ἐπὶ πρύμναν, τὰς μὲν πρῴρας τῶν ὀργάνων εἰς ἀκίνητον καθῆπτε, τὴν δὲ χεῖρα, καὶ τὴν ἅλυσιν ἐκ τῆς μηχανῆς ἐξήραινε διά τινος χαριστηρίας οὗ γενομένου τινὰ μὲν τῶν πλοίων πλάγια κατέπιπτε, τινὰ δὲ κατεστρέφετο, τὰ δὲ πλεῖστα τῆς πρώρας ἀφ' ὕψους ῥιφθείσης βαπτιζόμενα πλήρη θαλάττης ἐγίγνετο, καὶ ταραχῆς. & Plutarchus ita in Marcello. ταῖς δὲ ναυσὶν ἀπὸ τῶν τειχῶν ἄφνω ὑπεραιωρούμεναι κεραῖαι τὰς μὲν ὑπὸ βρίθους στηρίζοντος ἄνωθεν ὠθοῦσαι κατέδυον εἰς βυθὸν, τὰς δὲ χερσὶ σιδηραῖς, ἢ στόμασιν εἰκασμένοις γεράνων ἀνασπῶσαι πρώραθεν ὀρθὰς ἐπὶ πρύμναν ἀνεβάπτιζον. Hic ſenſus atque haec lectio cum & Polybij, unde Liuius, & Plutarchi, qui a Liuio ſumpſit, uerbis confirmetur, ſatis magnam apud quẽque, (ut reor) habebit auctoritatem. Dein remiſſa ſubito, uelut ex muro cadentẽ nauim cum ingenti trepidatione nautarum, ita undae affligebant, ut etiam ſi recta recideret aliquantum aquae reciperet.} Legendum puto, Affligebat, ut uox Vndae, ſit caſus dandi, non nominandi.hoc ſenſu. Archimedes qui ſuſpenſa prora nauim in puppim ſtatuebat, eadem remiſſa eandem undae affligebat. Eſt autem dictum, Affligere undae, ut lib. XLIV. Vaſa parietibus affligunt.& apud Ciceronem pro Rabirio. Nec tuas umquam rationes ad eos ſcopulos appuliſſes, ad quos Sex.Titij afflictam nauim uideres. Hoc autem dixit Plutarchus. τοῖς ὑπὸ τὸ τεῖχος ἐμπεφυκόσι κρημνοῖς, καὶ σκοπέλοις προσήρασσον. Ad Heracleam, quam uocant Minoam.} Vrbs Siciliae, de qua Stephanus in utraque uoce. & Suidas. Hieronis impenſis,

pensis, Archimedis unica arte.] Polybius. ὡς ἱέρωνος μὲν χορηγοῦ γεγονότος, ἀρχιτέκτονος δὲ καὶ δημιουργοῦ τῶν ἐπινοημάτων ἀρχιμήδους. PROFECTVS Carthaginem, accitusque ibi, & ab legatis Hippocratis, & litteris Hannibalis, qui uenisse tempus aiebat.] Qui, Accitus ibi, scribit, uere portenta scribit. Vet.lib. habent, Aditusque ibi. Quid est, litteris Hannibalis aditus? nihil aliud nisi linguæ Latinæ monstrum. Legendum ergo, Alterisque. ut intelligamus, Imilconem ab legatis Hippocratis, & alteris Hannibalis Carthagine esse aditum. nam in ueteribus libris est. & litterisque. praeterea, Qui uenisse tempus aiebant, non aiebat, ut ad utrumque referatur. CIRCA Accillas urbem.] Vet.lib. Acrillas. atque ita puto legendum. Nam Stephanus post ἀκραίφιαν urbem sic ait. ἀκρίλλα πόλις σικελίας οὐ πόῤῥω συρακουσῶν. τὸ ἐθνικὸν ἀκριλλαῖος. Idem mendum est apud Plutarchum in Marcello, qui inquit. εἷλε δὲ τὸ ἱπποκράτους περὶ ἀκίλας στρατόπεδον. ARCAS perfugit.] ἀκραῖον συρακουσίων κτίσμα. Stephanus.

170 ADEO uterque populus in Siciliam intentus fuisse uideri poterat.] Quid si legas Optarat. i. adeo Romanus Poenusq. optarunt uideri in Siciliam intentos esse, ut ab Italia in Siciliam uerterint bellum. MVRGANTIAM primum.] Strabo μοργάντιον urbem in Sicilia nominat, Stephanus etiam μοργάντιαν dici scribit. AENNA in excelso loco.] Vet.lib. Enna. item Graeci ἔννα. PRAESIDIO decedere apud Romanos capitale esse, & nec liberorum etiam suorum caussa parentes sanxisse.] Vet.lib. Eam sanxisse. ut uideatur esse legendum. & nece liberorum etiam suorum eam parentes sanxisse. ut cum ait, Eam, legem intelligamus, qua capitale factum erat, praesidio decedere. ita ut ad rem referatur, non ad uerbum. placet autem, ut de Torquato, qui in filium animaduertit, intelligatur, ut Valla docuit. CAVETE ne quisquam ex ijs supersit.] Vet.lib. Cauete, quisquam ex ijs supersit. SI uitandae, non ferendae caussa.] Vet.lib. Inferendae. FVGAQVE & caedes omnia tenet.] Vet.lib. Tenent.

ITA Enna aut malo, aut necessario facinore retenta.] Florebellus aptius ad sententiam, & uenustius ad ornatum legi posse putat. Ita Enna malo, at necessario facinore retenta.

171 CESSERE inde Romani propius pacata loca.] Vet.lib. Per prius pacata loca. SAGVNTVM opidum, quod caussa belli esset, octauum iam annum sub hostium potestate esse.] Si primo huius belli anno captum Saguntum est, hic autem annus eiusdem belli est quinctus, ut Liuius auctor est, profecto pro octauo quinctum annum est reponendum. CN. Fuluius Centimalus.] Vet.lib. & lapid. Capitol. Centumalus. QVOD in Cossano agro est.] Vet.lib. Compsano. Est autem Cossa Etruscorũ, Compsa Samnitium. PATER filio legatus ad Suessulam in castra uenit.] Valerius eandem historiam recitat lib. II. cap. I. ubi est Sueslam, pro Suessulam. ET is, ut descenderet ex equo, inclamauit.] Vet.lib. Et ut is descenderet. CLASSIVS Altinus Arpinas.] Vet.lib. Clasius Altinus Arpinus. recte. ab Arpis enim erat, unde Arpini, non ab Arpino, unde Arpinates dicti. SI sibi praemio foret.] Vet.lib. Praemium. CVM eam tunc rem ad consilium retulisset Fabius, alijs pro transfuga uerberandus, necandusque uideri.] Vet.lib. pro, Alijs, Altinus habent. perspicue uerum.

VT proditio pro septemuirali iudicio esset.] Vet.lib. Proditis pelli septemuirali iudicio est. Locus deprauatus est. AD Faleriorum, Pyrrhiue proditorem.] Falerijs ludi magister principum liberos Camillo tradidit, Nicias, uel Timochares se ueneno sublaturum esse Pyrrhum Fabricio pollicitus est. in utrumque animaduersum est. Liuius libro quincto, Gellius libro tertio, capite octauo.

ET non uocitent, documentum autem ducat.] Vet.lib. Et non nocitiuum documentum. & hic
172 locus insanabilis est. nisi quis de suo addens diuinare uelit.

SYPHAX erat rex Numidarum.] Hunc eundem Masaesulorum regem fuisse scribit lib. XXIIX. his uerbis, Syphacem primum regem statuit tentare. Masaesulorum is rex erat. & lib. XXIX. Masaesulorumque fines (id Syphacis regnum erat.) Egregie. erant enim Masaesuli, & Massylij Numidiae populi. ut est apud Dionysium de situ orbis.

Τοῖς δ᾽ ἐπὶ δὴ νομάδων παραπέπταται ἄσπετα φῦλα.
Ἔνθα μασαισυλιοί τε, καὶ ἀγρόνομοι μασυλῆες
Βόσκονται.

Et Appianus in Lybico. Νομάδων δὲ τῶν ἐν λιβύῃ δυνάσται μὲν ἦσαν κατὰ μέρη πολλοί. σύφαξ δὲ ὑπὲρ ἅπαντας καὶ τιμὴν εἶχε πρὸς τῶν ἄλλων ἐπιφανῆ. Quod autem Massanisam Masaesulorum item regem uocat, mendose, pro Massylorum, uocat. siquidem in hoc libro haud ita multo post ait: Galam Massanisae patrem in altera parte Numidiae (Massylia ea gens uocatur) regnasse. & Appianus in Lybico ait. μασσυλίων δ᾽ αὖ γένους ἑκάτερος παῖς ἦν τοῦ βασιλέως μασανάσης. De Masaesulis autem sic Stephanus. μασαισυλία χώρα λιβύης προσεχὴς τῇ τῶν μαυρουσίων. τὸ ἐθνικὸν μασαισύλιοι καὶ μασαισυλιεῖς, καὶ μασαισυλῖται. De Massylis autem sic. μάσσυλοι λιβυκὸν γένος. πολύβιος ἐν ἑβδόμῳ μασσυλεῖς αὐτοὺς φησί. Et Eusthatius in Dionysium. μασσυλῆας δὲ πολύβιος μασσυλεῖς γράφει. Hoc autem ita esse tum demum credidi, cum ueteribus libris Liuianis, & epitomarum diligenter inspectis Masaesulos Syphaci, Massylios Massanisae aperte attribui uidi. Cuius rei nodum implicuit magis, quam soluit Glareanus. CVM duobus Romanis relata Numida, legatosque Hispaniam misit.] Vet.lib. Relata, Numidasque legatos. ut praeter Romanos legatos, quos remisit, Numidas & ipsum misisse intelligamus. AD capiendam fidem ab imperatoribus Romanis.] Vet.lib. Ad accipiendam. MASSYLA ea gens uocatur.] Vet.lib. Massylia. MASANISSAM.] Massanisam, Graeci enim μασανάσης. Vet.lib. Massanisa.

SYPHAX

SYPHAX cum paucis equitibus in Maurusios ex acie Numidas (extremi prope oceanum aduersus Gades colunt) refugit. § Legendum puto, Numidis. quasi cum paucis equitibus Numidis refugerit. Hoc facio, ne Maurusios in Numidia reponamus. Quo nihil esse potest ineptius.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXV

HANNIBAL urbem Tarentum praeter arcem per Tarentinos iuuenes, qui se noctu uenatum ire 173
simulauerant, cepit. § In Vet. lib. est. Praeter arcem, in quam praesidium Romanorum fugerat, per Tarentinos &c. IN insidias ductus. Vet. lib. Deductus. CONFLIXIT acie cum Hannibale, qui cum exercitu eum cecidit. § Vet. lib. Conflixit cum Hannibale, & cum exercitu caesus est.

AD triginta septem millia caesa ex mille octingentis. praeda ingens capta. § Emenda ex uet. lib. & ipsomet Liuio: Ad mille octingentos triginta capti. praeda ingens parta.

IN . LIBRUM . XXV

SALENTINORUM. § Sallentinorum, ut ante dixi. EODEM tempore in Bruttijs ex XXII populis, qui anno priore ad Poenos desciuerant, Consentini, & Thurini in fidem populi R. redierunt. § De Bruttiorum defectione saepius agit Liuius. Omnes locos nominabo, ut siquid in hac re difficultatis insideat, tollamus. Anno DXXXIV. Varrone & Paullo consulibus post Cannensem cladem ita loquitur. Defecere ad Poenos Bruttij omnes, Lucani, praeter hos Surrentini, & Graecorum omnis ferme ora Tarentini, Metapontini, Crotonienses, Locrique. Lib. XXII. Eodem anno. lib. XXIII. ita. Petillia in Bruttijs a Poenis capta, post Consentia. Tum Croto urbs Graeca a Bruttijs occupata. Postremo Locrenses desciuere ad Bruttios, Poenosque. Rhegini tantummodo regionis eius in fide erga Romanos ad ultimum manserunt. Anno DXXXV Ti. Sempronio consule, & lib. XXIV scribit Rhegium a Poenis frustra tentatum. Locros ab eis captos. Croto a Bruttijs occupara, omnis Locros multitudo translata. Anno DXXVII. Q. Fabio, Ti. Sempronio consulibus, lib. XXV. ita. In Bruttijs ex XII populis, qui anno priore desciuerant, Consentini, & Thurini in fidem populi R. redierunt. Hoc loco, priorem annum uidetur intelligere, annum DXXXV. & reditum ad Romanos factum esse anno DXXXVI, quamquam de eo scribat in anno DXXXVII. illo anno omnium Bruttiorum populorum, quos hoc loco XII fuisse ait, defectionem factam esse accipere debemus. ita ut ter de hac re locutus sit, primum breuissime, post aliquanto latius, idque non suo anno, sed anno DXXXIV ad Cannensis cladis damna ingentia demonstranda, qua cōsternati tot populi defecerint. postremo latissime anno suo DXXXV, quamquam ibi nihil de Petelia, & Consentia dixit, de quibus obiter ante dixerat. Haec mihi pluribus uerbis exponenda fuerunt, ut quoquo modo possem Liuium a Glareani obtrectatione mea interpretatione defenderem. Paullo post ostendam uideri hoc loco legendum esse, Terinaei, non Thurini.

PRAEFECTUS socium. § Egregie. tales enim fuisse praefectos scribit Polybius lib. VI. πραιφέκτοι δώδεκα ἄρχοντες προβεβλημένοι ὑπὸ τῶν ὑπάτων, οἱ τοῖς ὑπάτοις τοὺς ἐπιδειοτάτους πρὸς τὴν ἀληθινὴν χρείαν ἐκ τῶν παραγεγονότων συμμάχων ἱππεῖς τε, καὶ πεζοὺς ἐξέλεγον τοὺς ἐπικαλουμένους ἐκτραορδιναρίους, ὃ μεθερμηνευόμενον, ἐπιλέκτους. MULTA proelia parua, haud ullum dignum memoratu fecit. § Vet. lib. Haud ulla digna memoria fecit. SACRIFICULI, ac uates ceperant hominum mentes. § Eandem rem expressit sic libro quarto. Animos multiplex religio, & pleraque externa inuasit, nouos ritus sacrificandi uaticinando inferentibus in domos, quibus quaestui sunt capti superstitione animi. CUM emoueri eam multitudinem. § Vet. lib. Emouere. M. AEMILIO praetori urbis negotium datum est. § Emendandum est M. Atilio proetori urbano. Nam hoc anno M. Atilius praetor fuit urbanus, M. Aemilius peregrinus. Sic enim supra Liuius. M. Aemilius praetor, cuius peregrina sors erat, iurisdictionem Atilio collegae praetori urbano mandarat, ut Luceriam prouinciam haberet. Item hoc libro infra. Praetorum Fuluij Flacci, quae Luceriae sub Aemilio praetore essent. in libris porro uet. est pro urbis, urbano, quomodo scribendum esse uidetur. EDIXIT, ut quicumque libros uaticinios, precationesue, aut artem conscriptam sacrificandi haberet, eos libros omnes &c. § Hinc lib. XXXIX. Quoties hoc patrum maiorumque aetate negotium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri uetarent? sacrificulos, uatesq. foro, circo, urbe prohiberent? uaticinios libros conquirerent, comburerentque, omnem disciplinam sacrificandi praeterquam more Romano abolerent. C. PAPIRIUS C.F. Masso. § C. Papirius C.F. Maso, ex consulatu eius Capitolino, in quo primus in Monte Albano de Corseis triumphauit. CN. SERVILIUS Cepio. § Caepio. ex Capito. lapid. nummis argenteis, Graecis monumentis, in quibus est καιπίων, & per mendum, καπίων. L. QUINCTIUS Flaminius. § L. Quinctius Flamininus, ex lapid. Capitol. CENTONEM. § Centhonem. lapid. Capi. C. Claudius hic Centho Dictator consul ante fuerat cum M. Sempronio Tuditano. PRIMO comitiali die. § Varro lib. V. Comitiales dies dicti, quod tum iret populus ad suffragia ferenda, nisi si quae feriae conceptae essent, propter quas non liceret. ut Compitalia, & Latinae. CN. FULUIUS Flaccus, Claudius Nero. § Vet. lib. C. Claudius Nero. Eodem post etiam praenomine in consulatu afficitur.

citur. M. IVNIVS Syllanus.] Silanus, ex Capit.lapid.& Graecis libris σιλανός.P. Cornelius Sylla.] Lap.Capit.Sulla. Ceterum P. hic Cornelius Rufinus dicebatur,in hoc autem magistratu Sullae cognomen inuenit, ut post dicam. AEDILIS Curulis fuit eo anno cum M. Cornelio Cethego P. Cornelius Scipio, cui post Africanus fuit cognomen.] Placuit hoc loco adscribere, Polybium lib. x. auctorem esse P. Scipionem cum L. Scipione fratre aedilem fuisse. Quod innuit etiam Velleius libro secundo cum ait. Nam censura Metellorum, patruelium,non germanorum fratrum fuit, quod solis contigerat Scipionibus. Commemorat enim fratres collegas in aliquo magistratu. AEDILICIA largitio haec fuit.] De largitionibus aedilium Cicero libro secundo de officijs. M. FVNDANIVS.] Vet.lib. M. Fundanius Fundulus. Recte.est enim Fundulus Fundaniorum cognomen. Quod ex consulatu Capitolino C. Fundani Funduli anno DX. intelligi potest. CLAVDIVS Nero Suessulam.] Vet.lib. C.Claudius, ut ante. M. IVNIVS Syllanus inter consules.] Assentior Vallae,& Glareano, quatenus uoces illas,Inter consules, mendose esse dixerunt. dissentio ab ijsdem,quatenus pro ijs, Etruriam, esse restituendum putarunt. Neque uero nego, quin M. Iunius praetor Etruriam sit sortitus, siquidem in anno sequenti ita ait. Praetoribus prioris anni, M. Iunio in Etruria, P. Sempronio in Gallia prorogatum imperium est, sed illud dico, non Etruriam, sed Tuscos, esse reponendum non solum hoc in loco,sed etiam infra,ubi ait. M. Iunio inter consules legiones urbanae prioris anni datae, ubi,In Tuscos, legendum esse dico. Me autem,ut ita sentiam adducit primum Liuius, qui ita loqui solitus est, ut in anno DLX. Praetores prouincias sortiti L. Aurunculeius urbanam, Cn. Fuluius peregrinam, L. Aemilius Regillus classem,P. Iunius Tuscos. & paullo post, P. Iunius in Tuscos exercitum scribere iussus: deinde erroris uerisimilitudo. Nam pro, Tuscos, uel, In Tuscos, factum est a librarijs Intus cos.& Inter cos. Quae qui explicare omnibus litteris uoluerunt,inter consules,& Intus consuli, & creatus consul (haec enim omnia in ueteribus libris alijs, atque alijs inueniuntur) scripserunt. HISPANIAE P. Cn. Cornelijs.] Vet.lib.P. & Cn.Cornelijs. POPVLANTEM temere agros in Lucanis.] De eo ita huius libri initio. Prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio iusti ducis speciem nactus. QVIA publicum periculum erat a ui tempestatis in ijs, quae portarentur ad exercitus.] Hac de re sic lib.XXIV extremo. Alterum postulatum publicanorum fuit,ut quae in naues imposuissent, ab hostium tempestatisq. ui publico periculo essent. EA fraus indicata M. Aemilio praetori priore anno fuerat.] Superiore anno (ut ostendi) M. Atilius in urbe mansit, quippe qui praetor esset urbanus. reliqui praetores in prouincias profecti sunt. Ergo, M. Atilio, ut ante, corrigendum. QVIA patres ordinem publicanorum in tali tempore offensum nolebant. populus seuerior uindex fraudis erat.] Miratur Glareanus quid sit, quod cum populum fraudis uindicem uocet Liuius, paullo post, plebis concilium habitum esse hac de re dicat. neque intelligit,cum de tribunis comitijs agitur, ut hoc loco, populum pro plebe accipi, praesertim uero cum ab his comitijs patres essent exempti. Quod Liuius tradidit lib.II. Insignem annum maxime tributa comitia efficiunt:res maior uictoria suscepti certaminis, quam usu. plus enim dignitatis comitijs ipsis detractum est patribus ex consilio summouendis, quam uirium,aut plebi additum, aut demptum patribus. & eodem libro. Consules, nobilitasq. ad impediendam legem in concionem consistunt.summoueri Laetorius iubet, praeterquam qui suffragium ineant. Item Gellius lib.XV. capit.XXVII. Is, qui non uniuersum populum,sed partem aliquam adesse iubet,non comitia, sed concilium edicere debet. Tribuni autem neque aduocant patricios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne leges quidem proprie,sed plebis scita appellantur,quae tribunis pl.ferentibus accepta sunt. Saepe autem populi uoce Patres etiam continentur,ut eodem in loco significat Liuius.Consul Appius negare ius esse tribuno in quemquam nisi plebeium. non enim populi,sed plebis eum magistratum esse. TRIBVNI plebis &c.ducentum millium aeris multam M.Postumio dixerunt,cuius certandae cum dies aduenisset.] Magistratus multare quemquam non poterat,sed multam pronunciare,quam deinde populus aut iuberet,aut remitteret. Illud erat multam dicere,hoc multam certare.Sic lib.III. de Legibus Cicero.Magistratus nec obedientem,& nocuum ciuem multa,uinculis, uerberibusue coercento, ni par, maiorue potestas prohibessit, ad quos prouocatio esto. Cum magistratus iudicassit,irrogassitue, per populum multae,poenae certatio esto.& Philip.XI.Crassus consul Pont.Max. Flacco collegae flamini Martiali multam dixit,si a sacris discessisset, quam multam populus R. remisit. Sic Liuius paullo post.Tribuni pl.omissa multae certatione rei capitalis diem Postumio dixerunt. TESTVLIS datis, tribuni populum summouerunt, cistellaque allata est, ut sortirentur, ubi Latini suffragium ferrent.] Vet.lib. habent omnes,Testibus datis. Quae lectio neglecta est sine caussa. In eiusmodi enim re sic loquitur Cicero in praetura urbana. Accusabo, respondebis. testibus editis ita mittam in consilium, ut etiam si lex ampliandi faciat potestatem, tamen isti turpe sibi existiment, non primo iudicare, & lib.XXVI. Liuius. Bis est accusatus, pecuniaeque inquisitum, tertio testibus datis, cum iurati permulti dicerent, fugae initium a praetore ortum, tanta ira accensa est, ut capite anquirendum concio succlamaret. Sic hoc loco, Tribuni, qui diem dixerant, datis testibus summouent populum, ut tribus ad suffragandum introuocent. Quod est aeque, atque iudices in consilium mittere. Praeterea pro, Cistella allata est,Vet.lib. habent. Sitellaque lata est. ut Sitella,magis probem.Sic Cic.lib.I.de Nat.Deorum.

Vt igitur

Vt igitur Ti.Gracchum cum uideor concionantem in Capitolio uidere de M. Octauio deferentem sitellam. Idem tamen est, cistula, ut ad Heren. libro primo. Ille nihilominus cistulam detulit. & paullo post. pontes disturbat, cistas deijcit. Has uocat ὑδρίας Plutarchus in Tiberio. καὶ τὸν δῆμον αὐτοῦ καλοῦντος ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἡρπάθησαν ὑπὸ τῶν πλουσίων αἱ ὑδρίαι. Sitellam autē tulerunt tribuni, ut ea sorte tribus educerentur, in quibus Latini ciues Romani facti suffragium ferrent. quasi uero in alijs tribubus censerentur, in alijs suffragium ferrent. CONSILIO diem eximeret.§ Nota formam dicendi aliorum interpretatione facta est. Cicero de leg. III. Diem tollere dixit. idemque saepius. Eximere, Quod est, ne quid eo die conficiatur in populo, uel in senatu de re aliqua, uel dicendo, uel alia ratione impedire. VOS in ordinem coactos esse.§ Idem est in ordinem redactus. Quo de genere dicendi sic Priscianus lib. XIIX. In ordinem redactus est, idest inter uiles & abiectos connumeratus est. Liuius lib. XXX. ab urbe cond. Tribuni plebis in ordinem redacti pro contemptissimis habiti sunt. Hinc etiam extra ordinem redacti, pro egregijs dicuntur. Attici ἐγχειρητικώτερος ἀρετῆς. ξενοφῶν ἑλληνικῶν δ, ἦν δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ δ' χαρίς τε, μᾶλλον δὲ συντεταγμένος, καὶ ἐγχειρητικώτερος ἀρετῆς.

M. FVRIVM Camillum.§ Hac de re lib. V. DECEMVIROS ante eum.§ lib. III. TRIBVNI pl. uocauerunt plebem, quae ita sciuit. Si M. Postumius.§ Hanc lectionem nobis olim restituit 174
Valla, cum legeretur. Tribuni plebis uocarunt, plebesque sciuit. & ita. Tribuni plebem uocarunt. Nos autem germanam lectionem esse censemus. Tribuni plebis plebem rogarunt. plebesq. sciuit. Sic enim lib. III. M. Duilius tribunus plebis plebem rogauit, plebesq. sciuit. & lib. XXVI. Vt M. Antistius tribunus plebis rogationem ferret, sciretque plebs. & li. XXVII. Ex auctoritate patrum ad plebem latum, plebemque sciuisse. & lib. XXXI. Tribuni ad plebem tulerunt, plebesque sciuit. & Cicero Philip. I. Hoc accepimus a maioribus ius rogandi. Consules populum iure rogauerunt, populusq. iure sciuit. NOVVS Pontifex, M. Cornelius Cethegus.§ L. Lentulus duobus sacerdotijs praeditus fuit, Pontificatu & Pontificatu maximo. In eius mortui locum, M. Cornelius Cethegus Pontifex factus est, P. uero Crassus Pont. Max. ET Licinius Crassus.§ Vet. lib. Et P. Licinius Crassus. quo eodem praenomine postea in consulatu afficitur. ANTE hunc intra centum annos, & uiginti nemo praeter P. Cornelium Calussam Pont. Max. creatus fuerat, qui sella curuli non sedisset.§ Nusquam alibi Calussam cognomen reperi. puto autem legendum esse, Scapulam, ut P. Cornelius Scapula intelligatur, qui annos ante prope uiginti consul fuit. Vt qui minores septem, & decem annis sacramento dixissent, ijs perinde stipendia procederent, ac si septem, & uiginti annorum, aut maiores milites facti essent.§ Vet. lib. ac si septem & decem annorum. Haec est enim aetas militaris legibus constituta, Qui cum P. Lentulo militabant.§ Hic anno DXXXVI Siciliam prouinciam in praetura habuit, eandemque biennio post prorogato imperio obtinuit. CONSVLEM te M. Marcello.§ Vet. lib. Consulem, inquit, te Marcelle. QVI capti a Pyrrho ad Heracleam erant.§ Haec pugna pugnata est P. Valerio Laeuino consule duce. De qua Plutarchus in Pyrrho, Florus, Orosius. Qui scripsit de Viris Illustribus. IMPERATORE eo, cui.§ C. Terentio Varrone. lib. XXII. AD Aliam prope omnis exercitus fugit.§ lib. V. AD Furcas Caudinas.§ lib. IX. Vt ulla ignominia ijs exercitibus inureretur.§ Valla, restituit, Inureretur, cum in Vet. lib. legeretur, Quaereretur, ut hodie quoque legitur. Mihi uero uetusta lectio placet. ut quemadmodum Cicero dixit, Quaerere alicui honores, sic Ignominiam quaerere dicamus. Quod uerbū eo huic loco accommodatius est, quod genus ignominiae, qua notati sunt Cannenses isti milites, nouum, & numquam antea usurpatum est. Cicero Philip. IX. Vellem dij immortales fecissent, ut uiuo potius Ser. Sulpicio gratias ageremus, quam mortuo honores quaereremus. APVD patres nostros captiui.§ Bello Pyrrhi. Ex Cannensi acie.§ Vet. lib. Pugna. DVM ne quis eorum munere uacaret.§ idest, dum ne quis excusatus uacationem haberet militiae. Sic enim lib. XXVI. Quibus senatus missionem, reditumq. in patriam negauerat ante finem belli. REFICIENDIS aedibus Fortunae, & matris Matutae.§ Vet. lib. Fortunae, & Martis. ut suspicandum sit, ne uox, Matutae, affiCta sit ab ijs, qui Matris pro Martis legerunt.

Ex ijs tredecim fere nobiles Tarentini coniurauerunt.§ Vet. lib. nobiles iuuenes Tarentini. egregie. nam paullo post subiungit. Conspecta ea praeda iuuenum est. Ex ijs autem quod ait, ob ea, intelligendum est. idest, ob supplicium de obsidibus Tarentinis sumptum. NICO, & Philomenes.§ Vet. 175
lib. Philomenus. Polyb. lib. IIX. νίκων καὶ φιλίμενος. NOCTE per speciem uenandi urbe egressi ad eum profiscuntur.§ Ex hoc loco incipit fragmentum huius Historiae apud Polybium libro IIX. unde haec ad uerbum sumpsit Liuius. τὸν μὲν οὖν πρῶτον ὡς ἐπ' ἐξοδίαν ὁρμήσαντες ἐκ τῆς πόλεως, καὶ συνεγγίσαντες τῇ παρεμβολῇ τῶν καρχηδονίων νυκτὸς, ἄλλοι μὲν συγκαθέντες εἴς τινα τόπον ὑλώδη παρὰ τὴν ὁδὸν ἔμειναν. ὁ δὲ φιλίμενος, καὶ νίκων προσῆλθον πρὸς τὴν παρεμβολὴν, &c. FIDE sanxerunt, liberos Tarentinos leges, suaq. omnia habituros.§ Sic Polybius. αὐτοί τε τοῖς περὶ τὸν ἀννίβαν ἔδοσαν πίστεις, καὶ παρ' ἐκείνων ἔλαβον ἐπὶ τούτοις, ἐφ' ᾧ ταραντίνους ἐλευθερώσειν, καὶ μήτε φόρους πράξασθαι κατὰ μηδένα τόπον, &c. DONABAT aut praefecto, aut custodibus portarum.§ Polyb. διὸ τούτῳ μὲν ἐπέτρεψαν ἐξιδιάσασθαι διὰ τῶν ἁλισκομένων θηρίων πρῶτον μὲν τὸν ἐπὶ τῆς πόλεως τεταγμένον γάϊον λίβιον δεύτερον δὲ τοὺς μὲν φυλάττοντας τὸν πυλῶνα. Quo in loco C. Liuium praefectum appellat, quem postea Liuius M. Liuium Macatum, Cicero in Catone M. Liuium Salinatorem. AEGRVM simulabat.§ Polyb. ὁ δὲ πάλαι ἐπεπόριστο σκῆψιν, ὡς ἀρρωστῶν.

G TRI-

TRIDVI uia aberat.§ Sic Polyb. ἀπεῖχε τῷ στρατοπέδῳ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν τῦ τάραντος. DECEM millibus peditum, atque equitum, quos in expeditione uelocitate corporum, ac leuitate armorum aptissimos esse ratus est, electis.§ Polybius. παρεσκευακὼς ἔκ τε τῶν ἱππέων, καὶ τῶν πεζῶν τοὺς διαφέροντας εὐκινησίᾳ καὶ τόλμῃ περὶ μυρίους τὸν ἀριθμόν. QVARTA uigilia noctis.§ Polyb. ὑπὸ τὴν ἑωθινήν. PRAEMISSISQVE octuaginta fere Numidis equitibus, &c.§ Polyb. τῶν δὲ νομαδικῶν ἱππέων εἰς ὀγδοήκοντα προχειρισάμενος, ἐκέλευε προπορεύεσθαι &c. IPSE raptim agmine facto, quindecim ferme millium spatio castra ab Tarento posuit.§ Malim, agmine acto. quod est, moto. Quod Liuius quindecim millia, Polyb. ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σαδίους. ET NE ibi quidem nunciato, quo pergerent, tantum conuocato milites monuit, uia omnes irent, &c.§ de Hannibale loquitur. de quo sic Polybius. καὶ συναθροίσας τοὺς ἡγεμόνας, κυρίως μὲν οὖν διεσάφει τὴν ἐπιβολήν, ἁπλῶς δὲ παρεκάλει συνέχειν ἕκαστον τῇ πορείᾳ τοὺς ὑφ᾽ αὐτὸν ταττομένους &c. quo in loco legendum est ex Liuio, κυρίως μὲν οὐ διεσάφει. Illud etiam interest, quod Liuius milites, Polybius duces conuocatos scribit. NEV quid nisi ducum iussu facerent.§ Polybius. καὶ μηδὲν ἰδιοπραγεῖν παρὲξ τῶν προσαττομένων. Sic enim legendum. non autem καὶ μηδενὶ δικαιοπραγεῖν. ut legitur uulgo.

INTEREA adeo nihil obedienter curatum est, ut contra pro argumento fuerit illa procursatio Numidarum, Hannibalem exercitumque castris non mouisse.§ Breuius Polybius. τῆς γε μὲν ὅλης πράξεως διὰ ταῦτα καὶ μᾶλλον ἀνύποπτος ἦν ὁ λίβιος. idest, Ex his minus suspecta tota actio Liuio praefecto erat. Quod autem ait Liuius. Nihil obedienter curatum est, ab equitibus intellige, quos ad arcendas populationes Numidarum praefectus emiserat. HANNIBAL concubia nocte mouit. Dux Philomenus erat cum solito captae uenationis onere.§ Polyb. ἐκίνει τὴν πρωτοπορείαν κνέφατος ἄρτι γενομένου συστάζων συνάψαι τῷ τείχει περὶ μέσας νύκτας, καθηγεμόνα τὸν φιλήμενον. ἔχων, καὶ παρεσκευακὼς σῦν ἄγριον αὐτῷ πρὸς τὴν διατεταγμένην χρείαν. PARTE alia portam Temenitidam adiret Hannibal. Ea mediterranea regione Orientem spectabat. aliquantum intra moenia includitur.§ Vet. lib. Temenida. Sic etiam Polyb. κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς μεσογαίας πρὸς ἕω δὲ κειμένην πλευρὰν ὡς ἐπὶ τὰς τημενίδας προσαγορευομένας πύλας. Quod ait. aliquantum intra moenia includitur. intelligendum est nihil eiusmodi de porta a Polybio afferri, sed de sepulcris quibusdam, ad quae Nico, & socij eius uenerunt, unde ignem excitarunt, ut & Polybius, & Liuius ait. Editus ex composito ignis ab Hannibale refulsit. Idem redditum ab Nicone signum. Haec autem sepulcra intra moenia, atque intra portas fuisse scribit Polybius. ἧκον ἐπὶ τοὺς τάφους. τὸ γὰρ πρὸς ἕω μέρος τῆς τῶν ταραντίνων πόλεως μνημάτων ἐστὶ πλῆρες, διὰ τὸ τοὺς τελευτήσαντας θάπτεσθαι ἔτι καὶ νῦν ἐντός. & post. διὰ ταῦτα θάπτειν ἔτι καὶ νῦν τοὺς μεταλλάξαντας ἐντὸς τῶν πυλῶν. In Vet. lib. est. Aliquantum intra moenia includuntur, ut omnino locus hic totus uideatur ita esse supplendus. Conuenerat autem ut Philomenus portula assueta uenationem inferens armatos induceret, parte alia portam Temenida adiret Hannibal. Ea mediterranea regione Orientem spectabat. Nico cum socijs ad monumenta esset. Ea aliquantum intra moenia includuntur. Nam nisi ita suppleas, uanum erit quod sequitur. Cum portae appropinquaret, editus ex composito ignis ab Hannibale refulsit. idem redditum ab Nicone signum. Neque enim quid cum Nicone Hannibali conuenisset praecesfit.

EDITVS ex composito ignis ab Hannibale est, refulsitque.§ Vet. lib. Ab Hannibale refulsit.

HANNIBAL cum peditum agmine ingreditur, equites subsistere iubet, ut quo res postulet, occurrere libero campo possent.§ Polyb. apertius. ait enim Hannibalem in forum uenisse. equites intra moenia subsistere iussisse. quare paullo post Liuius. Cum silentio in forum ducti Hannibali se iunxerunt.

PORTVLAE parte alia.§ Vertit ex Polybio ῥινοπύλιν, & πυλίδα portulam. VIX sustinere grandis bestiae onus.§ Polyb. εἰπόντος ὅτι βαρύνονται, φέροντι γὰρ σῦν ἄγριον. SECVTVS ipse cum expedito uenatore.§ Polyb. καὶ σὺν αὐτῷ νομαδικὴν ἔχων διασκευὴν ἕτερος. INGRESSI deinde triginta fere armati.§ Polybius Afros triginta fuisse ait. TVM duo millia Gallorum Poenus in tres diuisa partes per urbem dimittit, Tarentinos, & Afros quam maxime frequentia occupare iubet.§ Saepe fit, ut qui locum se emendare existimet, is non solum non emendet, sed magis etiam deprauet, ac cuiusdam sensus specie ceteris facultatem cognoscendae labis omnem eripiat. ut hoc loco Valla. qui cum legatur in ueteribus libris, Tarentinos & infra. putauit emendatum esse locum, si pro, infra, Afros, reposuisset. Ceterum Polybius docet non ita legendum, multo uero minus ita interpretandum hunc locum esse. neque enim aut Tarentini, aut Afri ab Hannibale ad occupanda frequentia missi sunt, sed Galli ducibus iuuenibus Tarentinis, quod etiam addit Liuius. quamquam quid est, Frequentia? quis sic latine locutus est umquam? occupare frequentia. Polybius Gallis mandatum esse ab Hannibale ait, ut aptissimas quasque in forum ferentes uias occuparent. Hinc ego uoces, Tarentinos, &, foedissime deprauatas esse existimo, pro, & ferentes uias. uocem autem, infra, in fora, legendam esse, ut ita sit. Tum duo millia Gallorum Poenus in tres diuisa partes per urbem dimittit, & ferentes uias in fora quam maxime frequentia occupare iubet. Atque sensum hunc esse exploratum habeo. Polybius. ἀπομερίσας δὲ τῶν κελτῶν εἰς δισχιλίους, καὶ διελὼν εἰς τρία μέρη τούτους συνέστησε τῶν νεανίσκων δύο πρὸς ἕκαστον μέρος τῶν τὴν χειριζόντων πρᾶξιν, προστάξας διαλαβεῖν τῶν εἰς τὴν ἀγορὰν φερουσῶν ὁδῶν τὰς εὐκαιροτάτας. & paullo post. παραγενόμενοι δὲ ταῖς πλατείαις ἀτάκτως. idest cum Tarentini in fora concurrerent. Liuius paullo post. Viam ferentem in agros, & lib. XXVI. Via quae Suessulam fert. PRAEFECTVS primo excitatus tumultu.§ Polybius, C. Liuium praefectum ad portam, atque inde in arcem peruenisse, item scribit. Liuius nomen

praefecti omittit,ne notam familiae suae nomini aliquam inureret, siquidem C. Liuij praefecti culpa, quem ebrium etiam tum fuisse ait Polybius, Tarentum amissum esse constat. TERROREM & tuba audita ex theatro faciebat.nam & Romana erat a proditoribus ad hoc ipsum praeparata, & inscienter a Graeco inflata quis, aut quibus signum daret incertum efficiebat.§ Vet. lib. Scienter. idque recte.sic enim Polybius. οἱ περὶ τὸν φιλήμενον ἡτοιμασμένοι σάλπιγγας ῥωμαϊκὰς, καὶ τινῶν αὐταῖς χρῆσθαι δυναμένων διὰ τὴν συνήθειαν στάντες περὶ τὸ θέατρον ἐσήμαινον. POSTQVAM lux certior erat &c. tum Hannibal Tarentinos sine armis conuocare iubet.§ Polyb. ὄντος δὲ φωτὸς εἰλικρινοῦς, ὁ μὲν ἀννίβας ἐκήρυττε τοὺς ταραντίνους ἄνευ τῶν ὅπλων ἀθροίζεσθαι πάντας εἰς τὴν ἀγοράν. PERSECVTI fuerant.§ Vet.lib.Prosecuti.est enim officij uerbum, quod huic loco conuenit. Polyb. ἀπεχώρουν εἰς τὴν ἄκραν. RECIPERE se in domos suas quemque iussit,& foribus nomen suum inscribere.§ Polybius. συντάξας ἕκαστον εἰς τὴν ἰδίαν οἰκίαν ἐπανελθόντας μετὰ σπουδῆς ἐπὶ τὴν θύραν ἐπιγράψαι, ταραντίνου. Inde τῷ δὲ ἐπὶ τὴν ῥωμαϊκὴν κατάλυσιν ἐπιγράψαντι τοῦτο τὸ, θάνατον ὥρισε τὴν ζημίαν. Liuius.Si quis in hospitio ciuis Romani nomen inscripsisset,eum se pro hoste habiturum.Idem affert rationem,quae non est apud Polybium: Vacuas autem cernebat domos. QVAM cum & mari,quo in paeninsulae modum pars maior circumluitur,& praealtis rupibus,& ab ipsa urbe muro,& fossa ingenti saeptam uideret.§ Et praealtis rupibus. Et uacat,ex uet.lib.& sensu ipso.Intelligit enim arcem a mari praealtis rupibus saeptam fuisse.ab urbe muro,& fossa.Itaque quod Glareanus hunc locum sequenti repugnare ait, Et est non altitudine, ut cetera, tuta, sed loco plano posita,non procedit.hic enim de altitudine,quae mare spectat,post de ea, quae terram, loquitur, siquidem in plano positam esse ait. VALLO urbē ab arce intersaepire statuit.§ Polyb. ἔκρινε διατειχίσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἄκρας. ET si ferocius procurrissent.§ Priscianus Liuium ait hoc loco scripsisse Procucurrissent,ut Cato dixit,Concucurrisse, Polyb. θρασέως τῶν ῥωμαίων, καὶ τετολμηκότος ἐπιχειρούντων τοῖς ὑπεναντίοις. LOCI angustiae eos, impedimentaq. alia opere iam coepto alia apparatu operis morabantur.§ Placet uetus lectio Impeditaq. alia,ut sit alia loca impedita opere iam coepto, alia impedita apparatu operis. VT SIMVL interfaciendo muro adiuuaret.§ Vet. lib. Infaciendo. AD GALESVM flumen (quinque millia ab urbe abest) posuit castra. § Polyb. κατεστρατοπέδευσε περὶ τετταράκοντα σταδίους ἀποχὴν τῆς πόλεως παρὰ τὸν ποταμὸν παρὰ μέν τισι γαλαῖον, παρὰ δὲ τοῖς πλείστοις προσαγορευόμενον εὐρώταν. MISSVM a Metaponto praesidium Romanis fecit animum.§ Polyb. παραγενομένης ἐκ μεταποντίου βοηθείας εἰς τὴν ἄκραν κατὰ θάλατταν, βραχύ τι ταῖς ψυχαῖς ἀναθαρρήσαντες οἱ ῥωμαῖοι νυκτὸς ἐπέθεντο τοῖς ἔργοις. HANNIBAL, conuocatis principibus Tarentinis,omnes praesentes difficultates exposuit.§ Polybius. ἀθροίσας τοὺς ταραντίνους ἀπεδείκνυε, διότι κυριώτατον ἐστὶ πρὸς τοὺς ἐνεστῶτας καιροὺς τὸ τῆς θαλάττης ἀντιλαμβάνεσθαι. & paullo post. ἐδίδαξε τοὺς ταραντίνους ὡς ἐὰν ἀποκλεισθῶσι τῆς κατὰ θάλατταν ἐλπίδος οἱ τὴν ἄκραν τηροῦντες, παρὰ πόδας αὐτοῖς δι' αὑτῶν εἴξαντες, λείψουσι ταύτην, καὶ παραδώσουσι τὸν τόπον.

QVO si naues sint.§ Vet.lib.Quod si naues sint.

ASSENTIEBANTVR Tarentini &c.§ Polyb. ὧν ἀκούοντες οἱ ταραντῖνοι τοῖς μὲν λεγομένοις συγκατετίθεντο. &c. 176

PVNICAS enim naues ex Sicilia accitas id posse facere.§ Polybius addit, fieri hoc per ea tempora non potuisse. EVADENT,inquit,Hannibal.§ Ficta a Liuio uerba,quae non sunt apud Polybium. VIA, quae in portū per mediam urbem ad mare transmissa est,transueham naues.§ Polybius. ὁ δὲ συνεωρακὼς τὴν πλατεῖαν διακεκοσμημένην οὖσαν, τὴν ὑπάρχουσαν μὲν ἐντὸς τοῦ διατειχίσματος, φέρουσαν δὲ παρὰ τὸ διατείχισμα ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὴν ἔξω θάλατταν, ταύτῃ διενοεῖτο τὰς ναῦς ἐκ τοῦ λιμένος εἰς τὴν νότιον ὑπερβιβάζειν πλευράν. Ex his apparet legendum esse apud Liuium,Ex portu,non,In portum.Vet.quidem libri, In portu, habent. Transtulit enim plaustris naues e portu per urbem ad mare,quod ad meridiem spectat. CONTRACTA extemplo undique plaustra.§ Latius rationem exponit Liuius,qua transuectae naues sint,quam Polybius,qui breuissime eam est complexus. HVNC statum rerum Hannibal Tarenti reliquit,regressus ipse in hiberna.§ Polyb. ἀννίβας δὲ φυλακὴν ἀπολιπὼν τῆς πόλεως, ἀνέζευξε μετὰ τῆς δυνάμεως, καὶ παρεγένετο τριταῖος ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς χάρακα. καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος ἐνταῦθα διατρίβων ἔμενε κατὰ χώραν. IN M.Aemilij praetoris urbis.§ Iam bis admonui priore anno A.Atilium praetorem urbanum fuisse,non M.Aemilium,qui ad Luceriam cum exercitu fuit. Quare & hic,M.Atilij praetoris urbani, legendum. Ex huius Marcij duobus carminibus alterius postea aucta declarata auctoritas euentu,alteri quoque,cuius nondum tempus uenerat,afferebat fidem.§ Valla sic legit. Alterius post rem actam editi cum rato auctoritas euentu.at ex fide antiqui exemplaris ita legendum. alterius post ea acta editi certo auctoritas euentu.quāquā malim. Post acta.Duo enim Marcij uatis carmina erant, inquit.quorum priore Cannensis clades iam accepta praedicta erat.posteriore Poenorum fugatio ex ludis Apollini deo uouendis.Factum est autem,ut auctoritas prioris uersus,qui post acta editus fuerat,ex certo rei euentu comparata fidem quoque alteri,qui ante rem editus erat,attulerit. IIS fiat esca cato tua.§ Vet.lib.Fluat.ego,Fuat.Festus.Fuam sim,uel fiam. Virgil. Tros,Rutulusue fuat. uerbum antiquum est.haec autem carmina redolent antiquitatem. DIOMEDIS Argiui campos.§ Strabo.lib.VI.λέγεται δὲ ἀμφότερα διομήδους κτίσματα. καὶ τὸ πεδίον, καὶ ἄλλα πολλὰ δείκνυται τοῖς διομήδους ἐν τούτοις τοῖς τόποις δυναστείας σημεῖα. HOSTES Romani si expellere uultis. § Hic totus locus tractatur iisdem uerbis a Macrobio libro primo Satur.quo in loco legitur:Hostem Romani si ex agro pellere uultis.

QVI quotannis comiter Apollini fiant.§ Vet.lib.& Macrob.Communiter.quod est sumptibus po

puli,& priuatorum,ut se exponens subdit. PRIVATI uti conferant pro se suisque.] Malim, Pro se quisque. IIS ludis faciendis.] Vet.lib.& Macrob.His ludis. NAM is diuus exstinguet.] Vet.lib.& Macrob. Is diuus. PERDVELLES uestros,qui uestros campos pascit placide.] Vet.lib.& Macrob.Pascunt. AD ID carmen explanandum unum diem sumpserunt.] Facit Macrobius, ut putem mendum esse in uoce, Explanandum.inquit enim, Ex hoc carmine cum procurandi gratia dies unus rebus diuinis esset impensus. puto autem apud Liuium legendum esse, Expiandum.Est enim idē Expiare,quod Procurare.Eadem macula multos etiam Ciceronis locos foedauit,a nemine,quod sciā, adhuc notatos. Nam in oratione de responsis. Religionis explanatio uel ab uno Pontifice perito recte fieri potest. ubi legendum est, Expiatio. Nam in eadem ait. Expiabo religionem aedium mearum. & in Philippica prima. Vt inexpiabiles religiones in Rempublicam inducerentur. Item in eadem de responsis, cum ait. Portentorum explanationes Etruscorum disciplina contineri uoluerunt, Expiationes restituendum. Etenim Valerius, qui ijsdem fere uerbis eundem locum libro primo, capite primo,tractat, ait. Portentorum depulsas Etrusca disciplina explicari uoluerunt. Ac uereor etiam, ut cum Cicero ait de Diuin.lib.II. Si ea dij nobis objiciunt, quorum neque scientiam, neque explanationem habeamus: legendum sit,Expiationem. SACRA Graeco ritu facerent, ijsque hostijs.] Ex Macrob. legendum,Hisce hostijs. LVDOS praetor in Circo Maximo cum facturus esset, edixit.] Praetor erat urbanus P. Cornelius Sulla, idemque ludos Apollinares hos ludos, qui deinde sollemnes praetorum urbanorum fuerunt, primus fecit. Eundem Decemuirum uocat Macrob. sic. Bello Punico secundo ludi Apollinares ex libris Sibyllinis primum sunt instituti suadente Cornelio Rufo decemuiro, qui propterea Sibylla cognominatus est, & postea corrupto nomine primus Sylla coepit uocitari. Hinc etiam Velleius lib.II. L. Cornelium Sullam (sic enim est in lapid.Capit. non Syllam) Dictatorem, sextum esse a P. Cornelio Rufino, qui Pyrrhi bello floruit, ait.Quod ita esse cum diuturna Romanarum familiarum obseruatione compererim, placuit etiam hoc loco subtexere.

P. Cornelius Rufinus Dictator.421.

I **P. Cornelius Rufinus. cos.462.475. Dict.476. bello Pyrrhi floruit.**

II **P. Cornelius Rufinus. de quo nihil comperi.**

III **P. Cornelius Rufus. praet.538. Sibylla, post Sulla dictus. Macrob.**

IV **P. Cornelius Sulla. praet.564.** — **Ser. Cornelius Sulla legatus in Maced.585.**

V **L. Cornelius Sulla. de quo nihil.**

VI **L. Cornelius, L. F. P. N. Sulla. cos. 662. 671. Dict. 668. Sextus a Cornelio Rufino. Vell. lapid. Capit.** — **Ser. Cornelius Sulla.**

L. Cornelius Sulla Faustus. Ped. — **Fausta Cornelia.** — **P.Corn.Sulla. cos.abdic.585. pro quo Cicero.** — **Ser.Cornelius Sulla.**

Hi Seruij Sullae Dictatoris fratris filij dicuntur a Sallustio in coniuratione Pisonis.

ID PRO cetera secordia,negligentiaq. a Campanis actum.Nam paullo plus CD uehicula missa, & pauca praeterea iumenta.] Vet.li. Quadraginta,habent, non Quadringenta. quod ad secordiā Campanorum demonstrandam magis ualet.de qua castigati ab Hannone sunt.atque ita profecto legendū. ALIA praedicta dies.] Vet.lib.Prodita.Festus:Referri diem proditam, COLLEGAM quoque, & exercitum eius se acciturum, totumque eo uersuros bellum.] Vet.lib. Versurum.

MANIPVLARES sui primum transscendentem fossam, dein legio tota secuta est.] Vet.lib. Primum transscenderunt fossam. CAPTA itaque momento temporis, uelut in plano sita, nec permunita castra.] Paullo ante negauit Poenorum castra in plano esse, cum dixit. Tantum pauoris iniecerunt, ut,si in plano castra posita essent,haud dubie primo impetu capi potuerint.altitudo loci,& monumenta

defen.

defenderunt. Nunc ait, Ea castra momento capta, aeque atque si in plano sita, nec permunita fuissent. Itaque non sibi repugnat.

ITAQVE Metapontini extemplo metu, quo tenebantur, liberati, ab Hannibale defecere. Hoc idẽ 177
eadem ora maris & Thurini fecerunt.} Anno DXXIV. post Cannensem cladem acceptam, ad Poenos Graecorum omnem ferme oram, Tarentinos, Metapontinos, Crotonienses, Locrosq. defecisse scripsit lib. XXII. Quod dixi ita intelligendum esse, ut non statim eos defecisse accipiamus, sed sequentibus deinceps annis, ut cuique populo facultas oblata est. Nam Locrenses, Crotoniensesq. defecerunt anno DXXXV. Nunc demum uero anno DXXXIIX Tarentini, & Metapontini. Nam Thurini, & Consentini priore anno a Poenis ad Romanos redierant, ut initio huius libri dixit. ergo Thurini iterum hoc anno deficiunt ad Poenos. Itaque quoniam mirabile uideri potest, eosdem quotannis deficere, neque suspectam eorum, a quibus semel defecerint, fidem haberi; in altero horum locorum mendum esse suspicor, duosque populos esse Terinaeos, & Thurinos, supra autem, Terinaei, & Consentini, hoc loco, Metapontini & Thurini legendum. Nam & Strabo, & Plinius Consentiae Terinam, Ptolemaeus Thurio Metapontum adnectunt. De Terina quidem Bruttiorum urbe ab Hannibale hoc bello euersa, quod se eam tueri posse desperaret, Strabo lib. VI. M. ATINIVS Thurinis cum modico praesidio praeerat.} Vet. lib. Thurijs. Recte. Thuriae enim etiam dicuntur. ATINIVS tamen cum paucis receptus.} Vet. lib. Cum paucis se receptis. malim tamen. Receptus. a Thurinis enim primum receptum. post ad naues deductum Atinium ait. QVOD urbi tam propinquae tertium annum impunita defectio esset.} Capua defecit anno DXXXIV. Ex quo apparet, cum, tertium annum, dixit, integros annos medios intelligere, extremos imperfectos non numerare. Alioquin, Quinctum, erat scribendum. AD EXTA, sacrificio perpetrato, angues duo.} De eodem prodigio Valerius cap. de prodigijs. FIDEQVE ab eo accepta, si Romanum is imperatorem tradidisset, liberos cum suis legibus uenturos in amicitiam Lucanos, deducit Poenum in locum pacis Gracchum adducturus.} Puto legendum esse, Si Romanum sibi imperatorem. in uet. enim lib. saepe est si pro sibi, quod imperiti eius scripturae fecerunt, is. Ceterum uerba illa. Deducit Poenum in locum pacis, deprauata sunt ualde. Vet. lib. Dedit Poenus. Hinc hanc ego lectionem elicio. Fideque ab eo accepta, si Romanum sibi imperatorem tradidisset, liberos cum suis legibus uenturos in amicitiam Lucanos, dein edit, quem sit in locum cum paucis Gracchum adducturus. Valerius libro primo, Gracchus hospitis insidijs in eum locum deductus, in quo Poenorum dux Mago cum armata manu delituerat. Hunc tamen locum, quousq. melior lectio inueniatur, signandum esse asterisco puto. AD CN. Cornelium quaestorem.} Ipsius Gracchi imperatoris.

TVM Badius progressus ante stationes.} Hanc totam rem alijs tamen uerbis expressit Valerius 178
cap. de humanitate. ITAQVE equestre proelium erat.} Vet. lib. Ita equestre proelium erat.

PVGNATVM tamen ut in nulla pari re duas amplius horas, concitata etiam donec dux stetisset Romana acie.} Huius lectionis auctor fuit Laurentius Valla, cum antea legeretur. Pugnatum tamen ut in nulla parte duabus amplius horis concitata donec dux stetisset Romanam aciem. Ex quibus uerbis melior, & sententiae aptior lectio mihi uidetur elici posse, quam quae a Valla collecta est, hoc modo. pugnatum tamen duabus amplius horis ui in nullam partem concitata, donec dux stetit, Romana acie. Sic loquitur etiam lib. XXVII. pugnatum amplius duabus horis est, cedere inde caepere. & lib. XLII. pugnatum est amplius tres horas, ita ut neutro inclinaret spes. Sensus est. Quamquam pugnae haud dubius euentus erat, quod & imperator, & exercitus apud Romanos deterior multo erat, pugnatum est tamen per duas amplius horas ita egregie, ut in nullam partem Romana acies inclinari posset, donec dux eorum stetit, postquam autem cecidit, fusa est extemplo Romana acies.

CASILINVM frumentum conuectum, ad Vulturni ostium, ubi nunc urbs est, castellum communitum (ante Fabius Maximus munierat) praesidium impositum.} Quod dicat, Vbi nunc urbs est, non est, quod desiderari quidquam putet Glareanus. Vulturnum enim opidum intelligit, quod ad ipsius Vulturni fluminis ostium fuit: ut Strabo lib. V. tradit. duo autem maritima castella hoc loco nominat. Vulturnum, quod in ore fluminis, & Casilinum, quod ad flumen ipsum Vulturnum fuit. Quod autem inquit, Vulturnum ante a Fabio Maximo communitum fuisse, κατὰ σιωπώμενον intelligendum est. non enim supra Vulturnum, sed Puteolos communitos esse a Fabio scripsit libro quarto. Tria autem fuisse castella hoc bello communita, Vulturnum, Casilinum, Puteolos, ipse paullo post tradit. ita. Ap. Claudius consul D. Iunio ad ostium Vulturni, M. Aurelio Cotta Puteolis praeposito, ipse Capuam regressus Q. Fuluium collegam inuenit Casilino omnia comportantem, molientemque ad oppugnandam Capuam. QVOD Q. Mucius praetor ex Etruria coemerat.} Vet. lib. Alij Minucius, alij Mutinius habent. Ego, M. Iunius. Est enim M. Iunius Silanus is, cui Tusci (ut supra diximus) euenerunt. neque enim Minucius ullus per haec tempora praetor fuit, & Q. Mucius triennio ante in Sardinia, non in Etruria fuit, & nunc in eadem prouincia prorogato imperio erat. Error natus est ex M. Iunius, Miunius, Minucius, Mucius.

CIRCA Herdoneam Romanae legiones, & praetor Fuluius erant.} Supra, Ardoneas, dixit, ut puto, per mendum. dum de Q. Fabio praetore Apuliae loqueretur, in qua nunc est

Cn. Fuluius. HANNIBAL quidem haudquaquam simili exercitu, neque ita instructo aderat.§ Liber Vallae habuit ita. Haud quaquam simili sua, neque simili exercitu. Ex quo ille correxit. Haudquaquam simili uia. Ego uero reperi in uet.lib. Haudquaquam simili sententia, neque simili exercitu. Idq; probo. C. LECTORIVM.§ C. Laetorium, lap. Capit. nummi argentei. P. CORNELIO.§ Sullae praet. urbano. DE exercitu uolonum.§ Festus. Volones dicti sunt milites, qui post Cannensem cladem usque ad octo millia cum essent serui, uoluntarie se ad militiam obtulere.

EN per metum, & desperationem hosti se dederent.§ Vet.lib. Ne qui per metum.

179 AB Suessula ex Claudianis castris.§ Claudiana castra supra Suessulam a M. Claudio Marcello communita intelligit. de quibus supra. LIBEROS eos, ac suis legibus uicturos.§ Supra. liberos cum suis legibus. Graeci uno uerbo αὐτονόμους uocant. DEINDE in piscatoria quidam naui.§ In, abest a uet.lib. CIRCVMVECTIQVE ita ad castra Romana.§ Ita, abest a uet.lib.

DAMASIPPVS quidam Lacedaemonius.§ Vet.lib. Damippus. Plutarchus etiam in Marcello. Δαμιππόν τινα σπαρτιάτην uocat. MEDIVS maxime, atque utrisque oportunus locus ad portum Trogilorum &c. uisus.§ Malim. medius maxime utrisque opportunus locus uisus. Vacat enim uox. Atque.

AD portum Trogilorum.§ De hoc loco sic Thucydides lib. VI. οἱ δὲ λίθους, καὶ ξύλα συμφορῦντες παρέβαλον ἐπὶ τὸν τρωγίλον καλούμενον. ᾗπερ βραχύτατον ἐγίγνετο αὐτοῖς ἐκ τοῦ μεγάλου λιμένος ἐπὶ τὴν ἑτέραν θάλασσαν τὸ ἐπιτείχισμα. TVRRIM, quam uocant Galeagram.§ Plutarchus in Marcello, πυργόν τινα uocat. omisso Turris nomine. QVI ob id ipsum intentius custodiebatur.§ Plutarchus uertit, negligentius. cum ait. φυλαττόμενον μὲν ἀμελῶς. FESTVM Dianae.§ Eandem rem Plutarchus. PROPE Hexapylon est portula, ea magna ui refringi coepta.§ Plutarchus. καὶ τὰ ἑξάπυλα διακόψας. EPIPOLAS frequentem custodijs locum.§ Stephanus. ἐπιπολαὶ χωρίον ἀποκρημνον προσεχὲς συρακούσαις. θουκυδίδης ἕκτῃ. Thucydides autem lib. VI. καὶ ὀνόμασαι ὑπὸ τῶν συρακουσίων, διὰ τὸ ἐπιπολῆς τοῦ ἄλλου εἶναι, ἐπιπολαί.

PARTIVM sensu non satis pertinente in omnia.§ Sic Vet.lib. At Valla mauult, pertingente; Glareanus, pertendente. quasi uero Cicero non ita dixerit de natura deorum. Venae in omnes corporis partes pertinentes. IN insula, quam ipsi Nason uocant.§ Partem Syracusarum eo nomine intelligit. ILLACRYMASSE dicitur.§ Plutarchus idem tradit. ATHENIENSIVM classes demersae.§ Hanc historiam breuiter tangit Iustinus libro quarto. Plutarchus in Alcibiade. Thucydides. TOT bella cum Carthaginiensibus.§ His de rebus lib. XIX, & lib. XX. Diodorus agit. AD Euryalum signa referri iussit.§ Stephanus. Ευρυηλος ἡ μακρόπολις τῶν ἐπιπολῶν. πολίχνιον δὲ ἦν τὸ συρακουσῶν ἀπόκρημνον.

INTER Neapolim, & Thicam (nomina partium urbis, & instar urbium sunt.§ Sic Plutarchus. πρὸς τὴν ἔξω πόλιν, ἧς τὸ μὲν νέαν, τὸ δὲ τύχην ὀνομάζουσιν. Cicero etiam in Verr. VI. Vnam Syracusarum partem, Insulam, alteram Achradinam, tertiam, quod ibi fanum fortunae esset, Tychen, quartam, quod postremo aedificata sit, Neapolim nominatam esse tradit. ergo, Tychen, hoc etiam loco scribendum.

PRECANTES, ut a caedibus, & ab incendijs parceretur.§ Vet.lib. Vt caedibus, & incendijs parceretur. OB quis liberum corpus uiolaret.§ Plutarchus. τῶν δ' ἐλευθέρων σωμάτων ἀπεῖπεν ἅψασθαι.

PORTIS regione platearum patentibus.§ Portae, inquit, castrorum patentes partem & regionem eam, quae in plateas ferebat, spectabant. sic paullo post. Exponitque milites regione portae, quae prope fontem Arethusam est. Forte dictum pro, E regione. ut Caesar. Cum uterque utrique esset exercitui in conspectu, fereque e regione castris castra poneret.

180 VT non modo non lacrymis.§ Vet.lib. Vt non modo lacrymis. Hoc modo saepius Ciceronem esse locutum, alij collectis multis exemplis docuerunt. ET VT ferro potius morerentur, quidam inuadebant soli hostium stationes.§ Vet.lib. ferro quidam inuadebant, ut uox, Ferro, iteretur.

MVLTO tamen maior uis pestis Poenorum castra, quam Romana, diu circumsedendo Syracusas, caede, aquisq. affecerat magis.§ Vet.lib. Caede, aquisq. afferatur magis etiam hostium exercitu. Corruptissimus locus sine aut meliorum exemplarium, aut Polybij, apud quem haec historia intercidit, ope sanari non potest. Itaque signandus est asterisco. HAVD in magna opida, ceterum, & situ, & munimentis tuta, tria millia alterum ab Syracusis, alterum quindecim ab ostio.§ Suspectas habeo uoces ab ostio. neque enim ostij supra ulla mentio. uereor ne corrupta uox sit, pro distantia. quod opida illa, alterum tria, alterum quindecim millia ab Syracusis abfuerint. MISSIQVE nuncij Heracleam.§ Siciliae Heracleam intelligit. PROPE iterum Romanis traditam.§ Idest, ut primo bello Punico primum tradiderant. MVLTITVDINE ad concionem conuocata.§ Vet.lib. Vocata. NOBILISSIMAE, pulcherrimaeque urbis Graecarum.§ Verba sunt Ciceronis de Syracusis, in V. Verrina. Archias autem eam coloniam (ut Strabo ait lib. IIX) deduxit ex Corintho profectus. FAMAE ne credi malis.§ .i. Rogamus te, ne malis posteros fama accipere, quam adspectu, quāta urbs Syracusae fuerint, nec gloriosiorem tibi putes Syracusarum euersionem, quam incolumitatem. INCOLVMESQVE Syracusas.§ Aut nihil, aut aliquid eiusmodi desideratur. Sed saluas, incolumesque Syracusas, Glareanus alijque undique uitiosam esse suspicati sunt, credo ob dicendi genus, subauditur enim Oramus, ut alibi sic etiam Liuius. ut lib. XXIX. Quibus per uos, fidemque uestram P.C. priusquam eorum scelus expietis, neque in Italia, neq. in Africa quidquam gesseritis. De Siculis autem Marcellorum clientibus Pedianus in Diuinationem.

NAVIM

Navim onerariam cum armatis remulco quadriremis trahi ad Achradinam iussit.§ Onerarias 181
naues non consueuisse remis agi indicat hic idem auctor lib.xxvii. Onerarias quoq. non eas solum, quae remis agerentur. Remis autem agi, nō scapharum, (ut Glareanus censet) sed aliarum nauium solitas fuisse, intelligi potest ex primo Polybij ἐπὶ δὲ τούτοις ἐπέστησαν τὰς ἱππηγοὺς, ῥύματα δόντες ἐξ αὐτῶν ταῖς τοῦ τρίτου στόλου ναυσί. & lib.xx.Diodori. ἐπακολουθεῖν δὲ τὰς στρατιωτικὰς, καὶ τὰς ἱππηγοὺς ῥυμουλκουμένας ὑπὸ τῶν εἰρεσίαις χρωμένων. Ergo recte Liuius, Remulco quadriremis trahi onerariam dixit, i. impetu quadriremis, quae remis agebatur. Sic etiam li.xxxvii. Contemplatus Eudaemus hostes claudas, mutilatasque naues, apertis nauibus remulco trahentes. Qui inter praesidia Romana fuerant.§ Vet.lib. Intra.

Se quidem tertium annum circumsedere Syracusas, non ne populus reseruatam ciuitatem haberet, sed ne transfugarum duces, captam & oppressam tenerent.§ Emenda ad fidem Vet.lib. Non ne populus R. seruam ciuitatem haberet. Erroris caussa nota est. Cum multa irae, multa inuidiae, auaritiaeq. foeda exempla ederentur.§ Vox, inuidiae, uacat. neque eam ueteres habent libri. neq. sensus postulat. sic ergo lege. cum multa irae, multa auaritiae foeda exempla. Archimedem memoria proditum est.§ Multas huius casus recitat sententias Plutarchus, quarum una contentus fuit Liuius.

Et quocumque occurrissent loco.§ Occurrisset. ex Vet.lib. de Indibili enim loquitur.

Cum obuijs hostibus manus conseruit.§ Vet.lib. Manum.

Duces Poeni.§ Hasdrubal Gisgonis, & Mago, contra quos P.Scipio ierat. Nisi defuncto suo fratre bello.§ Vet.lib. Nisi defuncto fratre suo bello. Vox certe, suo, cum bello iungenda est, non 182
cum fratre. Nunc ab tergo, nunc in latera concursantes.§ Vet.lib. Incursantes. sic paullo post. Impetus incursantium Numidarum. Circumspectare, atque agitare dux coepit.§ Vet.lib. Ac cogitare. Nec moliri onera obiecta, nec caedere stipatas clitellas.§ Moliri dictum pro amoliri. ut post. Amoliri obiecta onera. & post. Fores nulla moliri potuerunt ui. In propinquam castris turrim.§ Appianus in Hispanica, Cn. Scipionem cum socijs in turri inclusum crematum fuisse scribit.

Anno septimo postquam in Hispaniam uenerat Cn.Scipio.§ Venit in Hispaniam Cn.Scipio T.Longo, P.Scipione consulibus, ut ait Liuius lib.xxi. Ne nuda auxilijs Romanis Hispania esset, quam prouinciam sortitus erat, Cn.Scipionem fratrem cum maxima parte copiarum aduersus Hasdrubalem misit. Ab illo autem anno ad hunc sex anni numerantur, non octo, ut est in uet.lib. nec septem, ut emendauit Glareanus. Nam in hoc loquendi genere primus annus non numeratur, ut post saepe dicam. sic paullo post. Inuictos per octo annos milites suos. lego, septem, tot enim sunt, si primus numeretur.

Primus dederat.§ Paullo ante, prior. Est autem accipiendum Priorem ad fratrem referri, Primum ad omnes. Primus enim omnium Romanorum in Hispaniam uenit Cn.Scipio. Cum deletus exercitus, amissaeq. Hispaniae uiderentur, uir unus res perditas restituit.§ Vet.lib. Vir unus has restituit. ut ad Hispanias referatur. L.Marcius Septimij filius.§ Hic alio loco, L.Marcius Septimius dicitur. Ex quo puto legendum, L.Marcius Septimi filius. partim quia ita quidam lib.uet. habent, partim ut cognomen familiae sit. Quomodo dictum est, Q. Fabius Maximi filius. Ipso minitante, & increpante Marcio.§ Vet.li. Ipso mulcente, & increpante Marcio. ut duobus contrarijs remedijs moerorem militum sustulisse Marcium intelligamus, modo consolando, modo increpando. Sic etiam lib. xxvi. Militum animos nunc consolando, nunc castigando sedauit.

Ad haec tot iam nec opinata.§ Lege, tot, tam nec opinata. Vtuntur enim latini, Nec opinatus, pro inopinato. Liuius autem omnium maxime. Cicero pro Plancio. Tu me ignaro, nec opinante, inscio. Res non eget exemplis. paullo post. Ad nec opinatum tumultum. Ne tamen subita res, & nocturnus error etiamnum suae fortunae consilium perturbaret.§ Vet.lib. Nocturnus terror. 183

Sed in rebus asperis, & tenuibus fortissima quaeque consilia tutissima sunt.§ Voces, & tenuibus, uacant. Ex uet.lib. & ex sensu. Ad id, quod ne timeatur, fortuna facit, minime tuti sunt homines.§ Vet.lib. Minime cauti sunt homines, idest, non cauent homines ea pericula, quae fortunae beneficio non uidentur esse timenda. Neqvidqvam mox omissam quereris.§ Vet.lib. Quaeras. In huius siluae medio ferme stadio.§ Malim, Spatio. Hic terror in fugam auertit omnes.§ Vet.li. Vertit. Ita nocte, & die.§ Vet.lib. Atque ita nocte, & die. Auctor est Claudius, qui Annales Acilianos ex Graeco in Latinum sermonem uertit.§ Vet.lib. Ex Graeco sermone uertit, C. Acilij Graeci scriptoris meminit Plutarchus in Romulo, Dionysius lib.iii. Cicero de Officijs lib.iii. Claudium eum esse puto, qui Clodius Licinus a Liuio dicitur lib.xxix. Alius Q. Claudius Quadrigarius fuit, cuius & ipse saepe meminit. Septem millia caesa hostium.§ Vet.lib. septem millia ferme caesa hostium. Flammam ei concionanti fusam e capite.§ De eadem flamma Valerius capite de prodigijs. Quae postremo in Romanos deos.§ Signa, tabulasque, & spolia Siculorum intelligit. Libyphoenicum generis Hipponiates (Mutinē populares uocabant.§ Hipponiates non est proprium uiri nomen, sed patriae, idest ab Hippone urbe Libyae. ut enim a Crotone, Crotoniates, sic ab Hippone Hipponiates. Viri autem nomen esse censet Glareanus. Ceterum Pedianus in Pison. ex Varrone tradit, huic Mutini, quod in Sicilia cum equitatu suo transierat ad Romanos, ciuitatem datam aedesque & pecuniam ex aerario. Heracleam Minoam.§ Minoae urbis Siculae meminit Stephanus.

184 DEGENEREM Afrum.§ quia Libyphoenicum generis erat. NE ab suo ipsi equiti oppugnarentur.§ Vet.lib. Ne ab suo & ipsi. CENTVMALVM.§ Centumalum.ex lapid.Capi.

L. CORNELIVS Lentulus, Cornelius Cethegus.§ Vet.lib. M.Cornelius Cethegus.Sic enim post Liuius. Sic tabulae Capitolinae in consulatu eius. SVLPICIO Gallia, Cethego Apulia.§ Emendo: Sulpicio Apulia, Cethego Sicilia. Hic est enim M. Cornelius Cethegus, de quo post ait. Id enim M. Cornelio mandatum, ut ubi ei uideretur, urbem eis, agrumque in Sicilia assignaret. & post. Inter has difficultates, M.Cornelius praetor. Item. Ex Sicilia exercitus, cui M. Cornelius praeesset, ubi consul in prouinciam uenisset, dimitti iussus. Quibus ex locis satis probatur Siciliam Cornelio cethego, non Apuliam obtigisse. Neque uero procedit, quod Glareanus affert, hunc esse P. Cornelium Lentulum, qui propraetor in Sicilia esset. Nam Sicilia per haec tempora duplex prouincia erat. una qua uetus prouincia erat, quam P. Cornelius in praetura sortitus fuerat, altera, qua regnum Hieronis patebat, quam post M. Marcellum M. hic Cornelius Cethegus obtinuit. Itaque lib.seq. de Sulpicio ubi loquitur, ita emendo, C. Sulpicio, cui Apulia euenerat.

IN. LIBRVM. XXVI

VT proconsul in Sicilia reliquias belli perficeret.§ Vet.lib. proconsul. C. SVLPICIO, cui Sicilia euenerat.§ Lego Apulia, cum ob eas rationes, quas priore libro attuli, tum quia Liuius subdit hoc loco. Huic supplementum de exercitu Cn. Fuluij, qui priore anno in Apulia foede caesus, fugatusque errat, decretum. PROPRAETOR senatui scripserat.§ Vet.lib. propraetor.

SOLLEMNE auspicatorum comitiorum.§ Idest, sollemne institutum, quo comitia auspicato habebantur. est enim substantiuum, ut alias. BLESVS.§ Blaesus. lapid. Capit. & Graeci.

OB EXERCITVM in Apulia amissum.§ Priore anno. libro XXV. QVID interfuisse inter T. Sempronium.§ Idest, inter Cn. Fuluium, & Ti. Sempronium ἐλλειψιοι notanda. CVM ad Beneuentum eos.§ Haec de seruis etiam a Ti. Sempronio seruatis ait supra. C. FLAMINIVM, &c.§ Flaminius ad Trasimenum, Paulus ad Cannas, Postumius in Gallia, Scipiones in Hispania ceciderunt.

185 PECVNIAQVE anquisitum. & paullo post. cum tribunus plebis bis pecunia anquisisset, tertio capitis se anquirere diceret.§ Anquirere pecunia, & Anquirere capite, est id quod supra de Postumio Pyrgensi dixit. Multam dicere, & diem rei capitalis dicere, idest, ad populum ferre de multa, uel de capite alterius, ut ea populus uel accipiat, uel antiquet. In Vet.lib. est. Capi se anquirere diceret: Quod tam capite, quam capitis legi potest, Qui capitis uoluerunt, a syllaba, se, proxima decepti sunt.

PERDVELLIONIS.§ idem est perduellio, ac poena capitalis. QVOD uel capitis, uel pecuniae iudicasset priuato.§ Iudicare capitis uel pecuniae, est diem rei capitalis, & multam dicere, uel capitis, & pecuniae anquirere. QVIDAM Numida.§ Vet.lib. Numida quidam. EQVESTRIA proelia ferme prospera faciebant.§ De Campanis intelligendum est, qui proelio equestri superiores erant. INITA tandem ratio est, ut, quod uiribus deerat, arte aequaretur.§ De Romanis accipiendum, qui quomodo equestri proelio uictores esse possent, rationem inierunt. concludit enim, inde equitatu quoque superior Romana acies fuit. Frontinus lib. IV. cap. VII. Cum Romani Campanis equitibus nullo modo pares essent, &c. Q. NAVIVM.§ Q. Naeuium Frontinus uocat loco citato. RES nec explorata.§ Eodem modo dictum est, quo Nec opinata, pro Inopinata, & Inexplorata. CLAVDIVS Nero.§ Vet.lib. C. Nero. CAMPANOS facile in uallo Appius arcebat.§ Vet.lib. a uallo. LEGATVS primi principis.§ Vet.lib. primi pili, ut L. Marcius centurio primi pili apud Ciceronem pro Balbo. L. PORCIVS Licinius.§ L. Porcius Licinus. ex Vet.lib. & Capit. consulibus. CONVERTERE agmen peditum.§ Vet.lib. Conuertere agmen retro peditum.

186 CETERVM Hannibal, ut nec hostes elici amplius ad pugnam uidit, nec per castra eorum perrumpi ad Capuam posse &c.§ Polybius lib. IX. sic. ἀννίβας δὲ δυσαρεσούμενος τοῖς ὅλοις, διὰ τὸ μήτε παραπεσεῖν εἰς τὴν πόλιν δύνασθαι τοὺς ῥωμαίους, ἐβουλεύετο περὶ τῶν ἐνεστώτων τί χρὴ ποιεῖν. & post aliquot uersus. ὑπέλαβε εἰ λαθραίαν ποιησάμενος τὴν πορείαν αἰφνιδίως ἐπιφανείη τοῖς κατὰ τὴν ῥώμην τόποις, ἴσως μὲν ἂν καὶ περὶ τὴν πόλιν ἀνύσασθαί τι καὶ τῶν χρησίμων, ἐκπλήξας τῷ παραδόξῳ τοὺς ἐνοικοῦντας, εἰ δὲ μὴ τοῦτο, τούς γε περὶ τὸν ἄππιον ἀναγκάσειν, ἢ λύειν τὴν πολιορκίαν σπεύδοντας τῇ πατρίδι βοηθεῖν, ἢ διαιροῦντας τὴν δύναμιν, εὐκαταγωνίστους ὑπάρξειν καὶ τοὺς βοηθοῦντας, καὶ τοὺς ἀπολειπομένους αὐτῶν. SI Roma in discrimine esset.§ Vet.lib. Eo si Roma in discrimine esset. VNA ea cura angebat, ne ubi abscessisset, extemplo dederentur Campani.§ Polybius. τὰ ὑπηγωνίαμὴ θεωρήσαντες αὐτὸν ἀπαλλαττόμενον οἱ καπυηνοὶ, κἄπειτα διατραπέντες, ὡς ἀπηλπισμένοι παραδῶσι τοῖς ῥωμαίοις ἑαυτούς. NVMIDAM donis perlicit, ut litteris acceptis specie transfugae castra Romana ingressus, altera parte Capuam clam peruadat.§ Polyb. γραμματοφόρον εἰς τὴν καπύην πέμπει πείσας τινὰ τῶν λιβύων αὐτομολῆσαι πρὸς τοὺς ῥωμαίους, κἀκεῖθεν εἰς τὴν πόλιν, προνοηθεὶς περὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἀσφαλείας.

NAVES in flumine Vulturno comprehensas duci Casilinum, quod iam ante praesidij caussa fecerat castellum iussit.§ In uet.lib. omnibus est, duci Gladio, quod. pro qua uoce alij Casilinum, alij Galatiam

tiam

tiam reponendum censent. Casilinum, quod ad Vulturnum flumen sit, Galatiam, quod paullo ante de eodem Hannibale Liuius dixerit. Adueniens cum castellum Galatiam praesidio inde ui pulso cepisset, in circumsedentes Capuam se uertit. Verum neutra lectio procedit. Casilinum, quod Romanorum castellum semper fuerit, non Hannibalis, Galatiam, quod ad Vulturnum non fuerit. itaque in incerta loci lectione, probo magis Vallae opinionem, qui legendum putauit: Duci ad id, quod ut castellum notet occultato nomine eius. P. CORNELIVS, cui Asinae cognomen erat.§ Consul hic fuerat an. DXXIX. P. VALERII Flacci.§ Consul fuerat an. DXXIV. SETIAM, Soram, Lauinium praemisit.§ Haec opida nunc Municipia dicuntur, at supra Coloniae nominatae sunt. Sic Cicero in Pisonem, Placentiam coloniam uocat Municipium. PER Suessulam, Allifanumque, & Casinatem agrum uia Latina ducit.§ Polybius per Samnitium agrum profectum esse Hannibalem ait. Allifae autem, & Casinum Samnitium sunt, at Suessula Campaniae, ut supra diximus. porro autem legendum puto: Per Suessulanum, Allifanumque, & Casinatem agrum. INTERAMNAM, Nequinumque.§ Aquinumque ex uet.lib. MATRONAE in publicum effusae circa deum delubra discurrunt, crinibus passis aras uerrentes.§ Hunc esse mulierum Romanarum morem scribit Polybius. αἱ δὲ γυναῖκες παρατορδιόμεναι τὰς ναὰς, ἱκέτδιον τὰς θεὰς πλιώυσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. τῦτο γὰρ ἔθος αὐταῖς ἐςὶ ποιεῖν, ὅτάν τις ὁλοχερὴς τὴν πατρίδα καταλαμβάνῃ κίνδυνος. CVI ne minueretur imperium, si in urbem uenisset.§ In urbe enim proconsul nemo habebat imperium, sed ad urbem. INDE in Pupiniam exercitu demisso.§ Meminit huius agri Varro de Lingua Latina. Valerius Maximus libro quarto, capite quarto, cum ait: M. Atilium Regulum agellum in Pupinia habuisse. & Liu. li. IX. In agro Pupiniensi ad famam hostium consedit. Est autem nomen tribus, per quam tum uenit Hannibal. ut lib. XXXIII. Consul per tribum Sappiniam in Boios uenit. Hoc adscripsi, quia Glareanus huius agri mentionem a nemine fieri ait. Qua de re ante dictum est. HANNIBAL ad Anienem fluuium tria millia passuum ab urbe castra admouit.§ Polyb. διαβὰς τὸν ἀνίωνα ποταμὸν, καὶ συνεγγίσας, ὥστε μὴ πλεῖον τετταράκοντα σαδίων ἀποχὼν τῆς ῥώμης. AD portam Collinam usque ad Herculis templum est progressus,§ Vet.lib. a porta Collina usque ad. ALIAE paruae, magnaeque res.§ Vet.lib. Aliae magnae, paruaeque res. HIS motus ad Turiam fluuium castra retulit sex milia passuum ab urbe.§ Quid sit Turia fluuius sex millia passuum ab urbe distans, merito mihi quaerere Glareanus uidetur. neque enim eiusmodi nominis flumen apud quemquam exstat. In Vet. libris legitur Tutiam, & recte. meminit enim eius Silius, ubi de hoc Hannibalis itinere loquitur.

AD lucum Feroniae pergit ire, templum ea tempestate inclytum diuitijs.§ De opido Feronia, 187
deq. Feroniae deae templo sic Strabo. lib. v. ὑπὸ δὲ σοράκτῳ ὄρει φερωνία πόλις ἐςὶ ὁμώνυμος ἐπιχωρίᾳ τι ὶ δαίμονι τιμωμένη σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων ἧς τέμενος ἐςὶν ἐν τῷ τόπῳ θαυμαςὴν ἱεροποιίαν ἔχον, &c. CAPENATES aliqui accolae eius erant.§ Sic lib. XXVII. In agro Capenate ad lucum Feroniae. COELIVS Romam euntem ab Ereto diuertisse eo Hannibalē tradit, iterq. eius ab Reate, Cutilijsque, & ab Amiterno orditur, &c. hinc Amiternum, Forulosq. uicum uenisse.§ Miratur Glareanus, quomodo Coelius ordiatur iter Hannibalis ab Amiterno, cum eundem addat, Amiternum tandem, Forulosq. uicum uenisse. Magna quidem quaestio, atque difficilis haec uideatur, nisi Liuiana uerba attente legatur. Est enim haec sententia. Coelius orditur Hannibalis iter a Reate, Cutilijs, & Amiterno. Si quis autem quaerat, quanam a Capua Amiternum idem uenerit, respondet, altius iter eius repetendo. Ex Campania in Samniū, inde in Pelignos, post in Marrucinos, postremo in Marsos, atque inde Amiternum, Forulosq. uenisse. Strabo autem lib. v. Sabinos usque ad Vestinos pertendit. urbesq. eorum nominat νόμεντον, ἀμίτερνον, ἰντεροκρέαι, ῥεάτιον, κοτισκωλίας, φορυλὸς, κύριν, ἠρητόν. Ex quo apparet nullam esse in uerbis auctoris, quā ille arguit, inconstantiam. NAMQVE ex Lucanis in Bruttium agrum, ad fretum uero, ac Rhegiū eo cursu contendit, ut prope repentino aduentu cautos oppresserit.§ Polyb. ποιησάμενος δὲ τὴν πορείαν διὰ τῆς δαυνίας, καὶ τῆς βρεττίας ἐπέςη τοῖς κατὰ τὸ ῥήγιον τόποις ἀνυπόπτως, ὥστε παρ' ὀλίγον μὲν καὶ τῆς πόλεως κυριεῦσαι. FAMESQVE, quae tam diu Capuae erat.§ Malim, Iamdiu. VIBIVS Virius.§ Vibus Virius. ut ante. QVORVM ploratus hic quoque prope exaudiebantur.§ Vet. li. Hinc quoque.

NE stirpis, ne memoria originum suarum exstaret.§ Vet.lib. ne stirps.

QVO cum uenissent.§ Vet.lib. uenisset. praecessit autem. senatus. LITERASQVE a C.Cal- 188
purnio, populoq. R. Fuluio cum reddidisset.§ Voces, populoq. R. mendosissimae sunt. neque enim litteras a populo R. accepit Fuluius, sed a senatu potius, immo uero ne a senatu quidem, sed a C. Calpurnio praetore, qui senatusconsultum misit. Itaque haud dubie legendum est, C. Calpurnio praetore. Erroris caussam attulit, quod ijsdem litteris praetor & populus R. scribuntur ita. PR. P. R. sic paullo post ait. Referente Calpurnio praetore senatus decreuit. ET cum mirabundus, quidnam sese uellet, resedisset Flaccus.§ Vet. lib. Et cum mirabundus, quidnam sese uellet, inquireret, residens Flaccus.

PRAEFECTVM ad iura reddenda ab Roma quotannis missuros.§ De Capuae loquitur praefectura. Fuisse autem Italica opida alia colonias, alia municipia, alia praefecturas satis cōstat. De Praefecturis autem sic Festus. Praefecturae eae appellantur in Italia, in quibus & ius dicebatur, & nundinae agebantur, & erat quaedā earum resp. neque tamen magistratus suos habebant, in quas legibus praefecti mit-

tebantur

tebantur quotannis qui ius dicerent, quarum duo fuerunt genera, alterum, in quas solebant ire praefecti quattuor VI VIR. qui populi suffragio creati erant, in haec opida Capuam, Cumas, Casilinũ, Vulturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatiam. alterũ, quos praetor urbanus quotannis in quaeque loca mittebat legibus, ut Fundos, Formias, Caere, Venafrũ, Allifas, Priuernum, Anagniam, Frusinonem, Reate, Saturniam, Nursiam, Arpinum, aliaq. complura. CLAVDIO Neroni.§ Vet.lib.C.Neroni.ut ante. INTER opida Illiturgim, & Mentissam.§ Scribe, Illiturgi. Numerat enim Priscianus Illiturgi inter nomina neutra, quae desinunt in i, & sunt aptota.

189 IVSSI deinde inire suffragium.§ Vet.lib.Inire consisum suffragium, quod quid sit, quaerendum est. P. SCIPIONI imperium esse in Hispaniam iusserunt.§ Egregie. non enim magistratus mandatus est Scipioni, cum proconsul missus est, sed imperium. ut post etiam dicam. VT iam resideant impetus.§ Vet.lib.resederat. ARDOREM eum, qui residerat.§ Vet.lib.Resederat.

NVLLO die prius nullam publicam, priuatamque rem egit, quam.§ Vet.lib. Vllam publicam.

QVAM in Capitolium iret.§ Idem est apud eum, qui scripsit de vir. illustr. EMPORIS, Graeca urbe.§ Vet.Emporijs.Liuius Emporias uocat.Strabo lib.III. Emporium. Sic enim ait. ἐμπόριον μασσαλιωτῶν ἐςὶ κτίσμα, ὅσον τετρακισχιλίους διέχον τῆς πυρήνης ςαδίους. HASDRVBAL Gisgonis usque ad Oceanum, & Gades, Mago in mediterranea maxime supra Castulonensem saltum, Hasdrubal Hamilcaris filius proximus Ibero circa Saguntum hibernauit.§ Polybius lib.x. μάγωνα μὲν ἐπυνθάνετο διατρίβειν ἐντὸς ἡρακλείων ςηλῶν ἐν τοῖς κονίοις προσαγορευομένοις, ἀσδρούβαν τὸν γέσκωνος περὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ ςόμα κατὰ τὴν λυσιτανήν. τὸν δ᾽ ἕτερον ἀσδρούβαν πολιορκεῖν τινὰ πόλιν ἐν τοῖς καρπησανοῖς, οὐδὲν τῶν προειρημένων ἔλαττον δέχ᾽ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν τῆς καινῆς πόλεως. AD populum tulerunt, ut M. Marcello, quo die urbem ouans iniret, imperium esset.§ Miratur Glareanus quasi inconstantiam Liuij, qui scribat. Negatum esse Marcello triumphum, permissum esse, ut ouans iniret. deinde per tribunos pl. ad populum ex senatus auctoritate latum, ut Marcello, quo die ouans iniret, imperium esset, postremo in monte Albano triumphasse. uerum nihil est inconstantiae. Nam Marcellus ex S.C. ouans inijt, ex sui sententia sine S.C. (quod fieri post C. Papirium Masonem, qui primus id fecit, coeptum erat) triumphauit. quoniam uero sine imperio triumphare non poterat, nec imperium nisi extra urbem haberi non poterat, propterea latum est ad populum, ut ei, quo die ouans urbem iniret, imperium esset. Idem autem de L. Aemilio Paullo scribit lib.XLV. IN monte Albano triumphauit.§ Plutarchus in Marcello. ἐπεὶ φθόνον εἶχεν ὁ τρίτος θρίαμβος, συνεχώρησεν αὐτός, τὸν μὲν ἐντελῆ καὶ μέγαν εἰς τὸ ἀλβανὸν ὄρος ἐξελάσαι, τὸν δὲ ἐλάττω καταγαγεῖν εἰς τὴν πόλιν, ὃν ὄβαν ῥωμαῖοι καλοῦσιν. ID M. Cornelio mandatum.§ M. Cornelius Cethegus, ut supra dixi, praetor erat Siciliae. Glareanus P. Cornelio legit & P. Cornelium Lentulum intelligit, qui praetor ante fuerat. PRAEROGATIVA centuria iuniorum declarauit T. Manlium Torquatum.§ Vt hoc loco in uet.lib.est pro Centuria, Veturia. sic infra. Redire in suffragium Veturiam iuniorum. Item. Veturiam seniorum citaret. Item. Citatis Veturiae senioribus. idque, ut ego censeo, recte. Est enim Veturia ut tribus, sic centuriae nomen, ut Galeria, cuius meminit lib.XXVII. his uerbis. Galeria iniorum, quae sorte praerogatiua erat, Q. Fuluium, & Q. Fabium consules dixerat. Quod qui non intellexerunt, Centuria ibi quoque reposuerunt. Ceterum tribus sorte educebatur, atque ex ea centuria, quae praerogatiua dicebatur, & a tribu nomen sumebat.

DATVM secreto in ouili cum his colloquendi tempus.§ Ouile, locus in campo Martio, quod etiam saepta dicitur. Lucanus. Et miserae maculauit ouilla Romae. M. CLAVDIVM Marcellum fulgentem tum Sicilia domita, & M. Valerium absentes consules dixerunt.§ Sic lib.uet. Absentes, i. non petentes, intelligit. alioquin M. Claudius, qui paullo ante triumphauerat, in urbe erat, sed non in campo. QVAM docti fingunt magis, quam norunt.§ Platonem intelligit in libris de republica.

P. MANLIVS Volso.§ Vulso. ex lap. Cap. L. CINCIVS Alimentius.§ Alimentus, ut supra.

C. LECTORIVS.§ Laetorius, ut supra. LVDI Apollinares & priore anno fuerant, & eo anno ut fierent repente Calpurnio praetore senatus decreuit.§ Placet Paullo Manutio, legi, Referente Calpurnio. & recte. Calpurnius enim praetor urbanus, cuius ea cura erat, ad senatum de ludis rettulit.

AD VICTORIAS, quae in ante fixae erant.§ Antes quadraturae, & quadrae columnae. Marcellus.

IN LOCVM M. Aemilij Numidae Decemuiri sacrorum.§ Emendo M'. Aemilij. Nam inuenio in tabulis Capitolinis, ubi de tertijs ludis saecularibus fit mentio, huius Xuiri (ut reor) fieri mentionem, sic.

LVDI SAECVLARES TERT.

M'. AEMILIO M'. F. MAG. XVIR.

M. LIVIO M. F. M. N. SALINATORE.

PLEVRATVS, & Scerdiletus.§ Vet.lib.Scerdilendus. Polybius. σκερδιλαΐδος. OLYMPIAE, Aetolis, in Capitolio ab Romanis.§ Vet.lib.Olympiae ab Aetolis. Recte. ET OLENIADA, Naxumq. Arcanum. Item paullo post. Iam moenia Oleniadon, Naxumque.§ Vet.li. Etholoniadas. Item. Meniadas. Quae lectio etsi ex omni parte recta non est, habet tamen uestigia aliqua germanae integritatis. est enim legendum. Et Oeniadas. Item, Iam Oeniadas. Est enim urbs Acarnanum hoc nomine. de

qua

qua ita Stephanus. οἰνιάδαι πόλις ἀκαρνανίας πρὸς τῷ ἀχελώῳ, ἡ καὶ ἐρυσίχη καλουμένη. & Polybius lib. x. in oratione Lycisci. ἤδη παρῄρηνται μὲν ἀκαρνάνων οἰνιάδας, καὶ νῆσον. ubi de his ademptis loquitur. PER Pelagoniam, & Nymphaeum, & Boleam in Thessaliam descendit. § Vet. li. Boeotiam. quae uox aperte mendosa est. Probo igitur coniecturam Glareani, qui legendum putat, Beroeam. De hac enim urbe & Plinius, & Strabo, & Stephanus ea tradunt, quae suspicionem Glareani corroborare maxime posse uideantur. RELICTO ad fauces Thessaliae Perseo. § Philippi regis filius Perseus fuit. IN THRACIAM exercitum, ac Medos eduxit. § Maedos scribe ex XI lib. Polyb. μαίδους. & Stephanus. μαίδοι ἔθνος θρᾴκης πλησίον μακεδονίας. Alij sunt Medi Asiani. INCVRRERE ea gens Macedoniam. § Vet. li. In Macedoniam. VRBEM Iampharniam. § Vet. lib. Iamphorinam. ARCEMQVE Medicae. § Maedicae. ut supra. ET IAM moenia Oleniadon. § Et iam Oeniadas. ut dixi. MORTEM occubuerunt. § Vet. lib. Oppetierunt. CASTRA in extremis finibus suis obuiam hosti posuerunt. § Vet. lib. Obuia. PRAEDA ex pacto Romanis cessit. § De Anticyra capta loquitur eadem Lyciscus Acarnanum legatus apud Polybium lib. IX.

COMPREHENSAE Latumiae. § Festus. Latumias ex graeco, & maxime a Syracusanis, qui latomias, & appellant, & habent ad instar carceris, ex quibus locis excisi sunt lapides ad exstruendam urbem. PRIDIE Quinquatrus. § Quinquatrus accusatiuus casus est, ut pridie Kalen. Cuius rectus est. Quinquatrus. Cicero ad Coelium, Molestae quinquatrus. Carisius sic. Quinquatrus, non quinquatria, nō enim dictae sunt quinque dies atri, sed quod Quinquatrus antiqui dicebant, siue a quinquādo, idest lustrando, quod eo die arma ancilia lustrari sint solita. 191

QVOAD eo animo in populum Romanum esse sciret. § Vet. lib. Quoad alieno animo a populo R. esse sciret. HAC circumfusus multitudine simul Siculis obuiam egressis potestatem Romam adeundi fecit, clarissimarum urbium excidio celeberrimis uiris uictos bello accusatores in urbem adducens. § Hic locus Vallae tempore in manuscriptis libris ita legebatur. Hac circumfusus multitudine simul Siculis obuiam egressis Romam praebuit, clarissimarum &c. atque ita nunc etiam legitur. Valla autem multa hic uerba desiderari suspicatus, ita ex ingenio legit. Hac circumfusus multitudine simul Siculis obuiam egressis potestatem Romam adeundi fecit, & nonnullis uel aemulis querimoniam praebuit, clarissimarum &c. Quam lectionem nemo iure probare potest, quia nimis multa de suo infercit, haud satis auctoris sententiae congruentia. Ego igitur ueterem lectionem tueor, uno paullulum immutato uerbo, & pro, praebuit, peruenit, restituo. sic. Hac circumfusus multitudine, simul Siculis obuiam egressis Romam peruenit, clarissimarum &c. hoc sensu. Laeuinus Campanorum multitudine, & Siculis obuiam egressis circumfusus Romā peruenit, accusatores bello uictos Campanos, & Siculos in urbem adducens Fuluio, & Marcello uiris celeberrimis excidio clarissimarum urbium Capuae, & Syracusarum. Hinc Suidas. Επεχείρησαν δὲ καὶ καμπανοὶ τοῦ φλάκκου, καὶ οἱ συρακούσιοι τοῦ μαρκέλλου κατηγορῆσαι. sic paullo post. Vt uictos armis accusatores habeamus.

ACARNANES, Locrique. § In Acarnania Oeniadae, Nasus captae, in Locridae Anticyra fuerat.

VRBANAE duae superioris anni. § Aliae hae legiones sunt a quattuor ijs, quas ante nominauit.

OBRVI ab Aetnae ignibus. § Vet. lib. Obrui Aetnae ignibus. HAE Siculorum querellae domos primum nobilium circumlatae. § Vet. lib. Per domos. ALIAM forsitan futuram fuisse sententiam suam dicere. § Suam, de quo ambigit Glareanus, procul dubio ad Marcellum referendū est.

DEPRECARI senatus praeiudicium. § Sensus. precari ne permutatio prouinciae a senatu permissa sibi in contumeliam uertat. RAPIENTE fato Marcellum ad Hannibalem. § Hoc ait, quia post V consulatu Marcellus ab Hannibale interfectus est. EXCEDERE templo. § Curiam intelligit. nam senatus non nisi sacrato haberi loco poterat. Inde paullo post. Reductis in curiam legatis. SI AB inferijs exsistas. § Vet. lib. Si ab inferis.

IN FIDEM, & clientelam, se urbemq. Syracusas acciperet. Vet. lib. Reciperet. POST haec consul clementer appellatos eos dimisit. § Plutarchus, qui totam hanc eandem historiam narrat, hoc sic exprimit. ἐπικλασθεὶς οὖν ὁ μάρκελλος τούτοις τε διηλλάγη, καὶ τοῖς ἄλλοις συρακουσίοις ἀεί τι πράττων ἀγαθὸν διετέλει. 192

QVI omnibus gerendis rebus affuerant. § Vet. lib. Interfuerant. MORTVVS enim post captam Claudius consul erat. § Legendum, proconsul, quod eo anno, quo Capua capta est, P. Sulpicius, & Cn. Fuluius consules fuerint. Q. autem Fuluius, & Ap. Claudius ad Capuam cum proconsulari imperio. Itaque paullo post ait. Fuluio proconsuli. Nisi si accipias, consul, pro eo qui consulare gerat imperium. ut paullo post. In consilio arbitror me fuisse consulibus Capua capta. IDQVE & apud maiores nostros factum est in Satrianis, cum defecissent. § Vet. lib. In Satricanis. & recte. Satricanos enim ad Samnites defecisse anno ab V. C. CDXXXIV. tradit Liuius lib. IX. De Sutrinis autem (sic enim legendum esset) nihil est traditum. QVOD senatus maxima pars iubeat, qui assidens, id uolumus, iubemusque. § Sollemnia haec uerba esse uidentur, quibus plebs in senatusconsulto comprobando utebatur. Vet. lib. Qui assidetis. EXTRA filias, quae nupsissent priusquam in populi R. potestatem uenissent. § Vet. lib. Enupsissent. egregie. quasi quae e paterna domo in mariti transissent. ut enim Innubere est in mariti domum transire, sic Enubere e patris domo exire. Liuius lib. I. Ea cum innupsisset. & lib. X. Virginiam quod e patribus enupsisset, sacris arcuerant.

TANTVS

193 Tantvs fremitus hominum,tanta indignatio fuit.§ Vet.lib.Tantaque indignatio fuit.

Tecta Hostes incendisse seruos agricultores rempublicam adduxisse, nunc ad militiam paruo aere emendo,nunc remiges imperando.§ Integra lectio(siquidem ex hac nullus sensus percipitur) est in uet.lib. seruos agricultores populi Romani abduxisse. Quamquam suspicor etiam, ne pro, populi R.legendum sit,praetores.Est enim lapsus (ut dixi) quotidianus.Querella autem plebis haec est, quae suas calamitates aperit,& ait tecta ab hostibus incensa,seruos, qui agros colebant a praetoribus abductos partim ad militiam paruo aere emendo,partim remiges imperando. Intelligit autem eos,qui post Cannensem pugnam a Ti.Graccho pro cons.armati fuerant.Itaque libro xxxiv.ait L.Valerius loquēs de hac re & tempore,ita.Serui,quibus arma darentur,ita ut pretium pro ijs bello perfecto dominis sol ueretur emebantur. Glareanus hoc loco haeret. Spativm deinde his tribuere se,dareque ad cogitandum dixerunt.§ Nemo hunc locum mendose esse animaduertisset,nisi ueteres libri id docuissent, in quibus est.Spatium deinde tridui se dare ad cogitandum dixerunt. Est enim uerisimile certum dierum spatium esse datum. Vt classem habeat,quam ornare uolumus, populus R.§ Malim respu. errore ex praeposteris litteris orto.P.R.& R.P.sic enim paullo post.Nec remige in supplementum,nec stipendio resp.eguit.

Avrvm, argentum,aes signatum.§ Quia foede uitiatus hic locus multis in partibus est,ipsum, quomodo legendum esse censeo,recitabo,deinde,cur ita legam exponam. Loquitur ita Laeuinus consul de ratione auri,argentique in publicum conferendi. Aurum, argentum,aes signatum omnes senatores crastina die in publicum conferamus, ita ut anulos sibi quisque & coniugi,& liberis,& filio bullam, & quibus uxor filiaeve sunt uncias pondo relinquat auri, argenti; qui curuli sella sederunt equi ornamenta, & libras pondo, ut salinum,patellamque deorum caussa habere possint. Ceteri senatores libram argenti tantum,aeris signati quina millia in singulos patres familiae relinquamus. Ex eiusmodi uerborum interpunctione,& lectione satis commode sensum colligi puto,qui ex uulgata lectione nullus eliciebatur. Quod autem antea legebatur, Singulas uncias auri pondo relinquant.argenti, qui sella. Inueni in uet.lib.legi.Singulas uncias pondo relinquat auri,argenti.ita ut aliud deinceps sequatur membrum. Qui sella curuli sederunt,ij sibi relinquant equi ornamenta, & libras pondo auri, argenti,ita ut salinum,patellamque habere possint. Ceteri senatores nihil auri sibi relinquant, ac libram argenti tantum. Porro autem,aeris signati quinque milia in singulos patres familiae relinquamus. Quod autem ait.Vncias pondo auri.&,libras pondo.recte ait.sic enim loquebantur antiqui,cum libram ponderalem,non mensuralem significabant, ut Plautus in Pseudulo.Eo laserpicij libram pondo diluunt, & in Rudente. Neque piscium libram unam iam hodie pondo cepi.& Liuius hoc libro paullo post. Paterae aureae fuerunt cclxxvii librales ferme omnes pondo.& libro quarto.Coronam auream librae pondo.Itaque libro xxxiv de hoc decreto sic scriptum est. Cautum erat,quo ne plus auri,& argenti facti,quo ne plus signati argenti,& aeris domi haberemus.Hic locus torsit Vallam,& Glareanum. Ceterum omne aurum argentum.§ Ceterum nomen est, non aduerbium. intelligit enim reliquum aurum,argentumque in publicum conferendum, praeter id,quod sibi quisque ex senatus auctoritate reliquerit. Itaque accentus tollendus est. Pvblica prodendo tua nequidquam serues.§ Vet.lib.Perdendo.uere. Dasivs, & Blactius.§ Vet.lib.Blatius. Valerius Max. libro tertio,cap.quarto,Blasium, ubi de eadem re agit, uocat. Quae eadem scriptura est in uetustissimo, quem apud ingeniosissimum, humanissimumque Io. Baptistam Pignam legi,libro est. Blasivs de proditione Dasium appellabat.§ Hoc item exponit Valerius. Blasivs uultu dissimulante, ac uoce summissa monere Dasium coepit, ut Romanorum potius, quam Carthaginiensium partes foueret. Vt praesidivm Punicum(hi autem Numidae erant)Salapiaque traderetur Marcello.§ Solet in eiusmodi re Liuius numerum eorum,qui sunt in praesidio,nominare. Quare non dubito quin uox, hi,mendose sit,pro,d,nam quingentos fuisse Numidas, qui traditi Marcello a Blasio sunt, eodem loco Valerius scribit, qui cetera a Liuio mutuatus est. Hoc autem tanto uerius puto, quod subdit. Nec plus quinquaginta ex his in potestatem hostium uiui uenerunt. Praefectvsqve praesidij, atque arcis M. Liuius. § Supra nomen(ut dixi) huius praefecti reticuit, quem C. Liuium Polybius nominauit. A vella & Pesto. § Vet. lib. & a Paesto. Vt ad componenda armamenta, expediendumque remigem, ac militem ad imminens certamen satis temporis esset.§ Adde uocem ex uet.lib.Vix satis temporis esset. Tarentini, ut recuperata urbe ab Romanis,post centesimum prope annum arcem etiam liberarent.§ lxxx anni numerantur a L. Papirio, Sp. Caruilio cos. quibus de Tarentinis debellatis triumphatum est anno v. c. cdlxxx, ad hunc annum, qui est dxl.

194 Nemo ante me nouus imperator.§ Capita huius orationis Scipionis sumpta sunt a Polybio, qui ita scribit lib.x. ὀ μὴν ἀλλὰ τότε συνηθροισμένων τῶν δυνάμεων παρεκάλει μὴ καταπεπλῆχθαι τὴν προγεγενημένην περιπέτειαν, ὀ γὰρ ἀρεταῖς ἡττῆσθαι ῥωμαίους ὑπὸ καρχηδονίων οὐδέποτε &c. Per nocturnos etiam uisus omnia laeta,ac prospera portendunt.§ Polybius eum se a Neptuno in quiete monitum, ut urbem eam inuaderet,dixisse ait. Sed vi ultro tanseamus.§ Vet.lib.Sed ut ultro transeamus.

Iam quid hoc bello memorem,§ Vet.lib.Iam quid hoc de bello memorem. Italiae, Siciliae

ciliae, maioris partis Sardiniae.} Maioris partis Siciliae, intelligendum. NIHIL iam maius precatur deos.} Vet. lib. Nihil iam magis NAM & deseruntur ab socijs, & diduxere exercitus.} Polybius. χωρὶς γὰρ ἀπ' ἀλλήλων διεσπασμένως στρατοπεδεύειν, τοῖς τε συμμάχοις ὑβριστικῶς χρωμένους ἅπαντας ἀπηλλοτριωκέναι. BREVI faciam.} Malim, Breue. sic enim Cicero.

HAC oratione accensis militum animis relicto ad praesidium regionis eius M. Silano cum tribus millibus peditum, & trecentis equitibus, &c.} Polybius. ταῦτα εἰπὼν, τρισχιλίους μὲν ἔχοντα πεζοὺς, καὶ πεντακοσίους ἱππεῖς μάρκον ἀπέλιπε τὸν συνάρχοντα περὶ τὴν διάβασιν, ἐφεδρεύσοντα τοῖς ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ συμμάχοις. αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην ἐπεραίου δύναμιν. Polybius quingentos equites pro trecentis affert. Numerus copiarum Scipionis idem est apud Polybium. QVONIAM in tres tā diuersas regiones discessissent Punici exercitus.} Hasdrubal Gisgonis ad Gades. Mago supra Castulonensem saltum. Hasdrubal Hamilcaris proximus Ibero circa Saguntum. Liuius supra. SITAM praeterea cum opportune ad trāsijciēdum in Africam, tum super portum satis amplum quātae uis classi, & nescio an unum in Hispaniae ora, qua nostro adiacet mari.} Verba Polybij. ἀκούων δὲ πρῶτον μὲν ὅτι λιμένας ἔχει στόλῳ καὶ ναυτικαῖς δυνάμεσι, μόνη σχεδὸν τῶν κατὰ τὴν ἰβηρίαν, ἅμα δὲ καὶ διότι πρὸς τὸν ἀπὸ λιβύης πλοῦν, καὶ πελάγιον διάρμα λίαν εὐφυῶς κεῖται τοῖς καρχηδονίοις. Ex quo apparet legendum esse. Et nescio an unam. quia dixit μόνη Polybius. & ad Carthaginem, non ad portum referendum esse, ut ante legebatur, quam Rhenanus, Vnum, emendaret. 195

NEMO omnium, quo iretur, sciebat, praeter C. Laelium. Is classe circummissus ita moderari cursum nauium iussus erat. &c.} Polybius. πλὴν τότε τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ στόλου γαΐῳ λαιλίῳ δι' ἀπορρήτων ἐντειλάμενος παρήγγειλε πλέειν ἐπὶ τὴν προειρημένην πόλιν. μόνος γὰρ οὗτος αὐτῷ συνῄδει τὴν ἐπιβολήν. αὐτὸς δὲ τὰς πεζικὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐποιεῖτο τὴν πορείαν μετὰ σπουδῆς. SEPTIMO die ab Ibero Carthaginem uentum est. simul terra, marique castra ab regione urbis, qua in septemtrionem uersa est, posita. his ab tergo (nam frons natura tuta erat) uallum obiectum.} Veteres libri, Nullum uallum obiectum. Polybius duplum uallum exteriori castrorum parti obiectum ait. ἀφικόμενος δὲ ἑβδομαῖος κατεστρατοπέδευσε κατὰ τὸ πρὸς ἄρκτους μέρος τῆς πόλεως καὶ περιεβάλλετο κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν τῆς στρατοπεδείας τάφρον καὶ χάρακα διπλοῦν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν. κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὴν πόλιν ἁπλῶς οὐδέν. αὐτὴ γὰρ ἡ τόπου φύσις ἱκανὴν ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζε. Quod Tergum uocat Liuius castrorū, id exteriorem partem nominat Polybius; quam Frōtem Liuius, eam ad urbem uersam Polybius. ETENIM sita Carthago sic est.} Vet. lib. Ceterum sita Carthago sic est. Polyb. κεῖται μὲν οὖν. SINVS est maris media fere Hispaniae maxime Africo uento oppositus, & quingentos passus introrsus retractus, paullulo plus passum in latitudinem patens.} Ex Polybio legendum est, Ad duo millia, & quingentos passus. ipse enim ad uiginti stadia, habet. κεῖται μὲν οὖν τῆς ἰβηρίας κατὰ μέσην τὴν παραλίαν ἐν κόλπῳ νεύοντι πρὸς ἄνεμον λίβα. οὗ τὸ μὲν βάθος ἐστὶν ὡς εἴκοσι σταδίων, τὸ δὲ πλάτος ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὡς δέκα. HVIVS in ostio sinus parua insula obiecta ab alto portum ab omnibus uentis, praeterquam Africo, tutum facit.} Polybius. νῆσος ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτοῦ κεῖται βραχὺν ἐξ ἑκατέρου τοῦ μέρους εἴσπλουν εἰς αὐτὸν ἀπολείπουσα. ταύτης ἀποδεχομένης τὸ πελάγιον κῦμα, συμβαίνει τὸν κόλπον ὅλον εὐδίαν ἴσχειν, πλὴν ἐφ' ὅσον οἱ λίβες καθ' ἑκάτερον τὸν εἴσπλουν παρεισπίπτοντες, κλύδωνας ἀποτελοῦσι, τῶν γε μὴν ἄλλων πνευμάτων ἀκλυδώνιστος ὢν τυγχάνει διὰ τὴν περιέχουσαν αὐτὸν ἤπειρον. AB INTIMO sinu paeninsula excurrit, tumulus is ipse, in quo condita urbs est, ab ortu solis, & a meridie cincta mari, ab occasu stagnum claudit, paullum etiam ad septemtrionem fusum, incertae altitudinis utcumque exaestuat, aut deficit mare, cōtinenti urbem iugum ducentos fere, & quinquaginta passus patens coniungit.} Polybius. ἐν δὲ τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου πρόκειται χερρονησίζον ὄρος ἐφ' οὗ κεῖσθαι συμβαίνει τὴν πόλιν περιεχομένην θαλάττῃ μὲν ἀπ' ἀνατολῶν, καὶ μεσημβρίας, ἀπὸ δὲ τῶν δύσεων λίμνῃ προσεπιλαμβανούσῃ καὶ τοῦ πρὸς ἄρκτον μέρους, ὥστε τὸν λοιπὸν τόπον μέχρι τῆς ἐπὶ θάτερα θαλάττης, ὃς καὶ συνάπτει τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, μὴ πλέον ὑπάρχειν ἢ δυοῖν σταδίων. Seruius Virgilium in primo hunc portum descripsisse ait, cum inquit.

Est in secessu longo locus. Insula portum
Efficit obiectu laterum, quibus omnis ab alto
Frangitur, inq. sinus scindit sese unda reductos.

Nam, quod sequitur, de scopulis, praetermissum est a Liuio, cum tamē apud Polybium sit. ἡ δὲ πόλις αὐτὴ μεσόκοιλός ἐστι. κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ μεσημβρίας πλευρὰν ἐπίπεδον ἔχει τὴν ἀπὸ θαλάττης πρόσοδον, τὰ δὲ λοιπὰ περιέχεται λόφοις, δυοῖν μὲν ὀρεινοῖς καὶ τραχέσιν, ἄλλοις δὲ τρισὶν πολὺ μὲν χθαμαλωτέροις, σπιλώδεσι δὲ καὶ δυσβάτοις. & Virgilius.

Hinc atque hinc uastae rupes, geminique minantur
In caelum scopuli, quorum sub uertice late
Aequora tuta silent.

VNDE cum tam parui operis munitio esset, non obiecit uallum imperator Romanus.} Polybius. τὸ δὲ μεταξὺ τούτων διάστημα τὸ συνάπτον τὴν πόλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, ἀχαράκωτον εἴασε κατὰ μέσην ὑπάρχον τὴν αὐτοῦ στρατοπεδείαν. SIVE fiduciam hosti superbe ostentans, siue ut subeunti saepe ad moenia urbis recursus pateret.} Polybius. εἴτε καὶ καταπλήξεως χάριν, εἴτε καὶ πρὸς τὴν ἐπιβολὴν ἁρμοζόμενος, ὅπως ἀνεμποδίστους ἔχῃ καὶ τὰς ἐξαγωγὰς, καὶ τὰς ἀναχωρήσεις εἰς τὴν παρεμβολήν. AD urbem unam oppugnandum.} Vet. lib. Oppugnandam. Summa huius orationis est etiam apud Polybium. quamquam Liuius non omnia illa expressit. TERRA, mari instrui.} Vet. lib. Terra, marique instrui. OPIDANO-

RVM

RVM duo millia ab ea parte, qua castra Romana erant, opponit, quingentis militibus arcem insedit, quingentos tumulo urbis in orientem uerso imponit, multitudinem aliam, quo clamor, quo subita uis aduocasset, resistentem ad omnia, occurrere iubet. § Polybius. ὁ δὲ μάγων ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῆς πόλεως τὸ μὲν τῶν χιλίων σύνταγμα διελὼν τοὺς μὲν ἡμίσεις ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀπέλιπε τοὺς δὲ ἄλλους ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς λόφου παρενέβαλε, τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς ἐρρωμενεστάτους περὶ δισχιλίους κατεσκευακὼς τοῖς ὑπάρχουσιν καὶ τὴν πόλιν ὅπλοις ἐπέστησε κατὰ τὴν πύλην τὴν φέρουσαν ἐπὶ τὸν ἰσθμὸν ἐπὶ τὴν τῶν πολεμίων στρατοπεδείαν. τοῖς δὲ λοιποῖς παρήγγειλε βοηθεῖν κατὰ δύναμιν πρὸς πάντα τὰ μέρη τοῦ τείχους. Quod ἰσθμὸν uocat Polybius, uertit Iugum Liuius. ET PRIMO haud impari stetere acie, subsidia deinde identidem summissa e castris non auerterunt solum in fugam hostes &c. § Omnia e Polybio uersa sunt. ἐπὶ μὲν ἀλλ᾽ ἕως μέν τινος ἐφάμιλλον συνέβαινε γίγνεσθαι τὴν μάχην. τέλος δὲ ἐξωσθ[έντες] [illegible] βάρει. &c. IPSE trium prae se iuuenum ualidorum scutis oppositis. § Polyb. ὁ δὲ πόπλιος ἐδίδου μὲν αὐτὸν εἰς τὸν κίνδυνον, ἐποίει δὲ τοῦτο κατὰ δύναμιν ἀσφαλῶς. εἶχε γὰρ μεθ᾽ ἑαυτοῦ τρεῖς ἄνδρας θυρεοφοροῦντας, οἳ παρατιθέντες τοὺς θυρεοὺς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ τείχους ἐπιφάνειαν σκεπάζοντες, ἀσφάλειαν αὐτῷ παρεσκεύαζον. QVIDAM stantibus scalis cum altitudo caliginem oculis offudisset, ad terram delati sunt. § Polyb. ἐφ᾽ αἷς δὲ οἱ πρῶτοι προσβαίνοντες ἐσκοτοῦντο διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάστασιν, καὶ βραχείας προσδεόμενοι τῆς ἐκ τῶν ἀμυνομένων ἀντιπράξεως ἐρρίπτουν σφᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν κλιμάκων. SED quod euntes. § Subaudiendum, Poeni, ut sit. Poeni Romanos subeuntes ad ancipites utrimque ictus subiectos habebant. Ancipites utrimque ictus, a lateribus intelligit, ut post. Ancipitem utrimque hostem, a fronte & a tergo intelligit. CONFRACTIS, ne iter impediretur, foribus. § Vet. lib. Confractis, ac distractis ne iter impediretur, foribus.

196 TVMVLVS primo impetu est captus. § Polyb. τὸν δὲ λόφον οἱ διὰ τῆς πύλης εἰς πορευόμενοι κατελάμβανον τὸν πρὸς τὰς ἀνατολὰς τρεψάμενοι τοὺς φυλάττοντας. MAGO conatus arcem defendere, cum omnia hostium plena uideret, neque spem ullam esse, se arcemque & praesidium dedidit. § Polybius. πόπλιος δὲ περὶ χιλίους ἔχων ὥρμησε πρὸς τὴν ἄκραν. ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεβάλλετο μάγων ἀμύνεσθαι. μετὰ δὲ ταῦτα συννοήσας βεβαίως ἤδη κατειλημμένην τὴν πόλιν διεπέμψατο περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ, καὶ παρέδωκε τὴν ἄκραν.

Eos publicos fore populo R. edixit. § Vet. lib. Populi R. ita Polyb. τοῖς δὲ χειροτέχναις κατὰ τὸ παρὸν εἶπε, διότι δημόσιοι τῆς ῥώμης εἰσίν. CETERAM multitudinē incolarum iuuenum, ac ualidorum seruorum in classem ad supplementum remigum dedit. § Poly. ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων ἐκλέξας τοὺς ἐρρωμενεστάτους, καὶ τοῖς εἴδεσι, καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀκμαιοτάτους προσέμιξε τοῖς αὐτοῦ πληρώμασι. ET auxerat nauibus octo captiuis classem. § Polyb. καὶ ποιήσας ἡμιολίους τοὺς πάντας ταύτας, ἢ πρόσθεν συνεπλήρωσε καὶ τὰς αἰχμαλώτους νῆας, ὥστε τοὺς ἄνδρας ἑκάστῳ σκάφει βραχύ τι λείπειν τοῦ διπλασίους εἶναι τοὺς ὑπάρχοντας τῶν προσγενομένων. αἱ μὲν γὰρ αἰχμάλωτοι νῆες ἅμα ὀκτωκαίδεκα τὸν ἀριθμὸν, αἱ δὲ ἐξ ἀρχῆς πέντε καὶ τριάκοντα. Ex his uerbis apparet legendum esse apud Liuium: Nauibus decem & octo captiuis. Quamquam post ait Liuius: Non de numero captarum nauium conuenit. CATAPVLTAE maximae formae centum uiginti, minores CCLXXXI. § Vet. lib. Catapultae maximae ferme centum uiginti. XL millia modiorum. § Vet. lib. Modium. INTER tantas opes belli captas. § Vet. lib. Inter tantas opes bellicas. ET capienda urbe tantum laboris, periculique adissent. § Vet lib. Et in capienda. SEX. Digitius socius naualis. § Socium naualem appellat, quicumque naualem operam nauat hoc loco. P. CORNELIVM Caudinum. § Caudinus cognomen Corneliorum Lentulorum fuit, ut supra diximus.

QVIPPE cum alibi CCC ferme. § Polybius, πλείους ὄντας τῶν τριακοσίων ὁμήρους, ait. E MEDIA turba obsidum mulier magno natu, Mandonij uxor, qui frater Indibilis Ilergetū reguli erat, flens ad pedes imperatoris procubuit, obtestarique coepit, ut curam, cultumque feminarum impensius custodibus commendaret. § Polybius. ἐκ δὲ τῶν αἰχμαλωτίδων τῆς μανδονίου γυναικὸς, ὃς ἦν ἀδελφὸς ἀνδοβάλου τοῦ τῶν ἰλεργετῶν βασιλέως προσπεσούσης αὐτῷ καὶ δεομένης μετὰ δακρύων ἐπιστροφὴν ποιήσασθαι τῆς αὐτῶν εὐσχημοσύνης ἀμείνω καρχηδονίων. CVM Scipio nihil profecto defuturum ijs diceret, tum rursus mulier, Haud magni ista facimus, inquit, quid enim huic fortunae nō satis est? § Polybius. συμπαθὴς γενόμενος ἤρετο τί λείπει τῶν ἐπιτηδείων αὐτοῖς, καὶ γὰρ ἦν ἡ γυνὴ πρεσβυτέρα, καὶ τινὰ προστασίαν ἀξιωματικὴν ἐπιφαίνουσα. ὁ δὲ πόπλιος θαρρεῖν ἐκέλευε τὰς γυναῖκας, αὐτὸς γὰρ ἑτέρους ἐπιστήσειν φροντιοῦντας ἵνα μηδὲν αὐτὰς ἐλλείπῃ τῶν ἐπιτηδείων. ἡ δὲ ἐπισχοῦσα μικρὸν, οὐκ ὀρθῶς, ἔφη, στρατηγὲ τοὺς ἡμετέρους ἐκδέχῃ λόγους, εἰ νομίζεις ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς γαστρὸς δεῖσθαι σοῦ νῦν. Quibus ex uerbis intelligi potest nihil huic Liuianae sententiae desiderari, contra quam censet Glareanus. Scipio uictui se consulturum feminarum respondit, mulier pudicitiae eum ut consulat, rogat.

ALIA me angit cura aetatem harum intuentem, nam ipsa iam extra periculum muliebris iniuriae sum (simul aetate, & forma florentes circa eam Indibilis filiae erant. § Vet. lib. non habent uocem, Angit, & pro, Simul, habēt Stimulat. Quam lectionem probo. Polybius. καὶ τότε λαβὼν ὁ πόπλιος ἐν νῷ τὸ βούλημα τῆς γυναικὸς, καὶ θεωρῶν ὑπὸ τὴν ὄψιν τὴν ἀκμὴν τῶν ἀνδοβάλου θυγατέρων, καὶ πλειόνων ἄλλων δυναστῶν, ἠναγκάσθη δακρῦσαι τῆς γυναικὸς ἐν ὀλίγῳ τὴν τῆς περιστάσεως ἔμφασιν ὑποδεικνυούσης. NE quid quod sanctum usquam esset. § Virginum deditarum pudicitia. QVAE nec in malis quidem. § Vet. lib. Ne in malis quidem. CAPTIVA deinde a militibus adducitur ad eum adulta uirgo, &c. § Polybius. κατὰ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον νεανίσκοι τινὲς τῶν ῥωμαίων ἐπιτυχόντες παρθένῳ κατὰ τὴν ἀκμὴν, καὶ κατὰ τὸ κάλλος διαφερούσῃ τῶν ἄλλων γυναικῶν, καὶ συνειδότες φιλογύνην ὄντα τὸν πόπλιον, ἧκον αὐτὴν ἄγοντες &c. QVIA ipse, si frui liceret ludo aetatis, praesertim recto, & legitimo amore, & non respublica animum nostrum occupasset,

cupasset, ueniam mihi dari sponsam impensius amanti uellem. § Vet.lib. Praesertim illecto recto legitimo amore. ut sit. si mihi liceret frui ludo aetatis, praesertim illecto recto, & legitimo amore.

QVINDECIM fere senatoribus, qui cum eo capti erant. § Polyb. δύο μὲν γὰρ ἦσαν καλειλημένοι τῶν ἐκ τῆς γερουσίας, πέντε δὲ καὶ δέκα τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου. IN naui impositis. § Vet.lib. In nauem.

IPSE paucos dies, quibus morari Carthagine statuerat, exercẽdis naualibus pedestribusq. copijs absumpsit. § Polybius. αὐτὸς δὲ χρόνον μέν τινα ἐν τῇ καρχηδόνι τάς τε ναυτικὰς δυνάμεις ἐγύμναζε συνεχῶς καὶ τοῖς χιλιάρχοις ὑπέδειξε τοιοῦτόν τινα τρόπον τῆς τῶν πεζικῶν στρατοπέδων γυμνασίας. PRIMO die legiones in armis quattuor milium spatio decurrerunt. πρώτην μὲν ἡμέραν ἐκέλευσε τροχάζειν ἐπὶ τριάκοντα σταδίοις ἐν τοῖς ὅπλοις. Secundo die arma curare, & tergere ante tentoria iussit. τὴν δὲ δευτέραν πάντας ἐκτρίβειν, καὶ θεραπεύειν, καὶ κατασκοπεῖν ἐν τῷ φανερῷ τὰς πανοπλίας. Tertio de sudibus inter se in modum iustae pugnae concurrerunt, praepilatisque missilibus iaculati sunt, quarto die quies data. Polybius haec praepostere narrat. τῇ δὲ ἑξῆς ἀναπαύεσθαι καὶ ῥαθυμεῖν. τῇ δὲ μετὰ ταύτην, τοὺς μὲν μαχαιροφορεῖν ξυλίναις ἐσκυτωμέναις μετ' ἐπισφραγῶν μαχαίραις, ἐπὶ δὲ τούτοις ἐσφαιρωμένοις γρόσφοις ἀκοντίζειν. Quincto iterum in armis decursum est. τῇ δὲ πέμπτῃ πάλιν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς δρόμους κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπανάγειν. REFECTISQVE, quae quassata erant muri. § Vet.lib. Refectisque, quos quassauerant muris. DISPOSITISQVE praesidiis ad custodiam urbis Tarraconem est profectus. § Polybius. μετὰ ταῦτα ταῖς τε φυλακαῖς, καὶ ταῖς τῶν τειχῶν κατασκευαῖς ἀσφαλισάμενος τε κατὰ τὴν πόλιν, ἀνέζευξε καὶ τῇ πεζικῇ καὶ ναυτικῇ δυνάμει, καὶ προῆγεν ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ ταράκωνος ἔχων μετ' αὐτοῦ καὶ τοὺς ὁμήρους.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXVII

CN. FVLVIVS pro cos. cum exercitu ab Hannibale caesus est. § Vet.li. Caesus ad Herdoneam est. recte. ita enim quoque Liuius. SVBINDE caedentem pressit, donec effugeret. § Vet.lib. donec confligeret. FABIVS Maximus pater consulis. § Emenda, pater consul. ut infra. Maximus filius.

TARENTINOS per deditionem accepit. § Vet.lib. per proditionem recepit. egregie. ut enim amissum fuerat, sic receptum proditione Tarentum est. Plutarch. in Fabio. τὴν δὲ ταραντίνων πόλιν ἔσχεν ἁλοῦσαν ἐκ προδοσίας. ITA ut inimicum falleret, electa manu profectus. § Vet.lib. Ita ut hostem falleret, cum electa manu profectus.

IN . L I B R V M . XXVII

IN Italia consul Marcellus. § Vet.lib. In Italia autem consul Marcellus. quae lectio nescio cur a Rhenano reijciatur. SALAPIA per proditionem recepta. § Vet. lib. per deditionem. MARONEAM & Meles de Samnitibus ui cepit. § Nomina horum opidorum reticet Plutarchus in Marcello cum ait. τὰς σαμνιτικὰς πόλεις μεγάλας ἀφεστώσας εἷλεν. Item quod ait Liuius. Ad tria millia militum, Hannibalis, Plutarch. inquit. Ἀννίβου στρατιώτας τρισχιλίους ὄντας. PRAEDAE aliquantum eius militi fuit concessum. § Placet coniectura Beati Rhenani, quam miror ab alijs esse repudiatam. Praedae aliquantum, usui militum concessa. Nam lib. xxv. ait. Ad diripiẽda hospitia Romana passim discursum est. & fuit praedae aliquantum. CN. Fuluius proconsul. § Cn. Fuluius Centumalus. Nam CN. Fuluium Flaccum praetorem biennio ante in ijsdem locis deuicerat. ITA ut famam prope praeueniret. § Vet.lib. Famam quoque. QVINCTA legio, & sexta alacriter pugnam inierunt. Vet.li. Quincta legio, & sinistra ala acriter pugnam inierunt. inierunt. recte. Nam paullo post ait. Prima legio, & dextera ala. Item. Primae legioni tertia, dextrae alae sinistra subit. Item multo post. peditũ prima legio, & dextera ala proelium inibant. MVLTI cecidissent Romanorum. § Vet.lib. Romanorum cecidissent. CN. Fuluius cum duodecim tribunis militum cecidit. § Vet. lib. habent. Cum undecim. quod placet. Nam Plutarchus in Marcello sic ait. ἔπειτα τὸν Ἀννίβου φούλβιον γάϊον ἀνθύπατον ἐν ἀπουλίᾳ κατακτείναντος μὲν αὐτὸν σὺν ἕνδεκα χιλιάρχοις. MARCELLVS nihil admodum tanta cladẽ territus litteras Romam ad senatum de duce, & exercitu ad Herdoneam amisso scribit. Ceterum eundem, &c. ire aduersus eum, breuem illi laetitiam, qua exsultet facturum. § Haec uerba uertit Plutarchus in Marcello, & Liuium auctorẽ profitetur. ita. κατακόψαντος δὲ τοὺς στρατιὰς τὸ πλεῖστον, ἔπεμψεν εἰς ῥώμην γράμματα τοὺς πολίτας παρακαλῶν θαῤῥεῖν αὐτὸς γὰρ ἤδη βαδίζειν ὡς ἀφέλοιτο τὴν χώραν Ἀννίβου. καὶ ταῦτα μὲν ὁ λίβιος φησὶν ἀναγνωσθέντα τὰ γράμματα μὴ λύπης ἀφελεῖν ἀλλὰ τῷ φόβῳ προσθῆναι τὸν ῥωμαίων μεῖζον ἡγουμένων τοῦ γεγονότος τὸ κινδυνευόμενον, ὅσῳ φουλβίου κρείττων ἦν μάρκελλος. ὁ δὲ ὥσπερ ἔγραψεν εὐθὺς Ἀννίβαν διώκων, εἰς τὴν λευκανίαν ἐνέβαλον, καὶ περὶ πόλιν νομίστρωνα καθήμενος, &c. AB hora tertia cum ad noctem pugnam extendissent, &c. § Plutarchus. ἀπὸ γὰρ ὥρας τρίτης συμπεσόντες ἤδη σκότους μόλις διέλυσαν.

POSTERO die ab sole orto in multum diem stetere in acie. § Plutarchus. ἡμέρᾳ προαγαγὼν αὖθις 198
τὸ στράτευμα παρέταξε διὰ τῶν νεκρῶν, &c. VALERIVM potius consulem ex Sicilia reuocari. § Plutarchus. διὸ καὶ ἀρχαιρεσιῶν ἐπειγόντων ἔδοξε τῇ βουλῇ μᾶλλον ἐκ σικελίας τὸν ἕτερον ὕπατον, ἢ μάρκελλον συνηρτημένον Ἀννίβᾳ κινεῖν. L. FVRIO Purpurione. § Purpureone. ex Capitol. tabulis. L. MANLIO praetore urbis. § Vrbano. Vet.lib. LEGATI ab rege Syphace Romam uenerunt, quae is prospera proelia rex

lia rex cum Carthaginiensibus fecisset,memorantes.§ Vox,Rex,abest a uet.lib.neque certe est necessaria. M. ATILIVS, & M.Acilius. § Scribe M'. Acilius est enim M'. Acilius Glabrio, de quo infra magna fit mentio. MVLTA aestate,qua haec facta sunt.§ Vet.lib. Ea aestate, qua. LASCIVIENTIVM piscium more exsultasse.§ Vet.lib.Piscium modo exsultasse. PROPE annos LX in Sicilia.§ ab Ap.Claudio consule,qui primus bellum in Siciliam transtulit ad hunc numerantur anni LV.

IMPROVISO in agro Vticensi excursionem fecit.§ Vet.lib.In agrum Vticensem. Q.FVLVIVS dictator dictus.Plutarchus in Marcello . ἐλθόντα δὲ ἐκέλευεν εἰπεῖν δικτάτωρα κόϊντον φούλβιον . ἐπὶ δὲ ἐλθὼν ἀπὸ τῆς σικελίας ὁ τοῦ μαρκέλλου συνάρχων ἕτερον ἐβούλετο λαβεῖν δικτάτωρα, καὶ βιασθεὶν παρὰ γνώμην μὴ βουλόμενος ἐξέπλευσε νυκτὸς εἰς σικελίας,&c. Tribuni plebis rogarunt,plebesq. sciuit.§ Trita loquendi forma. Tribuni plebem rogarunt plebesq. sciuit.sic etiam paullo post . Ex auctoritate patrum ad plebem latam,plebemque sciuisse.

GALERIA iuniorum,quae forte praerogatiua erat.§ Vet.lib.Quae forte. Quanquam,forte,probatur,ut lib.XXIV. Eo die cum sors praerogatiuae ante iuniorum exisset.& Cicero Philipp. II. Sortitio praerogatiuae. Galeria autem nomen est,ut tribus,sic centuriae,ut Veturia,de qua supra.

EODEMQVE iure uocatae reliquae inclinassent.§ Vox,reliquae,uacat,ut ueteres indicant libri.opponit autem,iure uocatas centurias praerogatiuis.iudicium autem inquit praerogatiuae secutae essent eae quae iure uocatae dicuntur.de quibus nos supra. MAGISTRATVM continuari.§ Ex dictatore consulem fieri.Cum Flaminius alter consul.§ Vet.lib.Cum C.Flaminius. L.POSTVMII Megilli.§ L.Postumij Megelli.ex capit.consulibus & Vetustis libris. CONSVL cum Cn.Iunio Bubulco.§ Lege,Cum C.Iunio.ex Cassiodoro & tabulis Capit.consules fuerunt anno V. C. CDLXI. PRAETORES creati.§ Vet.lib.Praetores inde creati. P. MANLIVS Volso.§ Vulso.ex Cap. tabulis.

T. SEMPRONII T. F. Longi T.Sempronius C.F.Longus.§ Lege Ti.Sempronij T.F.Longi Ti.Sempronius. Est enim Tiberius Semproniorum praenomen. M.AEMILIVS Pappus.§ Papus.ex Capitolinis tabulis.

199 L. PORCIVS Licinius.§ Licinus.ex Capitolinis tabulis. C. CALPVRNIVS eidem praeesset prouinciae, exercituique,quem Q.Fuluius habuisset.Capuam exercitumque T.Quinctius obtineret.§ Ex uet.lib.legit Rhenanus.Capuam,exercitumque,quem Q.Fuluius habuisset,T.Quinctius obtineret,& recte.nam paullo post ait.Consulum alter T.Quinctius Crispinus ad exercitum,quem Q.Fuluius Flaccus habuerat,profectus. C. MANILII Attelij, qui unus ex plebe petebat. § Hunc eundem libro XLI , ubi de morte eius agit,C.Attelium Aemilium nominat . Est autem utrobique legendum C.Mamilius Vitulus . Nam alibi etiam pro Mamilio, Aemilius . & Manlius est uitiose. Mamilij autem plebeij sunt , ex quibus Q. Mamilius Vitulus consul fuit anno CDXCI. in tabulis Capitolinis. Vet.lib. hoc habent uarietatis, quod Attellus habent. C. LECTORIVS.§ Laetorius .ut ante .

CVM L.Licinius praetor inde eduxisset.§ Nemo hoc anno Licinius praetor fuit , at sequenti duo Publij Licinij Varus,& Crassus,ille urbanus,hic peregrinus, urbanum autem intelligit . Itaque P. est scribendum non L. TRIGINTA tum coloniae populi R.erant.§ Hic locus est,quo colonias populi R.enumeremus,quas hoc tempore triginta fuisse scribit Liuius , quarum duodecim negasse opem Romanis,duodeuiginti benigne praestitisse.Nomina XII Liuius edit haec.Ardeam , Neper, Sutrium, Circeios,Albam,Carseolos,Suessam,Soram,Setiam,Gales,Narniam, Interamnam. XIIX.autem, haec, Signiam,Norbam,Saticulam,Brundisium, Fregellas,Luceriam,Venusiam,Hadriam,Firmum , Ariminum,Ponti am,Paestum,Cossam,Beneuentum,Aeserniam,Spoletum,Placentiam,& Cremonam. Placet autem omnes colonias,quae hucusque Liuio auctore deductae sunt,& quo quaeque anno deducta sit exponere,ut multo plures,quam triginta deductas fuisse probemus.

I Medullia a Romulo rege deducta.Dionys.
II Cameria a Romulo Rege.Dionysius.
III Fidenas a Romulo deductas scribit Dionysius eidem colonos additos esse anno CCCXXVI.scribit Liuius.
IV Antemnae a Romulo Rege.
V Crustomeria a Romulo Rege.
VI Ostia ab Anco rege.Plin.lib.IV.cap.V. Huius post meminit Liuius anno. DXLIII.& anno DLIX.
VII Signia a Superbo Rege.
IIX Circeij a Superbo Rege.
IX Core } Harum meminit anno CCLI
X Pomeria } Liuius, quo autem anno deductae sint non exponit.
XI Velitrae deductae anno CCLX.
XII Norba, ut in Pomptino arx esset anno CCLXII.
XIII Antium in Volscis. anno CCLXXXV. Eodé noua colonia missa. an. CCCCXIII.Huius post meminit Liuius anno DXLIII.& an.DLIX.
XIV Ardea.anno CCCXII.
XV Lauici.anno CCCXXXVII.
XVI Vitella.Huius meminit anno CCCLXII. quo anno deducta sit non ait .
XVII Sutrium.Liuius nusquam coloniae huius meminit nisi hoc loco, & lib. XXIX, ubi XII harum etiam coloniarum nomina profert. at meminit Sutrij coloniae

niae Diodorus anno postquam Roma capta est. Velleius septem post R. captam annos deductam tradit.

XIIX Nepet. anno CCCLXXIII.

XIX Satricum. Huius meminit Liuius anno CCCLXXIV, quo anno expugnatam a Praenestinis ait. item post etiã anno CDXXXV. quo tamen anno deducta sit, non exprimit. Velleius annos septem post Romam captam deductam scribit. quamquam ibi uulgo Sutrium, non Satricum scribitur.

XX Setia Norbae finitima ann. CCCLXXVII.

XXI Cales. anno CDXXI.

XXII Anxur. anno CDXXVI. eadem Tarracina dicitur an. CDLIIX. & DLIX.

XIII Fregellae. anno CDXXVII.

XXIV Luceria. anno CDXL.

XXV Suessa Auruncorum. anno CDXLI.

XXVI Pontia. anno CDXLI.

XXVII Saticula. hanc eodem anno conditã quo Suessã scribit Velleius. cuius rei nihil meminit Liuius, Saticulanos tamen inter XIIX. fidos colonos hoc loco numerat.

XXIIX Casinum. anno CDXLII.

XXIX Interamna. anno CDXLII.

XXX Sora Volscorum. anno CDL. deductae Sorae tamen coloniae meminit ante in anno CDXXIX.

XXXXI Alba Aequorum. anno CDL.

XXXII Carseoli. anno CDLI.

XXXIII Nequinum. siue Narnia in Vmbria. anno CDLIII.

XXXIV Minturnae. anno CDLVI.

XXXV Sinuessa. anno CDLVI.

XXXVI Venusia. Hanc deductam esse scribit Velleius quadriẽnio post Sinuessam, idest anno CDLV. cuius ne uerbum quidem Liuius, quia periit ille annus. Nominat tamen hoc loco Venusinos inter fidos colonos.

XXXVII Castrum, XXXIIX Sena, XXXIX Hadria } Hae coloniae deductae sũt post annum CDLXII, quantum diuinari ex epitoma libri XI. possum. Velleius Castrum deductam ait initio belli Punici, id est anno CDLXXXVI. Castri noui coloniae maritimae meminit Liuius anno DLIX. Senae meminit Polybius lib. secundo.

XL Cossa., XLI Paestum } Has deductas esse scribit Velleius Fabio, et Canina cos. idest, anno CDLXXIX. In epi. lib. XIV. Posidonia, & Cossa.

XLII Ariminum, XLIII Beneuentum } deductae, ut ait Velleius, Sempronio Sopho, & Ap. Claudio cos. i. an. CDLXXXIII. item epit. lib. XV. Huius meminit Polybius lib. II.

XLIV Firmum initio belli Punici cum Castro deductam ait Velleius. i. CDLXXXVI & Firmani inter fidos colonos nunc a Liuio referuntur.

XLV Aesernia post annum, quam Firmum deducta. ut ait Velleius. item est in epitoma lib. XVI. idest, CDLXXXVII.

XLVI Aesulum., XLVII Alsium } deductae post annum XVII. quam Aesernia, ut ait Vell. apud quem est XXII. mendose pro XVII. i. an DIII.

XLIIX Fregenae. post biennium quam Aesulum. ut ait Velleius. idest, anno DV. Fregenae coloniae maritimae meminit Liuius anno DLIX.

XLIX Brundisium proximo anno, quam Fregenae Torquato, et Sempronio cos. ut scribit Velleius. idest, anno DVI.

L Spoletum triennio post Brundisium. ex Velleio. & epit. lib. XX. idest, anno DIX.

LI Valentia post biennium quam Spoletum. Velleius. i. anno DXI.

LII Cremona, LIII Placentia } Sub aduentũ Hannibalis, ut ait Velleius. et epit. lib. XV. Ped. in Pisonem Scipione, & Longo cos. deductas scribit primo anno II belli Punici. idest, an. DXXXII. Placentiam autem uocat coloniam a populo Rom. deductam LIII.

Nepete. } Nepet. ut supra saepius. Cvm alternis haec consules diu iactassent. } Vet. lib. Consules demonstrassent. Vbi tantus pauor animis hominum est iniectus. Vet. lib. Omnium. Vt magna pars actum de imperio diceret. } Vet. lib. Dicerent.

Satricvlaniqve. } Supra ostendi ex Velleio, Stephanoq. legendum esse Saticulam, addo etiam ex Veterum librorum auctoritate. Essernini. } Aesernini. ut supra etiam ostendi.

Spoletini. } Vet. lib. Spoletani, itemq. Prisc. lib. II. docet esse loquendum. ut Spoletum Spoletanus. ut Beneuentum Beneuentanus. Vt C. Hostilius Pr. ludos Apollinis, sicut his annis uoti, facti q. erant, uoueret, faceretq. } Vet. lib. Apollini. & recte. Creati censores, ambo, qui nondum consules fuerant, M. Cornelius Cethegus, P. Sempronius Tuditanus. duo censores, ut agrum Cãpanum fruendum locarent, latum ad plebem est. } Vox, duo, ni fallor, habet mendum. Cur enim duo? quando sic locutus est Liuius? uereor ne, hi, legendum sit. idque erroris caussam librario tribuerit, quod hi pro II duorum nota acceperit. T. Manlivs Torquatus erat. } Is anno DXIX censor fuerat. Cap. lapid. Ex iis, qui principio eius belli sexdecim annos nati fuerant, neque militauerant,

aerarios fecerunt. § Vet.lib. Decem & septem annos. recte. Sic enim & ipse ait lib. xxv. Tribuni pl. ad populum ferrent, ut qui minores septem, & decem annis sacramento dixissent, ijs perinde stipendia procederent, ac si septem & decem annorum, aut maiores milites facti fuissent. ET AUDACIA, & audendi omnia necessitatibus pares. § Vet.lib. Et audacia, & ad audendum omnia. MARCELLUS & consulis litteris excitatus, § Vet.lib. Excitus. PAUCOS post dies consecutus Fabius, qui & collegam coram obtestatus, & per litteras Marcellum, ut quam acerrimo bello detineret Hannibalem, dum ipse Tarentũ oppugnaret. & post. Marcellus litteris consulis excitus, ad Canusiũ Hannibali occurrit. § Haec ita uertit Plutarchus in Marcello. συνθέμενος δὲ πρὸς φάβιον μάξιμον, ὅπως ἐκεῖνοι μὲν ἐπιχειρῆ ταραντίνοις, αὐτὸς δὲ συμπλεκόμενος, καὶ περιέλκων ἀννίβαν ἐμποδὼν ᾖ τοῦ βοηθεῖν πρὸς ἐκεῖνον, ἐπέβαλε περὶ κανύσιον.

NOCTE praegressum assequitur. § Vet. lib. Nocte praegressum eum assequitur. CEDERE inde Romanis dextra ala, & extraordinarii cepere. § Plutarchus. τοῦ δεξιοῦ πονοῦντος. Qui sint extraordinarii, docet Polybius lib. VI. πραιφέκτοι δώδεκα ἄρχοντες προβεβλημένοι ὑπὸ τῶν ὑπάτων, οἱ τοῖς ὑπάτοις τοὺς ἐπιτηδειοτάτους πρὸς τὴν ἀληθινὴν χρείαν ἐκ τῶν παραγεγονότων συμμάχων ἱππεῖς τε καὶ πεζοὺς ἐξέλεγον τοὺς ἐπικαλουμένους ἐκτραορδιναρίους, ὃ μεθερμηνευόμενον, ἐπιλέκτους. CECIDEREQUE in pugna ad duo millia & septingenti. § Plutarchus. ἑπτακοσίοις ἐπὶ δισχιλίοις ῥωμαίων πεσόντων. QUOS leuibus proeliis fugastis. § Vet.lib. Fatigastis.

CORPORA tantum, atque arma eadem sunt. § Plutarch. ὁρᾶν, ἔφη, ῥωμαίων ὅπλα πολλὰ, καὶ σώματα, ῥωμαῖον δὲ μηδένα ὁρᾶν. NE prius hesternae fugae, quam hodiernae uictoriae fama Romam perueniat. § Plut. ὅπως οἱ πολῖται τὴν νίκην πρότερον, ἢ τὴν φυγὴν ἀκούσωσιν.

201 COHORTIBUS, quae signa amiserant, hordeum dari iussit. Plutarch. προσέταξε ταῖς ἡττημένεις σπείραις ἀντὶ πυρῶν κριθὰς μετρῆσαι. CUM eo nimirum, inquit, hoste res est, qui nec bonam, nec malam ferre fortunam potest. § Plutarch. ὦ ἡράκλεις, εἶπε, τί χρήσεται τὶς ἀνθρώπῳ; μήτε τὴν χείρονα τύχην, μήτε τὴν βελτίονα φέρειν εἰδότι. μόνος γὰρ οὗτος οὔτε νικῶν δίδωσιν ἀνάπαυσιν, οὔτε λαμβάνει νικώμενος.

HANNIBAL elephantos in primam aciem induci iussit. § Plutarchus: ἐκέλευσεν ἀννίβας τὰ θηρία καταστήσαντας εἰς πρώτην τάξιν ἐνάγειν τοῖς ὅπλοις τῶν ῥωμαίων. NI C. Decimius Flauus tribunus militum signo arrepto primi hastati. § Plutarchus. εἷς τῶν χιλιάρχων ὄνομα φλάβιος ἀναρπάσας σημαίαν, ὑπηντίαζεν.

UT est genus anceps. § Quod elephanti tam in suos, quam in hostes ruant. CAESA ad octo millia hominum. § Plutarchus. λέγονται γὰρ ὑπὲρ ὀκτακισχιλίους ἀποθανεῖν. Quod autem de Romanis ait mille ferme & septingentos interfectos, Plutarch. ait aliter. ῥωμαίων δὲ νεκροὶ μὲν ἐγένοντο τρισχίλιοι.

OPIDUM in Salentinis Manduriam. § Stephanus Mandurium uocat. μανδύριον πόλις ἰαπυγίας, ὁ πολίτης μανδυρῖνος. PRAESIDII praefectus deperibat amore mulierculae. § Plutarchus & hanc opinionem, & alteram de muliere a praefecto amata recitat. quam quidam Fabij pallacam fuisse tradiderunt.

PRODITIONIS conciliator nunciauerat. § Vet.lib. pronunciauerat. AD proditionis famam exstingendam. § Plut. ὡς μὴ προδοσίᾳ τὴν πόλιν ἔχων φανερὸς γένοιτο. BRUTTII quoque multi interfecti. § Vet. lib. Passim interfecti. QUI interroganti scribae, quid fieri de signis uellet, deos iratos Tarentinis relinqui iussit. § Plutarchus. λέγεται τὸν γραμματέα πυθέσθαι τοῦ φαβίου περὶ τῶν θεῶν τί κελεύει, τὰς γραφὰς οὕτω προσαγορεύοντα, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τὸν οὖν φάβιον εἰπεῖν, ἀπολείπωμεν τοὺς θεοὺς ταραντίνοις κεχολωμένους. IIS qui Cauloniam obsidebant. § Obsessae Cauloniae meminit etiam Plutarchus in Fabio., καὶ καυλωνίαν ἐξολεῖν κατὰ κράτος. ET Romani, inquit, suum Hannibalem habent. § Plutarchus. καὶ φασι ῥωμαίους μὲν εἰπεῖν, ἦν ἄρα καὶ ῥωμαίοις ἀννίβας τίς ἕτερος. ἀπεβάλομεν γὰρ τὴν τῶν ταραντίνων πόλιν, ὥσπερ ἐλάβομεν.

202 QUINQUE millia ferme ab urbe. § Plutarch. τεσσαράκοντα σταδίοις. INDE duos Metapontinos cum litteris principum eius ciuitatis ad Fabium Tarentum mittit. § Plutarh. συνθεὶς ἐπιστολὰς παρὰ τῶν ἐν μεταποντίῳ δυνατῶν ἔπεμψε πρὸς τὸν φάβιον &c. P. SCIPIO in Hispania. § Hinc etiam Polybius persequitur res gestas P. Scipionis in Hispania lib. x. κατὰ δὲ τὴν ἰβηρίαν ὁ πόπλιος ὁ τῶν ῥωμαίων στρατηγὸς ποιούμενος τὴν παραχειμασίαν ἐν ταρακῶνι. EDESCO ad eum clarus inter duces Hispanos uenit. § Polybius, Edeco. λαβὼν συναγωνιστὴν ἐδεκῶνα τὸν δυνατὸν δυνάστην. EADEM caussa Indibili, Mandonioq. fuit. § Polyb. ἀνδομάλις δὲ καὶ μανδόνιος μέγιστοι μὲν ὄντες δυνάσται τῶν τότε κατ' ἰβηρίαν &c. NAVALES socios terrestribus copiis addidit. § Polyb. συνήυξησε ταῖς ναυτικαῖς δυνάμεσι τὰς πεζικὰς δυνάμεις. ET iam Laelius redierat ab Roma. § Polybius, πόπλιος δὲ προσδεξάμενος γάϊον λαίλιον καὶ διακούσας τῶν παραγγελομένων ὑπὸ τῆς συγκλήτου προῆγε τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐκ τῆς παραχειμασίας. PROPE urbem Baetulam. § Polybius Baecula nominat. ἐγγίσας δὲ τῷ κασταλῶνι, καὶ τοῖς περὶ βαίκυλα τόποις. & Liuius paullo post. Paucis post proelium factum ad Baetulam diebus, cum Scipio rediens Taraconem saltu Castulonensi iam excessisset. Stephanus item. βαίκυλα πόλις ἰβηρίας. τὸ ἐθνικὸν βαικυλεύς. Item Ptolemaeus. IPSE expeditos ad leuem armaturam infimo stantem supercilio ducit. § Polybius. τοὺς δὲ γροσφομάχους, καὶ τῶν πεζῶν τοὺς ἐπιλέκτους ἐξαφιεὶς, ἐκέλευε προσβάλλειν πρὸς τὴν ὀφρὺν, καὶ καταπειράζειν τῆς τῶν πολεμίων ἐφεδρείας.

ET assuetudine succedendi. § Vet.lib. Assuetudine tamen succedendi. IPSE ab laeua, circuitu haud magno, in transuersos hostes incurrit. § Polybius. τοὺς δὲ λοιποὺς ἑτοίμους ἔχων αὐτὸς περιελθὼν τὴν ὀφρὺν κατὰ κὸ λαῖον τῶν ὑπεναντίων προσέβαλλε τοῖς καρχηδονίοις. HASDRUBAL iam antequam dimicaret, pecunia rapta, elephantisq. praemissis quamplurimos poterat de fuga excipiens praeter Tagũ flumen ad Pyrenaeum

renaeum tendit.§ Polybius. ἀσδρούβας δὲ κατὰ τοὺς ἐξαρχῆς διαλογισμοὺς θεωρῶν κλινούσας, καὶ διατετραμμένας τὰς
αὐτοῦ δυνάμεις, τὸ μὲν ψυχομαχεῖν μέχρι τῆς ἐσχάτης ἐλπίδος ἀπεδοκίμασε, λαβὼν δὲ τάτε χρήματα, καὶ τὰ θηρία, καὶ
τῶν φυγόντων ὅσους ἠδύνατο πλείστους ἐπισπασάμενος ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν περὶ τὸν τάγον ποταμὸν ὡς ἐπὶ τὰς πυρή-
νης ὑπερβολάς. In recensendis captiuis decem millia peditum, duo millia equitum uenit.§ Polyb.
συναθροίσας τὸ τὸν αἰχμαλώτων πλῆθος, ὧν ἦσαν πεζοὶ μὲν εἰς μυρίους, ἱππεῖς δὲ καὶ πλείους δισχιλίων.
Regem eum ingenti consensu appellauit.§ Polyb. κατὰ δὲ τὰς ἐντεύξεις βασιλέα προσεφώνουν τὸν πό- 203
πλιον.& post μετὰ δὲ μάχην ἁπάντων βασιλέα προσφωνούντων. Sibi maximum nomen imperatoris esse di-
xit.§ Polyb. παρήγγειλε στρατηγὸν αὐτὸν προσφωνεῖν. Tacite iudicarent.§ Vet.lib. Taciti iudicarent.
Nvmidam se esse ait.§ Vet.lib.Numidam se lacrymans esse ait.

Praesidio tantum ad insidendum Pyrenaeum misso.§ Polybius. ἐπὶ δὲ τὰς ὑπερβολὰς τῶν πυρη-
ναίων ὀρέων ἐξαπέστειλε τοὺς τηρήσοντας τὸν ἀσδρούβαν. Cvm Scipio rediens iam Taraconem saltu Castulo
nensi excessisset.§ Vet. lib. Cum Scipio rediens Taraconem saltu Castulensi iam excessisset. Poly-
bius: ἀνεχώρησαι μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς ταρακῶνα ἐν τούτοις τοῖς τόποις ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν. Media
aestate Venusiam in tecta milites abduxisset.§ Plutarchus Sinuessam edit pro Venusia ἀλλὰ κατὰ σχολὴν
εἰς καμπανίαν ἀπέζευξεν, καὶ τὸ θέρος ἐν σινοέσσῃ διῆγεν ἀναλαμβάνων τοὺς στρατιώτας. Inimicvs erat ei C.Pu
blicius Bibulus tribunus pl.§ Plutarchus. οἱ δὲ ἐχθρὸν πουβλίκιον βίβλον ἕνα τῶν δημάρχων ἀνέστησαν ἐπὶ τὴν κα-
τηγορίαν αὐτοῦ. Lapides Capitolini, Poblicius. Cvm tamen necessarij Claudij obtinuerunt.§ Vet.
lib.Tum tamen. Nec ab imperio eius abrogando.§ Vet.lib.Nec de imperio eius. Malim tamen, Ei.
Nam Abrogare alteri imperium dicitur,& magistratum. Actvm de imperio Marcelli in circo Fla-
minio est.§ Plutarchus. τοῦ δήμου συνελθόντος εἰς τὸν φλαμίνιον ἱππόδρομον. Q. Clavdivs Flamen.§ Vet.
lib. Q. Claudius Flaminius. Suspicor, Flamininus legendum. eumq. esse, de quo priore libro dixit.
C.Claudius Flamen dialis, quod exta perperam dederat, Flaminio abijt, atque inde cognomen inue-
nisse, quod Quinctij etiam tulerunt. Mvres in aede Iouis auris aurum rosisse.§ Plutarchus in Mar
cello. καὶ μύες τὸν ἐν διὸς χρυσὸν καταφαγόντες. Singvlos dies instaurati.§ Vet.lib.In singulos dies.
recte. sic enim semper alibi loquitur. non est opus exemplis. Ex Campania nunciata erant.§ Vet.
lib.Et ex Campania nunciata erant. Pestilentia grauis incidit per urbem, agrosq.§ Redde
suam uocem, incidit in urbem. sic enim ueteres, quos legi, habent libri. Fecitqve ad III Nonas
Quinctiles.§ Scribe ex omnium librorum ueterum auctoritate, ante diem tertiū Nonas Quinctiles, cu
ius locutionis uim non intelligens Rhenanus, mutauit,& deprauauit. Est autē ante diem tertium No-
nas, idem atque III Nonas, idest tertio die ante Nonas. integram hanc fuisse Latinam dicendi formam
indicat etiam Plutarchus in Numa, qui scribit Romam conditam πρὸ δέκα μιᾶς καλανδῶν μαΐων. i. ante diē
undecimum Kalendas Maias.& in Poplicola pugnatum cum Tarquiniis esse πρὸ μιᾶς καλανδῶν μαρτίου. i.
ante unum Kalendas Martij. i. pridie K.Mart.& Dionysius lib. sexto creatos ait tribunos plebis τετάρτῃ
πρὸ τῶν εἰδῶν δεκεμβρίων. quod post Liuius lib. XXXIV ait. ante diem quartum Idus Decembres. Itaque
cum dicimus Ad. III. ad IV. puto mendose dici, diuidendasq. litteras esse, ita. A. D. i. ante diem.

Varro imperio missus.§ Castiga. cum imperio.

In sententiam M. Acilij.§ M'. Acilij. ut supra de eodem admonui. Aliis sententijs 204
notantibus praefectum, quod eius socordia Tarentum proditum hosti esset, aliis praemia decernenti-
bus, quod.&c.§ Vox, sententiis, sine dubio mendosa est. Rhenanus, quia libros ueteres, sociis, pro sentē
tijs habere legit, in eam opinionem uenit, ut, otii, putarit esse legendum. quam lectionem adeo proba-
uit, ut eius etiam in Taciti castigationibus meminerit. Nos autem quia saepe mendose, sociis, pro. s. c. i.
senatusconsulto esse inuenimus,& quia librum etiam unum, senatusconsulto, aperte habere comperi-
mus, senatusconsulto, reponimus. nam & sensus est optimus,& locutio Liuio usitata. ut lib. XXV. Ac per
eum delata ad senatum, nec ullo senatusconsulto notata. Adiecit tamen fateri se, opera Liuii
Tarentum receptum.§ Cicero idem scribit in Catone, praue tamen M. Liuium Salinatorem hunc uo
cat. Idem Plutarchus in Fabio. Qvod cum bello Gallico ad Clastidium aedem Honori,& Virtuti uo
uisset, dedicatio eius a pontificibus impediebatur.§ De bello Gallico,& proelio a Marcello ad Clasti
diū in primo eius consulatu commisso scribit Polyb. lib. I. et Plutarchus in Marcello. de aedibus autem
his idem Plutarchus, sic. ἔπειτα ναὸν ἐκ τῶν σικελικῶν λαφύρων ᾠκοδομημένον ὑπ' αὐτοῦ, δόξης, καὶ ἀρετῆς καθιε-
ρῶσαι βουλόμενος, καὶ κωλυθεὶς ὑπὸ τῶν ἱερέων, οὐκ ἀξιούντων ἑνὶ ναῷ δύο θεοὺς περιέχεσθαι πάλιν προσοικοδομεῖν ἕτερον.
Vni deo recte dedicari.§ Vet.lib: Rite. Inter Venusiam, Brutiamq.§ Vet. lib. Bauriamq.
Ego, Bantiam. sic enim Plutarchus. μεταξὺ βαντίας πόλεως, καὶ βενυσίας.& Stephanus. βαντία πόλις ἰταλίας,
τὸ ἐθνικὸν βαντιανός. Partem exercitus, quae in praesidio erat.§ Vet. lib. Qui in. Svb tumu-
lo Petelliae.§ Vet.lib. Peteliae, Stephanus. πετηλία πόλις ἰταλικὴ, τὸ ἐθνικὸν πετηλινός. Plutarchus. τὸν περὶ
πετηνιὰν λόφον ait, pro πετηλιάν. Ad dvo millia armatorum caesa.§ Plutarchus. ὑφεὶς ἐνέδρας πεντα
κοσίους καὶ χιλίους ἀπέκτεινε. Tvmvlvs erat siluestris inter Punica, & Romana castra.§ Plutarch.
ἦν δὲ μεταξὺ τῶν στρατοπέδων λόφος ἐπιεικῶς μὲν εὐερκὴς, ὕλης δὲ παντοδαπῆς ἀνάπλεως. Fremebant uulgo
in castris Romanis, occupandum eum tumulum esse.§ Plutarchus. ἦν πολὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ῥωμαίων λό-
γος ὡς χρὴ τὸ χωρίον καταλαμβάνειν. Prima hostia caesa iecur sine capite inuentum.§ Plutarchus. καὶ τοῦ
πρώτου πεσόντος ἱερείου δεικνύειν αὐτῷ τὸ ἧπαρ οὐκ ἔχον κεφαλὴν, ὁ μάντις. Avctvm etiam uisum in capite.§

 Plutarchus.

Plutarchus. ἥτε κεφαλὴ μέγεθος ὑπερφυὲς ἀνέσχεν. De eadem re Valerius lib. I. de prodigijs. NEC id sane haruspici placuisse, quod secūdum trunca, & turpia exta, nimis laeta apparuissent. § Plutarchus οἱ δὲ μάντεις ταῦτα μᾶλλον ἔφασαν δεδιέναι, καὶ ταράττεσθαι. λαμπροτάτων γὰρ ἐπ' αἰσχίστοις, καὶ σκυθρωποτάτοις ἱεροῖς γενομένων ὕποπτον εἶναι τῆς μεταβολῆς τὴν ἀτοπίαν. MARCELLVM tanta cupiditas tenebat dimicandi, ut numquam satis castra castris collata diceret. § Vet. li. pro, cupiditas, habent, cupido, &, pro diceret, duceret.

DESERTI ab Etruscis Fregellani. § Ducentos & uiginti equites secum eduxerat Marcellus, quorum nemo Romanus, sed aut Etrusci erant omnes, aut Fregellani. ut ait Plutarch. ἐξήγει οὖν τοὺς σωμάρχοντα κρισπῖνον παραλαβών, καὶ τὸν υἱὸν χιλιαρχοῦντα, τοὺς σύμπαντας ἱππεῖς εἴκοσι, καὶ διακοσίους ὧν ῥωμαῖος οὐδεὶς ἦν ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τυῤῥηνοί, τεσσαράκοντα δὲ φρεγελλάνοι, πεῖραν ἀρχῆς καὶ πίστεως ἀεὶ τῷ μαρκέλλῳ δεδωκότες.

MARCELLVM etiam transfixum lancea. § Plutarchus. μάρκελλον δέ τις λόγχῃ πλατείᾳ διὰ τῶν πλευρῶν διήλασεν, ἣν λαγκίαν καλοῦσιν. INTERFECTVS A. Manlius. § Ita uet. lib. Mouet quosdam, quod legerint, Interfecti, suspicanturque deesse nomen alterum, sine caussa. LICTORES consulum quinque uiui in potestatem hostium uenerunt. § Plutarchus αἰχμάλωτοι δὲ καὶ τῶν μὲν ῥαβδούχων πέντε. Equites duodeuiginti uiui capti. τῶν δὲ ἱππέων εἴκοσι δυεῖν δέοντες. L. COELIVS triplicem gestae rei ordinem edit. § Vet. lib. alij C. Laelius, alij Loelius Coelius. Aut igitur L. Coelius Antipater est, cuius saepe meminit, aut C. Laelius, quem historias scripsisse tradere uidetur Polybius lib. x. IBI inuentum Marcelli corpus sepelit. § Hac in re citat auctorem Liuium Plutarchus. λίβιος δὲ καὶ καῖσαρ ὁ σεβαστὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασιν, καὶ ταφῆναι λαμπρῶς. PAVLLO ante hic nuncius consulis Salapiam uenerat, cum litterae. § Vet. lib. Quam litterae.

205 QVAM Cincius. § Vet. lib. Quam L. Cincius. M. MARCELLVM trib. militum. § M. Marcelli consulis interfecti filium. Plutarchus. Q. FABIVM filium. § Virum consularem, de quo ante dictum est. L. CINCIVS Alimentius. § Alimentus. ut ante, idem, de quo paullo ante.

PHALERAM. § Vet. lib. Phalaram. sic Stephanus. φάλαρα πόλις θετταλίας, πλησίον λαμίας. τὸ ἐθνικὸν φαλαρεύς. RHIVM profectus est. § Stephanus. ῥίον πόλις μεσσήνης ἢ ἀχαΐας. καὶ ἄκρη αἰτωλίας. Achaicum oppidum intelligit, ubi concilium agebatur Achaeorum. QVESTI sunt quaedam. § Vet. lib. Parua quaedam. SATIONIS restitueretur Athamanis. § Suspectum habeo locum, ut Glareanus.

IPSE ab eo concilio Argos regressus, § Vet. lib. Ipse habito concilio. IVSSIS subsequi peditibus. § Vet. lib. Iussis se subsequi. QVI Eleum agrum ab Dymeo dirimit. § Polyb. & Stephanus δυμαῖον scribunt. Itaque Dymaeo, scribe. TRIBALLOS (Illyriorum id est genus). § Vet. lib. Trallos. Recte. Tralli enim sunt populi Illyrij auctore Stephano. de quibus Liuius etiam lib. XXXVII.

206 LYCNIDVM. § Graeci λύχνιδον. ergo Lychnidum. DASSARETIORVM. § Dassaritiorum ex Stephano. δασσαρῖται ἔθνος ἰλλυρίας λέγεται καὶ δασσαρίτιοι. DARDANOS in Macedoniam effusos Orestidem iam tenere, ac descendisse in Argestaeum campum. § Suspicor Aegestaeum campum esse Thesprotium, qui affinis est Orestidi. Nam Stephanus. αἰγεσταῖοι οἱ θεσπρωτοὶ ἀπὸ τινὸς αἰγέσου στρατηγοῦ. Nam qui sit Argestaeus campus quaerit merito Glareanus. T. QVINCTIVS consul. § Vet. lib. T. Quinctius Crispinus consul. DICTO L. MANLIO Torquato. § T. Manlio. est enim is, cuius saepius ante meminit. C. SERVILIVM (tum aedilis curulis erat) dixit. § Vet. lib. C. Seruilium, qui tum aedilis curulis erat, dixit. M. AEMILIVS praet. urban. C. Flaminio. § M. Aemilium Regillum, qui post fuit flamen Quirinalis, esse puto. EX consulatu populi iudicio damnatus. § Quod praedam Illyricam maligne diuisisset. ut ante dixi. IN senatum uenire. § Non legerant eum in senatum, sed auctores ei fuerant, ut in senatum ueniret, non tamquam senator, sed tamquam pedarius. nam sequitur: Sed tum quoque aut uerbo assentiebatur, aut pedibus in sententiā ibat. Ex ijs enim erat, quibus ius erat in senatu sententiam dicere, non tamen senatores erant. Gellius. QVIA duos patricios creari non liceret. § Per haec tempora numquam duo patricij consules comparati, duo uero plebeij in collegio Gracchi, & Marcelli comparati sunt. M. FVRIVM. § Camillum. de quo libro v.

L. PORCIVS Licinius. § L. Porcius Licinus ex Capit. lap. C. MANLIVS. § C. Mamilius. Sic enim uet. lib. plerique. Caius certe non est praenomen Manliorum. Hunc puto esse C. Mamilium Vitulum, de quo supra.

ET PRAESCISCERE. § Vet. lib. Et praescire. INIMICITIAE autem nobiles inter eos erant. § Vet. lib. Inimicitiae ante nobiles inter eos. De his inimicitijs, & de reditu in gratiam etiam Valerius.

QVEM Alpibus appropinquare fama erat. § Vet. lib. Quem iam Alpibus. L. AQVILIVS Paetus augur creatus. § Vet. li. Praefectus Aquillius Paetus. mendose certe, sed ita ut ex obseruatione diuturna eiusmodi mendorum uestigia ueritatis elicias. saepe enim est, praefectus, pro Publio, in manuscriptis. Itaq. legendum puto. P. Aelius Paetus. Primum enim cognomen Paeti, non erat Aquilliorum, sed Aeliorum, deinde hic est P. Aelius Paetus, qui nunc fit augur, & anno DLXXIX augur apud eundē Liuium moritur, li. XLII. AR Q. MANLIO, & M. Caecilio. § Lege ab Q. Mamilio, ut infra probabitur.

C. MANLIO Sicilia. § C. Mamilio, ut ante.

207 ITA per prouincias diuisa, binae consulum essent. § Vet. lib. Vt binae. CLIVVM Publicium. § Vet. lib. Cliuum publicum. ut lib. XXX. Annus insignis incendio ingenti, quo cliuus publicus ad solum exustus est. & lib. XXVI. Quos cum ex arce, Capitolioq. cliuo publico in equis decurrentes quidam uidissent.

dissent. Vt sinvessae biennio ante.§ Supra hoc eodem libro. Ab livio poeta.§ Liuius Andronicus, Liuius a Liuio Salinatore, ut ait Eusebius, appellatus. Sonvm uocis pulsu pedum modulantes.§.i. λόγῳ ἐῤῥυθμῷ. ut ait Aristoteles in Poetica. Anxvras.§ Taracinas.

A svpero mari Senensis.§ Senensis a Sena colonia urbe ad Hadriam est,non a Senis Etruriae.

Earvm coloniarum iuniores iureiurando adacti supra dies triginta non pernoctaturos extra moenia coloniae suae. § Vet. lib. Non habent uocem, dies, & pro, triginta, habent, quadraginta, sensu multo praestantiore. Iuniores cuiusque coloniae ultra quadraginta non pernoctaturos extra moenia coloniae suae. eadem sentẽtia est lib. xxvi. Ne ue uno tẽpore quinq. senatores ab urbe Roma abessent.

Ne emergeret ex Bruttiis. atque obuiam fratri ire posset.§ Vet.lib.Emergere.

Et ex prouincijs,quos e rep.censerent esse,trãsducendi.§ Sensus postulat, ut legatur, Quo,ut sit, trãsducendi ex prouincijs in eam partem,quam usum reip.postulare censerent. Dvo millia de legionibus militum.§ Vet.lib.Ad duo millia. Praecipitasset Romana Resp. § Vet. lib.Praecipitasset resp. Secvnda in Italia§ Vet.lib. Multa secunda in Italia.

T. clavdivm Asellum.§ Vet.lib.Ti.Claudium Asellum. Marrvccinvm,Ferentinum.§ 208
Vet.lib.Ferentanum.Supra ostendi legendum esse,Frentanum. Flexit in Picenum. §. i.ut in Picenum tenderet. Q. tatio legato.§ Vet.lib.Q.Catio.quod probo.supra enim Q.Catium quoque aedilem curulem nominauit. Biennio ante,cum castra Punica obiecta Romanis moenibus,portisq.fuerant.§ Quadriennio,legendum esset,nisi extremos annos omissos esse intelligeremus. id enim factum est anno dxxxix. Sine imperio,sine auspicio.§ qua imperium,auspiciumq. cõsulis erat, qui discesserat. Gemina uictoria insignem.§ P. & Cn. Cornelijs interfectis in Hispania.

Concitatis ad arma Gallicis.§ Vet.lib.Et concitatis ad arma. Havd cum ignoto duce C. Nerone.§ Hac de re scripsit lib.priore.

Flagitare precibus, ut, quae.§ Vet. lib. Fatigare precibus. quod placet.est enim genus dicendi Liuio familiare. Nocte clam ingredi uisum est.§ Vet.lib.Melius uisum est. 209

Tessera per castra ab Liuio consule data erat,ut tribunum tribunus,centurio centurionem,eques equitem,pedes peditem acciperet.§ Sic lib.vii. Vigiliis deinde dispositis ceteris omnibus tesseram dari iubet,ubi secundae uigiliae buccina datum signum esset, armati cum silentio ad se conuenirent. Polybius idem de tessera,quam ξυλήφιον, & συνθῆμα uocat, lib. vi. agit, idest, de signo nocturnis excubijs dando.Nam Liuius his locis pro quocumque signo accipere tesseram uidetur. Ad Senam.§ Coloniam.de qua supra.Vnde in Bruto,Salinatorem ait Cicero Senensi proelio ludos uouisse. Strigosiores equos.§ Sic Front.lib.i.cap.ii.

Vt adire nuncius non posset, prae cunctantibus, uociferantibusque.§ Vet. lib. Quos legis omnes,ut adire nuncius non posset,trahereturque a percunctantibus. Inde trãsducti in concionem legati.§ Vet.lib.Introducti in concionem. Hinc ego.Inde producti. Est enim haec consuetudo latini sermonis,ut cum non omnibus pateret aditus uel in senatum,uel in concionem,a magistratibus tamẽ, quorum id ius erat,in curiam quidam introduci,ad populum uero(sic enim loquebantur) produci possent.Sic lib.xii. Legati introducti in senatum maxime in hanc sententiam locuti sunt. & lib. xxiix. Tum Saguntinorum legatos in senatum introduxit.& paullo post. Legationes deinde ceterae in senatum introductae.& hoc libro.Mandat consulibus,ut eos quoque ad populum producerent.Item.Productus in concionem Laelius eadem disseruit.& lib.xli.Eum cum in senatu fatigassent interrogationibus,in concionem quoque produxerunt. Cicero post reditum ad Quirites. Deinde omnes, qui uestris maxime beneficijs,honoribusq.sunt ornati,producti ad uos ab eodem.& ad Att.lib.i. Q. Fufius in concionem produxit Pompeium. L. vetvrivs litteris recitatis omnia, quae acta erant,exposuit. § Vet.lib.Planius omnia.egregie. Eam supplicationem C.Hostilius praetor pro concione edixit,celebrataq. a uiris, feminisq.omniaq.templa per totum triduum aequalem turbam habuere. § Vet.lib. Celebrata a uiris, feminisq. est.omnia templa,&c. Mvtvvm dando,argentum creditum soluendo.§ Vet.lib.Mutuum dando argentum,creditumque soluendo. Castrisqve inde motis,ut omnia.§ Vet.lib.non habent,ut.& pro uoce,Contraheret.habent,Contrahit. Quod placet.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XXIIX

Et in hoc habitu plus gloriae,reuerentiaeque habuit.§ Vet.lib.Et in hoc actu. Carthagini Nouae.§ Carthagine Noua,legendum. Occidervnt, se insuper praecipitauerunt.§ Vet. lib.Et se insuper. Et amicitia facta est cum Massanisa.§ Tolle uocem, Est,ut uno ambitu orationis haec tota sententia comprehendatur.Sic Vet.lib. Si ex rep.esse cognosceret.§ Vet.lib.e rep.

IN. LIBRVM. XXIIX

Cvm transitu Hasdrubalis quãtum in Italiam inundauerat belli,tantum leuatae Hispaniae uiderentur.§ Rhenanus leuissima unius libri coniectura motus legit, Inundauerat, pro Inclinauerat.a quo ip-

ſe diſſentio, non ſolum, quia contra librorum omnium auctoritatem facit, ſed etiam, quia pulcherrimã ſententiam deprauat, quae ex uocibus, Inclinauerat, & Leuatae, elicitur, quae translatione a lance ſumpta nituntur. Nam quo grauiori pondere lanx altera premitur, eo magis contraria leuari uidetur. Quod idem de Italia quoque, & Hiſpania intelligendum eſt. SVBSIDVNT Hiſpani aduerſus emiſſa tela ab hoſte. inde ad emittenda ipſi conſurgunt. ȝ Vet. lib. Ad remittenda. probe.

211 QVOD ad fugam impedimento hoſtibus erat, & ad caedem eos. ȝ Vet. lib. Id ad caedem eos.

DVO haud amplius millia peditum. ȝ Vet. lib. Haud amplius tria millia peditum. SCIPIO ſpem debellandi, ſi nihil iam etiam ipſe cunctando moratus eſſet, nactus. ȝ Vet. lib. Si nihil eam ipſe cunctando. BETICA ȝ graece βαίτις. & βαιτική. ergo Baetica. CETERVM, quod aciem renuiſſet, exercitum omnem paſſim in ciuitates dimiſit. ȝ Lectionem exagitatam a Rhenano reponendam cenſeo. Eſt enim in omnibus uet. quos legi libris, ſic. Ceterum quoad continuiſſet exercitum, propoſitum bello ſe fore ratus, antequam freto Gades tranſijceret, exercitum omnem paſſim in ciuitates dimiſit. Senſus eſt. Haſdrubalem timuiſſe ſibi magis, ſi exercitum continuiſſet, quam ſi dimiſiſſet. Eſt autem ſententia illa, quae eſt in Epiſtola Coelij lib. IIX. Nam de uita, ſi paratior ab exercitu eſſes, timuiſſem. nunc haec exiguitas copiarum receſſum, non dimicationem mihi tuam praeſagiebat. AD OPPVGNANDAM opulentiſſimam in ijs locis urbem, quam Oringin barbari appellabant, mittit. ȝ Vet. lib. urbem (Origin barbari appellant) mittit. Huius meminit Plinius libro tertio, capite primo.

ARX FVIT Haſdrubalis ad excurſiones circa in mediterraneos populos faciendas. ȝ Veter. lib. Haſdrubali. quod magis probo. ETIAM eo ſuperare hoſtem. ȝ Vet. lib. Et iam. EODEM anno claſſis Romana cum M. Valerio Laeuino proconſule ex Sicilia in Africam tranſmiſſa. ȝ Tolle particulam, Cum, ex uet. lib. SVSTVLERVNT enim animos Aetoli cum ob Romanam ſocietatem, tum poſt Attali aduentum. ȝ Vet. lib. Ab Romana ſocietate. nota dicendi forma eſt. Polybius autem hoc ſic expreſſit. οἱ μὲν αἰτωλοὶ προσφάτως ἐπηρμένοι ταῖς ἐλπίσιν ἐπὶ τῇ ῥωμαίων, καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἀττάλου παρουσίᾳ. Et Thracum maxime Medos. ȝ Medos. Polybius ἔτι δὲ τοὺς προσορῶντας τῇ μακεδονίᾳ θρᾶκας, καὶ μάλιστα τοὺς μαίδας. BOETI quidem, &. ȝ Vet. lib. Boeoti quidem ipſi, &.

TVM praeſidium urbi mittit, unde allatũ erat. ȝ Deeſt hic non urbis nomen, ſed inſulae, in qua urbs erat. Fuit autem Peparethus, ut ex Polybio, unde haec ad uerbũ trãslata ſunt intelligi poteſt. cuius haec uerba ſunt. καὶ προσορμήσαντας τῇ πεπαρήθῳ, καὶ κατεσχηκέναι τὴν χώραν, τούτοις μὲν ἐξαπέστειλε τοὺς παραφυλάξοντας τὴν πόλιν. Itaque legendum apud Liuium puto. Tum Peparethum praeſidiũ urbi mittit. Vox enim, Praeſidium, affinis quodammodo uoci, Peparethum, illam e loco ſuo eiecit. Eſt autem urbs in inſula eodem nomine, ut ait Stephanus. πεπάρηθος νῆσος μία τῶν κυκλάδων ὁμώνυμον ἔχουσα πόλιν. ADDITI quingenti Aenianum. ȝ Si Polybium ſequamur, quem neſcio cur non maxime ſequamur, Agrianum, pro Aenianum, eſt reſtituendum. Is enim hac de re ita. εἰς δὲ χαλκίδα καὶ τὴν ἄλλην εὔβοιαν μὲ ἵππον ἔχοντα πελταστὰς χιλίους, ἀγριᾶνας πεντακοσίους. de quibus Stephanus. Αγρίαι ἀρσενικῶς ἔθνος παιονίας μεταξὺ αἵμου καὶ ῥοδόπης. λέγονται καὶ Αγραῖοι, καὶ ἀγριεῖς, καὶ ἀγριᾶνες. Agrianum horum meminit poſt etiam ſaepe Liuius lib. XLIV. SEGETIBVS tamen, quae iam prope maturitatem erant, maxime in ſinu Aeniano euaſtatis, Scotuſan copias reducit. ȝ Qui ſit ſinus Aenianus, ut multa alia, quaerit Glareanus. is eſt autem, de quo Polyb. lib. XI. his uerbis. τὸν δὲ σῖτον φθείρας, καὶ παρελόμενος τῶν περὶ τὸν αἰνιάνων κόλπον κατοικούντων, ἐπανῆλθε. & Stephanus. αἰνία πόλις περραιβῶν, καὶ αἰνιᾶδες οἱ οἰκοῦντες. καὶ τὸ κτητικὸν αἰνιακὸς κόλπος.

IPSE in Ciſſeo (mons eſt in altitudinem ingentis cacuminis editi. ȝ Quod Glareanus quaerit Ciſſeum montem, imperite facit. etenim nullus eſt. Tiſaeum autem inuenio apud Polybium lib. XI. ubi de hac re loquitur. καὶ παρήγγειλε διασαφεῖν αὐτῷ πάντα τὰ γιγνόμενα διὰ τῶν πυρσῶν ἐπὶ τὸ τίσαιον. τοῦτο δὲ ἐστὶ τῆς θετταλίας ὄρος. Veteres etiam Liuiani libri habent, Thiſeo, non Ciſſeo. NICEAM. ȝ Nicaeam. Graeci enim, νικαῖαν edunt.

212 DEMETRIVM Phtiotidis. ȝ Sic ueteres libri. & recte. nam duo fuerunt opida hoc nomine, ut Stephanus. δημήτριον τόπος θετταλίας κείμενος περὶ τὸν ἄμφρυσον. ἐστὶ καὶ πόλις αἰολίδος. FRETVM ipſum Euripi non ſepties die, ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat. ȝ Vet. lib. Septies in die.

AD Cynum Locridis (emporium eſt Opuntiorum. ȝ Sic Stephanus. κῦνος ἐπίνειον ὀποῦντος. ὡς φίλων καὶ παυσανίας, ἑκαταῖος δὲ πόλιν αὐτὴν φησίν. PHILIPPVM & ignes ab Oreo editi mouerant. ȝ placet magis, ut eſt in Vet. lib. monuerunt. ut ſit. ignes ab urbe Oreo editi monuerunt Philippum obſideri Oreum. PHOCIDIS Elatiam. ȝ recte addit, Phocidis. Nam ait Stephanus. Ελάτεια πόλις φωκίδος, καὶ θετταλίας καὶ θεσπρωτίας. MOLIENTIBVS ab terra naues Philippus aduenit. ȝ Vet. lib. Superuenit.

COMPOSITIS circa Opuntem rebus Toronem eſt profectus. ȝ Torone ad ſinum Toronaeum eſt procul ab Opunte. Thronium pariter eſt Locrorum, atque Opus, nõ procul a Thebis Phtiotidos. Itaq. ueriſimilius eſt Philippum ab Opunte Thronium, quam Toronem ueniſſe, praeſertim uero cũ a Thronio in Doridem finitimam regionem ueniſſe ſubdat. Itaque his de cauſsis Thronium puto legẽdum, de quo & Stephanus, & Strabo, & ceteri. Idem placet etiam Glareano. TRITONON, & Drymas Doridis parua, atque ignobilia opida. ȝ De his ſic Stephanus: τρίτωνος πολίχνιον μακεδονίας. Δρυμία πόλις φωκίδος. Veteres etiam libri edunt Drumias. ex quo apparet ita eſſe legendum. DESERTAE priore quidem Philippi bello. ȝ Vet. lib. Priore eiuſdem Philippi. CVM Eream ueniſſet. ȝ Vet. lib. Haeream, & recte.

& recte. inquit & Stephanus. ἡ ραῖα ἐςὶ καὶ πόλις ἀρκαδίας, κεῖται δὲ κατὰ μεσήνην πελοπόννησον. TRIPHILIAM, Alipheram. § Stephanus. τριφυλία ἡ πόλις. ἀλίφειρα πόλις ἀρκαδίας. EO QVANTA maxima posset celeritate tenderet. § Vet.lib. Contenderet. SED VIX rationem innire posse. § Vet.lib. Quod suorum ius esse finium satis probabant. AD ERYTHRAS Aetolorum, quae prope Eupalium sunt. § Stephanus. Ἐρυθραὶ πόλις ἰώνων, καὶ λιβύης, καὶ λοκρίδος καὶ βοιωτίας καὶ κύπρου. Εὐπάλια πόλις λοκρίδος, ἣν δὲ πάλιον ἀρτεμίδωρος φησί. POSIDANIAE. § Stephanus, ποτιδανία πόλις αἰτωλίας τρίτη ἰταλίας. IPSE a Cenchreis. § Stephanus. κεγχρέαι πόλις τρωάδος. δευτέρα, πόλις καὶ ἐπίνειον κορίνθου. Hoc loco Cenchreas, quae ad Corinthum sunt intelligit. ut superuacanea sit huius loci emendatio, quae a Glareano affertur, qui contra fidem ueterum librorum legendum putat, ab Oenoa. OREANORVM, atque Opuntiorum. § Vet.lib. Oritanorum, & recte. Nam Stephanus. ὠρεὼς πόλις εὐβοίας. τὸ ἐθνικὸν ὠρείτης.

AB Chalcide Oreum nauigat, principumque ijs. § Custodiam Orei concedit Philippus principibus urbis, quod ab Attalo, & Romanis paullo ante expugnatum, relictum deinde fuisse Philippi in Euboeam aduentu intelligendum est. Q. FABIVS Maximus praetor legatus ab M. Liuio consule Romam ad senatum missus. § Duo Quincti Fabij Maximi per hoc tempus celebres fuerunt, pater, & filius, uterque consularis. Quorum neuter hoc anno praeturam gessit. Itaque quoniam uox, praetor, nõ habet locum, pater legendum est. sic enim ipsi inter se distinguuntur, ut alter pater, alter filius nominetur. in Epitoma prioris libri. Fabius Maximus pater, consul Tarentinos per proditionem recepit. Liuius libro priore. Q. Fabium filium ad exercitum Venusianum miserunt. Errandi caussa profecta est, a breui scripturae genere. PR. & p̄r. quarum altera praetorem, altera patrem significamus. Sic apud Ped. in Diuinatione. Hic est igitur Lentuli Surae pater in carcere strangulati propter coniurationem. puto enim legendum. Hic est auus Lentuli Surae praetoris in carcere. etenim P. Lentulus uere Surae non pater, sed auus fuit, auctore Cicerone, & Surã in coniuratione iterum praetor erat teste Dione. VNO animo remp. gessissent. § Vet.lib. Rem gessissent. sic infra. quoniam in prouincia M. Liuij res gesta esset. Hac de loquendi forma etiam dictum est supra. NON salutabant modo uniuersi, sed. § Vet.lib. Non salutabant modo uniuersi circumfusi, sed. ET supplicatione amborum nomine, & triumpho utriq. decreto. § Vet.li. Et supplicationẽ amborũ nomine, et triumphũ utriq. decreuerunt, quod ualde probo.

T. CLAVDIVS Asellus, Q. Manlius Thurinus. § Lege Ti. Claudius Asellus, Q. Mamilius Turinus. ex uet. lib. & lap. Capitol. atque ita in his ubique. 213
BRVTTII ambobus. ut cum Hannibale bellum gererent, prouincia decreta. § Vet.lib. Bruttii ambobus, & cũ Hannibale. SICVT P. Manlius tenuerat. § Hic est ille, quem lib. XXVII C. Mamilium nominauimus ex ueteribus libris, cum C. Manlius uulgo legeretur. In ijsdem libris hoc in loco est. P. Mamilius. in quo inest uestigium ueritatis. SVPPLICATIONEM unum diem habere. § Vet. lib. In unum diem. CAESA flagro est Vestalis. § Vet.lib. Flagris. A BRVTTIIS, iaculatoribusque disturbati. § Rhenanus restituit, A Bruttijs iaculatoribus disturbati. INCOLVMES legiones in loca culta euasere. § Vet.lib. In loca tuta euasere. PRIMA Romanis inita prouinciarum, quae quidem continentis sint. § Hoc ait propter Sardiniam, & Siciliam, quae primae prouinciae fuerunt, Velleio auctore, & ceteris, sed non sunt in continente. PEDITVM LXX millia quidam adducta ad Silpiam urbem scribunt. Ibi super campos patentes duo Poeni duces &c. § Intelligit Polybiũ qui sic ait lib. XI. οἱ δὲ περὶ τὸν ἀσδρούβαν κατεστρατοπέδευσαν οὐ μακρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως προσαγορευομένης ἠλλίγγας βαλλόμενοι τὸν χάρακα, καὶ πρὸς ταῖς ὑπωρείαις, καὶ προθέμενοι πεδία πρὸς ἀγῶνα καὶ πρὸς μάχην εὐφυῆ. πλῆθος δὲ πεζῶν μὲν εἶχων εἰς ἑπτὰ μυριάδας, ἱππεῖς δὲ τετρακισχιλίους. TANTAE se parem multitudini ratus. § Vet.lib. Parem fore multitudini. PRAEMISSO Silano ad Colcam, duodetriginta opidis regnantem. § Polybius. πόπλιος δὲ μάρκον μὲν ἰούνιον ἐξαπέστειλε πρὸς κολίχαντα παραληψόμενον τὰς ἑτοιμασθείσας αὐτῷ παρὰ τούτου δυνάμεις. Item. Eo adducta ab Silano auxilia tria millia peditum, & quingenti equites. αὐτοὶ δὲ οἱ πεζοὶ μὲν τρισχίλιοι, ἱππεῖς δὲ πεντακόσιοι.

INDE ad Betulam urbem processum cum omni exercitu. § Polybius. ἐγγίσας δὲ κασταλῶνι καὶ τοῖς περὶ βαίκυλα τόποις, καὶ συμμίξας ἐνθάδε τῷ μάρκῳ καὶ ταῖς παρὰ τοῦ κολίχαντος δυνάμεσιν &c. Item. Peditum, equitumque V & XL millibus ἔχων πεζοὺς μὲν εἰς τετρακισμυρίους πεντακισχιλίους ἱππεῖς δὲ περὶ τρισχιλίους. i. peditum V, & XL millibus, equitum tribus millibus. ut uere hanc summam non reddidisse Liuius uideatur. nisi quid uitij subsit.

CASTRA ponentis eos Mago, & Massanissa cum omni equitatu aggressi sunt. § Polybius. μάγων ἀναλαβὼν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἰδίων ἱππέων, καὶ μασσανίσσην μετὰ τῶν νομάδων ἤλαυνε πρὸς τὴν παρεμβολήν. 214

NI abditi post tumulum, opportune ad id positi a Scipione equites. § Polybius. ὁ δὲ πάλαι προορώμενος τὸ μέλλον ὑπό τινα βουνὸν ὑπεστάλκει τοὺς ἱππεῖς ἴσους τῶν καρχηδονίων. ET primo turmatim abibat, nihil propter pauorem, festinationemue confusis ordinibus, deinde postquam acrius ultimis incedebat Romanus, neque sustineri impetus poterat, nihil iam ordinum memores. § Polibius. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐν τάξει τὴν ἀναχώρησιν ἐποιοῦντο, τῶν δὲ ῥωμαίων ἐγκειμένων αὐτοῖς λύσαντες τὰς ἴλας κατέφυγον ὑπὸ τὴν αὐτὴν παρεμβολήν. ET quanquam eo proelio aliquantum & Romanis aucti, & deminuti hostibus animi erant, tamen per aliquot insequentes dies numquam ab excursionibus equitum leuisque armaturae cessatum est. § Polybius. οἱ μὲν οὖν ῥωμαῖοι τούτου γενομένου θαρσαλεώτερον διέκειντο πρὸς τὸν κίνδυνον, οἱ δὲ καρχηδόνιοι τοὐναντίον. οὐ μὴν ἀλλὰ ταῖς ἑξῆς ἐπί τινας ἡμέρας τάς τε δυνάμεις ἐκτάξαντες ἐν τῷ μεταξὺ πεδίῳ διὰ τῶν ἱππέων

καὶ τῶν δ' ζώνων ἀκροβολισμοὺς ποιησάμενος, καὶ καταπειράσαντες ἀλλήλων, ὥρμησαν ἐπὶ τὸ κρίνειν τὰ ὅλα.

MEDIAM aciem hinc Romani, illinc Carthaginienses misti Afris. ante Punicam aciem elephanti. § Polybius. μέσους λίβυας, τὰ δὲ θηρία προτιθέμενον ἑκατέρων τῶν κεράτων. TESSERAM uesperi per castra dedit, ut ante lucem uiri equique pransi essent. § Polybius. ἅμα γὰρ ὡς φωτὶ διαπεμψάμενος τοὺς ὑπηρέτας παρήγγειλε πᾶσι τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς στρατιώταις ἀριστοποιησάμενος, καὶ καθωπλισαμένους ἐξάγειν πρὸ τοῦ χάρακος.

HASDRVBAL equitatum omnem extemplo in equites emittit. ipse cũ peditum agmine castris egreditur. § Polybius. οἱ περὶ τὸν ἀσδρούβαν ἠναγκάσθησαν ἀπαρασκεύως ἐκ τοῦ καιροῦ τοὺς μὲν ἱππεῖς, καὶ τοὺς δ' ζώνους ἐπαφιέναι τοῖς ἱππεῦσι τῶν ἐναντίων εἰς τὰ πεδία, τὰς δὲ πεζικὰς δυνάμεις παρατάττειν οὐ πολὺ τῆς παρωρείας.

PATEFACTISQVE ordinibus, equitatum omnem, leuemque armaturam in medium acceptam, diuisamque in partes duas in subsidijs post cornua locat. § Polyb. διὰ τῶν διαστημάτων ἐν ταῖς σημείαις εἴσω τοὺς ἀκροβολιζομένους, καὶ μερίσας ἐφ' ἑκάτερον κέρας ὄπισω τῶν παρατεταγμένων, πρῶτον μὲν τοὺς γροσφομάχους, ἐπὶ δὲ τούτοις τοὺς ἱππεῖς, &c. AD Silanum, & Marcium. § Polyb. λεύκιος μάρκιος καὶ μάρκος ἰούνιος.

CVM ternis peditum cohortibus, ternisque equitum turmis. § Polybius sic. τρεῖς ἴλας ἱππέων, καὶ τρεῖς σπείρας. τοῦτο δὲ καλεῖται τὸ σύνταγμα τῶν πεζῶν παρὰ ῥωμαίοις κοόρτις. PROCEDENTE iam die. § Vet. lib. Et procedente iam die. NAM super cetera elephanti etiam tumultuoso genere pugnae equitum, uelitumque, & leuis armaturae consternati. § Polyb. ἐκ δὲ τῆς τούτων συμπλοκῆς τὰ μὲν θηρία διὰ τῶν γροσφομάχων, καὶ τῶν ἱππέων ἀκοντιζόμενα, καὶ διαταραττόμενα πανταχόθεν ἔπασχε μὲν κακῶς, ἔβλαπτε δὲ οὐδὲν ἧττον τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολεμίους. CEPISSETQVE tanto impetu castra, ni ex uehementi sole, qualis inter graues imbre nubes effulget, tantae uis aquae deiecta esset, Vix in castra sua receperit se uictor. § Scribe. Ni se se ex uehementi sole &c. tantae uis aquae deiecisset. sic enim ueteres libri. at Polyb. εἰ μὲν οὖν μὴ θεὸς αὐτοῖς τις συνεπελάβετο τῆς σωτηρίας, παραχρῆμα ἂν ἐξέπεσον ἐκ τῆς παρεμβολῆς. ἐπιγενομένης δὲ κατὰ τὸν ἀέρα συστροφῆς ἐξαισίου, καὶ καταρραγέντος ὄμβρου λάβρου, καὶ συνεχοῦς, μόλις εἰς τὴν αὐτῶν στρατοπεδίαν ἀνεκομίσθησαν οἱ ῥωμαῖοι. reliqua desiderantur apud Polybium, quae ad hanc rem pertinent. QVOSDAM etiam religio ceperat. § Vet. lib. Ceperit. Quod laudo. congruit enim cum priore uerbo, Receperit.

215 TERTIO decimo anno post bellum initum, quincto postquam P. Scipio prouinciam, & exercitum accepit. § In ueteribus libris est quarto decimo. non tertio decimo, ut emendauit Glareanus. Legendum est tamen, duodecimo. Forma autem est loquendi, qua primus annus non comprehenditur, ut cum ait, quincto anno postquam Scipio imperium accepit. Etenim reuera hic est Punici belli annus decimus & tertius, & imperij Scipionis sextus, at cum dicit post initum bellum, post acceptam prouinciam, annum primum excipit. Qua de ratione loquendi in libro trigesimo extremo agemus.

QVONIAM fors eos sub eodem tecto esse, atque ad eosdem penates uoluisset. § Non est mihi dubium, quin Liuius scripserit. atque in eodem penate uoluisset. Quod est in ueteribus libris. De qua uoce sic Festus. Penatis Labeo Antistius singulariter posse dici putat, quia pluraliter penates dicãtur, cum patiatur proportio etiam penas dici, ut optimas, primas, Antias. Hunc loquendi morem cum ignorarent qui ante me Liuium emendarunt, ueteres libros temere deprauarunt. AD Illiturgim. § Scribe ad Illiturgi. est enim ἄκλιτον. ut supra dixi. HINC & hortari milites Scipio orsus est. § Vet. lib. Hinc exhortari. ADMONEBANT alios. § Vet. lib. Admonebant alij alios. TERRORQVE inde, ac desperatio inuaserat. § Vet. lib. Inuaserat omnes.

216 GLADIATORIVM spectaculum fuit. Item. Munusq. gladiatorium. § Veteres libri, gladiatorum. quo pacto loquitur paullo post. Huic gladiatorum spectaculo ludi funebres additi. & Suet. in Caesare. Edidit spectacula uarij generis, munus gladiatorum, ludos etiam regionatim urbe tota.

BAETE amni, quem incolae Circium appellant. § Vet. lib. habent. Circem appellant. Corrupte autem Stephanus, apud quem ita legitur. βαῖτις ποταμὸς κατὰ ἰβηρίαν. ὃς πέρκης λέγηται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. suspicor autem esse legendum ὃς κίρκης. itaque sine dubio Circen non Circium legendum arbitror. Eustathius in Dionysium ταρτοσὸν uocatum esse tradit. TVRBAM feminarum, puerorumq. imbellem, inermem. § Vet. lib. Imbellem, inermemq. CVM septem triremibus, quinqueremi una est missus. § Vet. lib. Et quinqueremi una. IVVENTVTE Celtiberorum excitata. § Vet. lib. Excitata. AGRVM Suessitanum. § Suessetanum. ut supra. LICENTIA ex diutino otio (ut fit) collecta. § Huic licentiae maxime occurrendum esse prudenti imperatori ait Polybius lib. XI. ubi hac de re agit.

217 ET P. Scipionem deum benignitate, & remp. esse gratiae referendae. § Malim pro Remp. Populum R. noto errore. sensus. Quia milites dixerant suis recte factis gratiam qui referant, non esse: respondent tribuni, se laetari, & P. Scipionem deum benignitate uiuere, cuius mortis fama percrebuerat, & populum Romanum esse, ita ut gratiam militibus referre possint. MISSIS circa stipendiarias ciuitates exactoribus, stipendij spem propinquam facere. § Polybius. χάριν δὲ τοῦ πιστεύεσθαι τὴν ἐπαγγελίαν, τὰς ἐπιτεταγμένας εἰσφορὰς ταῖς πόλεσιν πρότερον εἰς τὴν τοῦ παντὸς στρατοπέδου χορηγίαν ταῦτα νῦν ἀθροίζειν.

ERANT autem hi numero haud plus, quam quinque, & triginta. § Polyb. οὗτοι δὲ ἦσαν εἰς πέντε καὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. EXPEDITIO aduersus Macedonium, Indibilemque edicitur exercitui, qui Carthagine erat, & cibaria dierum aliquot parare iubentur. § Polybius. τῷ δὲ μαθ' ἑαυτοῦ στρατοπέδῳ παρήγγειλε πρὸ ἡμερῶν τριῶν ἐφόδια παρασκευάζεσθαι εἰς πλείω χρόνον ἐπὶ τὸν ἀνδοβάλην. TRIBVNIS septem, qui

& ante Sucronem ad leniendam ſeditionem ierant, obuiam exercitui miſsis, quina nomina principum
editionis edita ſunt &c.§ Polybius. τοῖς μὲν χιλιάρχοις τοῖς πρεσβεύσασι συνέταξε δι' ἀπορρήτων ὁ πόπλιος ἀπαν
τᾶν τοῖς ἀποςάτοις καὶ διελομένους πέντε τῶν ἀρχηγῶν τῆς ςάσεως ἐυθέως κατὰ τὴν ἀπάντησιν φιλανθρωπεῖν, καὶ καλεῖν
ἐφ' αὑτοὺς, μάλιςα μὲν πρὸς κατασκήνωσιν, εἰ δ' ἂν μὴ δύνωνται τοῦτο, πρός γε δεῖπνον, καὶ τοιαύτην συνουσίαν.

Redvcti armati a portis inermi ſe concione ab tergo circumfuderunt.§ Polyb. πρὸς μὲν τοὺς ἐπὶ τῶν
πυλῶν χιλιάρχους ὁ πόπλιος διεπέμψατο κελεύων αὐτοὺς ἄγειν τοὺς ςρατιώτας ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ περιςῆναι τὴν ἐκκλησίαν.

Nihil aeque eos terruit, quam praeter ſpem robur, & color imperatoris, quem affectum uiſuros
crediderant.§ Polybius. κἄπειτα παρὰ τὴν προσδοκίαν αἰφνιδίως ἐῤῥωμένον θεασάμενοι κατὰ τὴν ἐπίφασιν, κατε-
πλάγησαν. Nvmqvam mihi defuturam orationem.§ Summa huius orationis expreſſa etiam a
Polybio eſt. Nec quo nomine quidem.§ Vet.lib. Ne quo. Vmbrvm Atrium, & Cale-
num Albinum.§ Albium, ut ſupra. Nvllvm locum tota prouincia.§ Vet.lib. In tota.

Sedervnt in tribunali proconſulis Scipionis.§ Malim, in tribunali P. Scipionis. Nam in ueteri-
bus libris paſsim eſt haec menda. Sed multitudo omnis, ſicut natura maris, per ſe immobilis eſt,
ut uenti & aurae cient, aut tranquilli, aut procelloſi.§ Polybius planius hanc comparationem expreſsit.
ταῦτα δὲ ἐςὶ, διότι πᾶς ὄχλος εὐπαραλόγιςος ὑπάρχει, καὶ πρὸς πᾶν εὐάγωγος. ὅθεν αἰεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος συμβαί
νει περί τε τοὺς ὄχλους, καὶ τὴν θάλατταν, καθάπερ γὰρ κἀκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐςὶν ἀβλαβὴς τοῖς χρωμένοις, καὶ ςάσιμος,
ὅταν δὲ εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ τὰ πνεύματα βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις, οἷοί τινες ἂν ὦσιν οἱ κυκλοῦντες αὐτὴν ἄνε-
μοι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται γίγνεσθαι πρὸς τοὺς χρωμένους, οἵους ἂν ἔχοι προςάτας, καὶ συμβούλους.

Fasces, & ſecures praelatae ſunt.§ Vet. lib. Faſces cum ſecuribus praelati ſunt. Rhegivm
quondam.§ Hac de re dictum in epitomen lib. xii. Nec cum Pyrrho, nec Samnitibus.§ Vet.
lib. Nec cum Samnitibus. Vos cum Mandonio, & Indibili conſilia communicaſtis, & arma con-
ſociaturi fuiſtis.§ Vet.lib. Vos cum Mandonio, atque Indibili & conſilia. Capvam Tuſcis uete
ribus ademptam.§ Vet.lib. Veteribus cultoribus ademptam. Hac de re ſupra etiam diximus.

Qvattvor imperatores.§ Haſdrubales duos, Hamilcaris, & Giſgonis filios, Magonem Hamilca-
ris, & Hannonem, qui Haſdrubali in Italiam profecto ſuffectus erat.

Postvmio Albino, M. Marcello, T. Quinctio Criſpino.§ Vet.li. T. Criſpino. Quod probo, 218
ut & hic duobus nominibus afficiatur. Septimivm Martium.§ Septimum Marcium. ut ſupra.

Coriolanvm quondam.§ lib. ii. Qvibvs omnibus ſi ſuperiores eſſetis, arma contra patriã,
contra ciues ueſtros ferretis.§ Vet.lib. Arma tamen Poenis contra patriam. Quod probo. Avfe-
rat omnia irrita obliuio, ſi poteſt.§ Vet.lib. Obliuio iſta, ſi poteſt. De nullis enim quam de
uobis infeſtius aut inimicius conſuluerunt.§ Vet. lib. Iniquius conſuluerunt. Exercitvs, qui
concionem circumdederat, gladijs ad ſcuta concrepuit.§ Polybius. καὶ κύκλῳ μὲν οἱ ςρατιῶται περιεςῶτες
ἐν τοῖς ὅπλοις ἀπὸ παραγγέλματος συνεψόφησαν ταῖς μαχαίραις τοὺς θυρεούς. Deligati ad palum, uirgisq.
caeſi, & ſecuri percuſsi adeo torpentibus metu qui aderant, ut non modo ferocior uox aduerſus atro-
citatem poenae, ſed ne gemitus quidem exaudiretur.§ Polybius. ἅμα δὲ τούτοις δεδεμένοι γυμνοὶ οἱ τῆς ςά-
σεως αἴτιοι γεγονότες εἰσήγοντο. τῷ δὲ πλήθει τοιοῦτον ὑπέςη δέος ὑπό τε τοῦ πέριξ φόβου, καὶ τῶν κατὰ πρόσωπον δεινῶν,
ὥςτε τῶν μὲν μαςιγουμένων, τῶν δὲ πελεκιζομένων μήτε τὴν ὄψιν ἀλλοιῶσαι μήτε φωνὴν προέσθαι μηδένα, μένειν δὲ πάν-
τας ἀχανεῖς ἐκπεπληγμένους πρὸς τὸ συμβαῖνον. Tracti inde de medio omnes, purgatoque loco, citati
milites nominatim apud tribunos militum in uerba P. Scipionis iurarunt.§ Polyb. οἱ μὲν οὖν ἀρχηγοὶ τῶν
κακῶν αἰκισθέντες εἵλκοντο διὰ μέσου ἀπηλλαγμένοι τοῦ ζῆν. οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ μὲν τοῦ ςρατηγοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων
κατὰ κοινοῦ ἔλαβον τὰς πίςεις, ἐφ' ᾧ μηδένα μηδενὶ μνησικακήσειν. αὐτοὶ δὲ καθ' ἕνα προϊόντες ὤμνυον τοῖς χιλιάρχοις, ἦ-
μην πειθαρχήσειν τοῖς παραγγελομένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, καὶ μηδὲν ὑπεναντίον φρονήσειν τῇ ῥώμῃ poſt deſunt quae
dam apud Polyb. Gades ſine certamine proditione recipiendi.§ Vet. lib. Per proditionem.

In fines ingreſsi.§ Vet.lib. Regreſsi. Privsqvam caſtra a Carthagine moueret, concione
aduocata, multis uerbis in perfidiam rebellantium regulorum inuectus.§ Polyb. ὁ δὲ πόπλιος συναθροί-
σας εὐθέως ἐν αὐτῇ τῇ καρχηδόνι τὰς δυνάμεις εἰς ἐκκλησίαν ἔλεγε περί τε ἀνδοβάλου τόλμης, καὶ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀθεσίας.

Triginta hominum capitibus.§ Vet.lib. Quinque & triginta. Recte. Sic enim etiam ante Po-
lyb. Et huius orationis capita apud Polybium ſunt. Profectvsqve decimis caſtris peruenit ad
Iberum flumen, inde ſuperato amni die quarto in conſpectu hoſtium poſuit caſtra.§ Polybius. καὶ παρα-
γενηθεὶς ἐπὶ τὸν ἴβηρα ποταμὸν δεκαταῖος, καὶ περαιωθεὶς τῇ τετάρτῃ μετὰ ταῦτα προσεςρατοπέδευσε τοῖς ὑπεναντίοις.

In eam uallem Scipio cum pecora rapta, &c.§ τῇ δ' ἑξῆς εἰς τὸν προειρημένον αὐλῶνα προσέβαλε τινὰ 219
θρέμματα τῶν παρεπομένων τῷ ςρατοπέδῳ, συντάξας ἑτοίμους ἔχειν τοὺς ἱππεῖς τῷ γαΐῳ, τοὺς γροσφομάχους ἐπέταξε τῶν
χιλιάρχων τισὶ παρασκευάζειν.

Missis leuibus telis.§ Redde uocem ueterem, Emiſsis, quo dicendi genere utitur in hac re ſem-
per Liuius. Hanc enim mutauit temere Rhenanus. idem fecit paullo ante. Libertatem enim agi parum
latine dici exiſtimauit, laedi, autem reponendum cenſuit. Cum tamẽ Cicero pro lege Manilia dixerit.
Hoc bello agitur populi Ro. gloria, agitur ſalus ſociorum, aguntur certiſsima populi Romani uecti-
galia, aguntur bona multorum ciuium. Neqve ex aduerſo tantum obuios obtriuere.§ Vet. lib.
Neque ex aduerſo tantum illati obuios obtriuere. Sed uirilis uere, ac militaris.§ Vet.lib. Sed ui-
rilis, ac uere militaris. Trahvnt ſcalas, oraſque. & anchoras ne in moliendo mora eſſet, praeci-
dunt.§

dunt.} Vet.lib.Trahunt scalas,pontesque,& anchoras.suspicor ne utraque uox retinenda sit hoc modo.Trahunt scalas,pontesque,orasque & anchoras praecidunt. De funibus enim aptius dicitur, praecidi,quam trahi,ut Virg. Tacitique incidere funem. INCERTO prae tenebris, quid aut peterent, aut uitarent.} Vet.lib.Incerti. AD DVO millia armatorum inuenta.} Armorum habent libri quos ipse legi, & quos se legisse Rhenanus profitetur. PVRGANTIBVS concursu multitudinis factum.} Vet.lib.Purgantibus ijs.

220 VIRIS armis haud aeque ualidam.} Vet.lib.Viris,armisque. OB HAS res gestas magis est tentata triumphi spes,quam petita pertinaciter,quia neminem ad eum diem triumphasse,qui sine magistratu res gessisset,constabat.} Obtemperandum hoc loco Glareano uidetur,ut & hunc,& alios locos,quibus Liuius proconsulatum magistratum esse negat,attente cōsideremus. Quod eo libentius faciemus, quod id non sine summo eorum,qui Romanae antiquitatis studio tenentur,fructu faciemus.Est igitur intelligendum magistratus omnes cum potestate fuisse,cum imperio uero non nisi eos, quibus nominatim mandatum esset imperium.auctore.n.Festo,cū potestate esse dicebatur ille,qui alicui negotio praefectus esset;cum imperio,cui nominatim delatum imperium esset. Mandabatur autem imperiū his dūtaxat magistratibus,cum usus Reip.postulabat,dictatori,cōsuli,praetori.Erat autem imperium rei militaris administrandae facultas.Quare Cicero dixit in Philip.v.Demus imperiū C.Caesari, sine quo res militaris administrari non potest.Neque uero eodem tempore mandabatur magistratus,& imperium, neq. ijsdem comitijs.nam magistratus primum,deinde prouincia cū imperio deferebatur,& magistratus quidem ut consulatus,ac praetura centuriatis comitijs,imperium uero citatis. Sic enim Liu.lib.v. Comitia curiata,quae rem militarem continent;centuriata quibus cōsules, tribunosq. milites creatis. & lib.IX.Ei legem curiatam de imperio ferenti triste omen diem diffidit,quod Fauciae curiae fuit principium duabus insignis cladibus.& Cic.ad Appium. Appius dixit,sese,si licitum esset, legem curiatam ferre,sortiturum esse cum collega prouinciā,si lex curiata non esset,se comparaturū cum collega,sibiq. successurum,legem curiatam consuli ferre opus esse, necesse non esse,se quoniam ex s.c.prouinciā haberet,lege Cornelia imperium habiturum,quoad in urbem introijsset.li.tamen XXVI. ait Liu.Iussi deinde inire suffragium ad unum omnes non centuriae modò,sed etiā homines P.Scipioni imperium esse in Hispaniam iusserunt.Atque haec quidē ita.Institutum est etiam,ut consulibus, & praetoribus postquā magistratu abijssent prorogaretur,si tempora reip.poscerent,imperium,ijq. pro consulibus,& pro praetoribus rem gererent.Qui primus pro cos. rem gesserit prorogato ex consulatu imperio Q. Publilius Philo fuit, qui idem etiam primus pro cos.triumphauit.ut Liuius lib.IIX.est auctor.Q. autem Valeriū Faltonem pro pr.primum ex Sicilia triumphasse inuenio in Triumphis Capitolinis. eundē uero praetorem etiam rem in Sicilia gessisse scribit Valerius de iure triumphandi. Fieri etiam poterat ut ex praetura proconsul mitteretur. i. cum imperio consulari & cum XII fascibus, ut consul,non ut praetor. ut L.Aemilius.& Plut.& L.Gellius,ex primo de leg. Cicero. Adde quod imperium etiam priuatis extra ordinem mandatum est, quibus autem mandatum erat, ij pariter procos. & propr. rem gesserunt. Primus,cui mandatum est hoc modo, T. Quinctius fuit, de quo Liuius lib. III. scribit. Visum est proconsulem T. Quinctium subsidio castris cum sociali exercitu mitti.Pariter P.Scipio in Hispaniam priuatus cum imperio missus est, atque alij quidam post eum, donec eo praetores cum imperio mitti coepti sunt.Item Octauius de quo XI.Philipp.Cicero.Imperium Caesari extraordinarium mea sententia dedi. nam propr. ut esset,decreuerat. Ex his intelligi potest, proconsules, aut propraetores, uel si cum prorogato ex magistratu, uel si cum extraordinario essent imperio, sine magistratu fuisse. quod item ex Cicerone lib.II.de Diu.confirmatur. Bellicam rem administrari maiores nostri nisi auspicato noluerunt.quam multi anni sunt,cum bella a propraetoribus & proconsulibus administrantur, qui auspicia non habent? Neque enim nisi magistratus habebant auspicia uel maiora,si maiores;uel minora,si minores essent.Quia uero hactenus triumphus non erat decretus ijs, qui priuati extra ordinem rē gessissent,propterea P.Scipioni ex Hispania non est decretus.Primus L. Lentulus ex his, ut ouans urbem iniret, obtinuit. post Pompeius etiam de Mithridate triumphauit. De L.autem Lentulo sic Liuius lib.XXXI. Res triumpho dignas esse censebat senatus, sed exemplum a maioribus non accepisse, ut qui neque dictator, neque consul,neque praetor res gessisset, triumpharet. proconsulē illum Hispaniam,non consulem,aut praetorem obtinuisse.decurrebatur tamen eo, ut ouans urbem iniret. intercedente Ti.Sempronio Longo tribuno pl.qui nihilo magis id morē maiorum, aut ullo exemplo futurum dicebat, postremo uictus consensu patrum tribunus cessit.& ex s. c. L. Lentulus ouans urbem ingressus est.Eadem ratione quaestori aliquando imperium datum est.ut ait Sallust.in Catil. Postea Piso in citeriorem Hispaniam quaestor pro praetore missus est adnitente Crasso.Postremo institutum est etiam,ut quotannis consulares,& praetoriae prouinciae decernerentur,in quas consules,aut praetores post magistratum accepto imperio mitterentur,(quemadmodum ex oratione de pro. consul. intelligi potest.)ijdemque pariter proconsules, & propraetores dicerentur. Factum est autem, ut aut proxime postquam magistratu abijssent, aut aliquot annis interpositis, in prouincias irent. Si autem subito ibant, ut P. Lentulus in Ciliciam, tum ordinario imperio utebantur, si spatio annorum interposito, ut in eandem Cicero, extraordinario. Itaque ipse de semetipso ait ad Att. lib. IX. Faciam, ut summa

summa modestia,& summa abstinentia munus hoc extraordinariū transducamus.Idem de propraetoribus etiam iudicandum est. Quod Coelius ad Ciceronem docet,his uerbis.Senatui placere in Ciliciam prouinciam,inq. reliquas octo prouincias,quas praetorij pro praet.obtinuerunt,eos,qui praetores fuerunt, neque in prouincia cnm imperio fuerunt,quos eorum ex s.c. cum imperio in prouincias mitti oporteret,eos sortito in prouincias mitti oportere. Ne autem mendum esse librorum quis putet,animaduertere oportet, praetorem saepe pro propraetore poni. ut C.Verres Siciliae praetor,i.cum praetorio imperio, postquam praetor urbanus fuerat.item praetorem pro proconsule. ut C.Caesar Galliae, praetor,P.Rupilius Siciliae.in quas prouincias ex cõsulatu missi sunt. Item consulem pro proconsule. ut cum ait Liuius.P.Scipionem consulem in Africa bellum gessisse,& alia eiusmodi;cum tamen Scipio in Africam post consulatum uenerit prorogato consulari imperio.Haec etsi magna exemplorum confirmare copia poterã,supersedendum ijs mihi tamen esse duxi,ut de ijs suo cuiusque loco agerem,& dubitanti Glareano responderem.ut cum paullo post ait. Consules cum exercitu in Hispaniam misistis. P.& Cn.Scipiones intelligens,quorum neuter consul in Hispaniam profectus est, sed tamen cum consulari imperio. L. AEMYLIVS Pappus.} L.Aemilius Papus.ex Capit.tabulis. CVM in Italia tam atrox bellum,& Hannibalem hostem haberetis,consules cum exercitu in Hispaniam,uelut ad colligendas reliquias naufragij nostri,misistis.} Quoniam capto Sagunto nemo consul in Hispaniã missus est. Qui autem missi sunt pro consulibus missi sunt.propterea uidendum est,an consules accipiat, pro ijs,qui cum consulari imperio sint. Ex captiuorum numero excerptos Saguntinos. } Vet.lib.Excretos. TERRARVM ultimus finis Oceanus.} Vet.lib.Vltima finis. ut Virgil. Haec finis Priami. SI NOS permitteretis.} Vet.lib.Si uos permitteretis. DVARVM rerum subeundam opinationem esse.} Vet.lib.Opinionem. INSITAE ingenio meo cunctationis.} Vnde Ennius.Vnus homo nobis cunctando restituit rem. Inde ipse Cunctatoris cognomen tulit. DICTATVRA cum quinque consulatibus.} Alteram Dictaturam forte omittit,quod ea se abdicarat uitio creatus.

AVCTORE aeque impigro,ac nobili iuuene.} Alcibiadem intelligit. CVM uero Hannibal hosti incolumi exercitu quartumdecimum annum Italiam obsideat. } Vet.lib. possideat. praeclare, sequitur enim.Tu consul Italia expuleris. DVX militari suffragio ad tempus electus. } Vet. lib. Ad tempus lectus.ut alibi:Lectus a plebe consul. OSTENDE Romana arma.} Vet.lib. Ostende illi Ro.arma. ADVERSA casibus incertis belli, & fortunae legare.Vet. li. allegare. PLVRESQVE consilium senis, quam animum adolescentia ferocem laudarent.} Vet. lib. Animum adolescentis ferocem. CVIVS rei non tam ipse ausim tantum uirum insimulare,quam ea suspicio uitio orationis, an rei,haud sane purgata est.} Vitium orationis huius sensit Glareanus,non correxit tamen. Emendatur autem ex uet.lib. in quibus est. Quam quod ea suspicio. SIC senem se perfunctum. } Restituenda uox est ex ueterum librorum fide.Se perfunctum honoribus.Nam dixit Fabius. Si me neque uita acta,& mores mei, neque dictatura cum quinque consulatibus,tantumq. gloriae belli, domique partae uindicat.

XANTHIPPVM.} Quo duce Regulus primo punico bello captus est. ACCIDERE animo certum habeo.} Vet.lib.Certum animo habeo. CVM respondisset Scipio,se quod e rep. esset,facturum.} Vet. lib. se quod e rep. credidisset, facturum. ALTERI Bruttij,& bellum cum Hannibale cum eo exercitu, quem L. Veturius, & Q.Caecilius sortirentur inter se, compararentve, uter in Bruttijs duabus legionibus,quas consul reliquisset, rem gereret, imperiumque in annum ei prorogaretur: cui ea prouincia euenisset.Hoc loco laborat Glareanus,& iure. nam non mendosus est so'um, sed etiam mancus. Quis enim sensus colligi ex illis uerbis potest. cum eo exercitu, quem L. Veturius, & Q. Caecilius sortirentur inter se &c. Demus igitur operam, ut,quoad possimus,germanam sententiam, & sinceram lectionem restituamus.Veteres libri ita habent.cum eo exercitu, quem L.Veturius,aut Q.Caecilius habuit. optime haec quidem, uerum ad sanandum non satis. Repete igitur duo illa nomina, quae librario parum diligenti caussam dederunt errandi.sic.& ut L. Veturius, & Q. Caecilius sortirentur. Iam nihil perfectius fingi potest.sensus est. Consulibus decretae prouinciae, Scipioni Sicilia cum nauibus rostratis,Crasso Bruttij cū exercitu aut Veturij,aut Caecilij.decretumque est,ut Veturius,& Caecilius sortirentur,aut inter se compararent, uter cum Crasso in Bruttijs bellum gereret cum legionibus duabus,quas Crassus consul reliquisset.Itaque paullo post ait. Q.Caecilio sorte euenit, ut cum consule in Bruttijs aduersus Hannibalem bellum gereret.& post.P.Licinius in Bruttios ad duos exercitus consulares uenit.ex eis eum sibi sumpsit,quem L.Veturius consul habuerat.Metello,ut quibus praefuisset legionibus, ijs praeesset,facilius cum assuetis imperio rem gesturum ratus, permisit. SORTIRENTVR inter se,compararentve. } Emenda ex uet.lib. Sortirentur, interseve compararent.Cum possim sexcentis Liuij locis hoc dicendi genus confirmare, paucis tamen ero contentus. lib. xxx. Decreuerunt patres,ut consules inter se compararent, sortirenturve,& libro XXIX. Vt compararent inter se,aut sorte legerent,qui duo cum praetore,ac legatis irent. & lib.XXXII. Decreuerunt patres, ut prouincijs Macedoniam, atque Italiam consules compararent inter se, sortirenturve.& lib.XXXVII. Cum senatus aut sortiri, aut comparare inter se prouincias consules iussisset. sic ubique. Quare apud Ciceronem ad Lentulum ita procul dubio legendum est. Appius in sermonibus

antea

antea dictitabat,poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſeſe,ſi licitum eſſet legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciam,ſi curiata lex non eſſet,comparaturum cum collega , tibique ſucceſſurum. Vulgo enim legitur , ſeparaturum cum collega. Senatus enim prouincias decenerbat,conſules eas aut ſortiebantur,aut inter ſe comparabant. Raro iudicio ſenatus res permiſſa eſt. ut tradit Liuius lib. XXXVII. ET CETERIS praetoribus,conſulibusq. qui exercitibus, prouincijs praefuturi erant, prorogata imperia.} Et hic aeque,atque ſuperior deprauatus locus eſt. Non ſolum autem quia in ueteri libro ita eſt,ſed etiam quia ita ſententia fert,hoc modo legendum eſt. Et ceteris praeter conſules,praetoreſque,qui exercitibus,prouincijſque praefuturi erant,prorogata imperia ſunt. ſenſus eſt. paullo ante locutus eſt de prouincijs,exercitibuſque tam praetoribus,quam conſulibus huius anni decretis.nunc ait. praeter conſules,& praetores eos,qui prouincijs praefuturi erant, ceteris quoque prorogata imperia.Dedit autem cauſſam labendi librario uox,praeter,quam in praetoribus temere commutauit. M.POMPONIVS Matho,Q.Catulus.} Vet.lib.Q.Catius.Quod probo.Nam ſupra Q. Catij magna mentio, Q. Catuli nulla. ET quia impenſae negauerat Reip. futuram claſſem,ut quae a ſocijs darentur ad nouas fabricandas naues, acciperet. ETRVRIAE primum populi,&c.} In uet.lib.eſt.Niſi quae a ſocijs.ex quo intelligo legendum eſſe,ſi quae a ſocijs.& cum ait. Et quia impenſae,nouae ſententiae principium eſt faciendum,cui altera pars iungitur, Etruriae primum populi.

TRITICI centum & XX millia modium,& in uiaticum.} Inducenda eſt uox,Et, ex meis,& ex Rhenani libris.

223 AB C. Octauio.} Vet.lib. Ab Cn.Octauio.itemque ita ſupra ubique. CAELIVS.} Coelius ſcribendum ex numis argenteis,& Graecis libris.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XXIX

CONQVERENTIS, quod non exercitum in Africam transieciſſet.} Vet.lib.Quod nondum exercitum. QVI in Galliam, & Liguriam ierat.} Vet.lib.Qui in Gallia,& Liguribus erat. PESINVNTE.} Peſſinunte.ex Graecis. MASANISSA rex Maſaeſulorum.} Vet.lib.Maſſyliorum. ut ſupra dixi.nam Maſaeſulorum rex erat Syphax. DVM pro Carthagine in Hiſpania militat.} Vet.lib.Dum pro Carthagínienſibus. CENSA ſunt ciuium capita CCXV millia.} Vet.lib.CCLXV millia. MINIME bona fide.} Vet.lib.Non bona fide.

IN. LIBRVM. XXIX

EX IIS trecentos iuuenes.} Ex ijs,accipiendum eſt pro,Praeter eos, quos centuriatos habebat, trecentos iuuenes non centuriatos habebat.ſic lib.VI.Alia ex eis edita etiam in uulgus,Ex eis.i.praeter regias leges,& aeneas tabulas.Vtroque in loco laborat Glareanus ſine cauſſa. EOQVE enixius bellum adiuuerunt.Vet.lib.Ad bellum.

224 ITAQVE omiſſa pugna equeſtri ad pedeſtrem Hiſpani equites deſcenderunt.} Vet. lib. Ad pedes Hiſpani deſcenderunt. Videtur autem uacare uox,Equites.nam priore uerſu poſita eſt, & poſteriore repetita. Equitibus ad pedes degreſsis. NI regulus ipſe Indibilis cum equitibus.} Vet. lib. Ni regulus Indibilis ipſe cum equitibus.Item quod ait.Equitibus ad pedes digreſsis. Degreſsis,legendum,ut alibi. PVLSI caſtris Hiſpani,aut qui ex proelio effugerant,ſparſi primo per urbes, deinde in ſuas quiſque ciuitates redierunt.} Vet.lib.At qui ex proelio.Item. Sparſi primo per agros.

CONQVESTIQVE ibi clades ſuas.} Vet.lib.Conteſtatiq. ibi clades ſuas. SI SE Mago ex Liguribus propius urbem moueat.} Vet.lib.Si Mago e.l.p.u.moueat.Eſt autem genus dicendi ſimile ei. Is quam proxime poteſt ad urbem ducit.abſolute enim utrumque dicitur.

225 QVOD latrocinijs magis,quam iuſto bello in Bruttijs gerebantur res.} Vet.lib. Quod latrocinij magis more,quam iuſto bello in Bruttijs gerebatur res.Placet.Subdit enim:Promptis in eum morem. & lib.XXXIIX.ait.Latrocinij magis,quam proelij modo. RHEGVM.} Rhegium ex uet.li.& Graecis,ῥήγιον. SCALAS ad dictam altitudinem arcis fabricatas.} Vet.lib. Ad edictam.

CLAMOR ab ijs,qui extra arcem erant,ſublatus,incertum unde accidiſſet.} Vet.lib. Incertus unde accidiſſet. SCIPIONI ut nunciatum eſt,in maiore diſcrimine Locris rem uerti &c. & ipſe a Meſſana.} Vet.lib.Scipio,ut nunciatum eſt. Placet autem magis , ſi a recto incipiat periodus,quam ſi ab obliquo caſu. NAVES mari ſecundo miſit.} Merito nos de hoc dicendi genere Glareanus admonet,ut nouo.nam deprauate legitur,miſit,pro tranſmiſit,aut commiſit.Vtraque enim lectio in ueterib. libris reperitur. QVAM aſportauerant.} Vet.lib.Quam aſportabant. CVM a P. Licino litterae Romam allatae ſunt.} Lege,a P.Licinio conſule.ex ueteribus libris.

226 AESCVLAPIVM quoque ex Graecia quondam.} Lib.X.& epitom.XI. ITAQVE quo maturius fauſtis ominibus,oraculiſq. portanda Romam dea eſſet,nullas dum in Aſia ciuitates habebat populus Romanus.} Rhenanus,qui uetere exploſa lectione hanc nouam intulit,non mihi ſatisfecit, conſilijq. ſui cauſſam probauit.neque enim uni libro magis eſt habenda fides,quam plurimis,iiſque inter ſe

egregie consentientibus. In quibus ita est. Itaque quo maturius, fatis omnibus, oraculisq. portendentis se uictoriae compotes fierent, cogitare, quae ratio transportandae Romam deae esset. Nullas dum in Asia. M. CAECILIVM Metellum praetorium, Sulpicium Galbam aedilicium.] Lege ex uet. li. Ser. Sulpicium Galbam aedilicium. M. VALERIVM Falconem.] Faltonem. ex lapid. Capitol. PESINVNTEM.] Pessinuntem. ex uet. libris, & Graecis. T. CLAVDIVS Nero.] Ti. Claudius. ex Capitolino consulatu. T. CLAVDIVS Asellus.] Ti. Claudius. ut supra dixi. M. IVNIVS Poenus.] Pennus, ex Capitol. consul. MILLE equitibus, trigintaquinq. rostratis nauibus.] Vet. lib. Et triginta quinque. LECTORIO legato.] Laetorio, Graeci, & Capitolini scriptores. PHOENICE urbs est Epiri.] Polyb. lib. II. πολὺ γὰρ ἡ φοινίκη διέφερε τῶν κατὰ τὴν ἤπειρον πόλεων. CVM Eropo, & Darda.] Vet. lib. habent, Derda. VT Parthini, & Dimallum.] Glareanus negat se usquam legisse hanc uocem Dimallum. Id autem opidum est in Illyrio, teste Polybio lib. III. Δημήτριος εἰς τὴν δίμαλον ἀξιόχρεω φρουρὰν εἰσέπεμψεν. ATINTANAS missis Romam legatis ab senatu impetrasse, ut Macedoni accederent.] Hunc locum olim quidam asterisco notarunt, quod uerba deesse aliquot putarent. Itaque Glareanus uidendum monet, quid sibi uelit uox, Atintanas. Huic ego quaestioni respódeo, Atintanas Macedoniae populos esse illos quidem, praesertim auctore Stephano. ἀτιντανία μοῖρα μακεδονίας, οἱ οἰκήτορες καὶ ἀτιντᾶνες, καὶ ἀτιντάνιοι. putare tamen hanc uocem adulterinam esse, neque huic loco conuenire. Nam si ita legatur, non expleta omni ex parte sententia uidetur. P. Sempronius condiciones pacis dixit, ut Parthini, & Dimallum, & Bargulum, & Eugenium Romanorum essent. Atintanas missis Romam legatis ab senatu impetrasse, ut Macedoni accederent. At uero si legas, ut est in ueteribus libris, sensum elicies optimum, & perfectissimum: P. Sempronius condiciones pacis dixit, ut Parthini, & Dimallum, & Bargulũ, & Eugenium Romanorum essent, addito quod missis Romam legatis ab senatu impetrassent, ut Macedoni accederent. Dixi autem, Addito quod, pro eo, quod quidam dicunt, Dato quod. & pro, Quamuis. OCCVLTANTIBVS id credo patribus, ne praescirent Carthaginienses.] Vet. lib. Ne praescirent. EA plura uulgabantur.] Vet. lib. Eo plura. SICVT proditum memoriae a primis temporum illorum scriptoribus.] Vet. li. A proximis temporum. OBVIAM ire deae iussus, isque eam de naue acciperet, & in terram elatam traderet ferendam matronis.] Vet. lib. Accipere, &, tradere. habent, ut, ire.

CLAVDIAE Quinctiae.] Claudiae Quinctae legendum est ex oratione Ciceronis de haruspicum responsis. Est autem Quincta praenomen. ut in lapide perantiquo est apud Horatium Malegutium in agro Regiensi. 227

SEPTIMIVS
Ɔ. L. NICEPOR.
SEPTIMIA
SP. F. QVINCTA.

MEGALESIA appellata.] Cicero de harusp. Megalensium ludorum tanta religio est, ut ex ultimis terris accersita in hac urbe consederit. Qui uni ludi ne uerbo quidem appellantur latino, ut uocabulo ipso, & appetita religio externa, & matris Magnae nomine suscepta declaretur. NEPETE.] Nepet. ut supra. ALTERA itidem res.] Vet. lib. Item. SE, ac M. Claudio consule.] Vet. lib. Consulibus. PESTIS, ac bellua immanis, quale fretum quondam.] Scyllam, de qua est in fabulis, intelligit.

QVIBVS per uos, fidemq. uestram, &c. neque in Italia, neque in Africa quidquam gesseritis.] 228
Monent, ne militibus sacrilegis utantur in bello, priusquam scelere expiati sint. Nihil autem uitij hic locus continet, contra quam quidam existimant. DEIN uerberatos, seruilibusq. omnibus supplicijs cruciando occidit.] Vet. lib. cruciatos. ut pro lege Manilia. Vinculis, ac uerberibus, atque omni supplicio excruciatum necauit. QVALIS Sucrone.] lib. XXIIX. HANNIBALEM ex Italia retracturum.] Detracturum, restitue, quod immutauit Rhenanus. ita uero loquitur paullo post. Quod ad Hannibalem detrahendum ex Italia se transire uulgauerat. & Cicero de prouincijs. At hi nõ modo illum inimicum ex Gallia sententijs suis non detrahebant. VT in exercitu Scipio maneret.] Veter. lib. Ad exercitum, genus usitatum dicendi est, cum de imperatore loquimur; illud, cum de militibus. M. CINCIVS Alimentius.] Alimentus. ut supra. COMPREHENDERE tribuni iuberent.] Vet. lib. Prehendere. Quae uox propria huius facti, & solennis est. Capitonis uerba haec sunt. Cum moribus maiorum tribuni pl prehensionem haberẽt, uocationem non haberent. posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere. Item Varro. Prehensionem tribuni plebis habent. Haec ex Gellij lib. XIII. cap. XII.

ALII ab ipso Scipione legatum cum triginta nobilissimis equitum missum, qui Q. Pleminium in catenas, & cum eo seditionis principes conijcerent.] Vet. lib. missum Q. Pleminium in catenas, & cum eo seditionis principes coniectos. PRIMAM, sicuti mandatum erat, religionis curam habuere.] Vet. lib. primum. probo. sequitur enim. Tum uocatos in concionem. RHEGYVM sequeretur.] Vet. lib. Rhegium se sequeretur. ut lib. XLII. Chalcidem se sequi iusserunt. TOT, tam nefanda.] Vet. lib. Tot, tamque nefanda.

COMPERTA oculis perferrent Romam.] Vet. lib. Referrent. SPECVLIS per promonto- 229
-ria

ria omnia positis.} Vet.lib. Per omnia promontoria. ET sunt ante omnes barbaros Numidae effusi in uenerem.} Vet.lib.ut sunt. sic lib. xxx. ut est genus Numidarum in uenerem praeceps.

IPSVM ad Laelium uenisse.} Vet.lib.ad C.Laelium. ALIBI XV millia peditum,mille & quingentos equites.} Vet.lib.habent,XVI millia. Quod probo, quia Appianus in Libyco hunc numerum edit. πεζοὺς μὲν ἑξακισχιλίους ἐπὶ μυρίοις, ἱππέας δὲ χιλίους καὶ ἑξακοσίους. Itaque auctore eodem Appiano malim legere apud Liuium sexcentos,quam quingentos. NAVIBVS ante conscendere coactos continuit.} Vetus lectio melior: In naues ante conscendere. QVAESTOT tum is erat.} Vet.lib. Quaestor is tum erat.

230 PRAETER XL longas naues, quadringentis ferme onerariis exercitum transuexit.} Vet. lib. Praeter L longas naues. probo. nam Appianus ita. καὶ ἐς λιβύην ἀνήγετο ἐπὶ νεῶν μακρῶν μὲν δύο καὶ πεντήκοντα, φορτίδων δὲ τετρακοσίων. & ipse lib. xxx. Scipio L.longas naues haberet,quas habuisset.

DII,deaeque,inquit.} Vet.lib. Diui,diuaeque. Quod placet,quia olet magis antiquitatem,cui in hac precatione studuit Liuius.Quamquam Virgilius lib.v.ait. Dij,quibus imperium est pelagi,in eiusmodi precatione, metri caussa. BENE uertant, eaque uos omnia bene iuuetis.} Quo pertineat tertia haec persona Vertant,cum ad secundam oratio conuersa sit,Vos precor,intelligi nō potest.Hinc fit,ut placeat prisca lectio,bene uertundo,& ut,pro Eaque, putem reponendum esse,Aeque.hoc sensu. Vos precor,quae in meo imperio gesta sunt,geruntur, postq. gerentur,ea mihi populo,plebique Romanae,socijs,nominiq.latino,qui populi Romani,quique meam sectam, imperium auspiciumque terra,mari,amnibusq.sequuntur bene uertendo,aeque omnia bene iuuetis.Neque impedit,quod Rhenanus in quodam libro ait se legisse,Bene uerruncent. QVAEQVE populus Carthaginiensis in ciuitatem nostram facere molitus est,ea ut mihi, populoque Romano in ciuitatem Carthaginiensium exēpla edendi facultatem detis.} Vetus lectio breuior.Ea ut mihi, populoq. Romano in ciuitatem Carthaginiensium detis.subauditur autem,Facere,ex priore membro orationis.Cuius lectionis uenustatem, qui non intellexerunt,de suo haec uerba addiderunt.Exempla edendi facultatem.Quas uoces puto temere ab aliquo iniectas,tum quia ab ijs, quos legi,libris absunt,tum quia necessariae non sunt. Scio tamen Liuium lib.xxxIIX.uti hac forma dicendi.Omnia exempla belli edita in se caedibus,incendiis,minis, direptione urbis. VICTORES spoliis decoratos,praeda onustos,triumphantesq.} Vet. lib.quos legi,aeque atque ij,quos se legisse Rhenanus profitetur,uacant his uocibus.Praeda onustos.ut legatur. Spolijs decoratos,triumphantesq.Quod sequitur,DOMOS reduces sistatis.} Malim & ipse cum Rhenano,Domo. CRVDA exta caesa uictima(ut mos est)in mare proiecit.} Sacrificale uerbum antiquum temere amouit Rhenanus. Quod fecisse etiam quosdam olim apud Virgilium tradit Macrobius libro quincto,ubi ait.Extaque salsos Porriciam in fluctus. non Projiciam. Sic hoc loco Porricit, non Proiecit. CELERITER conspectu terrae ablati sunt.} Vet.lib.E conspectu.ut Virg. Vix e conspectu Siculae telluris in altum Vela dabant. ITA VT uix concursus nauium inter se uitarent.} Vet.lib.occursus. ET VENTVS premente nebula cecidit.} Immo lege.Et uento premente nebula cecidit.non enim uentus cecidit,sed nebula premente uento. Nam subdit. Ventus idem coortus nebula disiecta aperuit omnia. CVM Pulchri promontorium id uocari audisset.} Polybius huius promontorii meminit lib.III.in foederibus Romanorum & Poenorum.& τὸ καλὸν ἀκρωτήριον uocat.

QVIBVS exscensiones in agros maritimos factae erant.} Vet. lib. Excursiones.quod probo.

VRBEM etiam proximam Afrorum satis opulentam cepit.} Hanc urbem Appianus in Libyco uocat λόχαν. LAETISSIMVS tamen Romanis.} Vet.lib. Laetissimus tum Romanis. PATER eius moritur.} Vet.lib.Pater ei moritur. MEZETVLLVS.} Mezetulus.sic enim Vet.lib.& App. μεσότυλον uocat. NON alienus sanguine regibus, familiae semper inimicae.} Vet.lib.Non alienus a sanguine,Regibus familiae semper inimicae. GENS Masaesylorum omnis.} Massyliorum lege. Nam loquitur de populis,qui Massanisae post paruerunt.Masaesuli enim Syphaci obediebant. Qui autem ante me hos libros emendarunt,quod,quid inter has gentes interesset, nescirent, omnia pertubarunt,& ubique Masaesulos scripserunt.ut supra ex ueteribus etiam libris admonui. AD Tapsum.} Thapsum.nam graece θάψος. IN Carthaginiensium agrum perfugit.} Vet.lib.Refugit.

VTRVM penes Lacumacen,an Massanisam regnum Masaesylorum esset.} Massyliorum. ex uet. lib.Porro autem familiae Massanisae stemma,cuius hic Liuius, in Iugurtha Sallustius meminit,hoc est.

Gala rex Massyliorum. — Desalces rex post Galam fratrem.

Gala rex Massyliorum: Galae filia. — Massanisa rex post Lacumacen a se uictum acie cum Mezetulo tutore.

Galae filia: Massiua. cuius Gala maternus auus fuit.

Desalces rex post Galam fratrem: Capusa rex post Desalcem patrem. — Lacumaces rex post mortem Capusae fratris.auctore Mezetulo tutore.

Masga-

Masgaba. de quo lib.XLV. | Micipsa. rex post Massanissam. | Misagenes. de quo li.XLII. | Gulussa. | Manastabal. | Stemba quatuor ann. relictus a patre Suid.

Adherbal. rex post Micipsam. | Hiempsal. | Massiua. | Iugurtha ex concubina post Adherbalem rex uictus a Romanis. | Gauda ex uxore.

Vt exercitum ad fines Masaesylorum admoueat.} Cur Syphax exercitum admoueat finibus Masaesulorum, qui in suo imperio erant? Masyliorum, ergo lege. & ita ubique. sunt enim eodem errore plurimi deprauati loci. INFENSVMQVE & ipsum ad reliquias belli persequendas instigabant.} Vet.lib. Intentumque & ipsum. MASAESYLORVMQVE fines, (id Syphacis regnum erat.} Recte legitur hic, Masaesulorum, non Massyliorum. SYPHAX tum interdiu.} Vet. lib. Syphax autem interdiu. ITAQVE ceteri pedites equitesq. caesi. } Vet.lib. Caesi, aut capti. SALERAM nomine urbem occupauit.} Hanc urbem captam a Syphace tradit Appianus, non ab Hannone, ubi de Syphace loquens ait. πόλιν τε ἐν μεσογείῳ θάλλοντα ῥωμαίων παρασκευὴν, καὶ σῖτον πολὺν ἔχουσαν ἐκ προσόδου εἷλε.

EOQVE minus sibi cessandum ratus.} Vet.lib. Eo minus igitur cessandum ratus. SE in tempore pugnae uenturum.} Vet.lib. Obuenturum. CVM timore simulato audaciam hosti faceret,} Vet.lib. Cum timoris simulatio.

FVGIENTES per triginta millia passuum. Vet.lib. Per tria millia. DVOS eodem nomine 232 Carthaginiensium duces duobus equestribus proelijs interfectos, non omnes auctores sunt. } Hinc factum est, ut Appianus alterum horum Hannonem, alterum Magonem uocet. CAPTVM Hanno nẽ tradant.} Vet.lib. Captum etiam Hannonem. M. CORNELIVS cos. altera parte Italiae.} Vet. lib. In altera parte. CENSVM receperunt.} Vet.lib. Acceperunt. Sic lib. XLIII. in censu accipiendo populi. PARVVM certamen notarum inter censores.} Malim, Prauum certamen. PETILIA.} Petelia. ut supra. CONSVLES Cn. Seruilium Caepionem, & Cn. Seruilium Geminum.} Veteres plerique libri, itemque Capitolinae tabulae edunt, Cn. Seruilium Caepionem, & C. Seruilium. sine cognomine, Gemini. Quod placet. Nam Seruilij Gemini patricij fuerunt. Hic autem auctore Liuio aedilis, & tribunus plebis fuit, & cognomine caruit. praeterea plebeij consulis locum obtinet, siquidem cum Caepione patricio comparatus est. CREATI P. Cornelius Lentulus.} Hic praetor fit hoc anno, biennio autem post consul, quo in magistratu Cnaeus uocatur. Quare & hic etiam Cn. Cornelius scribendum. T. VETVRIVS Philo.} In quodam uetere lib est. Ti. Veturius. Quod placet. Nam quendam Capitolinum consulem inuenio ita describi. M. Veturius, Ti. F. Ex quo intelligi potest, Tiberium Veturiae gentis praenomen fuisse.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XXX

SYPHACEM per C. Laelium cepit.} Vet.lib. Per C. Laelium, & Massanissam cepit. atque ita Li- 233 uius. VENENVM ei transmisit, quo quidem hausto.} Vet.lib. Venenum ei misit, quo hausto.

MAGO bello, quo in agro Insubrium cum Romanis conflixerat.} Vet.lib. Mago, qui bello in agro.

EX uulnere mortuus est.} Veteres libri pleniores: Ex uulnere mortuus est. Massanisae regnum restitutum est.

IN. LIBRVM. XXX

CN. SERVILIVS Caepio, & Cn. Seruilius Geminus consules.} Ob eas caussas, quas dixi, lego, Cn. Seruilius Caepio, & C. Seruilius consules. EXERCITVM a P. Sempronio acciperet. } Vet.li. A P. Sempronio consule. SERVILIO Gemino Etruria.} Vet.lib. Seruilio Etruria. recte. ut dixi.

SARDINIAM P. Lentulus.} Cn. Lentulus. ut dixi. CONSVLIBVS imperatum, ut priusquam.} Vt, abest a ueteribus libris, uenuste. ET nouas religiones excitabant in animis hominũ prodigia.} Vet.lib. Et nouas excitabant in animis hominum curas prodigia. SI FORTE iam satias amoris in uxore ex multa copia eum cepisset.} Vet.lib. In uxorem. Polybius lib. XIV. ἐν γὰρ ἀπεγίνωσκε καὶ τῆς παιδίσκης αὐτὸν ἤδη κόρον ἔχειν.

SEPTEM millia itineris erant.} Vertit a Polybio, unde hic totus locus sumptus est. περὶ γὰρ ἑξήκοντα σταδίους ἀπεῖχον οἱ πολέμιοι. Quod ait, Ad primam ferme uigiliam, Polybius, ἄρτι ληγούσης τῆς πρώτης φυλακῆς. Quod autem inquit, Media nocte, Polybius. περὶ τὴν τρίτην φυλακὴν λήγουσαν. VT quantum nox prouidentiae adimat, tantum diligentia expleant, curaque.} Ex Polybio ad uerbum. σαφῶς εἰδότας, ὅτι καθ' ὅσον ἐμποδίζει καὶ κωλύει τὰ τῆς ὁράσεως τὸ σκότος κατὰ τοσοῦτον δεῖ συνεκπληροῦν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ τόλμη 234

τας

τὰς νυκτερινὰς ἐπιβολάς. MVLTI in praecipiti fuga ruentes super alios alij.§ Vet.li.Multi praecipiti fuga ruentes. IGNIBVSQVE in proxima tecta coniectis.§ Tecta Hasdrubalis intelligendum, quae sibi incendenda Scipio sumpserat.non ante tamen,quam ignem in castris Syphacis conspexisset. Hoc ijsdē prope uerbis Polyb.ὁ δὲ σκιπίων ἐπιπεσὼν τοῖς ἐξεληληθόσιν, οὓς μὲν ἐφόνευεν, οὓς δὲ καταδιώκων ἅμα τὸ πῦρ ἐνέβαλε ταῖς σκηναῖς. οὗ γενομένου παραπλήσια συνέβαινε πάσχειν τοὺς φοίνικας ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσι περὶ νομάδων.

BINAQVE castra clade una deleta.§ Vet.lib. Die una deleta. Quod probo, quia Appianus ita. Ρωμαῖοι διὰ τόλμης μιᾶς ἐν ὀλίγῳ μέρει νυκτὸς δύο στρατοπέδων ἐκράτησαν ὁμοῦ. HASDRVBAL ex fuga cum paucis Afrorum urbem proximam petierat. § Polybius item nomen urbis non apponit, quod est tamen apud Appianum.Ἀσδρούβας δὲ ὁ στρατηγὸς καρχηδονίων ἐν μὲν τῇ νυκτομαχίᾳ μεθ' ἱππέων πεντακοσίων τετρωμένος εἰς Ανδᾶν κατέφυγεν. DVAE subinde urbes captae,direptaeque.§ Item Poly. δύο τε τὰς παρακειμένας πόλεις ἀφῆκε τοῖς στρατοπέδοις διαρπάζειν. VT omissa Vtica Carthaginē crederent extemplo Scipionē oppressurum.§ Vet.lib.Obsessurum.belle autem respondet.Nam Vtica obsidebatur.Item quod paullo post in maiore urbis periculo ait. Carthaginem repente aggressurum credebant. SVFFETES, quod uelut consulare imperium apud eos erat.§ Sufetes, legitur in ueteribus lib.& apud Festum, qui ita scribit. Sufes consul lingua Poenorum. Claudius. Senatus censuit referentibus Sufetis.

QVATTVOR millia Celtiberorum circa urbem nomine Olbam ab cōquisitoribus suis conducta in Hispania, egregiae iuuentutis sibi occurrisse.§ Olbam quaerit frustra in Africa Glareanus. Polybius enim Abbam edit,ita scribēs.τῶν δὲ κελτιβήρων αὐτοῖς ἀπαντησάντων περὶ τὴν ἄβαν, οἵ τινες ἐτύγχανον ὑπὸ τῶν καρχηδονίων ἐξενολογημένοι πλείους ὄντες τῶν τετρακισχιλίων.Vt autem Hasdrubal Andam, sic Syphax Abbam post nocturnam cladem se contulerant Appiano,& Polybio auctoribus.Circa autem Abbam occurrerunt,non circa eam conducta sunt,ut interpretatur Glareanus. PRIMO in tumulo quattuor me millia distante ab castris regijs consedit,postero die cum equitatu in Magnos(ita uocant) campos subiectos ei tumulo degressus &.§ Sic Polybius. ἀφικόμενος δὲ πεμπταῖος ἐπὶ τὰ μεγάλα πεδία, καὶ συνεγγίσας τοῖς πολεμίοις, τὴν μὲν πρώτην ἡμέραν ἐπὶ τινὸς λόφου κατεστρατοπέδευσε περὶ τριάκοντα σταδίων ἀποσχὼν τῶν πολεμίων, τῇ δὲ ἑξῆς καταβὰς εἰς τὰ πεδία, καὶ προθέμενος ἑπτὰ σταδίοις τοὺς ἱππέας, παρενέβαλε. Hinc cum alia multa eliciuntur,tum illud,Magnos campos appellasse,quos μεγάλα πεδία uocet Polybius. ROMANVS post principes hastatorum prima signa in subsidijs triarios constituit.§ Magnum mendum leui labore deleri potest. si legas. Romanus principes post hastatorum prima signa.Hic enim erat instruendae aciei mos Romanus, ut hastatis principes succederent,ut ait lib. IIX. Prima acies hastati erant, manipuli quindecim. Robustior inde aetas totidem manipulorum,quibus Principibus est nomen. Quem morem hoc tempore seruatum esse a Scipione ait Polyb. hoc modo.ὁ μὲν οὖν πόπλιος ἁπλῶς κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἔθηκε πρῶτον μὲν τὰς τῶν ἀστάτων σημαίας, ἐπὶ δὲ ταύτας τῶν πριγκίπων, τελευταίας δὲ ἐπέστησε κατόπιν τὰς τῶν τριαρίων. Idem Liuius paullo post ubi de acie contra Hannibalem instructa a Scipione ait. Instruit deinde primos hastatos,post eos Principes,Triarijs postremam aciem clausit. Quibus uerbis Grece sic respondet Polyb.πρῶτον μὲν τοὺς ἀστάτους καὶ τὰς τούτων σημαίας ἐν διαστήμασιν, ἐπὶ τούτοις τοὺς πρίγκιπας τιθεὶς &c.Itē Liuius lib.XXXVII.Hastatorum prima signa,deinde Principum erant. Triarij postremos claudebant. Item Suid.ἀστάτοι πρότεροι τῶν πριγκίπων, εἶτα τριάριοι. libro tamen XXII.ait. Noua pugna exorta est non illa ordinata per principes, hastatosque, ac triarios. CELTIBEROS in mediam aciem in aduersa signa legionum accepere.§ Sic Polyb. τοὺς μὲν κελτίβηρας μέσους ἔταξαν ἀντίους ταῖς τῶν ῥωμαίων σπείραν.

MASSANISSAM recenti supra cetera uictoria terribilē.§ Vet.li.Super cetera.probo. sic enim paullo ante.Super haec bellicae quoque laudis consulatus compotem fecerat. OCCVPAT relictum fuga custodum Tunem(abest a Carthagine XII millia ferme passuum) locum cum operibus tum sua natura tutum,& qui a Carthagine conspici,& praebere ipse prospectum cum ad urbem,tum ad circumfusum urbi mare posset.§ Vet.lib.Locus tutus.dempta parenthesi.quo pacto etiam Polyb.ὁ δὲ τυνὴς ἀπέχει μὲν τῆς καρχηδόνος ὡς ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους. ἔστι δὲ συνόπτος σχεδὸν ἐξ ὅλης τῆς πόλεως. διαφέρει δὲ ὀχυρότητι, καὶ φυσικῇ καὶ χειροποιήτῳ.Praeterea quoniā centum uiginti stadia abesse Carthagine Tunetem ait, propterea legendum apud Liuium, non XII, sed XV millia,ex V enim duo II facta sunt per mendum.

235 CONTRA atque in nauali certamine solet,rostratis, quae praesidio alijs esse poterant,in postremam aciem receptis prope terram,onerariarum quadruplicem ordinem pro muro aduersus hostem opposuit.§ Rhenanus is fuit,qui contra auctoritatem ueterum librorum hanc lectionem inuexit. Contra atque in nauali.cum Vet.lib.habeant,Vt in nauali.hoc sensu.Scipionem rostratas, ut nauali certamine solet,in postremam aciem recepisse,quae praesidio alijs esse possent.ipse autem intellexit.eundem contra,atque in nauali proelio solet,onerarias inter se copulasse.Porro autem quid sit,Quadruplicem ordinem: ex Polybio facilius intelligi potest.qui ita ait. συνορμήσας δὲ τὰς καταφράκτους νῆας περιέστησε ταύτας τὰς φορτηγοὺς ἐπὶ τρεῖς, καὶ τέτταρας τὸ βάθος. Tres enim aut quattuor ordines factos esse iunctarum inter se onerariarum significat. Quare post ait Liuius.Et uix transiliendi in secundum ordinem nauium spatium propugnatoribus datum est. Ceterum quas Polybius καταφράκτους νῆας uocat, Liuius rostratas uertit. MASAESYLI regnum paternum Massanisae.§ Satis ostendi, Massylij, hic esse legendum. Quod autem ait.Syphax uetere se continebat regno,Masaesulorum intelligit. IGITVR omnibus, qui bello capti erant in unum coactis,equos,arma,tela diuidit.§ placet antiqua lectio, Qui bello apti erant.

erant. Nam praecessit, Viris, equisque abundabat. Deinde si suis abundabat, cur quos bello ceperat, armasset? ITA tum a paucis proelio accenso omnes utrimque postremo equitum certaminis studium effudit. § Probo magis, ut legatur, omnem utrimque postremo exercitum certaminis studium effudit. Sic enim in uet. lib. AD LAELIVM attrahitur. § Vet. lib. Pertrahitur.

CIRTHA. § Graeci Cirtam sine adspiratione edunt. QVAM uictorem recuperatorum tanto post interuallo inuisere receptum patrium regnum. § Vet. lib. Quam uictorem tanto interuallo inuisere. Egregie. uacat enim uox Recuperatum, cum subdatur, Receptum, quae idem ualet. CVM modo dextram amplectens. § Vet. lib. Cum diu dextram. NVPTIAS in eum ipsum diem repente parare iubet. § Vet. lib. Parari.

NEQVE prudentiorem, neque constantiorem Massanissam, quam Syphacem esse, etiã ab iuuenta incautiorem, certe stultius illum, atque intemperantius eam, quam se duxisse. § Quos legi libros 236
ueteres, & quos se legisse Gelenius profitetur, his uocibus carent. Neque proditiorem. Illum atque intemperantius. sine quibus sententia optime stat. NON hostili modo odio, sed a nouis etiam stimulis. § Vet. lib. Amoris etiam stimulis. egregie. opposuit enim hostili odio amoris stimulos. quam ζηλοτυπίαν Graeci nocant. Itaque sic uertit hunc locum Appianus. ταῦτα ὁ μὲν ἔλεγεν εἴτε ἀληθεύων, εἴτε ζηλοτυπούμενος καὶ μασσανίσσην ἐς τὰ μέγιστα βλάπτων. QVI eas sua temperantia frenauit, ac domuit, multo maius decus, maioremque uictoriam sibi peperit. § Vet. lib. Vt multo maius decus. Quam uocem Gelenius in, NAE, ego in, Is, uerti posse arbitror. quasi ex Is, IT, postremo VT factum sit incuria.

AEGER animo ferox iuuenis. § Vet. lib. Aeger animi. Sic libro primo. Consolantur aegram animi.

SELLA curuli, & scipione eburneo. § Vet. aliquot libri. Sella curuli eburnea, & scipione eburneo. ut, quemadmodum dixit, aurea corona, aurea patera, sic bis dicat, eburnea. Sic etiam Appianus, quem credo multa a Liuio sumpsisse, ut Liuius a Polybio. στεφανόν τε ἀπὸ χρυσοῦ, καὶ σφραγῖδα χρυσῆν ἔπεμπον, καὶ ἐλεφαντίνον δίφρον. NVLLO auctore belli ultro audito. § Vet. lib. Vltra audito. MORE adorantium procubuerunt. § Vet. lib. Adulantium. Quod displicet. Nam Polybius principio lib. xv. de his legatis ita ait. οὐ μόνον τοὺς θεοὺς ἀσπείσαιντο, καὶ τὴν γῆν προσκυνήσαιεν, καθάπερ ἐστὶν ἔθος τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ πεσόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἀγεννῶς τοὺς πόδας καταφιλοῖεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. NAVES longas praeter uiginti omnes tradant. § Puto legendum, praeter xxx. μηδὲ ναῦς ἔχειν μακρὰς πλείους τριάκοντα. Facilis est autem menda apud Liuium ex xxx reddi xx. ut saepe alias. P. AEMILIVS praetor senatu misso. Lib. uet. P. Aelius praetor. quo nomine supra etiam a Liuio affectus est.

AD HOC aedes, libera loca, lautia legatis decreta. § Vet. lib. Aedes liberae, loca, lautia. Sic lib. 237
XXIIX. Locus inde lautiaque legatis praeberi iussa. & lib. XLIII. Senatus in formulam sociorum eum referri iussit, locum, lautia praeberi. & lib. XLV. Consulti patres stantibus in comitio legatis an locum, lautia, senatumque darent. & lib. XXXIII. Macedones deducti extra urbem in uillam publicam, ibique locus, & lautia praebita. & lib. XLII. Vt ex instituto loca lautia acciperent. & lib. XXXV. Attalo aedes liberae, locus, lautia decreta. & lib. XLII. Aedes liberae hospitio datae. Aedes autem liberae, uacuae dicuntur. VANVM equestre proelium fecerunt. § Vet. lib. Equestre auxilium. optime. nam cum lentior esset peditum pugna ad mouendos hostes, equites in aciem erant inducti. quorum tamen auxilium ab elephantorum stridore, & odore uanum factum esse ait. FEMINE transfixo cadentem. § Vet. lib. Femore. ut lib. XXIV. Scipionis femur tragula confixum erat. AD MILLIA hostium eo die caesa. § Vet. lib. Ad quinque millia hostium. CONSVL Cn. Seruilius nulla memorabili. § C. Seruilius. ut dixi. PATRE Cn. Seruilio. § C. Seruilio. Nam in Capitolino consulatu dicitur C. Seruilius C. F. Capitolinis autem lapidibus fauent etiam manuscripti libri. lib. XXI. pro A. Seruilio C. Seruilium restituimus ex hoc loco. C. LVCTATIO. § Lutatio. ex Graecis & Capitolinis auctoribus. IN AGRO Crotonensi. § Crotoniensi scribendum. A Crotone enim factum est. Vt autem Carthago Carthaginis Carthaginiensem, sic Croto Crotonis Crotoniensem edit. Cortona autem Cortonensem, ut Cremona Cremonensem, Priscianus.

M. LIVIVS Cn. Seruilium consulem. § C. Seruilium, ut dixi. APOLLINIS promontorium. § ἀπόλλωνος ἄκραν. Appianus. LEGATOS Carthaginem L. Baebium, M. Seruilium, L. Fa- 238
bium extemplo misit. § Vet. lib. M. Baebium, L. Sergium, L. Fabium. Polybius corrupte λεύκιον σέρβιον, λεύκιον σείτιον, λεύκιον φάβιον. CVM ad Bagradam flumen peruenissent. § Polybij codex habet τὸν μάκραν ποταμόν. Quod autem Polybius ad Macram flumen, Appianus ad promontorium Apollinis euenisse scribit. Idem Polybius libro primo huius fluminis meminit. EX EA tres quadriremes. § Quas Polybius τρεῖς uocat τριήρεις, Liuius uertit tres quadriremes. QVINQVEREMEM Romanam superantem promontorium. § Quia quaerit Glareanus de promontorio hoc, & de quinquereme, propterea intelligendum est, Apollinis promontorium auctore Appiano fuisse, quod Polybius item non expresso nomine commemorauit, sic. ἀποπλεῖν ἐν τῷ ὅρῳ τοὺς πρεσβευτάς. Ne autem de quinquereme diutius ipse laboret, qua reuersos legatos esse Liuius ait, cum, qua ratione uenerint, non dixerit, is sciat uerba haec omnia esse Polybij. καὶ παραλαβόντες τῇ ῥωμαϊκῇ πεντήρει. T. CLAVDIVS Nero. § Vet. lib. & Cap. tab. Ti. Claudius. C. TERENTIVS Varro, Cn. Manlius. § Vet. lib. C. Mamilius. M. VALERIVS Falco. § Capitol. tabulae. Falto. M. SESTIO Sabino. § Vet. lib. M. Sextio Sabino.

bino. AN QVIA res in Etruria tenuerint.§ Vet.lib.Tenuerit. VTRVM Cn.Seruilius consul habuerit.§ C.Seruilius. Vet. lib. ut dixi. QVAESTIONES ex socijs coniurationibus principum habentem.§ Neminem futurum esse arbitror, qui non in interpretanda uoce illa Socijs laboret. & merito.est enim mendosissima,ego autem pro certo habeo,ex s. c.i. ex senatusconsulto, esse restituendum.me in hanc sententiam ducit similis erroris,cuius supra memini,obseruatio.Alijs socijs praefectum notantibus.pro alijs s. c. praefectum notantibus. Compendiosa enim scriptura huius uocis s.c.dici non potest quae portenta saepe pepererit.De sensu autem huius lectionis nemo est,qui dubitare possit. M.SERVILIVS, T.Claudius.§ Vet.lib. M.Seruilius, & Ti.Claudius.

239 CVM Syphace inconditae barbariae rege, qui statarios semilixas ducere exercitus solitus sit.§ Vet.li.Qui statarius semilixa ducere exercitum solitus sit.Ego, Qui statarium semilixam ducere exercitum.Nam statarius,& semilixa militibus magis congruunt,quam imperatori, & regi.Itaq. ubi de Hannibale loquitur,haec opponit.Ducere exercitũ aequalem stipendijs suis.i.qui tot stipendia confecerit, quot imperator,quem puerum militem factum esse dixit.Haec quaerenti Glareano. IAM Adrumentum peruenerat Hannibal.§ Vet.lib. Adrumetum.recte. Appianus enim Αδρύμητον,Polybius,& Stephanus Αδρύμητα edunt. ZAMA quinque dierum iter ab Carthagine abest.§ Sic Polybius. μετὰ δὲ τινας ἡμέρας ἀναζεύξας ἐκ τῶν περὶ τὸν ἀδρύμητα τόπων,προῆλθε,καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ ζάμαν,αὐτὴ δὲ ἐστὶ πόλις ἀπέχουσα καρχηδόνος ὡς πρὸς τὰς δύσεις ὁδὸν ἡμερῶν πέντε. TRADITOS eos tribunis militum.§ Vet.lib.Tribuno militum.nihil praestantius.sic enim Polyb.συστήσας αὐτοὺς χιλιάρχον ἐπέταξε πάντα καθαρῶς ὑποδεῖξαι τὰ κατὰ τὴν παρεμβολήν. Ex composito duces castra protulerunt.§ Vet. lib. Ambo ex composito duces. SCIPIO haud procul Nadagara urbe.§ Vet.lib. Nargara.Polybius πρὸς τὴν πόλιν μάργαρον.Hanc urbem Ptolemaeus nominat Ναργαράν. SI HOC ita datum fuerat.§ Huius orationis magna pars est apud Polybium.Incipit autem apud eum Hannibal ab ea sentẽtia.Optimum fuerat eam patribus nostris mentem datam ab dijs esse. HOC QVOQVE ludibrium fortunae casus ediderit.§ Nihil huic sententiae deest,contra quam putat Glareanus.Dictum est autem,ut illud. Tibi non in ultimis laudum hoc fuerit.

240 PROPTER eandem utilitatem tuebor eam, propter quam petij.§ Vet. lib. Peto. TERGIVERSANTEM in Africam traduxerim.§ Vet.lib.Attraxerim. FRVSTRA uerba pacata renũciant.§ Si ita legas,nullum sensum,aut certe non commodum elicias.In uet.lib.aliquot est. Frustra uerba tentata renunciant.Hinc ego ita:Frustra uerbis tentatam rem nunciant.i.de pace uerbis frustra agitatum referunt.Hannibal enim colloquium petierat Scipionis, quasi fretus eloquentia sua rem peracturus. Hanc lectionem tanto magis probo,quod subiungit ἀντίθετον.armis decernendum esse. AD HOC colloquium Hannibalis in secreto habitum,ac liberũ fingenti qua uelit flecti,ominatur,quibus quondam auspicijs patres eorum pugnauerint ad Aegates insulas, ea illis exeuntibus in aciem portendisse deos,adesse finem belli,ac laboris.§ Loci huius obscuritas,quae magna est,sola uerborum Interpunctione non leuatur solum,sed etiam tollitur.Quo modo autem sit interpungendus,intelligetur,si sensus ante fuerit perfractus.Scipio,inquit,suis militibus referebat Hispanias uictas,& recentia in Africa proelia,& confessionem hostium,pacem petentium,ad hoc colloquium Hannibalis in secreto habitum. ac, quoniam liberum est fingẽti quocumq. uelit oratione deduci,ominatur finem huius belli adesse,quod quibus auspicijs priore bello patres eorum pugnauerint ad Aegates insulam, ea illis hoc tempore in aciem exeuntibus portenderint.Ex quo intelligi potest,uerba illa,liberum fingenti qua uelit flecti, itẽ haec:quibus quondam auspicijs,usque ad,portendisse deos,duplici parenthesi esse includenda. Continent enim caussam,& cur ominaretur,& cur uictoriam ominaretur. Glareanus adeo a uero sensu abhorruit,ut uox illa,fingenti, ad Scipionem ne, an ad Hannibalem referretur, dubitarit. TVBAE, cornuaque ab Romanis cecinerunt.§ Polybius utrimque increpuisse ait.ἅμα τῷ πανταχόθεν τὰς σάλπιγγας καὶ τὰς βυκάνας ἀναβοῆσαι. & Appianus. Αννίβας μὲν σαλπίγγων κατάρξας, σκιπίων δὲ ἀντηχεῖν κελεύσας.

VT ELEPHANTI in suos sinistro maxime cornu uerterent,Mauros,ac Numidas.§ Aut ex uet.lib. Verterentur est legendum,aut,Verterent,pro uerterentur,accipiendum.Sic enim Polyb. τινὰ μὲν διαταραχθέντα τῶν θηρίων ὥρμησε παλύσσυτα κατὰ τῶν βεβοηθηκότων ἐν καρχηδονίοις νομάδων.

241 SED numero superior Romanus erat,& animo.§ Vet.lib.Sed & numero. VICTORES ad decem millia cecidere.§ Suspicor legendum,ad duo millia.Hanc enim edit summam Polybius,quem in reliquis etiam sequitur.ἔπεσον δὲ τῶν μὲν ῥωμαίων ὑπὲρ τοὺς χιλίους πεντακοσίους. Idem autem prope est, Supra mille quingentos,&,ad duo millia.Ita etiam Appianus. SIMVL primum ardorem hostium excipientes fatigarent.§ Vet.lib.Primum ardorem,atque impetum hostium. MISSO Laelio Romam cum uictoriae nuncio.§ Appianus. καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν αἰχμαλώτων ἔπεμπε,καὶ λαίλιον ἐξαγγέλλοντα περὶ νίκης ἐπὶ νεῶν. Glareanus Liuium hoc loco sui oblitum putat,quod Laelium Romam miserit uictoriam nunciaturum,cum paullo post tres legati mittantur. TVRMALIBVS primis in agmine aggressa Numidas leui certamine fudit.§ Vet.lib.Turmalibus primum agmen aggressa,Numidas. ET NAVES rostratas praeter decem triremes traderent.§ Polybius τὰ μακρὰ πλοῖα παραδοῦναι πάντα πλὴν δέκα τριηρῶν. Vertit hoc loco Liuius Naues longas, Rostratas,ut paullo post ait Naues longas, elephantos, perfugas,fugitiuos,captiuorum quattuor millia tradiderunt. OBSIDES centum arbitratu Scipionis

nis darent.ȝ Mallem,centum quinquaginta,ut ait Appianus. δώσετε ὑμῖν αὐτίκα ὅμηρα πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν παῖδας, οὓς ἂν αὐτὸς ἐπιλέξωμαι. Cur malim haec caussa est, quia libro XXXII, ita scribit. Petentibu Carthaginiensibus,ut si iam uideretur senatui,obsides sibi redderentur,centum redditi obsides. de ceteris in fide permanerent,spes facta. Quibus uerbis satis ostenditur plures quam centum esse traditos. Quam hoc loco Polybius centum tantum & ipse edit. ὁμήρους δοῦναι πίστεως χάριν ἑκατὸν, οὓς ἂν προγράψαι τῶν νέων ὁ στρατηγὸς τῶν ῥωμαίων μὴ νεωτέρους τεσσάρων καὶ δέκα ἐτῶν μηδὲ πρεσβυτέρους τριάκοντα. DOMVM ferre iussi.ȝ Vet.lib. Referre. INTER portus Cossanum,Loretanumque.ȝ Cossani meminit etiam lib.XXII.

DICTATORE dicto Cn.Seruilio Gemino.ȝ C.Seruilio scribe absque Gemino.ex uet.lib.& 242
dictatura eius Capitolina. ITAQVE cum praeter idus Martias ueteres magistratus abijssent.ȝ Procul dubio,pridie idus,legendum. Nam Idus Martiae sollemnes erant ineũdis magistratibus,prid. Idus abeundo.Compendiosa scriptura fefellit librarium, pr.Idus. LVDI Romani tertio instaurati.ȝ Vet.lib.aliquot. ter toti instaurati.optime. Sic enim loqui solitus est Liuius.ut libro XXIIX.Ludi Romani ter toti instaurati ab aedilibus curulibus.Item. Ludi plebeij semel toti instaurati ab aedilibus plebis.Item hoc libro. Ludi Romani diem unum,plebeij ter toti instaurati ab aedilibus.Et lib. XXXI. extremo. & lib.XXXIII primo. Totique ter instaurati. CEREALIA ludos.ȝ Vet.lib.Cereales ludos.non muto tamen uulgatam lectionem,nam in nummis aliquot argenteis, qui apud patrem tuũ sunt, ita legi.C.Memmius C.F.Quirinus Memmius aed.cerealia preimus fecit. ADIECIT Verminam etiam Syphacis filium.ȝ i.praeter id, quod de uictis bello Carthaginiensibus Laelius nunciauerat,adiecit ẽt Verminam uictum esse.Hoc ut dicerẽ,caussam Glareanus dedit. QVAE parua bene gestae rei accessio erat.ȝ Vet.li.Quae non parua bene gestae rei accessio fuerat. M.IVNIVS Poenus.ȝ Penus.ex Capit.tab. M.ACILIVS Glabrio.ȝ Hic post fit consul.& in consulatu Capitolino M'.Acilius uocatur. P.SCIPIONI id imperiũ decreuisse.Vet.li.Decresse. LEGIONES a Sextio praetore acciperet.ȝ Vet.li.a M. Sextio praetore. CONSVLI cum suis duabus item legionibus in Etruria prorogatũ imperium est.ȝ Vet.lib.In Etruriam. VT II consules.ȝ Vet.lib.Vt hi consules. HASDRVBAL erat,(Haedum cognomine populares uocabant.ȝ Recte Haedum. Nam Appianus etiam ἔριφον appellatum scribit.

DE PACE uti rogatae omnes tribus erant,iusserunt.ȝ Vet.lib.Vti rogassent.Ego uti rogas, ut 243
ante docui. ITA dimissi ab Roma.ȝ Vet.li.Ita dimissi Roma. INTER quos Q.Terentius Culleo senator fuit.ȝPlutarchus in Apohthegmatis non ante legatos de pace se auditurum esse Scipionem dixisse ait,quam Q.Terentium captiuũ dimisissent.Dimisso eo pacis condiciones Scipionẽ dixisse,Terentium porro secutum currum Scipionis pileatum esse. FINITVM est decimooctauo anno Cn.Cornelio,P.Aelio Paeto consulibus.ȝ Antea legebatur,decimoseptimo, atq. ita est in omnibus ueteribus libris.Quod quia corruptum esse credidit,correxit Glareanus,& decimooctauo fecit.Est tamen sciendum decimoseptimo recte habere.Nam cum inquit Liuius, bellum finitum est XVII annos postquam coeptum est,decimooctauo intelligit,uerum annum primum non numerat.sic autem etiam alibi. Annis ante XL pax cum Carthaginiensibus facta est.Item.Tres & sexaginta anni sunt a primo Punico ad secundum bellum finitum.neq. enim alter extremorum annorum in hoc loquendi genere comprehenditur.At cum inquit in hoc eodem libro:Patre,& patruo ex seruitute post sextum decimum annum receptis.& paullo post.Hannibalem post sextum decimum annum ex Italia decessisse, ambos extremos annos numerat.Pater enim Seruilij captus est anno DXXXII,receptus anno DXLVII. Hannibal uenit in Italiam anno DXXXII,discessit anno DXLVII. HVNC regem in triumpho ductum Polybius haudquaquam spernendus auctor tradit.ȝ Verba quibus hoc tradit Polyb,sunt in li.XVI. eiusmodi.ὁ δὲ σύφαξ ὁ τῶν μασαισυλίων βασιλεὺς ἤχθη τότε διὰ τῆς πόλεως ἐν τῷ θριάμβῳ μετὰ τῶν αἰχμαλώτων. ὃς καὶ μετά τινα χρόνον ἐν τῇ φυλακῇ τὸν βίον μετήλλαξε.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXXI

CAVSSAE feruntur hae.ȝ Vet.li.Referuntur. In sacrarium Cereris cum alijs pluribus suis intrauerunt.ȝ cum alijs popularibus suis,legendum est. AD uindicandum illos.ȝ Vet.li.Ad uindicandos illos. QVINGENTESIMO quadragesimo anno ab urbe condita.ȝ Restituendum est, ut post ostendam.Quingentesimo,& quinquagesimo.

IN . LIBRVM . XXXI

QVAM occuparint quadringenti LXXXIIX.anni a condita urbe ad Ap.Claudium consulem.ȝ In ueteribus libris est,LXXIIX.anni.mendose illud quidem,sed ita tamen,ut uerae lectionis uestigia appareant.est enim V in X uertendum,& duo II in,V.ita ut legas LXXXVI.siquidem Ap.Claudius anno ab ur. cond.CDLXXXVI consul fuit.quemadmodum ex Liuij sententia in Chronologia ostendemus.quem numerum deprauauit(ut solet)Glareanus.. CLARITATE regum antiquorum.ȝ Vet. li. Sed claritate.

Qvo multa quondam Europae, maiorem partem Asiae obtinuerant.} Vet.lib.Maioremque.

244 C. Appivm praefectum.} Vet.lib.Cn.A.Popium.Ego C.Oppium.Oppius enim gentis nomē est, Appius praenomen. Ipse eodem aperto itinere per montes duxit.} Vet.lib.Per medios montes. Qvi ductu atque auspicio proconsulis Scipionis.} In ueteribus libris est fere, Proconsulis Scipionis, pro P.Scipionis, idque non hoc loco solum, sed passim. Itaque P.Scipionis restitue.

P.Aelio consulum comitia habente.} Vet.lib.Consularia comitia. placet tamen, ut legatur, P. Aelio consule comitia habente cōsules facti. Sic.n.alias. Aedilibvs Curulibus L.Valerio Flacco, & T.Quinctio Flaminio.} Restituo L.Quinctio Flaminino. Lucio, quia T.Quinctius numquā aedilitatem cepisse post a Liuio, & a Plutarcho traditur. Flaminino, ex Capitolinis tabulis, & ex ratione cognominum. ut enim a Censore Censorinus, ab Augure Augurinus, sic a Flamine Flamininus orta cognomina sunt. Qvod ex Africa proconsul Scipio miserat.} P. Scipio. ut dixi. alioquin Scipio proconsul dixisset. Anno quingentesimo quadragesimoquarto ab urbe condita.} Vet.lib.Anno quingentesimo quadragesimo. Placuit autem Glareano, ut legeretur, quingentesimo quinquagesimoquarto. Quod pro quadragesimo, restituat, quinquagesimo, laudo; quod addat, quarto, non possum non improbare. Cur ita sentiam, caussa exstabit in Chronologiae Scholijs. Porro autem non quingentesimo quinquagesimo, sed quingesimo quinquagesimo, legendum arbitror. Hac in re ducem sequor Priscianum, qui libro de Numeris quingesimum, pro quingentesimo dictum esse scribit a Liuio libro ab urbe condita XXXI. Nisi quid in Romanis auxilij foret.} Vet. lib. Nisi quid Romani auxilij foret.

245 Precationi annuisse deos haruspices respondere.} Vet.lib. Precationem admisisse deos. Quod probo. Etenim in eodem genere li. IV. sic. Vt ab auguribus, simul aues rite admisissent, ex composito tolleretur signum. Praetores exinde sortiti sunt, Cn.Sergius Plancus urbanam.} Vet.li.Prouincias praetores exinde sortiti sunt. L.Fvrivs Purpurio.} Purpureo.ex Capitolino eius consulatu. Q.Baebivs.} Baebius.Capitolini, & Graeci scriptores. nummique argentei. Sicvt expugnando Sagunto Hannibalem passi simus.} Vet.lib.Sumus.

Proconsvl Scipio ex Africa deportasset.} P Scipio. ut dixi. M. Valerio Falconi.} Faltoni. Capitol.tabulae. In sardiniam transijceret, quoque de exercitu.} Vet.li. Atque de exercitu. Excitis Sallyis, Iluatibusque, & ceteris Ligusticis populis.} Ligustinis, habent, lib. uet. & Graeci λιγυστίνους edunt. Iluates Ligures etiam alibi nominat, ut lib. XXXII. Inde in Ligustinos Iluates legiones ductae. non sunt autem Iluates qui Iluam insulam colunt, ut putat Glareanus. Quod ex his uerbis Liuij cognoscitur. lib. XXXII. Et iam omnia eis Padum praeter Gallorum Boios, Iluates Ligurum, sub ditione erant. Nvnciosqve mitterent ad populum R. L. Furius Purpureo tum prouinciae praeerat.} Satis constat, legendum esse, ad praetorem R. quo de mendi genere supra etiam dictum est. praetorem autem intelligit, L.Furium Purpureonem. Avgeri hostium animos.} Vet. lib. Augere. Quod placet. quia dixit. obiicere.

246 Trientivs, Tabuliusq. is ager, quia pro tertia parte pecuniae datus erat appellatus.} In lege uetere agraria aere impressa legi agrum, qui in Trientabuleis dicitur. ex quo conijcio legendum esse, Trientabulius. Lex autem est post Gracchorum tempora lata, & scripta.

C. clavdivs Cento.} Centho. ex Capit. lapid. Commemoratio erat beneficiorum primum in ciuitatem suam.} Vet.lib. Ciuitatem sociam. Recte. loquitur enim Attalus. atque Athenas ciuitatem sociam appellat. Adhortatio. capessendum bellum.} Vet. lib. Adhortatio capessendi belli. Rhodii Ceam ab Aegina.} Vet. lib. Rhodii cum iam ab Aegina. Item, Rhodij etiam ab Aegina. Hinc ego. Rhodij Ciam ab Aegina. Insula autem est Cia opposita Euboeae, Ptolemeo auctore. Classe tradita Heraclidi.} De Heraclide hoc Philippi praefecto pluribus uerbis scribit Polyb.lib. XIII. Elevnta.} Elaeunta scribendum est. Est autem Elaeus cum proximis opidis ad Hellespontum in Chersoneso. Alopeconesus autem insula est, Plinio auctore.

Legatos ad regem de condicionibus tradendae urbis miserunt.} Legatorum nomina praetermisit, quae sunt apud Polybium lib. XVI. πέμψαντες πρεσβευτὰς Ἰφιάδην καὶ Παντάγνωτον ἐκέλευον παραλαμβάνειν τὸν Φίλιππον τὴν πόλιν. Principes, quibus atrocior pars facinoris delegata erat.} Nomina eorum edit Polybius Glaucidem, & Theognetum. Est enim in tota hac Abydi expugnatione explicanda, aliquanto, quam Liuius, uberior. Ex ijs legatis Romanis, qui Alexandriam missi erant, M. Aemilius duorum consensu, minimus natu.} Suspicor legendum esse, Ex tribus legatis. primum quia tres antea nominauit huius libri initio. Interim ad Ptolemaeum Aegypti regem legati tres missi, C. Claudius Nero, M. Aemilius Lepidus, P. Sempronius Tuditanus. deinde, quia, ait, Duorum consensu, & Minimus natu. postremo, quia nihil tam facile est, quam ex III, i. tribus facere, IIS. Sic enim apud Velleium ex VII, factum est VTI. Verba eius sunt libro secundo. Notetur Domitiae familiae peculiaris quaedā, & ut clarissima, ita artata numero felicitas. VII ante hunc nobilissimae simplicitatis iuuenem Cn. Domitium fuere singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum, sacerdotiaque, ad triumphi autem omnes paene peruenerunt insignia. Vulgo enim legitur, VTI ante hunc. Ita autem restituendum esse, docet Suet. in principio Neronis, ubi de Domitijs agit. Nvm Abydeni quoque,

quoque,inquit,ultro tibi intulerunt arma.§ Vberius respondet apud Polybium Aemilius. nam ultra Abydenos Athenienses quoque,& Cianos nominat a Philippo uexatos. inquit autem ita. μεσολαβήσας ὁ μάρκος ἤρετο. τίδε ἀθηναῖοι,τίδε κιανοὶ,τίδε νῦν ἀβυδηνοὶ,καὶ τούτων τις,ἔφη,σοὶ πρότερος ἐπέβαλε τὰς χεῖρας.

AETAS, inquit,& forma,& super omnia Romanum nomen te ferociorem facit. ego autem primum uelim uos foederum memores seruare mecum pacem,si bello lacessitis,mihi quoque in animo est facere,ut regnum Macedonum, nomenque, haud minus, quam Romanum nobile bello sentiatis.§ Placet quemadmodum haec graece dixerit Polybius demonstrare, ut libertas in uertendo Liuij patefiat. ὁ δὲ βασιλεὺς διαπορήσας κατὰ τρεῖς τρόπους ἔφησεν αὐτῷ συγγνώμην ἔχειν ὑπερηφάνως ὁμιλοῦντι. πρῶτον μὲν ὅτι νέος ἐστὶ,καὶ πραγμάτων ἄπειρος,δεύτερον ὅτι κάλλιστος ὑπάρχει τῶν καθ' αὑτῶν(καὶ γὰρ ἦν τοῦτο κατὰ τὴν ἀλήθειαν)μάλιστα μὲν ἀξιῶ ῥωμαίους,ἔφη,μὴ παραβαίνειν τὰς συνθήκας μηδὲ πολεμεῖν ἡμῖν ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ποιῶσιν, ἀμυνούμεθα γενναίως παρακαλέσαντες τοὺς θεούς.Intelligẽdum est autem apud Polybium tertiã caussam desiderari,quae est apud Liuium.Super omnia Romanum nomẽ.Quod autem ait.Si bello lacessitis,Veteres libri habent,Lacesseritis.quod placet.Polybius enim,ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ποιῶσιν,ait. PVGNANTES mortem occubuissent.§ Vet.lib.Morte. SEQVE ipsi per omnes uias leti interficerent.§ Vet.lib.habent,Laeti. Quod tamen non probo.Intelligendum est enim Abydenos quacumque ratione sibi mortem consciuisse.Quod declarat Polybius,cum alios se ferro,alios laqueo uita spoliasse ait, itemque alios se in ignem cõiecisse, alios se e tectis,alios in puteos praecipites dedisse.

INDE in Numidiam ad res profecti legati.§ Vet.lib. Ad Regem. Massanissam autem intelligit. 247

PROCONSVLEM illum Hispaniam prouincia non consulem, aut praetorem obtinuisse. § Vet.lib. Pro consule. Quem autem appellet Pro consule, exposuit, cum dixit. Exemplum a maioribus non accepisse,ut qui neque dictator,neque consul,neque praetor res gessisset, triumpharet.Quod de Scipione dixit lib.XXIIX, sine magistratu. inquit enim, Quia neminem ad eam diem triumphasse, qui sine magistratu res gessisset, constabat. ex quo intelligi potest, eum, qui pro consule est,esse quidem cum imperio,sed sine magistratu.Nunc autem proconsule accipiamus,non qualis P. Scipio, aut T.Quinctius,qui prorogato ultra cõsulatus annum imperio bellum Africanum, & Macedonicum pro consule confecerunt,& pro consule triumpharunt,sed qualis multis post annis aduersus Mithridatem Cn.Pompeius extra ordinem missus est,cum neque praetor,neque consul eam prouinciam cõtra exempla maiorum adeptus esset. T.Sempronio Longo.§ Ti.Sempronio.ex consulatu huius Capitolino. Nam post cum Africano consul fuit. CN.Lectorium.§ Laetorium.ut supra saepius admonuimus.

AEDEMQVE deo Ioui uouit,si eo die hostes fudisset.§ Vox, Deo, mendosa est. Quis enim de Ioue,quin deus sit,dubitare potest? siquid Ioui addi solet. Epithetum aliquod additur.ut Statori, Victori,Tonanti.& quae eiusmodi multa ei affícta sunt.Ego igitur ita legendum puto.Aedesque duas Ioui uouit.Loquitur de L.Furio praetore cum Boijs Gallis pugnãte,a quo praetore aedes duas Ioui bello Gallico,tertiam ab eodem consule uotas esse post ait.De una scribit libro XXXV,anno DLVI. In Insula Iouis aedẽ C.Seruilius duumuir dedicauit.uota erat sex annis ante Gallico bello ab L.Furio Purpureone praetore.De duabus alteris post libro eodem anno DLIIX. Aedes duae Ioui eo anno in Capitolio dedicatae sunt.Vouerat L.Furius Purpureo praetor Gallico bello unam, alteram consul. dedicauit Q.Marcius Ralla duumuir.

CYNOSARGES(templum Herculis,gymnasiumque,& lucus erat circumiectus. § De hoc templo 248
sic Suidas.Κυνόσαργες τόπος τὶς ἐστὶ παρ' ἀθηναίοις,καὶ ἱερὸν ἡρακλέους κατ' αἰτίαν τοιαύτην. Δίδυμος ἀθηναῖος ἔθυεν ἐν τῇ ἑστίᾳ εἶτα κύων λευκὸς παρὼν ἥρπασε τὸ ἱερεῖον,καὶ ἀπελθὼν εἰς τινὰ τόπον ἀπέθετο. ὁ δὲ περιδεὴς ἦν,ἔχρησε δὲ αὐτῷ ὁ θεὸς,ὅτι εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον οὗ τὸ ἱερεῖον ἀπέθετο ἡρακλέους βωμὸν ὀφείλει ἱδρύσασθαι, ὅθεν ἐκλήθη κυνόσαργες. Ex his uerbis apparet cur & Cynosarges hic locus dictus sit, & cur Herculi potissimũ consecratus sit. At Stephanus.Κυνόσαργες γυμνάσιον ἐν τῇ ἀττικῇ,καὶ δῆμος. CONSVL Sulpicius eo tempore inter Apolloniam,& Dyrrhachiũ ad Apsum flumẽ habebat castra.§ Hoc sic Plutarchus in Quinctio. καὶ τὸν πρότερον ἀνδρῶν μετὰ τῆς δυνάμεως ἀντιστρατοπεδεύοντα τῷ φιλίππῳ τὰς περὶ τὸν ἄψον ποταμὸν ἐμβολὰς, καὶ τὰ στενὰ φυλάττοντι. T.APVSTIVM legatum.§ L. Apustium, reponendum. Sic enim alibi saepe eum uocat Liuius. ILION(nomen propter alteram in Asia urbem, quam opidum notius. § Huius nominis quinque opida fuisse tradit Stephanus, quorum tertium in Macedonia fuerit. ANGVSTIAS, quae ad Pelagoniam sunt.§ Pelagonia pars est Macedoniae non longe a regione Dassaritiorum.

SCIATHVM,& Peparethum haud ignobiles urbes § Insulae sunt in Aegeo pelago.

EODEM Eleusinae Cereris templum,eodem Piraei Iouem.§ Eleusinae scribendum,ut sit auferen 249
di casus.sequitur enim Pireaei. EADEM Chios, Abydenos, Aeneos. § Nominat gentes a Philippo paullo ante bello uexatas,inter quas Chij non fuerunt,uerũ,ut supra dixi,Ciani.Itaque legatus Romanus obijcit Philippo Athenienses,Cianos,& Abydenos.Atque Liuius lib.XXXIII.ait.De Cianorũ libertate Quinctius Prusiae Bithyniorum regi scriberet,quid senatui,& decem legatis placuisset.Quare hoc etiam loco pro Chios,Cianos,est reponendum. AN bello persecuti.§ Vet.lib. An non bello persecuti. QVO indignius esset.§ Vet.lib.Quod indignius esset. PRAEFECIT Heraclidam.§ Vet.lib.Heraclidem. DASSARETIORVM.§ Dassaritiorum.ex Stephano,& Eustathio. AD Lingum statiua posuit prope flumen Beuum inde frumentatum circa horrea Dassaretiorum mittebat.§

Pro Lingo reponendum censet Glareanus Lychnidum, pro Beuo Haliacmona, scilicet quia nusquam haec nomina legerit, at illa in Dassaritijs legerit. Ego contra, pro Lingo, Lycum repono, pro Haliacmone, Beum defendo. Lycum habent libri ueteres, & Plutarchus in Quinctio, ubi huius rei meminit. ἦσαν μὲν οὖν οἱ τὸν τίτον ἄγειν κύκλῳ διὰ τῆς δασσαρήτιδος κατὰ λύκον δύσπορον ὁδὸν καὶ ῥαδίαν ἐπιχειροῦντες. de Beuo fluuio sic Stephanus. βέβη πόλις μακεδονίας, καὶ πρὸς αὐτῇ βέβος ποταμός.

250 Triballos (Illyriorum id, sicut alio loco diximus, est genus) & Cretenses trecentos. § Vet. libri habent Trallas, quam uocem qui ignorarunt, Triballos fecerunt. Sunt autem Tralles Illyrici, ut ait Stephanus, populi. his uerbis. τραλλία μοῖρα τῆς ἰλλυρίας. λέγονται καὶ τράλλοι, καὶ τράλλεις παρὰ θεοπόμπῳ. Itaque libro XXXIIX in auxilijs Antiochi numerandis coniungit etiã Liuius Trallas, & Cretenses, ut hoc loco. cum ait. Tum leuis armatura trium millium pari ferme numero, pars Cretẽses, pars Tralles.

251 Stuberam deinde petit. § Suspectum nomen hoc habet Glareanus. ut cetera nomina, quae sequuntur. esse autem opidum illyriorum, apparet ex uerbis Liuij lib. XLIII. cum ait: Perseus ratus si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem in societatem perlici posse, cum decẽ millibus peditum Stuberam uenit. Meminit eius etiam Strabo lib. VII. ad Erigonem flumẽ. & Suidas. & στοβῆραν uocant. Inde ad Pluinam est progressus. § Pluinae nemo meminit. Pellinae omnes. Itaque Pellinam restituo, auctore maxime Arriano, qui libro primo ita scribit. ἄγων δὴ παρὰ τὴν ἐορδαίαν τε καὶ τὴν ἐλυμιῶτιν, καὶ παρὰ τὰ τῆς συμφαίας, καὶ παρυαίας ἄκρα, ἑβδομαῖος ἀφικνεῖται ἐς πελλίνην τῆς θετταλίας. Pelinnam item statuit Stephanus in Phtiotide in Thessalia. Ad Bruannam statiua habuisset. § Strabo lib. VII. ut Stuberae, sic Bryanij meminit opidorum ad Erigonem flumen. Quamquam Stephanus ait Βρυάνιον esse opidum Thesprotiae. Erigonum incolae uocant. § Ex Strabonis lib. VII. & Arriani primo, Erigonen legendum. Quamquam Ptolemaeus Ερίγωνον uocat. Erdvaeam petituros. § Polybius lib. XVII. satis indicat Heordaeam esse legendum, ubi uerba T. Quinctij, quibus ad Cynoscephalas pugnaturus milites accendit, exponit. Ea sunt haec. οὐχ' οὗτοι μακεδόνες εἰσὶν, οὓς ὑμεῖς προκατέχοντας ἐν μακεδονίᾳ τὰς εἰς τὴν ἐορδαίαν ὑπερβολὰς ἐκ τοῦ προφανοῦς μετὰ σουλπικίου βιασάμενοι πρὸς τόπους ὑπερδεξίους ἐξεβάλετε πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτείναντες; & Stephanus. Εορδαῖαι δύο χῶραι μυγδονίας. & Plinius in Macedonia Heordensium. & Arrianus li. primo meminit ἐορδαίας. In Elimeam se recepit. § Stephanus hanc urbem Ελίμειαν. Ptolemaeus ἐλίμαν uocant. Arrianus lib. primo agrum eius ἐλυμιῶτιν nominat. Ab Celetro in Dassaretios processit, urbemque Pelium ui cepit. § Pelium duplex tradit Stephanus, unum in Thessalia, alterum in Illyrio. Nunc de Pelio Illyrico intelligendum est. Nam Dassaritios inter Illyrios nominat Appianus in Illyrico. Boeben paludem. § Stephanus βοίβη λίμνη ἐν μακεδονίᾳ. Perroebiam. § Perraebiam scribendum. ita enim Graeci. pars Thessaliae est. Steph. Cyretias. § χυρετίας statuit Ptolemaeus inter Estiotas Thessaliae populos.

Gomphos petendi. § Opidum est Thessaliae. Stephanus. Athamania. § Alij Illyrij, alij Thessaliae partem esse Athamaniam tradunt. Stephanus. Malea superata circa Scyllaeum agri Hermionici. § Malia, & Scyllaeum promontoria. Hermione opidum est, omnia Peloponnesi. Stephanus, Strabo, Plinius, alij.

252 Delivm Boeotiae. § Seph. Δήλιον πολίχνιον βοιωτίας ἐν τανάγρᾳ, καὶ ἱερὸν ἀπόλλωνος. Ab Andro Cythnum trãsiecerũt. § Has insulas supra Philippi teneri praesidio dixit, propterea nunc a Romanis uexantur. Ad Prasias (continentis Atticae is locus est. § Idcirco ita ait, quia (ut ait Stephanus) alterum huius nominis opidulum est in Peloponneso. πρασίαι δῆμος ἀθήνῃσι πανδιονίδος φυλῆς. ἔστι καὶ λακωνικὸν πολύχνιον. Glareanus temere Phalassiam emendat. Isseorvm lembi. § Issa una est opidum in Lesbo insula, altera ipsa est insula ad Illyrium. de qua Polybius lib. II. & Steph. De qua nunc Liuius.

Icvm peruenere. § Icus insula una ex Cycladibus Euboeae adhaerens. Stephanus. Inde Casandream petentes primo ad Mendim maritimum eius ciuitatis uicum. § Stephanus. κασάνδρεια πόλις μακεδονίας πρὸς τῇ θρᾴκῃ. Item. μένδη πόλις θρᾴκης. ἀπολλόδωρος μένδιν αὐτὴν φησίν. Canastrvm Pallenes trãsiecere. inde superato Toronae promontorio. § Canastrũ promontorium, reliqua opida Thraciae sunt. itemque qui sequitur, Acanthus. Stephanus. Sinvm Maliacum. § μαλιακὸν κόλπον Graeci appellant. Heracleam uenit. § Innumerae sunt huius nominis urbes. Haec in Thessalia ad sinũ Maliacum est. Larissamqve non illam in Thessalia nobilem urbem, sed alteram, quam Cremasten uocant. § Ptolemaeus, & Stephanus κρεμαστὴν λάρισαν hanc Pelasgiorum esse tradunt.

253 Qvos consul in Africa uouerat. § Consul hic accipiendum est pro eo, qui consulari prorogato imperio esset. siquidem numquam consul in Africam uenit Scipio. C. Terentivs Varro, T. Quinctius Flaminius, P. Cornelius Cn. F. Scipio ij colonos Venusiam adscripserunt. § Flamininus, ut dixi, scribendum est. Item uet. lib. habent: Hi colonos. pro Venusia Plutarchus edit in Quinctio Narniam, & Cosam. διὸ καὶ πεμπομένων ἀποίκων εἰς δύο πόλεις ναρνείαν τε καὶ κώσαν ὁ τίτος ἄρχων ᾑρέθη, καὶ οἰκιστήρ. De quibus post Liuius. Non id, quod animis praeceperat, questus est. § Vet. lib. Praeceperãt, i. Romani. Vt virtvtes rerum gestarum eius, cui tantus honos haberetur, publice uiderentur. § Vet. li. Videret. Ceterum uox, Virtutes, ineptum continet sensum. Itaque, pro certo habeo, Veritas, esse reponendum, & pro Videret Videretur esse legendum. Instituisse enim maiores suos ait, ut legati, tribuni militum, centuriones, milites denique tiumpho adessent, ut ueritas rerum gestarum eius, cui

tantus

tantus honos haberetur, publice uideretur. Itaque subdit. Neminem huic triumpho affuisse, quem percunctari senatus potuerit, quid ueri praetor, uanique referret. & lib. xxxv. Nisi quod aut praetores ex prouincijs scriberent, aut legati renunciarent, nihil ratum haberi debere. C. BAEBIVS Pamphilus.} Cn. Baebius Tamphilus, ex consulatu eius Capitolino. M. ACILIVS Glabrio.} M'. Acilius, ex consulatu eius Capitolino. COMITIIS aediles curules creati sunt forte ambo, qui statim accipere magistratum non possent.} Occipere legendum est, quod est idem, atque inire. Sic enim lib. XLI. Collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creauit. & lib. XXIII. Creatur Marcellus, qui extemplo magistratum occiperet. NAM C. Cornelius absens creatus erat, cum Hispaniam prouinciam obtineret.} Multa affert hoc loco Glareanus, ut probet, aut huic libro partem deesse, aut Liuium parum in scribendo uigilantem fuisse. quae quia tota re diligenter inspecta uana esse animaduertimus, ne quis in errorem ab eo impellatur, operaepretium me facturum esse duxi, si qui per haec tempora in Hispania cum imperio deinceps fuerint ex Liuij sententia exposuero.

Anno DXXXI.

P. Cornelius Scipio cos. Hispaniam sortitus est. ut ait Liuius lib. XXI. Cornelio Hispania, Sempronio Africa cum Sicilia euenit.

Eodem anno Cn. Cornelius Scipio Publij frater in Hispaniam uenit. ait. n. Ne tamen nuda auxilijs Romanis Hispania esset, quam prouinciam sortitus erat, Cn. Scipionem fratrem cum maxima parte copiarum aduersus Hasdrubalem misit.

Anno DXXXIII.

P. Scipio in Hispaniam uenit prorogato post consulatum imperio.

Anno DXXXIIX.

Ambo fratres interfecti sunt. ut Liuius lib. XXV. Anno sexto postquam in Hispaniam uenerat Cn. Scipio unde trigesimo die post fratris mortem est interfectus.

Anno DXXXIX.

P. Scipio P. F. qui post Africanus dictus est cum imperio extra ordinem proconsul missus est in Hispaniam, M. Iunius Silanus propr. ei ad res gerendas adiutor datus.

Anno DXLIV.

P. Scipio L. Lentulo & L. Manlio Acidino prouincia tradita Romam redit, & quia sine magistratu res gesserat triumphum non impetrat. Liu. lib. XXIIX.

Anno DL.

L. Lentulus proconsul rediēs ex Hispania ob res bene per multos annos gestas, quia sine magistratu eas gesserat, triumphare non potest, permissum est, ut ouans urbem iniret. Haec cum scripserit Liuius libro XXXI, dum anni DL. res gestas exponit, tamen in eodem libro post subdit, ita. Eodem anno P. Cornelius Cethegus, qui proconsul Hispaniam obtinebat, magnum hostium exercitum in agro Sedetano fudit. & paullo post ita. Comitijs aediles curules creati sunt forte ambo, qui statim occipere magistratum non possent. Nam P. Cornelius Cethegus absens creatus erat, cum Hispaniam obtineret prouinciam. Et paullo post. Et de altero aedile plebiscitum est factum, rogantibus tribunis, quos duos in Hispaniā cū imperio ad exercitus ire iuberent, ut P. Cornelius aedilis curulis ad magistratum gerendū ueniret, & L. Manlius Acidinus de prouincia decederet multos post annos. Plebes Cn. Cornelio Lentulo, & L. Stertinio proconsulibus imperiū esse in Hispania iussit. Ex his uerbis intelligi potest, L. Cornelio Lentulo, qui ouans ingressus est, P. Cornelium Cethegum, C. autem Cethego Cn. Corneliū Lentulum in citeriore Hispania succesisse, L. autē Manlio Acidino post multos annos L. Stertinium in ulteriore.

Anno DLIII.

Sex praetores creati sunt. i. cum quattuor ante crearentur, bini additi sunt, quorum alter citeriorem, alter ulteriorem Hispaniam sortiretur. M. Heluius L. Stertinio, Cn. Sempronius Tuditanus Cn. Lentulo suffectus est. atque ita deinde praetores quotannis in Hispaniam missi sunt, nisi cum prouincia grauiore forte uexata bello consulare imperium desiderauit.

Anno DLIV.

Cn. Cornelius Lentulus, qui proconsul obtinuit Hispaniam, ante Cn. Sempronium Tuditanum ouans urbem inijt. L. Stertinius ne triumphi quidem spem tentauit. lib. XXXIII.

IN. LIBRVM. XXXII

C. BEBIO Ariminum.} Cn. Baebio. ut dixi. SVCCEDERET in Gallia.} Vet. lib. in Galliam.

CONCESSVM ut Signiam, & Ferentinum transirent. Hoc anno, qui est ab urbe cond. CLI, concessum esse ait, ut obsides Carthaginiensium Signiam transferrentur Norba. at sequenti anno hoc eodem in libro ait. Carthaginiensium obsides Setiae custodiebantur. Puto ergo hoc loco Setiē pro Signia reponendum. nam de Setia propter seditionem in eo opido propter obsides excitatam, dubitari non potest. De Signia non ita certa historia est. L. MARTIO Septimio.} Vet. lib. L. Marcio Septimo. ut ante dixi. QVOD Narniensibus datum erat, ut colonorum numerus augeretur, id Cossani

petentes non impetrauerunt.§ Plutarchus utramque deductam coloniam a T.Quinctio tradit.ut ante dixi.De Cossanis sequenti anno perfectum scribit Liuius,uerum non a Quinctio.

254 Thaumacos.§ Thaumacia opidum ad Sinum Maliacum.Stepha.& ceteri. Faucibus imminentes,quam Coelen uocant.§ Vet.lib.Quas Coelen. Simul qui redderent Achaeis Orchomenon,& Heream,& Triphyliam,Eleis Alipheran contendentibus , numquam eam urbem fuisse ex Triphylia, sed sibi debere restitui,quia una esset &c.§ Achaei Philippi, Elei Romanorum foederi erant adscripti,ut libro xxix tradidit.Itaque absurdum est dictu,Eleos a Philippo Alipheram contendisse.Hac ego ratione ductus pro,Eleis,restituẽdum puto,Illis,ut item Achaeos intelligamus,hoc sensu.cum fidem sociorum suorum suspectam haberet Philippus,misit in Achaiam legatos, qui iusiurandum exigerent,& Achaeis Orchomenon,& Heraeam,& Triphyliam redderent. Illis Alipheram postulantibus,responderi iussit,numquã eam urbem ad Triphyliã attinuisse. propterea q.nõ Achaeis,sed sibi ipsi restituendam esse, quod una esset ex ijs, quae ad condendam Megalopolim ex concilio Arcadum contributae forent.Rem autem ita esse ostendit,cum addit.Et cum Achaeis quidem per haec societatẽ firmabat.Hanc eandem sententiam edidit etiam lib.xxiix.Reddidit(inquit) Achaeis Heraeam,& Triphyliam.Alipheram autem Megalopolitis,quod suorum ius esse finium satis probabant, restituit. Vt mirer,cum satis aperte rem eo loco expresserit,cur eandem hoc etiam in loco iterauerit.

Per Epirum ad occupandas,quae ad Antigoniam fauces sunt(Sthena uocant Graeci.§ Antigoniã'oẽs in Epiro tradunt.Stena,aũt scribendũ est.Plutar.in Quincto . καὶ τὰ στενὰ φυλάττοντι πολὺν ἤδη χρόνον.

Per Charopum Epirotem.§ Plutarchus in Quinct.τὸν χάροπα uocat. itemque is qui de uiris illustribus scripsit,ueteres lib.habent etiam Charopem. Vere primo in continentẽ trabeatus ad hostẽ ducere pergit.§ Vox Trabeatus prodigij similis est.Vet.lib.Tralatus.Quod placet. ut sit e Corcyra in continentem.i.in Epirum cum transtulisset sese.paullo post.Corcyram transuectus. Senatum sine ullius nota legebant.§ Vet.lib.Legerunt.recte.Sequitur enim,locarunt. Portoria uenalicium.§ Vet.lib.Venalium. M. Porcio Lecca.§ Laeca. ex uetustis argenteis nummis. C. Baebius Pamphilus.§ Cn.Baebius Tamphilus.ut supra. M. Fulvium,& M.Curium tribunos plebis § M'.Curium.lego,ex Plutarcho in Quinctio.τῶν δὲ περὶ φούλβιον καὶ μάνιον δημάρχων ἐνισταμένων. quamquam uulgo mendose legitur μάλλιον, pro μάνιον.ut saepe alias.Manius certe praenomen Curijs familiarissimum est.

Iam aedilitatem,praeturamque fastidiri.§ Plutarchus Quinctium ad consulatum peruenisse ait nõ aedilitate solum,& praetura,sed etiam tribunatu plebis omissis.neq; intelligit Quinctiũ quia patricius erat,tribunatum plebis ne petere quidem per leges potuisse.propterea de eo nihil Liuius.ille autem ita. τὰς διὰ μέσου καὶ συνήθεις τοῖς νέοις ἀρχὰς ὑπερβάντα δημαρχίαν, καὶ στρατηγίαν, καὶ ἀγορανομίαν. Idem in Apophtheg. Ser. Sulpicius, & L.Galba pontifices.§Lege.Ser.& C.Sulpicij Galbae pontifices.Seruius creatus pontifex fuerat an.cdlvii.Caius uero cdliix.

255 Forum, & aedes Iouis Lanuuij § Vet.lib. Lauinij. Per Dassaretios potius,Lingumque.§ Per Dassaritios potius,Lycumque,ut supra ostendi ex Plutarcho, & uet.lib. Quae ciuitates liberandae essent, Thessalos primos omnium nominauit consul.§ Vet. lib. Thessalonicam primam omnium. Pro his ordo,& militaris disciplina, & genus armorum erat aptum urgendis regijs.§ In uet.lib.aliquot.aptum proelium iungendis,in alijs,proelium gerendum.ego , aptum proelium gerentibus.Nam duas illas uoces,urgendis regijs,quas intulit Gelenius,ne ipse quidem certas habet, uerum asterisco notandum locum censet. Quattuor millia inde lecta peditum, & trecentos equites tribuno militum tradit.§ Hoc sic Plutar.in Quinctio.ἐκπέμπει χιλίαρχον ἓν πεζοὺς ἔχοντα τετρακισχιλίους, καὶ ἱππεῖς τριακοσίους. Non plus duobus millibus hominum omissis.§ Plutarchus sic. ἔπεσον δὲ δισχιλίων οὐ πλείους. Rex primo die ad castra Pyrrhi peruenit.locus,quem ita uocant,est in Triphylia terrae Melotidos.inde postero die ingenti itinere agminis(& metus urgebat)in montẽ Lingon perrexit. Ipsi montes Epiri sunt interiecti Macedoniae Thessaliaeque.§ Pyrrhi castra locum esse celeberrimum non longe a Lacedaemone constat inter omnes. Nam & ipse lib.xxxv. ita ait. Et Nabis recepto Gytheo cũ expedito exercitu inde profectus,cum praeter Lacedaemonem raptim duxisset, Pyrrhi(quae uocãt) castra occupauit,& Polybius lib.v.ubi de alio Philippi bello ait ita.ὁ δὲ φίλιππος τῇ μὲν πρώτῃ κατεστρατοπέδευσε περὶ τὰς ἀμύκλας αἱ δὲ ἀμύκλαι καλούμεναι τόπος ἐστὶ τῆς λακωνικῆς χώρας.ἀπέχει δὲ τῆς λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι στάδια.τῇ δὲ ἐπιούσῃ πορθῶν ἅμα τὴν χώραν εἰς τὸν πύρρου καλούμενον κατέβη χάρακα.Quae cum ita sint,merito dubitari poterit,cur,cum de proelio ad fauces Epiri facto Liuius scribat, primo die fugatum regem ad castra Pyrrhi in Triphyliam peruenisse,(est autem Pelopõnesi regio Triphylia)postero autem in montes Epiri Macedoniae,Thessaliaeque interiectos,dicat.Neque enim hac oratione quidquam esse potest absurdius. Difficilis,& magna haec quaestio est,nec nisi haec uerba tollãtur, explicari potest. Locus,quem ita uocant,est in Triphylia terrae Melotidos. Cur autem inducenda censeam,est, quod ea ex albo libri(ut saepe fit)in historiam coniecta ab inscio librario puto. Qui autem ea in albo libri notarat,id interpretandi loci caussa fecerat.Loci autem,qui in Peloponneso est, splendor illum ipsum Liuiana uerba non satis attendendum,decepit.Neque enim dubitandum est, quin eius nominis locus alter in Epiro fuerit, in quo Pyrrhus regnauit,de quo hoc loco intelligendum sit. Nam de eo, qui est ad Lacedaemonem,intelligi nullo modo potest. Accedit, quod si haec uerba Liuij essent, libro xxxv. ubi

ubi iterum Pyrrhi caſtra nominat,non dixiſſet,Quæ uocant,cum ſatis hic locum eſſe huius nominis do
cuiſſet.puto praeterea legendum in montem Lyncon. Nam λύγκος opidum eſt Epiri auctore Stephano.
quo nomine mons etiam forte praeditus eſt.Vet.habent Lyricon. FLVCTVATVS animo eſt utrum
protinus in regnum ſe reciperet, an reuerti in Theſſaliam poſſet.§ Vox, poſſet, ineptam affert ſenten-
tiam.Mallem,praeſtaret.Nam cum eſſet ſcriptum,praeſtet,factum eſt ab inſcio,poſſet.Praeſtaret autē,
pro praeſtantius eſſet. CIRCA Sperchias.§ Ad ſinum Maliacum urbs eſt, quae σπέρχια dicitur a
Ptolemaeo,& Stephano.

XYNIAE ſimili metu a cultorib.deſertae ſunt.§ Xynia,inquit Stephanus,urbs Theſſaliae. OPI 256
DVM protinus nomine Phecam , ſitum inter Gomphos.§ Hoc opidum libro priore Phecadum no-
minauit. IN monte Cercetio.§ Plin. montium Cercetorum meminit in Theſſalia. Ptolemaeus
montis Cerceteſij. Cerceticum tamen eſſe legendum docet Stephanus. qui ait. Πιαλία πόλις θεσσαλικὴ
ὑπὲρ τὸν κερκετικὸν ὄρος. τὸ ἐθνικὸν πιαλιδεύς. PRIMAM urbium Theſſaliae Phaleriam.§ Veter.lib.
Phaleram. ex Coſmographis, Phalaram ſcribendum eſt.ut ſupra etiam admonui. A METROPO-
LI, & a Piera.§ Metropolis una eſt in Theſſalia. Porro autem Palia, legendum,quae,ut ait Stepha-
nus, eſt in Theſſalia,ut dixi paullo ante; non Pieria,quae in Boeotica eſt. INDE Aeginium petit.§
Hoc in Illyrio ſtatuit Stephanus. CVM ad Zamnam inſulam aſſecutus eſt.§ L.Quinctium ſcribit
Corcyra profectum claſſem ad Zamnam inſulam eſſe aſſecutū. Quaeſtio exſiſtit,quae ſit haec inſula,
quae a Corcyra ad Maleam nauigantibus occurrat.Glareanus mendoſe eſſe, pro Zacyntho ait,ego pro
Same, in ueteribus enim libris eſt,Zamam.non Zamnam. De hac inſula Pomponius. In Ionio Prote,
Hyria,Cephalenia,Neritos,Same,Zacynthos,Dulichium,Ithaca.& Plin.lib.IV.cap.XII. Cephalenia,
Zacynthus,Ithaca,Dulichium,Same. Cephalenia quondam Melaena dicta. Same diruta a Romanis,
adhuc tamen opida tria habet.& Vigilius lib.III.Dulichiumq;, Sameque,& Neritos ardua ſaxis. Alij
Samem urbem Cephaleniae eſſe ſcripſerunt. CENCHEREAS Corinthiorum emporium.§ Stepha
nus opidum,& nauale Corinthiorum eſſe ſcribit,itemque ceteri.

PHOCIDIS primo impetu Panopeam.§ Phanoteam legendum eſſe,quemadmodum eſt in uete- 257
ribus libris,oſtendit Stephanus.φανοτεύς,inquit,πόλις φώκιδος.λέγεται καὶ φανότη, καὶ φανότεια Glareano ta-
men placet Panopea. ARISTHENVS, qui Romanis.§ Polyb.Ariſtaenum ſcribit. ἀρισαίνον.

ACHEI portus,& dant fiduciam poſtulantibus,& demunt.§ Obſcuriſſimi loci ſenſum Glareano,
ut profitetur,ignotum libet paucis exponere. Quod Romani,inquit,qui ſocii nobis non ſunt, plus pe-
tant a nobis,quam ſocius ipſe Philippus,id neque impudentia fit eorum,neque modeſtia huius.Achaei,
inquit,portus fiduciam Romanis dant ad poſtulandum,qui claſſem habēt uictricem, Philippo uero de
munt,cuius nihil praeter legatū uidemus.Ergo portus dant fiduciam claſſem habenti,demunt non ha-
benti. QVAE Elaeuntii,Abydenique,qui procul a nobis abſunt,paſſi ſunt.§ Antea legebatur Clu
nij,Abydenique. Sabellicus,cuius in hac re ingenium admiratur Glareanus, reſtituendum putauit,
Elaeuntij,Abydenique.Quorum ſentētiam ego uix ſatis probare poſſum.Nam cum commemoret eos
Ariſtaenus,qui bello crudelia a Philippo paſſi ſunt,inter quos Athenienſes,& Abydeni fuerunt,neſcio
cur potiſſimum Elaeuntios nominare poſſit,quos ipſe per deditionem receperit. Etenim libro priore
ita Liuius ait. Inde progreſſus ad Cherſoneſum Elaeunta & Alopeconneſum tradentibus ipſis recipit.
Quamobrem ego reponendum puto pro Clunii Ciani, primum quia grauiſſime omnium uexati a Phi
lippo ſunt auctore Polybio, quorum excidij ſaepe etiam meminit per hos libros Liuius,ut paullo poſt.
Cium ſuae ditionis urbem funditus deleſſe.Deinde quia uicinior eſt uox Clunii Cianis,quam Elaeun-
tiis.Nam ſi l in i,& u in a uerteris,confecta uxor erit.Cianos etiam cum Abydenis coniungit Polybius,
ut ſupra oſtendi. CIPARISSIAE Garitenem.§ κυπαρισσήεις opidum Meſſenae Steph.

POST pactam cum Romanis ſocietatem.§ Miratur Glareanus Liuium ſcribere Argiuos cum Ro 258
manis ſocietatem pactos eſſe,quod eoſdem ante ſcripſerat decreto non interfuiſſe.neque intelligit eum
dixiſſe,quoſdam Argiuorum,non omnes. LARISSAM eam arcem uocant.§ Argorum arcem La-
riſſam fuiſſe tradit etiam Stephanus. καὶ ἀκρόπολις ἄργους λάρισσα.

C. HELIVM praetorem praefecit.§ In comitijs praetoriis exponendis C.Heluium nominauit, 259
eique Galliam obtigiſſe dixit.idem fecit in eius aedilitate explicanda. Quamobrem hoc quoque loco
pro C.Aelio C.Heluium reponendum. AD L. Cornelium Lentulum praetorem urbanum.§ In
comitiis praetoriis explicandis L. Cornelium Merulam praetorem urbanum ſcripſit.quo pacto legen
dum eſſe oſtendit conſulatus eius,qui ſequitur,in quo Merulae, non Lentuli cognomine afficitur non
ſolum apud Liuium, ſed etiam in tabulis conſulum Capitolinis. COSS. Cn. Cornelium Cethe-
gum.§ C.Cornelium, legendum eſt ex Cap. conſulatu. L. MANLIVS Volſo.§ Vulſo. Vet. lib.
Cap. tab.& Appianus in Syrio μάνλιον etiam βόλσωνα edit. M. SERGIVS Silus.§ M'. Sergius, ar-
gentei nummi. T.SEMPRONIVS Longus.§ Ti.Sempronius. ex conſulatu Capitolino,qui ſequi
tur. CN. SEMPRONIVS Tuditanus.§ ſequenti libro hic idem dicitur T. Sempronius. Ego C.
Sempronius lego. Nam Tuditanorum hoc frequentiſſimum praenomen eſt, neutrum eorum contra.
patrem, aut auum hunc eſſe reor C. Sempronii C. F. C. N. Tuditani, qui triumphauit de Iapudibus
An. DCXIXV. ex lap. Capit. OPIDA Claſtidium,& Litubium utraque Ligurum.§ Hoc loco,

ubi

ubi Clastidium deditur, Ligurium esse dicitur. paullo post, ubi incenditur, Gallorum est. Aut igitur duo Clastidia sunt, aut certe in Clastidio Ligurum est aliquid uitii. Nam de Gallico Clastidio ad Ticinum dubitari non potest. De quo Polybius lib. II. & ceteri qui de bello Insubrium scripserunt, quo confecto Marcellus tertia opima spolia retulit Virdumaro rege ad Clastidium interfecto. quemadmodum etiam in triumpho Marcelli Capitolino scriptum est. apud Plutarchum tamen in Marcello est uitiose κασπίδιον, pro κλασίδιον. Vereor autem, ut Caristum pro Clastidio sit reponendum. quod est opidum Ligurum in agro Statellati, Liuio auctore lib. XLII.

254 LIGVSTICOS Iluates. ʒ Ligustinos. ut ante dixi. Eo rex ab Demetriade cum quinque lembis, & naue una rostrata uenit. ʒ Sic Polybius lib. XVII. παρῆν ὁ μὲν φίλιππος ἐκ δημητριάδος ἀναχθεὶς εἰς τὸν μαλιέα κόλπον πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίσιν. ACHAEORVM exsul uir insignis Cycliadas ʒ Polyb. ἀχαιὸς δὲ κυκλιάδας ἐκπεπτωκὼς ἐκ πελοποννήσου. DIONYSODORVS Attali legatus. ʒ Polyb. καὶ παρ' ἀττάλου διονυσόδωρος. AGESIMBROTVS praefectus Rhodiae classis. ʒ παρὰ δὲ ῥοδίων ἀκεσίμβροτος ὁ ναύαρχος. ex Polyb. PHANEAS princeps Aetolorum. ʒ Polyb. παρὰ δὲ αἰτωλῶν φαινέας ὁ στρατηγός.

ROMANVS ad extremum litus progressus, cum rex in proram nauis in anchoris stantis processisset. ʒ οἱ μὲν περὶ τὸν τίτον ἐπέστησαν παρ' αὐτὸν αἰγιαλὸν, ὁ δὲ φίλιππος ἐγγίσας τῇ γῇ μετέωρος ἔμενε. Ex propinquo dicamus inuicem, audiamusque. ʒ Vet. li. Dicemus inuicem, audiemusque. QVEM tandem, inquit Quinctius, times? Ad hoc ille superbo, & regio animo, Nem nem equidem timeo praeter deos immortales. ʒ Polyb. τοῦ δὲ πάλιν ἐρομένου, τίνα φοβεῖται; φοβεῖσθαι μὲν ἔφησεν ὁ φίλιππος οὐδένα πλὴν τοὺς θεούς. Aliter hanc historiam scribit Plutarchus in Apophthegmatibus. DEDVCENDA ex omnibus Graeciae ciuitatibus regi praesidia esse. ʒ Has et pacis condiciones omnes quibus uerbis explicuerit Polybius placet ostendere, ut Liuii studium in illo uertendo auctore facilius omnes intelligant. ὁ δὲ τῶν ῥωμαίων στρατηγὸς αὐτῷ μὲν ἁπλοῦν τινα λόγον ἔφη καθήκειν καὶ φαινόμενον κελεύειν δὲ αὐτὸν ἐκ τῆς ἑλλάδος ἁπάσης ἐκχωρεῖν ἀποδόντα τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοὺς αὐτομόλους ἑκάστοις, οὓς ἔχει. τοὺς δὲ κατὰ τὴν ἰλλυρίδα τόπους παραδοῦναι ῥωμαίοις, ὧν γέγονε κύριος μετὰ τὰς ἐν ἠπείρῳ διαλύσεις. ὁμοίως δὲ καὶ πτολεμαίῳ τὰς πόλεις ἀποκαταστῆσαι πάσας, ἃς παρῄρηται μετὰ τὸν τοῦ φιλοπάτορος θάνατον. ATTALI regis legatus naues, captiuosque, quae ad Chium nauali proelio capta essent, & Nicephorium, Venerisque templum, quae spoliasset, euastassetque pro incorruptis restitui. ʒ Sic Polybius. πρῶτος δὲ διονυσόδωρος ὁ παρ' ἀττάλου μεσολαβῶν τῶν λόγων, τάς τε ναῦς ἔφη δεῖν αὐτὸν ἀποδοῦναι τὰς τοῦ βασιλέως τὰς γενομένας αἰχμαλώτους ἐν τῇ περὶ χίον ναυμαχίᾳ, καὶ τοὺς ἅμα ταύταις ἄνδρας. ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ τὸ τῆς ἀφροδίτης ἱερὸν ὃ κατέσκαψε, καὶ τὸ νικηφόριον, ἃ κατέφθειρε. RHODII Peraeam (regio est continentis aduersus insulam uetustae eorum ditionis repetebant, postulabantq. praesidia deduci ab Iasso, & Bargyllis, & Euromensium urbe, & in Hellesponto Sesto, atque Abydo, & Panopolim Byzantiis in antiqui formulam iuris restitui, & liberari omnia Asiae emporia, portusque. ʒ Peraeam se nusquam legisse, suspectumq. habere nomen, itemque pro, Panopolim, Peneropolim reponendam esse ait Glareanus. Hoc loco, si ut institui uerba Polybii recitauero, quae uertisse studiose uidetur Liuius, & Peraeam recte legi, & pro, Panopolim, Perinthum restituendum, praeterea uero, Iaso, & Bargyliis, ut in uet. est lib. scribendū esse facile omnib. apparebit. Ea sunt haec. μετὰ δὲ τοῦτον ὁ τῶν ῥοδίων ναύαρχος ἀκεσίμβροτος τῆς μὲν περαίας ἐκέλευεν ἐκχωρεῖν τὸν φίλιππον, ἧς αὐτὸν παρῄρηται. τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν ἐξ ἰασοῦ, καὶ βαργυλιῶν, καὶ τῆς εὐρωμαίων πόλεως, ἀποκαταστῆσαι δὲ καὶ περινθίους εἰς τὴν βυζαντίων συμπολιτείαν. παραχωρεῖν δὲ καὶ σηστοῦ καὶ ἀβύδου, καὶ τῶν ἐμπορίων, καὶ λιμένων τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν ἁπάντων. In ueteribus certe libris est pro, Perinthum, Penolum, ut de ea lectione dubitare nemo debeat. praesertim uero cum libro sequenti in aliis pacis condicionibus scribendis ita sit. Quae earū sub ditione Philippi fuissent, praesidia ex his Philippus deduceret, his, quae in Asia essent Euromo: Pedasisque & Bargyliis, & Iaso, & Myrina, & Abydo, & Thasso, & Perintho.

PRINCEPS Aetolorum Alexander uir (ut inter Aetolos) facundus. ʒ Vet. lib. Vir inter ceteros facundus. atque ita scripsisse Liuium puto, quia Polybius ita ait. ἀλέξανδρος ὁ προσαγορευόμενος ἴσιος, ἀνὴρ δοκῶν πραγματικὸς εἶναι, καὶ λέγειν ἱκανός. Inter ceteros autem legatos, qui in hoc concilio uerba fecerant, intelligit. NAM de quorum possessione dimicetur tollentem, nihil sibi praeter bellum relinquere, quod consilium esse. ʒ Hoc loco Glareanus ita scribit: Pro, Tollentem, ego, Volentem, legendum puto. alioquin non uideo quid sensus elicias. Haec ille. Quam autem sit standum coniecturae eius, Polyb. ipse, cuius haec uerba sunt, docet. τὸ δὲ ἀναιροῦντα περὶ ὧν ὁ πόλεμος ἐστὶ τὸν πόλεμον αὐτὸν καταλιπεῖν, μανίας ἔργον εἶναι. i. tollētem autem ea, de quibus bellum est, bellum sibi relinquere stultitiae opus esse. Fortasse enim apud Polybium legit Liuius πόλεμον αὐτῷ non αὐτόν. reprehendit enim Philippum, qui in captas urbes saeuiebat, excindens eas, quae belli esse praemia possent, idque stulti, & amentis esse hominis ait.

LYSIMACHIAM pulso praetore, & praesidio Aetolorum occupasse eum. ʒ Lysimachiam intelligit, quae in Chersoneso est, non quae in Aetola. Quod apertius ostendit hoc loco Polybius. ἤρετο γὰρ τὸν φίλιππον, διατί λυσιμάχειαν μετ' αἰτωλῶν ταττομένην, καὶ στρατηγὸν ἔχουσαν παρ' αὐτῶν, ἐκβαλὼν τοῦτον κατάσχοι φρουρᾷ τὴν πόλιν. CHIVM item suae ditionis urbem funditus euertisse. ʒ Cium legendum, non Chium, & suae ditionis, Aetolorum non Philippi intelligendū esse, satis ostendit Polybius, cuius haec uerba subsequuntur. διατί δὲ κιανοὺς παραπλησίως μετ' αἰτωλῶν συμπολιτευομένους ἐξανδραποδίσαιτο φίλος ὑπάρχων αἰτωλοῖς. Factum est autem ut quemadmodum Philippus Cianorum moenia quondam, sic inscii librarii eorū memoriam euertere hoc tempore, atque delere conati sint. De Cio sic Suidas. Κίος ἐμπόριον τι πόλεως μυσίας ἀπὸ κίου τοῦ ἡγη-

τοῦ ἡγησαμένου τῆς ἀποικίας τῶν μιλησίων. τὸ ἐθνικὸν κιανός. Item. Κιανοὶ οἱ τῆς κίου, οὓς προυσίας παρασπονδῆσαι ἠθέλησε.

Eadem fraude habere eum Thebas Phtias, Echinum, Larissam, & Pharsalum. § Polyb. τί δὲ λέγων κατέχει νῦν ἐχῖνον καὶ θήβας τὰς φθίας, καὶ φάρσαλον, καὶ λάρισσαν. Apparet id quidem etiam caeco. § Apud Polyb. τοῦτο μὲν ἔφη τοῦ πῶ φανερὰ καὶ τυφλῷ δῆλον. Indignari inde coepit Aetolos, tamquam Romanos decedi Graecia iubere, qui, quibus finibus Graecia sit, dicere non possint, ipsius enim Aetoliae Agraeos, Apodeotasque, & Amphilocos, quae permagna eorum pars sit, Graeciam non esse. § Agraeos, quos nusquam se legisse ait Glareanus, Apodotos non Apodeotas, legendum esse, Polybij uerba haec satis docent. τὸ δὲ δὴ πάντων δεινότατον, οἱ ποιοῦντες ἑαυτοὺς ἐφαμίλλους ῥωμαίοις, καὶ κελεύοντες ἐκχωρεῖν μακεδόνα ἁπάσης τῆς ἑλλάδος. τοῦτο πρὸ ἀναφθέγξασθαι καὶ καθόλου μὲν ἐστὶν ὑπερήφανον, οὐ μὴν ἀλλὰ ῥωμαίων μὲν λεγόντων ἀνεκτὸν αἰτωλῶν δὲ οὐκ ἀνεκτόν. ποίας δὲ κελεύετε με φησὶν ἐκχωρεῖν ἑλλάδος; καὶ πῶς ἀφορίζετε ταύτην; αὐτῶν γὰρ αἰτωλῶν οὐκ εἰσὶν ἕλληνες οἱ πλείους. τὸ γὰρ τῶν ἀγραίων ἔθνος, καὶ τὸ τῶν ἀποδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν ἀμφιλόχων οὐκ ἔστιν ἑλλάς; ἢ τούτων μὲν παραχωρεῖ τέμφι. Porro autem Agraeos uicinos esse Acarnanibus populos, ait Stephanus. Neqve ego Chium expugnaui, sed Prusiam socium, & amicum oppugnantem adiuui. § Cium, restitue, non Chium. Sic enim Polybius. κιανοῖς δὲ ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπολέμησα. προυσίου δὲ πολεμοῦντος βοηθῶν ἐκείνῳ συνεξεῖλον αὐτοὺς ὑμῶν αἰτίων γενομένων. Itaque lib. sequenti ait Liuius. De Cianorum libertate Quinctius Prusiae Bithyniorum regi scriberet, quid senatui, & decem legatis placuisset. Item Suidas, ut dixi. Lysimachiam ab Thracibus uindicaui, sed quia me necessitas ad hoc bellum a custodia eius auertit, Thraces habent. § Polybius ita. ἐρωτᾷς μὲ φησὶν ἀλέξανδρε διατὶ λυσιμαχίαν προσέβαλον; ἵνα μὴ διὰ τὴν ἡμετέραν ὀλιγωρίαν ἀνάστατος γένηται ὑπὸ θρακῶν, καθάπερ νῦν γέγονεν ἡμῶν ἀπαγαγόντων τοὺς στρατιώτας διὰ τοῦτον πόλεμον. Attalo autem Rhodijsque nihil iure debeo: non enim a me, sed ab illis principium belli ortum est. Romanorum autem honoris caussa Peraeam Rhodijs. & naues Attalo cum captiuis, qui comparebunt, restituam. Nam quod ad Nicephorium, Venerisque templi restitutionem attinet, quid ea restitui postulātibus respondeam? nisi quo uno modo luci, siluaeque caesae restitui possunt, curam, impensamque sationis me praestaturum. § Haec Polybius in hunc modum. πρὸς δὲ ῥοδίους, καὶ πρὸς ἄτταλον ἐν μὲν ἴσῳ κριτῇ δικαιότερον ἂν νομισθείη, τούτους ἡμῖν ἀποδιδόναι τὰς αἰχμαλώτους ναῦς, καὶ τοὺς ἄνδρας ἤπερ ἡμᾶς τούτοις. οὐ γὰρ ἡμεῖς ἀττάλῳ πρότεροι καὶ ῥοδίοις τὰς χεῖρας ἐπεβάλομεν. οὗτοι δὲ ἡμῖν ὁμολογουμένως. οὐ μὴν ἀλλὰ σοῦ κελεύοντος ῥοδίοις μὲν ἀποδιδόναι τὴν περαίαν. ἀττάλῳ δὲ τὰς ναῦς καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς διασωζομένους. τὴν δὲ τοῦ νικηφορίου καταφθορὰν, καὶ τοῦ τῆς ἀφροδίτης τεμένους ἄλλως μὲν οὐκ εἰμὶ δυνατὸς ἀποκαταστῆσαι. φυτὰ δὲ καὶ κηπουροὺς πέμψω τοὺς φροντιοῦντας θεραπείας τοῦ τόπου, καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐκκοπέντων δένδρων.

Extrema eius oratio ad uersus Achaeos fuit, in qua orsus ab Antigoni primum, suis deinde erga eam gentem meritis, recitari decreta eorum iussit, omnes diuinos, humanosque honores complexa, atque ad ea adiecit recens de exercitu, quod ab se desciuisset; inuectusque grauiter in perfidiam eorum, Argos tamen se redditurum eis dixit, de Corintho cum imperatore Romano deliberaturum esse, quaesiturumque simul ab eo, utrum ijs ne urbibus decedere se aequum censeat, quas a se ipso captas iure belli habeat, an ijs etiam, quas a maioribus suis accepisset. § Polybij primum uerba, quae his respondent, recitabo, deinde quod hoc in loco Glareano uidetur esse obscuritatis tollam. Polybius ita. μεταβὰς ὁ φίλιππος ἐπὶ τοὺς ἀχαιοὺς πρῶτον μὲν τὰς εὐεργεσίας ἐξηριθμήσατο τὰς ἐξ ἀντιγόνου γεγενημένας εἰς αὐτούς. εἶτα τὰς ἰδίας. ἑξῆς δὲ τούτοις προσηνέγκατο τὸ μέγεθος τῶν τιμῶν τῶν ἀπηντημένων αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀχαιῶν. τελευταῖον δὲ ἀνέγνω τὸ περὶ τῆς ἀποστάσεως ψήφισμα, καὶ τῆς πρὸς ῥωμαίους μεταθέσεως. ᾧ χρησάμενος ἀφορμῇ πολλὰ κατὰ τῶν ἀχαιῶν εἰς ἀθεσίαν εἶπε, καὶ ἀχαριστίαν. ὅμως δὲ ἔφη τὸ μὲν ἄργος ἀποδώσειν. περὶ τοῦ κορίνθου βουλεύσεσθαι μετὰ τοῦ τίτου. ταῦτα δὲ διαλεχθεὶς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἤρετο τὸν τίτον φήσας πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ λόγον εἶναι, καὶ πρὸς ῥωμαίους, πότερον οἴεται δεῖν ἐκχωρεῖν, ὧν ἐπέκτηται πόλεων, καὶ τόπων ἐν τοῖς ἕλλησιν, ἢ καὶ τούτων, ὅσα παρὰ τῶν γονέων εἴληφε. Haec Polybius. Quaerit autem apud Liuium Glareanus, Quid sit, Recens decretum de exercitu, quod ab se desciuisset. Huic ego quaestioni respondeo, primum in ueteribus libris legi, De exercitu, quo ab se desciuissent. deinde decretum illum intelligi, qui se Achaei relicto Philippo Romanorum societati adiunxerunt, de quo paullo ante Liuius. In praesentia tres legatos ad L. Quinctium mitti placuit, & exercitum omnem Achaeorum ad Corynthum admoueri, captis Cenchreis, iam urbem ipsam Quinctio oppugnante. Qvinctivs postero die ad Nicaeam (is enim locus placuerat) ad constitutum tempus uenit. Philippi nullus. & quae sequuntur. § Apponam hoc etiam loco uerba Polybij cum loci illustrandi caussa, tum Liuianae industriae declarandae. καὶ τότε μὲν ἅπαντες ἐχωρίσθησαν ταξάμενοι κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰς νίκαιαν πάλιν ἀπαντήσειν. τῇ δὲ αὔριον οἱ μὲν περὶ τὸν τίτον ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον, ἐν ᾧ πάντες ἦσαν. ὁ δὲ φίλιππος οὐ παρεγίγνετο. τῆς δὲ ἡμέρας ἤδη προαγούσης ἐπὶ πολὺ, καὶ σχεδὸν ἀπεγνωκότων τῶν περὶ τὸν τίτον παρῆν ὁ φίλιππος δείλης ὀψίας ἐπιφαινόμενος, μαθ᾽ ἂν καὶ πρότερον κατατετριφὼς τὴν ἡμέραν, ὡς μὲν αὐτὸς ἔφη διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ δυσχρηστίαν τῶν ἐπιταττομένων. ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει βουλόμενος ἐκκλῖσαι τῷ καιρῷ τήν τε τῶν ἀχαιῶν καὶ τὴν τῶν αἰτωλῶν κατηγορίαν ἑώρα γὰρ τῇ πρόσθεν ἀπαλλαττόμενος ἀμφοτέρους τούτους ἑτοίμους ὄντας πρὸς τὸ συμπλέκεσθαι, καὶ μεμψιμοιρεῖν αὐτῷ. διὸ καὶ τότε συνεγγίσας ἠξίου τὸν τῶν ῥωμαίων στρατηγὸν ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν διαλεχθῆναι περὶ τῶν ἐνεστώτων, ἵνα μὴ λόγοι λέγωνται μόνον ἐξ ἀμφοτέρων ἀψιμαχούντων, ἀλλὰ καὶ τέλος τι τοῖς ἀμφισβητουμένοις ἐπιτεθῇ. πλεονάκις δὲ αὐτοῦ παρακαλοῦντος ἤρετο τοὺς συμπαρόντας ὁ τίτος, τί δέον εἴη ποιεῖν; τῶν δὲ κελευόντων συνελθεῖν, καὶ διακοῦσαι τῶν λεγομένων, παραλαβὼν ὁ τίτος ἄππιον κλαύδιον χιλίαρχον ὄντα τότε, τοῖς μὲν ἄλλοις μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναχωρήσασιν, εἶπεν αὐτόθι μένειν, αὐτὸς

δὲ τὸν

δὲ τὸν φίλιππον ἐκέλευεν ἐκβαίνειν. ὁ δὲ βασιλεὺς παραλαβὼν ἀπολλόδωρον, καὶ δημοσθένην, ἀπέβη. συμμίξας δὲ τίτῳ διαλέγεται καὶ πλείω χρόνον, τίνα μὲν οὖν τὰ τότε ῥηθέντα παρ' ἑκατέρου, δυσχερὲς εἰπεῖν. ἔφη δὲ οὖν τίτος μετὰ τὸ χωρισθῆναι τὸν φίλιππον διασαφῶν τοῖς ἄλλοις τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως, αἰτωλοῖς μὲν ἀποδοῦναι φάρσαλον, καὶ λάρισσαν, θήβας δὲ οὐκ ἀποδοῦναι. ῥοδίοις δὲ τῆς μὲν περαίας παραχωρεῖν, ἰασοῦ δὲ καὶ βαργυλιῶν οὐκ ἐκχωρεῖν. ἀχαιοῖς δὲ παραδιδόναι τὴν κόρινθον, καὶ τὴν τῶν ἀργείων πόλιν ῥωμαίοις δὲ τὰ κατὰ τὴν ἰλλυρίδα φάναι παραδώσειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας. ἀττάλῳ δὲ τάς τε ναῦς ἀποκαταστήσειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἁλόντων, ὅσοι πάρεισι. πάντων δὲ τῶν παρόντων δυσαρεσούντων τῇ διαλύσει, καὶ φασκόντων δεῖν τὸ κοινὸν ἐπίταγμα πρῶτον ποιεῖν, τοῦτο δὲ ἦν ἁπάσης ἐκχωρεῖν τῆς ἑλλάδος, εἰ δὲ μὴ, διότι τὰ κατὰ μέρος μάταια γίγνεται, καὶ πρὸς οὐδὲν, θεωρῶν ὁ φίλιππος τὴν ἐν αὐτοῖς ἀμφισβήτησιν, καὶ δεδιὼς ἅμα τὰς κατηγορίας ἠξίου τὸν τίτον ὑπερθέσθαι τὴν σύνοδον εἰς τὴν αὔριον διὰ τὸ καὶ τὴν ὥραν εἰς ὀψὲ συγκλείειν, ἢ γὰρ πείσειν, ἢ πεισθήσεσθαι τοῖς παρακαλουμένοις. τοῦ δὲ συγχωρήσαντος ταξάμενοι συμπορεύεσθαι πρὸς τὸν κατὰ θρόνιον αἰγιαλὸν, τότε μὲν ἐχωρίσθησαν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πάντες ἧκον ἐπὶ τὸν ταχθέντα τόπον ἐν ὥρᾳ, καὶ βραχέα διαλεχθεὶς ὁ φίλιππος ἠξίου πάντας, μάλιστα δὲ τὸν τίτον μὴ διακόψαι τὴν διάλυσιν τῶν γε δὴ πλείστων εἰς συμβατικὴν διάθεσιν ἠγμένων, ἀλλ' εἰ μὲν ἐνδέχεται δι' αὐτῶν συμφώνους γενέσθαι περὶ τῶν ἀντιλεγομένων, εἰ δὲ μὴ πρεσβεύειν ἔφη πρὸς τὴν σύγκλητον, κἀκείνην πείσειν περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ ποιήσειν ὅτι ποτὲ ἂν ἐπιτάττῃ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ προτείνοντος, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἔφασαν δεῖν πράττειν τὰ τοῦ πολέμου. καὶ μὴ προσέχειν τοῖς ἀξιουμένοις. ὁ δὲ τῶν ῥωμαίων στρατηγὸς, οὐκ ἀγνοεῖν μὲν οὐδ' αὐτὸς ἔφη, διότι τὸν φίλιππον οὐκ εἰκός ἐστι ποιῆσαι τῶν παρακαλουμένων οὐδέν. τὸ δὲ ἁπλῶς μηδὲν ἐμποδίζειν τὰς σφετέρας πράξεις, τὴν αἰτουμένην χάριν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκποιεῖν ἔφη χαρίζεσθαι. κυρωθῆναι μὲν γὰρ οὐδὲ ὡς εἶναι δυνατὸν οὐδὲν τῶν νῦν λεγομένων ἄνευ τῆς συγκλήτου. πρὸς δὲ λαβεῖν πεῖραν τῆς ἐκείνων γνώμης εὐφυῶς ἔχειν τὸν ἐπιφερόμενον καιρόν. τῶν γὰρ στρατοπέδων οὐδ' ὡς δυναμένων οὐδὲν πράττειν διὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἀποθέσθαι τὸν χρόνον εἰς τὸ προσανενεγκεῖν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων, οὐκ ἄθετον, ἀλλ' οἰκεῖον εἶναι πᾶσι. ταχὺ δὲ συγκατεθεμένων ἁπάντων διὰ τὸ θεωρεῖν τὸν τίτον οὐκ ἀλλότριον ὄντα τῆς ἐπὶ τὴν σύγκλητον ἀναφορᾶς, ἔδοξε συγχωρεῖν τῷ φιλίππῳ πρεσβεύειν εἰς τὴν ῥώμην. ὁμοίως δὲ καὶ παρ' αὐτῶν πέμπειν ἑκάστους πρεσβευτὰς τοὺς διαλεχθησομένους τῇ συγκλήτῳ, καὶ κατηγορήσοντας τοῦ φιλίππου. τοῦ δὲ πράγματος τῷ τίτῳ τοῦ κατὰ τὸν σύλλογον κατὰ νοῦν καὶ κατὰ τοὺς ἐξ ἀρχῆς διαλογισμοὺς προκεχωρηκότος παραυτίκα τὸ συνεχὲς τῆς ἐπιβολῆς ἐξύφαινε. τά τε κατ' αὐτὸν ἀσφαλιζόμενος ἐπιμελῶς, καὶ πρόλημμα τῷ φιλίππῳ ποιῶν οὐδέν. δοὺς γὰρ ἀνοχὰς διμήνους αὐτῷ, τὴν μὲν πρεσβείαν τὴν εἰς τὴν ῥώμην ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ συντελεῖν ἐπέταξε, τὰς δὲ φρουρὰς ἐξάγειν παραχρῆμα τὰς ἐκ τῆς φωκίδος καὶ λοκρίδος ἐκέλευσε. Ex hac uerborum collatione cum ſingulare Liuij in uertendo Polybio ſtudium cognoſcitur, tum uero alia multa, quae Liuianam patefacere ſententiam poſſunt. Quorum exempli cauſſa unũ illud eſt. Quinctius poſtero die ad Nicaeam uenit, quo loco ſubaudiendum eſt, iterum, ut recte Glareanus intellexit. habet enim Polybius πάλιν. Alterum, quod cum ait, Rex cum duobus, quos pridie adhibuerat, Apollodorum, & Demoſthenem, intelligit, de quibus laborat Glareanus. Tertium, quod cum ait, litus ad Thronium, recte habet. Nam etiam κατὰ θρόνιον αἰγιαλὸν edit Polybius. quamquam in ueteribus libris eſt Athonium. Reliqua eiuſmodi ſunt, quae ſi diligentius comparentur, cum uoluptatem, tum utilitatem afferre ei, qui id fecerit, incredibilem poſsint.

261 ET IPSE Quinctius cum ſociorum legatis Animandrum Athamanum regem, utque ſpeciem legationis adijceret Q. Fabium, (uxoris Quinctij ſororis filius erat) & Q. Fuluium, & P. Claudium miſit. § Vet. libri habent, Ap. Claudium. Polybius Ap. Claudium Neronem. Verba eius ſunt. Καὶ τὸν μὲν ἀμυνάνδρον εἰς τὴν ῥώμην ἐξέπεμπε παραχρῆμα γιγνώσκων αὐτὸν εὐάγωγον μένοντα, καὶ ῥαδίως ἐξακολουθήσοντα τοὺς ἐκεῖ φίλους ἐφ' ὁπότερα ἂν ἄγωσιν αὐτὸν, φαντασίαν δὲ ποιήσοντα καὶ προσδοκίαν διὰ τὸ τῆς βασιλείας ὄνομα. μετὰ δὲ τοῦτον ἐξέπεμπε τοὺς παρ' αὐτοῦ πρέσβεις, κοΐντόν τε τὸν φάβιον, ὃς ἦν αὐτῷ τῆς γυναικὸς ἀδελφιδοῦς, καὶ κόϊντον φόλβιον. σὺν δὲ τούτοις ἄππιον κλαύδιον ἐπικαλούμενον νέρωνα. Eiuſdem Ap. Claudij Neronis meminit etiam poſt lib. XXXIV Liuius. VT VENTVM Romam eſt, prius ſociorum legati, quam regis auditi ſunt. cetera eorum oratio conuicijs regis conſumpta eſt. mouerunt eo maxime ſenatum, demoſtrando maris, terrarumque regionis eius ſitum, ut omnibus appareret, ſi Demetriadem in Theſſalia, Chalcidem in Euboea, Corinthum in Achaia rex teneret, non poſſe liberam Graeciam eſſe, & ipſum Philippum non cõtumelioſius, quam uerius, compedes eas Graeciae appellare. § Haec a Polybio quoque ſumpta ſunt, cuius haec uerba ſunt. εἰσελθόντες εἰς τὴν σύγκλητον πάντες κατηγόρουν ἀποτόμως τοῦ φιλίππου. τὰ μὲν οὖν ἄλλα παραπλήσια τοῖς καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα πρότερον εἰρημένοις ἦν. τοῦτο δ' ἐπιμελῶς ἐντίκτειν ἐπειρῶντο τῇ συγκλήτῳ πάντες διότι τῆς χαλκίδος καὶ τοῦ κορίνθου, καὶ τῆς δημητριάδος ὑπὸ τῷ μακεδόνι ταττομένων οὐχ οἷόν τε ἔννοιαν λαβεῖν ἐλευθερίας. ὃ γὰρ αὐτὸς φίλιππος εἶπε τοῦτο, καὶ λίαν ἀληθὲς ἔφασαν ὑπάρχειν, ὅς ἔφη τοὺς προειρημένους τόπους εἶναι πέδας ἑλληνικάς. Idem fere de compedibus Graeciae, quas πέδας Graeci uocant, Plutarchus in Quinctio. LEGATI deinde regis intromiſsi, quibus longiorem orationem exorſis breuis interrogatio, ceſſurus ne ijs tribus urbibus eſſet, ſermonem incidit, cum mandatum ſibi de his nominatim negarent quidquam. ſit infecta pace regij dimiſsi. Quinctio liberum arbitrium pacis ac belli permiſſum. § Polybius ſic. οἱ δὲ παρὰ τοῦ φιλίππου παρεσκευάζοντο ὡς ἐπὶ πλεῖον ποιησόμενοι τοὺς λόγους, ἐν ἀρχαῖς δὲ εὐθέως ἐκωλύθησαν. ἐρωτηθέντες γὰρ εἰ παραχωροῦσι τῆς χαλκίδος, καὶ κορίνθου, καὶ δημητριάδος ἀπεῖπαν μηδεμίαν ἔχειν περὶ τούτων ἐντολήν. οὗτοι μὲν οὖν ἐπιτιμηθέντες, οὕτω κατέπαυσαν τὸν λόγον. ἡ δὲ σύγκλητος τοὺς μὲν ὑπάτους ἀμφοτέρους εἰς γαλατίαν ἐξαπέστειλε. τὸν δὲ πρὸς φίλιππον πόλεμον ἐψηφίσατο κατὰ νόμον εἶναι δοῦσα τῷ τίτῳ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν. PORTAEQVE clauſae. § Veteres libri, Portae clauſae. POSTEAQVAM in poteſtate Argiuorum ciuitas erat. § Veteres libri, Poſteaquam in ptãte Nabidis Argiuorum ciuitas erat.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XXXIII

ATTALVS a Thebis ob ſubitam ualetudinem translatis deceſsit.§ Vet. lib. Pergamum translatus. Recte. Liuius enim ita. Attalus aeger Thebis Pergamum aduectus moritur. L. FVRIVS, & Claudius Marcellus.§ Vet. lib. L. Furius Purpureo, & M. Claudius Marcellus.

IN. LIBRVM. XXXIII

IN HOC libro emendando ueterum manuſcriptorum librorum ope caruimus, iudicio tantummodo, ſi quid inſidere alicubi nobis uitii uiſum eſt, uſi ſumus. Deeſt autem huic libro expoſito proelij, quo Philippus ad Cynoſcephalas eſt fugatus, ac uictus a T. Quinctio, itemque magna pars eius, quo L. Quinctius frater eius Leucadem expugnauit. Quod ex epitome libri intelligi poteſt, in qua haec prima uerba ſunt. T. Quinctius Flamininus procóſul cum Philippo ad Cynoſcephalas in Theſſalia acie uicto debellauit. L. Quinctius Flamininus frater proconſulis Acarnanes Leucade urbe, quae caput eſt Acarnaniae, expugnata, in deditionem accepit. Itaque ait Liuius. Et poſt dies paucos audito proelio, quod ad Cynoſcephalas pugnatum erat, omnes populi Arcananiae in deditionem uenerunt. Legatum autem L. Flamininum intelligit. Et paullo poſt. Haec in Theſſalia, haec Achaia, haec in Aſia per eoſdem dies ferme geſta. Intelligit autem, quae T. Quinctius ad Cynoſcephalas, Quae Lucius in Academia, Quae Rhodij in Peraea geſſerunt, quaeq. ab ijs geſta paullo ante ipſe expoſuerat. Proelium ad Cynoſcephalas pugnatũ exſtat adhuc apud Polybiũ diligentisſime deſcriptum, reliqua apud eum interciderũt.

LAEVO Agrianos.§ Agrianas puto legendum ex Stephano, qui cum multis modis hanc uocem 262
editam doceat, Agrianos tamen numquam, Agrianas certe dictos affirmat. Foedus apud Ciceronem in Piſonem legitur Aggrinarum, & Dolopum, pro Agrianum. BARGYLAS petentes.§ Bargylia, aut Bargylias legendum eſt. Quamquam Stephanus non niſi Bargylia neutro genere, & Bargyliam muliebri dici ait. MORITVR altero, & ſeptuageſimo, cum quattuor, & quadraginta annos regnaſſet.§ Suidas in uoce Ατταλος hunc locum uertit, ac duos & ſeptuaginta annos uixiſſe hunc ait. Quod autem ſequitur, Vxorem ac liberos duos ſuperſtites habuit, legendum eſt, quattuor, Eumenem, Attalum, Athenaeum, & Philetaerum, quorum meminit Liuius lib. XLII. & App. in Syrio. CVM Culca decem & ſeptem opida.§ Lib. XXIIX. Colcam appellat duo de triginta opidis regnantem. Idem a Polybio κολιχὰς dicitur. Suſpicor autem ne hoc etiam loco XXVII. pro XVII opidis ex ſuperiore loco ſit reponendum. Verum libri deſunt, quos inſpiciamus. HIS litteris a M. Sergio, cuius iuriſdictio inter ciues, & peregrinos erat, recitatis.§ Opinor haec uerba inducenda eſſe. Cuius iuriſdictio inter ciues, & peregrinos erat. Cur ita opiner, hae cauſſae ſunt. primum quod M'. hic Sergius praetor urbanus erat, haec autem uerba, peregrinum deſcribunt. Deinde quia praetoris urbani negotium erat litteras recitare, non peregrini. Tertio loco, quia paullo ante lib. ſuperiore idem M'. Sergius pr. urb. hoc officiũ praeſtitiſſe dicitur ab eodem Liuio cum ait. M'. Sergius praetor urb. in ſenatu eas recitauit. Quarto, quia non ſolet Liuius, ubi ſemel praetorem urbanum nominauit quemquam, ſi ſit iterum idem nominãdus, niſi praetorẽ addere. ut paullo poſt. Hae litterae prius in ſenatu a Sergio praetore recitatae. praetermiſit autem, urbano. puto autem ea uerba eſſe ex albo libri deſumpta, ubi illuſtrandi loci cauſſa ab inſcio aliquo fuerant ſcripta. Significari autem praetorem peregrinum, cum ait, Inter ciues, & peregrinos, inferiora, quae recitabo, teſtimonia demonſtrabunt. Eſt autem primum intelligendum praetores duos creari conſueuiſſe, qui Romae ius dicerent, alterum qui ciuibus, alterum, qui peregrinis. ut Liuius libro quadrageſimo ſecundo. His praetoribus prouinciae decretae duae iure Romae dicundo. & lib. XLIII. Deſignatis praetoribus praeter duas urbanas, quattuor prouinciae ſunt decretae. Itaque plerumq. ſolet unam urbanam, alteram peregrinam prouinciam nominare. alias uero unam urbanam iuriſdictionem, alteram uel inter peregrinos, uel inter ciues, & peregrinos. ut lib. XL. Iuriſdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio euenit. & lib. XLI. Praetores L. Papirius Maſo urbanam, M. Aburius inter peregrinos ſortiti ſunt. lib. XLII. Praetores deinde prouincias ſortiti ſunt, A. Atilius Serranus urbanam, C. Cluuius Saxula inter ciues, & peregrinos. lib. XXXIII. Praetores deinde prouincias ſortiti L. Apuſtius Fullo urbanam iuriſdictionem, M'. Acilius Glabrio inter ciues, & peregrinos. Et lib. XXII. Romae iuris dicundi urbana ſors Pomponio, inter ciues Romanos, & peregrinos P. Furio Philo euenit. Hoc autem anno Q. Minucio peregrinam prouinciam obtigiſſe tradit idem Liuius in comitiis praetoriis exponendis.

DVBIOS ſententia patres fecerat.§ Vet. lib. Sententiae. OMNES quinque, & triginta tribus 263
Vti rogatae iuſſerunt.§ Vti rogas. ut ſupra ſaepe admonui. T. QVINCTIVS Flamininus cum duabus legionibus prouinciam eodem exercitu obtinere iuſſus, imperium ei prorogatum.§ Vetus unum quod exſtat, exemplar huius libri, ut aiunt, habet. Imperium ei prorogatum ſatis iam ante diuidere. Quae uerba Gelenius profitetur ſe, ut ad rei ſententiam non pertinentia, ſuſtuliſſe. Fecit autem iniuſte. nam ſententia optima eſt, ſi, quod in iis uitium eſt, tollas. Ita, Imperium ei prorogatum ſatis iam ante uideri. Cauſſam enim affert, cur Quinctio non prorogarint imperium, quia, inquit, priore decreto ſatis proro-

progatum iudicabant. Hoc autem decretum scriptum est anno superiore, de quo sic Liuius. T. Quinctio prorogarunt imperium, donec successor ei uenisset. M. ACILIVS Glabrio.§ M'. Acilius. ex consulatu Capitol. & Plutarcho. T. SEMPRONIVS Longus.§ Ti. Sempronius. ex consulatu Capitolino. BELLVM in Hispania quincto post anno, quam secundum bellum Punicum, finitum est.§ In ueteri illo uno exemplari, teste Gelenio, ita est. Bellum in Hispania quincto post anno exortũ est, quam simul cum Punico bello fuerat finitum. Quae uerba sic legenda esse censet Glareanus. Bellum in Hispania quincto ante anno, quam secundum bellum Punicum. finitum est. Ego autem ita. Bellum in Hispania quincto post anno exortum est, quam secundum bellum fuerat finitum. Hanc lectionem si confirmauero, nihil erit, quod quisquam duas illas sequatur. Bellum nouum in Hispania excitatum esse significat annos quinque postquam cum Poenis debellatum erat. Finitum est enim anno DXLIX. Hoc declarat Liuius, cum ait paullo ante. Ingens in Hispania ulteriore coortum est bellum. & hoc loco exponit caussam, cur nouum hoc bellum appellet, quia tum primum suo nomine nullo Punico exercitu, aut duce ad arma ierant. Neque uero bellum aliquando in Hispania finitum potest intelligere, quemadmodum duabus illis lectionibus significatur, cum & ante, & post confectum Punicum bellum a proconsulibus in ea prouincia bellatum sit. ut supra ostendi. TVSCO uico, atque inde Melio per portam Capenam.§ Quid sit Romae Melium nemo scit, Aequimaelium, omnes. Itaque legendum puto, ac Aequimaelio. Nam ante legebatur, Atque Intemaelio. lib. XXXVIII. Substructionem super Aequimaelium in Capitolio, & uiam silice sternendam a porta Capena ad Martis locauerunt. IISDEM diebus Cn. Cornelius Letulus, qui ante Sempronium Tuditanum citeriorem Hispaniam obtinuerat, cum ex s.c. urbem esset ingressus, tulit prae se auri mille, & quingenta pondo.§ Hic est ille Cn. Lentulus, de quo supra lib. XXXI. extremo. Plebes Cn. Cornelio Lentulo, & L. Stertinio proconsulibus imperium esse in Hispania iussit. Probo autem ualde coniecturam Glareani, qui suspicatur, legendum esse. Ex s.c. ouans, urbem esset ingressus. uel ex s.c. triumphans urbem esset ingressus. Coniecturam autẽ suam ille recte inde ducit, quod de Stertinio collega subdit ita. L. Stertinius ex ulteriore Hispania ne tentata quidem triumphi spe quinquaginta millia pondo argenti in aerarium tulit. Egregie. Cur enim necesse erat dicere, Ne tentata quidem triumphi spe: nisi collegam eius Lentulum triumphasse dixisset? Puto tamen ouantem eum ingressum esse, non triumphantem. Primum, quia usitatior dicendi forma est, ut in Ouatione dicatur, ingressus est, aut inijt Ouans urbem. Deinde quia ei, qui sine magistratu res gesserat, adhuc nisi, ut Ouans iniret, permissum fuerat. ut de L. Lentulo supra li. XXXI. Decurrerunt eo, ut ouans urbem iniret. PERINDE atque id ipsi a Quinctio, & Romanis datum esset.§ Ante legebatur. Perinde atque ab ipso id non a Quinctio. Quam lectionem probo in primis. haec enim a sensu aliena est. BARCILLAM quendam.§ Hunc in aliis libris nominat Liuius Brachillam, ut est in manuscriptis. Polybius βραχύλλην. itemque Plut.

264 C. CLAVDIO Acraephiam ire iusso.§ App. Claudio. ut ante ex Polybio. BARGYLLIS, & Iasso.§ Bargylijs, & Iaso, ut ante. EAS quoque enim placere liberas esse Decianorum libertate. Quinctius Prusiae Bithyniorum regi scriberet, quid senatui, & decem legatis placuisset.§ Merito haesitauit hoc loco Glareanus. Non est autem mentem auctoris, & ueritatem lectionis assecutus, cum pro, Decianorum, decem legatorum supplendum esse censuit. Sunt enim duae uoces, de Cianorum, quae sequenti sententiae annectẽdae sunt, hoc modo. De Cianorũ libertate Quinctius Prusiae Bithyniorũ regi scriberet. De Cianis, & eorum clade supra saepius dictum est. Sic enim Philippus lib. priore. Neque ego Cium expugnaui, sed Prusiam socium, & amicũ oppugnantẽ adiuui. & Poly. li. XV. φίλων γὰρ ὑπαρχόντων, καὶ συμμάχων αἰτωλῶν, λυσιμαχέων, χαλκηδονίων, καὶ κιανῶν, πρῶτον μὲν προσηγάγετο τὴν λυσιμαχέων πόλιν ἀποσπάσας ἀπὸ τῆς τῶν αἰτωλῶν συμμαχίας, δεύτεραν δὲ τὴν χαλκηδονίων, τρίτην δὲ τὴν κιανῶν ἐξηνδραπόδισε στρατηγὸν παρ᾽ αἰτωλῶν ἐν αὐτῇ διατρίβοντος, καὶ προεστῶτος τῶν κοινῶν. πρυσίας δὲ καθὸ μὲν ἡ πρόθεσις αὐτοῦ συντελείας ἔτυχε, περιχαρὴς ἦν, καθὸ δὲ τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἐπιβολῆς ἕτερος ἀπέφερεν, αὐτὸς δὲ πόλεως οἰκόπεδον ἔρημον ἐκληρονόμει, δυσχερῶς διέκειτο & Suidas. κιανοὶ οἱ τῆς κίου, οὓς προύσιας παρασπονδῆσαι ἠθέλησε διά τινας αἰτίας.

SI AETOLORVM linguas retunderet.§ Retundere, perspicue legendum est. ut sit, si Aetolorum linguas retundere uellet. SENATVS Romanus, & T. Quinctius imperator Philippo rege, Macedonibusque deuictis, liberos, immunes, suis legibus esse iubet Corinthios, Phocenses, Locrensesque omnes, & insulam Euboeam, & Magnetas, Thessalos, Perraebios, Achaeos, Phthiotas. Percensuerat omnes gentes, quae sub ditione Philippi regis fuerat.§ Glareanum non laudo, qui arbitratur hoc loco nomina aliquot populorum intercidisse. cur non laudem, Plutarchus in caussa est, qui totidem paene uerbis hanc rem in Flaminino exponit. προσελθὼν εἰς μέσον ὁ κήρυξ ἀνεῖπεν, ὅτι ῥωμαίων ἡ σύγκλητος καὶ τίτος κοΐντιος στρατηγὸς ὕπατος καταπολεμήσαντες βασιλέα φίλιππον, καὶ μακεδόνας ἀφιᾶσιν ἀφρουρήτους καὶ ἐλευθέρους, καὶ ἀφορολογήτους, νόμοις χρωμένους τοῖς πατρίοις κορινθίους, λοκροὺς, φωκεῖς, εὐβοέας, ἀχαιοὺς, φθιώτας, μάγνητας, θετταλοὺς, περραιβούς. Cum igitur totidem apud Plutarchum sint nomina populorum, quot apud Liuium, a quo haec sumpsit Plutarchus, profecto nihil hoc loco desiderari iudicandum est. Quod autem uocibus illis mouetur Glareanus, Percensuerat omnes gentes, quae sub ditione Philippi regis fuerant: intelligendum est eas uitiose legi. placet autem ut legatur: Percensuit inde omnes gentes. i. post Graecos, Macedoniae etiam populos nominauit, ut Dolophas, Orestas, Lycum, Parthinos; utraque enim gens cum sit Illyriorum,

sub

ſub ditione Philippi fuerat. Error ortus eſt ex cõpendioſa ſcriptura. ex percenſuit m̃, factum eſt, per cenſuerat. porro autem apparet ex Plutarcho legendum eſſe Perraebi, non Perroebii.

Hoc ſpe concipi, audacis animi fuiſſe, ad effectum adducere uirtutis, & fortunae gentis.} Apertior erit locus, ſi ita legas. Hoc ſpe concipere, audacis animi fuiſſe, ad effectum adducere, uirtutis & fortunae ingentis.

Herea.} Heraea. ut ſupra. Lingvs, & Partheni.} Lycus, & Parthini, Lycus in Daſſaritijs, ut ait Plutarchus in Quinctio, quos eoſdem cum Parthinis Illyriorum populos facit Appianus in 265
principio Illyrici. Parthinos etiam Capitolini lapides habent. P. Lentvlvs Bargyllas, L. Stertinius Hephaeſtiam, & Thaſſum, & Thraciae urbes. P. Villius, & L. Terentius ad regem Antiochum, Cn. Cornelius ad Philippum.} Haec ſic Plutarchus. ἅμα γὰρ ἐξέπεμπεν ὁ τίτος λέντλον μὲν εἰς ἀσίαν βαργυλίητας ἐλευθερώσαντα, τιτίλλιον δὲ εἰς θράκην, τὰς αὐτόθι πόλεις, καὶ νήσους ἀπαλλάξοντα τῶν φιλίππου φρουρῶν, πόπλιος δὲ οὔιλλιος ἔπλει διαλεξόμενος ἀντιόχῳ περὶ τῆς τῶν ὑπὲρ αὐτῶν ἑλλήνων ἐλευθερίας. Ex his apparet pro Stertinio Titillium eſſe reſtituendum. ſiquidem ante etiam legebatur, L. Thermus. Adversvs ea reſpondere, ne altercationem excederet res, cum ſuperſediſſet Romanus.} Perſpicue legendum eſt. Ne in altercationem excederet res. ut lib xxxiv. Quae ſtudiis in magnum certamen exceſſerit.

T. Sempronivs Gracchus, M. Iunius Syllanus.} Ti. Sempronius Gracchus, M. Iunius Silanus, ex Capitolinis lapidibus. Marcellvs Pado confeſtim traiecto in agrum Comenſem, ubi Inſubres Comenſibus ad arma excitis, caſtra habebant, ducit. legiones in ipſo itinere proelium committunt. & primo adeo acriter inuaſerunt, ut anteſignanos impulerint.} Vox, ducit, a Glareano addita eſt, quae ante nulla erat. Recte, quod loci uitium ſenſit; non ſat recte, quod multas alias uoces deſiderari non ſenſit. Nam ſi dicamus legiones Romanorum in ipſo itinere proelium commiſiſſe, eaſdem etiam intelligendum eſt adeo acriter inuaſiſſe, ut anteſignanos impulerint. Quod tamen de Gallis accipiẽdum eſt. Videntur autem haec omnia deſiderari. Marcellus Pado confeſtim traiecto in agrum Comenſem, ubi Inſubres Comenſibus ad arma excitis caſtra habebant, legiones induxit. Cuius aduentu audito Galli confeſtim occurrunt, atque in ipſo itinere proelium committunt. & primo adeo acriter inuaſerunt, ut anteſignanos impulerint. Quod ubi conſul animaduertit, ueritus. &c. Itaque aſteriſco ut ante hunc locum ſignandum cenſeo ſic. Legiones * in ipſo. Levos, Libuoſque.} Laeuos Lebuoſque legendum puto, ut lib. v. Hos uocat lib. II. Polybius λάοις, & λεβεκίους. Terrestres copias ab Abydo traijcit Cherſoneſi urbem.} Ante legebatur ad Abydum. Quia uero Abydus non eſt in Cherſoneſo, ſed in Helleſponto, placet Glareano legi, Madytum, cuius urbis etiam ſupra in Cherſoneſo meminit Liuius. Quod probo. Et decem legatorum P. Lentulus a Bargyllis, P. Villius, & L. Terentius a Thaſſo Lyſimachiam petierunt, eodem & a Selymbria L. Cornelius, & ex Thracia poſt paucos dies Antiochus conuenerunt.} Haec a Polybio uerſa ſunt, qui ſic ait. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἧκον μὲν τῶν δέκα πόπλιος λέντυλος ἐκ βαργυλίων, λεύκιος δὲ τερέντιος, καὶ πόπλιος οὔιλιος ἐκ θάσου. ταχὺ δὲ τῷ βασιλεῖ διασαφηθείσης τῆς τούτων παρουσίας πάντες ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἠθροίσθησαν εἰς τὴν λυσιμαχίαν. Primvs congreſſus cum legatis, & deinceps inuitatio benigna, & hoſpitalis fuit, ut de mandatis, ſtatuque praeſenti Aſiae agi ceptum eſt, animi exaſperati ſunt.} Polybius ita. αἱ μὲν οὖν κατ' ἰδίαν ἐντεύξεις τοῦ τε βασιλέως, καὶ τῶν ῥωμαίων τελέως ἦσαν ἀφελεῖς, καὶ φιλάνθρωποι. μετὰ δὲ ταῦτα γενομένης συνεδρείας κοινῆς ὑπὲρ τῶν ὅλων, ἀλλοιοτέραν ἔλαβε τὰ πράγματα διάθεσιν. Romani omnia acta eius ex quo tempore e Syria claſſe ſoluiſſet, diſplicere ſenatui non diſsimulabant, reſtituique Ptolemaeo ciuitates omnes. quae ditionis eius fuiſſent, aequum cenſebant. Nam quod ad eas ciuitates attineret, quas a Philippo poſſeſſas Antiochus per occaſionem uerſo Philippo in Romanum bellum, intercepiſſet: id uero ferendum non eſſe, Romanos per tot annos terra marique tanta pericula, ac labores exhauſiſſe, Antiochum belli praemia habere.} Polybius ita. ὁ γὰρ λεύκιος ὁ κορνήλιος ἠξίου μὲν καὶ τῶν ὑπὸ πτολεμαῖον ταττομένων πόλεων, ὅσα νῦν εἴληφε κατὰ τὴν ἀσίαν παραχωρεῖν τὸν ἀντίοχον, τῶν δὲ ὑπὸ φίλιππον διεμαρτύρετο φιλοτίμως ἐξίστασθαι. γελοῖον γὰρ εἶναι ῥωμαίων ἆθλα τοῦ γεγονότος αὐτοῖς πολέμου πρὸς φίλιππον ἀντίοχον ἐπελθόντα παραλαμβάνειν.

Sed ut in Aſiam aduentus eius diſsimulari ab Romanis, tamquam nihil ad eos pertinẽs, potuerit. quod iam etiam in Europam omnibus naualibus, terreſtribuſque copiis tranſierit, quantum a bello 266
aperto Romanis abeſſe?} Haec Polybius multo apertius. καθόλου δὲ ἔφη θαυμάζειν τινὶ λόγῳ τοσαύτας μὲν πεζικαῖς, τοσαύταις δὲ ναυτικαῖς δυνάμεσι πεποίηται τὴν εἰς εὐρώπην διάβασιν πλὴν γὰρ τοῦ προτίθεσθαι ῥωμαίοις ἐγχειρεῖν αὐτὸν, οὐδ' ἔννοιαν ἑτέραν καταλείπεσθαι παρὰ τοῖς ὀρθῶς λογιζομένοις. Ad ea rex. ſatis iam ante uidere ſe, Romanos inquirere quid regi Antiocho faciendum. at quouſque terra, marique progrediendum fuerit ipſis, non cogitare. Aſiam nihil ad populum Romanum pertinere, nec magis illis inquirendum eſſe, quid Antiochus in Aſia, quam Antiocho quid in Italia populus R. faciat.} Polyb. Ita. ὁ δὲ βασιλεὺς πρῶτον μὲν διαπορεῖν ἔφη κατὰ τίνα λόγον ἀμφισβητοῦσι πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἐπὶ τῆς ἀσίας πόλεων. πᾶσι γὰρ μᾶλλον ἐπιβάλλειν τοῦτο ποιεῖν, ἢ ῥωμαίοις. δεύτερον δ' ἠξίου μηδὲν αὐτοὺς πολυπραγμονεῖν καθόλου τῶν κατὰ τὴν ἀσίαν οὐδὲν γὰρ αὐτὸς περιεργάζεται τῶν κατὰ τὴν ἰταλίαν ἁπλῶς οὐδέν. Nec ex Philippi quidem aduerſa fortuna ſpolia ulla ſe petiſſe, aut aduerſus Romanos in Europam traieciſſe * fuerit, quo uicto omnia, quae illius fuiſſent, iure belli Seleuci facta ſint, exiſtimare ſuae ditionis eſſe.} Polybius ita. εἰς δὲ τὴν εὐρώπην ἔφη διαβεβηκέναι μετὰ τῶν δυνάμεων ἀνακτησάμενος τὰ κατὰ τὴν χερρόνησον, καὶ τὰς ἐπὶ θράκης πόλεις. τὴν γὰρ τῶν τόπων τούτων

των

τῶν ἀρχὴν μάλιστα πάντων αὐτῷ καθήκειν. εἶναι μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὴν δυναστείαν ταύτην λυσιμάχου, σελεύκου δὲ πολεμήσαντος πρὸς αὐτὸν. καὶ κρατήσαντες τῷ πολέμῳ πᾶσαν τὴν λυσιμάχου βασιλείαν δορύκτητον γενέσθαι σελεύκου. Ex his uerbis intelligi potest uersum unum, aut alterum apud Liuiũ intercidisse. Eum autem ad Liuianam sententiã ita restitui posse. Nec ex Philippi quidem aduersa fortuna spolia ulla se petisse, aut aduersus Romanos in Europam traiecisse, sed ut Chersonesi urbes Thraciaeque recuperaret. Eorum enim locorum imperium in primis ad se pertiuere. quippe quod ab initio Lysimachi regnum fuerit, quo uicto omnia, quae illius fuissent, quod iure belli Seleuci facta sint, existimare suae ditionis esse. Hanc aũt historiam lib. XXXIV. Liuius ita exponit. Enimuero id auditu etiam dicere indignum esse Hegesianax, Thraciae, & Chersonesi urbibus arceri Antiochum, quae Seleucus proauus eius, Lysimacho rege bello uicto, & in acie caeso, per summum decus parta liquerit. Idem etiam tradit Appianus initio libri, quo bellum Antiochinum exposuit. OCCVPATIS maioribus suis rerum aliarum alia cum primo quaedam ex his Ptolemaeum, deinde & Philippum usurpando aliena possedisse. sicut quaedam ex proxima Thracia, quae indubitate Lysimachi fuerint. ad ea facienda in antiquum uenisse, & Lysimachiam deletam Thracum impetu, deintegro condere, ut Seleucus filius eam sedem regni habeat. § Polybius ita. κατὰ δὲ τοὺς τῶν αὐτοῦ προγόνων περισπασμοὺς ἐν τοῖς ἑξῆς χρόνοις πρῶτον μὲν πτολεμαῖον παρασπασάμενον σφετερίσασθαι τοὺς τόπους τούτους, δεύτερον δὲ φίλιππον. αὐτὸς δὲ νῦν οὐ κτᾶσθαι τοῖς φιλίππου καιροῖς συνεπιτιθέμενος, ἀλλ᾽ ἀνακτᾶσθαι τοῖς ἰδίοις καιροῖς συγχρώμενος. λυσιμαχεῖς δὲ παραλόγως ἀναστάτους γεγονότας ὑπὸ θρακῶν, οὐκ ἀδικεῖν ῥωμαίους κατάγων, καὶ συνοικίζων. ποιεῖν γὰρ τοῦτ᾽ ἔφη βουλόμενος οὐ ῥωμαίοις τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, σελεύκῳ δὲ οἰκητήριον ἑτοιμάζειν.

QVOD AD Ptolemaeum attinet, cui ademptas ciuitates querantur, sibi cum Ptolemaeo & amicitiã esse, & id agere se, ut breui etiam affinitas iungatur. § Polybius ita. τὰ δὲ πρὸς πτολεμαῖον αὐτὸς ἔφη διεξάγειν εὐδοκουμένως ἐκείνῳ. κρίνειν γὰρ οὐ φιλίαν μόνον, ἀλλὰ μετὰ τῆς φιλίας ἀναγκαιότητα συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν.

INDE PROFECTVM cum ad capita (quae uocant) Sari fluminis foeda tempestas oborta prope cum omni classe demersit. § Hoc sic Appianus in Syrio. χειμῶνος δ᾽ ἀμφὶ τὸν σάρον ποταμὸν συμπεσόντος καὶ πολλὰς τῶν νέων ἀποβαλών. &c. ROMAE eo primum anno triumuiri epulones facti C. Licinius Lucullus, T. Romuleius, qui legem de creandis his tulerat, & P. Porcius Lecca. § Pro T. Romuleius, reponendum puto, P. Manlius. primum, quia una etiam post fiunt praetores, P. Manlius, & P. Porcius Laeca, quorum P. Manlius Hispaniam citeriorem, P. Porcius Pisas sortitur. deinde quia lib. XL. anno CDLXX. ait Q. Fuluium triumuirum epulonem in locum P. Manlii, qui ex Hispania redierat, esse factum. neminem autem factum esse post hos praeter Q. Fuluium memoriae tradidit, ut omnino ijdem esse uideãtur. P. autem hic Manlius ex gente Manlia plebeia fuit. Itaque cognomine patriciorum ubiq. caret. fuisse autem duplicem Manliam gentem ostendit Cicero in prima Philippica. Vt propter unius M. Manlii scelus decreto gentis Manliae neminem patricium M. Manlium uocari licet. Adde quod Romulius non Romuleius esset scribendum. ut ex P. Manlius, Romulus factum sit. P. PORCIVS Lecca. § Laeca. ex nummis argenteis. C. MANLIVS Volso. § Cn. Manlius Vulso. ex consulatu Capitolino. T. SEMPRONII Tuditani, qui praetor in Hispania decesserat. § Superiore libro Cn. dicitur. Dixi autem uideri, C. Sempronium appellandum. L. VALERIVS in locum M. Cornelj Cethegi. § Flaccum intelligit. nam anno DLXX ait L. Valerius Flaccus pontifex mortuus est.

CN. DOMITIVS Aenobarbus. § Lapides Capitolini, & nummi argentei, & graeci annales satis ostẽdunt Ahenobarbum esse scribendum. in graecis enim ἀηνόβαρβος est. AEDEM in insula Fauni fecerunt. § Sic lib. XXXV. In insula Iouis aedem dedicauit. De hac Fauni aede dedicata eodem in libro. Insulam autem Tiberis intelligit. VER sacrum ex pontificum iussu fecere, quod C. Cornelius Mammula praetor uouerat. § Hunc praetorem M. Aemilium lib. XXII uocauit, cum inquit. Senatus, quoniã Fabium belli cura occupatura esset, M. Aemilium praetorem ex collegii pontificum sententia omnia ea, ut mature fiant curare iubet. Fuisse autem eodem anno praetorem A. Cornelium Mammulam, appa ret ex eo, quod idem ab eo lib. XXIII, sequenti anno propraetor obtinuisse Sardiniam prouinciam traditur. Quare aut M. Aemilius, aut A. Cornelius Mammula hoc loco legendum est. nam anno etiam DLIX alter A. Cornelius Mammula praetor, atque alio tempore alii nominantur. Nisi autem emendatorum uitium sit, lapsus sit memoriae Liuianae necesse est.

QVIA parum ex dignitate sua decebat subscribere odiis, accusationibusque Hannibalis. § Ante
267 legebatur, Quia parum expugnantes se ducebat. Emendatum est deinde. Ex dignitate sua. Quam emendationẽ nõ probat Paulus Manutius. Verũ ita legendũ esse asserit. Quia parũ ex P.R. dignitate esse ducebat. Qua lectione nihil potest esse praestãtius. Ita li. XXX. Nõ uideri sibi satis ex dignitate populi R. esse.

HANNIBAL quam primum fallendi eos, qui in portu erant, tempus habuit. § Malim, Cum primum.

INTER Acyllam, & Thapsum. § Ptolemaeus, Strabo, Stephanus maximo inter se consensu hoc oppidum Αχόλλαν uocant. Quare & ipse Achollam legendum censeo. AD suam turrim peruenit. § Iustinus suburbanum uocat li. XXXI. Appropinquante uespere equũ conscendit, & suburbanum, quod prope litus habebat, ignaris seruis, iussisq. ad portam diuertentem opperiri, cõtendit. NE his debere impune esse. § Nihil huic loco deest. his, intellige, Hannibali, & nunciis ab eo ad Antiochũ profectis. eiusmodi autem dicendi genere usus est lib. XLIII. Neque enim ne his cunctationem aperuerat suam. pro ne his quidem.

IN

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXXIV

De ſtringendis cultibus matronarum.§ Vet.lib.De fingendis cultibus. L.CORNELIVS Cethegus cenſores.§ C.Cornelius.ex Capit. cenſura. COLONIAE pleraeque deductae ſunt.§ Vet.lib. Coloniae plures. RES praeterea aduerſus Boios, & Inſubres.§ Vet.lib.Res praeterea in Hiſpania,& aduerſus Boios,& Inſubres. TENTAVERAT autem per Ariſtonem Tyrium.§ Vet.lib.Tentauerat autem Hannibal per Ariſtonem.

IN . LIBRVM . XXXIV

Q. FABIO,T.Sempronio cos.§ Ti.Sempronio.ut ſupra. NAM etiam ex opidis,conciliabuliſque conueniebant.§ Vet.lib. Conuenerant. QVI pro lege, quae abrogabatur, ita diſſeruit. § Vet.lib.Pro lege ne abrogaretur.Quod placet.Citat enim Priſcianus hanc orationem cum hoc indice. Cato in oratione,Ne lex Oppia abrogetur.Item alibi.Cato Nepos de actionibus ad populum, Ne lex ſua abrogaretur.Item alibi.Aemilius Porcina oratione,Vti lex Aemilia abrogetur. Feſtus,Cato in diſſuaſione,Ne lex Baebia derogaretur. MVLIEBRI a ſtirpe.§ Vet.lib.Ab ſtirpe.

AB nullo genere nos ſummum periculum eſt. § Vet. lib. Non aeque ſummum. ET foro 268
prope,& concionibus,& comitiis immiſceri.§ Vet.lib.Et foro quoque,& concionibus. PER quaeq. ſubiecerint uiris.§ Hinc Cicero lib. IV. de rep.Nec uero mulieribus praefectus reponatur, qui apud graecos creari ſolet, ſed ſit cenſor qui uiros doceat moderari uxoribus. VT Carpentis profeſtis quoque diebus uelut triumphantes de lege uicta. § Vet.lib. Vt Carpentis feſtis, profeſtiſque diebus. Quod uenuſtius,& grauius eſt. ET ante fixa fictilia deorum Romanorum ridentes. § Antefixa, ſcribendum eſt,ut una uox ſit tantum.Sic enim Feſtus.Antefixa, quae ex opere figlino tectis affiguntur ſub ſtillicidio. TAMEN nulla accepit.§ Hanc ſententiam ſic expreſſit Varro de uita populi Ro. II. auctor Nonio. Qua abſtinentia uiri mulieresque R.fuerint, apparet, quod a rege munera eorum noluerit nemo accipere. IN quos iecit magis conſul uerbo tenus, quam ut re inſimularet.§ Vet. lib.In quos iecit magis haec conſul. LEGEM Liciniam de quingentis iugeribus.§ Stolonis legē. lib.VI.& VII.

QVID , uetus regia lex ſimul cum ipſa urbe nata?aut(quod ſecundum eſt.§ Vet.lib.An uetus re- 269
gia lex ſimul cum ipſa urbe nata,an(quod &c. TALI tempore.§ Vet. lib.Tali eo tempore.

CVI non apparet;inopiam,& miſeriam ciuitatis,q.o.p.p.i.u.p,u.e. iſtam legem ſcripſiſſe.§ Vet.lib. Ob inopiam,& miſeriam,&c.iſtam legem ſcriptam. A LVNA proficiſcens.§ Vet.lib.Ab luna proficiſcens. PRAETERVECTI Liguſtinos montes ſinumque Gallicum.§ Cato in oratione de conſulatu ſuo teſte Cariſio ita hanc rem expreſſit.Poſtquam Maſſiliam praeterimus,inde omnem claſſem uētus auſter lenis fert, mare uelis florere uideres ultra angulum Gallicum.inde noctu aura profecti ſumus. MILLIVM paſſuum in circuitu murus erat.§ Vet.lib.Trium millium.

CVM prouincia Q. Minucio ſucceſſori tradita.§ Q.Minucius ſucceſſiſſe dicitur M.Heluio,cum 270
tamen Heluius ulteriorem Hiſpaniam,Minucius citeriorem ſit ſortitus, quia Heluius ex ſua prouincia decedens,in aliena rem bene geſſit,ideſt in citeriore.Quia uerò Minucius citeriorem obtinuit, iccirco ſucceſſor eius appellatur.Quare nihil mutandum eſt,contra atque cenſet Glareanus. SOCIIS ſpē pro re oſtendendam cenſet.§ Vet.lib.Oſtentandam.Sic paullo poſt. Conſul ubi ſatis,quod in ſpeciem fuit,oſtentatum eſt.Huius conſilii Catonis meminit Frontinus lib.IV. IVGVM,quo exſuit.§ Vet.lib. Iugum,quo ſe exſuit. NVMERVM non ſcribit.§ Vet.lib. Non adſcribit.

IN Turdetaniam proficiſcitur.§ Loquitur de Catone cos.in Turdetaniam mouente. Qua de re 271
ſic Cato in oratione de conſulatu ſuo auctore Cariſio.Inde pergo porro ire Turtam.Item.Itaque porro in Turtam proficiſcor ſeruatum illos.Dixit enim Turtam,pro Turdetaniam, ſiquidem Turdetani, Turduli, & Turti etiam appellati ſunt, auctore Stephano,qui ita ſcribit. τυρδιτανία χώρα τῆς ἰβηρίας. οἱ οἰκοῦντες τυρδιτανοὶ, καὶ τυρδοῦλοι. ἀρτεμίδωρος δὲ τυρτυλανίαν αὐτὴν καλεῖ, καὶ τύρτης τοὺς οἰκήτορας καὶ τυρτανούς.

X.MILLIA Celtiberū mercede Turduli conducunt.§ Vet,lib.Turdetani conducunt.ut paullo poſt. Difficilius bellum in Turdetania praetori L.Manlio Celtiberi mercede exciti ab hoſtibus faciebant.

NON noſtra magis,inquit,quam ueſtra refert,uos non rebellare.§ Vet.lib.Non bellare.optime.quia ait poſt.Si effectum erit,ne poſſitis rebellare. COMMEATVS tamē haud ſecus,quam in pace ex agris caſtelliſq. hoſtium Romani portabant,dein ſaepe munimenta eorum uelut communi pacto commercio priuatis induttiis ingredientes.§ Glareanus ſuſpenſae huic orationi deeſſe aliquid arbitratur. immerito.non enim uitium eſt in participio,Ingredientes,ut ſuſpicatur,ſed in uoce Dein,quae uitioſa eſt pro,Perinde.hoc ſenſu.Romani portabant commeatus ex agris hoſtium haud ſecus, quam in pace, perinde ſaepe munimenta eorum ingredientes.ideſt,aeque ſaepe.Vitium ex compendioſa ſcriptura natum eſt.Perinde.Quod,Dein,factum eſt. IN caſtris praetorianis.§ Vet.lib.praetoriis. LACETANOS de uiam & ſilueſtrem gentem.§ Plutar. in Catone. κατεστρέψατο μὲν τὸ λακενθανῶν ἔθνος. PRINCEPS Vergiſtanus.§ Vergitanus lego.Nam ut ab Emporiis Emporitanus, ab Oreo Oritanus, ſic a Vergio

Vergitanus, non Vergistanus oritur. Die altero ad Sellasiam super Oenunta fluuium peruenit, quo in loco Antigonus Macedonum rex cum Cleomente Lacedaemoniorum tyranno signis collatis dimicasse dicebatur.] Haec historia est apud Polybium lib. XII. αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν σελασίαν καλουμένην μετὰ τῆς δυνάμεως ἐστρατοπέδευε. & paullo post. τῆς δὲ ὁδοῦ μεταξὺ κειμένης παρὰ τὸν οἰνοῦντα ποταμὸν φερούσης εἰς σπάρτην. Glareanus autem negat Polybium Oenuntis fluminis meminisse. Legit enim interpretem, qui profluēs flumen imperite uertit. Eodem errore alii quidam ex nostris ducti Q. Metellum Scipionem Pium, ex sententia Dionis Asiatici filium esse scripserunt, cum Dio Nasicae scribat. Asiatici uero interpres, idque imperite. Prope flumen praeter urbem sub ipsas Maenali montis radices.] Vrbem Lacedaemonem, flumen Eurotam intelligit. Itaque quia Maenalus non in Laconica est, sed in Arcadia, Glareanus peritissimus emendator, Taygetum, substituendum putat. Ego autem nec Maenalum, nec Taygetum probo, sed Menelaium legendum esse affirmo. Huius lectionis auctor est Polyb. qui libro quincto Eurotam flumen ad collis Menelaii radicem fluere scribit. his uerbis. τοῦ δὲ ποταμοῦ παραῤῥέοντος ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς αὐτῆς μερῶν, ὃς καλεῖται μὲν εὐρώτας, συμβαίνει τοὺς βουνοὺς, ἐφ᾽ ὧν τὸ μενελαΐον ἐστὶν πέραν μὲν εἶναι τοῦ ποταμοῦ κεῖσθαι δὲ τῆς πόλεως κατὰ χειμερινὰς ἀνατολὰς ὄντας τραχεῖς, καὶ δυσβάτους, καὶ διαφερόντως ὑψηλοὺς, ἐπικεῖσθαι δὲ τῷ πρὸς τὴν πόλιν τοῦ ποταμοῦ διαστήματι κυρίως, δι᾽ οὗ φέρεται μὲν ὁ προειρημένος ποταμὸς παρὰ αὐτὴν τὴν τοῦ λόφου ῥίζαν. Meminit autem saepius eius nominis. ita ut Stephanus etiam ita scriptum reliquerit. ἐστὶ καὶ χωρίον σπάρτης μενελάϊον.

272 Iasso, & Bargyllis.] Iaso, & Bargyliis, ut supra. Praefeceruntque ludis ipsum imperatorem.] Plutarchus item. ἀγωνοθέτης δὲ νεμείων ἀποδειχθεὶς ἐν ἄργει, τὴν πανήγυριν ἄριστα διέθηκεν.

Sunt qui non ex opido proficiscentem bellum gessisse tyrannum tradant. Sed castris aduersus Romana castra positis.] Agam (ut soleo) paucis. nihil uitii hic locus continere uidetur, contra atque tradit Glareanus. duas enim contrarias opiniones de ratione belli a tyrāno gesti expositurus est, unam, quam ipse tueri uidetur, alteram, quam alii tradiderunt. quid sentit ipse? tyrannum ex opido Lacedaemone exeuntem pugnasse, ac in opido ipso castra habuisse. quid alii? eundem non ex opido exeuntem pugnasse, sed ex castris, quae ante Romana castra posuerit. Glareanus autem sine caussa de uoce, Proficiscentem, laborauit.

273 T. Sempronium Longum.] Ti. Sempronium. ex consulatu eius Capit. Aenobarbus.] Ahenobarbus. ut supra. T. Iuuentius Talua.] Vet. lib. Alna. legendum est Thalna. ex Capitolinis tabulis. Nouum ius in eo anno a Ferentinatibus tentatum.] Vet. lib. Nouum ius eo anno. Vt loca senatoria secernerentur a populo.] Idem Pedianus in or. pro Cornelio cum ait. Id autem eos fecisse iussu censorum Sex. Aelii Paeti, C. Cornelii Cethegi. Bebius Pamphilus.] Baebius Tamphilus. ut supra. Tempsam L. Cornelius Merula & C. Salonius deduxerunt.] Desideratur nomen tertii Triumuiri.

276 Q. Victorius.] Vet. lib. Q. Fictorius. Mille enim ducentos ea ratione Achaia habuit.] Sic Plut. in Quinctio. ἐν δὲ τῇ ἑλλάδι χίλιοι καὶ διακόσιοι τὸ πλῆθος ἦσαν.

277 Per Epirum in Oricum, unde erat trāiecturus, uenit.] Vet. lib. Per Epirum Oricum, ut paullo ante. Per Thessaliam, atque Epirum ducere Oricum iubet. Secundo die aurum.] Vet. lib. Secundo aurum, recte. praecessit enim paullo ante. die primo. Arma, tela.] Plutarchus accuratius. ἑλληνικαὶ κράνη καὶ πέλται μακεδονικαὶ, καὶ σάρισσαι. Infecti argenti fuit decem, & octo millia pondo &c.] ἀργύρου δὲ τετρακισμυρίας τρισχιλίας διακοσίας ἑβδομήκοντα λίτρας. Auri pondo tria millia &c.] Plutarchus. χρυσίου συγκεχωνευμένου λίτρας τρισχιλίας ἑπτακοσίας δέκα τρεῖς. Philippei nummi aurei quattuordecim millia, quingenti XIV.] Plutarchus. φιλιππείους δὲ χρυσοῦς μυρίους τετρακισχιλίους πεντακοσίους δεκατέσσαρας. Praebuerunt speciem triumpho.] Non est audiendus Glareanus, qui specimen legit. Speciem enim uertit Plutarchus cum ait. παρεῖχεν ὄψιν. A. Manlius, P. Aelius, L. Apustius.] Hos triumuiros in eadem colonia deducenda sequenti anno uocat Cn. Manlium Vulsonem, P. Aelium Tuberonem, L. Apustium Fullonē. Cum autem P. Aelius sit is, ut ait, cuius lege deducebatur colonia, profecto Q. Aelius legendum est. is enim tribunus pl. legem tulit. Vna Iunonis Matutae in foro olitorio uota, locataque quadriennio ante a C. Cornelio consule.] Duae caussae sunt, cur legendum sit Iunonis Sospitae. Vna, quod nusquā alibi Iuno Matuta dicta est, sed Mater Matuta, quae graece λευκόθεα est. altera, quod quadriennio ante C. Cornelius Iunoni Sospitae, non Matutae uouisse aedem traditur. uerba sunt Liuii lib. XXXII. Consul principio pugnae aedem uouit Sospitae Iunoni, si eo die hostes fusi fugatiq. essent. Idem etiam probe Glareano uidetur. Vouebat eam decem annis ante Punico bello P. Sempronius Sophus. Locauerat idem censor.] Hic P. Sempronius & in consulatu & in censura Tuditanus, non Sophus dicitur a Liuio. Quare cognomen Sophus ex hoc loco delendum uidetur. puto tamen non esse reponendum, Tuditanus, ut censet Glareanus, sed consul. ut ita legatur. uouerat eam P. Sempronius consul, locauerat idem censor. Sic enim lib. XXIX, ubi de P. Sempronio uouente ait. consul principio pugnae aedem Fortunae Primigeniae uouit. Errandi caussam dedit compendiosa scribendi ratio. Cos. Sop. Ita autem locutus est paullo ante. Vota, locataque quadriennio ante a C. Cornelio consule Gallico bello, censor idem dedicauit. L. Porcius Licinius.] Licinus. ex Capitolinis tabulis. Megalesia, ludos scenicos C. Atilius Serranus, L. Scribonius Libo aediles curules primi

mi fecerunt.ʒ Eoſdem aediles in ijſdem ludis faciendis edit etiam Pedianus in Cornelianam.
Concordiae, & libertati aeque minuendae eſſe.ʒ Vet.lib. Libertatis. Ita autem legendum eſſe,
alio loco,ubi de eiuſmodi dicendi genere docui,oſtendi. Ad d quinquageſimum octauum an-
num.ʒ Quinquageſimum ſextum legendum eſſe alio loco doceo,in chronologia.in uet.lib.eſt.DVIII.
Menda ex notis eſt nata,cum debeat ſcribi DLVI.L.enim in v uerſum eſt,& v in duo II.ut alias.
Tribvnos plebeios adiſſent.ʒ Vet.lib.Tribunos plebis. Ligvrvm decem millia.ʒ Vet.lib.
xv.millia. Ob eas res tumultum eſſe.Decreuit ſenatus tribunos plebei non placere cauſſas mili-
tares cognoſcere.ʒ Pulcherrimum ſenſum inepta uerborum interpunctio deprauauit. Sic autem inter-
pungendum cẽſeo.ob eas res tumulum eſſe decreuit ſenatus.tum infer. tribunos plebis &c.loquitur de
tumultu Gallico,de quo ſic Cicero in IIX Philippica.Poteſt eſſe bellum ſine tumultu, tumultus eſſe ſi-
ne bello non poteſt.quid enim aliud eſt tumultus,niſi perturbatio tanta,ut maior timor oriatur? unde
etiam nomen dictum eſt Tumultus.Itaque maiores noſtri tumultum Italicum,quod erat domeſticus,
tumultum Gallicum,quod erat Italiae finitimus,praeterea nullum tumultum nominabant. grauius au
tẽ eſſe tumultum,quam bellum,hinc intelligi licet,quod bello Gallico uacationes ualent, tumultu non
ualent.& Philip.v.Tumultum decerni iuſtitium iudici, ſaga ſumi dixi oportere. Sic hoc loco ſenatus
decreuit,ut tumultus eſſet,quia Boii ad rebellionem ſpectabant. Tribvnos plebeii.ʒ Plebis.ex
Vet.lib. Et ut L.Cornelius conſul.ʒ Vet. lib. Et uti L.Cornelius conſul. Menippvs, &
Hegeſinax principes regiae legationis erant.ʒ Appianus meminit huius legationis in Syrio, additque
Lyſiam,his uerbis.καὶ πρέσβεις εἰς ῥώμην ἔπεμπε λυσίαν τε καὶ ἡγησιανάκτα, καὶ μένιππον. Esse autem tria
genera foederum,quibus integre paciſcerentur amicitias ciuitates,regesque.ʒ Vet.lib.Inter ſe paciſce
rentur.non integre,optime.ſic paullo poſt.Amicitiam ſociali foedere inter ſe iungendam.
Ita ab Antiocho.ʒ Vet.lib.Ita & ab Antiocho. Aristonem quendam Tyrium.ʒ Merca 278
torem fuiſſe ait Appianus in Syrio.Ἀρίστωνα δ᾽ ἔμπορον τύριον ἐπὶ προφάσει τῆς ἐμπορίας ἔπεμπε πρὸς τοὺς φίλους.
Suffetes.ʒ Sufetes.ut ſupra. Ipse de tertia uigilia nauem conſcendit.ʒ Vet.lib.Ipſe deinde ter
tia uigilia. Praeter iudicium eiuſdem Ariſtonis.ʒ Vet.lib.Indicium. Emporea uocant eam
regionem. ora eſt minoris Syrtis.ʒ Horum Emporiorum meminit non ſolum Liuius lib.XXIX,ſed etiã
Polyb.lib.I.ἅμα δὲ τούτοις καὶ τὰς παρακομιζομένας ἀγορὰς ἐκ τῶν παρ᾽ αὐτοῖς καλουμένων ἐμπορίων, ἐφ᾽ αἷς εἶχον τὰς
μεγίστας ἐλπίδας.& lib.III. μήτε τοὺς κατὰ τὴν μακρὰν σύρτιν τόπους, ἃ καλοῦσιν ἐμπόρια διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας.

IN . LIBRVM . XXXV

P.Cornelivs Cn.F.Scipio.ʒ Is qui uir optimus a ſenatu iudicatus fuerat. Idem propræ- 279
tor Luſitanos.ʒ Vet.lib.Idẽ pro praetore Luſitanos. quod eſt prorogato ultra praeturam praetorio im
perio. In hoc diſcrimine ludos Ioui ſi ui fudiſſet, cecidiſſetque hoſtes, propraetor uouit.ʒ Vet.
lib.Si fudiſſet,cecidiſſetque hoſtes,praetor uouit.praetorem autem uidetur uocare eum,qui cum prae-
torio erat imperio.alioquin propraetore legendum eſt. Pvgnatvm inde haud procul Ilipa urbe
eſt.ʒ Vox,Inde,ſuperuacanea eſt.& a ueteribus,quos legi, libris abeſt. T. Sempronivs prioris
anni conſul.ʒ Ti.Sempronius.ut ſupra.
Hostivm exercitum,cuius delendi oblata fortuna fuerat,non deletum.ʒ Vet.lib.pro, Non dele 280
tum,habent,Elapſum. Sequitur. n. Hoſtes e manibas emiſſos. Ita libero fenore obruebant debito-
res.Cuius coercendi cum ratio quaereretur.ʒ Vet.lib.Cernendi,pro,coercendi.Quod placet.Sic.n.lib.
VI.Quia nolint conſpici ſummam aeris alieni.Item.Deinde inſpecto aere alieno,initaq.ratione minuẽ
di eius.Sic hoc loco,quaerunt rationẽ cernendi feneris, proptereaq. profiteri cogunt eos, qui pecu-
nias crediderint.Itaque ait. Poſtquam detecta eſt magnitudo aeris alieni per hanc fraudem contracti.
Feralia quae proxime fuiſſent, diem finire placuit.ʒ Ante legebatur Feneralia. Gelenius,Fera-
lia immutauit.Mihi placet magis prior lectio. Proxima enim Feneralia uocat, diem,quo proxime de
fenore conſtringendo actum erat. Iuſſerunt ergo,ut omnes ſocii profiterentur pecunias,quas credi-
diſſent Romanis ab illo die, quo cautum erat, ne ciuis ciuem fenore opprimere poſſet. Cui legi fraus
facta fuerat nomina in ſocios tranſſcribendo. Sex. Aelius Paetus, & Cn. Cornelius Cethegus.ʒ
C. Cornelius. ex cenſura Capitolina. Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum
triumuiri deduxerunt Cn.Manlius Vulſo,L.Apultius Fullo, P.Aelius Tubero. cuius lege deduceban-
tur tria millia peditum fere,CCC equites.numerus exiguus pro copia agri.ʒ Vet. lib.habent,pro dedu
cebantur,deducebatur. Quae lectio me admonuit locum hunc ita mendoſe legi, ut ſententiae Liuia-
nae ſanitas non exſtaret.Exſtabit autem certe,ſi non ſolum,deducebatur, ſed pro Fere,Iere,legerimus.
Ita.Alius Tubero cuius lege deducebatur.i.colonia. Tria millia peditum iere,CCC equites. Sic paullo
poſt in alius coloniae deductione. Tria millia & ſeptingenti pedites ierunt, trecenti equites. Quod
autem ſcriptum eſt in agrum Ferentinum,legendum eſt in agrum Thurinum.primum quia Vet.lib.ha-
bent Trentinum.Tum autem quia ſuperiore anno dixit.Exitu huius anni Q. Aelius Tubero tribunus
pl. ex S.C. tulit ad plebem, plebesque ſciuit, ut Latinae duae coloniae, una in Bruttios, altera in a-
grum Thurinum deduceretur.his deducendis triumuiri creati,quibus in triennium imperium eſſet, in

Bruttios Q. Naeuius, M. Minucius Rufus, M. Furius Craſsipes. in Thurinum agrum Cn. Manlius, Q. Aelius, L. Apuſtius. Porro autem legendum eſt. Q. Aelius Tubero. quia ait. Cuius lege deducebatur. at Q. Tubero legem tulit, non P. Eo proprior inuidiae. § Vet. lib. Inuidiam. Pro legato, & participe adminiſtrandi belli § Vet. lib. Adminiſtrati. Recte. nam dixit. L. Quinctius qui claſsi in Graecia praefuerat. Vt praeferetur candidato, quem Africanus frater ducebat. § Vet. lib. Quem Africanus, fraterque ducebant. Significat autem Cn. Scipionem a P. & L. Scipionibus Africano, & eo, qui poſt Aſiaticus dictus eſt, eſſe deductum. Aenobarbvs. § Ahenobarbus. ut ſupra. Fvlvivs Centimalus. § Centumalus. ut ſupra. Attilivs Seranus. § Attilius Serranus. ut ſupra. Bebivs Pamphilus. § Baebius Tamphilus. ut ſupra. Raphiae in Phoenice. § Steph. ῥαφία πόλις συρίας.

281 Ad Piſidas, qui circa Selgam incolunt. § Steph. Σέλγη πόλις πισίδας. Villivs cum Piſidiae bello occupatum eſſe regem audiſſet, Epheſum profectus. § Hoc de P. Scipione ait Appianus. ῥωμαῖοι δὲ πρέσβεις ἕτεροί τε καὶ ὁ σκιπίων ἐπὶ τὸν βασιλέα ἆρον οἰχόμενον ἐς Πισίδας ἐν ἐφέσῳ περιέμενον. Respondisset Alexandrum. § Vet. lib. Reſpondiſſe. ita paullo poſt, Dixiſſe. ſic Appianus. τοῦ σκιπίωνος ἐρομένη τίς δοκεῖ οἱ στρατηγὸς ἄριστος γενέσθαι, τὸν ἀννίβαν εἰπεῖν, ὁ μακεδὼν ἀλέξανδρος. Tvm riſum obortum Scipioni, Scipionem ſubiecisse. Sic Appianus. ὡς δὲ αὐτὸν ὁ σκιπίων εἶδεν ἀπομνηκύνοντα τὴν σεμνολογίαν ἔφη γελάσας.

Antiocho, quam ſimilem daret ſedem, ut procul ab ſe honorem eum quoque ablegaret, non habuiſſet. § Perſpicue legendum eſt, Per honorem.

282 Hannibal non adhibitus eſt in conſilium propter colloquia cum Villio ſuſpectus regi, & in nullo poſtea honore habitus. Primo eam contumeliam tacitus tulit, deinde. § Ex ueteribus libris Verbum Est tolli debet, ut omnia ad uerbum Tvlit referantur. Proficisci ambo in prouincias placuit. § Vet. lib. Ambos.

283 Aedes liberae Attalo, ac lautia decreta. § Vet. lib. Aedes liberae, locus, lautia decreta. ut lib. xxx. Aedes liberae, loca, lautia legatis decreta. Navis erat quadriremis uetus capta annis octoginta ante. § Quadraginta, legendum ex Plutarcho. qui meminit huius nauis in Philopoemente. his uerbis. ἀλλὰ καὶ ναῦν τινὰ παλαιὰν μὲν, ἔνδοξον δὲ δι' ἐτῶν τεσσαράκοντα κατασπάσας ἐπλήρωσεν. Pvtrem eam admodum. § Vet. lib. Putrem iam admodum. Actvm praetoria naue praecedente claſſem. § Ex uet. lib. legendum eſt. Hac tum. Veterem enim nauem pro praetoria uſurpatam a Philopoemene ait.

Ipse Philopoemen in leui ſpeculatoria naue fuit, nec ante fugae finem, quam Patras uentum ſit, fecit. § Lege, in leni piſcatoria naue fugit. Ita enim maius periculum Philopoemenis oſtenditur.

Tertia parte copiarum ab obſidione Gythei abducta ad Pleias poſuit caſtra. Imminet is locus & Leucis, & Acris. § Legendum eſt. ad Eliam, non ad Pleias, quas merito quaeritur Glareanus ſe in Laconica non reperire. item Acriis, non Acris, id docet locus unus Polybii, qui eſt lib. v. ubi horum opidorum omnium meminit. Eius uerba ſunt. μεταλαβόμενος δ' αὖθις ἐποιεῖτο τὴν πορείαν παρὰ τὸν ναύσταθμον τῶν λακεδαιμονίων, ὃ καλεῖται μὲν γύθιον. ἔχει δὲ ἀσφαλῆ λιμένα, τῆς δὲ πόσεως ἀπέχει τριάκοντα σταδια. τοῦτο δὲ ἀπολιπὼν κατὰ πορείαν δεξιὸν κατεστρατοπέδευσε περὶ τὴν ἐλίαν, ἥτις ἐστὶν ὡς πρὸς μέρος θεωρουμένη, πλείστη καὶ καλλίστη χώρα τῆς λακωνικῆς. ὅθεν ἀφεὶς τὰς προνομὰς, αὐτόν τε τὸν τόπον τοῦτον κατεπυρπόλει, καὶ διέφθειρε τοὺς ἐν αὐτῷ καρποὺς. ἀφικνεῖτο δὲ ταῖς προνομαῖς, καὶ πρὸς ἀκρίας καὶ λευκάς.

284 Vnvm de auxiliaribus. § Vet. lib. Ex auxiliaribus. Captiqve in ea fuga ſunt. § Vet. lib. Captique in fuga ſunt. Dvarvm portarum itineribus, quae Pheras, quaeque Carboſthenem ferunt. § Pheras in agro Laconico non reperies, ſed Pharim, teſte Stephano, qui inquit. φάρις πόλις τῆς λακωνικῆς. οἱ πολῖται φαρίται, ὡς παυσανίας. ὅμηρος. φαρίν τε σπαρτήν τε. Pauſanias in Laconicis. ἀμύκλαν, καὶ φάριν coniungit.

285 Magnae cum ob eleganter actam uitam auctoritatis, tum. § Vet. lib. Magnae tum cum ob. i. magnae eo tempore auctoritatis. alii. Magnetum, per uitium. Eoqve ipſo tempore Thoas princeps gentis, quem miſerant ad Antiochum, redierat. § Videndum eſt etiam, atque etiam, quid ſit, quod paullo ante dixit hoc eodem libro. Thoas praetor Aetolorum legatos cenſuit circa reges mittendos. Democritus ad Nabin, Nicander ad Philippum, Dicearchus frater praetoris ad Antiochum eſt miſſus, nunc uero ab Antiocho Thoantem rediiſſe ait. Appianus quidem Thoantem legatorum, qui miſsi ad Antiochum ſunt, principem facit. cum ait in Syrio. Ἀντιόχῳ δὲ ἧκων αἰτωλῶν πρέσβεις, ὧν θόας ἦρχεν. Qui locus me admonet ut hoc loco legam. Princeps legationis, quam miſerant ad Antiochum. Nvnc quoque inquit. Si modo uos quae inchoaſtis. § Qui ita interpungunt haec uerba, orationis initiũ a uoce, ſi, ducunt, cum ſit ducendum a uoce, Nunc. Sunt autem ita diſtinguenda uerba, ut a uoce, ſi modo, uſque ad uocem, exitum, parentheſi concludantur. Qvam ſenatum Romanum cum Antiocho laniſtis Aetolis nõ ſine motu magno generis humani, & pernicie Graeciae dimicare. § Antea legebatur cũ Antiocho admiſtis Aetolis, quo pacto legitur in ueterib. libris. Quamobrem non uideo cur diſplicuerit haec lectio Gelenio, & cur hoc loco metaphoram a gladiatoribus, & laniſtis ductã tãtopere adamarit.

Omnia nouare uelle. § Vet. lib. Nouari. Pro ſe quiſque reuocare iubebant. § Vet. lib. Reuocari.

Evm totius gratiam rei apud Lacedaemonios laturum. § Vet. lib. Eum potius, hoc ſenſu. Qui tyrannum interfeciſſet Lacedaemoniorum, tantum abfuturum, ut rem ingratam Lacedaemoniis faceret, ut gratiam potius ab illis iniret. Peditvm, equitumq. ac nauium. § Vet. lib. Peditum, equitum, nauiũq.

Pone-

Ponere hastas equites Alexamenus iubet,& se intueri.§ Miratur Glareanus Alexamenum iussisse, ut equites ponerent hastas, cum tamen duobus post uersibus dicat.Iacentem equites confodiunt. 286
Est autem accipiendum Ponere non pro,abiicere,sed pro,reclinare. Intellexit enim Alexamenus, erectas hastas cōspectum sui equitibus esse intersaepturas,quos se intueri iubebat, tamquam quid ipse facturus esset ignaros.Sic libro primo. Tullus Hostilius suos erigere hastas iussit, ne socios Albanos fugientes uiderent. Non ergo eos iussit hastas abiicere, sed inuadendi caussa eas pectori apponētes ad se imitandū praesto esse. Nec mouisset se quisquam,si extemplo positis armis uocata in concionē multitudo fuisset,& oratio habita tempori conueniens.Frequentes inde retenti in armis Aetoli sine iniuria cuiusquam.§ Ne haec quidem inter se repugnant, Positis armis, & Retenti in armis,ut uidetur. Hoc enim uult Liuius.Ne se quisquam Lacedaemoniorum mouisset, si Alexamenus interfecto eorum tyranno arma posuisset,& uocata multitudine in concionem orationem tempori conuenientem habuisset. Retinuit ergo Aetolos in armis,sed tamen sine iniuria cuiusquam.Itaque omnia in maturandam perniciem Alexameni,& sociorum sunt acta. Occupata erat. § Fuerat.ex Vet.lib. Miction.§ Mictio.ex Vet.lib. Hic ab Appiano dicitur μικιθίων. Cum Romanus ut integros increparet Magnetas.§ procul dubio.Ingratos legendum est. Hoc elicitur ex superioribus uerbis his.Quinctius quidem adeo exarsit ira, ut manus ad caelum tendens, deos testes ingrati, ac perfidi animi Magnetum inuocaret. Diutius alter, sed segnior.§ Vet. lib.Diutior. Sortes duae urbanaque, & inter ciues,ac peregrinos.§ Vet.lib.Vrbana peregrinaque & inter ciues, ac peregrinos.ergo,urbana peregrinaque.reliqua enim glossema sunt.

Minus quempiam ei clasfi.§ Vet.lib.Quemquam. Impetus relanguescat regis. § Vet.lib. 287
Elanguescat.Sic paullo post.Non esse elanguescendum. Neque uindice libertatis ullo indigere.§ Vet.lib.Egere. Iam inde a Barcillae morte, & quae secutae eum fuerant. § Vet.lib. Iam inde a Bracchillae morte,& quae secuta eam fuerant. Maria, terras inani sonitu uerborum.§ Vet.lib. Terrasque. Aminander uxorem Apamiam Alexandri cuiusdam Megalopolitani habebat.§ Ijsdem prope uerbis hanc rem persequitur Appianus in Syrio.Vxorem autem Απάμον uocat.

Elymaeos, & Cadusios.§ Caddusios,scribe.sic enim Polybius lib.v. Ελυμαίους, καὶ καδδουσίους. 288

Ex legatorum sermone potuisset apparere.§ Vet. lib.Potuisse. Est autem res simillima cenae Chalcidensis hospitis mei. § Idem Plutarchus in Flaminino. & in Apophthegmatis.

Templum est Apollinis Delium. § Appianus in Syrio . Δήλιον ἐστὶ ἱερὸν τὸ χώριον Απόλλωνος.

Sed expertae potius , spectataeque Romanorum fidei credere . § Vet.lib. Sed expertae toties, spectataeque. Nihil immo tam alienum rebus uestris est.§ Vet.lib. Nihil tam uanum, immo tam alienum rebus uestris est.

IN . LIBRVM . XXXVI

M.Acilium Glabrionem consules. § Plutarchus in Quinctio μάνιον ἀκίλιον, Appianus in Syriaca ἀκίλιον μάνιον γλαβρίωνα, Capitolini auctores Mʹ.Acilium Glabrionem uocant.

L. Valerium, si ita uideretur, propraetorem in prouincia retinere.§ Vet. lib.Pro praetore. 289

Duas decimas frumenti.§ Vet. lib. decimas.Recte.Hinc enim decumani dicti,qui decumas redimunt. Pedianus. Qui senatores essent,quibusque sententiam in senatu dicere liceret.§ Sic locutus est li.xxxiii. Consules,inquit,edixerunt,quoties senatum uocassent,uti senatores,quibusque in senatu sententiam dicere liceret,ad portam Capenam conuenirent. Quid autem interfuerit inter eos , quibus licebat in senatu sententiam dicere,& senatores,docet Festus his uerbis.Qui post lustrum conditum ex iunioribus magistratum cepere,in senatu sententiam dicunt, non tamen senatores uocantur, antequam in senioribus sint censi.& Gellius his. Qui nondum a censoribus in senatum lecti erant, Nā & curulibus magistratibus functi,qui nondum a censoribus in senatum lecti erant,senatores non erāt, & quia in postremis scripti erant,nō rogabantur sententias,sed quas principes dixerant,in eas descendebant.Hoc significabat edictum,quo nunc quoque consules,cum senatores in curiam uocant, seruandae consuetudinis caussa translatio utuntur,Senatores,quibusq.in senatu sententiā dicere licet. Carthaginenses tritici modium mille, hordei quigenta millia. § Summa tritici mendose uidetur esse. nam lib.xliii.ijdem Carthaginienses tritici decies centum millia, hordei quingenta pollicētur.Idem ex summa etiam oblata a Massanisa & hoc tempore & illo potest intelligi. Barcillae. § Brachillae.ut ante dixi. Per multa iam secula.§ Saecula,cum diphthongo. In Capitolinis lapidib.ludi.saecvlares. Labente egregia quondam disciplina gentis,& multorum eo statu,qui diuturnus esse sine mutatione rerum non posset. § Ex hoc loco, quem deprauatum esse censet Glareanus, hunc ipse elicio sensum.Boeotiam caussas in speciem irae aduersus Romanos habuisse,Brachillae necē & illatum Coroneae a Quinctio bellum,reuera autem,quod per multa iam saecula publice,priuatimq. egregia quondam disciplina gentis laberetur,atque is reip.statusqui in multorum potestate est,qui diu conseruari non potest,nisi nouarum saepe rerum mutationes existant.

Ipse cum omnibus terrestribus copiis in Byllinum agrū procedes,inde Graeciae praesidebis, & 290

ſpeciem Romanis trāſiecturum te praebens, &, ſi res popoſcerit, trāſiecturus. § Glareanus Byllionium legit. puto tamen Byllinum ferri poſſe. Byllidis enim agrum intelligit, quae urbs in Illyrio maritima eſt auctore Stephano. βύλλις πόλις ἰλλυρίδος παραθαλασσία. Haec autem uerba graece ſic expreſſit Appianus in Syriaca. αὐτὸν δὲ σε. τῷ πεζῷ παντὶ προκαθήμενον τῆς ἑλλάδος ἀγχοῦ τῆς ἰταλίας δόξαν ἐμποιεῖν ἐσβολῆς, καὶ εἰ δυνάμαιό ποτε, καὶ ἐσβαλεῖν. & Plutarchus in Bruto. τοὺς περὶ τὴν βυλλίδα τόπους. Idem Stephanus Bullinos populos eſſe ad Illyricum ait. NISI quod ad claſſem, copiasque accerſendas ex Aſia Polyxenidam miſit. § Hoc ſic Appianus. πλὴν ὅτι πολυξενίδας ἐπὶ τὴν στρατιὰν ἐς τὴν ἀσίαν ἐπέμφθη. ITAQVE, qui ad tempus fortunam eſſet in conſilio habiturus, is extemplo ad M. Baebium propraetorem miſit. § Hanc ſententiam ſic etiam uertit Appianus. ὧν πυθόμενος ὁ φίλιππος ἐνδοιάζων ἔτι, καὶ περισκοπῶν ὁποτέρωσε προδῶτο, αὐτοίκα εἵλετο τὰ ῥωμαίων, βαίβιόν τε στρατηγὸν αὐτῶν ἄρχοντα τινὸς πλησίον στρατοῦ καλέσας ἐλθεῖν ἐς τὶ χωρίον, &c.

OCCVPAT Pellinaeum. § Strabo lib. IX. πελλιναῖον item uocat. at Stephanus πελλίναν. Inquit enim. πελλίνα πόλις θετταλίας ἐν τῇ φθιώτιδι.

291 M. BAEBIVS interim cum Philippo in Daſſaritiis congreſſus Ap. Claudium ex communi conſilio ad praeſidium Lariſſae miſit, qui per Macedoniam magnis itineribus &c. § Appianus haec ita. καὶ ὁ βαίβιος θαῤῥήσας αὐτίκα ἔπεμπε διὰ τῆς μακεδονίας ἄππιον κλαύδιον μετὰ δισχιλίων πεζῶν ἐς θεσσαλίαν.

REX Chalcidem a Demetriade profectus amore captus uirginis Chalcidenſis Cleoptolemi filiae, cum patrem primo adlegando, deinde coram orando fatigaſſet, inuitum ſe grauioris fortunae condicioni illigantem, tandem impetrata re, tanquam in media pace nuptias celebrat, & reliquum hiemis oblitus, quantas ſimul duas res ſuſcepiſſet, bellum Romanum, & Graeciam liberandam, omiſſa omnium rerum cura in conuiuiis, & uinum ſequentibus uoluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis, quam ſatietate earum in ſomno trāſduxit. § Haec ex Polybii lib. XX ſumpta ſunt, ſi Athenaeo credimus, qui lib. X. ita ſcribit. ἀντίοχος δὲ ὁ μέγας ἐπικαλούμενος, ὃν ῥωμαῖοι καθεῖλον, ὥς ἱστορεῖ πολύβιος ἐν τῇ εἰκοστῇ, καρελθὼν εἰς χαλκίδα τῆς εὐβοίας συνετέλει γάμους πεντήκοντα μὲν ἔτη γεγονώς, καὶ δύο μέγιστα τῶν ἔργων ἀνειληφὼς τήν τε τῶν ἑλλήνων ἐλευθέρωσιν, ὡς αὐτὸς ἐπηγγέλλετο, καὶ τὸν πρὸς ῥωμαίους πόλεμον. ἐρασθεὶς γοῦν παρθένου χαλκιδικῆς, κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν ἐφιλοτιμήσατο γῆμαι, οἰνοπότης ὤν, καὶ μέθαις χαίρων. ἦν δὲ αὐτὴ κλεοπτολέμου μὲν θυγάτηρ ἑνὸς τῶν ἐπιφανῶν, κάλλει δὲ πάσας ὑπερβάλλουσα. καὶ τοὺς γάμους συντελῶν ἐν τῇ χαλκίδι αὐτόθι διέτριψε τὸν χειμῶνα τῶν ἐνεστώτων οὐδ' ἥντινα ποιούμενος πρόνοιαν, ἔθετο δὲ καὶ τῇ παιδὶ ὄνομα εὔβοιαν. Eadem ſcribit Plutarchus in Flaminino. Porro autem, quod ait Liuius, Adlegando fatigat, id eſt, per legatos ſolicitat.

ITAQVE principio ueris cum per Phocidem Cheroneam, quo conuenire omnem undique exercitū iuſſerat, ueniſſet, facile animaduertit nihilo ſeueriore diſciplina, quam ducem hibernaſſe. § Quaerit Glareanus, quo modo ex Chalcide per Phocidē Chaeroneā Antiochus uenerit. quā autem quaeſtionem ponit, non recte explicat. Chalcidem enim accipit Aetoliae, non Euboeae, parum ſcite. Eſſe autem legendum, Per Phocidem in Acarnaniam, cum Liuius, tum Appianus oſtendunt. Liuius paullo poſt ita. Rex praeſidio Medione impoſito, & in quibuſdam aliis Acarnaniae opidis, Thyrium diſceſſit, & per Aetoliae, ac Phocidis urbes Chalcidem rediit. Appianus etiam apertius ſic. ἀρχομένου δ' ἔαρος ἐμβαλὼν ἐς ἀκαρνανίαν ᾔσθετο μὲν τῆς ἀργίας τοῦ στρατοῦ δυσέργου πρὸς ἅπαντα ὄντος. Item. ὑπαγαγόμενος δὲ ὅμως τινὰ τῆς ἀκαρνανίας, καὶ τὰ λοιπὰ πολιορκῶν. ἐπεὶ τάχιστα ῥωμαίους ἐπύθετο περᾶν τὸν ἰόνιον χαλκίδα ἀνεζεύγνυ. STRATVM Aetoliae. § Stephanus Stratum Arcananiae eſſe ait.

ROMANAE claſſis, quae cum Attalo. § Lege. Atilio. Eſt enim A. Atilius claſſis Ro. praefectus.

MEDEONEM, & Tyrreum. § Medionem habent lib. uet. & recte. eſt enim Medion opidum ad Aetoliam auctore Stephano. μεδίων πόλις πρὸς τῇ αἰτωλίᾳ. Item Thyrium ſcribendum eſt, quod eſt Acarnaniae opidum teſte eodem. ἐστὶ καὶ θύριον ἀκαρνανίας, διὰ τοῦ ι, τὸ ἐθνικὸν θυριεύς.

PETERENTQVE ab eo, ut Medeonis ſuper tanta re conſultare in concilio Acarnanum pateretur. § Vet. lib. Medios, habent. Aperte tamen legendum eſt, Medionios. inquit enim Stephanus ciues Medionis opidi eſſe μεδιωνίους. IN eam legationem Mneſilochus, & qui eius factionis erant, collecti. § Vet. lib. Coniecti. egregie. Sic eſt locutus lib. XLV. Tribum ſortirentur, in quam omnes, qui ſeruitutem ſeruiſſent, conijcerent. Eodem modo legendum eſt apud Ciceronem in V. Philippica. Totum denique comeſſationis Antonianae chorum in tertiam decuriam iudicum ſcitote eſſe coniectum. non collectum, ut uulgo legitur. THYRENSES. § Thyrienſes. a Thyrio. Nam Stephanus ait gentem θυριέας appellari. IN Daſſaretis congreſſi. § Daſſaritis. quippe qui auctore Stephano aut δασσαρίτιοι, aut δασσαρῖται uocantur. BAEBIVS Phacium eſt aggreſſus. § Ante Philacium legebatur. eſt autem in uet. lib. Phacium, quod non probat Glareanus, quia nomen ſit aeque, ac prius obſcurum. Stephanum enim non legit, apud quem eſt ita. φάκιον πόλισμα θεσσαλίας. θουκυδίδης δ. τὸ ἐθνικόν, φακιεύς. PHESTVM eadem celeritate capit. § φαιστὸς apud Ptolemeum. Itaque diphthongus apponenda eſt. CHRYRETIAS hinc, & Eritium occupat. § Eritium, inquit Glareanus, ubi reperias, uix equidem ſcio. optime. non enim Eritiū, ſed Fricium eſt legendum, quod eſt ſupra Thermopylas auctore Stephano. φρίκιον ὄρος ὑπὲρ θερμοπύλων λοκρικόν. ἀφ' οὗ φρικάνες καὶ φρικανεῖς οἱ αὐτόθι οἰκήσαντες. PER eos forte dies M'. Acilius conſul cum decem millibus peditum, duob. millibus equitum, XV. elephantis mari trāſiecto, pedeſtres copias Lariſſam ducere delectos militum tribunos iuſſit. § Haec ſic uertit graece Appianus. ῥωμαῖοι δὲ ὑπὸ σπουδῆς τῆς τότε ἑτοίμοις ἱππεῦσι δισχιλίοις, καὶ πεζοῖς δισμυρίοις, ἐλέφασί τισιν ἡγουμένου σφῶν ἀκιλίου

ἀκιλίῳ γλαβρίωνος ἐς ἀπολλωνίαν ἐκβρεντεσίου διαβάλλοντες ἐπὶ θετταλίας ἐβάδιζον, καὶ τὰς πόλεις ἐξέλυον τῶν πολιορκιῶν. Non est autem menda apud Liuium, qui non xx millia peditum, ut Appianus, sed x millia, scribat. Etenim & ante, & post etiam duas tantum legiones primam, & tertiam adduxisse Acilium ait.

Et Philippus Megalopolitanus.} Sic Appianus. καὶ τὸν μεγαλοπολίτην φίλιππον αἰχμάλωτον ἔλαβον.

CETERA multitudo Athamanum, aut militum Antiochi regis, quae in praesidiis deditorum per eos dies opidorū fuerat, Philippo tradita regi est. fuere autem ad tria millia hominum.} Appianus ita. ἄλλον δὲ καὶ τῶν ἀντιοχείων ἐς τρισχιλίους. IN itinere ab Pieria, & Metropoli.} Supra ostendi. ab Pialia, & Metropoli esse legendum, auctore Stephano. urbem enim in Thessalia quaerimus Metropoli finitimam. AD ludibrium regium eum consalutari iussit.) legem sine dubio sententia poscit.

ITA Athamania omnis in ius ditionem que Philippi concessit.} Appianus ita. Καὶ ὁ φίλιππος ἐς ἀθαμανίαν ἐμβαλὼν πᾶσαν αὐτὴν ὑπηκοον ἔλαβε ἀμυνάνδρου φεύγοντος ἐς ἀμβρακίαν. PROERNAM inde recepit.} Quia Strabo lib. IX. Προέρναν edit, nihil muto. quamquam Stephanus Proarna neutro genere scribendum esse docet. Πρόαρνα πόλις μηλιέων, οὐδετέρως, οἱ οἰκήτορες προάρνιοι.

IAM & ipse eo decem millia fere peditum ex iis, qui postea uenerant ex Asia, expleta, & equites quingentos duxit.} Appianus ita. γενομένων δὲ τούτων, τῶν μὲν οἰκείων πεζῶν μυρίων, καὶ ἱππέων πεντακοσίων, ἐπὶ δὲ τούτοις διά τινων συμμάχων θερμοπύλας κατέλαβε. AB Leucade.} Vet. lib. Ab Leucate. Sic Virg. Feruere Leucaten. Item. Leucatae nimbosa cacumina montis. Sic alibi Liuius. ANTE saltum Thermopylarum septemtrionem uersus Epirus & Perraebia.} Epirum ante saltum Thermopylarum ad septemtrionem esse, recte dictum esse, & sine librorum menda, contra quam tradidit Glareanus, inde intelligi potest, quod Atticam a tergo ad meridiem, & Euboeam insulam collocat. Reliqua descript o Thermopylarum, quatenus aut Occidētem spectant, aut Orientem ex Polymnia Herodoti sum pt aest. Thermopylarum enim, inquit, quae pars montis Occidentem spectat, inuia, atque dirupta est usque ad Oetam. Quae autem Orientem, ea a mari excipitur. Ibi aquae calidae sunt, quas Ollas indigenae uocāt, & supra ara Herculi exstructa est. & murus, supra quem olim πύλαι, idest portae erāt. persequitur deinde Leonidae, & comitum Lacedaemoniorū mortē. qua locus ille nobilitatus est, ut paullo post ait Liuius.

M. PORCIVM Catonem, & L. Valerium Flaccum consulares legatos.} Appianus, Plutarchus, & Cicero in Catone tribunos militum appellant. Appianus ita. καὶ δύο τῶν χιλιάρχων μάρκον κάτωνα καὶ λεύκιον βαλέριον. Plutarchus de Catone. μανίῳ δὲ ἀκιλίῳ χιλιαρχῶν. Cato apud Ciceronem. Quadriennio postquam consul fui tribunus militum depugnaui, apud Thermopylas M'. Acilio Glabrioni consuli.

INSTRVIT aciem consul arta fronte ad naturam, & angustias loci.} Appianus, sic. ἤδη δὲ καὶ μάνιος ἐπῆγε τὴν στρατιὰν ἀντιόχῳ κατὰ μέτωπον ἐς λοχίες διῃρημένην. LEVIS armaturae partem ante uallum in primo locauit.} Eodem modo instructam aciem fuisse ab Antiocho tradit Appianus praeterquam quod in dextro cornu iaculatores, in sinistro elephantes collocatos fuisse ait, contra quam scribit hoc loco Liuius. de Macedonibus autem pro Antiocho militantibus, non est, quod Glareanus dubitet. idem enim prodit Appianus his uerbis. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς μὲν ψιλοὺς καὶ πελταστὰς προμάχεσθαι τῆς φάλαγγος ἐκέλευσε, αὐτὴν δ᾽ ἔστησε πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ δεξιᾷ δ᾽ αὐτῆς τοὺς σφενδονήτας, καὶ τοξότας ἐπὶ τῶν ὑπορίων. τοὺς δ᾽ ἐλέφαντας ἐν ἀριστερᾷ, καὶ τὸ ξίφος ὃ μετ᾽ αὐτῶν ἀεὶ συνετάσσετο παρὰ τῇ θαλάσσῃ. Item. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς φιλοπόνως δεχόμενος τε καὶ ἀναχωρῶν καὶ αὖθις ἐπιὼν ἐτρέψατο τοὺς μὲν ψιλοὺς ἡ φάλαγξ ἡ τῶν μακεδόνων διαστᾶσα ἐς αὐτὴν ἐδέξατο, &c.

VALLVM hastis prae se obiectis fecerunt.} Sarissas Macedonicas intelligit. Sic. n. Appianus. καὶ τὰς σαρίσσας ἐν τάξει πυκνὰς προβάλλοντο. RHODONTIAM.} Vet. lib. Rhoduntiā graeci item. ῥοδουντία. LILAEVM tamen eo die persecuti sunt hostem.} In Vet. lib. legirur Carpeiam. Glareanus autē reposuit, Lilaeū, quod, ut ipse ait, in eo itinere opidum sit Carpeia nusquam. Inscite autem ipsum fecisse, Appianus ostēdit, qui pro Carpeiam, Scarphiam edit his uerbis. μάνιος μὲν ἐπὶ σκάρφειαν ἐδίωκεν αὐτούς. Est autem Scarphia opidum prope Thermopylas, ubi pugnatum erat, auctore Stephano. Σκάρφεια πόλις λοκρίδος τῶν θερμοπυλῶν ἐγγύς.

NEC praeter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit, etiam ex x 293
millibus militum, quos Polybio auctore trāsiecisse secum regem in Graeciam scripsimus.} Eadem summa est etiam apud Appianum. Ἀντιόχου δὲ σὺν τοῖς ληφθεῖσιν ἀμφὶ τοὺς μυρίους αὐτὸς δ᾽ ὁ βασιλεὺς ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης τροπῆς μετὰ πεντακοσίων ἱππέων ἐς ἐλάτειαν διέδραμεν. ROMANORVM centum L interfecti.} Appianus item ait, prope ducentos. ῥωμαίων δ᾽ ἀμφὶ τοὺς διακοσίους. CENEVM Euboeae.} Graeci κήναιον. Itaque diphthongus apponenda est. QVAE nouissima agminis erant.} Vet. lib. Nouissimi. perspicue uerum. ATQVE ad Hydruntum Italiae trāsiecit.} Plutarchus, Brundisium, & Tarentum ait transmisisse in Catone. καὶ διέπλευσεν μὲν ἐν βρεντεσίον ἀτυχῶς, μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ ἐκεῖθεν εἰς τάραντα, καὶ τεσσάρας ἄλλας ὁδεύσας πεμπταῖος εἰς ῥώμην ἀπὸ θαλάσσης ἀφίκετο. Strabo autem lib. VI. transmissiones in Italiam e Graecia tres fuisse tradit, Tarentum, Brundisium, & Rhegium. Plinius uero lib. III. ab Hydrunte in Graeciam transitum breuiorem ait esse, a Brundisio uero longiorem illum quidem, sed certiorem.

A FLVMINE Asoto.} Ex Strabone, Herodoto, Sequestre, Asopo, legendum est. LAQVEIS, ut solet, exceptos declinabant ictus.} Vitruuius lib. IV. cap. XXIII. Alii laqueis captos arietes, per multitudinem hominum de muro in obliquum trahunt, & cum ipsis testudinibus euertunt.

ASSIDVO labore urente.} Vet. lib. Vrgente. TRADITVS inter ceteros principes Aetolorum, &

Damocritus, qui principio belli decretū Aetolorū, quo accersendū Antiochū censuerant, T. Quinctio poscenti responderat, In Italia daturū, cum castra ibi Aetoli posuissent. § Idem Appianus ita. δαμόκριτόν τε τὸν στρατηγὸν τῶν αἰτωλῶν ἐνταῦθα ὁ μάνιος ἔλαβε κρυπτόμενον. ὃς φλαμινίνῳ παρὰ τίβεριν ἠπείλει στρατοπεδεύειν.

294 Et quia Lamia composita in tumulo est, tum regionem ea maxime despectat opidū, qua breue interuallum uidetur. § Vet. lib. Posita est. Ceterum sensus, quē ex his uerbis elicere Glareanus nō pōt, hic est. Et quia Lamia posita est in tumulo, & opidum despectat regionem maxime ea parte, qua breue interuallū est ad eam oppugnandam, & omnia ab illa parte in conspectu sunt, iccirco cum Romani Heracleam, Philippus Lamiam oppugnaret, non pari labore afficiebantur. Romani enim supra terrā opera agebant. Macedones subtus cuniculis oppugnabant. Ita recessum ab Lamia est, & propinquae cladi urbis ipsi ne quid simile paterentur, effugerunt. § Lamia a Philippo oppugnata iussu consulis liberatur, ut ipsa paullo post a consule, & ab exercitu Romano capiatur, & praeda Romanorum fit, non Macedonū. Quem sensum non percepisse Glareanum ualde miror. Phaneas legationis princeps. § Graeci, φαίνεας. Prope dicentem interfatus Romanum. Non in seruitutem, inquit. § Vet. lib. satis docent, uocem huic orationi deesse, sine qua uix ipsa consistere potest. Ibi enim ita est. Prope dicentem interfatus Romanum Phaeneas, Non in seruitutem, inquit. Vt ad Coracem uentum (mons est altissimus inter Callipolin, & Naupactum. § Callipolin in hoc tractu se legisse non meminit Glareanus. Itaq. aut Callidronum, aut Chalcidem pro ea reponendum putat. Quam autem recte putet, ostendit Appianus, qui ita inquit. ὁ μὲν δὴ μάνιος ἐπὶ καλλιπόλεως διώδευε τὸ ὄρος, ὃ καλοῦσι κόρακα. Auditis legatis extemplo profectus Quinctius a Megalopoli ad Diaphanem praetorem Achaeorum misit. § Merito uidendum esse admonet Glareanus, quid sit, quod eodem uersu Liuius Quinctiū Chalcide fuisse, & a Megalopoli ad praetorē misisse dicat. Est enim intelligendum Chalcidem hanc non Euboeae, aut Aetoliae, sed Corinthi opidum fuisse. Quinctium autem Megalopolim profectum ad praetorem Achaeorum Messenem oppugnantē misisse. Itaque, Megalopolim, legendum est, non, a Megalopoli. Siquidem subdit Liuius. Praetor circa Andaniā paruum opidum inter Metropolim, Messenemque positum Quinctio occurrit. De Chalcide Corinthia scribit Stephanus. itaque paullo post ait Quinctius: Corinthum ad se ueniret.

295 Diaphanem Pr. Achaeorum. § Diophanem. Plut. in Quinctio. διοφάνη στρατηγοῦντα τῶν ἀχαιῶν.

Pecunia pactus insulam Achaeis tradidit. § Vet. lib. Pecuniam pactus. perspicue uerum.

Ceterum sicut testitudinem. § Apologus hic narratur item a Plutarcho, & in Quinct. & in Apophthegmaticis Quinctii. Dolopiam, Aperantiam, & Perraebiae quasdam ciuitates. § Aperantia quae regio sit, se ignorare fatetur ingenue Glareanus, suspicari autem corruptum nomen esse. Videtur autem non legisse Stephanum scribentem ita. Ἀπεράντια χώρα θετταλίας. πολύβιος εἰκοστῷ. neque Plutarchum in Quinctio, ubi huius facti meminit ita. ἀγομένων δὲ καὶ φερομένων ὑπὸ τοῦ μακεδόνος τοῦτο μὲν δολόπων καὶ μαγνήτων, τοῦτο δὲ ἀθαμαίνων, καὶ ἀπεράντων. Ita paullo post Liuius. Athamaniam, Perraebiam, Aperantiam, Dolopiam. Eadem regio memoratur apud Thucydidem etiam, & Strabonem, & alios. Manu tamen annuit, quid in se opis esset? § Vet. lib. Abnuit, idest, manu negauit, quidquam in se opis esse. Plutarchus. τότε μὲν οὐδὲν εἰπών, ἀλλὰ στραφεὶς, καὶ δακρύσας ἀπῆλθεν. Ad ludos, quos propraetor in Hispania inter ipsum discrimen pugnae uouisset. § Sic supra lib. xxxv. P. Scipio propraetor Lusitanos aggressus est. In discrimine pugnae ludos Ioui, si fudisset, cecidissetque hostes, propraetor uouit. Iuuentutis aedem in circo Maximo. § Iuuentatis lego. Sic enim Cicero in Bruto. Ludis Iuuentatis, quos Salinator Senensi proelio uouerat. Deae etiam Iuuentatis meminit in primo libro Liuius. M. Cornelio, T. Sempronio cos. § P. Sempronio lege. ex ipso met Liuio, & Capitolino Consulatu.

296 Chersonem petit, ut ea loca si forte terra uenirent Romani, praesidiis firmaret. § Appianus ita. ἐς τε χερρόνησον διαπλεύσας πάλιν αὐτὴν ὠχύρου, καὶ σηστὸν, καὶ ἄβυδον ἐκρατύνετο, δι' ὧν ἔδει τὴν φάλαγγα τὴν ῥωμαίων ἐς τὴν ἀσίαν ὁδεῦσαι τε, καὶ περάσαι. Samum, Xacynthumque, quia partis Aetolorum maluerant esse, depopulatus. § Vet. lib. Tamen, Zacynthumque. Ego, Samen. De Same insula supra copiose dictum est. Sic enim Virgilius etiam ex Homero. Sameque & Nemorosa Zacynthos. Liuius autem praefectus classis Zacynthum populatus est, forte, quod nesciret, eam ab Achaeis Romano populo Quinctio ipso agente concessam. Quod paullo ante factum esse scripsit. A Piraeeo A. Atilius traditis successori quinque & xx nauibus tectis Romam est profectus Liuius una & lxxx rostratis nauibus. § Haec sic Appianus. λίβιος δὲ ὁ φύλαξ τῆς ἰταλίας ἐπὶ τὴν ναυαρχίαν αἱρεθεὶς ἀτιλίῳ διάδοχος αὐτίκα ταῖς τε ἰδίαις ναυσὶν, αἷς τὴν ἰταλίαν περιέπλει, καὶ παρὰ καρχηδονίων αὐτῷ τισὶ δοθείσαις, καὶ συμμαχίσιν ἄλλαις ἐς πειραιᾶ κατήχθη, καὶ τὸν ὑπ' ἀτιλίῳ στόλον παραλαβὼν ἔπλει καταφράκτοις ὀγδοήκοντα καὶ μιᾷ, ἑπομένων μὲν ὁμοίως πεντήκοντα ἰδίας. καὶ ἦν κατάφρακτον καὶ τῶν δε τὰ ἥμισυ. Tertio die c nauibus, quarum l x x. § Vereor ut sit legendum, cc nauibus, quia scribit Appianus. ἀντενήγετο δὲ αὐτοῖς ὁ ναύαρχος τοῦ ἀντιόχου πολυξενίδας διακοσίαις ναυσὶ κουφοτέραις παρὰ πολύ.

297 Phanas portum Chorum. § Promontorium ait esse Stephanus. φάναι ἀκρωτήριον τῆς χίου.

Obviae fuere iis v & xx tectae Rhodiae naues cum Pausistrato praefecto classis. § Appianus vii & xx fuisse ait. ἔνθα αὐτοῖς ῥοδίων νῆες συμμαχίδες ἦλθον ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν. Idem Pausistratum, uocat παυσίμαχον.

Ad Canas classis uenit. Stephanus. αἰγάτης αἰολίδος ἄκρα ὡς στράβων, ἣ νῦν καὶ κάναι λέγεται.

Postero prr. creati. § Vet. lib. Postero die praetores creati.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXXVII

EVMENE rege Attali Pergameni filio.§ Vet. lib. Eumene rege Pergami Attali filio. QVI cum Antiocho bellauerat.§ Vet.lib.Debellauerat.recte. COGNOMINE fratri coaequatus.§ Libri ueteres, Exaequatus.

IN . LIBRVM . XXXVII

QVOD Laurentibus carnis,quae dari deberet,data non fuerat.§ Dubitat Glareanus, ne quid uitij ſit in uoce,Carnis.neque enim legit Priſcianum,qui libro ſexto citatis his Liuij uerbis libro hiſtoriarum ab urbe condita XXXVII, oſtendit,Carnis in recto caſu etiam recte dici.praeterea idē habet, Quae dari debet,non,deberet.quae lectio eſt etiam uetuſtorum librorum. MEDIO ferme diei. § Vet. lib.Medio ferme die. IAM in ſinum Maliacum uenerat.§ Si L. Scipio expoſito Apolloniae exercitu per Epirum,atque Theſſaliam in Aetoliam uenit,ut & ſuperiore uerſu ait Liuius,& paullo poſt,cū inquit,Ab Amphiſſa Theſſaliam repetit,uidendum eſt,quemadmodum in Maliacum ſinum uenerit,atque ante in ſinum uenerit,quam Hypatam . neque enim mari ueniſſe in ſinum ex uerbis Liuij intelligi poteſt,neque item ex Appiano,qui ita ait.πόπλιος δὲ σκιπίων ἀφικόμενος ἐς αἰτωλίαν μετὰ τῦ ὑπάτυ,ϗ τῦ μανίυ ϛρατὸν παραλαβὼν,τὰς μὲν ἐν αἰτωλίᾳ πολιορκίας ὑπερεῖδεν. Ex his autem locis, quae hoc loco nominata ſunt,Sinus Maliacus eſt ſupra Euboeam inſulam.Hypata eſt opidum Theſſaliae,ſiquidem eſt in Perraebia Theſſaliae regione. Amphiſſa Locrorum Ozolorum non longe a Naupacto . Cum ergo Scipio per Epirum & Theſſaliam in Aetoliam ueniret nuncios Hypatam,ut ſe dederet,praemiſit,& re infecta ducit Amphiſſam Aetolorum,inde ab eius obſidione, inquit, Theſſaliam repetit, ut per Macedoniam,& Thraciam duceret exercitum in Aſiam.Haec cum ita ſint, apparet non in ſinum Maliacum, qui ſupra Euboeiam eſt, Scipionem ueniſſe, ſed in finem Maliacum. Eſt autem Malea opidum in Perraebia Theſſaliae Liuio ipſo auctore.itaque lib.XLII.ait.Per Theſſaliam, & Malienſem agrum cum exercitu contra foedus Delphos iſti.Stephanus illos μαλιέας, hos μηλιέας uocat.ſic enim ſcribit.μαλιεὺς πόλις ἐπώνυμος τῶν μαλιέων. ὁ πολίτης μαλιεὺς. ἐϛὶ καὶ μαλιακὸς κόλπος. λέγεται καὶ μαλεάτης. poſt autem. μῆλος νῆσος μία τῶν κυκλάδων. τὸ ἐθνικὸν οἱ μήλιοι,οἱ δὲ ἐν θετταλίᾳ μηλιεῖς. καὶ διὰ τῦ ἄλφα δωρικῶς μαλιεῖς. γίγνεται καὶ ἀπὸ τῦ μήλος μηλιεὺς, καὶ μηλιακὸς,καὶ μήλις ἡ χώρα. Vt autem hic dixit Finem Maliacum, pro, Fines, ſic lib. XXXIV.Finem Piſanum. Fecit autem illuſtris fama ſinus Maliaci,ut rudes librarij, Sinum Maliacum, pro Finem ſcrip ſerint. CVM tribus millibus peditum, & quingentis equitibus conſul ueniebat.§ In priore numero uitium eſt.Dixit enim paullo ante conſuli in ſupplementum data eſſe ciuium Romanorum peditum tria millia, equites centum,ſocium nominis latini quinque millia, equites ducentos. Et poſt.Ad quinque millia uoluntariorum ex Romanis ſocijſque,qui emerita ſtipendia ſub imperatore P.Africano habebant,praeſto fuere exeunti conſuli,& nomina dederunt.Quo fit, ut non tria ſed tredecim millia ſecum duxerit. Equitum etiam numerus auctus eſt,quod edixit,ut milites, qui in Bruttijs cum A.Cornelio propr.eſſent,adeſſent. XII etiam millia ſecum adduxiſſe M'. Acilium, qui ante ſe rem geſſerat,ſcripſit. 298

ITAQVE & Hannibalem in Syriam miſerat ad Phoenicum acceſſendas copias. § Appianus ita. 299
ἀντίοχος δὲ περὶ τῆς δὲ τῆς ναυμαχίας πυθόμενος,ἀννίβαν ἔϛελλεν ἐπὶ συρίας εἰς νεῶν ἄλλων ἔκ τε φοινίκης, καὶ κιλικίας παρασκευήν. IN portum,quem uocant Achaeorum.§ Sic Appianus. καὶ σηϛὸς μὲν αὐτῷ.καὶ ῥοίτιον, καὶ ὁ ἀχαιῶν λιμὴν,καὶ τινὰ ἄλλα προσέθετο. ELEVNTE.§ Elaeunte . ſic enim Graeci. PYGELA portum tenuit.§ Stephanus.πυγέλα πόλις ἰωνίας. QVINQVE tantum naues cum duabus Cois effugerunt, terrore flammae micantis uia ſibi inter confertas naues facta.§ Septem,non, quinque, edit Appianus. καὶ τῶν νεῶν ἑπτὰ μὲν, αἱ τὸ πῦρ ἔφερον, οὐδενὸς αὐτῶν διὰ τὴν φλόγα προσιόντος, ἔφυγον. CYMAE, aliaeque eiuſdem orae urbes.§ Vet.lib.Cyma. Item Appianus. κύμη. καὶ ἐπὶ τῇ δὲ τῇ νίκῃ φώκαια αὖθις, καὶ σάμος, καὶ κύμη πρὸς ἀντίοχον μετετίθετο. EVMENES Elaeam uenit.§ Appianus. ὅθεν εὐμενὴς ἐς ἐλαίαν τὸ τῆς ἀρχῆς ἐπίνειον διέπλει.

INDE ad Macrin,(quam uocant)inſulam tranſiecit.§Macrin Euboeam dictam eſſe auctores ſunt 300
Strabo,Stephanus,Dionyſius τῆς περιηγήσεως.Eſſe praeterea alteram inſulam Macrin inter Cycladas tradit Euſtathius in Dionyſium his uerbis.ἐλέγετο δὲ μάκρις καὶ κυκλάδων μία ἡ ἴκαρος,ἀφ' ἧς νομίζουσι τινὲς εἰρῆσθαι καὶ τὸ ἰκάριον πέλαγος. CLAVSVMQVE iam mare cōmeatibus Italicis erat.§ Vet.lib.Id mare.

OBVIAM a Liuio.§ Vet.lib.Ab Liuio. SIVE enim abſcedant.§ Vet.lib. Si enim. probo. Nam ſequitur,Sin autem. IN Telmeſsicum profecti ſinum.§ Vet. lib. Telmiſsicum . & Graeci τελμισσὸν opidum uocant. IN Bargylletico ſinu.§ In uet.lib.eſt. In Bargilyam,& Icoſcon. mendoſe illud quidem, uerum ita tamen, ut appareat Bargyliaco eſſe legendum.Graeci enim βαργυλία, & βαργυλιακὸν κόλπον uocant. ARCEMQVE regni Pergamum ducit oppugnandum.§ Vet.lib.Oppugnandam.

QVAE ad tranſitum Helleſponti eſſent.§ Opus eſſent,malim.ſic enim ſupra. Helleſpontum petebat,ut ad tranſitum exercitus praepararet quae opus eſſent. & infra. Praeparare, quae ad tranſitum

Helleſponti

Hellesponti opus essent. NON stratos, non infrenatos magna pars habebant equos.§ Supra infrenatum posuit, pro eo qui careret freno, cum scripsit lib. XXI. Equites frenatos, & infrenatos ut hoc loco infrenatos pro frenatis posuit, ut paullo post infrenare pro frenare. Equos non sternere, non infrenare, aut conscendere facile poterat.

SECVTVS effusos, quoad totum fuit.§ Legendum, quoad tutum fuit. sic paullo post. Insequi, quo ad putarent tutum, iussit.

301 AGRVM opulentum, quem uocant Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum.§ Homerus Iliados β. λυρνησσὸν διαπορθήσας, καὶ τείχεα θήβης. & α. ᾠχόμεθα ἐς θήβην ἱερὴν πόλιν ἠετίωνος. Multos alios uersus afferre possum, quibus Thebes Homerus ita meminit, ut uere Liuius nobilitatam ab eo fuisse dixerit. PER eosdem dies forte Elaeam ex Achaia mille pedites cum centum equitibus Diophane omnibus his copiis praeposito, accesserunt.§ Appianus ita. ἧκον δὲ καὶ παρὰ τῶν ἀχαιῶν εὐμενεῖ σύμμαχοι χίλιοι πεζοὶ, καὶ ἱππεῖς ἑκατὸν ἐπίλεκτοι, ὧν διοφάνης ὁ στρατηγός. PRAESIDIVM mille armatorum.§ Vet. lib. Trium millium.

302 PHILIPPVM, & Nabin hostes & bello superatos ab T. Quinctio, tamen in regno relictos.§ Perspicue apparet legendum esse, Vt bello. Vt autem pro Quamuis accipiendum, cum sequatur, Tamen.

VEL uictam semel classem uincere iterum.§ Vet. lib. Itetum uincere. A SVA parte belli.§ Ab sua. & item, ab Samo. ex uet. lib. MYONESVS promontorium est inter Teium, Samumq..§ Teum legendum est ex uet. lib. & Graecis. Stephanus ita. μυόννησος πόλις μεταξὺ τέω, καὶ λεβέδου, Item. τέως πόλις ἰωνίας. οἱ πολῖται τήϊοι.

303 EVDAMVS Rhodius.§ Eudorum hunc uocat Appianus. APTIVS uisum esset Romanis, in eum portum, qui ante urbem est, classem transire.§ Vet. lib. Classe. AB Romanis LXXX naues pugnabant, ex quibus Rhodiae duae & XX erant. Hostium classis undenonaginta nauium fuit.§ Appianus. ἐς ναυμαχίαν συνῄεσαν πολυξενίδας μὲν ναυσὶν ἐνενήκοντα καταφράκτοις, λεύκιος δὲ ὁ ῥωμαίων ναύαρχος ὀγδοήκοντα καὶ τρισὶ, καὶ τούτων ἦσαν ἐκ ῥόδου πέντε, καὶ εἴκοσιν. Quibus ex uerbis apparet apud Liuium, quinque & uiginti, legendum. Qui error ex nota numeri emanauit, V, & II. QVADRAGINTA duabus nauibus in ea pugna amissi, quarum tredecim captae in potestatem hostium uenerunt. ceterae incensae aut demersae. Romanorum duae naues fractae sunt. uulneratae aliquot. Rhodia una capta memorabili casu.§ Haec sic Appianus. Καὶ διεφθάρησαν ἀντιόχου νῆες μιᾶς δέουσαι τριάκοντα, ὧν τρισκαίδεκα αὐτοῖς ἀνδράσιν ἐλήφθησαν, ῥωμαίων δὲ ἀπώλοντο μόναι δύο. καὶ ὁ πολυξενίδας τὴν ῥοδίαν ναῦν ἐπαγόμενος ἐς τὴν ἔφεσον κατήχθη. RHODIA una capta memorabili casu. Nam cum rostro percussisset Sidoniam nauem, anchora ictu ipso excussa e naue sua, unco dente, uelut manu ferrea iniecta, alligauit, alterius proram. inde tumultu iniecto, cum diuellere se ab hoste cupientes inhiberent Rhodii, tractum anchorale, & implicitum remis latus alterum detersit. debilitatam ea ipsa, quae icta cohaeserat, nauim cepit.§ Qui loci huius sententiam asse cuti non sunt, quae lectione uetere continebatur, ij dum emendare conati sunt, penitus deformarunt. alij autem. Tractum Anchorale. alij tracta Anchora, & implicita remis, ex ingenio reposuerunt. Cum sit in uet. libris omnibus. Tractu anchorali, & implicitum remis latus. hoc sensu. Rhodia nauis, inquit, una capta memorabili casu. Nam cum ipsa rostro percussisset Sidoniam nauem; anchora ictu ipso e naue sua Sidonia excussa, unco dente, uelut manu ferrea alligauit Rhodiae proram, &, cum inde diuellere se tumultu iniecto cupientes Rhodii inhiberēt, tractu anchorali latus alterum Rhodiae nauis remis implicitum detersit. Ita debilitatam Rhodiam nauem Sidonia, quae ante a Rhodia percussa cohaeserat, cepit. Est igitur haec tota oratio referenda ad rectum illum casum, Anchora, quae & alligauit prorā Rhodiae nauis, & tractu anchorali latus eius alterum remis implicitum detersit. Duo enim significat incommoda ab illa anchora esse illata, alterum ab unco dente, quo alligata Rhodiae prora est, alterum a loris, quibus anchora tenetur, a quibus remi alterius lateris eiusdem nauis detersi, atque recisi sunt. Hunc etiam sensum expressit Appianus ita. μεγάλῃ ῥοδίας νεὼς ἐς σιδονίαν ἐμβαλούσης, καὶ τῆς πληγῆς δι' ἀγκύρας γενομένης ἐς τὴν ῥοδίαν ἐπάγη τε καὶ συνεδήσεν ἄμφω πρὸς ἀλλήλας. ARIARATEN.§ Ariarathen. Graeci enim ἀριαράθην. DIREPTIS ante portum nauibus, cum confessionem concessi maris ultimam hosti expressisset.§ Lege, Directis. ea enim & ueterum librorum lectio. & is fuit mos, ut uictores in conspectu eorum, qui uicti essent, instruerentur, & ea re confessionem uictoriae ab hoste elicerent. Itaque lib. priore ait: Iis adiunctis Ephesum hostem persecuti, ante ostium portus acie instructa steterunt. Postea quam confessionem uictis satis expresserunt &c. RHODIAS parte praedae, & spolijs decoratas.§ Vet. li. Rhodios. &, Decoratos.

304 A CHALCIDE Oreum petentem.§ Appianus, a Chalcide Demetriadem, habet. ἐς δημητριάδα ἐκ χαλκίδος διαπλέοντα. ALEXANDRIAM Troadem.§ Appianus τὴν ἀλεξανδρίαν τὴν ἐπὶ γρανίκῳ uocat. NON solum frenis, sed etiam iugo accepto.§ Plutarchus aliter in Apophthegmatis. Non solum freno, sed etiam insessore. allusit autem ad apologum equi, de quo Aristoteles lib. II. Rhetoric. Plutarchus autem sic. ἔδει πρότερον, εἶπεν, ἀλλὰ μὴ νῦν, ὅτε καὶ τὸν χαλινὸν, καὶ τὸν ἀναβάτην προσδέδεξαι. RECEPIT se transgressus Phrygium amnem, circaque Magnesiam, quae ad Sipylum est, posuit castra.§ Appianus ita. μεταστρατοπέδευσεν ἀμφὶ τὸ ὄρος τὸ σίπυλον, τεῖχός τε κρατερὸν τῷ στρατοπέδῳ περιετείχιζε, καὶ τὸν φρύγιον ποταμὸν ἐν προβολῇ τοῖς πολεμίοις ἐτίθετο. CN. DOMITIVS ad explorandum iter.§ γάϊον δομίτιον

των hūc appellat Plutarchus in Apophthegmatis. Sic enim inquit: γάϊος δομίτιος, ὃν σκιπίων ὁ μέγας ἀνθ' ἑαυτοῦ τῷ ἀδελφῷ λευκίῳ προκατέστησεν ἐν τῷ πρὸς ἀντίοχον πολέμῳ. CONSVL Achaeorum cetratis immistos auxiliares Eumenis tria millia ferme peditum aequata fronte instruxit. ⁋ Glareanus hunc locū, ut obscurum, notauit. idemq. Achaeos auxiliares, & cetratos Pergamenos interpretatur. quo sensu nullus foedior esse potest. cum cetratos Achaeos, Pergamenos Eumenis auxiliares accipere debeamus. interprete Appiano. ἐπὶ δὲ τοῖς ἰταλοῖς, ὁ εὐμενοῦς στρατὸς ἐτάσσετο, καὶ ἀχαιῶν πελτασαὶ περὶ τρισχιλίους.

TRIBALLOS, & Cretenses. ⁋ Vet. libri habent, Tralles, & Cretenses. Appianus κρῆτας, καὶ τραλλιανοὺς. Glareanus tamen & hoc libro, & libro XXVII, pro Trallos, & Tralles, utrobique Triballos reponit. scilicet, quia ignorat Stephanum ita scribere. τραλλία μοῖρα τῆς ἰλλυρίας, λέγονται ἢ τράλλοι, καὶ τράλλεις παρὰ θεοπόμπῳ. Puto autem apud Appianum esse mendose τραλλιανοὺς, pro τράλλεις. Si quidem Trallia ni sunt e Trallibus opido Lydiae, eodem Stephano auctore. Ergo & hic & paullo post uetus lectio retinenda est, & Tralles legendum inuito Glareano. SEXDECIM elephantos post triarios in subsidio locauerunt. ⁋ Vet. lib. XV. Appianus certum numerum non apponit, paucos tamen fuisse ait. τῶν δ' ἐλεφάντων ὅσους εἶχεν ἐκ λιβύης οὐδένα νομίζων ἔσεσθαι χρήσιμον, ὀλιγοτέρων τε ὄντων καὶ βραχυτέρων, οἷα λιβύων, ἔστησαν ὀπίσω ἅπαντας. X ET SEX millia peditum more Macedonum armati fuere, qui Phalangitae appellabantur. Haec media acies fuit in fronte, in decem partes diuisa. ⁋ Appianus. Ἀντιόχῳ δ' οὖν ὁ στρατὸς ἅπας ἑπτακισμύριοι, καὶ τούτων τὸ κράτιστον ὄν ἡ φάλαγξ ἡ μακεδόνων ἄνδρες ἑξακισχίλιοι, καὶ μύριοι. ἴσῃ δ' αὐ τοὺς ἐν μέσῳ διελῶν ἀνὰ χιλίους, καὶ ἑξακοσίους ἐς δέκα μέρη. AD latus dexterum Phalangitarum mille, & quingentos pedites Gallograecorum opposuit. his tria millia peditum loricatorum (cataphractos ipsi appellant) adiunxit. addita his ala mille ferme equitum. agema eam uocabant. ⁋ Satis constat, si sententiam sequi auctoris uolumus, quingentos equites, & tria millia equitum, esse legendum. Quin etiam, equitibus ab utraque parte Gallograecis phalangem clausam, atque munitā fuisse tradit Appianus his uerbis. τοιοῦτον μὲν ἦν τὸ πεζὸν ἀντιόχῳ ἱππεῖς δὲ ἑκατέρωθεν αὐτοῦ παρατετάχατο, γαλάταί τε κατάφρακτοι, καὶ τὸ λεγόμενον ἄγημα τῶν μακεδόνων. εἰσὶ δὲ καὶ οἵδε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι. καὶ παρ' αὐτὸ ἄγημα λέγεται. τὰ μὲν ἐξ ἴσου τῆς φάλαγγος ἦν ἑκατέρωθεν. Quae eadem uerba, & quid sit Agema, docent, & nihil huic loco deesse, contra quam censet Glareanus, probant. AGEMA eam uocant. Medi erant lecti uiri. ⁋ De Agemate Arrianus, & Curtius, qui de rebus Alexandri scripserunt. item Suidas ita. Ἄγημα τὸ πρὸ ὁδοῦ τοῦ βασιλέως τάγμα ἐλεφάντων, καὶ ἵππων, καὶ πεζῶν. οἱ δὲ τὸ ἄριστον τῆς μακεδονικῆς συντάξεως κραταιὸν ὅπλισει καὶ σωμάτων ἀξία. Liuius lib. XLII. Delecta & uiribus, & robore aetatis ex omni cetratorum numero duo erant agemata; hanc ipsi legionem uocabant. ARGYRASPIDES a genere armorum appellabantur. ⁋ Appianus item. ἱππεῖς ἀργυράσπιδες. Diodorus tamen in Alexādro non equites, ut Appianus, sed pedites nominat. τὸ τῶν ἀργυρασπίδων τάγμα διάφορον τῇ τε τῶν ὅπλων λαμπρότητι, καὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν ἀρετῇ. DAHAE deinde equites sagittarij. ⁋ Veteres libri, Dacae. Appianus item. ἱπποτοξόται τε ἐπὶ τούτοις ἕτεροι δάκαι. DVO millia & septingenti Mysi sagittarijs adiuncti erant. ⁋ Vet. lib. Sagittarij, recte. Appianus enim Mysos sagittarios uocat, aeque atque Dacas. ἱπποτοξόται τε ἐπὶ τούτοις ἕτεροι Δάκαι, καὶ μυσοὶ, καὶ ἐλυμαῖοι. At Elymaeos etiam sagittarios uocat Liuius. AB laeuo cornu phalangitis adiuncti erant pedites. ⁋ Equites legendum. ut supra. ET similiter his armati duo millia Cappadocum ab Ariarathe missa rege. ⁋ Appianus: Καὶ καππαδόκες τινὲς οὓς ἔπεμψεν ἀριαράθης. INDE auxiliares misti omnium generum. ⁋ Appianus: καὶ μιγάδες ἄλλοι ξένοι. ET tria millia cataphractorum equitum. ⁋ Appianus: κατάφρακτός τε ἵππος ἐπὶ τοῖς δὲ ἕτερα. ET mille alij equites regia ala leuioribus tegumentis suis, equorumque. ⁋ Regiam alam, ἑταιρικὴν. i. amicorum, & sodalium uocat Appianus. inquit enim: καὶ ἣν ἐκάλουν ἑταιρικὴν ὡπλισμένην κούφως. Arrianus libro primo uocat. τῶν ἑταίρων τὴν βασιλικὴν ἴλην. ANTE hunc equitatum falcatae quadrigae. ⁋ Quaerit Glareanus, quem equitatum intelligat Liuius hoc loco. Huic ego respondeo, equites omnes intelligi, quos paullo ante in laeuo cornu rex collocauit, Gallograecos, Cappadoces, Mistos, Cataphractos, Regiam alam, hincque etiam perspici, Gallograecos equites, non, Pedites, esse legendum. CAMELI, quos appellabant dromadas. ⁋ Appianus. Ἄραβες οἱ καμήλοις ὀξυτάτας ἐπικαθήμενοι τοξόται. GLADIOS habentes tenues, longos quaterna cubita. ⁋ Appianus. καὶ μαχαίρας ὅτε πλησιάζοιεν ἐπιμήκεσι, καὶ στεναῖς χρῶνται. INDE Neocretes mille, & eodem armatu Cares, & Cilices. ⁋ Appianus. κρητῶν τε τραλλιανῶν, καὶ κιλίκων ἐς τὸν κρητῶν τρόπον ἐσκευασμένων.

PRIMI Tarentini. ⁋ Sic lib. XXXV. Et tum omnium primum agmen constituit, dein Cretenses auxiliares, & quos Tarentinos uocabant, equites binos secum trahentes equos, ad prima signa misit. De ijsdem Tarentinis equitibus meminit etiam Aelianus de instruendis aciebus. REX ipse in dextro cornu erat, Seleucum filium, & Antipatrum fratris filium in laeuo praeposuit, media acies tribus permissa, Minioni, & Zeusidi, & Philippo magistro elephantorum. ⁋ Appianus; ἐφεστήκει δὲ τοῖς μὲν δεξιοῖς ἱππεῦσιν ἀντίοχος αὐτὸς. τοῖς δὲ ἐν θατέρῳ σέλευκος ὁ υἱὸς ἀντιόχου. τῇ δὲ φάλαγγι φίλιππος ἐλεφαντάρχης. καὶ τοῖς προμάχοις μενδίς τε, καὶ ζεῦξις. Hinc ego Mendi, Zeuxidi lego. ET humor toto fere graui armatu. ⁋ Hanc rem sic expressit Frontinus, lib. IV. Stratag. L. Scipio in Lydia cum die, ac nocte imbre continuo uexatum exercitum Antiochi uideret, nec homines tantum, aut equos deficere, uerum arcus quoque madentibus neruis inhabiles factos, exhortatus est suos, ut postero quamuis religioso die, committeretur proelium, quam sententiam secuta uictoria est. AVXILIA enim subsidiaria, quae proxima. ⁋

Vet.

Vet.lib.auxilia enim,ſubſidiaque,quae proxima. ET pila inter turbatos coniecere.§ Vet. lib. Et pila in perturbatos.Recte.dixit enim paullo ante. Ibi ſimul perturbati ordines. CVM SOLVTIS ordinibus uelut caeci ſuper alios alij ruerent,& incurſu belluarum obtererentur.§ Vet.lib. Super alios alij ruentes incurſu belluarum obtererentur.

306 AD QVINQVAGINTA millia peditum.§ Appianus. περὶ πενταкισμυρίȣς. ROMANORVM ALIQVOT uulnerati ſunt.ceciderunt non plus CCC pedites, quattuor,& uiginti equites. & de Eumenis exercitu quinque & uiginti.§ Quinque & decem edit Appianus. ἐφάνησαν δὲ νεκροὶ ῥωμαίων μὲν τῶν ἐξ ἄστεως ἱππεῖς εἴκοσι καὶ τέσσαρες, καὶ πεζοὶ τριακόσιοι μάλιστα, ἐς ὃ ἀντίοχος ἔκτεινεν. ἀμενȣ̃ς δὲ ἱππεῖς πεντεκαίδεκα μόνοι. AB Thyatira.§ Stephanus neutro genere efferri hanc uocem ait.eodemque modo Appianus, & ceteri uſurparunt.Itaque ab Thyatiris legendum eſſe uideretur,niſi Stephanus muliebri genere proferri poſſe ſubſignificaret. CVM S.P.Q.R. pacem comprobauerint.§ Vet. lib. Comprobauerit. ADVERSA pugna in Vacetanis.§ Vet.lib.In Vaſtetanis. Strabo lib. III. meminit etiam in Hiſpania τῆς βαςητανίας. L. AEMILII propraetoris.§ Cum in omnibus libris legatur,Proconſulis,emēdauit tamen Glareanus, Propraetoris,ut alias ſaepe,ſine cauſſa.ſiquidem ait Plutarchus in uita eius,hunc cum imperio conſulari in Hiſpaniam profectum eſſe,neque tamquam praetorē ſex faſces, ſed duodecim,ut conſulem attuliſſe.ἐπὶ τȣ̃τον τὸν πόλεμον ὁ αἰμίλιος ἐξεπέμφθη ςρατηγὸς,ȣ̓χ ἓξ ἔχων πελίκεις. ὅσȣς ἔχȣσιν οἱ ςρατηγȣ̃ντες ἀλλὰ προσλαβὼν ἑτέρȣς τοσȣ́τȣς,ὥςτε τῆς ἀρχῆς ὑπατικὸν γενέσθαι τὸ ἀξίωμα. Ita. Cice. lib.primo de Leg.L.Gellius ex praetura pro cos.in Galliam miſſus eſt. C.VALEBIVS C.F. Tappo.§ Tappus.ex lapid.Capitol.

CVM ceteri centurias non expleſſent.§ Non explere centurias eſt, (quod ſe ignorare Glareanus fatetur) centuriarum legitima ſuffragia non conficere. ET IN eum ſupplementum.§ Vet. lib. Et in eius ſupplementum. ET VT ſupplementum ſcriberet.§ Vet. lib. Et ut in ſupplementum ſcriberet. Sic ubique Liuius. L. PLAVTIVS Hypſcus.§ Hypſaeus ex nummis argenteis, & Graecis libris.

307 L. BAEBIVS Diues Hiſpaniam ulteriorem.§ Vet. lib.L.Baebius Diues ulteriorem. recte.praeceſsit enim Hiſpaniam citeriorem.

308 SPEM magnam in poſterum amplificandi regni faciebat.§ Vet. lib. Ampliandi. L. ARVNCVLEIVM, L. Aemilium Paullum.§ Hic non eſt L. Aemilius Paullus L. F. in Hiſpania proconſul, ſed L.Aemilius Paullus M. F. de quo meminit in anno DXLIX. CERTARE pio certamine cuiuslibet bonae artis,ac uirtutis auſi ſumus cum parentibus quaeque ciuitas,& conditoribus ſuis.§ Obſcurum hunc locum,& fere uitiatum eſſe non ſcripſiſſet Glareanus, ſi Priſcianum legiſſet, uirtutem huius loci oſtendentem lib.XVII. ubi de diuerſis perſonis agit.ut Virgil. Diuellimur inde Iphitus, & Pelias mecum. EXTRA eundem Telmiſſum,& agrum.§ Vet.lib. Extra eundem Telmiſſum, & caſtra Telmiſsium, & agrum.

309 ID cum aegre paterentur tot nobiles,nouum ſibi hominem tantū praeferri,P.Sempronius Gracchus.§ Vet.lib.Nouum ſibi hominem praeferri, tantum P. Sempronius. hoc ſenſu. cum tot nobiles aegre ferrent honorem noui hominis,nemo tamen niſi tribuni pl.duo diem ei dixerunt. C. SEMPRONIVS Rutilius.§ Rutilus.ex ratione cognominum. CENSORES T.Quinctius Flamininus, M Claudius Marcellus creati.§ Hunc Marcellum Marcelli quinquies conſulis filium fuiſſe tradit Plutarchus in cenſura Quinctij.

QVOD L. Aemilius in Hiſpania proſpere remp.geſsiſſet.§ Vet. lib. Quod L. Aemilius Paullus in Hiſpania proſpere rem geſsiſſet. MARE pacatum erat deuicto Antiocho. cogitantique Fabio cui rei potiſsimum inſiſteret,ne otioſam prouinciam habuiſſe uideri poſſet, optimum uiſum eſt in inſulam Cretam tranſijcere.§ Senſus poſtulat,ut legas.Cogitanti itaque Fabio. Cuius erroris cauſſa perſpicua ſatis eſt. Sic ſaepe alias.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XXXIIX

TECTOSAGOS.§ Tectoſagas.ut poſt dicam. ET cum eo loca,quae tenent, occupauerantque,referuntur.§ Vet.lib.Et quando loca,quae tenent,occupauerint,referuntur. ACTA per ſe cauſſa.§ Vet.lib. Pro ſe. A PETILIO Acteo tribuno pl.§ Vet. lib. A Q.Petillio tribuno pl.

QVOD praeda cum Antiocho capta aerarium fraudaſſet.§ Vet.lib. Praeda ex Antiocho. POSTQVAM is dies uenit,euocatus in roſtra.§ Vet. li. Poſtquam dies uenit,is euocatus in roſtra. QVI antea Scipionibus inimicus erat.§ Vet.lib.Fuerat. CVM populus quaeſtores in bona eius publice poſsidenda miſiſſet.§ Lege,Cum praetor quaeſtores.ſic enim Liuius. In bona deinde L. Scipionis poſſeſſum publice quaeſtores praetor miſit. SED nequaquam tantum in aerarium redactum,quantae ſummae erat damnatus.§ Voces illae,In aerarium,delendae ſunt,neque enim in ueteribus libris reperiuntur,neque apud Liuium,cuius haec uerba ſunt libro hoc extremo. QVAE neceſsitati ei erat ad cultum retenta.§ Lege ex ueteribus libris,& ex ipſomet Liuio,cuius haec uerba ſunt: Quae neceſſaria ei erant ad cultum,redempta.

IN

IN . LIBRVM . XXXIIX

PARS una Heracleam.§ Acarnaniae Heracleam intelligit,cuius meminit Stephanus.Trachin di
cta λακεδαιμονίων κτίσμα.Strabo. NIHIL ne bellum haberent,priusquam paene in conspectu hostis
erat,praemeditati.§ Vitiosa sententia est haec sine dubio.Quid enim sibi uult?Priusquam paene in con- 310
spectu erat.Ego mentem scriptoris secutus legendum censeo. Nihil ne bellum haberent prius(nam
paene in cõspectu hostis erat)praemeditati.hoc sensu. Miserunt legatos ad tentandam pacem Romam,
nihil praemeditati,ne bellum haberent prius.i. priusquam pax tentaretur. Quod ipsum imminebat.
Nam hostis in conspectu paene erat,quod M.Fuluius in Epirum exercitum traniecerat. IN arietes
tollenonibus libramenta plumbi,aut saxorum,stipitesque robustos incutiebant. § Quo pacto tolleno-
nibus libramenta plumbi,aut saxorum,aut stipitum iecerint in arietes,uix se intelligere ait Glareanus.
Non dubito uero,quin planissime intellecturus sit, si quemadmodum aduersum arietes prosint culci-
trae,laquei,lupi,& columnae grauiores,a Vitruuio didicisset.& Liuius lib.XLII.Arietem admotum li-
bramento plumbi grauatum ad terram urgebant. CVMVLVS repente terrae eminens.§ Vet.lib.
Tumulus repente terra eminens. QVAM diu rem traherent.§ Vet. lib. Quod diu rem traherent.
TYRRHEON.§ Vet.lib.Tyrrheum.

SVCCEDENS murum.§ Vet.lib.Muris. IMPERIVM, maiestatemque populi R. gens Ae-
tolorum conseruato sine dolo malo.§ Clausula est haec foederum,de qua sic Cicero pro Cornelio Bal 311
bo.Adiunctum illud etiam est,quod non est in omnibus foederibus; Maiestatem populi R. comiter
conseruent.id habet hanc uim,ut sit ille in foedere inferior. Nam cum alterius populi maiestas conser-
uari iubetur,de altero siletur,certe ille populus in superiori condicione caussaque ponitur, cuius maie-
stas foederis sanctione defenditur. OBSIDES XL arbitratu consulis Romano.§ Vet.lib. Roma-
nis.quod placet,quia praecessit.Corcyraeorum magistratibus sine dolo malo tradantur.

T. QVINCTIO, Cn.Domitio cos.§ L.Quinctio,lege ex ipsomet Liuio, & Capitolinis consuli-
bus. AENIADE.§ Oeniadae.ex Thucydide,Stephano.ut supra. ATTALVM igitur fra- 312
trem accersit.§ Vet.lib. Fratrem eius.i.Eumenis. HIERAM comen. § Stephanus ἱέρα κώμη, δῆμος
καρίας. HVIVS amnis fontes Celenis oriuntur.Celenae urbs caput quondam Phrygiae fuit.§ Ce-
laenas,addita diphthongo,scribendas esse,Graecorum scriptura ostendit.Loquitur autem de fontibus
Maeandri fluminis, de quo eadem Solinus cap.XLIII.Ex arce Celaenarum Maeander amnis caput tol-
lit,qui recurrentibus ripis flexuosus inter Cariam, & Ioniam praecipitat in sinum, qui Milesum diui-
dit,& Pirenem. ET Marsyas haud procul a Maeandri fontibus oriens in Maeandrum cadit.§ De
hoc flumine,quod ad hunc locum pertinet,egregie Q.Curtius lib.III. Media illa tempestate Celaena-
rum moenia interfluebat Marsyas amnis,fabulosis graecorum carminibus inclytus. Fons eius ex sum-
mo montis cacumine excurrens in subiectam petram magno strepitu aquarum capit. Ceterum quan-
diu intra muros fluit,nomen suum retinet.at cum extra munimenta se euoluit,maiore ui,ac mole agen
tem undas Lycum appellant.Eadem Strabo lib.XII.de Marsya. AD Gordiutichos.§ Stephanus.
γορδίου τεῖχος πόλις μίδου κτισθεῖσα ἀπὸ τοῦ παιδὸς γορδίου.i.Gordiutichos urbs Midae condita a filio Gordio.
nam pater Gordius Gordium urbem condidit.Quod cum ita sit,ergo ineptissime Glareanus, qui Gor
diutichos populos esse arbitratus est,& Orcaorcos emendandum esse censuit. AD Tabas tertiis
castris peruentum.§ In finibus Pisidarum posita est urbs, in ea parte, quae uergit Pamphylium ma-
re.§ De Tabis sic Stephanus. τάβαι πόλις λυδίας.οἱ δὲ φασὶ τὸν κιβύραν καὶ μάρσυαν ἀδελφοὺς,τὸν μὲν κτίσαι κι-
βύραν πόλιν,τὸν δὲ τάβας. TVM quoque equites in agmen Romanum eruptione facta haud modice
primo impetu turbauere.§ Equites rectus est casus. Tabensium autem equites intelligit. Sic paullo
post. Apparuere cũ magno tumultu hostium equites,nec turbarunt tantum stationes Romanas repen
te inuecti.Hoc dixi, quia hac de re laborare ualde Glareanus uidetur. HAVD procul Cibyra
erant, nec legatio ulla a Moagete tyranno ciuitatis eius. § Moagetem tyrannum Cibyrae extremum
fuisse scribit Strabo lib.XIII. ἡ κιβύρα ἐτυραννεῖτο ἀεί, ἐπὶ μοαγέτου δὲ ἡ τυραννὶς τέλος ἔσχε. PRAETER
Cibyram Syleum.§ Steph.σύλειον πόλις φρυγίας,τινὲς δὲ παμφυλίας. A CIBYRA per agros Sidensium.§
Sida maritimum est Pamphyliae opidum,Sinda Pisidiae mediterraneum, neque a Cibyra ualde remo-
tum auctore Strabone lib.XII,& XIII.Itaque Sindensium,non Sidensium legendum.

PRAETER Caralitin paludem.§ Huius paludis meminit Strabo lib. duodecimo non longe ab Ico-
nio,quod est in Lyaconia,de qua tamen se nihil legisse ait Glareanus. AD Mandrupyum manse
runt.§ Vet.lib.Mandropum.Vereor ne Mandropolis sit,de qua Stephanus. μανδρόπολις φρυγίας πόλις.

AD Lyci fluminis fontem.§ Cum antea legeretur, Lysis,atque ita in omnibus manuscriptis libris
legatur,Glareanus tamen emendauit, Lyci. quam recte ipse uiderit. Ego potius ueterem scripturam
retinendam censeo. TERMESENSES eo tempore.§ Antea legebatur Thermenses,a Termeso au-
tem Termesenses correxit Glareanus. Ego autem ueterem hoc etiam loco scripturam tueor. id autem
ut faciam peruetustum quoddam decretum,quod Romae uisitur, me impellit,in quo ita est. QVEI
THERMENSES . MAIORES . PEISIDAE . FVERVNT, QVEIQVE . EORVM . LEGIEVS . THERMENSIVM
MAIORVM . PISEIDARVM . ANTE K. APRIL . QVAE . FVERVNT . L. GELLIO, CN. LENTVLO
COS. THERMENSES . MAIORES . PISEIDAE . FACTI . SVNT . &c. Est autem Termesus urbs Pi-
sidiae,

ſidiae, Strabone, Stephano, Euſtathio auctoribus. In agrum Salagaſſenum. &c. colunt Piſidae. ξ Stephanus item. σαγάλασσος πόλις πισιδίας. Contra Ptolemaeus in Lycia ſtatuit. pro Liuio eſt Arrianus li. primo. ἦν δὲ σαγάλασσος ὐ μικρὰ πόλις πισίδαι δὲ καὶ ταύτην ὤκουν. Ad Beundos, quod uetus appellant. ξ Beudos legendum. Ptolemaeus enim βεῦδος παλαιὸν uocat. Ad Maeandri fontes. ξ Vet. lib. Ad Alexandri. Glareanus ad Maeandri reſtituit. Ego ad Alandri. non enim uidit Glareanus, ſi ad Maeandri fontes conſul iret, eum regreſſurum, nõ progreſſurum fuiſſe. Iam autem finibus Toliſtoboiorum uicinus erat, inter quos paullo poſt meminit Liuius fluminis Alandri. Ad xx millia ſeceſsione facta a Brenno in Thraciam iter auerterunt. ξ Suidas eandem hiſtoriã recitat in uoce. γαλάται· οἱ δὲ ἐπὶ θράκην, καὶ τὴν ἀσίαν ἐτράποντο ἀμφὶ τὰς δύο, καὶ μάλιστά πῃ καὶ αὐτοὶ μυριάδας ὄντες, καὶ κρατήσαντες τῷ πολέμῳ πάντων μικρῦ τῶ ἐπὶ τάδε τῦ ταύρυ, ἀσιανῶν γενῶν τὴς μὲν ἄλλυς ὑποτελεῖς ἐποιήσαντο φορῦ, αὐτοὶ δὲ τὰ περὶ τὸν ἅλυν ποταμὸν χωρία κατασχόντες ἐνέμοντο τὰ μεταξὺ βιθυνῶν τε καὶ καππαδοκῶν κείμενα. Toliſtobogiorvm. ξ Vet. lib. Toliſtoboiorum. Recte ſic. Stephanus. τολιστόβιοι ἔθνος γαλατῶν ἑσπερίων μετοικησάντων ἐκ τῆς κελτογαλατίας εἰς βιθυνίαν. Item Appianus in Syriaca. γαλατῶν τε ἔθνη τεκτοσάγαι τε, καὶ τρῶκμοι, καὶ τολιβόβιοι. Iidem tamen Toliſtobogij etiam dicti ſunt. Cvm Lomnorio, ac Lutario regulis. ξ Vet. lib. Lonorio. Strabo, Leonorio. quo pacto legendum eſſe puto. Eius haec uerba ſunt, ubi de Aſiaticis Gallis loquitur lib. xii. ἀρχηγὸς δὲ μάλιστα δοκεῖ τῆς περαιώσεως τῆς εἰς τὴν ἀσίαν γενέσθαι λεονόριος.

313 Tectosagi. ξ Apud Graecos hi populi modo Tectoſagae, modo Tectoſages uocantur, ut Appianum, & Strabonem. Item Stephanus ait. τεκτόσαξ, ἔθνος γαλατικόν. ὄρηται τεκτοσάγης διθεία, καὶ τεκτοσάγαι. In uet. lib. etiam non Tectoſagi legitur, ſed Tectoſages. Semel primo congreſſu ad Alliam eos olim fuderunt. maiores noſtri ex eo tempore per ducentos iam annos pecorum in modum conſternatos caedunt, fugantque. ξ Loquitur de Alienſi clade. Itaque lege, ut eſt in uet. lib. Semel primo congreſſu ad Aliam olim fuderunt maiores noſtros. ex eo tempore &c. In priore autem membro, ſubaudiuntur Galli, in poſteriore, Maiores noſtri. Magis uereor, ne. ξ Vet. lib. Magis id uereor, ne.

Generosivs in ſua quidquid ſede gignitur. ξ Aſſentior Florebello legenti, Quidque.

Ad aliattos caſtra poſita. ξ Stephanus. ἀλυαττὰ χωρίον βιθυνίας. Eo miſsi ad Epoſſognatum redierunt, & legati compulſi reguli orantes. ξ Vox, Compulſi, non eſt in uet. lib. ut ſit, legati miſſi ad Epoſſognatum, & legati reguli Epoſſognati eo redierunt. Et ipſum in eam gentem iturum, & Epoſſognatum. ξ Vet. lib. Et ipſum in eam gentem iturum Epoſſognatum.

Tymbreti fluuio. ξ Vet. lib. Thymbri. Graeci etiam ut Strabo, ut Stephanus, θύμβριον ποταμὸν nominant. In Propontidem ſe effundit. ξ Loquitur de Sangario flumine. Itaque malim legi in Pontum, quam in Propontidem. Sic enim Arrianus lib. i τῦ δὲ σαγγαρίυ αἱ μὲν πηγαὶ ἐκ φρυγίας εἰσὶν αὐτὸς δὲ διὰ τῆς τῶν θρακῶν τῶν βιθυνῶν χώρας ἐξίησιν εἰς τὸν εὔξεινον πόντον. Ita Euſtathius in Dionyſium. Transgressis ponte perfecto flumen, praeter ripam euntibus Galli Matris magnae a Peſsinunte occurrere cum inſignibus ſuis, uaticinantes, &c. ξ Hanc hiſtoriam ſic expreſsit Graece Suidas. γναῖος ὁ ὕπατος ῥωμαίων διερχόμενος ἐγεφύρωσε τὸν σαγγάριον ποταμὸν τελέως κοῖλον ὄντα, καὶ δύσβατον, καὶ παρ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν στρατοπεδευσαμένῳ παραγίνονται γάλλοι παρ' ἄττιδος καὶ βαττάκυ τῶν ἐκ πισινῦντος ἱερέων τῆς μητρὸς τῶν θεῶν ἔχοντες πρὸς τῇ ἰδέᾳ καὶ τύπυς, φάσκοντες προσαγγέλλειν τὴν θεὰν νίκην καὶ κράτος, ὃς ὁ γναῖος φιλανθρώπως ὑπεδέξατο.

Tria maria pari ferme diſtantia interuallo hẽt: Helleſpontum ad Sinopẽ, & alterius orae litora, qua Cilices maritimi colunt. ξ De Gordio urbe loquitur, de qua ſic Curtius li. iii. Gordiũ Sangarius amnis interfluit pari interuallo Pontico, & Cilicio mari diſtans. Tectosagos. ξ Tectoſagas. ut ſupra. Orgiago, & Colombolomanus. ξ Legendũ Ortiagon. ex Vet. li. Floro, eo, qui ſcripſit de uiris illuſtribus, & Suida. inquit. n. ὀρτιάγων γαλάτης, &c. Olympvm montẽ petere. ξ Hoc in bello crebra eſt mentio Olympi montis, ad quem uicti Toliſtobogij ſunt. pro quo Didymũ reſtituẽdum eſſe cenſet Glareanus. Quã uere autẽ ita cenſeat, oſtendit Appianus in Syriaca, ubi huius belli meminit ita. μάνιος τῶν γαλατῶν τὺς τολιστοβίυς ἀναφυγόντας ἐς τὸν μύσιον ὄλυμπον ἐπιμόχθως τῦ ὄρυς ἐπιβὰς ἐτρέψατο φεύγοντας, ἕως ἀπέκτεινε.

314 Et Triballi Thraces. ξ Vet. lib. Et Tralli, & Thraces. recte. neque enim aſſentiendum eſt Glareano, qui pro Trallis Triballos inuexit, quos Illyriorum eſſe populos ſupra docuimus. Nvnc caeci per uias, per inuia. ξ Perſpicua menda eſt in uoce, Nunc, pro qua libri ueteres habent, Ruunt.

Ancyram nobilem in illis locis urbem. ξ Sic Suidas in uoce. γαλάται. ἐπὶ γαλάτας ἐστρατεύσαντο ῥωμαῖοι κοινωνήσαντες ἀντιόχῳ τῆς ἐπὶ τῷ σιπύλῳ μάχης, καὶ συμπεσόντες αὐτοῖς περὶ πόλιν ἄγκυραν μαλίστα σφῶν ἡγμένυ μυρίυς μὲν τῆς μαχίμυ ἡλικίας καταβάλλυσιν, &c.

315 Actae ſunt pacis cõdiciones. ξ In uet. lib. alijs Idae, alijs, Iactat. Ego, Dictae. quia ſubiungit. Finis rei, quia abſentibus ducibus imponi non poterat. Sic paullo poſt. Eo & ab Antiocho legati, & ab ipſis Gallis, ut pacis leges dicerentur. Tectosagi, & Trocmi. ξ Vet. lib. Tectoſagae. Ariaratis Cappadoces, & Morzi auxiliares. ξ Morzis, uidetur eſſe legendum. fuit autem Morzes res Paphlagoniae, & Ariarathes Cappadociae. Quamobrem auxiliares Morzis Paphlagones intelligit. Sic li. xxxvii auxiliares Eumenis Pergamenos intellexit, ideſt, auxilia, quae ſecum ad bellum Romanum, aut Eumenes adduxit, aut Morzes. Hoc dico, quia utroque in loco haeret Glareanus, hoc autem etiam turpius, quod Morzi an populi ſint ambigit. cum tamen Strabo li. xii. Paphlagonum fuiſſe regem, & eius regiam fuiſſe Gangra, cui Deiotarus ſucceſſerit, tradat his uerbis. ὕστατος δὲ τῆς παφλαγονίας ἦρξε δηιόταρος

ρος κας όρος ὑὸς ὁ προσαγορευθεὶς φιλάδελφος τὸ μορζέως βασίλειον ἔχων τὰ γάγγρα. QVATTVOR soli praeteriti sunt, nemo curuli usus honore. Haec uerba uertit sic Plutarchus in Quinctio. ἐξέβαλον δὲ τῆς βουλῆς ἄνδρας οὐκ ἄγαν ἐπιφανῶν τέσσαρες. IN Cephaleniam. duplicandam esse in hac uoce litteram ll docet Eustathius in Dionysium his uerbis. τοὺς δὲ κεφαλλῆνας καὶ τὴν κεφαλληνίαν ἐν δυσὶ λλ ἡ παλαιὰ χρῆσις ἅπασα ἔχει.

OBSIDES inde imperatos pro uiribus inopes populi uicenos Nesiotae, Cranonij, Palenses, & Samei dederunt. Cum in omnibus ante libris legeretur, Vicenos autem Cranonij, emendatum est, Vicenos Nesiotae, Cranonij, ut quattuor qui fuisse dicuntur Cephalleniae populi redderentur. Quorum tres omnium consensu fuerunt Cranij, Pallenses, Samaei. quartum Thucydides lib. II. προνναίους, uocat, Strabo lib. x προνῆσον nominat, pro quibus Nesiotae restituti sunt. Cranij certe a Cranio, ut ait Stephanus, non Crannonij a Crannone, legendum est. SED triplex scutale crebris suturis duratum. Hunc locum citat Priscianus lib. VI. ex libro T. Liuij ab urbe cond. XXXIIX. ijsdem uerbis. ut de hac lectione, de qua alij laborarunt, laborandum esse non uideatur.

PORTICVS ex ea pecunia Megalopoli permissu Achaeorum refecta est, quam Lacedaemonij diruerant. Vet. lib. Porta, habent. AGER Belbinatis. Belbinitis scribendum, auctore Stephano, qui ita scribit. βέλβινα πόλις λακωνική, τὸ ἐθνικὸν βελβινίτης, ὡς αἰγινίτης DISCIPLINA Lycurgi, cui per octingentos annos assueuerant. Admonuit Glareanus, uideri legendum esse ex Chronicis Eusebij, Per septingentos annos. quam lectionem reperi quoque in uet. lib. 316

C. CATINIVS. C. Atinius. ex alijs Liuij locis. ut supra in tribunatu plebis eiusdem. IN prouinciam ad exercitum redire. Vet. lib. Et ad exercitum. EO anno in aedem Herculis signum Dei ipsius ex decem uirorum responso, & seiuges in Capitolio aurati ab Cn. Cornelio positi. consulem dedisse inscriptum est. Hoc totum dubium esse ait Glareanus, quia nec consulis nomen expressum est, nec annus. cum tamen utrumque falsum sit, si, quod omnino faciendum esse uidetur, a P. Cornelio, legeris. ut intelligamus P. Cornelium Nasicam, qui biennio ante cos. de Boijs triumphauit hoc demũ anno seiuges dedicasse. curasse tamen inscribendum, Eos a P. Cornelio consule esse datos, idest, dum consul esset, non postquam consulatu abierat. Cognomen autem reticuit, quia eius consulis recens memoria erat. Quod de alijs Cornelijs consulibus multis ante annis non ita procederet. errandi etiam caussa perspicua est. a P. ab. inde duplicata litera C, ut praenominis nota exsisteret. HISPANIS legiones singulae. Lege, Hispanijs, quia subdit. Quae tum in ijs prouincijs erant. C. VALERIVS Tappo. Tappus, ut iam saepe dixi. ex Capit. lapid. Ex Valerij plebiscito. Vet. lib. Valerio. quod placet. ut enim lex Valeria, sic Valerium plebiscitum. Ita apud Gellium, Atinium plebiscitum. 317

A PERGA L. Manlio fratre cum IV millibus militum Oroanda & misso. & post, Qui tum forte ab Oroandis rediit. Oenoanda urbs est Pamphyliae auctore Stephano. Strabo mendum habet li. XIII extremo. προσγενομένων δὲ τριῶν πόλεων ὁμόρων βουβώνων, βαλβούρων οἰνανδῶν τε. cum sit legendum οἰνανδῶν τε. Appianus lib. IV. οἰνανδεῖς nominat, cum autem hic Pamphyliae alia, Lyciaeque opida nominentur, profecto Oenoanda legendum, non Oroanda, quae inter Gallograecos esse supra traditum est.

NEVE nauigato citra Calycandrum, neue Sarpedonem promontoria. Calycadnum legendum est, ex Strabone, & Appiano in Syriaca, cuius in hoc foedere narrando haec uerba sunt. ὅρος μὲν ἀντιόχῳ τῆς ἀρχῆς εἶναι δύο ἄκρας Καλυκαδνόν τε καὶ σαρπηδόνιον. καὶ τάσδε μὴ παραπλεῖν ἀντίοχον ἐπὶ πολέμῳ. De Sarpedone item Strabo. DE Hannibale Poeno, & Aetolo Thoante, & Mnasimacho Acarnane, & Chalcidentibus Eubulo, & Philone dedendis. Vet. lib. Eubulida. Egregie. sic enim lib. priore. Thoantem quoque Aetolum dedetis, & cum eo Mnasimachum Acarnana. & Chalcidenses Philonem, & Eubulidam. Quo in nomine laborauit Glareanus.

CIRCA templum Bendidium. Vet. lib. Mendidium. At Strabo meminit sacrorum Bendidiorum apud Thracas lib. X. ἀθηναῖοι πολλὰ τῶν ξενικῶν ἱερῶν παρεδέξαντο. καὶ δὴ καὶ τὰ θράκια καὶ τὰ φρύγια. τῶν μὲν γὰρ βενδιδίων πλάτων μέμνηται, τῶν δὲ φρυγίων δημοσθένης. Glareano tamen Mendidium placet. 318

THRAVSI gens & ipsa Thracum. θραύσους uocat Stephanus eosdem, quos ἀγαθύρσους. ET supra cetera Aemilius. Vet. lib. Super, idest, ultra. PARIETES, postesque nudatos, quos adorent, ad quos precentur, & supplicent Ambraciensibus superesse. Vet. lib. Quos adorent, ad quos precentur, & supplicent Ambracienses, non superesse. Quae lectio probatur, quia sententiam Ciceronis reddit, quae est in Diuinatione. Sese iam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos cõfugerent, habere, quod eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulisset.

NE CONSVLE inimico Romam ueniret. Vet. lib. Rediret. DE omnibus his consultum senatum, populumque iussisse. Particula Que, uacat, ex uet. lib. Sensus est. Bella superiora omnia auctoritate patrum iussu populi esse suscepta. neque ea ante a populo iussa esse, quam patres auctores sint facti. VELVT auium examina ad crepitum primum missilium auolauere. Vet. lib. Velut apium examina. ut lib. IV. Fumone uicti, uelut examen apum inermi cedetis hosti. OBLIVIO deorum capiat pectora uestra. Vet. lib. Nostra. SEC caussam apud uos P. C accusantibus meis ipse legatis dico. Vet. lib. Accusantibus me his legatis. Quod probo. neque enim legatos decem ad constituendam prouinciam missos a senatu imperator suos legatos appellauerit. EA de illis quoque, qui Asiam incolunt, existimetis Gallis. remota uniuersae gentis infamia. Vet. lib. Ea de illis quoque, 319

qui

qui Asiam incolunt existimetis. Gallos remota uniuersae gentis infamia, atque inuidia per seipsos aestimate. In sollemnibus uerbis habet.] Malim, Vrbis.

320 P. Scipioni Africano (ut Valerius Antias auctor est) duo Quincti Petilij diem dixerunt.] Appianus item in Syriaca, duos tribunos plebis tradit. καὶ δύο δήμαρχοι δωροδοκίας αὐτὸν ἐγράψαντο, καὶ προδοσίας. & Plutarchus in Catone Petillios. ὡς ἐπὶ σκιπίωνα τοὺς περὶ πετίλλιον. & in li. apophtheg. πετιλλίου δὲ καὶ κοΐντου πολλὰ πρὸς τὸν δῆμον αὐτοῦ κατηγορησάντων. ex quibus locis intelligi potest Petilios duob. LL. esse scribendum, ut est etiam in Capit. lapid. alter enim eorum Q. Petilius Spurinus nono abhinc anno est praetor, & paullo post in consulatu moritur. Locris Pleminianum tumultum.] De quo lib. XXIX.

Morientem iure eo ipso loco sepeliri se iussisse, ferunt.] Rure, malim. Non quae ab Antiocho modo pecuniae factae forent.] captae, malim.

321 Hvic rogationi primo Q. & L. Nummij intercedebant.] Primo, abest a uet. lib. Porro autem, Mummij, lego, quae gens notissima est. L. quidem Mummius decem abhinc annis praetor est.

Omnes tribus, uti rogasset, iusserunt.] Vti rogas. ut iam saepe admonui. Ceterum ad hunc nimis equum, aut iniquum praetorem reus extemplo factus L. Scipio. Fieri reum ad praetorem, pro apud praetorem dictum est. Suet. in Tiberio. Fannium Caepionem reum maiestatis ad iuuenes fecit, & condemnauit. Sic lib. XL. Perseum ad patrem accusauit. Et ad portam Capenam mulsum prosecutis funus dedisse.] Mulsum οἰνομέλι uocat Plutarchus, cum hanc eandem rem tradit in li. Apophth. ἀποθανόντος δὲ τοῖς ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν παραγιγνομένοις ἐνέχει πίνειν οἰνομέλι. Ab eadem fiducia animi, cum quaestores pecuniam ex aerario contra legem promere non auderent, poposcisse claues, & se aerarium aperturum dixisse, qui ut clauderetur effecit.] Plutarchus sic hoc in Apophtheg. χρήματα δὲ τῆς συγκλήτου λαβεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ ταμείου ψηφισαμένης, τῶν δὲ ταμιῶν οὐ βουλομένων ἀνοῖξαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, αὐτὸς ἀνοίξειν ἔφη· καὶ γὰρ κλείεσθαι δι' αὐτὸν πλήσαντα χρημάτων τοσούτων τὸ ταμιεῖον. Cvm L. Scipio, & accusatus damnatus sit.] Vet. li. Et accusatus, & damnatus sit. Cvm a porta recte ad forum se contulisset.] Recta. ex uet. lib.

Haec de tanto uiro, quamquam & opinionibus, & monumentis litterarum uariarent, proponenda erant.] Vet. lib. Quam & opinionibus, i. dicendum fuit, quemadmodum de tanti uiri rebus his scriptores inter se discordarent. Mirabile enim uideri uult, auctores in tam illustris uiri rebus prodendis non idem scripsisse. Vt in carcere inter fures nocturnos, & latrones uir clarissimus includatur.] Vet. lib. In carcerem.

322 Et in robore, ac tenebris exspiret.] Valerius li. VI. Cap. III. Quinetiam familiares Gracchorum, ne quis reip. inimicis amicus esse uellet, de robore praecipitati sunt. Festus. Robur quoq. dictus est in carcere is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robusteis includebatur.

323 Non passurum inter hostes populi Ro. L. Scipionem in carcere, & in uinculis esse.] Voces illae L. Scipionem, uidentur uacare. initio enim huius periodi positae sunt. L. Scipionem, qui regem opulentissimum orbis terrarum deuicerit, qui plurimos duces hostium in triumpho ductos carcere incluserit, non passurum inter hostes populi R. in carcere, & in uinculis esse.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XXXIX

A censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone uir & belli, & pacis artibus maximus motus est senatu L. Quinctius.] Lege M. Porcio Catone, uiro & belli, & pacis artibus maximo. in has enim eius laudes digreditur hoc libro Liuius, ubi de censura eius loquitur. quae laudes L. Quinctio nec tribuuntur, nec tribui iure possunt. Qvod cum Galliam prouinciam consul obtinuerat rogatus a Philippo Poeno.] Vet. lib. Rogatus in conuiuio a Philippo Poeno. Pollentia, & Pisaurum.] Potentia. ut post dicam. Cvivs origo inde uenit.] Vet. lib. Inde fluxit.

IN . LIBRVM . XXXIX

324 Circvmsessi & expugnati sunt.] Et, uacat, ex uet. lib. Qvi in agrum Pisanum, Bononiensemque incursauerant, ut coli non possent.] posset, Vet. lib. Svbactis cis Apenninum omnibus, tum transmontanos adortus, in his, & Frisinates Ligures erant, quos non adierat C. Flaminius.] Veteres libri Friniates habent, non Frisinates. Legi tamen non potest, Friniates, quod ij & cis Apenninum fuerint, & a Flaminio subacti sint, ut paullo ante ait Liuius. Quare puto legendum esse Briniates. sunt enim transmontani teste Liuio lib. XLI. ubi de Liguribus populis uerba facit, ita. Cis Apenninum Garuli, Lapicini, & Hercates. trans Apenninum Briniates fuerāt. Sunt autem haec Ligurum populorum nomina apud Liuium. Apuani, Briniates, Celelates, Cerdiciates, Epanterij, Friniates, Garuli, Hercates, Iluates, Ingauni, Intemelij, Lapicini, Statellates. Item. Montani, Alpini, Trasmontani, Cis Apenninum, Trans Apenninum. De Apuanis & Montanis ita Cato in Fragmentis, quae dicuntur esse Originum. Ad Macrae fontes est Apua oppidum, Apuanos Ligures uocant. Montanos uero omnes Ligures, qui a Macra in Nicaeam effunduntur. Apuani ab Arno ad Macram. & C. Sempronius

nius ita. Pars Apennini a Nicaea ad fontes Macrae Ligures montanos alit, a fontib. uero Macrae ad fontes Tiberis Apenninum colunt Ligures Apuani. & paullo post. Ab Nicaea ad Macram tenent Ligures Montani, a Macra ad Arnum & portum Ligurnum Ligures Apuani. quos sequuntur Ligures Etrusci Populonij, a quo ad Tiberim sunt Etrusci Ligures Tyrrheni. & Liuius lib. XL. Adortus a Pisis Apuanos Ligures, qui eorum circa Macram fluuium incolebant, in deditionem accepit. Item Montanorum Ligurum uineae caesae. De Ingaunis & Epanterijs lib. XXIIX extremo sic ait Liuius. Inde ad oram Ligurum Alpinorum classem admouit, Ingauni, (Ligurum ea gens est) bellum ea tempestate gerebant cum Epanterijs montanis. De Illuatibus autem lib. XXXII. De Ingaunis, & Intemelijs lib. XL. De Celelatibus, & Cerdiciatibus lib. XXXII. De Statellatibus lib. XLII. Postremo Sempronius omnem oram maritimam usque ad Tiberim Liguriam dictam esse tradit. VIAM a Bononia perduxit Arretium.§ Loquitur de consulibus C. Flaminio, M. Aemilio, quorum illum uiam à Bononia Arretium, hunc a Placentia Ariminum ait perduxisse. Cuius loci memini, quia aliter Strabo prodidit lib. V. Flaminium a Roma per Etruriam Ariminum, Lepidum ab Arimino Bononiam, atque inde in Aquileiam: uerba eius sunt haec. ἄλλη δὲ ἐστὶ αἰμιλία διαδεχομένη τὴν φλαμινίαν. συνυπάτευσαν γὰρ ἀλλήλοις μάρκος λέπιδος καὶ γάϊος φλαμίνιος. καθελόντες δὲ λιγύας, ὁ μὲν τὴν φλαμινίαν ἔστρωσεν ἐκ ῥώμης διὰ τυρρηνῶν, καὶ τῆς ὀμβρικῆς μέχρι τῶν περὶ ἀρίμινον τόπων. ὁ δὲ τὴν ἑξῆς μέχρι βωνωνίας, κἀκεῖθεν εἰς ἀκυληΐαν. DONIS militaribus donauit.§ Gellius lib. V. cap. VI. M. Cato obiecit, inquit, M. Fuluio Nobiliori, quod milites per ambitionem coronis leuissimis de caussis donasset. Coronis autem donauerat, quia uallum curauerant, aut quia puteum strenue foderant. II PRIMVM lectos aeratos, uestem stragulam pretiosam, plagulas, & alia textilia, & quae tum magnificae supellectilis habebantur, monopodia, & abacos Romam aduexerunt.§ Monet Glareanus, ut uideamus, quemadmodum Lectos aeratos, Liuius acceperit. putatque intellexisse Liuium lectos, in quibus dormirent, cum accipiendum sit de ijs, in quibus accumberent. Antiquos enim tribus stratis lectis epulari solitos, unde Triclinia dicta sunt, scribit Seruius. Vnde Virgil. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto, & Heliogabalum tradit Lampridius solido argento lectos triclinates habuisse. Id autem ita esse docet Plinius, qui lib. XXXIV. cap. III. hunc locum tractans ait, Triclinia aerata abacosque, & monopodia Cn. Manlium Asia deuicta primum inuexisse triumpho suo. & Macrobius lib. III. ex Indice Metelli. Triclinia lectis eburneis strata fuerunt. EPVLAE quoque ipsae & cura, & sumptu maiore apparati coeptae, tum coquus uilissimum antiquis mancipium, & aestimatione, & usu in pretio esse.§ Hoc sic Athenaeus lib. VI. extremo. Νῦν δὲ ὡς θεόπομπος ἱστορεῖ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν φιλιππικῶν, οὐδεὶς ἐστὶ καὶ τῶν μετρίως εὐπορουμένων, ὅς τις οὐ πολυτελῆ τράπεζαν παρατίθεται, μαγείρους δὲ καὶ θεραπείαν ἄλλην πολλὴν κέκτηνται.

M. FVLVIVS. Si aut simultas.§ Malim, Tum Fuluius. Si aut simultas. Sic libro XLV. Tum Seruilius: Quantus imperator &c.

C. CATINII, & L. Manlij.§ C. Atinij. Vet. lib. Vt supra. M. FVRIO Lusco.§ Furiorum 324
cognomen est Fusus, ut est in Cap. tabulis, non Luscus, aut Fuscus, ut est in uulgatis, & manuscriptis libris. QVI aperta religione propalam & quaestum, & disciplinam profitendo animos errore imbueret.§ Vet. lib. Horrore. i. metu religionis. sequitur autem. Sed occultorum antistes sacrorum. libro X. Qui perfundere religione animum posset. FALSA signa, testimoniaque, & iudicia ex eadem officina exibant.§ Indicia, lego. ut sit. Falsi indices. Index autem est, qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicat impunitate proposita. Pedian. Haec autem indicia falsis aliorum testimoniis confirmabantur. P. AEBVTIVS.§ Aebutius. ut supra. BACCHIS eum se initiaturam.§ Quia primo id sacrarium feminarum fuit, nec uir quisquam eo admitti solitus fuit, propterea quasi Baccharum sacrum esset, Bacchis initiari, dixerunt, qui se sacro illi committeret. NE VOX quiritantis, cum per uim stuprum inferatur, exaudiri posit.§ Vet. lib. Cui per uim.

HANC summam inter eos religionem esse.§ Vet. lib. Religionis. ADIVTORES triumuiris 325
quinqueuiri, uti cis Tiberim suae quisque regionis aedificijs praeessent.§ Non exstat uerbum, ad quod referatur uox illa, Adiutores. neque enim a superiore, Mandatum est, regi potest. Suspicor igitur legendum ita. Adiutores triumuiris quinque uiri dati, uti cis Tiberim. Creauit autem errorem librario uox, Vti, quae secutura erat post Dati, atque earum alterum ob similitudinem (ut fit) praetermisit. sic lib. XL. Postulantibus tamen ijs, quinqueuiri ab senatu dati. MAIORES uestri ne uos quidem nisi cum aut uexillo in arce posito comitiorum caussa exercitus edictus esset, aut plebi concilium tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem uocasset, forte temere coire uoluerunt.§ His uerbis centuriata comitia describit, & tributa, & concionem. Haec omnia aliorum auctoritate scriptorum comprobabo. Gell. lib. XV. Cap. XXVII. Centuriata comitia intra pomerium fieri nefas, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit. propterea centuriata in campo haberi, exercitumque imperari praesidij caussa solitum, quoniã populus esset in suffragiis ferẽdis occupatus. De uexillo in arce Ianiculi posito, & Ianiculo ipso dũ centuriata haberẽtur comitia custodito, scribit Dio. lib. XLVII. in consulatu Ciceronis, ita. πολλῶν τὸ ἀρχαῖον πολεμίων τῇ πόλει προσοικούντων, φοβούμενοι μήποτε ἐκκλησιαζόντων σφῶν κατὰ τοὺς λόχους ἐπιθῶνται τινὲς τῇ πόλει τὸ ἰανίκουλον καταλαβόντες, ἐνόμισαν μὴ πάντας ἅμα ψηφίσασθαι, ἀλλὰ τινὰς ἀεὶ ἐνόπλους τὸ χωρίον ἐκεῖνο ἐκ διαδοχῆς φυλάττειν καὶ αὐτὸ ἕως μὲν ἡ ἐκκλησία

ἦν, ἐφρούρουν. ὁπότε δὲ διαλυθήσεσθαι ἔμελλε, τότε σημεῖον καθῃρεῖτο, καὶ οἱ φύλακες ἀπηλλάσσοντο. οὐ γὰρ ἐξῆν μὴ φρουρουμένου τοῦ χωρίου ἐκείνου οὐδὲν ἔτι χρηματισθῆναι. τοῦτο δὲ ἐν μόναις κατὰ τοὺς λόχους ἀθροιζομέναις ἐκκλησίαις ἐγίνετο, ὅτι τε ἔξω τοῦ τείχους, καὶ ὅτι πάντες οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἀνάγκην εἶχον εἰς αὐτὰς συνιέναι. De Tributis comitiis, quod uerius, plebis concilium dicitur, sic Gellius eodem loco. Qui non uniuersum populum, sed partem aliquam adesse iubet, non comitia, sed consilium edicere debet. Tribuni autem neque aduocant patricios, neque ad eos referre de re ulla possunt. De concione ita lib. XIII. Cap. XV. Aliud est cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere est rogare quid populum, quod suffragijs suis aut iubeat, aut uetet; Concionem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione. & Festus lib. III. Concio conuentus, qui a magistratu, uel sacerdote aliquo per praeconem conuocatur. QVOTIES hoc patrum, auorumque aetate.] Hac de re scribit lib. IV. & lib. XXV. M. ET L. CATINIOS de plebe Romana.] Vet. lib. M. & Catinium Hinc ego. M. & C. Atinios ut supra. Plebeius homo dicitur qui e gente plebeia est, i. non patricia. de plebe autem is, qui non est e senatorio ordine.

326 SOCIVM, ac Latini nominis.] Vet. lib. Socium Latini nominis. Vtraque forma dicendi usitata.

NEC prius sequendi Ligures finem, quam Romani fugae fecerunt.] Nec, abest a uet. lib. optimo sensu. i. ante desijsse insequi Ligures, quam Romanos fugere. ut infra. Nec insistere perculsis hostes. Neque enim uerisimile est, Romanos, qui plerique arma abiecerant, proelium instaurasse. nec Ligures compressa fuga Romanorum esse regressos. uerum tantam fuisse Romanorum fugam significat, ut ante Ligures defatigati sint in sequendo, quam Romani in fugiendo. LVDI Taurilia per biduum facti religionis caussa, apparatos deinde ludos M. Fuluius, quos uouerat Aetolico bello, fecit.] Vet. lib. habent. Decem apparatos deinde ludos. Ex quo suspicor scripsisse Liuium: Per dies decem apparatos. ut sit. Per dies decem fecit ludos. Nam de Taurilibus, dixerat, per biduum. Sic autem de ludis eiusmodi loquitur ubique. ut paullo post. L. Scipio ludos eo tempore, quos bello Antiochi uouisse sese dicebat ex collata ad id pecunia ab regibus, ciuitatibusque per dies decem fecit. & lib. XLII. Ludos per dies decem Ioui Opt. Max. primo quoque die faciendos. & libro XL. Ludi uotiui Q. Fuluij cos. per dies decem magno apparatu facti. IN VENETIA.] Ambigit de hac uoce Glareanus, quae tamen est apud Paterculum lib. II. Florum de bello Cimbrico, Eustathium in Dionysium, & Liui. lib. LI.

INCHOATA initia a Philippo sunt.] Vet. lib. Ab ipso Philippo sunt. VNA ea res, cum uicto leges imponerentur, maxime angebat.] Vet. lib. Vna eum res. PERRAEBI Connocondylum.] Nusquam legisse se hoc opidum ait Glareanus. ego, Gonnocondylum, legendum puto, uocem iunctam ex duobus opidorum nominibus, quorum meminit Liuius lib. XLIV. Hic locus tam suapte natura infestus per quattuor distantia loca praesidijs regijs fuit insessus. unum in primo aditu ad Gonnum erat, alterum Condylon castello inexpugnabili. De Gonnis, uel Gonno opido Perroebiae supra etiam meminit Liuius.

327 PETRAM in Pieria ab ijsdem Thessalis, Perroebisq. captam.] Petram opidum negat uspiam reperiri Glareanus. at Plutarchus in Paullo ait. διὰ περραιβίας παρὰ τὸ πύθιον, καὶ τὴν πέτραν.

XYNIAS quidem haud dubie Aetolicum opidum.] Xyniae quid sint, se nescire ait Glareanus. at Stephanus ait tamen. Ξυνία θετταλίας πόλις. πολύβιος ἐννάτῳ. τὸ ἐθνικὸν ξυνιεύς. ET Paracheloida, quae sub Athamania esset.] Ne Paracheloida quidem nouit Glareanus, cum Paracheloitas statuat Strabo, & inter Thessalos, & inter Aetolos. Sic enim lib. IX. ἐρέτριαν ὁμώνυμον τῇ εὐβοϊκῇ. παραχελωίτας καὶ τούτους ὁμωνύμους τοῖς αἰτωλικοῖς, καὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐστὶ ἀχελῶος ποταμὸς πλησίον λαμίας, παρ᾽ ὃν οἰκοῦσιν οἱ παραχελωῖται. De Thessalica hic loquitur. TRICCA, Phaloria, & Eurymenae.] Tria Thessaliae opida sunt, auctore Stephano. De Phaloria autem ita ait: φαλώρη πόλις τετταλίας. ταύτην ῥιανὸς φαλωρίαν καλεῖ.

ALTERVM deridiculum esse.] Vet. lib. alterum ridiculum esse. VIAM regiam, quae ad Thraciae Paroreiam subeat.] Quid sit Paroreia, sibi non constare scribit Glareanus. Duas tamen Paroreias prodit Stephanus, unam Arcadiae, Alteram Macedoniae. Quae caussa effecit, ut Liuius dixerit, Paroreiam Thraciae, ut eam ab Arcadia distingueret.

328 QVO in numero me esse uelitis, refert.] Vet. lib. Referte. quod placet, quia sequitur. Pergite, ut coepistis facere. L. IVVENTIVM Taluam.] Thalnam. ex consulibus Capitolinis. L. PORCIVS Licinius.] Licinus. ex consul. Cap.

329 ET cogitatio quam nox non ex aequo disceptatio futura esset.] Nox, uacat. sic paullo post. Et quam non ex aequo disceptatum apud Caecilium foret. ex uet. lib. Ceterum Arei huius & Alcibiadis historiam multis uerbis apud Pausaniam inuenies in Achaicis expositam.

330 CN. MANLIVS Volsco.] Vulso. ex tab. Cap. L. FVRIVS Purpurio.] Purpureo. ex tabul. Cap. T. ET M. SEMPRONII Longus, & Tuditanus.] Ti. & M. ex tab. Cap.

331 CONSENSERANTQVE praeter L. Flaccum, qui collega in consulatu fuerat, candidati omnes ad deijciendum honore.] Vet. lib. habent: Coierantque, & ad deiiciendum honore eum. Miror autem Geleni upro, Coierant, Consenserant, reposuisse; cum Coire in hac re proprium uerbum sit, unde Coitiones appellatae. Sic Pedianus in toga cad. Coierunt ambo, ut Ciceronem consulatu deiicerent. Quo de dicendi genere supra etiam diximus. Coire, συμφρονεῖν uocat Plutarchus in Catone. Si igitur praeter L. Flaccum candidati reliqui coierant, profecto recte Plutarchus, qui competitores septem Cato-

nis

nis fuisse ait. Quod Glareanus non uidit, qui, apud competitorem L. Flaccum, legit. NONAGESIMO anno Sergium Galbam ad populi adduxerit iudicium.ʒ Seruium, lege. quod est praenomen Sulpiciorum Galbarum. sic Plutarchus. σερβίυ γάλβα κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Cicero tamen ab utroque dissentit. quippe ex cuius uerbis eliciatur ex lib. de Senectute Catonem non amplius, quam LXXXIV annos uixisse. si quidem natus est anno postquam Q. Fabius Maximus primum consul fuit. mortuus Manlio, & Censorino consulibus. Malim ego librarij erratum, quam Liuij. siquidem apud eũ, qui scripsit de uiris illustribus, est. Galbam octogenarius accusauit. ut octogesimo hic etiam sit legendum. neque enim uitium est apud Ciceronem, ut censet Glareanus. SEPTEM mouerunt senatu ex quibus unum insignem, & nobilitate & honoribus L. Quinctium Flamininum consularem.ʒ Plutarchus sic uertit. ἐξέβαλε τῆς βυλῆς ἄλλυς τε συχνὰς ϗ λδ́κιον κοίντιον ὕπατον μὲν ἑπ̃λὰ πρότερον ἐνιαυτοῖς. SPECTACVLVM gladiatorium.ʒ Vet. lib. Gladiatorum. NOBILEM Boium cum liberis transfugam uenisse.ʒ Citat haec uerba ex Liuio Plutarchus. ὁ δὲ λίβιος αὐτόμολον εἶναι φησὶν γαλάτην τὸν ἀναιρεθέντα. τὸν δὲ λδ́κιον ὐ δὶ ὑπηρέτυ κτεῖναι τὸν ἄνθρωπον ἀλλ᾽ αὐτὸν ἰδία χειρί. ϗ ταῦτα ἐν τῷ λόγῳ γεγράφθαι κάτωνος. Idem scribit in Flaminino. FABVLAE sine auctore editae credidisset.ʒ Huius tamen historiae auctor est Cicero in lib. de Senectute. Quod etiam notauit Plutarchus. AD spectaculum scorti procacis in sinu consulis recubantis.ʒ Recubabat in sinu, quia (ut supra dixit,) infra consulem accumbebat. quo modo de scorto Cytheride ait ad Papirium Cicero. Infra Eutrapelum Cytheris accubuit, Lecto enim accubuisse eodem (ut mos erat in triclinijs) significat. IN censum referre uiatores, iussi.ʒ Iussit, est in ueteribus libris. & id sequens etiam membrum desiderat. ITEM mancipia minora annis XX, quae post proximum lustrum x millibus aeris, aut eo pluris uenissent, uti ea quoque decem, tanto pluris, quam quanti essent, aestimarentur.ʒ Vet. libri habent, x millibus aeris, aut pluris eo uenissent. Porro autem quod ait Gelenius subaudiendum esse, Millibus, ut sit, Vti ea quoque decem millibus, tanto pluris, quam quanti essent: non procedit. Est enim intelligendum, & coniungendum, decem tanto pluris, idest, ut ait in hac re exponenda Plutarchus, decuplo pluris, uel decies tanto pluris. ὑποτιμᾶσθαι τὴν ἀξίαν εἰς τὸ δεκαπλάσιον. Sic lib. primo dixit, Alterum tantum. & Plautus in Bacch. Sexcenta tanta, & in Trinummo. Tribus tantis. & Liuius lib. XL. Arma uel tribus tantis exercitibus in armamentaria congessisse. Nisi quis legere malit, decies tanto pluris. quomodo dixit in Verrem Cicero. Quinquies tanto amplius. ut nota numeri x errorem attulerit. ET HIS rebus omnibus terni in millia aeris attribuerentur.ʒ Dubium habet hunc locum Glareanus, quem tamen nihil uitij continere ex Plutarcho, qui totam hanc Catonis cẽsuram Graece ex Liuio uertit, perspicue intelligi potest. sic enim ait. ἠνάγκαζεν ἐσθῆτος, ὀχήματος, κόσμυ γυναικείυ, σκδῶν τῶν περὶ δίαιταν, ὧν ἑκάσυ τὸ τίμημα δραχμὰς χιλίας, ϗ πεντακοσίας ὑπερέβαλλεν; ὑποτιμᾶσθαι τὴν ἀξίαν εἰς τὸ δεκαπλάσιον, βυλόμενος ἀπὸ μειζόνων τιμημάτων αὐτοῖς μείζονας ϗ τὰς εἰσφορὰς εἶναι, ϗ προσετίμησε τρεῖς χαλκῦς πρὸς τοῖς χιλίοις. idest, Coegit uestimenta, uehicula, mundum muliebrem, & familiarem supellectilem, si pluris quam mille, & quingentas drachmas aestimata essent, decuplo pluris aestimari, quod uellet eos, quorum res pluris aestimatae essent, maiora etiã tributa conferre. Itaque singulis millibus ternos aeneos attribuit. Sic supra locutus est in triumpho Vulsonis. S. C. factum est, ut ex pecunia, quae in triumpho translata esset, stipendium collatum a populo in publicum, quod eius solutum antea non esset, solueretur. uicenos quinos, & semisses in millia aeris quaestores urbani soluerunt.

ET uectigalia summis pretijs, ultro tributa infimis locauerunt.ʒ De integritate huius lectionis cur dubitet Glareanus, nescio. quid enim huic sententiae deest? cum scieris aliud esse uectigalia, aliud ultro tributa. sic enim libro XLIII. Qui publica uectigalia, aut ultro tributa conduxissent. Plutarchus autem, ita. τὰ δὲ τέλη ταῖς πράσεσιν ἐπὶ τὰς ἐσχάτας ἐλαύνων τιμάς. COLONIAE duae Pollentia in Picenum.ʒ Vet. lib. Potentia. Item Velleius ubi de colonijs uerba facit. item Plinius, item Mela Potentiae in Piceno meminerunt. DEDVXERVNT ijdem triumuiri Q. Fabius Labeo.ʒ Triumuiri, inquit, qui Pisaurum, ijdem etiam Potentiam coloniam deduxerunt. Hoc ut dicerem, Glareanus effecit, qui mendum subesse putat. P. CLAVDIVS, & M. Porcius.ʒ L. Porcius. sic enim ante Liuius, & tabulae Capitol.

PONTIFEX Maximus est creatus C. Seruilius Geminus.ʒ Hic in consulatu, & decemuiratu sacrorum caret cognomine Gemini. & recte. Cur autem ita sit, supra exposui. Quare ex hoc etiam loco, Geminus, eradendum est.

AD praeoccupandam Coronen, quam hostes petebant.ʒ Colonem edit Plutarchus in Philopoemene. Vtraque autem in Messeniaco agro est. τὴν δὲ μεσσήνην ἀπέστησεν τῶν ἀχαιῶν, ϗ κώμην τὴν καλυμένην κολονίδα προσηγγέλθη μέλλων καταλαμβάνειν. 332 ADMONENT deinde quidam esse thesaurum publicum sub terra saxo quadrato saeptum. eo uinctus demittitur, & saxum ingens, quo operitur, machina superimpositum est.ʒ Haec Plutarchus ita uertit in Philopoemene, & quasi interpretatur. ὐ μὴν ἀλλὰ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλύμενον θησαυρὸν, οἴκημα κατάγειον, ὔτε πνεῦμα λαμβάνον, ὔτε φῶς ἔξωθεν, ὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιαγομένῳ κατακλειόμενον ἐνταῦθα κατέθεντο ϗ τὸν λίθον ἐπιπροσάξαντες, ἄνδρας ἐνόπλυς κύκλῳ περιέστησαν. POCVLO impauide exhausto.ʒ Vet. lib. Hausto. VENENVM, quod multo ante praeparatum ad tales habebat casus, poposcit. Liberemus, inquit.ʒ Lege, Et liberemus, inquit. Verba haec eadem uertit Plutarchus. HORVM patres Pyrrho regi.ʒ Hanc historiam scribit Plutarchus in

L 2 Pyrrho.

Pyrrho. Epistola etiam consulum ad Pyrrhum missa exstat apud Gellium. CVM, superioribus duobus lustris Africanus fuisset.§ Perspicue legẽdum est, Tribus. ter enim princeps senatus fuit Africanus. Nam supra libro XXXIV scriptum est. Censores Sex. Aelius Paetus, & C. Cornelius Cethegus P. Scipionem consulem, quem & priores censores legerant, legerunt. & lib. XXXIIX. Censores T. Quinctius Flamininus, & M. Claudius Marcellus senatum perlegerunt. princeps in senatu tertium lectus P. Scipio Africanus.

333 INIIT tribunatum Ap. Claudio, M. Sempronio consulibus ad quartum Idus Decembres.§ Lege, A. D. quartum. i. ante diem quartum. sic enim & Dionysius Halicarnasseus, ubi ait primos tribunos pl. inisse τετάρτῃ πρὸ τῶν εἰδῶν δεκεμβρίων. Quibus ex locis intelligi potest hunc diem ineundo tribunatui fuisse sollemnem, quemadmodum ad suam usque aetatẽ factum esse scribit Dionysius. Plutarchus etiã auctor est in libro τῶν κεφαλαίων, tribunos plebis contra atque alij magistratus ante anni principiũ iniisse. Itaque Q. Metellus Nepos qui Silano, & Murena consulibus tribunatum gessit, Ciceronem consulatu abeuntem prid. K. Ian. iam inito magistratu concione prohibuit. Qua de re se ambigere Glareanus ait. DENTHELETAS.§ Strabo lib. VII. Dantheletas, & ceteri Graeci uocant δανθηλήτας.

OPIDVM in Dertiopo condere instituit.§ Deuripo legendum est ex Strabonis libro VII. πρὸς δὲ τούτοις λυγκισταί κε, καὶ ἡ δευρίοπος καὶ ἡ τριπολίτις πελαγονία. & paullo post ubi de Erigone quoque (ut Liuius hic) fluuio loquitur. ὁ δ' ἐριγὼν πολλὰ δεξάμενος ῥεύματα ἐκ τῶν ἰλλυρικῶν ὀρῶν, καὶ λυγκιστῶν, καὶ βρυγῶν, καὶ δευριόπων εἰς τὸν ἄξιον ἐκδίδωσι. Item. ἐπὶ τῷ ἐριγῶνι πᾶσαι αἱ τῶν δευριόπων πόλεις ᾤκηντο. ORARE se pro S. P. Q. R.§ Lege, Orare se senatum, populumque R.

ALPES prope inexsuperabilem finem in medio esse. non utique ijs melius fore, qui eas primi peruias fecissent.§ Loquitur de Gallis, qui proxime alpibus superatis in Italiam descendissent. Sententia autem manca expleri uidetur posse una addita particula, Quam. ut sit. Non utique ijs melius fore, quam qui eas primi peruias fecissent. Oratio est terroris, & minarum plena, qua se Gallos eos, qui alpes, quae in medio sunt, in posterum transscenderint, non aliter castigaturos esse, denunciando, quam aut Senones, aut Hannibalem, qui primi eas peruias fecerunt, castigauerint. M. VALERIVS Laeuinus, L. Manlius iterum.§ Hic praetor fuit primum anno DLV. Quo loco dicitur P. Manlius. Glareanus autem inscite hunc L. Manlium Acidinum esse putauit. Vet. lib. P. Manlium & hoc loco, & in sequenti libro edunt. L. CAECILIVS Dentrix.§ Vet. lib. Denter. Liuiorum etiam fuit cognomen Denter. ex Liuio, & Capitolinis tabulis. Liu. lib. XLII. M. Caecilius Denter. SANGVINEM per biduum pluisse.§ Vet. lib. Sanguine.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XL

L. PETILII.§ L. Petillij. ut supra. FALSIS alterius filij.§ Vet. li. Falsis Persei alterius filij. REGNVM Perseus accepit.§ Vet. lib. Excepit.

IN. LIBRVM. XL

334 P. MANLIO ulterior.§ Hic est, qui extremo priore libro L. Manlius a Glareano sine ratione dictus est. L. CAECILIO Dentrici.§ Dentri, legendum, a recto casu Denter. ut dixi. ET a Formijs aedem Apollinis, ac Caietae de caelo tactam.§ Ac, uacat ex Vet. lib. & libro Obsequentis de prodigijs, quem librũ ex ipsis Liuij uerbis cõtexuit. in eo ita est. Aedes Apollinis Caietae de caelo icta.

INGENTEM ea res fremitum in tota Macedonia fecit.§ Vet. lib. non habent particulam, In.

POSTREMO negare propalam coepit, satis tutum sibi quidquam esse, nisi liberos eorũ, quos interfecisset, comprehensos in custodia haberet, & tempore alium alio tolleret.§ Huius sententiae meminit Euripides in Andromacha. καὶ γὰρ ἄνοια μεγάλη λιπεῖν υἱοὺς ἐχθρῶν ἐξὸν κτείνειν, καὶ φόβον οἴκων ἀφελέσθαι. & Arist. in secundo Rhetoric. καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα, καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα. Νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείποι.

PRINCIPI gentis Aenianum. & post, Proficiscuntur ab Thessalonica Aeniam ad statum sacrificium, quod conditori Aeneae cum magna caerimonia quotannis faciunt.§ Legendum est Aeneadum, & Aeneam. Vrbs enim in Thracia ab Aenea condita hoc nomine est. De qua ait Stephanus. αἴνεια τόπους θράκης ἀπὸ αἰνείου. Θέων αἰνιάδας ταύτην καλεῖ. αἰνείας δὲ μετὰ τὴν ἰλίου πόρθησιν εἰς θράκην παρεγένετο, καὶ ἔκτισε πόλιν αἰνιάδας, ὅπου τὸν πατέρα ἔθαψε. τὸ ἐθνικὸν αἰνιάδης. ἔστι καὶ αἰνεάτης. Hinc Aeneas apud Virgilium in III. ait. Aeneadasque meo nomen de nomine fingo. EX composito sermones ad spem Romanorum trahebant.§ Spem, habent etiam uet. lib. pro qua uoce malim, speciem, ut sit, ex composito quidam de dignitate Romanorum sermonem inferebant, ut alij redarguendi eius sermonis gratia praesente Demetrio eos eluderent, atque ut a Demetrio defensionem Romanorum, qua suspectior fieret, elicerent. Vox certe, Spem, Glareano non probatur.

335 DE ludicro tibi, inquit, uiuere me scio.§ Obscura sententia, & (ut puto) uitiata. Interrogauerat Perseum pater, cum eum perturbato uultu tacitum procul conspexisset, Satin salue. & quae nam ea

maestitia

maestitia esset. Respondet filius. De ludicro tibi uiuere me scio, iam non occultis petimur insidijs. Hoc autem quid sit, uix intelligi potest. In ueteribus libris nihil uarietatis est, nisi quod legitur. De ludicro ter inquit. Ex quo suspicor esse legendum. De lucro pater, inquit, uiuere me scito. Est autem de lucro uiuere, uitam ipsam in lucro ponere, quod ij facere solent, qui summo e periculo euaserunt, ex quo seruatum se esse Perseus patri narratutus est. Sic loquitur Cicero ad Papirium. De lucro prope iam quadriennium uiuimus, si aut hoc lucrum est, aut haec uita, superstitem reip. uiuere. & Horatius Carminum primo. Quid sit futurum cras, fuge quaerere. & quem sors dierum cumque dabit lucro Appone. aptissima ergo sententia haec est, quae expositioni factarum sibi insidiarum praeponitur cum se lucrum ait putare, quod uiuat.

NOXIVM huic esse caput.] Aut haec uerba uacant, aut aliquid desideratur, quemadmodum etiam 336
censet Glareanus. locum non mutaui, asterisco tantum signaui.

ID enim uitijs meis non cedendo cui ius, fasque est, non modestia consequar.] Hunc locum ne- 337
gat se intelligere Glareanus. Est autem sensus. Quemadmodum regnum sperare, quia minor sum, quia me maiori cedere uis, non debeo, sic ne efficere quidem debeo, ut indignus te patre uidear. Regnum enim uitijs meis, idest, non cedendo maiori fratri consequar, ut autē te dignus uidear, modestia. Quod cum ita sit, ergo legendum est. Id enim uitijs meis, non cedendo, cui ius, fasque est, hoc modestia consequar. TVM quoque non placere sibi, si per deditionem Ligures recipiet, receptis arma adimi. atque eos ad consulem mitti senatum aequum censere.] Sensus huius lectionis uix intelligi potest, ut ait Glareanus. Quare tueamur ueterum librorum lectionem, quae est. Tum quoque non placere sibi, per deditionem Ligures accipi, & receptis arma adimi. Inde uerba, Atque eos ad consulem, legamus. Itaque eos ad consules. repetita littera ex uoce praecedente. Adimi, atque. Adimi. Itaque. Inde elicietur hic sensus. Senatus rescribi iussit, aequius fuisse, Marcellum consules, quorum prouincia Ligures erat, de Liguribus qui se dedebant, quam se consulere. Tum quoque id sibi non placere, ut per deditionem Ligures reciperentur, & receptis arma adimerentur. Quamobrem eos ad consules mitti senatum aequum censere. Sic lib. XXXIX. Neque senatui placere deditos spoliari. Itaque se cum ijs legatos ad cos. missuros. Quod autem ait senatus, non placere sibi, ut receptis arma adimantur, id habet hanc uim, non uideri sibi eos, qui sponte se dedunt, armis suis esse spoliandos, perinde atque, qui subacti armis se dedidissent. ut supra saepe dixit. li. XXXIX. C. Flaminius cos. Ligures in deditionem accepit, & arma ademit. Item. In deditionem Ligures concesserunt, tum conquisita cum intentiore cura arma, & omnia adempta. Item. Ligures subegit Aemilius, armaque ademit. Quod autem paullo ante, Verius esse, dixit, pro, aequius esse, accipiendum est. Sic lib. XXXIX. multo uerius esse, quae sub Antiocho fuerint, praemia belli Eumenem, quam Philippum habere. P. MANLIVS in ulteriorem Hispaniam, quam & priore praetura prouinciam habuerat.] Hunc P. Manlium in comitijs praetorijs exponendis, praetorem iterum nominauit. fuit autem primum anno DLV. Mouet autem, quod ait priore praetura ulteriorem Hispaniam prouinciam obtinuisse, cum scripserit eo loco in citeriorem esse consuli M. Catoni adiutorem missum. neque uero de alio praetore intelligi potest. Quod unusquisque probabit, qui praetores omnes, qui ante hunc annum Hispanias sortiti fuerunt, sigillatim inspexerit. Aequum praeterea est uidere, an hic forte Manlius ille sit, quem senatu motum esse a Catone censore ait Plutarchus, & quem opinio erat consulatum esse adepturum. ἐκβάλλει τε ἐξέβαλεν ὑπατεύσειν ἐπίδοξον ὄντα μανίλιον. Me, ut ita suspicer, impellit secunda postquam senatu motus est, eius praetura, quam ut locum senatorium recuperaret, petijsse uidetur, quod fecisse P. Lentulum tradit Dion. lib. XXXIIX. qui cum post praeturam, & consulatum a censoribus Gellio, & Lentulo senatu esset motus, alteram consule Cicerone repetendae senatoriae dignitatis caussa gessit. Sic enim Dio. λεντοῦλος ὁ πούπλιος ὁ μετὰ τὴν ὑπατείαν ἐκ τῆς γερουσίας ἐκπεσών. ἐστρατήγει γὰρ ὅπως τὴν βουλείαν ἀναλάβῃ. CREATI P. Cornelius Lentulus, M. Baebius Pamphilus.] Consulares tabulae, quae in Capitolio sunt, quibus tantum tribuo, quantum non deprauatis alteris Romanorum monumentis est tribuendum, consules edunt P. Cornelium Cethegum, M. Baebium Tamphilum. Item Plinius lib. XIII. cap. XIII. ex Cassij Heminae annalibus. Ita uero legendum esse etiam apud Liuium apparet ex eo, quod P. Cornelius Cethegus biennio ante praetor fuit, Lentulus nullus praetor editus est. Nemo autem per haec tempora ad consulatum fere nisi praetorius perueniebat. T. CLAVDIVS Nero.] Ti. Claudius. ut saepe. Q. PETILIVS Spurinus.] Petillius. ut lib. XXXIIX. in huius tribunatu dixi. BELLVMQVE ab Iliensibus concitatum in Sardinia.] Non recte Iolensibus, aut Iluensibus reponendum censet Glareanus, cum Ilienses Sardiniae populi a Plinio, & Solino commemorentur. L. DVRONIO praetori, cui Apulia prouincia euenerat, adiecta de bacchanalibus quaestio est, cuius residua quaedam uelut semina ex prioribus malis iam priore anno apparuerant, sed magis inchoatae apud L. Puppium praetorem erant quam ad exitum ullum perductae.] Praetoribus, qui Apuliam sortiebantur, quaestionem de Bacchanalibus adiectam fuisse significat. Sic enim de L. Postumio, qui triennio ante praetor fuerat. Et L. Postumius praetor, cui Taretum prouincia euenerat, reliquias bacchanalium quaestionis cum omni exsecutus est cura. Hoc etiam loco L. Puppium priori anno, & L. Duronium sequenti praetores cum Apulia quaestionem eandem obtinuisse ait. Hoc dixi ne quis L. Postumium, pro L. Puppio hoc loco reponendum

esse censeret, ut quidam fecerunt. ARIARATIS.} Ariarathis. ut supra.
338 IN Medicam.} Maedicam. Graeci enim μαιδική. ut ante. DENTHELETAS.} Dantheletas. ut supra. TERTIO die iter est ingressus.} Postero die, legendum. Ex notis numerorum manauit error. II. & III. Ita legendum esse, uerba Liuij indicant. qui ait. Septimis demum castris ad radices montis peruenit. Ibi unum moratus diem, tertio die iter est ingressus. post autem. Tertio demum die ad uerticem peruentum. Quis est qui non intelligat, ita accipiendum esse. ad radices montis unum diem Regem esse moratum, postero die iter esse ingressum, tertio demum in uerticem peruenisse?

DVABVS aris ibi Ioui, & Soli sacratis cum immolasset (quattriduo adscẽderat) biduo digressus est.} Quomodo, quattriduo adscenderat, si tertio demũ die in uerticem peruenerit. Haec parit menda lectorum, atque librariorum incuria. pro certo habeo tollendam esse parenthesim, & legendum. Cum immolasset, qui triduo adscẽderat, biduo digressus est. Quamquam ne, digressus, quidem probo, non enim Adscendere, & Digredi contraria sunt, sed Degredi, quo uerbo usus est alibi Liuius. ut lib. XXIX. Cum quingentis peditibus degressum iugis Massanisam persecutus. & lib. XXV. Cum equitibus ad pedes degressis. Descensum enim ex alto hoc uerbum significat. DEMETRIVM iterum ad patrem accusauit Perseus. Fuga per Poeoniam praeparata arguebatur, & corrupti quidã, ut comites itineris essent.} In uet. lib. Arguebant, & corrupti quidam. Hinc ego sensum auctorem secutus legendum, & distinguendum puto. Demetrium iterum ad patrem accusauit Perseus de praeparata per Poeoniam fuga. arguebant eum corrupti quidam. Iccirco autem ait, Iterum. quod primum de insidijs sibi factis accusauerat, nunc de fuga. cuius indicia, & comites, & litteras falsas T. Quinctij afferebat. AD Astraeum Poeoniae Demetrium mittit cum eodem comite Dida Perseum ad Philoppopolim ad obsides Thracũ accipiendos.} Praepositio AD nominibus harum urbiũm iuncta tollenda. Nam & Vet. lib. habet tantum. Astraeum Paeoniae. & Priscianus li. VII. ex lib. XL, T. Liuij Hist. ab Vrb. Cond. citat haec duo uerba. Perseum Amphipolim. non ad Philoppopolim. Est autem Amphipolis opidum item Thraciae, quod in errorem inscios librarios, aut imperitos, uel potius audaces emendatores impulit, ut ad Philippopolim, scripserint, pro Amphipolim. Asterium porro legendum est, non Astraeum ex Vet. lib. Strabone, & Stephano. ἀςέριον πόλις θετ]αλίας. THYRSIS quidam Stubareus.} Vet. lib. Stubereus. Recte. Stuberae enim & ante, & post meminit Liuius. & Graeci. ςοβήρας. Quam tamen uocem suspectã habet Glareanus. Stuberaeus tamen scribendum. omnia enim nomina opidum in Ra desinentia eum edunt gentilis nominis finem, auctore Stephano in αἴβουρα. BERREVS Alexander.} Beroeaeus scribendum ab opido Beroea. Sic Stephanus. Βέροια πόλις μακεδονίας. τὸ ἐθνικὸν βεροιαῖος. mendosus est in Pisoniana, Borea, pro Beroea. AD M. Baebium consulem cum litteris Pisas mittit.} Legendum. Ad Cn. Baebium procõsulem. Sic enim supra. M. Pinarius praetor, quod deerat militum, sumere a Cn. Baebio proconsule, qui Pisis hibernabat iussus. Item hoc loco. Baebius exercitum M. Pinario praetori eunti in Sardiniam tradiderat. Errorem intulit M. Baebius, qui hoc anno consul est. De quo haud ita multo post ait. Consules nisi confecto delectu negare se ituros, nec suam segnitiam, sed uim morbi in caussa esse, quo serius perficeretur.

339 ET a Matieno duumuiro.} Vet. lib. Et a C. Matieno duumuiro. QVAE titulum sepulti regis habuerat, inanis inuenta sine ullo uestigio corporis humani, ut illius per tabem tot annorum omnibus absumptis.} Suspicor legendum esse. Ossibus absumptis. sic enim fere Plutarchus in Numa. ἡ μὲν ἑτέρα κενὴ παντάπασιν ὤφθη, καὶ μέρος οὐδὲν οὐδὲ λείψανον ἔχουσα τοῦ σώματος. PLERAQVE dissoluendarum religionum esse.} Hoc genus dicendi, de quo supra admonuimus, quã uim habeat, ex Valerio, qui haec eadem fere uerba in primum suum librum trãstulit, perspici potest. cum ait. Quia aliqua ex parte ad soluendam religionem pertinere uidebantur. Eandem historiam attigit Lactantius libro I. cap. XXI.

IN Carpetaniam duxit, & castra locauit ad opidum Eburam.} Aeburam scribo ex Stephano αἴβουρα πόλις ἰβηρίας, ὡς ςράβων. ὁ πολίτης αἰβουραῖος. δύναται καὶ αἰβουράλυς. PER Carpetaniam ad Contrebiam dictae legiones.} Quid in mentem Glareano uenerit negare, Contrebiae opidi nomen alibi exstare, nescio. cum & Velleius lib. II. & Valerius lib. II. & VII. & Florus, & qui scripsit de uiris illustribus, ubi de rebus Q. Metelli Macedonici in Hispania gestis agunt, eius meminerint. apud Valerium tamen est mendose Trebia, pro Contrebia. At Glareanus Contributam reponendum putat. C. FLAMINIVS L. Manlius Acidinus.} Hi triumuiri sunt. Haeret autem hoc loco Glareanus, quia L. Manlium Acidinum eundem esse cum eo putauit, quem nos P. Manlium praetorem scripsimus. nec quid sequatur, certi quidquam habet. ALTERA in foro Olitorio Pietatis. eam aedem dedicauit M'. Acilius Glabrio duumuir, statuamque auratam, quae prima omnium in Italia statua aurata est, patris Glabrionis posuit.} Valerius lib. II. ita. Statuam auratam nec in urbe, nec in ulla parte Italiae quisquam prius adspexit, quam a M'. Acilio Glabrione equestris patri poneretur in aede Pietatis. Ex quib. uerbis animaduerti licet, Patri Glabrioni, apud Liuium, non Patris Glabrionis esse legendum. quae lectio in manuscriptis etiam reperitur. T. MINVTIVS Melliculus.} Vet. lib. Ti. Minucius Molliculus. Supra ostendimus Tiberij praenomen fuisse etiam Minuciorum. ET mille praeterea peditum Romanorum, quinquaginta equites.} Vet. lib. Peditum ciuium Romanorum. Recte. Sic enim supra. Quattuor millia peditum ciuium Romanorum, & ducenti equites.

PRORO-

PROROGATVM in Gallia imperium.} Vet.lib.In Galliam. Vtraque locutio Liuio usitata.
Q. FVLVIVS Flaccus in locum uitrici consul est declaratus.} Verisimile nō uidetur Glareano duos Q. Fuluios Flaccos consules fuisse, alterum hoc anno C. Calpurnio subrogatum, alterum cum L. Manlio insequenti anno. & ne idem utroque anno consul sit ueretur. cum tamen duos esse, eosque patrueles appareat ex tabulis Capitolinis, in quibus ita est.

A. POSTVMIVS. A. F. A. N. ALBINVS. C. CALPVRNIVS. C. F. CN. N. PISO. IN. M. M. E. IN. E. L. F.
Q. FVLVIVS CN. F. M. N. FLACCVS
L. MANLIVS. L. F. L. N. ACIDINVS. FVLVIAN. Q. FVLVIVS. Q. F. M. N. FLACCVS

AGER publicus populi R. erat in Samnitibus, qui Taurasinorum fuerat, cum traducere Ligures Apuanos uellent.} Huius extremi XL libri nisi unum (ut reor) manuscriptum exemplar exstat, quod in Germania est. unde ad ceteros haec pars translata est. Cum igitur Germani primum impressissent: Qui Taurasinorum traducere Ligures, deinde ab alijs emendatum est. Qui Taurasinorum fuerat, cum traducere. Recte, (ut mihi uidetur) uerum ad explendum hunc sensum, nimis praecise. Plene autem sic legetur. Qui Taurasinorum fuerat. In eum cum traducere. Sic paullo post ait. In Samnium traducti, agerq. his inter populares datus. Taurasini porro qui sint ī Italia nemo prodit, Tauraninos edit Steph.
EDIXERVNT Ligures ab Anido montibus descendere.} Neque hic locus perfectus est. deest enim alterius montis nomen. quamquam ne Anidi quidem mentio est. asteriscum iccirco apponendum censeo. POSTEAQVAM nihil impetrabant, neque uires ad rebellandum erant.} In primo exemplari Germanico fuit. Ad bellandum. Quod magis huic loco conuenit. AD septem millia hominum in naues impositos.} In primo exemp. German. erat, imposita. quod magis probo.
PRIVSQVAM hi consules ad exercitū uenirent, qui Pisas inductus erant, praeerant A. Postumius, 342
& frater Q. Fuluij M. Fuluius Nobilior.} Legendū censeo, Indictus erat. Nam inducere exercitum est in hostē adducere. at Pisae pro Romanis stabant. Itaque paullo ante dixit. Adortus a Pisis Apuanos Ligures. Indictus ergo restituendū. Nam Edicere, & Indicere exercitum aliquo ad conueniendū est usitatū. ut paullo ante. Stobos Paeoniae exercitu indicto. Porro autē A. Postumius hic alius erat, quam consul, qui & ipse A. Postumius dicebatur. IS mensibus suis dimisit legionē.} Nihil uitij insidere in hoc loco puto, contra atque censet Glareanus. sensus est. Ante aduentum consulum praefuisse exercitui, qui Pisas erat indictus, A. Postumium, & M. Fuluium Nobiliorem fratrem Q. Fuluij Flacci consulis. ita ut menses, quibus singuli praeessent, inter se diuiserint, aeque ac consules fasces, & Fabius, ac Minucius dictatores quondam imperium. M. autem Fuluius mensibus suis dimisit legionem secundā, cuius ipse erat tribunus militum. Hac de re Valerius li. II. cap. II. Frontin. li. IV. sic. Q. Fuluius Flaccus censor Fuluiū fratrem suum, quia legionem in qua tribunus militū erat iniussu cōsulis dimiserat a senatu mouit. Hinc Velleius li. I. ait. Aspera censura Fuluij Flacci, & Postumij Albini. quippe Fuluij Censoris frater, & quidem consors Cn. Fuluius senatu motus est ab ijs censoribus. & Liu. li. XLI. Creati censores Q. Fuluius Flaccus, A. Postumius legerent senatum. Insignis nota Fuluij Flacci qui frater germanus, & (ut Valerius Antias tradit) consors etiam censoris erat. Qui autem censor Fuluius Fuluium notauit, is non hoc anno, sed sequenti est consul. Hic enim Cn. F. ille Q. F. est. ex tabulis Cap. Neque Fuluius tribunus militum frater est germanus huius consulis, sed illius censoris. Credo autem hunc tribunum Fuluium recte, & M. & Cn. dici. at L. mendose. Quod ex sequenti Fuluiorum stemmate intelligetur.

M. Fuluius Q. F. M. N. Flaccus. cos. an. 486.

C. Fuluius Flaccus frater Quincti. legatus an. 539.	Q. Fuluius M. F. Q. N. Flaccus. cos. 513. 526. 538. 541. Censor. Dictator. Capuam cepit.	Cn. Fuluius Flaccus. frater Quincti, qui Capuam cepit. praetor ann. 538.

Q. Fuluius Q. F. M. N. Flaccus praet. Hisdan. an. 568. consul 571. cēsor. 576. filius Quincti, q. Capuam cepit. Velleius.	M. Fuluius Flaccus fr. Quincti. de eo Liu. in anno 570. cum fratre est in Hispania. — M. Fuluius M. F. Q. N. Flaccus cos. an. 625. interfectus cum C. Graccho.	Cn. Fuluius Flaccus frater germanus Quincti Censoris notatus ab eo quia legionem dimiserit Q. Fuluij consulis an. 570. Idem adoptatus a M. Fuluio Nobiliore M. Fuluius Nobilior dictus.	L. Manlius L. F. L. N. Acidinus Fuluianus cos. 571. cum fratre suo germano Q. Fuluio. Velleius.	Q. Fuluius Cn. F. M. N. Flaccus. praet. Sardin. an. 568. cos. an. 570. cuius consulis legionem M. Fuluius Nobilior frater patruelis dimisit.

Hoc ubi Placentiam (nam eo forte profectus erat) Fuluio nunciatum est, cum expeditis equitibus secutus dimissos, quos eorum potuit assequi, deduxit castigatos Pisas. de ceteris consulem certiorem fecit. eo referentes s.c. factum est.} Duorum Fuluiorum hic fit mentio, Q. Fuluij consulis, & M. Fuluii tribuni militum. cum autem M. Fuluius, antequam consul ueniret ad exercitum, iniussu eius dimisisset legionem, mirum uidetur, cur subdat Liuius. Hoc ubi nunciatum Placentiam Fuluio est. nam eo forte profectus erat. Nam si Fuluius consul ad exercitum nondum uenerat, quomodo forte Placentiam quasi ab exercitu erat profectus? deinde cum ait, Certiorem consulem facit. Quem consulem? collegam dicet aliquis. at collegam erat dicendum, perspicuum est igitur, cum dicat, antequam consules ad exercitum uenirent, praefuisse ei A. Postumium, & M. Fuluium. cumque addat, dimissam a M. Fuluio legionem, Fuluium, qui forte Placentiam profectus erat, persecutum esse, deque ea re consulem certiorem fecisse, & consule referente s.c. factum esse, non Fuluium consulem legionem persecutum esse, qui adhuc Romae erat, sed A. Postumium, qui item exercitui cum praeesset, Placentiam tum forte concesserat. ab ipsoque Aulo Fuluium consulem certiorem factum esse, & Fuluio ipso consule s.c. factum esse. Quare pro Fuluio, reponendum est, Aulo, immutatis paullulum litteris. ut de A. Postumio intelligamus. Glareanus plures hic uersus mendose esse censuit, nos uno nomine restituto omnia patefecimus. Et sunt tamen qui diligentem hanc nominum Romanorum emendationem, ut minime necessariam improbent. quasi uero & hoc loco, & alijs nihil intersit, quo quisque nomine affectus fuerit, certo scire. CAVSSA ignominiae, uti semestre stipendium in eum annum esset ei legioni decretum.} Hic mos exponitur apud Nonium. Aere diruti, inquit, appellabantur milites, quibus propter ignominiam stipendium id est merces menstrualis, aut annua, quae esset in nummis aeris subtrahebatur. Varro de uita populi R. lib. II. Stipendium appellabatur, quod aes militi semestre, aut annuum dabatur, cui datum non sit propter ignominiam aere dirutus esset. & Festus. Dirutum aere militem dicebant antiqui, cui stipendium ignominiae caussa non erat datum, quod aes diruebatur in fiscum, non in militis sacculum. DE rege sacrifico sufficiendo in locum C. Cornelij Dolabellae.} Hic anno DLXII, quo rex creatur, dicitur Cn. Cornelius. Itaque hoc etiam loco, Cn. Cornelij, lego. Quod praenomen tulerunt Dolabellae, cum Caium non item. VLTIMVM de caelo, quod comitia turbaret interuenit.} Vltimum, mendose est, Glareanus, portentum, restituit. in quo portenta loquitur. Ego, Vitium. Vnde uitio creati, & uitiosi magistratus dicuntur, qui contra auspicia creati sunt. Cicero de Diuinatione. Comitiorum solum uitium est fulmen, quod idem omnibus rebus optimum auspicium habemus. C. SERVILIVS Geminus Pont. Max. decessit.} Paucis ante uersibus. C. Seruilium Pont. Max. dixit, sine cognomine Gemini. ita uero scribendum esse iam bis supra ostendi. IN Pontificem Maximum Aemilius Lepidus.} In primo exemplari German. erat. Ante Pontificem Maximum Aemilius. inde emendatores fecerunt. In Pontificem Maximum Aemilius. Ego uero. At Pont. Max. M. Aemilius. ut sit: Pontifex in locum eius a collegio cooptatus est Q. Fuluius Flaccus. at Pont. Max. M. Aemilius Lepidus. Me enim mouet haec noua dicendi forma. In Pontificem cooptari. deinde agnosco erroris caussam. librarius enim M. praenominis Aemilii notam, cum uoce praecedenti praecisa, Max. coniunxit. & Maximum fecit. Vnde coacti alii postea sunt pro AT, ante reponere. M. Aemilij Pont. Max. post in alijs libris magna est mentio. LENATES.} Laenates. ut ante. P. SCIPIONEM filium Africani augures cooptarunt.} Duo Africani filij fuisse traduntur, P. & Cn. Sciopiones. Publius hic est, qui Augur nunc cooptatur, quique Cicerone auctore in Bruto, & in Catone Aemilianum adoptauit, a quo ille P. Scipio dictus est, imbecilla ualetudine ille quidem, sed summo tamen ingenio praeditus. Eundem aedilē curulem fuisse arbitror L. Anicio, M. Cornelio consulibus. Est enim in indice Adelphorum Terentij ita scriptum. Acta ludis Q. Fabio Maximo, fl. Cornelio Africano aedilibus curulibus L. Anicio. M. Cornelio cos. nec de alio potest intelligi. Cnaeus is est, qui captus ab Antiocho rege in proelio fuit, quique sordidam praeturam gessit, & a patris gloria degenerauit, Valerio auctore lib. III. ca. V. & lib. IV. ca. V. AVT eam sibi defendendam, aut prouinciam dimittendam.} Si sententiam explicuero, neminem puto futurum, cui non probem, Deferendam, pro Defendendam, esse reponendum. C. Maenio, inquit, cum Sardinia prouincia euenisset, additum erat, ut quaereret de ueneficijs longius ab urbe x millibus passuum. Ab hoc igitur allatae litterae, se iam tria millia hominum damnasse, & crescere quaestionem indicijs. propterea se cogi, ut aut ueneficiorum quaestionem inchoatam deferat, aut prouinciam Sardiniam dimittat. Ergo ne hic quidem recte Glareanus, qui de prouinciae nomine dubitat, an Quaestio, an Sardinia intelligi debeat. Q. FVLVIVS Flaccus ex Hispania redijt Romam &c. Consul est creatus cum L. Manlio Acidino.} Hos consules Q. Fuluium, & L. Manlium fratres germanos fuisse scriptum est in tabulis Capitolinis, sic.

L. MANLIVS. L. F. L. N. ACIDINVS. FVLVIAN. Q. FVLVIVS. Q. F. M. N. FLACCVS HEI. FRATRES. GERMANI. FVERVNT.

Idem scribit Velleius li. VI. Non minus clarum exemplum, & adhuc unicum Fuluij Flacci eius, qui Capuam ceperat filiorum, sed alterius in adoptionem dati, in collegio consulum fuit adoptiuus in Acidini Manlij familiam datus. Hoc adscripsi, ut & Capitolinorum auctorum diligentiam, & Velleij sententiam, quae uulgo corrupta est, indicarem. EO anno rogatio primum lata est ab L. Iulio tribuno

pl.

pl.quot annos nati, quemque magistratum peterent, caperentque.§ Miror hoc anno primum latam hanc rogationem scribi. cum lib.xxv ita de Scipione tradiderit.Huic petenti aedilitatem cum obsisterent tribuni pl. negantes rationem eius habendam esse,quod nondum ad petendum legitima aetas esset.post autem lib.xxxii, in consulatu mandando T. Quinctio Flaminino,quem nondum annos xxx natum fuisse Plutarchus prodit, huius legis ne uerbum quidem fecerit. immo uero ita scripserit. Patres censuerunt,qui honorem,quem sibi per leges capere licet,peteret,in eo populo creandi quem uelit potestatem fieri aequum esse. Nam quae lex Flamininum a consulatu deiiciebat,ea erat,quod a quaestura ad consulatum transscendendo aedilitatem, & praeturam transibat. Legitimam autem petendo consulatui aetatem fuisse annum XLIII, ex Ciceronis Philippica v.colligitur. Puto praeterea,L.Villio Annali, scribendum. nam in lib. epistolarum Coelii IIX. pro L. Iulio Annali, in manuscriptis est L.Villio.& apud Valerium lib.IX L.Tullius Annalis, pro L.Villius.Sic ante,L.Villius Tappulus consul,L.Iulius euaserat,neque Villiae gentis ulla in libris impressis mentio relicta erat. C.CORNELIVS Scipio.§ Cn.Cornelius.ex consulatu,quem biennio post geret.Tab.Capitolinae.

L.VALERIVS Laeuinus.§ C.Valerius Laeuinus.ex consulatu,quem biennio post geret.Tabul.Capitolinae,& ipsemet Liuius. Q. ET M. MVCII Scaeuolae.§ in primo exemplari german.Q. & P. Mucij P. Filii Scaeuolae. Optime.si Q. Filii legas. ex Capitolinis eorum consulatibus. Vterque enim Q. F. P. N. proditur. ut germani fratres collegae in praetura sint. HIEMS eo anno niue saeua, & omni tempestatum genere fuit. arbores,quae obnoxiae frigoribus sunt,decussit cunctas.§ In primo exemplari German.deussit.& recte.Sic enim Virgil.Penetrabile frigus adurit. & libro XXI. Liuius perustos artus dixit frigore.& lib.superiore M.Aemilius cos.agros Ligurum deussit.

T. SEMPRONII aedilis.§ Ti.Sempronii. ex consulatu Cap. AEDEM albam Capuae. § Liuius lib.XXXII.De caelo tacta Capuae aedes, quae Alba dicitur. DE quibus caussis hoc timeamus, multa succurrunt quae dicerentur:nisi forte implacabiles uestrae irae implicauerint animos uestros. § In Germanico exemplari erat:Nisi forte implacabiles fueritis implicauerint.Glareanus autem pro fueritis,restituit,irae uestrae. Ego desiderari alias uoces puto.itaque asteriscum apposui. VT EA res mihi,collegaeque meo bene,& feliciter eueniat.§ Precatio sollemnis censorum haec est.de qua sic Varro li.v.de lingua Latina: Vbi noctu in templo censor auspicauerit,atque de caelo nunciatum erit,praeconi sic imperat,ut uiros uocet.Quod bonum,fortunatum,felixque,salutareq.sibi & populo. R.Quiritium,reique publicae populi R.Quiritium,mihique collegaeque meo,fidei,magistratuique nostro:omnes quirites,pedites,armatos,priuatosque curatores omnium tribuum, si quis pro se, siue pro altero dari rationem uolet,uocat inlicium. BIS a L. Fuluio se certo consulatu deiectum. § M. Fuluio. perspicue.

IN Hispania L.Postumius,& Ti.Sempronius propraetor comparuerunt.§ Scribe, propraetores. 343
quia supra dixit.In Hispanijs duabus Ti.Sempronio, & L.Postumio cum ijsdem exercitibus, quos haberent,prorogatum imperium est. ERGAVIA inde nobilis.§ Ergauica. ex Ptolemaeo. & primo exemplari Germ.in quo est paullo post,Erbicae,pro Ergauicae. NEC aliud magnopere uictores fuisse Romanos.§ In primo exemplari German.est. Nec aliud magnopere Erbicae. quam uocem, qui non intellexerunt,induxerũt.ego, Ergauicae,cuius quattuor ante uersibus deditae meminit, puto legẽdum.praeterea quod in eodem exemplari est, Nec aliud magnopere Erbicae crederes fuisse.puto legẽdum.Nec aliud magnopere Ergauicae credere se fecisse Romanos. Etenim aliorũ narrat opinionẽ,de rebus a Romanis ad Ergauicam gestis,& proelijs cum Celtiberis commissis. NISI quod postero die manentes intra uallum proelio lacessierint,spolia per totum diem legisse. tertio die proelio maiore iterum pugnatum.§ Has uoces, POSTERO DIE, transferendas ad initium sequentis membri puto. ut sit. Postero die spolia per totum diem legisse. primo enim die a prima luce ad sextam horam diei Sempronium pugnasse,multos utrimq. cecidisse, postero spolia per totum diem legisse.tertio die maiore iterum proelio pugnatum esse. Reliqua parenthesi includenda esse existimo, idest. Nec aliud magnopere Ergauicae credere se fecisse Romanos, nisi quod manentes intra uallum proelio lacessierint. hoc modo. Ergauica nobilis ciuitas aliorum circa populorum cladibus territa portas aperuit Romanis.Eam deditionem opidorum haud cum fide factam quidam auctores sunt. e qua regione abduxisset legiones,extemplo inde rebellatum,magnoque postea proelio eum ad montem Caunum cum Celtiberis a prima luce ad sextam horam diei signis collatis pugnasse, multos utrimque cecidisse (nec aliud magnopere Ergauicae credere se fecisse Romanos, nisi quod manentes intra uallum proelio lacessierint) postero die spolia per totum diem legisse. tertio die proelio maiore iterum pugnatum, & tum demum haud dubie uictos Celtiberos, castraque eorum capta,& direpta esse.

INDE debellatum, ueramque pacem non fluxa (ut ante) fide Celtiberos fuisse.§ Sensus, & latina ratio postulat, ut legamus, Fecisse, ut etiam paullo ante.Fecisse Romanos. TRIGEMINAM § Tergeminam. Priscianus De Numeris. HABVERE & in promiscuo praetores pecuniam.§ Loquitur de censoribus. Itaque uox, Praetores, perspicue mendosa est, & sine ullo sensu. suspicor legendum. Praeterea. Sic enim ait. Censoribus postulantibus ut pecuniae summa sibi, qua in opera publica uterentur, attribueretur, uectigal annuum decretum est. Item. Opera ex pecunia attributa, diui-

diuisaque inter se, haec confecerunt. Postremo. Habuere & in promiscuo praeterea pecuniam. ex ea communiter locarunt aquam adducendam, idest, praeter eam, quam inter se diuiserant, habuerunt aliam promiscuam. IDEM dedicauit aedem Larium permarinum in campo. uouerat eam annis duodecim ante L. Aemilius Regillus nauali proelio aduersus praefectos Antiochi. § Meminit huius aedis Macrob. lib. I. XI Kalend. Ianuar. inquit, feriae sunt Laribus dedicatae, quibus aedem bello Antiochi L. Aemilius Regillus praetor in campo Martio curandam uouit. Quod autem scriptum est, annis duodecim, intelligendum est, esse legendum, Vndecim. Cum enim ante legeretur. Quadraginta, Glareanus uitio agnito, Duodecim restituit. Error enim ex notis natus est, XL. & XI. Docui autem in eiusmodi loquendi genere, anni extremi, quo res geritur, rationem non haberi. sic paullo ante dixit. annis ante octo. cum tamen, Nouem, nisi hanc formulā tueretur, fuisset ei dicendū. Quod item ait. PRAEFECTOS regis, supra, Praefectum dixit lib. XXXVII. L. Aemilio Regillo, qui classe praefectum Antiochi regis deuicerat. Polyxenidam autem intelligit. affuisse autē etiam Hannibalem tradit Florus de bello Syriaco. de quo in ea pugna nihil Liuius. DVELLO magno regibus dirimendo caput subigendis patrandae pacis haec pugna exeunti L. Aemilio M. Aemilii filio auspicio, imperio, felicitate, ductuq. eius inter Ephesum, Camuchumq. inspectante cos. ipso Antiocho, exercitu omni, equitatu, elephantisq. classis regis Antiochi antea sit uicta, fusa, contusa, fugataq. est, ibique eo die naues longae cum omnibus sociis captae quadraginta duae. ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque eius rei ergo aedem Larib. permarinis uouit. § Miror hunc locum non deprauatum solum, sed ex omni parte diuisum, ac laceratum ne asterisco quidem in optimis Gallorum exemplaribus esse notatum. Quo de loco quid sentiam dicam. nam omnino illum restituere non possum, praesertim uero cum ueterum exemplarium auxilio destitutus sim. Primum igitur dico ad explendum horum uerborum sensum (Duello magno regibus dirimendo caput subigendis patrandae pacis) multa desiderari. neque enim haec aut inter se, aut cū in sequentibus ullo modo cōsentiunt. Reges autem uidetur intelligere Antiochum, & Eumenem. Etenim cum Eumenes a Seleuco Antiochi filio obsideretur, L. Regillum aduocauit teste Liuio, & Appiano. Itaque hunc titulum pugnae suae praetulisse uidetur Regillus, ut proelium regum dirimeret, & pacem componeret. Deinde ne haec quidem (Haec pugna exeunti L. Aemilio M. Aemilij Filio) congruunt cū ijs quae sequuntur. (Auspicio, imperio) desideratur enim uerbum, cui uox Pugna, iungatur. praeterquā quod & magistratus, & cognomen L. Aemilii intercidit, quae in eiusmodi re affingi accuratissime solent. ut in tabula Gracchi lib. XLI. Ti. Sempronii Gracchi consulis auspicio, imperioq. &c. Praeterea haec inter se conueniunt (Auspicio, imperio, felicitate, ductuque eius inter Ephesum, Camuchumque.) nisi quod pro, Camuchumque, Samum, Chiumque, legendum est ex uerbis Liuii, ubi hanc pugnam descripsit. At uero haec (Inspectante cos. ipso Antiocho, exercitu omni equitatu, elephantisque) luxata uerba sunt, & ex alio loco temere nescio quo pacto in hunc translata. neque enim pugnatum est praesente aut consule, aut Antiocho. neq. equitatus, neque elephanti ad pugnam naualem pertinēt. ergo sine controuersia e medio tollenda. atque ita oratio connectenda. Auspicio, imperio, felicitate, ductuque eius classis regis Antiochi, &c. Quod autem scriptū est, (Classis regis Antiochi antea sit uicta, fusa, contusa) uitiose est. Legendum est enim. Classis regis Antiochi ante D. XI. K. Ian. uicta. Etenim Macrobius hoc die in proelio uotam esse aedē a L. Regillo ait. & in notis facilis lapsus est. ante. D. XI. K. Antea sic. & in tabula hac diei factam esse mentionem, quo pugnatum est, apparet ex uerbis, quae sequitur. Ibiq. eo die naues longae. Hoc autem ita esse ex eo perspici etiam potest, quod L. Aemilius eodem anno K. Feb. triumphasse ob hāc uictoriam a Liuio ipso traditus sit. Postremo ne haec quidem uerba (Ea pugna pugnata rex Antiochus, regnumque) expletam continent sententiam. Suspicor autem librarium, cum scripsisset, (Regnumq. eius) oculis in sequentia uerba coniectis (Eius rei ergo) uersum quo sententia perficiebatur, per incuriam transscendisse. Nam uox (Eius) bis scribenda est. ut &, regnum eius, dicamus, &, eius rei ergo. Nam in extrema etiam Gracchi tabula; haec uerba sunt. Cuius rei ergo hanc tabulam donum Ioui dedit. Quamobrem sic hunc locum describendum censeo. Duello magno regibus dirimēdo ✢ caput ✢ subigendis ✢ patrādae pacis ✢✢. haec pugna exeūti L. Aemilio M. F. Regillo praetori ✢✢✢, auspicio, imperio, felicitate, ductuque eius inter Ephesum, Samum, Chiumq. classis regis Antiochi ante D. XI. K. Ian. uicta, fusa, contusa, fugataq. est. ibiq. eo die naues longae cum omnibus sociis captae XLII. Ea pugnata rex Antiochus regnumq. eius ✢✢✢. eius rei ergo aedem Laribus permarinis uouit. Permarinos autem Lares uocauit L. Aemilius, quia mari sibi affuerant. Nam Curius aram dicauerat K. Maiis Laribus Praestitibus, quod praefuissent moenib. urbis. auctore Ouidio lib. V Fastorū.

REGIS uir maiestatis § Malim, Regiae uir maiestatis. Rex enim fuerat. Ita ante legebatur.

DEMETRIADE habitabat cum desiderio anxius filii, tum paenitentia crudelitatis suae, quae stimulabat animum: & alter filius haud dubie & sua, & aliorum opinione rex. § Assentior Florebello ita legenti. Cum desiderio anxius filii, tum paenitentia crudelitatis suae. Stimulabat animum & alter filius.

ET infelicitatem suam in liberis grauiorem, quod alter perisset. § Melius, Superesset, ut referatur ad Perseum, non ad Demetrium. quemadmodum placet Florebello.

NVNCIOS praedispositos, ita ut conuenerat, misit ad Perseum. § Quid si legas, Nuncios per dispositos equos. ut lib. XXXVII. Gracchus per dispositos equos die tertio Pellam peruenit.

NOBILI

in demortuorum locum suffecti. Fuerat autem Cn. Cornelius Scipio Hispalus, & Q. Petillius Spurinus. quorum ille morbo, hic ferro absumptus fuerat. ut Liuius, & Valerius tradunt. Suffectus autem in Scipionis locum C. Valerius Laeuinus. quem religionum, inquit, periti negabant comitia rogandis consulibus habere posse. Hac autem de re sic scriptum est in tabulis Capitolinis.

CN. CORNELIVS. L. F. L. N. SCIPIO. HISPALVS. Q. PETILLIVS. C. F. Q. N. SPVRINVS. IN.
IN. MAG. MORTVVS. EST. IN. EIVS. L. F. E. MAG. POSTEAQVAM. SIBI. CONLEG.
C. VALERIVS. M. F. P. N. LAEVINVS. SVBROG. OCCISVS. EST.

Q. MVCIVS cum ijs.] Scribe, P. Mucius. ex consulatu Cap. & Cassiodo. collegam enim M. Lepidi quaerimus. MORE sella eburnea.] Desiderantur pauca, quibus mores Persei regis describebat, de quo dicere coeperat. Itaque subsequitur. Perseus regio more sella eburnea posita ius dicebat.

SVO pio inter peregrinos.] Hoc loco interciderunt comitia consularia, quibus consules creati sunt Sp. Postumius Albinus, Q. Mucius Scaeuola. Comitia item praetoria. De sortitione autem prouinciarũ praetorum subsequitur hoc modo. Iam praetores sortiti prouincias erant, C. Cassius Longinus urbanam, L. Cornelius Scipio inter peregrinos.

QVOD pestilentia, quae priore anno in boues ingruerat, eo uerteret in hominum morbos, qui in- 349
ciderant, haud facile septimum diem superabant.] Visus est etiam eiusmodi genere dicendi lib. XXV. Vt neglecti, qui incidissent, morerentur. & Cic. in Pison. Neque se recreare quisquam posset, qui semel incidisset. TI. Sempronius T. F. Longus.] Lege Ti. Sempronius. C. F. Longus. Nam anno DXLI ait. Decemuir sacris faciundis in locum Ti. Sempronii Ti. F. Longi. Ti. Sempronius C. F. Longus suffectus. Qui ergo creatur eo anno, hoc moritur. ibi autem iccirco praenomina apposuit, ut internoscerentur. C. ATILIVS Aemilius curio maximus.] Vt dixi supra in eo anno, quo hic creatur curio, legendum est, C. Mamilius Vitulus curio maximus.

C. SVLPICIVS Galba in locum Tuditani. Augures suffecti sunt.] Excidit nomen pontificis suffecti in locum Cn. Seruilii Caepionis demortui. Ait enim: Pontifices suffecti sunt C. Sulpicius Galba in locum Tuditani, ... in locum Caepionis. Neque enim si de Galba solum dixisset, Pontifices suffecti, sed Pontifex suffectus dixisset. CVRIO maximus C. Scribonius curio.] Altera uox Curio cognomen est Scriboniorum. Itaque maiore littera notanda est, ut distinguatur a priore uoce, quae sacerdotium significat. FACES eadem nocte plures per caelum lapsae sunt in Lanuuino, Caeritesque anguem in opido suo iubatum aureis maculis sparsum apparuisse affirmabant.] Priscianus lib. IV. citat hunc locum sic. Liuius histor. ab urbe cond. lib. XLI. Lanuuini, Caeritesque anguem iubatum nunciarunt. Itaque legendum est ita. Lapsae sunt. Lanuuini Caeritesque. LEGATI Nonis Iulii.] Vt dixi alio loco, si Iulias Nonas intelligeret, Quinctiles dixisset, quo modo ante Caesarem Dictatorem loquebantur. Itaque Iunias repono, ut alibi ex ueterum librorum auctoritate feci. Plutarchus saepe. καλάνδας κυιντιλίας, ἃς νῦν ἰουλίας καλοῦμεν. NEC earum tantum ciuitatem, per quas iturus erat, satis habuit animos sibi conciliare, aut legatos, aut litteras dimisit.] Legendum est. Sed aut legatos, aut litteras dimisit. ID cum Perseus animaduertisset comprensis omnibus litteras. Ceterum ne similis.] post uocem Litteras exciderũt uerba aliquot, quae hunc sensum explerent. Comprensis omnibus litteras ad Achaeos misit, quibus se seruos eorum, qui ad se transfugerant, benigne remittere illis scripsit. ceterum ne similis fuga seruorum postea fieret, cogitandum & illis esse. Haec sententia elicitur ex sequentibus Callicratis uerbis. Inde litteras ad nos cum muneris specie misit, & cogitare iubet, quo modo in reliquum hoc munere non egeamus. NAM qui regibus, Macedonibusq. ipsis finibus interdixissemus, manereq. in decretum, scilicet, ne legatos, ne nuncios admitteremus regum.] Praecisa sentẽtia, immo manca sic expleri possit. Manereque id decretum uoluimus, scilicet ne. sic paullo post. Vt decretum, quo arcentur Peloponneso Macedones, tollamus. PERSEA, quem populi R. prius poenae, quam regni heredem futurum sciebat, regem fecit.] Diuinitus hunc locum quoq. castigat Florebellus in hunc modum. Persea, quem populi R. hostem prius paene, quam regni heredem futurum sciebat, regem fecit. Nota autem sententia est ex supra dictis. NEC prouinciis de controuersis ad disceptationem P. R audiuit.] Exscidit uox una ad sensum complendum necessaria. ea est. Reuocantem. sic enim ait. Dolopiam armis subegit, nec prouinciis de controuersis ad disceptationem populi Rom. reuocantem audiuit. Hoc probatur ex eo, quod paullo ante dixit. Et de quibus ambigebatur rebus ab rege ad Romanos reuocabant. IMMISCEMVR Macedonibus armantibus se aduersus Romanos.] procul dubio, Immisceamur, legendum est, pendetque & hoc membrum a superioribus. Hoc est, ut decretum tollamus, ut legatos regios exercitus Macedonum, & mox ipsum a Delphis trãsijcientem in Peloponnesum uideamus, immisceamur Macedonibus armantibus se aduersus Romanos. QVAM QVAM & illud dicere poterã, tanta priorum Macedoniae regum merita erga nos fuisse, ut Philippi unius iniurias, si quae forte fuerunt, utique post mortem.] Sensus docet deesse uerbum, Obliuisceremur. ut sit. Si quae forte fuerunt, obliuisceremur utique post mortem. CVM classis R. Cenchris staret consul cum exercitu Velatiae esset.] Cenchreis, & Elatiae scribendum sine dubio. ex lib. XXXI.

EXSVLIBVS Hypateis.] Hypataeis. ex Stephano. ὕπατα ὑπαταῖος. L. FVLVII, qui frater ger- 350
manus, & (ut Valerius Antias tradit) consors etiam Censoris erat.] Hunc Velleius Cn. Fuluium uocat, & recte,

& recte,ut libro priore docui. Aspera,inquit,censura Fuluii Flacci,& Postumii Albini fuit.quippe Fuluij censoris frater,& quidem consors Cn.Fuluius senatu motus est ab iis cēsoribus. Ceterum fratres cō sortes dicuntur,qui hereditatem nondum diuiserunt. Graece σύγκληροι.

Ex iis M.Aemilio senatus negotium dedit.] Hoc nomen consulis est mendose. non enim hoc anno,sed priore M.Aemilius consulatum gessit.qui autem proxime ante L. Postumium Albinum , & M. Popillium Laenatem, qui subsequuntur, consules fuerunt, ij Sp.Postumius Albinus,& Q.Mucius fuerunt. Neque uero de M.Aemilio intelligi potest, quia ille sortitus Galliam est, hic autem Istros , nihil memorabile gessit. P.Mucii res in Liguribus gestae apud Liuium omnino interciderūt.Illud enim tantum exstat. ob eas res in Gallia Liguribusque gestas duorum consulum ductu auspicioque senatus in triduum supplicationes decreuit, & XL hostiis sacrificari iussit. Ferreis in monte Albano consulibus.] Feriis,puto legendum,ut de Latinis intelligatur,quae agebantur in monte Albano. Ceterum hic locus sanari ne coniectura quidem potest. Et alter ex iis Fuluius Flaccus(nam Postumius nihil nisi senatus Romani , populiue iussu se locaturum esse ipsorum pecunia)Iouis aedem Pisauri.] Malim:Nam Postumius nihil nisi senatus consulto, populiue iussu se locaturum ipsorum pecunia dicebat. Sic enim loqui solet.ut senatus consultum, uel auctoritatem iussui populi opponat. Et Pollentiae.] Potentiae.ut supra. In his & clo um circumducend & forum.] Puto legendum: Cloacam in fluuium circumducendam,& forum.Sic lib.primo:Cloacis e fastigio in Tiberim ductis.

M. Popilius Laenates.] M.Popillius Laenas.ex Capit. lap. Cn. Fabius Buteo.] Alio loco ostendi N.Fabios, Cn. Fabios mendose scribi. Est profecto N.Fabius Buteo consul anno DV in tabulis Cap. Neminem autem Cn. Fabium repperi nisi mendose. In aedem Matris Matutae posita.] Lege.In aede.Sic lib.XL.Eodem exemplo tabula in aede Iouis in Capitolio supra ualuas fixa est.

Atque liberatis uectigalibus restitutis.] Deesse mihi uox aliqua uidetur.ut,Atque liberatis sociis, & uectigalibus restitutis. T. Flaminii.] Flaminini.ut supra.est enim filius T.Quinctii Flaminini,qui de Philippo triumphauit.

IN . LIBRVM . XLII

351 Cn. Fabius Massiliae.] N.Fabius ut dixi. Senatus decreuit,ut P.Furius,Cn.Seruilius, quibus succedebatur,inter se sortirentur , uter citeriorem Hispaniam prorogato imperio obtineret.] Locus sine dubio mancus.Quod ex diuturna obseruatione Liuianae orationis intelligi potest. Possum sexcentos proferre locos,quibus Liuius ita locutus sit, Compararent inter se , aut sortirentur.uerum paucis quibusdam ero contentus,quae sunt in extremis his libris. Lib. XLI. s. c. factum est, ut consules inter se compararent,uter eorum ad comitia habenda Romam rediret.& hoc libro.s.c.inde factum est,ut consules inter se prouincias compararent, sortirenturue. & lib.XLIII.Prim quoque tempore, aut comparare eos inter se Italiam,& Macedoniam,aut sortiri placuit. & lib. XLV.Primo quoque tempore prouincias aut compararent inter se , aut sortirentur. Cum igitur & ex his locis , & ex ijs , quae supra a me collecta sunt , satis constet , non consueuisse dicere Liuium,Sortiri inter se, sed comparare, non est dubium,quin legendum sit , Inter se compararent,aut sortirentur. praesertim uero cum subsequatur. Sors opportuna fuit . quasi dicat. Ex duabus propositis rationibus, una opportuna fuit .

Cn. Lutatius Cerco .] Puto legendum , C. Lutatius. neque enim Cnaeum praenomen esse Lutatiorum repperi.Supra in Capitolinis consulibus est,Q.Lutatius C.F.C.N.Cerco. Vouerat in ea pugna aedem Iunonis Monetae.] Casus dandi requiritur. Sic enim semper loquitur. Res exemplis non eget. Iunoni,ergo scribe.

352 Arma quoque tempore fieri.] Corrige. Arma primo quoque tempore fieri . Nam de consule paullo ante dixit.At ille arma omnibus ademit.Quae ergo arma a consule Liguribus adempta fuerant, ea primo quoque tempore fieri censuit senatus,& factum consulis improbauit.Nota dicendi forma est.

Quas ob res placere senatui,M.Popillium consulem Ligures pretio emptoribus reddito,ipsos restituere in libertatem.] Suspicor legendum: Quam ob res s.c. factum est,placere senatui,&c. Dixit enim.Atrox res uisa senatui est,Satellites Ligures deditos in fidem populi R.armis, & libertate spoliatos esse.Quare s.c.factum est, placere senatui M. Popillium consulem Ligures in libertatem restituere,&c. De hoc s.c.ita paullo post. Postulare a patribus, ut s.c. in se factum tolli iuberent. Haec autem uerba, Ob eas res placere senatui,ut &c.sollemnia esse senatus cōsultorum, apparet ex s. consultis Philippicarum apud Ciceronem. Infestus praetoribus Romam rediit .] Lege , Praetori . A. enim Atilium intelligit.Itaque addit: Inuectus est in praetorem,qui aduersus se pro hostibus senatusconsultum fecisset. M. Iunius Poenus.] Pennus. ut ante. Censores erant Q. Fuluius Flaccus,& L. Postumius Albinus.] A.Postumius. ex censura Capitolina,& Liuio. supra. Neque ab altero notatum probauit.] Corrigo.Neque ab altero notatum alter probauit.sic lib.XLV.Neque ullius,quem alter notaret,ab altero leuata ignominia. Hac de ratione censoria sic Cicero pro Cluentio. Atque ipsi inter se censores sua iudicia tanti esse arbitrantur, ut alter alterius iudicium nō modo reprehendat,sed etiam rescindat.ut alter de senatu mouere uelit, alter retineat , alter in aerarios referri, aut

tribu

tribu moueri iubeat, alter uetet. INCOEPTO perstabant.§ Diuidendae uoces sunt: In coepto. & li. XLV. In bene coepto perseuerare ait. ALTERO ad Sidenum augustissimo, & celeberrimo in templo, tertio Delphis.§ Videtur legendum ad Delum, ex Suida, qui de Perseo ait. Καὶ τῶν ἐξεστίδει προγραφὰς εἴς τε Δῆλον, καὶ Δελφούς,

ARMIS uel tribus tantum exercitibus in armamentaria congessisse.§ Corrigo. Vel tribus tantis. 353
quo de dicendi genere libro priore dictum est. TAMEN in primo congressu non temperauit, quin uxoris petēdae praematuram festinationem fratri obiiceret.§ Sic Plutarchus in apophtheg. ὁ δὲ Εὐμένης φιλοφρόνως ἀσπασάμενος αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ οὖς εἰπὼν μὴ πρότερον γῆμαι, πρὶν τελευτήσαντα ἴδῃς.

CLASSEM appellere tuto, & copias per commoda exponere posset.§ Percommode. respondet 354
enim uoci, Tuto. COLVMNA rostrata in Capitolio bello Punico consule, cui collega Ser. Fuluius fuit, tota ad imum fulmine discussa est.§ Et hic locus mancus ita sanari fortasse possit. Columna rostrata in Capitolio bello Punico priore posita a M. Aemilio consule, cui collega Ser. Fuluius fuit. Hi autem consules fuerunt anno V. C. CDXCV. de quibus Cassiodorus. & Capitolini auctores.

DECEMVIRI lustrandum opidum.§ Sic lib. XXII. Prodigiis aliis ex alio loco nunciatis, tamen Ardeae sacrificatum ait. Decemuiri in foro Ardeae maioribus hostiis sacrificarunt. QVI re praesenti cognoscerent.§ In re praesenti, legendum. Liu. lib. XXXIV. Missuros se in Africam, qui inter Carthagienses, & regem in re praesenti disceptarent. Legi etiam exemplum tabulae cuiusdam aeneae peranti-quae in agro Genuate repertae. ubi ita est. De controuersiis inter Genuateis, & Veiturios in re praesente cognouerunt, & coram inter eos controuersias composuerunt.

NEC sibi aut uenientibus, aut mouentibus quidquam hospitaliter, aut benigne factum.§ Placet lectio Florebelli. Aut uenientibus, aut manentibus.

STRATIQVE humi non sibi magis misericordiam, quam regi. Interrogari Gulussam placuit.§ Ex 355
pleueris sensum, si ita leges. Non sibi magis misericordiam, quam regi inuidiam concitarunt. Deinde interrogari Gulussam placuit. MITTENDI se Romam, qui deprecarentur.§ Deprecaretur, perspicue. QVOD belli parandi concilia habuisset.§ Patrandi legit Manutius. quod placet.

RENVNCIANDAMQVE amicitiam regis missi.§ Regi. legendum est. Sic enim lib. XXXIIX. Decre- 356
uerunt renunciare societatem Achaeis. & lib. XXXV. Badium Campanum T. Quinctio Crispino Romano renunciare hospitium. Suet. in Caligula. Ac ne tum quidem ultra progressus est, quam ut amicitiam ei more maiorum renunciaret. L. PORCIVS Licinius.§ Licinus. ut ante. L. IVNIVS Annalis.§ L. Villius. ut ante. NIHIL recusare tamen, quo minus operam P. R. dent.§ Inuersae literae sunt. & R. P. scribendum est. ut sit, Reip. non Populo Romano. Haec enim usitata locutio. QVOD bellum senatus Perseo iussisset.§ Malim, Cum Perseo.

A M. COELIO mihi primus princeps prioris centuriae est assignatus.§ Lege, A M'. Acilio. Gla- 357
brionem enim intelligit aperte eum, qui cum Aetolis bellauit, & cum Antiocho. LIGVRVM mille millia.§ Scribe, Ligurum MM. i. duo millia. C. DECIVM, A. Licinium Neruam.§ Emendo C. Decimium. uterque enim horum post praetor fit. Decios praeterea hoc praenomine usos non comperi. ABRYPOLIM socium, atque amicum populi R. regno expulisti.§ Huius rei historia excidit apud Liuium. Priore autem libro, quo in loco de origine Persici Belli agebat, ut puto, eā tradidit. praesertim uero cum in Epitome eius libri haec uerba sint. Initia belli Macedonici continet. miserat ad Carthaginienses legationem, & ab iis nocte audita erat. Sed & alias Graeciae ciuitates solicitabat, qui praeter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Iouis Olympij, & Antiochiae Capitolini, uilissimum regem egit. Narrat autem Pausanias in Achaicis, cum Perseus foedus, quod sibi cum Romanis erat, uiolandum esse decreuisset, Abrupolim Sapensium Regem aggressum esse, & populi Rom. socios uexasse. Verba sunt haec. Περσεῖ γὰρ τῷ φιλίππου πρὸς ῥωμαίους ἄγοντι τὴν εἰρήνην κατὰ συνθήκας, ἃς ὁ πατὴρ οἱ φίλιππος ἐποιήσατο, ἐπῆλθεν ὑπερβῆναι τοὺς ὅρκους, καὶ ἐπί τε σαπέων τὸν βασιλέα ἀβρούπολιν στράτευμα ἀγαγὼν ἐποίησεν ἀναστάτους ῥωμαίων συμμάχους ὄντας. PRO paterno nostro hospitio faueo orationi tuae.§ Rationi. lego. i. caussae. etenim sic sequitur. Et opto ut aliquā mihi materiam praebeas agendae tuae apud senatum caussae. Videtur autem littera, O, ex fine uocis, Faueo, repetita.

EX quo regnum adeptus, es unam rem te, quae facienda fuerit, senatus fecisse censet, quod lega- 358
tos Romam ad renouandum iudicat potius, quam, cum renouatum esset, uiolandum.§ Hoc modo perfici haec sententia uidetur posse. Quod legatos Romam ad renouandum foedus miseris. quod ipsum tamen tibi non fuisse renouandum iudicat potius, quam, cum renouatum esset, uiolandum. Fecit enim iteratio huius uocis, Renouādum, ut librarius a priore ad posteriorem trāsierit, uerbis mediis praeteritis.

PARTIM quae uerbo obiecta uerbo negare sit.§ Sine dubio desideratur uerbum Satis, ut placet Florebello, in hunc modum, Verbo negare satis sit.

LEGATI Romani in Boeotiam comparati sunt.§ Comparare legatos dixit, ut comparare consu- 359
les, & censores. i. ut alibi dixit. Legere, & in legationem coniicere. EADEM fide indicatum Pyrrho regi medicum uitae eius insidiantem, eadem Faliscis uinctum traditum proditorem liberorum regis.§ Alios sequi uidetur auctores, quam quos secutus est lib. VI. ubi de magistro proditore loquitur. non enim liberos eos fuisse regis significat, sed principum Faleriorum. Idem tradit Plutarchus.

CVIVS

360 Cuius imperio, consilioque summam P.R tuendam permiserunt. Inuersae litterae sunt, Resp. legendum est, non Populi R. Aliquam diuersis sententiis certatum est. Aliquandiu diuersis. Dum integrae res sint apud animum suum Persea debere, utrum singula concedendo. Imperfectū sensum ita expleueris: Dum integrae res sint, statuere apud animum suum Persea debere.

Hippias Bereus. Berroeaeus, ut ante. Antiphilus Edissaeus. Edessaeus. ab Edessa. Stephanus. Ex Paroria. Parorea. Graece παρώρεια. sic ante. Sextus & uicesimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat. Lege, Tertius, & uicesimus. Tot enim numerantur a P. Cornelio, Ti. Sempronio cos. Error ex notis manauit, III & VI. ex duobus enim II. V. factum est.

Quae tricenos equites habeant. Corrigo, Trecentos. quod est aeque, ac trecentenos. sic paullo post. Non plus quam CCC equites erant in castris Romanis. sic libro priore. Quina millia, & duceni pedites, & trecenti equites.

361 Incognitum famae aperuerint armis orbem terrarum. Fama, perspicue. Tantum iussis ad iter parare. Parari, perspicue. Pythoum, & Dolichen. πύθιον uocant Plutarchus in Paullo, & Stephanus. Quare lego, Pythium. Cyretias oppugnare coactus. Conatus, perspicue. Velatias, & Connum. Elatiam, & Gonnum. De utrisque dictum est ante ex Stephano.

Phileterio fratre relicto Pergami. Philetaero. de quo Appianus in Syriaca. Perseus ferme diei quarta. Lego. Perseus hora ferme diei quarta. neque enim in eiusmodi ἔλλειψιν adhuc apud Liuium incidi. paullo post. Ante horam quartam. Midon Bereus. Milo Beroeus. Plutarchus enim in Paullo μίλωνα nominat. Consuli intra uallum. Lege, Consul. perspicue.

Equitibus, & summae partis eius Meno Antigonensis praeerat. Parti, legendum, non Partis.

Patrocles Antigonensis hic. Legendum, His. i. auxiliis gentium praeerat.

Ut usu belli, & ingenio impauida gens turbaretur. gladiis hastas petere pedites. nunc succidere crura equis, nunc illa suffodere. Suspicor coniungenda esse uerba. Pedites nunc succidere. nam haec peditum sunt in equites opera. ut alii crura equis succiderent, alii illa suffoderent.

Cum ordinatis, & certo incidentibus gradu. Lego, Incedentibus. ut lib. XXII. Cum signis prima luce motis segniter agmen incederet. & Ouidius II. Metamorphos. Incedere passu, dixit.

Cum uictor equestri proelio rex paruo momento, si adiuuisset, debellatum esset. Debellaturus ut legatur, sensus postulat. Ne audaci coepto deesset. Deessent. refertur enim ad Hippiam, & Leonatum, non ad Phalangem.

362 Concidere eo die ab Romanis CC equites &c. Summam colligit omnium Plutarchus in Apophthegm. duo millia octingentos, qui aut caesi, aut capti sint. Ad Mopselum castra posuit. Mopsium lego. ex Stephano. μόψιον πόλις τῆς πελασγίτιδος χώρας θετταλίας. τράβων ἐννάτη. Agris locisque, quibus Philippus cessisset, cessurum primum. Pro, Primum, repono, Perseum, euidente sensu. nam dixit etiam. Vectigal, quantum Philippus pactus esset daturum Persea Romanis pollicentes.

Ita pacem dari, si de summa rerum, liberum senatui permittat rex de se, deque uniuersa Macedonia statuendi ius. Eadem sententia est apud Plutarchum in Apophteg. P. Licinii consulis.

Ut incendio intercepti ab hoste. Intersaepti legit Florebellus. quod est melius.

Atque ita media nocte profectus, ut prima luce aggressus falleret, nequidquam primae stationes oppresso tumultu, ac errore suo ceteros exciuerunt. Duas puto uoces deesse huic sententiae. Quod apparebit, si ita legeris. Atque ita media nocte profectus, ut prima luce aggressus falleret, nequidquam tentauit. nam primae stationes oppressae, tumultu ac errore suo ceteros exciuerunt, signumque datum est arma extemplo capiendi. Aliter si legas, nullum elicies sensum.

363 Phalanneum agrum. Phalannaeum. Steph. φαλάννα φαλανναῖος.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XLIII

Praetores nonnulli. Vet. lib. Praetores aliquot. Captiui, qui ab eo uenierant. Vet. lib. Qui ab eo sub corona uenierant. Res praeterea a Perseo rege in Thracia prospere gestas continet, & uictis Dardanis, & Illyrico, cuius rex erat Gentius, motus, qui in Hispania ab Olonico factus erat ipso interempto consedit. Vet. lib. habent. Ab Elonico. lib. XL. extremo. Clondicus dicitur, ut dixi, mendose. dux enim Bastarnarum fuit, qui in Dadaniam uenerant, atque ibi manserant, a Philippo rege excitati. Quare pro Hispania, Paeonia, lego. Est enim Paeonia Dardaniae continens, ut ait Liuius libro XLV. in ea igitur cum bellum excitaret, interfectus a Perseo rege significatur.

A praefectis classium. Vet. lib. Item a praefectis classium.

IN.

IN . LIBRVM . XLIII

Legatvs in Illyricum a consule missus.} Puto deesse huius legati nomen. nisi intelligamus Q. Mucium. de quo paullo ante dixit lib xlii. extremo. Q. Mucium legatum cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam misit. Quem tamen eodem libro tribunum militum appellauerat. Duo consulares, inquit, tribuni militum cum eo missi C. Claudius, Q. Mucius. Ne duabus oppugnationibus nequidquam fatigatus miles esset, quam prius intactam urbem reliquerat, diripuit.} Corrigo. Quas prius intactas urbes. Nam dixit. Opulenta duo opida ui, atque armis coegit in deditionem, omniaque ijs sua concessit. Item. Ne duabus oppugnationibus nequidquam fatigatus miles esset.

Legati ij profecti M. Cornelius Cethegus, M. Fuluius, P. Marcius Rex.} Corrigo. Legati iii profecti, idest, legati tres profecti. Sic lib. xli. In Macedoniam quoque mittendos legatos senatus censuit. Tres missi sunt, C. Laelius, M. Valerius Messalla, Sex. Digitius.

Tantvm pauorem ingressi.} Hoc loco desiderantur comitia consularia, quibus A. Hostilius 364
Mancinus, & A. Atilius Serranus consules facti sunt. Hostilio Macedonia euenit, Atilio Italia. item comitia praetoria cum sortitione prouinciarum. Ad haec uero desunt res a P. Licinio proconsule in Macedonia gestae. Qua de re sic in Epitoma. P. Licinius Crassus proconsul complures in Graecia urbes expugnauit, & crudeliter diripuit. Quamquam ex Liuio uidetur legendū, Consul, non Proconsul. quia ait paullo post. Quo crudelius auariusque in Graecia bellatum, & ab consule Licinio, & ab Lucretio praetore erat. Accedit, quod prorogatio imperij in P. Licinio non fuit necessaria, cum A. Hostilius consul hoc anno cum imperio in Macedoniam uenerit. atque ibi hoc tempore esset. Loquitur hic de quodam praetore, qui hostes sine sanguine domuit. Deinde qui a P. Licinio Consule in seruitutem adducti erant restitutos in libertatem exponit. Qua de re sic in Epitoma. Ob id captiui, qui ab eo sub corona uenierant, postea restituti sunt. Post autem, quae a L. Hortensio praetore auare & crudeliter in socios facta sint, exponit. De quibus sic in Epitoma. Item a praefectis classium Romanarum multa impotenter in socios facta. Si qua alia hoc loco desiderentur, paullo post indicabo. Histrorvm & Iapidum.} Graeci ἰάποδες. Tabulae Capitolinae Iapudes edunt. Tritici decies centū millia, & hordei quinquaginta.} Quingenta, corrige. sic enim locutus est de ijsdem Carthaginiensibus lib. xxxvi. Hordei quingenta millia. Miccion princeps eorum.} Mictio. ex Plutarcho in Paullo, ut ante.

Qvi exclusissent, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Aenū incolumes esse.} Malim. Quæ. Sunt 365
enim haec urbium nomina. Qvibvs nihil dicere, neque pensi, neque facere.} Malim. Neque pensi sit. ut lib. xlii. Id illi cui nihil pensi sit, facile esse. M. ivventivs Talua.} Mꝰ. Iuuentius Thalna. ex consulatu Capitolino. Qvem non posse existimare.} Nisi cum interrogatione legas, nullus erit sensus. Milites duarum legionum intra dies lx, quam in prouinciam uenit, diuisit,} Dimisit, lego. Nam praecedit. Satis explorata pace eius anni. De consule A. Atilio loquitur.

Ad Lycnidum.} Lychnidum Graeci enim. λύχνιδον. M. Svlpicivs Gallus.} C. Sulpicius. ex praetura & consulatu eius. Q. Marcivs Philippus iterum, Q. Seruilius Caepio.} Cn. Seruilius. ex consulatu Cap. & Cassiodoro. Sacerdotes intra eum annum mortui L. Flaminius. duo pontifices decesserunt.} Deest nomen sacerdotij, quo praeditus erat L. Flamininus. erat autem augur factus in locum P. Furij Phili anno dxxxiix. Quare L. Flamininus augur, legendum.

Tribvnos iis non permissum, ut consules facerent, populus creauit.} Corrigo, Tribunos mil. non permissum.

P. Mvcivs Scaeuola, C. Iunius Brutus.} Scribe M. Iunius Brutus. Qui enim censuram petebant 366
hoc tempore consulares erant. Consul autem fuit M. Iunius Brutus, non Caius. ex consulatu eius Capitolino, & Cassiodoro. Id praetoribus magna patrum non sine sugillatione consulum mandatum est.} Deest huic sententiae uox una. ut Magna patrum consensione. Qvotiescvmqve delectus erit, quem hic censores magistratum habebunt, si miles factus non eris, in delectu prodibis.} Voces, Quem hic, mendosae sunt. Mihi reponendum pro ijs uidetur, Quicumque. Errauit librarius, quia scriptum legit. Quic. & in Quem hic, mutauit. Respōdent autem haec inter se. Quotiescumque, & Quicumque. Porro autem. In delectum, lego. ut paullo ante, Ad delectum prodito. Qvod sine dolo malo facere poteris.} nota interrogationis addenda est. Tribvnvm pleb. Rutilium.} Ego Tribunum pl. P. Rutilium sic enim etiam lib. sequenti uocatur. Pericvlvm Graccho non esse conceptis uerbis iurauit.} Distinguenda uerba ita, ut intelligamus, plebe clamante periculum Graccho non esse, Gracchum conceptis uerbis iurasse. Ita enim factum esse tradunt etiam ceteri. Eo anno. postulantibus Aquileiensium legatis, ut numerū colonorū augeret, m & d. familiae ex s. c. scriptae.} Perspicue legendum est, Postulantibus a senatu Aquileiensium legatis. Nam sequitur, Augeret. & Ex s. c. scriptae. Tyrrei concilium legatis Acarnanes dederunt.} Lege, Thyrij. Stephanus. θύριον πόλις ἀκαρνανίας. Cvm a Thracia pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione a Romanis praestarent.} De Cotye rege Thraciae, & ut ipse ait Odrysarū, alij multi. De Cephalo Acarnaniae duce. sic Strabo lib. x. φασὶ τοὺς ταφίους, καὶ τοὺς τηλεβόας λεγομένους οἰκεῖν τὴν ἀκαρνανίαν πρότερον, καὶ τὸν ἡ-

ἡγέμονα αὐτῶν κέφαλον. Fuere autem haec multornm regulorum nomina, non unius dumtaxat. AD Vscana.§ Infra semper Vscanam edit.

DARDANOS recens domuisset bello.§ Pars ea, qua Perseum domuisse Thracas, & Dardanos tradebat Liuius, desideratur in superiore huius libri fragmento. Nam in epitoma etiã est. Res praeterea a Perseo rege in Thracia prospere gestas cõtinet. & uictis Dardanis & Illyrico, cuius rex erat Gentius. Reliqua igitur omnia de Thracia, & Dardanis ibi tractabãtur. nunc res Illyricas exorditur. cum ait. Solum infestum esse Macedoniae latus, quod ab Illyrico pateret, cernens, neque ipsis quietis Illyrijs, & aditum praebentibus Romanis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem iamdiu dubiũ in societatem perlici posse. Ex his autem, & quae supra dixi, intelligi potest, multas paginas eo loco intercidisse. PHANOTEM Epiri castellum.§ Hoc opidum φανότεια, φανότη, & φανοτεὺς dictum est, auctore Stephano. quibus modis uariauit etiam Liuius. NEC tamen impetrare ab animo posset, ut impensam in rem maximi ad omnia momenti faceret.§ Loquitur de Perseo rege, qui impetrare ab animo suo non posset, ut pecunia Gentium in societatem suam alliceret. Ceterum quae de Elonico traduntur in Epitoma a Perseo facta esse, hic desiderantur. Itaque finis libri est asterisco signandus.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XLIV.

368 PER saltus penetrauit.§ Vet. lib. Per inuios saltus penetrauit. PAVLLVS in concione precatus est, ut quidquid diri populo immineret, supra domum suam conuerteretur, & in Macedoniã profectus Perseum uicit.§ Qui epitomam hanc scripsit, parum accurate uidetur Liuiana uerba legisse. neque enim in concione, quam Paullus habet, antequam in prouinciam exeat, quidquam tale inuenitur. immo Paullus ait, se tali usum esse precatione, postquã Perseum uicerat. Verba eius sunt in oratione ad Quirites post triumphum lib. XLV. Postquam omnia secundo nauium cursu in Italiam peruenerant, neque erat, quod ultra precarer, illud optaui, ut cum ex summo retro uolui fortuna consuesset, mutationẽ eius domus mea potius, quam Resp. sentiret. Item Valerius li. v. cap. x. Paullus, inquit, in oratione, quam de rebus a se gestis ad populum habuit. Cum in maximo prouentu felicitatis uestrae Quirites timerẽ, nequid mali fortuna moliretur, Iouem opt. Max. Iunonemque Reginam, & Mineruam precatus sum, ut si aduersi quid populo R. immineret, totũ in meam domum conuerteretur. Ergo neque antequã in Macedoniam iret, neq. in concione ita precatus est. ANTEQVAM confligeret, dixit exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima defectura esset.§ Haec non Paullum dixisse, sed C. Sulpicium Gallum tribunum militem tradit Liuius, & Valerius li. IIX. cap. XI. Itaque legendum est. Antequam confligeret, C. Sulpicius Gallus tribunus mil. dixit. In ueteribus autem libris est. Praedixit exercitui, ne miraretur, quod luna detectura erat. QVAERENTES de Antiocho rege, quod is bellum inferret.§ Vet. lib. His id est Cleopatrae, & Ptolemaeo.

IN . LIB . XLIV

CVM arma, uiros, equos cum cura inexisset.§ Manutius, Inspexisset.

ET primus eorum congressus ex dignitate eorum ipsorum, ac Romani nominis, & in rebus deinde gerendis. Proconsul enim ad exercitum paucis post diebus consul concionem apud milites habuit.§ Nonnulla hic deesse unusquisque sentire potest. quorum haec uidetur fuisse sententia. Primus eorum congressus ex dignitate eorum ipsorum, ac Romani nominis, & in rebus deinde gerendis summe utilis Philippo consuli fuit. Proconsul enim ad exercitum conuersus eum ad rem fortiter gerendam hortatus est, eoque consuli tradito Romam reuersus est. Paucis post diebus consul concionem apud milites habuit. Locutum hic esse de traditione exercitus apparet. cum subdit. Profectus decimo die postquam exercitum acceperat, castra mouit. SVMMOTIS iis quam potissimum peteret, retulit ad concilium.§ Legendum est. Qua. ut. Qua quisque ducturus esset. nisi uiam addere malimus. ut paullo post. Quod iter petiturus esset, ignarus. INTERIM consuli sententia stetit eo saltu ducere, ubi propter Octolopum diximus regis castra. Praemitti tamen.§ Locus mãcus ita restiui potest. Vbi propter Octolophum diximus regis castra Philippi fuisse. Praemitti tamen. Librarius enim oculos a Philippi transtulit ad Praemitti, ob quandam similitudinem litterarum. rem autem ita habuisse, intelligi potest ex lib.
369 XXXI. ubi de rege Philippo cũ Quinctio dimicante agitur. TERTIO inde die per aeque inuia.§ Quarto, legendum. priore enim uersu dixit, Tertio die coniunctis copiis eunt. & supra posteri diei meminerat. QVOD nec hostis umquam apparebat. Vsquam. perspicue.

DIGRESSI in campos.§ Degressi. nam de descensu loquitur, non discessu. ut supra. ET quae temeritas consulis uideri potuisset, quod eo processisset, unde inuito hoste regredi nequiret, eam non consultam audaciam fecit.§ Legendum. Non inconsultam audaciam. Nam contrarium temeritati quaerimus. praeterea supra eandem sententiam protulit. Nec aliud restabat, quam audacter commissum pertinaci audaciae, quae prudens interdum in exitu est, corrigere. Quam ergo ibi prudentem audaciam, hic non inconsultam uocauit. INTERDVM plures apparitoribus ludi armati inducebantur.§ Florebellus corrigit, Apparitioribus ludis. cui ego assentior.

SOLI

Soli non habebant super capita elata scuta, ne nudarent corpora, sed praetecta pugnantiũ more. } Praetenta reponit Florebellus. & recte. Perseus tandem pauore, eo quo attonitus fuerat, recepto animo, mallet imperijs suis non obtemperatum esse. } Malim. A pauore recepto animo. alibi. collecto a pauore animo. &. Collectis ex necopinato pauore animis. Corrigo etiam. Malle, pro mallet, iuxta notam figuram dicendi. Canastreum. } Canastraeum. nam Graece καναστραῖον. 370

Et M millia Penestarum. } M M. scribe. i. duo millia. Per Cydantem Cretensem. } Cydas Cydam edit. Itaque Cydam Cretensem dixit Cicero Philip. v. Et paene uictoriae utique de Antiocho rege maiore parte a se uindicata. } Corrige. Ad se uindicata.

Litterasque extemplo ad utramque gentem scirent indicatum mitti. } Scribo. Vt scirent indicatum. Caussam enim affert, cur senatus iusserit extemplo litteras ad Caras, & Lycios de libertate mitti, ut Rhodij, inquit, legati, qui id aegre laturi erant, scirent scriptum esse. Ibi & ex alijs locis cõmeatus rempublicã prospectos in hiemem habere. } Vox Remp. uitiose est. Saepe autem admonui, quam facile, & quam saepe lapsi sint librarij in his uocibus P. R. & R. P. & PR. i. populus R. Resp. Praetor, inuersis, aut disiunctis, aut coniunctis, contra quam opus erat, litteris. Hoc ergo loco idem uitij est: pro Rempublicam restituendum est, A praetore. praetorẽ autem intelligit C. Marcium Figulũ classis praefectum, cui commeatus cura erat tradita. Itaq. paullo ante dixerat. Consuli postquã ex alto conspecta classis spem fecit cum commeatu naues uenire. Equis CC ferme opus esse. } CC numerus Manutio est suspectus, & ∞ reponit. ut mille equis opus esse scribat. Is pacis semper auctor regis fuerat. } Scribe, Regi. Sic enim Latina locutio postulat. 371

Qui tribunus pl. eos uehementer accusaret. } Accusarat. perspicue. S. C. Sulpicius Pr. ad consulem paucos post dies recitauit. quibus ante diem in urbem uenturum. & consul maturauit. } Foede corruptus locus est, & asterisco notandus. sententia est. praetorem consuli S. C. recitasse. consulem se in urbem ad certam diem uenturum, & comitia habiturum edixisse. paucisque post diebus & ipsum maturasse, & comitia eo die, qui dictus erat, esse perfecta. Sic lib. IX. profectique ad Fabium consulem legati cum S. C. tradidissent. Consules creati L. Aemilius Paullus iterum septimo decimo anno, postquam primo consul fuerat. Quarto decimo, scribendum. tot enim anni numerantur a priore consulatu Paulli ad posteriorem. Error ex notis numerorum emanauit, XIV. & XVII. duo enim II, in V mutata sunt. Praeterea primum, non primo, in hoc genere dicendum est. sic enim ubique alias.

Cn. Baebius Pamphilus. } Tamphilus. ut supra. M. Aebutius Helua. } M. Aebutius Elua. ut supra. Et comperta referenda, quid aut terrestribus, aut naualibus copijs opus est. } Opus esset. aperte legendum. Cn. Domitius Aenobarbus. } Ahenobarbus. ut supra.

Bis in exitu anni eius lapidatum esse nunciatum est in agro Romano, simul in Veientibus. } Manutius ex ingenio reponit, Semel. Bis ex cursu Dyrrhachium eiectos. } Manutius legit Reiectos.

Et ne quid profectionem suam teneret, pridie Idus Aprilis Latinis esse constitutam diem. } Paullo post autem ait, Latinas fuisse prid. Kal. Aprilis. sic enim inquit. Ab hac concione Latinis, quae pridie Kal. Aprilis fuerunt in monte sacrificio rite perpetrato. Aut ergo mendum est, aut diem Latinis praetulit. Sacrificio rite perfecto primi Alexandrini legati. } Sacrificium hic non Latinarum intelligit, sed sollemne sacrum, quod consules suscipiebant ineuntes, antequam de rep. referrent, aut agerent. at paullo ante cum dixit, Sacrificio rite perfecto, se, & Cn. Octauium, simul senatus censuisset, exituros esse, sollemne Latinarum intelligit. C. Popillium Laenatem, & C. Decimium, C. Hostilium. } Scribe Laenatem, C. Decimium, & C. Hostilium. Sic enim loquitur paullo post in ijsdem legatis nominandis.

In otio militem ali, nec plus quam VI frumentum habere. } Suspicor legendum esse. nec plus, quam sex dierum frumentum habere. siquidem iam hiems exacta erat, in quam commeatus parati fuerant a praetore. Iam enim consulatum inierat Paullus Idibus Martijs, omnia autem imminuunt legati.

Rumores credulitate uestra ne alatis. } Hanc sententiam pariter expressit Plutarchus in cõcione Paulli. εἰ δὲ πιστεύουσιν αὐτῷ, μὴ παραστρατηγεῖν, μηδὲ λογοποιεῖν, ἀλλ' ὑπουργεῖν σιωπῇ τὰ δέοντα πρὸς πόλεμον. 372

Primum a prudentibus. & proprie rei militaris peritis, & usu doctis monendi imperatores sunt, deinde ab ijs, qui intersunt gerendis loco, qui hostem, qui temporum opportunitatem uident. } Suspectam habeo hanc lectionem. Qui intersunt gerendis loco, qui hostem. Malim ita, Qui intersunt gerendis rebus, qui loca, qui hostem. Medeone Labeatidis terrae. } Medione, ut ante dixi, ex Stephano. Quamquam Polybius libro primo, Μυδιωνίους uocat, non μεδιωνίους. Verum occultiora quaedam agebantur, quae in praesentia inuisum quidem, & suspectum Romanis Eumenem falsis grauioribus. Proditor. n. } Manca sententia est. Duas has uoces, aut his similes intercidisse puto. Falsis grauioribus criminibus onerarunt. Quod haec crimina grauiora sint, exponit. Proditor enim, ac prope hostis habitus. Neque bellum eo inuadere animo habuit. } Lege, In animo habuit sic enim paullo ante. Extrahere eius tempus aestatis in animo habebat.

Nam modo ne iuuaret bello Romanos, modo pacis patrandae cum Romanis paciscebatur mercedem, ne bello interesset. M. & D. in utroque non fidem modo se, sed obsides quoque dare paratum esse ostendebat. } Inscite interpuncta uerba deprauant omnem hanc sententiam. Est autem ita distin- 373

 guendum.

guendum.Paciscebatur mercedem ne bello interesset mille,& quinquaginta talenta. Inde. In utroque non fidem modo se. Vtrumque autem intelligit,nec Romanos bello iuuaturum,& pacem cum Romanis ei comparaturum.Sic paullo post CCC.talenta Gentio ob belli societatem a Perseo promissa ait.

CIRCA Desudabam in Medica exercitus Gallorum consederat,mercedem pactam opperiens. Maedica. ut ante,ex graecis. Hac de Plutarchus in Paullo ubi ait. ὡς δὲ περὶ τὴν μαιδικὴν κατεστρατοπεδεύσαντες ἐμίγνυντο τοῖς παρὰ τοῦ βασιλέως, &c. AB Actio flumine.] ab Axio. Sic paullo ante. notum flumen est. CLONDICVS regulus eorum,abi renuncia ergo,inquit.] Bastarnae,quos Philippus rex exciuerat,Clondico duce uenerant,ut lib.XL.traditum est.Quem interfectum fuisse a Perseo scriptum est in Epitoma lib.XLIII. Iterum nunc Clondico duce Bastarnae a Perseo accersiti ueniunt.Ex quo intelligi potest,hoc nomen apud eos esse celebre. Quoniam autem ante diximus, Elonicum uideri in eo esse legendum,idem de hoc etiam affirmamus. APPAREBAT in omnibus.] Florebellus remouet uocem In. IPSIS quoque Romanis de se cogitandum fuisset. quando neque manere amissa Thessalia,unde exercitus alebatur,potuissent;neque progredi,cum ex aduerso castra Macedonum,qui ea pependerant spe, haud mediocriter debilitauit.] Nemo est, qui non sentiat sensum hunc non expletum undique esse,quod uerba quaedam interciderint.nunc quemadmodum expleri possit,accipiant.Persei regis auaritiā coarguit,qui innumerabiles copias Barstarnarum,quibus facile Romanū exercitū opprimere potuisset,ne sumptū faceret,dimisit. Quod ni fecisset,inquit,cogitandū ipsis Romanis de se fuisset,quando neq.manere amissa Thessalia potuissent, unde alebatur exercitus eorum , neq. progredi,cū ex aduerso castra Macedonum essent. Quo facto Perseus(inquit) Romanorū animos confirmauit, & Macedonū,qui ea pependerāt spe haud mediocriter debilitauit.Eadē sententia iteratur ēt paullo post. Quae res Romanis auxit animos,Macedonibus,regique eorum haud mediocrem attulit terrorem. Librarius in errorem inductus est a duabus illis uocibus Macedonum. ab una enim ad alteram, mediis uerbis praeteritis transijt. CVM assidue Pantauco ad lacessendos hostili facto Romanos stimularetur.] Legendum est, A Pantauco. M. PERPENNAM, & L.Petilium legatos,qui tum forte ad eum uenerant,in custodiam coniecit.] Perpernam,& Petillium , ex Capitolinis & Graecis monumentis est scribendum.De his legatis sic Plutarchus in Paullo.πρέσβεις ἐλθόντας ῥωμαίων πρὸς αὐτὸν συνέλαβε καὶ κατέδησαν.Appianus in Illyrica hoc factum a Gentio ait,qui diceret, eos non legatos, sed exploratores ad se uenisse. IN totum prosecuti.] Tutum,lege. AD Sigium.] Sigeum.graece enim σίγειον.

374 IN CAVIIS Durnium opidum.] Burnium. Ptolemaeus enim meminit opidi Illyrici nomine βούρνου. & Plin.lib. III. populorum Burnistarum in Illyrico. BVLLIANORVM, & Apolloniatium.] Lego Bulinorum,qui sunt auctore Stephano populi ad Illyrium.βυλῖνοι inquit ἔθνος περὶ ἰλλυρίαν.

AD EA, quae habebat auxilia Parthinorum iuuētutis duobus millibus peditum,& equitibus CC.] Suspicor addendam uocem ita.Assumptis Parthinorum iuuentutis duobus millibus.sic enim paullo ante,Assumptis ad eum exercitum,quem habebat,Bulinorum auxiliis. TVM classis.] De rebus ab Anicio praetore gestis aduersus Gentium regem Illyriorum dicere coeperat.Eas igitur hoc loco persequebatur,maxime uero eas quas mari gesserat.quas ita ordiebatur.Tum classis.Desideratur etiam initium rerum earum,quas terra gessit.nam de deditione urbium loquitur, cum ait. Die toto ei tradiderūt se. ETLEVAM uxorem.] paullo ante uxorem Gentii regis Etutam uocauit. Videndum an unam hanc habuerit. SCERDILIO, Pleuratoque.] Scerdiletum libris superioribus dixit.est enim nomē regulis Illyricis familiare. PYTHOI,& Petrae.] Pythii.utriusque meminit Plut.in Paullo.

THEOGENES, & Midon.] Milo.'ut ante ex Plutarcho. BELLO Illyrico intra XXX.dies perfecto.] Diebus XX perfectum scribit Appianus. MILES iussus ex propinquis siluis.] Orsus erat dicere,quae Perseus rex ad famam aduentus consulis Paulli parasset, cuius narrationis pars extrema intercidit,una cum initio expositionis eius,qua quae Paullus moliri coepit, ubi in Macedoniā peruenit, prodit. primis autem his uerbis, Postremo sequi se utrarios ad mare, quemadmodum inopiam aquarū leuauerit in Olympo monte,tradit.Quae res etiam ex Plutarcho in Paullo peti potest. MILITEM haec tria curare debere,corpus,ut quam ualidissimum,& pernicissimum habeat,arma apta, cibum paratum ad subita imperia.] Vox, cibum,aperte,mendosa est.Ego,Animum,reponendum puto. Hunc locum sic graece uertit Plutar. παρήγγειλε μηδὲν πολυπραγμονεῖν·μηδὲ φροντίζειν, ἀλλ᾽ ἢ τὸ ἑαυτοῦ, καὶ τὴν πανοπλίαν ἕκαστον,ὅπως ἐνεργὸν παρέξει, καὶ χρήσεται ῥωμαικῶς τῇ μαχαίρᾳ τὸν καιρὸν παραδόντος τοῦ στρατηγοῦ.

375 NORVM esse.Quae res Romanis auxit animos,] Hic narrabantur ea,quae Perseus post Paulli aduentum aduersus eum se comparans egit, de quibus scribere erat ingressus. Horum autem uerborum haec erat sententia.Nunciatum est Gentium regem superatum,ipsumque cum regno in potestate Romanorum esse.Quae res Romanis auxit animos;Macedonibus,regique eorum haud mediocriter attulit terrorem.Et primo supprimere in occulto famam eius rei est conatus &c. ITAQVE cum alii praecipites sine responso agendos castris, pronunciauit post diem quinctum decimum, se responsum daturum.] Perfecta haec sententia non est.Dicturus enim fuit,nescio quid eiusmodi. Cum alii praecipites sine responso agendos castris,alii conuenienti cum responso dimittendos dicerent,pronunciauit &c.

P. SCIPIONEM Nasicam, Q. Fabium Maximum filium suum cum quinque delectis millibus Heracleam mittit.] Horum meminit etiam Plutarch.in Paullo,ὁ νασικᾶς ὁ ἐπικαλούμενος σκιπίων γαμβρὸς

ἀφρι-

ἀφρικανοῦ σκιπίωνος, καὶ φάβιος μάξιμος ὁ πρεσβύτατος τῶν αἰμιλίου παίδων ἔτι μειράκιον ὤν. Meminit etiam Heracleae, quam τὸ ἡράκλειον uocat. Summam etiam eorum, quos ſecum Naſica duxerit, ſubtilius tradit.

PERSEVS quod in oculis erant.§ Iam aggreſſurus erat dicere, quemadmodnm Perſeus Naſicae, & Fabio, qui cũ magna manu Perſeũ ab alia parte ut adorirentur miſsi erant, obſtiterit. Et haec igitur deſiderantur, & quemadmodum Paullus poſt Naſicam ſit conſecutus. De eodem Paullo loquitur, cum ait. Anni poſt circumactum ſolſtitium erat. Narrat autem quemadmodum feſſos itinere, & aeſtu milites a pugna, cuius facultatem dabat Perſeus, cohibuerit. Haec autem horum uerborum futura fuit ſententia. Quoniam autem incommodum maxime (nam tempus anni poſt circumactũ ſolſtitium erat, hora diei iam ad meridiem uergebat.) iter multo puluere, & incaleſcente ſole factum erat, laſsitudo & ſitis iã ſentiebatur, & meridie inſtante magis acceſſurum utrumque apparebat; ſtatuit ſic affectos recenti, atq. integro hoſti non obijcere. Sed Plutarchus parentheſi temporis horam deſcripſit. θέρους γὰρ ἦν ὥρα φθίνοντος. Hac de re ſic paullo poſt agit Paullus. Nihilne intereſt, utrum ne militem, quem neque uiae labor hodie, neq. operis fatigauerit, requietũ, integrum in tentorio ſuo arma capere iubeas, atque in aciem plenũ uirium, uigentem, & corpore, & animo educas, an longo itinere fatigatum, & onere feſſum, madentem ſudore, ardentibus ſiti faucibus, ore atque oculis repletis puluere, torrentem meridiano ſole, hoſti obijcias recenti, quieto, qui nulla re ante conſumptas uires afferat? NASICA. unus ex omnibus auſus eſt monere conſulem.§ Plutarchus inflatum re bene ad Olympum contra Perſeum geſta, hoc aggreſsũ eſſe ſcribit. NVNC ſeneſcente exiguo cornu fulgere lunam.§ Florebello arridet magis Seneſcentem.

MVLTIS belli caſibus didici.§ Sic Plutarchus. αἱ δὲ πολλαὶ μὲ νῖκαι διδάσκουσαι τὰ τῶν ἡττημένων ἁμαρτήματα, &c. AD concilium uocauit.§ Cum deſint, quos uocauerit, malim, Conciliũ aduocauit. ſic paullo poſt. Concilio aduocato litteras cũ recitaſſet. Item. Aduerſus aduocatos in conſiliũ conſidere iuſsit.

CONSVL ad id quod pridie praetermiſiſſe pugnandi occaſionem uidebatur. § Ad id quod. dictum eſt, pro Praeterquam quod. ARDENTIBVS ſiti fructibus.§ Magis placet Florebello, Arentibus.

SINE ulla ſede uagi dimicaſſemus, ut quo uictores nos reciperemus?) Florebellus ita legit. Si ſine ulla ſede uagi dimicaſſemus, at quo uictores nos reciperemus?

ATQVE in acie plenum uirium uigentem, & corpore, & animo educas. § Legendum aperte. In aciem. 376
AC ne illo ipſo quidem die aut conſule, aut rege, quod nec feſſos, ut pridie ex uia, &c.§ Si plenam hanc ſententiam explicuero, tum quorum uerborum iactura facta ſit, intelligetur. Sic igitur mihi legendum uidetur. Ac, ne illo ipſo quidem die, aut cõſule, aut rege optante pugnatum eſt. rege, quod nec feſſos, ut pridie ex uia, neque trepidantes in acie inſtruenda, & uix dum compoſitos aggreſſurus erat, conſule, quod in nouis caſtris non ligna, non pabulũ conuectum erat, ad quae petenda ex propinquis agris magna pars militum e caſtris exierat. Hanc eſſe ſententiam huius loci, atque ſimilia uerba intercidiſſe, apparet ex eo, quod ait. Neutro imperatorum uolente. Librarium in errorem impulit uox rege, quae iteratur. in qua ſcribenda a priore ad poſteriorem cum media uerba tranſſcendiſſet, delapſus eſt.

M. SERGIVS Sylus. § M'. Sergius Silus. ex nummis argenteis. ut ante. ESSERNINA.§ Aeſernina. ſic enim graeci αἰσέρνια. THRACES duo id iumentum ex medio aluco in ſuam ripam trahentes altero eorum occiſo, receptoque eo iumento ad ſtationem ſuorum ſe recipiebant. § Satis conſtat, ne hunc quidem locum integrum eſſe. Quae ſententia futura ſit, non eſt difficile intelligere: quibus uerbis expreſſa fuerit, nemo umquam diuinauerit. Ego tamen, ut ſententia eluceſcat, ita lego. Cum otium ad flumen eſſet, neutris laceſſentibus, hora circiter quarta iumentum e manibus curantium elapſum, in ulteriorem ripam effugit. Quod cum per aquam ferme genu tenus altam tres milites ſequerentur, Thraces duo id iumentum ex medio alueo in ſuam ripam trahentes cum tribus Romanis militibus manum conſeruerunt. Iamque Romani altero eorum occiſo, receptoque eo iumento ad ſtationem ſuorum ſe recipiebant. Octingentorum Thracum praeſidium in hoſtium ripa erat. ex his pauci primo aegre paſſi popularem in ſuo conſpectu caeſum ad perſequendos interfectores fluuium tranſgreſſi ſunt. Eandem ſententiam edit Plutarchus. qui tamen conſilium Paulli hoc fuiſſe ſcribit. ET cum praeſidio.§ Perſecutus erat, ut utrimque exercitus ad proelium concurriſſent, initio pugnae in flumine orto. Ergo cum commiſſum proelium eſſet, atque acriter ab utraque parte pugnaretur, Paullus legionẽ, inquit, in proelium ducit. Sic autem etiam Plutarchus. ὁ μὲν οὖν αἰμίλιος ἐκ τῆς σκηνῆς προῆλθε, καὶ τὰ τάγματα τῶν ὁπλιτῶν ἐπιὼν, παρεθάῤῥυνεν. NAM ſicut pleraque noua commenta mortalium in uerbis uim habent explendo, cum agi.§ Pro Explendo, repono, Extemplo. ut ſit. Extemplo, cum agi, non quemadmodum agantur, ediſſeri oportet, ſine ullo effectu euaneſcunt. ITA tum elephanti in acie nomen tantum ſine uſu fuerant.§ Fuerunt. legendum. QVOD ſi maturius pugnatum eſſet, ut ſatis diei uictoribus ad perſequendum ſupereſſet.§ Recte. Plutarchus enim ait commiſſum eſſe proelium περὶ δείλην. EVANDER Cretẽſis, Neon Boeotius, & Archidamus Aetolus.§ Sic Plut. δ' ἄνδρου τε τοῦ κρητὸς, καὶ ἀρχιδάμου τοῦ αἰτωλοῦ, καὶ τοῦ βοιωτοῦ νέωνος. Hinc ego. Neo Boeotius. Gẽtile. n. nomẽ terrae Boeotiae eſt tã Boeotius, quã Boeotus.

GALIPSVM eo die.§ Galepſum lego. Nam Stephanus, & Plutarchus in Paullo γαληψὸν nominant. 377
NON bono, ac iuſto rege ob ra.§ Quaedam pauca deſunt, de gratulatione Amphipolitanorum. Amphipolim. n. Paullus uenerat.

In ipſa palude, qua proxima urbi eſt, ueluti inſula iminet aggeri operis ingentis impoſita. ⁊ Florebellus addit uocem, ARX, in hunc modum, Arx ueluti inſula.

IN . LIBRVM . XLV

EVANVIT quidem tamquam certae rei gaudium. ⁊ Scribe, Incertae. id enim ſenſus poſtulat cum dicat. tamen omen laetũ inſidebat animis. A. D. X. K. Octob. ⁊ ex uetere Kalẽdario legendum putat Manutius, A. D. XV. C. LICINIO conſuli ad quadrigas mittendas exſcendenti, tabellarius, qui ſe ex Macedonia uenire diceret, laureatas litteras dicitur. ⁊ Perſpicue uox una deſideratur. ut ſit, reddidiſſe laureatas litteras dicitur.

378 DE militibus, ſociiſque naualibus dimittendis referretur, cum legati ab L. Aemilio conſule, a quibus praemiſſus tabellarius eſſet, AD. VI. K. Octob. hora fere ſecunda legati urbẽ ingreſſi ſunt. ⁊ Et hic uox una deeſt ad integritatem ſententiae. A quibus praemiſſis tabellarius eſſet, ueniſſent. A. D. VI. K. Octob. &c. INGENTIQVE turba non uirorum modo, ſed etiam feminarum conferta tota urbe deorum immortalium templa, ſenatus reuocatus. ⁊ Et hic intercidit uox una. Deorum immortalium templa adierunt. EX ante ad v. Idus Octob. ⁊ Lege ex ante diem v. Idus Octob. ut ſupra. SENATVS in triduum ſupplicationes decreuit, ut latinae edictae ſunt in ante IV. & III. & prid. Id. Nouemb. ⁊ Senſus eſt. Supplicationes edictae ſunt in certos dies, perinde atque Latinae indici ſolent. non. n. hic de Latinis indicendis loquitur, quippe quae in quattriduum hoc tempore indicerentur, non in triduum. Praeterea lego. in ante d. IV. AD Siras terrae Odomanticae. ⁊ Stephanus. Σίρες ἔθνος θρᾴκης. ὀδόμαντοι ἔθνος θρᾴκης. RELIQVI QVID eſſet, niſi ut fortiter moriatur. ⁊ Haec cum interrogatione legenda ſunt, hoc modo. Reliqui quid eſſe, niſi ut fortiter moriatur? DEMETRIVM eſt portus. ⁊ Huius etiam portus meminit Plutarchus in Paullo. ION Theſſalonicenſis. ⁊ Io, ſcribendum. edit enim Ionis. Plutarcho auctore in Paullo. τὰ δὲ παιδία συλλαβὼν αὐτὸς ἴωνι ἐνεχείρησεν.

379 PVLLO amictus illo Perſeus ingreſſus eſt caſtra. ⁊ Vide ne ſit legendum. Pullo amictu ille ingreſſus. & Perſeus tamquã gloſſema delendum ſit. PER Europae plerumque, atque Aſiam omnem. ⁊ Plerumque Europae dixit, ut Salluſtius in Iugurtha, Plerumq. noctis. Sed ubi plerumq. noctis proceſſit.

VLLO ſuorum alio comite. ⁊ Manutius legit, Nullo ſuorum alio praeter Philippum filium comite.

VICESIMVM ab Carano, qui primus regnauit, Perſea numerabant. ⁊ Iuſtinus lib. XXXIII. Macedonia, inquit, ab Carano, qui primus in ea regnauit, uſq. ad Perſeum triginta reges habuit. Euſebius autem quadraginta reges Macedoniae uſque ad Perſeum nominat. ut dubitandum non ſit, quin ex notis numerorum, & apud Liuium, & apud Iuſtinum menda manauerit, & utrobique XXXX legendum ſit.

MACEDONVM obſcura admodum fama uſque ad Philippum Amyntae filium fuit. ⁊ Ex iis, quae ſequuntur, deeſſe mihi uidetur uox, potentia. ut ſit, Potentia fuit.

QVAE omnia ſi tamen populo foret, in capita noxiorum uerſura. ⁊ Suſpicor ita legendum. Quae omnia, ſi poteſtas populo foret. Nam ptãs, & tam decepiſſe librarium imperitum uidentur. Hanc certe uocem ſententia poſtulat. NEC eo ſegnius iudicia ex decreto coram his facto Rhodi exercebantur, quam perſeuerantiam in exſequenda re Decimii lenitas. Cum haec agerentur. ⁊ Si ſenſum diligenter attendas, profecto hanc uocem excidiſſe intellexeris. Decimii lenitas afferebat. CIRCA Rhinocolura. ⁊ Ptolemaeus, & Stephanus, ῥινοκόρουρα edunt. at Strabo ῥινοκόλουραν. NAVIGANTIBVS oſtio Nili ad Peluſium per deſerta Arabiae ad Memphim incolebant, & ab ceteris Aegyptiis partim uoluntate, partim metu, &c. ⁊ Loci manci & deprauati haec futura fuit ſententia. Loquitur de Antiocho ad ſubigendam Aegyptum reuertente. Nauigantibus, inquit, oſtio Nili, quod eſt ad Peluſium per deſerta Arabiae populi ſeſe dediderunt. Deinde receptus ab iis, qui ad Memphim incolebant, & ab ceteris Aegyptiis partim uoluntate, partim metu, ad Alexandriam modicis itineribus deſcendit. Locum autem aſteriſco notaui. QVIBVS perfectis. ⁊ malim Perlectis. nam de litteris loquitur.

380 AD quam ope, ſiquid imperatum foret, ad futurum regem fuiſſe. ⁊ Legendum puto. Ad quam ſumma ope. Sic enim lib. I. Rem ſumma ope taceri iubent. Item. Cum bellum utrimque ſumma ope pararetur. & lib. XXVI. Ad impediendam rem actam, quae ſumma ope approperata erat. & Salluſ. in Catilina. Summa ope niti decet, ne uitam ſilentio tranſeant. Item. Summa ope eniſum eſt, ne tale decretũ fieret. & lib. XXVII. Summa ope orare. Sic alias ſaepe uterque. Numquam uero, ope, tantum. NON eſſe e rep. populi R. ⁊ malim e re populi R. PETENTI Magasbae, ut Hanno Hamilcaris filius hoſpes in locum exigeret. ⁊ Deſiderantur uerba nonnulla, & pro hoſpes, obſes lego. Petenti inquit Maſgabae, ut Hanno Hamilcaris filius obſes (in locum cuiuſdam alius obſidis Carthaginiẽſis, cuius nomen interiit) Romã a Poenis mitteretur, reſpondit ſenatus, haud aequum uideri, ut obſides a Carthaginienſib. arbitrio Maſſaniſae exigeret. Haec forte ſentẽtia futura fuit, quãquã uerba nemo diuinare poteſt. aſteriſco ergo notetur locus. ut uulnus acceptũ indicetur omnib. IN quattuor urbanas tribus. ⁊ Hoc loco deſiderantur comitia conſularia, quib. conſules creati ſunt Q. Aelius Paetus, & M. Iunius Pennus. & praetoria, quibus praetores Q. Caſſius, M. Iuuentius Thalna, Ti. Claudius Nero. Cn. Fuluius, C. Licinius Nerua, A. Manlius. Praeterea initiũ expoſitionis rerũ a cẽſoribus Ti. Sempronio, & C. Claudio actarũ.

De quibus

De quibus loquitur,cum ait.In quattuor tribus urbanas. Est autem intelligendum libertinos in quat-
tuor tribus urbanas iam inde usque a Ser. Tullio rege fuisse coniectos, auctore Dionysio, post autem
cum per omnes tribus dispersi essent,in easdem quattuor esse redactos a C.Flaminio,& L.Aemilio cen
soribus,ut est scriptum in epitoma lib.xx. nunc uero a Ti.Sempronio Gracco censore in unam Esqui
linam urbanam referri.auctore Liuio. Neque enim audiendus est ille, qui de Viris Illustribus scripsit,
qui ita in Gracco tradit.Censor libertinos,qui rusticas tribus occuparāt,in quattuor urbanas diuisit.

Plvres quam a superioribus,& senatu emoti sunt, & equos uendere iussi.§ De notis horum censo
rum scripsit etiam lib.xl iii. Septem e senatu eiecti.In equitibus recensendis tristis admodum, atque
aspera censura fuit. multis equos ademerunt. Vt mirer admodum ipsum quasi sui oblitum eadem hoc
etiam libro,quod facere haud solitus est,iterasse. C.Cicereivs aedem in monte Albano dedica
uit,quinquennio postquam uouit.§ Sic lib.xl ii.C.Cicereius praetor in Corsica signis collatis pugna-
uit.Vouerat in ea pugna praetor aedem Iunoni Monetae.

Vt & in libertate gentes,quae essent,tutam eam sibi perpetuamque sub tutela esse.§ Videtur le- 381
gendum.Sub tutela populi Romani esse.sicut dixit.Arma populi R.& Respectu populi R.

Commvne consilivm gentis esse.§ Legendum est.Commune concilium gentis nullum esse. Sen
sus est. Commune consilium gentis nullum esse, sed in quattuor regiones describi Macedoniam, ut
suum quaeque concilium haberet, placuit. Altera querimonia Gallici tumultus,Aduertaeque
gladiis regnum in dubium adductum esse.§ Aduertam Gallorum regulum uidetur uocare. quem ta-
mē paullo post Solonettium nominat.Est aūt uerisimile supra hoc de bello Gallico,deq.hoc rege aper-
tius scripsisse,uerum ut multa alia excidisse. neque enim tam paucis uerbis caussam hanc aduentus At-
tali esset complexus.De hac re paullo post.Et Gallorum defectionem, quae nuper ingenti motu facta
erat,exposuit. M. ivventvs Thalua praetor.§ M'.Iuuentius Thalna.ex consul.Cap. Et tri-
buni plebis:cum ita traditum esset,ne quis intercederet legi.§ Pauca uerba desiderantur in hanc sen-
tentiam.Et tribuni plebis,quod antequam priuati de lege dicerent,legi ipsi intercederunt;cum ita tra-
ditum esset.&c.Tota enim sententia haec est. Et praetor nouo exemplo rem ingressus erat, quod ante
non consulto senatu de sua unius sententia rogationem ferret,cum antea semper senatus prius de bello
consultus esset, post ad populum latum,& tribuni plebis (s. nouo exemplo agebant,) quod antequam
priuati dicerent, intercederent. cum ita traditum esset, ne quis intercederet prius legi, quam priuatis
suadendi dissuadendiq.legē potestas facta esset. Hanc aūt deesse sententiam,ex eo ēt apparet, quod se-
quitur.Tribuni festinationē praetoris ante tempus intercedendo. Tribvni festinationem praetoris
ante tempus intercedendo in aduentum im.§ Exciderunt pauca, quae ad rem Rhodiorum de quibus
loquitur,pertinebant. Exciderunt ēt prima uerba orationis Rhodiorū, quam pro se dixerūt in senatu.
Huius autem orationis capita una cum sentētiis quibusdam orationis eius,quam dixit Cato pro Rho-
diis,exstant apud Gellium lib.vii.Catonianae autem orationis post etiam meminit Liuius. Dona
ferentes.§ Si quis recte attendat,legendum intelliget.Dona ferentes ueniebamus.nam sequitur ἀπό-
δοσις.Nunc uix mercede recepti uenimus in curiam Ro.Rhodii. Nec tam exitu eorum,quod uindi-
catis.§ Legendum uidetur, Vincatis.

Et secessisse a uobis plebem,nec in potestate uestra rempublicam fuisse.§ Malim, populum R. 382
quam remp.Nam si plebes secessit, certe in potestate patrum non fuit.quominus autem resp. in eorum
potestate esset,nullo impedimento fuit.Intelligi autem Rhodii uolunt,ne multitudinem quidem Rho-
diam in potestate principum fuisse. Sic saepe alias Liuius, Tribuni plebis in potestate patrum fuerunt.
Ex uulgata tamen lectione etiam sensus elicitur. Partem cum Astymede Romae subsistere, quae
agerentur sciret,certioresque suos faceret.§ Videtur legendum.Quae,quae agerentur sciret.atque alte
ram,Quae,esse incuria praetermissam. Mylassenses Alabandenosque.§ Μυλάσαι uno σ tantum
cum scribantur a graecis,Mylasenses scribendum est. Porro autem Alabandaeos uidetur scribendum.
Cicero enim dixit in Bruto Hierocles Alabandaeus.& alibi Apollonius Alabandensis. Stephanus autē.
ἀλάβανδα πόλις καρίας,τὸ ἐθνικὸν ἀλαβανδεύς. In Molossidem.§ Molosidem uno. s. scribendum au-
ctore Stephano.μολοσία,inquit,χώρα τῆς ἠπείρου.ὁ οἰκήτωρ μολοσὸς καὶ μολοσοὶ δὲ ἔθνος τ. Tegmonem.§ Tec
monem ex Stephano,qui ait.τέκμων πόλις θεσπρωτῶν,ὁ πολίτης τεκμώνιος.

Dassaritiorvm Tirustas.§ Hos Ptolemaeus Πειρύσας.Strabo lib.vii.Πειρούστας.uocat. Quare 383
Pirustas lego. Daorseis quoque.§ Ptolemeus Δαουρσίους uocat. alii, puto, δαορίζους. Strabo libro
vii.ubi de Illyriis agit.εἶθ᾽ ὁ νάρων ποταμὸς, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν δαόριζοι. Illyriis uectigal dimidiū eius
quod regi pendissent.§ Lego,Quod regi pependissent,impositum.sic.n.paullo post.Vectigal exercenti-
bus dimidium eius impositū,quod pepēdissent regi. Chalcidem ad spectaculū Euripi,aeuoq. ante
insulae pōte continenti uinctae descēdit.§ pro Aeuoq.Euboeaeq.reponit Florebellus.quo nihil uerius.

Templvm Iouis Trophonis.§ Trophonii.ex Suida. Mvros Pyreum urbi iungentes.§ Pi-
raeeum, scribendum.ceterum muros intelligit, quae μακρὰ τείχη uocabantur. Apolloniam ad
eos pergit. Quo cum Perseus obuiam Amphipoli nimis soluta custodia processisset (id diei iter est.)§
Apolloniam Macedonicam intelligit.Siquidem ab Amphipoli ad eam inter unius diei est, de qua Ste-
phanus,non eā,quae est in Epiro. Et a se ipsa quaeque contēpta pars esset.§ In libris Emendatio-

num oſtendi, legendum eſſe, Vt ſe ipſa quaeque contenta pars eſſet.

Portvm receptum non commeatibus iuuiſſent.ʒ Lege. Portu receptum commeatibus iuuiſſent.
ſic enim in primo exemplari legebatur, & hic eſt ſenſus. Vtilitas annonae.ʒ Vilitas.

Centvm quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur.ʒ Sic Plut ὥςπε ὥρᾳ μιᾷ πεντεκαί
δεκα ἀνθρώπων ἐξανδραποδισθῆναι μυριάδας. ἑβδομήκοντα δὲ πόλις πορθῆναι. Pavllvs ad mare Oricum
deſcendit.ʒ Sic Plut. αἰμίλιος τοῦτο πράξας εἰς ὠρικὸν κατέβη. Regia naue ingentis magnitudinis,
quam xv uerſus remorum agebant.ʒ Sic Plutarchus. ἀνέπλει τὸν θύβριν ποταμὸν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἑκκαιδε-
κήρους κατεσκευασμένης ὅπλοις αἰχμαλώτοις, καὶ φοινικίσι καὶ πορφύραις. Huius eiuſdem nauis meminit Suidas in
Perſeo. Et priuatis lege dicendi locus eſſet ad ſuadendum, ut in re minima dubia, ſi quiſquam
procederet.ʒ Mallem. Et priuatis lege dicendi locus eſſet, nec ad ſuadendum, ut in re minime dubia
quiſquam procederet. Idem ſentit Manutius. Introvocatae primae tribus cum antiquarent.ʒ
385 Sic Plut. ἥτε πρώτη φυλὴ τὸν θρίαμβον ἀπεψηφίζετο.

Qvantvs imperator L. Aemilius fuerit Quirites, ſi ex alia re nulla aeſtimari poſſit, uel hoc ſatis
erat.ʒ Hoc principium orationis ſic graece uertit Plutarchus. αἰμίλιον μὲν ἔφη παῦλον ἡλίκος αὐτοκράτωρ
γένοιτο, τὸ νῦν μάλιστα γιγνώσκειν, ὁρῶν ὅσης ἀπειθείας γέμοντι, καὶ κακίας στρατῷ μαλ χρώμενος οὕτω καλὰς κατώρθω
σε, καὶ μεγάλας πράξεις. Sed poſtero die, quam triumphatum eſt, priuatum eum uiſurus eſſet, no-
men deferret.ʒ Legendum. Priuatum cum uiſurus eſſet. Porro autem ego malim legere, Deferre, inter-
rogare, dicere, accuſare, ut haec omnia ad uocem Debuit referantur. Cvi crimen nullum probrum
dicere poterat.ʒ Legendum. Cui nullum crimen, cui nullum probrum dicere poterat. Apvd con
cionem togatam & urbanam prius reus agatur.ʒ Florebellus legit Res. cui aſſentior. Qvam illis.
qui triumphauerũt.ʒ Nihil huic ſententiae deerit, ſi legas; Quam illis, qui poſt eos triumphauerunt. in
telligit autem, qui poſt Lutatium, & Cornelium triumpharunt, ut de Philippo, & de Antiocho. aut ita
legendum eſt. Quam Macedonici, & Aſiatici illis, qui triumphauerunt. M. cvrivs.ʒ M'. Curius
ut ante. Militvm quidem propria eſt cauſſa, qui & ipſi laureati, & quiſque donis, quibus dona-
ti ſunt, inſignes triumphum nomine cient.ʒ Hoc eſt id, quod Varro ſcribit libro de lingua Latina v.
Quod milites cum imperatore redeuntes per urbem in Capitolium euntes, clamitauerint, Io Trium-
phe. Itaque Horat. lib. iv. Non ſemel dicemus, Io Triumphe ciuitas omnis.

Qvid deinde tam opimae praedae, tam opulentae uictoriae ſpoliis fiet.ʒ Opima praeda legendum,
386 ne ſit, ſpoliis opimae praedae.

Revocate ſi uidetur tribuni ad ſuffragium tribus, ego ad uos milites.ʒ Intercidit finis oratio-
nis, qua uſus eſt M. Seruilius pro triũpho Paulli. Qui tñ finis eſt apud Plutarchũ, his uerbis. ἀλλ' ἄγε λα-
βὼν αὖ τοὺς ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἐγὼ δὲ καταβὰς παρακολουθήσω πᾶσι, καὶ γνώσομαι τοὺς κακοὺς, καὶ ἀχαρίστους, καὶ δημαγωγεῖ
σθαι μᾶλλον ἐν τοῖς πολέμοις, ἢ στρατηγεῖσθαι βουλομένους. i. Reuoca ipſos ad ſuffragium. ego uero illos omnes ſub
ſequar. & malos, ac ingratos ciues cognoſcã, quiq. in bellis a tribunis quam ab imperatore regi malũt.
Excidit praeterea initium expoſitionis triũphi Paulli, quẽ per triduũ egit iv. iii. prid. K. Decem. ut eſt
ſcriptũ in triumphis Capitolinis. de quo triũpho in ſequentib. proximis uerbis traditur. Filii duo
Maximus, & P. Scipio.ʒ Q. Maximus, & P. Scipio. Neque enim alter praenomine ſpoliandus eſt, alter or
nandus. Minor ferme xii annos natus quinque diebus ante triumphum, maior xiv. annorum
triduo poſt triumphum deceſſit.ʒ Contra ſcribit Plutarchus, maiorem ante triumphum, minorem
poſt triumphum deceſſiſſe, in Paullo, & in Apophthegmatis. Inde quincto die Delphis Apollini
pro me exercitibus & claſſibus luſtra ſacrificaui.ʒ Primum hoc dicam, Sacrificare luſtra, me nuſquam
legiſſe. Deinde de luſtratione exercitus intelligi non poſſe. non enim adhuc acceperat exercitum. ergo
ne luſtrare quidem poterat. His rationibus adductus lego, Pro me exercitibusque, & claſſibus ueſtris
ſacrificaui. Hoc ita eſſe oſtendit Plutarchus, qui ita hunc locum uertit. πεμπταῖος δ' ἐκεῖθεν. ἐν δελφοῖς τῷ
θεῷ θύσας ἑτέραις αὖθις πέντε τὴν δύναμιν ἐν μακεδονίᾳ παρέλαβον, καὶ τὸν εἰωθότα συντελέσας καθαρμὸν αὐτῆς.
Quibus ex uerbis apparet, luſtrationem non Delphis, ſed in caſtris ab eo eſſe ſuſceptam, ubi accepit ex-
ercitum, Delphis autem Apollini ab eo eſſe ſacrificatum. Qvod bellum per quadriennium quat
tuor ante me conſules ita geſſerunt.ʒ Per triennium tres ante me conſules, lege. tres enim tantum fue-
runt, P. Licinius Craſſus, A. Hoſtilius Mancinus, Q. Marcius Philippus. Labes haec quanto facilius elui
poteſt, tanto foedior eſt, cum praeſertim tot ante annos a nemine agnita hunc locum deprauarit.

Ego qvi de illo triumphaui ab alterius funere filii currum ex Capitolio prope iam exſpirantem
ueni.ʒ Loquitur de filiis ſuis Paullus, quorum alter ante triumphum, alter poſt triumphum, ut dixi-
mus, deceſſit. Foedata autem mirum in modum uerba omne huius ſententiae lumen aut ſuſtulerunt, aut
certe obſcurarunt. Sic igitur legendum cenſeo. Ab alterius funere filii in currũ, ex Capitolio ad alterũ
prope iam exſpirantem ueni. ſatis iam perſpicua menda eſt. Non pecvnia Macedonicae.ʒ Le-
go. Non pecunia pecuniae. Nam reddidit eodem modo cetera. Non Gentius Perſeo, non Illyrii Mace-
donibus, non ſpolia ſpolijs, non dona donis. Errorem hunc gloſſa aliqua peperit, uoci Pecuniae, ſuper-
impoſita. quam deinde librarius uera lectione repudiata in librum intulerit. Ab cotye rege
Thracum.ʒ Sic graeci κότυω. apud Ciceronem tamen in Piſonem de rege eiuſmodi eſt, Regi Cotto, cre
do per mendum, pro Coti.

Igitvrvvivm reges transducti.ʒ Iguuium uidetur esse. quod nunc Eugubium dicitur. de qua uoce alij.

Flamen Quirinalis mortuus M.Fabius Pictor.ʒ Q.Fabius legendum.ex lib.xxxvii.ubi hic fit flamen. Praetores, inquit, exinde duo facti duo Q.Fabii Labeo, & Pictor. Flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat. Mvnera ei ex sestertijs iussa dari.ʒ Deest summa sestertium. Sic supra. Munera ex s.c. emere regulo quaestor iussus ex c pondo argenti. Et lib.xliii. Munera mitti legatis ex binis millibus aeris censuerunt. Mire laetum & ea benignitate in se populi Ro. regem fuisse ferunt.ʒ Manutius reponit Ex ea benignitate. Polybivs eum regem indignum maiestate nominis tanti tradit, pileatum capite raso obuiam ire legatis solitum, libertumque se populi R. ferre, & ideo insignia ordinis eius gerere. Haec ex Polybio fortasse sic edit Appianus in Mithridatico. Περσέως δὲ ἁλόντος ἀπήντησε τοῖς ῥωμαίων στρατηγοῖς, εἷμά τε ῥωμαϊκὸν ἀμπεχόμενος ὃ καλοῦσιν τήβεννον, καὶ ὑποδήματα ἔχων ἰταλικὰ, τὴν κεφαλὴν ἐξυρημένος, καὶ πῖλον ἐπικείμενος ᾧ τρόπῳ τινὲς προΐασι τῶν ἐν ταῖς διαθήκαις ἐλευθερωθέντων, αἰσχρὸς ὢν, καὶ τ' ἄλλα ὀφθῆναι. ἐντυχὼν δὲ αὐτοῖς ἔφη ῥωμαϊστὶ τῷ ῥήματι. ῥωμαίων εἰμὶ λιβερτὸς, ὅπερ ἐστὶν ἀπελεύθερος.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XLVI

Ne aut inimicus iudicatus uideretur.ʒ Vet.lib. Ne aut hostis. Lex in comitio lata est, ne cuiquam regi Romam uenire liceret.ʒ Vox, Comitio, inepto legitur sensu. Melior antiqua lectio. Lex in commune lata est, ne cui regi. C. Svlpicivs Gallus Ligures subegit.ʒ Vet.lib. Gallus consul. Censa eo sunt.ʒ Vet.lib. Censa sunt. Cvm Lysia tutore Demetrius.ʒ Tutore eius, ex ueteribus libris, & Appiano in Syrio. Qvia minime dimittebatur.ʒ Vet.lib. Quia non dimittebatur.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XLVII

Sacrorvm quoque magistratuum.ʒ Vet.lib. Sacrorumque magistratuum. Illyricos.ʒ Illyrios. ex Graecis, & lapid. Cap. Qvidam praetores.ʒ Vet.lib. Aliquot praetores. Accvsati, & damnati sunt.ʒ Vet.lib. Accusati, damnati sunt.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XLIIX

Vt legatis, quominus uiolarentur, fugam explicuerit.ʒ Emenda ad fidem antiqui libri. Vt legatos, quominus uiolarentur, fuga explicuerit. Qvi princeps senatus sextis iam censoribus erat lectus. Lege, Ab sextis. sic Liuius li.xliii. M. Aemilius Lepidus princeps senatus ab tertijs iam censoribus lectus. Pvblilia.ʒ Vet.lib. Poblicia. Et excepturum militiae genus.ʒ Vet.lib. Et excepturum se. L. Lvcvllvs consul, cui M.Claudius successerat, pacasse omnes Celtiberiae populos cum uideretur, Vacceos, &c.ʒ Quemadmodum scriptum est apud Appianum in Iberico, non Lucullo Marcellus, sed Marcello Lucullus succesit, quippe qui post Marcellum consul fuerit. Itaque ex Appiani historia sic legendum. L.Lucullus consul, cum Claudius Marcellus, cui successerat, pacasse omnes Celtiberiae populos uideretur, Vaccaeos, &c. Cantabros, & alias regiones, & iterum alias incognitas nationes in Hispania subegit.ʒ Vet.lib. longe melius: Cantabros, & alias adhuc incognitas nationes. Et in expugnatione captae urbis maius multo etiam periculum adijt.ʒ Vet. lib. Et in expugnatione interceptae urbis maius etiam. Vnde ego lego: Intercatiae, testibus historicis omnib.

Dicerentqve & exercitum.ʒ Vet.lib. Dicerentque se, & exercitum. Prorogari sententiam placuit.ʒ Emendo, admonente ita sensu. Perrogari sententias placuit. Sic libro trigesimo secundo. Decretum recitari, perrogariq. sententias prohibuerunt. & li.xxix. Perrogari eo die sententiae accensis studijs non potuere. Deinde cetera sic lege, & interpunge. Catone, & alijs principibus senatus suadente, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi iustā caussam bellandi uideri, placuit, ut bello abstinerent. Carthaginienses tum aduersum foedus bellum Massanisae intulerunt. uicti ab eo.ʒ Et haec oratio uno conclusa circuitu in ueteribus libris sic legitur. Carthaginienses cum aduersum foedus bellum Massanisae intulissent, uicti ab eo &c. Et gustare cibum tantummodo solito.ʒ Vet.lib. Gustare panem.

IN. EPITOMEN. LIBRI. XLIX

Tertii Punici belli initium altero, & sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quinctum annum, quam erat coeptum, consummatum omnino est.ʒ Belli initium consummatum esse, quid sibi uelit, profecto difficile dictu est. neque iniuria. est enim uitiosa locutio. Legitur autem in codice antiquo. Intra quinctum annum, quam erat coeptum, cōsummati. ut ad uocem, Belli referas, & sit sensus. Tertij

Punici

Punici belli initium intra quinctum annum consummati, refertur. Sic supra. Origo Carthaginiensium, & primordia urbis eius referuntur. & infra. Antequam Cimbricum bellum consummaretur. Item. Caussae ciuilium armorum, & initia referuntur. QVORVM alterum sapientissimum uirum in ciuitate habebant, alter uir optimus a senatu iudicatus erat.] Vet.lib. Quorum alter sapientissimus uir in ciuitate habebatur, alter optimus uir etiam a senatu iudicatus erat. ET VT omnino deleretur Carthago.] Vet.lib. Et ut tolleretur, deleretur que Carthago. PLACVIT nihilominus.] Vet. lib. Placuit tamen. IN opidum minime recepissent.] Vet.lib. Non recepissent. DITI patri ludi ad Tarentum ex praecepto librorum Sibyllinorum facti.] Lege, ad Terentum, qui locus erat in Campo Martio ex Festo, & Valerio lib. II. cap. I. itemque lege apud Censorinum. Cum libros Sybillinos Decemuiri adissent, renunciarunt, uti Diti patri, & Proserpinae ludi Teretini in campo Martio fierent. Servius in IIX. Aeneidos Partem Tiberis Terentum a Terendo dictam ait. QVI anno primo Punici belli quingentesimo, & altero anno ab urbe condita facti erant.] Foedissime se habet hic locus, quem nos auctore uetere libro sic restituimus. Qui anno centesimo, primo Punico bello, quingentesimo, & altero anno ab urbe condita facti fuerant. Sensus est. Ludos saeculares ad Terentum, qui centesimum ante annum, dum Punicum primum bellum gerebatur, anno ab urbe cond. D I. facti fuerant. hoc anno esse relatos. Id autem ita esse, ratione quoque possumus confirmare. Nam si anno ab V.C. DI illi facti sunt, profecto P. Claudio Pulchro, L. Iunio Pullo consulibus facti sunt. Nam in eos consules hic numerus incidit ad summam annorum Liuianam. Censorinus autem de his ludis loquens ait. Tertij ludi fuerunt Antiate, Linioque auctoribus L. Claudio Pulchro, L. Iunio Pullo consulibus. Praeterea si post centum annos, quam illi facti erant, relati sunt, profecto anno DCI hi facti sint necesse est, qui annus consules habuit L. Marcium Censorinum, & M'. Manilium. Itaque Censorinus idem ait. De quartorum ludorum anno triplex opinio est. Antias enim & Varro, & Liuius relatos esse prodiderunt L. Marcio Censorino, M'. Manilio consulibus post Romam conditam anno DCV. Sequitur autem in numerandis urbis conditae annis alios auctores, quam Liuium, eosdem prope, quos Ciceronem, & Plinium secutos esse animaduertimus. VT IN alio loco procul a mari X millia passuum, nec minus remoto.] Vet.lib. Vt in aliũ locum, dum procul a mari X millia passuum, nec minus remotum. L. MARTIO, L. Manlio consulibus.] Lege, L. Marcio, M'. Manilio. M'. etiam Manilius dicitur in Bruto a Cicerone, & a Valerio, & a multis aliis. ipsum tamen praenomen Manij tulisse, indicat Capitolinus eius consulatus. Itaque locus in principio Somnij Scipionis ita legendus. Cum in Africam uenissem Manio Manilio consuli ad quartã legionem tribunus (ut scitis) militum. mendose enim legitur. Anitio Manilio consulibus. Quidam Marcio, & Manilio emendarunt, non recte. non enim ambobus cõsulibus Scipio uenit tribunus, sed uni Manilio, ut Appianus, & Valerius tradiderunt. CASTRISQVE, quae Carthaginienses omnibus copijs pariter ab urbe egressi oppugnabant, liberatis, is praecipue gloriam tulit.] Vet.lib. Castrorumque, quae &c. liberatorum & ipse praecipuam gloriam tulit. CATO uir promptioris multo ad uitupe- randum linguae.] ex Vet.lib. tollenda est uox, Multo. QVI in Africa militarent, umbris militare, Scipionem uigore.] Antiqua lectio, pro Vmbris, habet, umbras, pro uigore, uigere. Quod probo. Nam (ut ait Appianus) est uersus Homericus a Catone usurpatus, eiusmodi. οἶος πέπνυται, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν. id est solus sapit, reliqui umbrae ruunt. PER aetatem minime liceret.] Vet.lib. Non liceret. VT Lusitani, qui ex foedere populo R. dediti a Sergio Galba in Galliam uenissent, in libertatem restituerentur.] Vet.lib. qui in fidem populi R. dediti Ser. Galba. Porro autem, in Gallia, non in Galliam, sententia ita postulante lego. Venissent enim pro uenundati essent, accipiendum est. Nam inquit Valerius libro IX. cap. VI. Galba trium Lusitaniae ciuitatum conuocato populo tamquam de commodis eius acturus nouem millia electa, & armis exsuta partim trucidauit, partim uendidit.

ETIAM ab eo.] Vet.lib. Et saepe ab eo. PROPTER sese castra habentes.] Vet.lib. Prope se.

EQVO, atque homine suo immolatis.] Vet.lib. Equo, atque homine suo ritu immolatis.

MVLTIS ad falsam eius famam, uelut ad ueram euntibus. Vet.lib. Multis ad falsam eius fabulam, uelut ad ueram coeuntibus. & recte. Nam paullo post infert. Fabulam autem eiusmodi finxerat.

Ex pellice se Perseo rege ortum.] Vet.lib. Ex pellice se, & Perseo rege.

TRADITVM educandum Cyrthesae cuidam esse.] Vet. lectio melior. Traditum educandum Cretae se cuidam esse. IN belli casus, quod ille cum Romanis ageret.] Vet. li. gereret. PATREM esse credentem, a quo educaretur.] Vet.lib. Patrem eum esse credentem, a quo. CVM prope finem ultimum esset.] Vet.lib. Cum prope ad ultimum finem uitae esset. DETECTAM tandem originem suam] Vet.lib. Detectam sibi tandem.

PVBESCENTI libellum tradidit.] Repone, Traditum, ut orationis consecutio conseruetur, item ex Vet.lib.

IN . EPITOMEN . LIBRI . L.

PRVSIAS rex Bithyniae omnium humillimorum fautor, atque uitiorum.] Vet.lib. Omniumque humillimorum uitiorum. ut regem etiam uitiorum intelligamus. Humilitas eius, & imbecillitas animi

cognita

cognita est,cum raso capite cum pileo legatis Romanis obuius se populi Romani libertum esse dixit.
HABEBAT alium filium.ʒ Vet.lib.Alterum filium. CAPVT multis cicatricibus sparsum.ʒ Vet.li.Farsum.i.repletū.Huius rei meminit Plutarchus in priore Catone,& Appianus in Mithridatico.
GENVERIT unum filium.ʒ Vet.lib. & Latina oratio ferunt, ut legatur. Filium genuerit.
INTER tres liberos.ʒ Vet.lib.Inter tres liberos eius. ARBITRIO Scipionis.ʒ Vet.lib.Arbitro Scipione. SVASIT cum equitatu suo ad Romanos transire.ʒ Vet.lib. Persuasit, ut cum equitatu suo ad Romanos transiret.Egregie. Transisse enim eum scribit Appianus. PHANIAE.ʒ Phamaeae legendum. φαμαίαν enim uocat Appianus in Libyco. Item. Vet.lib.Suidas. φάμεαν.
QVONIAM per x annos consulem fieri minime licebat.ʒ Vet.lib.Quoniam per annos consulem fieri non licebat.Recte,Lex enim de decem annis erat,ne quis intra decem annos consul reficeretur,de qua supra in Fabio Rulliano diximus. Hic autem legem annalem intelligit a L. Villio Annali latā, qua cauebatur,nequis nisi anno aetatis XLIII capere consulatum posset.ut supra diximus.Scipio uero anno, quo factus est primum consul,annū agebat XXXVII. REPVGNANTIBVS aliquantulum patribus.ʒ Vet.lib.Aliquandiu. M. AEMILIVS nonnullas urbes circumpositas Carthagini expugnauit.ʒ Nullum M.Aemilium Carthaginem missum belli gerendi caussa accepimus. Itaque non dubitamus, quin hic sit, M'.Manilius,qui consul primum,post autem prorogato imperio proconsul id bellum gessit per biennium,cui deinde Scipio consul anno tertio successit. Valerius quidem M'. Manilium Africā proconsulem obtinuisse scribit.Orosius Teragam urbem expugnatam,& direptam a Manilio ait.
VICTVS, captusq. relicta Macedonia.ʒ Vet.lib.Recepta Macedonia.Recte.Nam quae bello Persico parta erat,eadem hoc bello amissa fuerat.

IN. EPITOMEN. LIB. LI

CARTHAGO uiginti tria millia quidem passuum in circuitu labore maximo obsessa. Quanto plenior est prisca lectio? Carthago in circuitu millia XXIV passuum patens, magno labore obsessa.
CVI extra sortem prouincia Africa data est.ʒ Vet.lib.Data erat. CONTRACTA exiguo tempore ampla classe.ʒ Vet.lib.Contracta clam exiguo tempore.optime.Id enim Appianus, & Strabo, & reliqui factum esse tradiderunt. AD Nesentum opidum.ʒ Quis umquam alias ante audiuit in Africa non longe a Carthagine esse opidum nomine Nesentem? Nepherim quidem esse & Strabo, & Appianus produnt,ubi uterque de hoc bello loquitur, atque hoc etiam nomen est in uetustis epitomarū libris.Vt omnino,Nepherim,sit legendum. MINIME impetrare potuerat.ʒ Vet. lib. Impetrare non potuerat. LVDOS fecit,transfugas.ʒ Vet.lib.Transfugasque.

IN. EPITOMEN. LIB. LII

BOEOTIOS.ʒ Vet.lib.Boeotos.Sic Graeci. Βοιωτὸς. & Βοιωτίους. IN cuius locum Dracus.ʒ Vet.lib.Diacus.legendum Diaeus.Sic enim Pausan.in Achaicis.Δίαιος ὁ κριτολάου διάδοχος. LEGATI Romanorum.ʒ Vet.lib.Romani. IPSE L.Mummius.ʒ Vet.lib.Ipse Mummius. P.CORNELIVS Africanus Scipio Aemilianus.ʒ P.Cornelius Scipio Africanus Aemilianus. A DIODORO quodam.ʒ Vet.lib.A Diodoto.

IN. EPITOMEN. LIB. LIV

CENSA sunt ciuium capita CDXXIIX millia.ʒ Vet.lib.habet CCCXXIIX. Recte. Neque enim par est,cum priore lustro censa sint CCCXXIII millia,& insequēti CCCXXIII, hoc anno CDXXIIX esse censa. DE Iunio Syllano.ʒ Vet.lib.De D.Iunio Silano. AB exercitu eius multum imploratus,ac nobilissime tumulatus.ʒ Vet.lib.Comploratus.Quod uerbum est in mortuo proprium. inquit enim Liuius de Tarquinio mortuo.Ex comploratione in regia orta.& li. XXV. Vt non modo lacrymis, iustoque comploratu prosequerentur mortuos,sed ne efferrent quidem,aut sepelirent. PER quattuordecim,ʒ Vet.lib Et per quattuordecim.

IN. EPITOMEN. LIB. LV

CVI cognomen Serapion fuit.ʒ Serapio,ut Cato,Cicero, Dio.Nam Priscianus ait,quae nomina apud Graecos in ων terminentur,ea a Latinis finiri in O. Adde tanto certius fieri,quoties casum gignendi edunt in Onis,non in Ontis.ut Serapio Serapionis. CVRIATIO.ʒ Curatio.ex Graecis.ut ante. QVIA non impetrarunt.ʒ Vet.lib.Impetrarent. IN carcerem mitti.ʒ Vet. lib.Duci. OPIDVMQVE.ʒ Vet.lib.Et opidum. IRRITAM censuerat.ʒ Vet. lib. Irritam fieri censuerat. FVSVS, fugatusque.ʒ Vet.lib.Fugatusque est. PVLLI ex cauea euolauerunt.ʒ Vet.lib.Auolauerunt. CONSCENDENTI deinde in nauim.ʒ Vet.lib.Deinde nauim.

MAN-

Mancino auspicia tristia fuisse probatum est.} Vet.lib.Quae auspicia tristia fuisse euentu probatum est. Et sic ut transgrederentur persuasit.} Vet.lib.Transgrederentur milites persuasit.

Diodoro.} Vet.lib.Diodoto.item Tripho, non Triphon. Corruptis quidem medicis.} Quidem, abest a uet.lib.

IN . EPITOMEN . LIBRI . LVI

M.caesonis.} Vet. lib. M. Cosconius. Qvem cum ille capere ob legem, quae uetabat quemquam intra decem annos iterum consulem fieri licere,minime uellet.} Hic multa foeda sunt,quae tamen ope antiquorum librorum purgantur,in quibus est ita. Quem cum illi capere ob legem, quae uetabat,quemquam iterum consulem fieri,nō licere,sicuti priore,&c. Nostri enim patres,ignari omnis Romanae antiquitatis, quia nullam aliam legem nouerant,nisi quae est de x annis, eam ubique inculcarunt. Sicut etiam ante dixi de priore huius consulatu. Quae lex ne in hoc quidem consulatu locum habere potuit. Nam inter priorem, & posteriorem Aemiliani consulatum anni interiecti sunt xiv. Quae res eruditos multos uiros, ut de Glareano ante admonui, ualde hoc tempore perturbauit. Est igitur haec lex lata paullo ante haec tempora Catone uiuente,cuius suasor ipse fuit Cato, ne quis iterū consul fieret. Priscianus enim lib. iii. profert exemplum ex oratione Catonis, quae inscribebatur, Ne quis iterum consul fiat. idemque Festus in uoce Pauimenta. Sunt enim multae leges de consulatu capiendo latae. Vna, nequis intra x annos consul reficiatur. quae, ut supra diximus, tenuit Fabium. Altera, ne aedilitas,& praetura praetereatur, qua solutus est T.Flamininus. Tertia, quae annos aetatis constituebat, qua solutus est Aemilianus in priore consulatu.Quarta, Nequis iterum consul fiat,qua impediebatur Aemilianus, ne secundum caperet consulatum. Quincta,ne quis absens consul fieret, qua post Marius solutus est. Quartam tamen legem post tacito consensu ciuitatis abrogatam esse arbitror. Ex his legibus prima, & secunda a Sulla dictatore relatae sunt. auctore Appiano.

Cvivs belli.} Vet.lib.Huius belli. Cleon quoque.} Cleo. ut ante. Saepenumero gesserunt.} Saepe. ex uet.lib.

IN . EPITOMEN . LIB. LVII

Generosissimam militiae disciplinam.} Vet.lib.Seuerissimam. A castris reiecit.} Vet.lib.Eiecit. Militem omni die in opere habuit.} Vet.lib.Militem quotidie. Frumentvm ad septenos uallos ferre.} Ac septenos.ex Vet.lib. Cvm gladio recte uallare scieris.} Vet. lib.Cum gladio te uallare.

Alii nimirum parum habiliter scutum amplius iusto ferre iussit, quoniam melius scuto,quam gladio uteretur.} Omnis dicti huius uenustas perit,si ita legamus. Mihi autem uidetur ita esse legendum. Alij nimis habiliter paruum scutum tenenti. Sensus autem est perspicuus. Cum paruum quidam scutum cum summa agilitate ferret, amplissimum eum ferre scutum Scipio iussit, ne scuto agilius,quam gladio uteretur.Scutum enim tegendi sui,gladius laedendi alterum caussa paratus est. noceri autem hostibus Scipio cupiebat. Qvoniam melius.} Vet. lib. Quando.id est.quandoquidem. Si extraneus uirgis cecidit.} Vet.lib.Fustibus. Quod placet. Cicero enim in Philippicis ait. Fustuarium meruerunt legiones,quae consulem reliquerunt.Vt fuste aliquis caederetur,docet eleganter Polybius lib.vi. Ivmenta quidem omnia,ne exonerarent militem. Mvltoties contra hostium eruptiones feliciter pugnauit.} Vet.li.saepe aduersus irruptiones hostium.

Et oppressos fame uideret urgeri,hostes qui pabulatum exierant uetuit interimi.} Dispunge ita, Oppressos fame uideret urgeri hostes,inde,Qui pabulatum. Si plures quidem fuissent.} Dele, Quidem.ex uet.lib.

IN . EPITOMEN . LIBRI . LIIX

Ne quis ex agro publico plus quam decem iugera possideret.} Plutarchus in Graccho,& Appianus lib.i. quingenta iugera produnt. qui numerus probabilior est. Error inde forte manauit, quod qui descripsit hunc locum,is D, decem,non,ut faciendum erat,Quingenta, interpretatus est. Et fratrem Gracchum.} Vet.li.Et fratrem Caium. Vt ijdem omnino triumuiri.} Omnino,non est in uet.lib.

Ostendit ob id,ut ijs.} Vet.li. Ostendit,ut ijs. Ante omnes C.Antonius consul.} Lege uel repugnantibus omnibus libris, P.Mucius consul.De quo sic Cicero pro domo. P.Scipionis factum statim P.Mucius consul,qui in gerenda rep.putabatur fuisse segnior, multis senatus consultis non modo defendit, sed etiam ornauit. & pro Plancio.P.Mucius arma, quae priuatus P. Scipio sumpserat, ea Ti.Graccho interempto iure sumpta esse defendit.Et qui de uiris illustr.scripsit. Segniterque cessante Mucio consule Scipio Nasica sequi se iussit.Item Valerius.Cum Gracchus remp. perturbaret, in aede

Fidei

Fidei patres conſcripti publice conuocati a conſule Mucio Scaeuola, quidnam in tali re faciendum eſſet, deliberabant. A PRIMATIBVS occiſus eſt.§ Vet.lib. Ab optimatibus.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LIX

NVMANTINI fame maxime coacti, ipſi ſe per uices trucidauerunt.§ Vet. lib. Numantini fame coacti ipſi ſe per uicem tradentes trucidauerunt. P. ATILIVS conſul in Sicilia cum fugitiuis debellauit.§ Hic conſul ab aliis Atilius, ab aliis Rutilius, ab aliis Sulpicius mendoſe nominatur. At Cicero in Epiſt. ad Att. lib. XIII. & in Verr. VI. Rupilium nominat. Atque ita uocandum eſſe Capitolinus eius conſulatus oſtendit. Quare pro P. Atilius, P. Rupilius repone. M. PERPENNA.§ Perperna. ex Capit. tabulis, & Graecis. ut ante. CENSA ſunt capita CCCXIII millia.§ Vet. lib. CCCXIIX. puto tamen legendum CCCLXIX. nam ſequenti luſtro CCCXC cenſa ſunt.

VT ducere omnes omnino cogerentur liberorum creandorum cauſſa.§ Vet.lib. Vt omnes cogerentur ducere uxores liberorum procreandorum cauſſa. VELVT eo tempore ſcriptam.§ Vet. lib. Velut in haec tempora ſcriptam. Recte. habet enim rationem perſonae Liuii, qui fuit aequalis Auguſti. Huius orationis ſententiae aliquot adhuc exſtant apud Gellium. AVXILIO quam maxime fuerunt.§ Vet. 333
lib. Auxilio fuerunt. OB nimiam ſuam credulitatem ſuis inuiſus.§ Suam abeſt a uet.lib. EIVS uirgine filia.§ Vet.lib. Filia eius uirgine. DE agro diuidendo creatis.§ Tolle uocem, De. non enim Triũuiri de agro diuidendo, ſed Agro ut dicatur, Latina locutio poſtulat, ut Triumuiri coloniae deducendae. QVO defuncto.§ Vet.li. Eo defuncto. IAPIDAS.§ Cap. triumphi, Iapudas, Graeci ἰάποδας edunt.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LX

AVRELIVS conſul.§ Vet.lib. L. Aurelius conſul. ADVERSVS Falanios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium.§ Lege Saluios Gallos. ex Vet.lib. Sunt autem Saluii ijdem, atque Salyes.

A MAXIMA multitudine locuſtarum.§ Vet.lib. Ab ingenti multitudine. TERTIAM, qua equeſtrem ordinem cum ſenatu conſentientem corruperat, (trecenti ſenatores erant, ſexcenti equites) ut trecentis ſenatoribus admiſcerentur.§ Clarior eſt huius loci ſententia in manuſcriptis libris. hoc modo. Tertiam, qua equeſtrem ordinem tum cum ſenatu conſentientem corrumperet, ut ſexcenti ex equitibus in curiam ſublegerentur, & quia illis temporibus CCC tantum ſenatores erant, ſexcenti equites trecentis ſenatoribus admiſcerentur. Hanc legem Iudiciariam uocat Plutarchus in Gracco, cuius uerba his fere ſimilia ſunt. ὁ δὲ δικαστικὸς, ᾧ τὸ πλεῖστον ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμεως. μόνοι γὰρ ἔκριναν τὰς δίκας καὶ διὰ τοῦτο φοβεροὶ τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἦσαν. ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἱππέων προσκατέλεξεν αὐτοῖς οὖσι τριακοσίοις, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε. Haec Plutarch. qui equites non ſexcentos, ſed trecentos ſenatoribus trecentis ait eſſe adſcriptos, atque inter utroſque communicata iudicia eſſe, quae antea ſenatorum tantum propria fuerant. Si tamen Appiani lib. primo, & Pediani in Diuinationem uerba attendamus, Gracchus a ſenatoribus ad ſolos equites iudicia tranſtulit, non inter utrumque ordinem cõmunicauit. Et Varro lib. IV. de uita pop. R. In ſpem adducebat non plus ſoluturos, quam uellent, iniquus equeſtri ordini iudicia tradidit, ac bicipitẽ ciuitatem fecit, diſcordiarum ciuilium fontem. Haec enim uerba ad C. Gracchum pertinere uidentur. Locus eſt apud Marcellum in uoce Biceps.

MVLTVM indignata.§ Multum abeſt a uet.lib.

IN. EPITOMEN. LIB. LXI

MVLTVM feliciter pugnauit.§ Multum abeſt a uet.lib. AVENTINVM armata quoque multitudine.§ Vet.lib. Auentinum quoque armata multitudine. FLACCVS ſocius eiuſdem.§ Vet. lib. Flaccus conſularis ſocius eiuſdem furoris. LIBERATVS eſt.§ Vet.lib. Abſolutus eſt. 334

IN. EPITOMEN. LIB. LXII

CN. MARCIVS cos. Sarnios gentem Alpinam expugnauit.§ Vet.lib. Q. Marcius conſul Stonos, De Stonis autem Alpinis populis & Strabo, & Plinius prodiderunt. De hac autem uictoria Oroſius.

QVEM in filium adoptauerat.§ Vet.lib. Quem adoptauerat. METELLVS Dalmatas obſedit.§ Vet.li. Subegit. probo. Nam de iis etiam triumphauit, & Dalmatici nomen retulit. AENOBARBVS.§ Ahenobarbus. ut ante. SENATV amouerunt.§ Vet.lib. Mouerunt.

IN. EPITOMEN. LIB. LXIII

CATO Porcius conſul.§ Vet.lib. C. Porcius. Recte utrumque. dictus eſt enim C. Porcius Cato.

DEPREHENSVM, & iudicatum ſit.§ Vet.lib. Vindicatum ſit.

Caroli Sigonij Scholia

IN . EPITOMEN LIBRI . LXIV

IDQVE etiam Calpurnius.§ Vet.lib.Idque Calpurnius. AD indicandum consiliorum au-ctores.§ Vet.lib.Ad indicandos auctores consiliorum suorum. ET propter caedem admissam in regulum quendam nomine Masiuam,qui regnum eius populo R.inuisi appetebat,interfectum . Romae cum periclitaretur.§ Ita legendum est,ut omnia uno periodo contineantur, usque ad uerbum illud,clam profugit.praeterea legendum,Romae interfectum;cum periclitaretur.ex uet.lib.& ex Sallustio. DISCEDENS urbe.§ Vet.lib.Cedens. A. POSTVMIVS legatus infeliciter proelio aduersus Iugurtham gesto conflixit,pacemque etiam multum ignominiosam adiecit,quam quidem minime esse seruandam senatus censuit.§ Germanam sic demum restitue lectionem.A. Postumius legatus infeliciter praelio aduersus Iugurtham gesto,pacem quoque adiecit ignominiosam, quam non esse seruandam senatus censuit.Exstitit enim nescio quis malus auctor latinae orationis formandae ,qui in his Epitomis describendis de suo inculcauit particulas,Minime, Quidem,Multum, Omnino, quae non sunt in uet.lib.nisi raro,& apte positae.

IN . EPITOMEN LIB. LXV

ET VNIVERSAM Numidiam uastauit.§ Vet.lib.Totamque Numidiam. FELICITER quidem pugnauit.§ Vet.lib.Prospere pugnauit.

IN . EPITOMEN . LIB. LXVII

AVRELIVS Scaurus legatus.§ Vet.lib.M.Aurelius. VINCI minime posse.§ Vet.lib.Non posse. AB ijsdem hostibus C.Manlius, & Q.Caepio proconsules uicti proelio , castrisque binis exsuti sunt.§ Restitue ita.Cn.Mallius consul,& Q.Caepio proconsul uicti proelio castris quoque binis exsuti sunt. In Mālio uariant scriptorum libri.Alij enim C.alij Cn.Manlium,alij M.Manilium uocant, quemadmodum in plerisque scriptis est, & in impressis Eutropij , Taciti,& Sallustij. Itaque Cn.Mallius reponendum testibus lapidibus antiquis. In uetere Epitomarum exemplari,est, Manilius consul, & Q.Caepio proconsul. egregie. Nam Q.Caepio, & consul ante Mallium, & prorogato imperio cum consule Mallio proconsul cum Cimbris rem gessit, ut ait Orosius. CAEPIONIS , cuius temeritate clades accepta erat,damnati bona publicata sunt,primoque post regem Tarquinium imperium ei abrogatum. Primum illud dico,Imperium regi Tarquinio non esse abrogatum, sed exsilio multatum,ne in urbe esset.deinde uero addo alios ante Caepionem imperio spoliatos fuisse, ut Tarquinium Collatinum, & L.Minucium Augurinum,& M.Claudium Gliciam, quorum illi coacti sunt abdicare se consulatu , hic dictatura. Quare non est dubium, quin legendum sit, ut est in uetere libro. Damnati bona publicata sunt primi post regem Tarquinium. imperiumque ei abrogatum est.

IN CARCERE necatus.§ Veteres libri, Necatus est. CONTINVATVS per complures annos magistratus est.§ Vet.lib.Consulatus est.Est enim factus II. III consul cum abesset. Haec est autem Quinctia lex.Ne quis absens capere consulatum posit, qua solutus est Marius. Itaque Caesar post omisit triumphum ex Hispania ulteriore,ut praesens peteret consulatum. CIRCA Rhodanum,& Pyrenaeum.§ Vet.lib.Inter Rhodanum, & Pyrenaeum. BELLICOSIS quidem se Theutonis.§ Vet.lib.Bellicosis se Teutonis.

IN . EPITOMEN . LIBRI . LXIIX

ANTONIVS praetor in Sicilia maritimos praedones persecutus est.§ Emenda ad fidem uet.lib. M. Antonius praetor in Ciliciam.eadem menda est apud Obsequentem,ubi scriptum est.Piratas a Romanis in Sicilia deletos esse,cum sit legendum,Cilicia.Nam ut scribit Plutarchus in Pompeio, Cilicia arx fuit hoc tempore piratarum.ob eamque caussam post in Cilicia bellum gessit P. Seruilius, qui Isauricus inde appellatus est.Adde quod M.Antonius apud Ciceronem libro primo de Oratore pro consulē se in Ciliciam uenisse ait. Antonium porro cum piratis rem gessisse tradit Plutarchus in Pompeio.

DONEC Cimbros uinceret.§ Vet. lib. Donec & Cimbros uinceret. VBI uirtute sua explicita fugientem proconsulem,exercitumque prosecuti.§ Vet. lib. Cum uirtute sua explicata. Quamquam sensu admonente, Expliciti,lego.Quod est,obsidione quasi Catuli liberati. IN QVO caesa traduntur hominum centum quadraginta millia.§ Vet.lib.Hostium. Idem autem numerus traditur fere ab Orosio,& Plutarcho,& Floro.quamquam Flori locus mendose legitur sic. In patientissimo, quem Caudium uocant campo, procurrere.millia deinde ad XL ceciderunt. Hinc campus tertio per omnem diem conciditur barbaris.In ueteribus autem libris recte sic.In patientissimo quem Caudium uocant campo,concurrere.millia inde centum quadraginta ceciderunt,hinc tertio minus . per totum diem conciditur barbarus. TOTIVS ciuitatis consensu receptus.§ Vet.lib.Exceptus.

QVI

QVI aliquantulum &c.inuiderant.} Vet.lib. Aliquandiu. P. MALLEOLVS.} Vet.lib.Publicius Malleolus.Recte.ita enim & Orosius. & certe Malleolum Publiciae gentis cognomen fuisse Capitolini consules ostendunt. BELLA praeterea inter Syriae reges continet.} Vet.lib.Inter Syriae reges gesta continet.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LXIX

CN. APPVLEIVS.} L. Appuleius.& uet.lib.& omnes scriptores. NVMIDICO, eo quod in eam minime iurasset.} Vet.lib.Quod in eam non iurauerat. SEXTVM quidem consulatum.} Quidem, uacat.uet.lib. CANDIDATVM consulatus petitorem.} Vet.lib. Candidatum consulatus. sic lib. CIII. Eoque consulatus candidato conspiratio facta est. & lib.CVII. T. Annio Milone candidato consulatus. A. NVMIO competitore.} Hunc νόνιον Plutarchus, αὖλον νόνιον Appianus uocant,ille in Mario, hic lib.I. At Valerius libro IX.cap.VII Orosius lib. Nummium, praesertim in scriptis libris. nam uulgati habent Mummium. Itaque nihil ausus sum mutare. BELLO quodam interfectus est.} Loquitur de Saturnino, quem,ut omnes tradunt,Rabirius interfecit. Itaque, a Rabirio quodam, legendum est. Sic enim & is,qui de uiris illustribus scripsit:Caput eius Rabirius quidam senator per conuiuia in ludibrium circumtulit.

M. AQVILIVS consul in Sicilia.} M'. Aquillius proconsul.scribendum. Hunc enim uocat Plutarchus in Mario μάνιον ἀκύλλιον. itemque in Mithridatico. Appianus. Filium hunc esse arbitror M'. Aquillij M'. F. M'. N. qui de Asia triumphauit.ut est in Capitolinis triumphis, quem Appianus lib.I. μάνιον quoque nominat.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LXX

CVM M. Aquillius.} M'.Aquillius.ut dixi. DIDIVS proconsul.} Vet.lib. T.Didius.

P. RVTILIVS, qui legatus C. Marij proconsulis a publicanorum iniurijs Asiam defenderat.} Lege,Q. Mucij proconsulis.neque enim C.Marius obtinuit Asiam,sed Q. Mucius Scaeuola. ut Pedianus in Diuinationem. Q. Mucij Scaeuolae quaestor Rutilius condemnatus,quod cum praetore consenserit suo,ne publicani aliquid agerent in prouincia sua. CVI cognomentum Apionis fuit.} Cui cognomen Apioni fuit. uet.lib.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LXXII

INITIO belli a Picentibus moto.} Vet.lib.Orto. ESERNIA.} Aesernia.Graeci. AVXILIA demum.} Vet.lib.Auxilia deinde.

IN. EPITOMEN. LIB. LXXIII

L. CAESAR consul.} Vet.lib.L.Iulius Caesar consul. QVI interemptus est.} Vet. lib.Qui ab ijs interemptus est. MELIORE quidem euentu.} Quidem redundat. ex uet. lib. PELIGNOS fudit.} Vet.lib.Pelignos proelio fudit. HIRNIO Asinio.} Vet.li.Hirno Asinio.

IN. EPITOMEN. LIB. LXXXIII

ALIAQVE magistratuum ornamenta insignia sumpta sunt.} Vet.lib.Aliaque magistratuum insignia sumpta sunt. AVRELIVS Plotius legatus.} Vet. lib. A. Plotius. A. SEMPRONIVS Asellus.} Scribe, Asellio.sic enim Appianus lib.primo. Valerius lib. IX. cap. VII. Fuit autem Asellio Semproniorum cognomen. Quod Historicus ille aequalis Scipionis Aemiliani tulit. Qui apud Ciceronem primo de legibus, Asilo, mendose dicitur, ubi Latinos Historicos numerat.

IN. EPITOMEN. LIB. LXXV

A. POSTVMIVS legatus in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus cum classi praeesset infamis crimine proditionis ab exercitu suo interfectus est.} In his uerbis est insigne mendum. Inculcata enim multa uerba sunt ex epitome sequentis libri, eaque a Gabinio ad Postumiũ translata; quae autem ad Postumium pertinebant, ea Sulpicio sine caussa tributa sunt. sic igitur lege ex ueterum librorum fide. A. Postumius Albinus legatus, cum classi praeesset, infamis crimine proditionis ab exercitu suo interfectus est. Reliqua autem dele. Haec ipsa A. Postumio euenisse tradit etiam Orosius lib. V. Postumius Albinus uir consularis tunc L. Sullae legatus intolerabili superbia omnium in se militum odia cum suscitasset, lapidibus occisus est. & Valerius lib. IX. cap. IIX. A. Albinus nobilitate, moribus,

ribus, honorum omnium cõsummatione ciuis eximius propter falsas, & inanes suspiciones in castris ab exercitu lapidibus obrutus est. QVISQVAM ante.} Vet.lib. Quisquam alius ante.

IN . EPITOMEN . LIBRI . LXXVI

CAESIS a Mamerco Aemilio legatis Italicis.} Vet.lib. Caesis & a Mamerco Aemilio legato Italicis. INCVRSIONES Thracum in Macedoniam continet.} Vet.lib. Incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

IN . EPITOMEN . LIB. LXXVII

OCCISOQVE Pompeij consulis filio.} Sensus docet legendum esse, Occiso Q. Pompeio consulis filio. Paullo ante enim patris consulis meminit. EX quo duodecim.} Ex qua, legendum. ad uocem enim Factionem, pertinet. VT praemium promissi indicij haberet.} Vet.lib. Praemium promissum. AD capiendum a Cn. Pompeio proconsul exercitum.} Vet.lib. Ad accipiendum.

IN . EPITOMEN . LIBRI . LXXIX

CORNELIVS Cinna.} Vet. lib. L. Cornelius Cinna. Cum perniciosas leges per uim ferret.} Vet.lib. Per uim, atque arma ferret. PVLSVS urbe a Cn. Octauio collega cum Sextio tribuno plebis.} Melior lectio est scriptorum librorum. Cum VI. tribunis plebis, id est, Cum sex tribunis plebis. Hoc probatur, quia scribit Appianus maiorem tribunorum partem Octauio aduersatos esse. ἔτι δὲ ὀκταβίῳ κατὰ τὴν οἰκίαν τὸ μέλλον περιορωμένῳ ἐξαγγέλλεται τοὺς πλέονας δημάρχους κωλύειν τὰ γιγνόμενα. IMPERIOQVE ei abrogato.} Vet.lib. Imperioque abrogato. Sic epitome CXI. Abrogato magistratu pulsus urbe. MORTVVM spoliaret.} Vet.lib. Spoliaret occisum.

IN . EPITOMEN . LIB. LXXX

QVI soli arma recipiebant.} Vet.lib. Retinebant. PLANCIVS.} Vet. lib. Plautius. IANICVLVM occupauerunt.} Vet.lib. Oppugnauerunt. Occupasse tamen ait Appianus. Itaque nihil muto. ANTIVM quidem. Item. Nulla omnino spes.} Tolle Quidem, & Omnino, ueterib. lib. auctoribus. M. ANTONIO eloquentissimo uiro, & C. Caesare.} Vet. lib. L. & C. Caesare. Recte. fratres enim hi fuerunt, ambo in reditu Marij interfecti. Auctor Appianus, & reliqui. IN rostris posita.} Vet.lib. In rostris posita sunt. ET citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciauerunt, eodem die, quo magistratum inierant: Marius Sex. Licinium.} Sic interpunge, & lege. Eodemque die, quo magistratum inierant, Marius, &c. POSTREMO armis euertit.} Vet.lib. Armis hostiliter euertit.

IN . EPITOMEN . LIB. LXXXI

PRAETEREA a Thracibus in Macedonia gesta continet.} Vet. lib. Praeterea transitus Thracum in Macedoniam continet.

IN . EPITOMEN . LIB. LXXXIII

FVSIS aliquot copijs.} Vet.lib. Fusis proelio aliquot copijs. ITA ut his cederet prouincijs.} Vet.lib. Ita ut is cederet. Is, autem Mithridates intelligitur. IMPETRAVITQVE a seruo praebens ceruicem, ut eum omnino interficeret.} Vet. lib. Impetrauitque de seruo suo praebens ceruicem, ut se interficeret.

IN . EPITOMEN . LIB. LXXXIV

CVM ab omnibus opidis Italiae obsides exigere uellet.} Cum ab Italiae opidis omnibus, colonijsque obsides. ex Vet. lib. CONSENSV senatus prohibitus.} Vet. lib. Prohibitus est.

NOVIS ciuibus S.C. suffragium datum est.} Italis data lex erat lege Iulia, uerum non in XXXV tribus distributi. Verum ut distribuerentur, cum P. Sulpicius legem tulisset, eaque Sylla reuerso abrogata esset, Cinna de ijs cum Octauio contendit. Itaque data erat illis ciuitas illa quidem, sed sine suffragio, nunc uero S. C. etiam suffragium adepti sunt. App. lib. I. BELLI apparatum contra Syllam, quod plurimum excitabatur.} Vet.lib. Belli apparatum, quod contra Sullam excitabatur.

IN

IN. EPITOMEN. LIB. LXXXV

A CONSVLE, Cn. Carbone & C.Norbano. Emenda. A consule C. Norbano. Erat enim hoc anno consul C.Norbanus cum L.Scipione.Itaque sequenti uersu ait: Cum L. Scipionis alterius consulis exercitu.alioquin,si Carbo consul esset,Tertij consulis fuisset dicendum.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LXXXVI

ITEMQVE ex fiducia iam certe uictoriae litigatores,a quibus adhibebantur uadimonia,Romam deferre iussit. Lege ex Vet.lib.auctoritate,Claudio Puteano affirmante.Idemque ex fiducia iam certe uictoriae litigatores,a quibus adibatur,uadimonium Romam differre iussit.

IN. EPITOMEN. LIBRI. LXXXIIX

OCTO millia deditorum in uia publica trucidauit. Lege,In uilla publica,qui locus fuit in campo Martio. Sic enim Augustin. de Ciuit. lib. III. cap. XXIIX. Sulla uictor urbem intrauit,qui in uilla publica non iam bello,sed ipsa pace saeuiens VII millia peditum undecúque inermia non pugnando, sed iubendo prostrauit. & Valerius li. IX. cap. II. Quattuor legiones contrariae partis fidem suam secutas,in uilla publica, quae in campo Martio erat,necquidquam fallacis dextrae misericordiã implorantes obtruncari iussit. LVCRETIO Asellã. Vet. lib. Offella. Plut. In Sulla ὀφέλλα,itemque Appianus li. I. SAVCIVS a seruo. Ipse saucius a seruo. Vet. lib. MORTEM sibi consciuit in ipso cuniculo. Hac uerba arbitror inducenda,ut glossema ineptum. repugnant certe ceteris, atq. orationem impediunt.

IN. EPITOMEN. LIB. LXXXIX

L. BRVTVS. Vet. lib. M. Brutus. REBVSQVE nouis. In Vet. lib. Inducta particula, Que,alius fit principium orationis. LVCRETIVM Asellam. Offellam. ut ante. HIERAM regem Numidarum. Hunc regem Eutropius Iarbam nominat,item is, qui de uir. illustrib. scripsit, Plutarchus in Pompeio. εἷλε δὲ τῶν βασιλέων ἰάρβαν τὸν συμμαχήσαντα δομιτίῳ, τὴν δὲ βασιλείαν ἰάρβα παρέδωκε. Hiarbae igitur regis filius fuit Hiempsal, qui regnauit consule Cicerone, ut ipse ait contra Rullum.Hiẽpsalis filius fuit Iuba,uictus a Caesare, ut ait Dio,ubi de bello Caesaris Africo. de quo loquitur Cicero contra Rullum,cum ait,Iuba Regis filius.sic enim legendum, non Iubae regis filius. Hiempsalis enim regis filium intelligit. Iubae autem filius fuit Iuba alter, cui Augustus regnum concessit, historiarum auctor. ut scribit Strabo lib. XVII. CARBONE, qui Corcyram appulerat. Appianus li.primo κόσσυραν hanc insulam uocat. κάρβωνα δὲ ἐκ λιβύης ἐς σικελίαν καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐς κοσσύραν νῆσον ὑποφεύγοντα πέμψας τινὰς ὁ πομπήιος εἷλε. Et Orosius. Pompeius Carbonem a Cossura insula in Aegyptum fugere conantem in Siciliam ad se retractum occidit. Est autem Cossura insula Africae. auctor Strabo.& Capitol.triumphi. REDACTVM est sestertium ter millies,quingentiesque. Lucretium Asellam. Emendo ter millies quingenties. Q.Lucretium Offellam. Etenim Appianus. κόϊντον λουκρήτιον ὀφέλλαν nominat. Erroris caussa uulgata est. QVOD quidem nemini contigerat. Vet. lib. Quod nulli contigerat. CN. Norbanus consularis. C. Norbanus. Cap. tabulae. itemque reliqui omnes. SE ipse interemit. Vet. lib. Ipse se interemit. METELLVS ex proscriptis unus. Vet. lib. Mutilus.quod est Papiorum cognomen. AD posticum aedis. Vet.lib. Ad posticias aedes.

SANGVINE suo fores resperli. Vet.lib. Vxoris fores.

IN. EPITOMEN. LIB. XC

L. MANLIVS proconsul. Hunc subsidio Metelli ex Gallia,cui ipse praeerat, in Hispaniam uenisse scribit Orosius. & L.Manilium nominat. quo pacto legendum esse apud Plutarchum in Sertorio puto. ὥστε μὲν λόλλιον ἐκ τῆς περὶ ναρβῶνα γαλατίας ἐλθεῖν αὐτῷ βοηθὸν. est enim legendum, ὥστε μανίλιον.

M. ANTONIVS legatus ab Herculeio quaestore uicti. Vet. lib. habent M. Domitius. & recte. Nam Antonius, cuius post mentio fit,in hoc bello cum Sertorio erat. Domitius autem cum Metello. Domitium autem ab Herculeio Sertorij duce cum exercitu oppressum scribit Orosius, Eutropius, & Plutarchus. Et Sallustius historiarum lib. I. in quo Sertorianum bellum narrabat, Domitium proconsulem ex citeriore Hispania cum omnibus copijs, quas parauerat,a Metello accersitum scribit. ut ait Priscianus lib. X. Porro autem L.Domitius uocandus. Sic enim & Eutropius,& Plutarchus.

AB Hirtuleio quaestore. Vet.lib. Herculeio. item Eutropius. Item Sallustius Historiarum lib. II. Occurrere duci, & proelium accendere, adeo uti Metello in sagum, Herculeio in bracchium tela uenirent. ex Marcello in uoce Sagum. Hunc,ut opinor, ἐρέννιον nominat Plutachus in Pompeio.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XCI

CN.POMPEIVS, cum adhuc quaestor esset, cũ imperio consulari aduersus Sertorium missus est. ꝫ Vox, Quaestor, mendose est. aut enim Equester, ut in quibusdã ueteribus libris est. aut, Eques Ro. est legendum. Nam sex post libris scriptum est, Cn. Pompeium consulem factum esse antequam quaesturam gereret ex equite Romano. sic autem locutus est in epitoma lib. LXXXIX. Cn. Pompeius adhuc eques Romanus ex Africa triumphauit. ut etiam Cicero pro lege Manilia. Quin tam incredibile, quam ut iterum eques Rom. ex S. C. triumpharet triumphauit. autem iterum ex Hispania. & Dio in quadam concione lib. XXXVI. habita de Pompeio. καὶ ὦ ἱππεῖ ἔτι ὄντι τοὺς πολέμους ἐκείνους ἐνεχειρήσατε. & Plutarchus: μήπω δὲ μετέχοντι βουλῆς ἐψηφίσασθε δύο θριάμβους.

IN . EPITOMEN . LIB. XCII

Q. SERTORIVS Metellum, & Perpennam cum duobus exercitibus proelio fudit. ꝫ Legendum. Q. Metellus Sertorium & Perpernam. neque enim Sertorius Perpernam, qui a se stabat, fundere potuit. PARTEM eius cupiens auferre. ꝫ Vet. lib. Ferre. DAMNA obsidentibus tulit. ꝫ Vet. lib. Intulit. PLVRIMOS amicorum, & secum proscriptorum. ꝫ Vet. lib. Plurimos ex amicis, & secum proscriptis.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XCIII

REXQVE a Pompeio, & Metello uictus, & ut contra Sertorium egerunt. ꝫ Vitiosus sine dubio locus ex uestigijs ueterum librorum a me ita emendatur. Resque a Pompeio, & Metello contra Sertorium gestas cõtinet, qui omnibus belli. Sic enim in ueteribus libris est, praeterquam quod duae illae uoces, Gestas continet, interciderunt. Sic epitoma sequenti. Res a Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet. COEGIT diuersas regiones petere Metellum ulteriorem Hispaniam; Pompeium Galliam. ꝫ Contra Plutarchus in Sertorio. ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ στρατηγοὶ διαλυθέντες ὁ μὲν εἰς Γαλατίαν ἀπελθεῖν, Πομπήϊος δὲ περὶ Βακκαίους διαχειμάσαι.

IN . EPITOMEN . LIB. XCIV

DEIOTARVS Gallograeciae tetrarches praefectus Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cecidit. ꝫ Vel aduersantibus ueteribus libris lego, Praefectos Mithridatis. Nam Deiotarus stetit pro Romanis, non pro Mithridate. Id autem aperte Appianus in Mithridatico. τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ Φρυγίαν Εὔμαχος Μιθριδάτου στρατηγὸς ἐπιτρέχων ἔκτεινε Ῥωμαίων πολλοὺς μετὰ παίδων, καὶ γυναικῶν Πισιδάς τε καὶ Ἰσαύρους ὑπήγετο, καὶ Κιλικίαν. μέχρι τῶν τις Γαλατικῶν τετραρχῶν Δηϊόταρος ἐπιπολάζοντα αὐτὸν συνεδίωξε, καὶ πολλοὺς διέφθειρε.

IN . EPITOMEN . LIB. XCV

P. VORENVM praetorem proelio uicerunt. ꝫ Hunc praetorem Plutarchus in Crasso uocat πόπλιον βαρῖνον. Varinium Frontinus lib. I. cap. V. Appianus autem libro primo Οὐαρίνιον Γλάβρον. ut appareat hunc P. Varinium Glabrum appellatum fuisse. meminit etiam P. Varini praetoris Cicero pro Flacco. ubi forte Varinij, legendum est, ut gentis nomen, non familiae sit. C. CVRIO proconsul Dardanos in Thracia domuit. ꝫ Hinc Sallustius histor. lib. II. Nonio auctore. Eodem anno in Macedonia C. Curio principio ueris cum exercitu profectus in Dardaniam, quibus potuit, pecunias coegit.

CONGREGATA seruorum, & ergastulorum multitudine. ꝫ Claudius Puteanus affirmauit, se in manuscriptis legisse, Congregata seruorum ex ergastulis multitudine.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XCVI

C. LENTVLVS consul. ꝫ Cn. Lentulus. perspicue. omnes auctores. L. GELLIVS, & Q. Arrius praetor. ꝫ Vet. lib. L. Gellius consul, & Q. Item Plutarchus, & Appianus. Ceterum hic est Q. Arrius praetor, qui cum successurus esset C. Verri in Sicilia, non successit. Pedianus. SERTORIVS a M. Antonio, & M. Perpenna, & alijs coniuratis in conuiuio interfectus est. &c. Imperium partium ad Marium translatum est. ꝫ Locus obscurus. Nam cum dicat ab Antonio, & Perperna interfectum esse Sertorium, addit, Imperium partium translatum esse ad Marium. nos autem ab alijs accepimus ad Perpernam peruenisse. Tolletur igitur omnis obscuritas, si ita legatur. Sertorius a Manio Antonio, & Marco Perperna. Item. Imperium partium ad Marcum translatum est. Plutarchus enim in Sertorio μάλιον αὐτώνιον uitiose uocat, pro μάνιον. In ueteribus autem libris est, ad Marcum, non ad Marium. Eiusdem porro conuiuij meminit his uerbis Sallustius historiarum lib. III. Sertorius in imo, inter Tarquinium,

nium,& dominum Perperna.ex Nonio. VT frequentius uictor.} Vet.lib.Vel frequentius.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XCVII

CAESIS inimicorum.} Vet.lib. Hostium. M. CRASSVS, & Cn. Pompeius consules facti sunt* sicut Pompeius,antequam quaesturam gereret ex equite Romano tribuniciam potestatem resti tuerunt.} Locus mutilatus,merito asterisco notatus. Vetusti libri nihil uarietatis habent, nisi quod Facti sic,ibi est.Ex quo colligo ita esse legendum.M.Crassus,& Cn. Pompeius consules facti, ut Crassus ex praetura,sic Pompeius antequam quaesturā gereret, ex equite Romano, tribuniciam potestatē restituerunt. Eandem enim rem,ut memorabilem edit etiam Appianus lib.primo. hoc modo. ἐς δὲ ὑπατείαν ἄμφω παρήγγελον. ὁ μὲν ἐστρατηγηκὼς κατὰ τὸν νόμον σύλλα. ὁ δὲ πομπήϊος οὔτε στρατηγήσας, οὔτε ταμιεύσας, ἔτος τε ἔχων τέταρτον ἐπὶ τοῖς τριάκοντα.i.Consulatū autem ambo se petituros esse professi sunt,is quidem, cum praetor ex lege Sullae fuisset,Pompeius autem neque praetura, neque quaestura perfunctus anno aetatis quarto,& tricesimo.puto tamen legendum Sexto,& tricesimo.Quod quisque intelliget, qui aut ortum,aut obitum Pompeij cum primo consulatu eius cōferet. Duabus ergo legibus solutus est,una, quod praeturam non gesserat,altera quod ante annos aetatis legitimos factus est.Quare merito pro Pōpeio ait Cicero.Quid tam singulare, quam ut ex s. c. legibus solutus consul ante fieret, quam ullum alium magistratum per leges capere licuisset? IVDICIA per M.Aurelium Cottam praetorem.} Lege,L.Aurelium. Pedianus enim pro Cornelio: Fuerunt tres fratres C. M. & L.Aurelius Cotta, is qui lege sua iudicia inter tres ordines communicauit,adeptique sunt omnes consulatum.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XCIIX

LACHARES filius Mithridatis.} Vet.lib. Machares. Dio. μαχάρης. C.LENTVLVS.} Cn. Lentulus.ut ante. A QVIBVS lustrum conditum est.censa sunt.} Vet. lib. A quibus lustro condito censa sunt. L.METELLVS praetor in Cilicia aduersus piratas prospere rem gessit.} Scribe, Sicilia. Hic est enim Metellus, qui Verri in Sicilia successit. Pedianus. QVOD incendio consumptum erat,refectum a Q.Catulo dedicatū est.} Vet. lib. Quod incendio consumptum, ac refectum erat,a Q.Catulo dedicatum est. MVLTIS certaminibus fudit.} Vet.lib. Pluribus proelijs.

SEDITIO militum tenuit,qui sequi nolebant, quia legiones Valeriae impleta a se stipendia dicentes.} Vet.lib.idest legiones Valerianae,quae impleta a se stipendia dicentes.

IN . EPITOMEN . LIBRI . XCIX

POMPEIVS Romae rationem reddit.} Romae,superuacaneum,praesertim cum dicat per epistolas rem esse actam.abest certe a ueteribus libris.

IN . EPITOMEN . LIB. C

C.MANLIVS tribunus pl.} C.Manilius. Cicero pro lege Manilia. DOMITIS Cretensib.} Vet.lib.Perdomitis Cretensibus. LIBERAE in id tempus insulae leges tulit.} Vet. lib. Dedit. Quo uerbo, & Cicero, & alij in hoc genere utuntur. PHRAATEM regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum regem, ac demum inter filium.} Vet. lib.Tigranem Armeniorum, ac deinde inter filium.

IN . EPITOMEN . LIB . CI

PHOENICIA.} Phoenice.uet.li. IBEROS, Albanos,qui transitum minime dabant.} Vet. lib.Albanosque,qui transitum non dabant.

IN . EPITOMEN . LIB. CII

A MILITE Gallo nomine Bithoco.} Bitoeto repono ex Appiano in Mithridatico. Βίτοιτον οὖν τινὰ ἰδὼν ἡγεμόνα κελτῶν, πολλὰ μὲν ἐκ τῆς σῆς ἔφη δεξιᾶς ἐς πολεμίους ὠνάμην, ὀνήσομαι δὲ μέγιστον, εἰς νῦν με κατεργάσαιο. Qui scripsit de uiris illustribus Sithocum nominat. A QVO, ut iuuaretur, petierat.} Vet. lib. A quo ut adiuuaret se petierat. CETHEGO, & pluribus.} Vet. lib. Et pluribus alijs. INCENDIIS urbis opprimenda rep.} Vet. lib.Et opprimenda.

IN . EPITOMEN . LIB. CIII

CVM exercitu caesus.} Vet,lib.Caesus est. SACRARIVM, in quod uirum intrare nefas est,

 intrasset.

intrasset.} Vet. lib. In sacrarium. CVMQVE uxorem Metelli pontificis stuprauisset.} Cicero, Plutarchus, Suetonius, omnes denique Caesaris pontificis Maximi uxorem fuisse scribunt, non Metelli. Itaque non est credendum in tam nota historia lapsum esse auctorem, uerum, ut multos alios, sic hunc locum a librarijs esse uitiatum. Ego uero sine dubio legendum esse duco, Maximi pontificis. Errandi caussa orta est ex compendiosa scriptura. Nam cum paucis litteris scriptum esset M. pont. imperitus ille, qui descripsit, interpretatus est Metelli, cum Maximi ea uox significaret. CN. POTITIVS praetor Allobroges, qui rebellauerant, ad Solonem domuit.} Hic praetor fuit consule Cicerone, ab eoque, & Sallustio, C. Pontinus, a Dione γαΐος πομπτῖνος, & πομπτίνιος dicitur. Idem etiam post triumphauit ex Gallia. Ego C. Pontinium scribo. POMPEIVS de liberis Mithridatis, Tigrane, & Tigranis filio triumphauit, Magnusque a tota concione consalutatus est.} Haec uerba non puto suo loco sita esse. Vt ita sentiam, me impellit, quod Cicero libro I. ad Atticum, Plinius lib. VII. cap. XXVI. & lib. XXXIIX. cap. II. Capitolinorum triumphorum scriptores, & reliqua omnia Romanae historiae monumenta loquuntur, Cn. Pompeium de Mithridate, & Asia triumphasse Pisone, & Messalla cõsulibus. In hac autem epitoma triumphus post Gabinij, & Pisonis consulatum, quo anno Caesar se scribit in Galliam uenisse, & cum Heluetijs pugnasse, idest post tertium annum collocatur, cum tamen in eadem ante triumphum Pompeij mẽtio fiat conspirationis factae inter Pompeium, & Crassum, & Caesarem, quae Pompeio praesente Romae ante consulatum Caesaris facta est. Librarij tamen & hunc errorem fuisse pro certo habeo. Nã qui, CN. POMPEIVS &c. erat scripturus, per incuriam oculis ad Pontinium coniectis, Cn. Pontinius scripsit, & quae sequuntur. Post autem cum intelligeret se Pompeij triumphum temere praetermisisse, eundem ipsum in fine epitome collocasse. Est autem triumphus Põpeij rebus a Pontinio gestis anteponendus.

IN. EPITOMEN. LIB. CIV

GALLIA omni expulit.} Vet. lib. Gallia expulit. POMPEIO inter alios orantes, & T. Annio Milone tribuno plebis ingenti gaudio senatus, ac uniuersae Italiae ab exsilio reductus est.} Suspicor legendum Et T. Annio Milone trib. pl. agẽte. neque enim hoc placet, ne Milonem qui in magistratu erat, & legem rogare poterat, orasse dicamus, sed egisse, orasse autem Pompeium, qui erat priuatus. Excidisse autem hanc uocem propter eam quae similis sequitur, INGENTI, puto. QVORVM quidem maxima multitudo.} Vet. lib. Non habent, Quidem. ADMINISTRATIO eiusdem rei.} Vet. lib. Eius rei. PTOLEMAEVS Aegypti rex ob iniurias, quas patiebantur, a suis regno pulsus Romam uenit.} Vet. lib. Ob iniurias, quas patiebatur a suis, regno pulsus Romam uenit.

IN. EPITOMEN. LIB. CV

M. CATONIS tribuni pl.} Lege C. Catonis. ex epistolis Ciceronis ad Lentulum. Etenim Lentulo in re Alexandrina maxime aduersatus est. Item ex li. XXII. Annalium Fenestellae intelligitur teste Nonio. Quod ut magistratum tribuni inierunt, C. Cato turbulentus adolescens nec imparatus ad dicendum concionibus assiduis inuidiam & Ptolemaeo simul, qui iam profectus ex urbe erat, & P. Lentulo consuli paranti iam iter concitare secundo quidem populi rumore coepit. QVA prouinciae consulares in quinquennium Pompeio Hispaniae, Crasso Syria.} Lege Consulibus, pro consulares, ut Pompeium, Crassumque consules iterum intelligamus. REIECTO Archelao.} Vet. lib. Eiecto Archelao. IN regnum reduxit Aegypti.} Vet. lib. Reduxit in regnum Aegypti. PROXIMAM partem.} Vet. lib. Et proximam. IN Britanniam parum prospere tempestatibus aduersis transiecit, iterumque parum felicius.} Lege ex Vet. li. In Britanniam primum parum prospere &c. iterum parum felicius. RELIQVAM partem insulae in potestatem redigit.} Vet. lib. Aliquam partem. Egregie. Nam scribit in Agricola Tacitus, Caesarem, qui primus in Britanniam legiones Romanas duxit, prospera pugna terruisse incolas, & litoris tantum potitum esse.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CVI

GALLORVM multi populi.} Vet. lib. Aliquot populi. COTTA, & T. Aurunculeius legati Caesaris.} Vet. lib. Cotta & T. Veturius. Apparet tamen legendum, Cotta & Titurius. sic enim Caesar li. III. Q. Titurius, & L. Cotta legati. Deceptus est librarius, quod Cottae nomen Aurunculeius fuit, eodem auctore Caesare. Item Appianus κόττας, καὶ τιτύριος. EVOCATVS in colloquium ab hostibus, ut de pace acturus.} Acturis, & Vet. lib. habent, & historiae fides postulat.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CVII

QVOD nemini umquam contigit.} Vet. lib. Quod nulli alij umquam sine uoce, Contigit.

LEX

Lex dicta, ut ratio absentis Caesaris.ȝ Vet.lib.Lex data. Hinc ego. Lex lata.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CIX

Cvm se dimissurum exercitum negaret, nisi a Pompeio dimitteretur. ȝ Veteres lib. Exercitus. &, Dimitterentur. C. cvrionis tribuni plebis primum aduersus Caesarem actiones continet. ȝ Vet.lib. Primum aduersum Caesarem de populo Romano Caesare actiones continet. Hinc ego obseruatione historiae ductus Primum aduersus Caesarem, deinde pro Caesare actiones continet. Id enim omnes tradunt. & maxime Coelius ad Ciceronem. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere, iam calet, nam feruentissime concerpitur, bellissime enim quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populũ, & pro Caesare loqui coepit. Ad hanc etiam historiam pertinere puto uerba quaedam Varronis ex lib. iv. de uita populi Ro. quae sunt apud Marcellum. Curio cum id fecisset, dicebat amicis, ut illi renunciaretur, se obstrigillaturum, ne triumphus decerneretur, aut ne iterum fieret consul. est autem Obstrigillare obstare. C.caesar bello inimicos persecutus cum exercitu in Italiam uenit. ȝ Et sensus, & uetustae lectionis auctoritas probant legendum esse Persecuturus. Vniversosqve eius partium Italia omnino expulit. ȝ Vet. lib. Ceterosque partium eius Italia expulit.

IN . EPITOMEN . LIB. CX

Relictis in obsidione C. Trebonio. ȝ Vet. li. Relictis in obsidione urbis eius legatis C. Trebonio. In potestatem Caesaris se permiserunt. ȝ Vet.lib. Potestati Caesaris se. In potestatem inimicorum. ȝ Vet.lib. Hostium.

C. cvrio legatus Caesaris cum aduersus Pompeianarum partium ducem Varronem pugnasset. ȝ Vet.lib. Cum prospere aduersus. Porro autem Varum, non Varronem legendum. Hic est enim Atius Varus, qui in Africa stetit contra Caesarem. Eadem labes est in bello Caesaris apud Florum. Pulso, inquit fugatoque Varrone. Varum autem habent Caesar, Dio, Plutarchus, reliqui. Sic in oratione, antequam iret in exsilium legitur, Q. Varroni trib. pl pro Q. Vario. Sic in oratione pro P. Sulla. Nemo T. Coruncano, nemo Curioni, nemo huic ipsi C. Mario, cum ei multi inuiderẽt, obiecit. Ti. Coruncanio, & C. Curio, legendum. nominat enim nouos homines Corũcanium, & Curium aequales. ut alias facit.

IN . EPITOMEN . LIB. CXI

C. caecilivs Rufus cum seditiones in urbe quam maxime concitaret, nouarum tabularum spe solicitata plebe. ȝ Lege, M. Coelius Rufus. Est enim is, de quo Caesar lib. iii. belli ciuilis ait. Iisdem temporibus Romae M. Coelius Rufus praetor caussa debitorum suscepta initio magistratus tribunal suum iuxta C. Trebonij praetoris urbani sellam collocauit. & Velleius. M. Coelius in praetura nouarum tabularum auctor exstitit. Item idem Coelius in epistola ad Ciceronem. Tolle, Quam maxime ex uet. lib. Cn. Pompeius ad Brundisium obsessus a Caesare. ȝ Quid tam nouum, quam Pompeium obsessum a Caesare ad Brundisium. In uet. lib. est. ad Dyrrhachium. atque idem tradunt omnes historiae. Q. Catvli praetoris. ȝ Lege Q. Cassij. ut in emendationum libris correximus ex Dione.

IN . EPITOMEN . LIB. CXII

Actore Theodoro. ȝ Vet.lib. Theodoto. Plutarchus, Dio, & ceteri. θεόδοτον. Bellvm a Cn. Domitio contra Phraatem Parthum prospere gestum continet. ȝ Domitius hic legatus Caesaris cum Pharnace Ponti rege male rem gessit. Ex quo apparet, legendum esse, Contra Pharnacem parum prospere. Ita enim Appianus lib. ii. φαρνάκης δομιτίῳ καίσαρος στρατηγῷ συνενεχθεὶς ἐς μάχην, ἐνενείκει πάνυ λαμπρῶς. & Dio lib. xlii. καῖσαρ γναῖον δομίτιον καλβῖνον ἔπεμψε, τήν τε ἀσίαν οἱ, καὶ τὰ ἐκεῖσε στρατόπεδα προσάξας λαβεῖν. καὶ ὡς τὸν δηιόταρον καὶ τὸν ἀριοβαρζάνην προσλαβὼν ἤλασεν εὐθὺς ἐπὶ τὸν φαρνάκην, καὶ συμβαλὼν ἐπάθη.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXIII

Catone, cui ex aequo deferebatur imperium, cedente. ȝ Imperium, uacat. subauditur enim ex priore membro. Vet. lib. Pompeii Magni filius. ȝ Vet. li. Inde Pompeius Magni filius.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXIV

Et relicto a legione. ȝ Et, uacat Vet. lib. Occisoqve eo Caesar Scipionem. ȝ Nouum principium orationis a uoce, Caesar, faciendum est. Rebellantes uicit. ȝ Vet. lib. Rebellantes proelio uicit.

Caroli Sigonij Scholia

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXV

SPECTACVLA edidit.§ Vet.lib. Dedit. FRVI minime potuit. § Vet.lib. Non potuit. P.MAGIO Chilone. § Cn. Magio. Ex epistola Seruij ad Ciceronem. CENSA sunt ciuium capita centum quinquaginta millia.§ Numerus hic quamquam ualde imminutus est,tamen bene habet. Scribit enim Dio,pro duabus,& triginta myriadibus ciuium,quae ante bellum ciuile censae sunt quindecim tantum censas hoc tempore,reliquis bello ciuili absumptis. & Appianus ait uix dimidiam partem ciuium,quae ante ciuile bellum censebatur, esse censam. PROFECTVS in Hispaniam contra Sex. Pompeium. § Vet. lib. Profectusque in Hispaniam aduersus Cn. Pompeium. Recte.erat enim maior natu Cnaeus,quam Sextus. POMPEIVS Sex.effugit.§ Vet. lib. Sex.Pompeius effugit.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXVI

MVLTI , quam maximique honores.§ Vet.lib. Plurimi, maximique. MINIME assurrexit.§ Vet. lib. Non assurrexit. M. BRVTVS, & C. Trebonius,& C.Cassius,& ex Caesaris partibus D.Brutus.§ Vet.lib.M.Brutus & C.Cassius,& ex Caesaris partibus D. Brutus, & C. Trebonius. Idem Ceteri. C.OCTAVIVS ex sorore nepos.§ Quamquam Plutarchus in Antonio & Dio idem scribunt(scribunt autem ὀκτάβιον τῆς ἀτίας τῆς τοῦ καίσαρος ἀδελφῆς υἱὸν,i.Atiae sororis Caesaris Octauium filium fuisse,)tamen portentum dicit,qui ita dicit. Qui enim fieri potest, ut Octauius nepos sit Caesaris ex sorore,qui Atiae,quae fuit Iuliae sororis Caesaris filia,natus sit? quãquam apud eos mendum esse suspicor.ἀδελφῆς,pro ἀδελφιδῆς.neque enim Atia soror Caesaris,sed sororis filia fuit. Itaque in Bruto ait Plutarchus. οὗτος μὲν ἦν ἐξ ἀδελφιδῆς καίσαρος. Ergo sororis nepos legendum, ut uet.lib.habent,atque ut Velleius, Suetonius,& alii tradiderunt. Appianus τῆς ἀδελφῆς θυγατριδοῦν uocant. i. sororis nepotem ex filia. IN campum Martium ferretur. § Vet. lib. Deferretur. CHAMACES humillimae sortis homo.§ Appianus hunc ἀμάτιον uocat. Sic enim ait:ἀμάτιος ὁ ψευδομάριος. μαρίου γὰρ ὑπεκρίνετο υἱὸς εἶναι.Ex eo apparet legendum hoc loco, C.Amatius. Mouet tamen,quod Valerius lib.IX.hunc Erophilum Equarium medicum nominat.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXVII

OMNIBVSQVE prosperis exceptus.§ Vet.lib.Ominibusque.Ea uero omina quae fuerint,Obsequens,& Dio lib.XLV.& Velleius tradunt. Cum enim urbem intraret,solis orbis super caput eius, curuatus,rotundatusque,in colorem arcus,ueluti coronam tanti mox uiri capiti imponens,conspectus est. IN confusione rerum, ac tumultu Lepidum pontificem maximum interemit.§ Ne hoc quidem quẽquam alias legisse opinor, Lepidum pontificem maximum ab Octauio, ubi primum Apollonia redijt,interemptum. immo uero ne id quidem Epitomatum scriptor scripsit. Nam infra ait. M.Lepidum ab Octauio abrogato triumuiratus honore uitam impetrasse. Est ergo locus mirum in modum uitiatus.Vetus liber uestigia aliqua continet,quibus ad germanam lectionem peruenire ualeamus. sic, In confusione rerum,ac tumultuum Lepidum pōtificem tum Maximum interfecit.Hinc ego. In confusione rerum,ac tumultu M.Lepidus pontificatum Maximum intercepit. Confirmat autem hanc lectionem Velleius,qui lib.II. ait. Lepidus in locum C.Caesaris mortui pontifex Maximus furto creatus. AVVNCVLI percussores.§ Auunculi magni dicendum erat. Ita tamen etiam Suetonius:Nihil conuenientius,quam necem auunculi uindicare.
MAGNIS iniurijs affecit.Caesar ut sibi,& reip.§ Melius concluditur haec tota oratio in uet.lib.ita. Magnis iniurijs affecisset, Caesar & sibi,& reip. DEINDE plures.§ Vet. lib. Deinde & complures. ET ad Caesarem.§ Dele,Et,ex uet. lib.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXIIX

C.CAESARI , qui primus reip.arma sumpserat pro populo Rom.imperium a senatu datum est cum consularibus ornamentis.§ Hic locus mire deprauatus est,cum tamen non uideatur. Me ut uitia tum esse,atque ita legendum esse crederem Cicero admonuit.qui pro rep.arma sumpserat,propraetoris imperium a senatu datum est.Nam Cicero in senatu,V.in Antonium, ita ait de Octauio.Demus igitur imperium Caesari,sine quo res militaris administrari, teneri exercitus, bellum geri non potest, sit propraetor eo iure,quo qui optimo, &c. Vox,Praetoris,in populo Romano, mutata est ob eam caussam,quam saepe alias.Eadem macula foedauit quoque Velleium lib.II.cum ait. Eum senatus honoratum equestri statua pro P.R. una cum consulibus des. Hirtio & Pansa bellum cum Antonio gerere iussit.ubi legendum est Propraetorẽ.Quod autem scriptum est,Consularibus ornamentis,mallem Praetorijs. Nam & Graeci,Plutarchus,Appia.Dio στρατηγικὰ κόσμια decreta tradunt.& Cicero decernit, senatorem eum esse,sententiamque loco praetorio dicere.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXIX

A.Hircivs.§ Hirtius,Cap.consules, & Graeci, ἵρτιος. Qvi post uictoriam suam in inimicorum castris ceciderat.§ Vet.lib.Qui post uictoriam in hostium castris ceciderat. Cvm annos xiix haberet, consul creatus est.§ Vet lib.Annos xix.recte. est enim natus Octauius consule Cicerone ix. Kal.Octob.auctore Suetonio.Consul factus est Pansa, & Hirtio consulibus interfectis x.Kal. Octob. Quae summa annorum est uiginti, uno die minus. Quare qui xix.annos scribunt, integros accipiunt, qui uiginti,imperfectos.Optime autem omnium Velleius,qui ait. Consulatum inijt Caesar pridie,quam xx.annos impleret,x.Kal.Octob.cum collega Q. Pedio.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXX

Cvi senatus,ut persequeretur Antonium,mandauit.§ Vet. lib. Mandauerat. D.Caesar pacem cum Antonio,& Lepido fecit ita ut tresuiri reip.constituēdae quidem per quinquennium praeessent,ipse,Lepidus, & Antonius.statuerunt, ut suos quisque inimicos proscriberent.§ Nihil purius potest esse uetere huius loci lectione. Ita ut iii. uiri reip. constituendae per quinquennium essent ipse,& Lepidus,& Antonius,& ut suos quisque. Sic enim pacis condiciones fuerunt duæ, Triumuiratus & inimicorum proscriptio. Nomina fuerant.§ Fuerunt,Vet.lib. L.caesaris Antonij auunculi,M. Ciceronis.§ Vet.lib. & M.Ciceronis.item Huius occisi. non Cuius occisi. Capvt quoque cum manu.§ Vet. lib. Caput cum manu. At Liuius tamen inter duas manus positum scripsit. Verba eius sunt apud Senecam lib.primo declamationum,ita.Ita relatum caput ad Antonium iussuque eius inter duas manus In rostris positum.In ijsdem uerbis nulla Popillij mentio est.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXXII

M. messallae Publicolam fratrem iunctum communi consilio condemnauerunt.§ Vet. lib. Victum communi concilio condonauerunt.& recte.Idem enim Dio. lib. xlvii. βρούτῳ τε γέλλιος ὁ πόπλικόλας ἐπεβούλευσε. ὁ δὲ δὴ γέλλιος ἐφωράθη. ἔπαθε δὲ δεινὸν οὐδέν. ὁ γὰρ βροῦτος ἐκεῖνόν τε ἐν τοῖς φιλτάτοις ἀεὶ νομίσας εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μάρκον μεσσάλλαν πάνυ τῷ κασσίῳ προσκείμενον εἰδώς, ἀφῆκεν αὐτόν.

IN . EPITOMEN . LIBRI . CXXIII

Occisoqve a Pompeio A. Bithynicō praetore.§ Vet.lib. Occisoque A. Pompeio Bithynico praetore.Sic autem ipse uocabatur,ut omnia R. monumenta loquuntur. Salvidienvm legatum.§ Vet. lib. Q. Saluidienum legatum. Suetonius in Augusto, Saluidienium Rufum. Quare Q. Saluidienium lego.

Q. Cornificivm in Africa T. Sestius Cassianarum partium ducem.§ Luxata uerba.Cornificium in Africa Cassianarum partium ducem T. Sestius.

IN . EPITOMEN . LIB. CXXIV

Altero deinde proelio uictus M.Brutus,& ipse uitam finiuit,exorato Stratone fugae comite, ut sibi gladium addiceret, annorum erat aetatis xl. Inter quos Q. Hortensius occisus est.§ Locum hunc mancum esse semper suspicatus sum, nec me fefellit opinio, ubi & ueteres libros & huius historiae scriptores conferre coepi. In Vet. lib.Ita est.Adijceret.annorum circiter xl. ita ut duae uoces absint, Erat,& Aetatis.Hinc ego:Idemque fecerunt principum Romanorum circiter xl. Inter quos Q.Hortensius occisus est. Qui enim cum Bruto mortem oppetierunt, tradit,quorum alios sibi met, ut Brutus fecerat,necem consciuisse ait, alios autem ut Hortensium ab inimicis esse interfectos.Hanc rem sic Velleius lib.ii. Non aliud bellum cruentius caede clarissimorum uirorum fuit. Tum Catonis filius cecidit.Eadem Lucullum,Hortensiumque eminentissimorum ciuium filios fortuna abstulit. Nam Varro ad ludibrium moriturus Antonij digna illo, ac uera de exercitu eius magna cum libertate ominatus est.Drusus Liuius Iuliae Augustae pater,& Varus Quinctilius ne tētata quidem hostis misericordia,alter sese ipse in tabernaculo interemit, Varus autem liberti,quē id facere coegerat,manu iugulatus est. Item Dio multo apertius.lib. xlvii. τῶν δ' ἀνδρῶν τῶν πρώτων τῶν ἀρχάς τινας ἐχόντων, ἢ καὶ ἐκ τῶν σφαγέων, τῶν τε ἐπικεκηρυγμένων ἔτι ὄντων, οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς παραχρῆμα ἀπέκτειναν, ἢ ἁλόντες, ὥσπερ καὶ ὁ φαβώνιος ἐφθάρησαν. Ex principibus autem uiris, quique magistratus aliquos gesserant, aut etiam ex interfectoribus,& ijs,qui adhuc proscripti erant, plerique sibimet ipsis statim mortem consciuerunt, aut capti, ut Fauonius,interfecti sunt.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXV

Cvm grandi periculo.} Vet. lib. Graui. M. Lepido, qui custodiae urbis cum exercitu praeerat, scisso.} Vet. lib. Fuso.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXIIX

Didio Saxa M. Antonij legato.} Vet. lib. Decidio Saxa. item Cicero XIII Philip. Decidium Saxam Antonij satellitem commemorat. Annonae commeatum impediret.} Vet. lib. Annonae commercium. Bella gesta continet.} Vet. lib. Bella ibi gesta.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXIX

L. Ventidivs legatus.} Vet. lib. P. Ventidius. ita ceteri. Parthos in Syria uicit.} Vet. lib. Proelio uicit. Ivdaeorvm quoque legati ab Antonio interempti sunt.} Vet. lib. Iudaei quoque a legatis Antonij subacti sunt.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXX

Ita ut duarum clasium, Caesaris altera, cui Agrippa praeerat, uinceret.} Vet. lib. Vt ex duabus Caesaris clasibus, altera, cui Agrippa praeerat. Expositi in terram in quam maximo periculo essent.} Vet. li. Expositi in terram milites in maximo periculo essent. M. Lepidvs ex Africa, uelut ad societatem belli contra Sex. Pompeium a Caesare gerendi trãsiecerat, ei bellum quoque cum Caesar inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumuiratus honore uitam impetrauit.} Haec uerba sententiam continent, & a ueterum librorum, & ab historiae huius fide alienam. Sic igitur corrige ex uet. lib. & Dione lib. XLIX. & alijs. M. Lepidus, qui ex Africa uelut ad societatem belli contra Sex. Pompeium a Caesare gerendi trãsiecerat, cum bellum Caesari quoque inferret, relictus &c. Nemini ante eum habitus est.} Vet. lib. Erat.

IN. EPITOMEN. LIB. CXXXI

A legatis eius oppressus est.} Vet. lib. Oppressus a legatis eius occisus est.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXXIII

Caesaris Alexandria in potestatem redacta. Cleopatra ne in arbitrium uictoris ueniret, uoluntaria morte occubuit. In urbem reuersus tres triumphos egit.} Haec uerba male interpuncta ex auctoritate scripti libri ita debent dispungi, & legi. Caesar Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra ne in arbitrium uictoris ueniret, defuncta in urbem reuersus &c. sunt enim haec omnia una periodo connectenda. Tertivm ex Cleopatra.} Scribe, de Cleopatra. dicimus enim Triumphare ex prouincia, non autem, ex rege, sed de rege. Imposito fine bellis ciuilibus altero, & trigesimo anno.} Lege altero & uigesimo. non solum quia ita est in ueteribus libris, sed etiam quia historiae ueritas id postulat. Nam a Lentulo, & Marcello consulibus, quibus ciuilia arma primum sumpta sunt, usq. ad Caesarem V, & Sex. Appuleium consules, quibus posita sunt, tot anni numerantur. Velleius lib. II. Vicesimo anno finita bella ciuilia.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXXIV

Cvm ille conuentum Narbone egit.} Vet. lib. Narbone ageret. Bellvm contra Bastarnas, & Maesos, & alias gentes a M. Crasso refertur.} Vet. lib. A M. Crasso gestum refertur.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXXV

Ante hunc librum inuenio in libro scripto album interuallum esse relictum, cum his uerbis. Generaliter, & communiter hic est defectus quorundam librorum. Duos autem libros deesse puto eos, qui numerum expleant librorum centum quadraginta duorum, quos Petrarca a Liuio scriptos esse ait. Itaque hunc librum CXXXIIX appello. atque ita deinceps reliquos. Desideratur ergo epitome lib. CXXXVI, & CXXXVII. Quod ex his rationibus colligitur. Censorinus ait Liuium lib. CXXXVI ludos quinctos saeculares tradidisse. quos fecit Augustus, qui facti sunt Censorino ipso, & Dione, & alijs auctoribus, C. Furnio, & C. Iunio Silano consulibus. Est autem uerisimile eum, qui scripsit epitomas,

quamuis

quamuis exsiliter eas, ac tenuiter scripserit, uerbum etiam eorum ludorum, ut rei maxime memorabilis fuisse facturum, quemadmodum ante quartorum ludorum fecerit. In libro autem CXXXVI uulgato, nulla eorum mētio fit. Nam de Raetia uicta a Tiberio, & Druso agitur, quod bellum gestum est Druso, & Pisone consulibus, ut ait Dio, i. biennio postquam ludi saeculares editi fuerant. Accedit quod Hispani, & Salassi in lib. CXXXV Caesare IIX, & Silano consulibus, auctore Dione, subacti traduntur, idest anno DCCXXV ab urbe condita. Si igitur in lib. CXXXV res explicantur gestae anno DCCXXV, in eo autem, qui sequitur, de Raetia agitur, quae uicta fuit anno DCCXXXV, sane apparet praetermitti res gestas nouem annorum, qui interiecti sunt, multasq. nobiles, ac memorabiles actiones praeteriri. ubi enim de templo Iani ab Augusto clauso? ubi de tribunicia potestate Augusto data. Ergo duos libros medios intercidisse credendum est.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXXXIX

Ara Caesari.} Vet. lib. Ara D. Caesari. Dedicata, sacerdoteque creato.} Vet. lib. Dedicatur sacerdote creato.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXL

Thraces domiti a Scipione.} Lego, a L. Pisone. is enim cum Pamphyliae praeesset hoc bellum gessit. Dio lib. LIV. Florus etiam & Velleius Thracas, a L. Pisone perdomitos scribunt. Cauci.} Cauci, & Chatti in Germania sunt. Dio tamen Chattos ait uictos esse a Druso, itemque Florus. Velleius & Caucos, & Chattos a Tiberio subactos tradit.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXLI

Theatrum & porticus eius nomini dicata.} Vet. lib. Nomine. i. aeque atque si ille dicasset, Marcelli theatrum, & porticus appellata.

IN. EPITOMEN. LIBRI. CXLII

Nuncio ualetudinis euocatus.} Vet. lib. Valetudinis eius. Partim occurrerat.} Vet. lib. Accucurrerat. Romam reuectum.} Corpus Drusi Romam peruectum a Nerone fratre dicitur in I. lib. scripto. Dio etiam. καὶ ἀποθανόντα ἐς Ῥώμην ἐκόμισε. Tiberius autem non eo Roma uenit, sed ex Pannonia, auctore Dione. Quare Peruectum placet. Laudatus a Caesare.} Vet. lib. Laudatus est a Caesare. In C. Iulij tumulo conditum.} Augusti est intelligendum. Nam inquit Dio: ἐς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον κατετέθη.

FINIS.

CAROLI . SIGONII . CHRONOLOGIA IN . T. LIVII . HISTORIAS AB . VRBE . CONDITA

REGES.

Romulus regnat annos XXXIIX.
Interreges regnant annum I.
Numa Pompilius, annos XLIII.
Tullus Hostilius, annos XXXII.
Ancus Marcius, annos XXIV.
L. Tarquinius Priscus, annos XXXIIX.
Ser. Tullius, annos XLIV.
L. Tarquinius Superbus, annos XXV. *

CONSVLES.

245	L. Iunius Brutus.	L. Tarquinius Collatinus.
	Sp. Lucretius Tricipitinus.	P. Valerius Poplicola. *
	M. Horatius Puluillus.	
246	P. Valerius II.	T. Lucretius.
247	P. Lucretius.	P. Valerius Poplicola III.
248	Sp. Lartius.	T. Herminius.
249	M. Valerius.	P. Postumius.
250	P. Valerius IV.	T. Lucretius.
251	Agrippa Menenius.	P. Postumius. *
252	Opiter Virginius. *	Sp. Cassius.
253	Postumus Cominius.	T. Lartius.
254	Ser. Sulpicius.	M. Tullius.
255	C. Vetusius.	T. Aebutius.
256	Q. Cloelius.	T. Lartius.
257	A. Sempronius.	M. Minucius.
258	A. Postumius.	T. Virginius. *
259	Ap. Claudius.	P. Seruilius.
260	A. Virginius. *	T. Vetusius.
261	Sp. Cassius.	Postumus Cominius.
262	T. Geganius.	P. Minucius.
263	M. Minucius.	A. Sempronius.
264	Sp. Nautius.	Sex. Furius. *
265	T. Sicinius. *	C. Aquillius.
266	Sp. Cassius.	Proculus Virginius.
267	Ser. Cornelius.	Q. Fabius.
268	L. Aemilius.	K. Furius. *
269	M. Fabius.	L. Valerius.
270	Q. Fabius.	C. Iulius.
271	K. Fabius.	Sp. Furius.
272	M. Fabius. *	Cn. Manlius.
273	K. Fabius.	T. Virginius. *
274	L. Aemilius.	C. Seruilius.
275	C. Horatius.	T. Menenius.
276	A. Virginius.	Sp. Seruilius.
277	C. Nautius. *	P. Valerius.
278	L. Furius.	A. Manlius.
279	L. Aemilius.	Opiter Virginius. uel Vopiscus Iulius.
280	L. Pinarius.	P. Furius.
281	Ap. Claudius Ap. F.	T. Quinctius.
282	L. Valerius.	Ti. Aemilius.
283	T. Numicius Priscus.	A. Virginius.
		T. Quinctius.

284	T. Quinctius.	P.Seruilius.
285	Ti.Aemilius.	Q. Fabius.
286	Q.Seruilius.	Sp.Postumius.
287	Q. Fabius.	T.Quinctius.
288	A.Postumius Albus.	Sp.Furius Fusus.
289	L.Aebutius.	P.Seruilius.
290	L.Lucretius Tricipitinus.	T.Veturius Geminus.
291	P.Volumnius.	Ser.Sulpicius.
292	C.Claudius Ap.F.	P.Valerius Poplicola.
293	Q. Fabius Vibulanus III.	L.Cornelius Maluginensis.
294	L.Minucius.	C.Nautius.
295	Q.Minucius.	C.Horatius Puluillus.
296	M.Valerius.	Sp.Virginius.
297	T.Romilius.	Sp.Veturius.
298	Sp. Tarpeius.	A.Aterius.
299	P.Curatius.	Sex.Quinctilius.
300	T.Menenius.	P.Sestius Capitolinus.
301	Ap.Claudius.	T.Genucius.

DECEMVIRI. CONSVLARES

	Ap.Claudius.	Sp.Postumius Albus.
	T.Genucius.	Ser.Sulpicius.
	P.Sestius.	T.Romilius.
	Sp.Veturius.	P.Curatius.
	C.Iulius.	A.Manlius.
	Ap.Claudius II.	Q. Fabius.
	M.Cornelius.	M'.Rabuleius.
302	L.Minucius.	Q.Poetelius.
	T.Antonius.	K.Duilius.
	M.Sergius.	Sp.Oppius.
303	Iidem Decemuiri per uim in hunc annum continuarunt.	
304	L.Valerius.	M.Horatius.
305	Iidem consules continuasse uidentur in hunc annum.	
306	Lar Herminius.	T.Virginius Caelimontanus.
307	M.Geganius Macerinus.	C.Iulius.
308	T.Quinctius Capitolinus IV.	Agrippa Furius.
309	M.Genucius.	C.Curtius.
	A.Sempronius Atratinus.	
310	T.Cloelius.	Trib.mil.cons.pot.abdicarũt.in Eorũ L.F.sunt cos.
	L.Atilius.	
	L.Papirius Mugillanus.	L.Sempronius Atratinus.
311	M.Geganius Macerinus II.	T.Quinctius Capitolinus V.
312	M.Fabius Vibulanus.	Postumus Aebutius Cornicen.
313	C.Furius Pacilus.	M'.Papirius Crassus.
314	Proculus Geganius Macerin.	L.Menenius Lanatus.
315	T.Quinctius Capitolin.VI.	Agrippa Menenius Lanatus.
	Mam.Aemilius.	
316	L.Quinctius Cincinnati F.	Tribuni mil.cons.potest.
	L.Iulius.	
317	M.Geganius Macerinus III.	L.Sergius Fidenas.
318	M.Cornelius Maluginensis.	L.Papirius Crassus.
319	C.Iulius II.	L.Virginius.
320	C.Iulius. III.uel M.Manlius.	L.Virginius II.uel Q. Sulpicius.
	M.Fabius Vibulanus.	
321	L.Sergius Fidenas.	Trib.mil.cons.pot.
	M.Foslius.	

L.Pinarius

		L.Pinarius Mamercus.	
	322	L.Furius Medullinus.	Trib.mil.cons.pot.
		Sp.Postumius Albus.	
	323	T.Quinctius.L.F.Cincinnat.Pennus.	C.Iulius Mento.
	324	L.Papirius Crassus.	L.Iulius.
	325	L.Sergius Fidenas II.	Hostus Lucretius Tricipitinus.
	326	A.Cornelius Cossus.	T.Quinctius Pennus II.
	327	C.Seruilius Ahala.	L.Papirius Mugillanus.
	328	T.Quinctius Pennus.	C.Furius.
		M.Postumius.	A.Cornelius Cossus.
	329	A.Sempronius Atratinus.	L.Furius Medullinus.
		L.Quinctius Cincinnatus.	L.Horatius Barbatus.
	330	Ap.Claudius Crass.xuiri F.	L.Sergius Fidenas.
		Sp. Nautius Rutilus.	Sex.Iulius Iulus.
	331	C.Sempronius Atratinus.	Q.Fabius Vibulanus.
	332	L.Manlius Capitolinus.	L.Papirius Mugillanus.
		Q.Antonius Merenda.	L.Seruilius Structus.
	333	T.Quinctius Capitolinus. Capit.F.	N.Fabius Vibulanus.
	334	Interreges uno anno regnarunt.	
		L.Quinctius Cincinnatus III.	L.Furius Medullinus II.
Tr.mil.	335	M.Manlius.	A.Sempronius Atratinus
		Agrippa Menenius Lanatus.	P.Lucretius Tricipitinus.
Tr.mil.	336	Sp.Nautius.	C.Seruilius.
		L.Sergius Fidenas.	
Tr.mil.	337	M.Papirius Mugillanus.	Trib.mil.cons.pot.
		C.Seruilius Prisci F.	
		Agrippa Menenius Lanatus.	L.Seruilius Structus II.
Tr.mil.	338	P.Lucretius Tricipitinus.	Sp.Veturius Crassus.
		A.Sempronius Atratinus III.	Sp.Nautius Rutilus II.
Tr.mil.	339	M.Papirius Mugillanus II.	Q.Fabius Vibulanus.
		P.Cornelius Cossus.	K.Quinctius Cincinnatus.
Tr.mil.	340	C.Valerius Potitus.	N.Fabius Vibulanus.
		C.Cornelius Cossus.	L.Valerius Potitus.
Tr.mil.	341	Q.Fabius Vibulanus II.	P.Postumius Regillensis.
	342	A.Cornelius Cossus.	L.Furius Medullinus.
	343	Q.Fabius Ambustus.	C.Furius Pacilus.
	344	M.Papirius.	C.Nautius Rutilus.
	345	M'.Aemilius.	C.Valerius.
	346	Cn.Cornelius Cossus.	L.Furius Medullinus II.
		C.Iulius Iulus.	
	347	P.Cornelius Cossus.	Trib.mil.Cos.pot.
		C.Seruilius Ahala.	
Tr.mil.	348	L.Furius Medullinus II.	C.Valerius Potitus II.
		N.Fabius Vibulanus II.	C.Seruilius Ahala II.
Tr.mil.	349	P.Cornelius Cossus.	N.Fabius Ambustus.
		Cn.Cornelius Cossus.	L.Valerius Potitus.
		T.Quinctius Capitolinus.	A.Manlius.
Tr.mil.	350	Q.Quinctius Cincinnatus.	L.Furius Medullinus III.
		C.Iulius Iulus II.	A.Aemilius Mamercinus.
		C.Valerius Potitus III.	Cn.Cornelius Cossus.

M'.Sergius.

Tr.mil.	351	M'. Sergius Fidenas.	K.Fabius Ambustus.
		P.Cornelius Maluginensis.	Sp.Nautius Rutilus II.
		M'. Aemilius Mamercinns II.	M.Quinctilius Varus.
		L.Valerius Potitus III.	L.Iulius Iulus.
Tr.mil.	352	Ap. Claudius Crassus.	M.Postumius.
		M. Furius Camilius.	M.Postumius Albinus.
		C.Seruilius Ahala III.	Q. Sulpicius.
Tr.mil.	353	Q. Seruilius.	A.Manlius II.
		L.Virginius.	M'.Sergius II.
		L. Valerius Potitus IV.	Cn.Cornelius Cossus.
Tr.mil.	354	M. Furius Camillus.	K.Fabius Ambustus.
		M. Aemilius Mamercinus III.	L.Iulius Iulus.
		P.Licinius Caluus.	P.Maenius.
Tr.mil.	355	L. Titinius.	P.Maelius.
		L.Furius Medullinus.	L.Publilius Volscus.
		M. Veturius.	M.Pomponius.
Tr.mil.	356	C.Duilius.	Volero Publilius.
		Cn.Genucius.	L.Atilius.
		L. Valerius Potitus V.	L. Furius Medullinus III.
Tr.mil.	357	M. Valerius Maximus.	Q.Seruilius Fidenas II.
		M. Furius Camillus II.	Q.Sulpicius Camerinus II.
		L.Iulius Iulus.	A.Postumius Regillensis.
Tr.mil.	358	L. Furius Medillinus IV.	P. Cornelius Maluginensis.
		L.Sergius Fidenas.	A.Manlius.
		P.Licinius P.F.Caluus.	L.Titinius II.
Tr.mil.	359	P. Maenius II.	P.Maelius II.
		Cn.Genucius II.	L.Atilius II.
		P.Cornelius Cossus.	P.Cornelius Scipio.
Tr.mil.	360	K. Fabius Ambustus III.	L. Furius Medullinus V.
		M.Valerius Maximus II.	Q.Seruilius III.
		L. Furius Medullinus VI.	Sp.Postumius.
Tr.mil.	361	C.Aemilius.	P. Cornelius II.
		L.Valerius Poplicola.	M.Furius Camillus.
	362	L.Lucretius Flauus.	Ser.Sulpicius Camerimus.
	363	L.Valerius Potitus.	M.Manlius Capitolinus.
		L.Lucretius.	L.Furius Medullinus VII.
Tr.mil.	364	Ser.Sulpicius.	Agrippa Furius.
		M. Aemilius.	C.Aemilius II.
		Q.Fabius Ambustus.	Q. Sulpicius Longus.
Tr.mil.	365	Duo fratres Q. Fabij	Q.Seruilius IV.
		Ambusti.	Ser Cornelius Maluginensis.
	366	M.Furius Camillus dictaturam continuauit in hunc annum.	
		L.Valerius Poplicola II.	A.Manlius.
Tr.mil.	367	L.Virginius.	L.Aemilius.
		P.Cornelius.	L.Postumius.
		T.Quinctius Cincinnatus.	L.Aquillius Coruus.
Tr.mil.	368	Q.Seruilius Fidenas V.	L.Lucretius Tricipitinus.
		L.Iulius Iulus.	Ser.Sulpicius Rufus.
		L.Papirius.	C.Sergius.
Tr.mil.	369	L.Aemilius II.	C.Cornelius.
		L.Menenius.	L.Valerius Poplicola III.

M.Furius

		M.Furius Camillus.	L.Horatius Puluillus.
Tr.mil.	370	Ser.Cornelius Maluginensis.	L.Quinctius Cincinnatus.
		Q.Seruilius Fidenas.	P.Valerius.
		A.Manlius.	L.Quinctius Capitolinus.
Tr.mil.	371	P.Cornelius.	L.Papirius Cursor II.
		T.Quinctius Capitolinus.	C.Sergius II.
		Ser.Cornelius Malugin. III.	P.Valerius Potitus II.
Tr.mil.	372	M.Furius Camillus V.	Ser. Sulpicius Rufus II.
		C.Papirius Crassus.	T.Quinctius Cincinnatus II.
		L.Valerius.	L.Lucretius.
Tr.mil.	373	A.Manlius III.	L.Aemilius.
		Ser.Sulpicius III.	M.Trebonius.
		Sp.Papirius. *	Q.Seruilius.
Tr.mil.	374	L.Papirius.	C.Sulpicius.
		Ser.Cornelius IV.	L.Aemilius IV.
		M.Furius Camillus VI.	L.Furius.
Tr.mil.	375	P.Postumius Regillensis.	L.Lucretius.
		L.Postumius Regillensis.	M.Fabius Ambustus.
		L.Valerius V.	L.Menenius II.
Tr.mil.	376	P.Valerius III.	P.Papirius.
		C.Sergius III.	Ser.Cornelius Maluginensis.
		P.Manlius.	C.Sextilius.
Tr.mil.	377	C.Manlius.	M.Albinus.
		L.Iulius.	L.Antistius.
		Sp.Furius.	P.Cloelius.
Tr.mil.	378	Q.Seruilius II. *	M.Horatius.
		C.Licinius.	L.Geganius.
		L. Aemilius.	Ser.Sulpicius.
Tr.mil.	379	P.Valerius IV.	L.Quinctius Cincinnatus.
		C.Veturius.	C.Quinctius Cincinnatus.
380.381.382. 383.384.		C.Licinius Stolo. L.Sextius.	Tribuni plebis per annos V.
		L.Furius.	Ser.Cornelius.
Tr.mil.	385	A.Manlius.	P.Valerius.
		Ser.Sulpicius.	C.Valerius.
		Q.Seruilius. *	M.Cornelius.
Tr.mil.	386	C.Veturius II.	Q.Quinctius.
		A. Cornelius.	M.Fabius.
		L.Quinctius.	Ser.Cornelius.
Tr. mil.	387	Ser.Sulpicius. *	Sp.Seruilius.
		L.Papirius.	L.Veturius.
		A.Cornelius II.	M.Cornelius II.
Tr. mil.	388	L.Veturius.	M.Geganius.
		P.Manlius.	P.Valerius VI.
	389	L.Sextius.	L. Aemilius.
	390	L.Genucius.	Q.Seruilius.
	391	C.Sulpicius Potitus.	C.Licinius Stolo.
	392	L. Aemilius Mamercus II.	Cn.Genucius.
	393	Q.Seruilius Ahala.	L.Genucius II.
	394	C.Sulpicius.	C.Licinius Caluus.
	395	C.Poetelius Libo.	M. Fabius Ambustus.
	396	M.Popillius Laenas.	Cn.Manlius.

397	C.Fabius.	C.Plautius.
398	C.Marcius.	Cn.Manlius.
399	M.Fabius Ambustus II.	M.Popillius Laenas II.
400	C.Sulpicius Paeticus III.	M. Valerius Poplicola.
401	M.Fabius Ambustus III.	T.Quinctius, uel M.Popillius.
402	C.Sulpicius Paeticus IV.	M.Valerius Poplicola III.
403	P.Valerius Poplicola.	C. Marcius Rutilus.
404	C.Sulpicius Paeticus.	T.uel.K.uel.C.Quinctius Pennus.
405	M.Popillius Laenas.	L.Cornelius Scipio.
406	L.Furius Camillus.	P.Claudius Crassus.
407	M.Valerius Coruus.	M.Popillius Laenas IV.
408	T.Manlius Torquatus.	C.Plautius.
409	M. Valerius Coruus II.	C.Poetelius.
410	M.Fabius Dorso.	Ser.Sulpicius Camerinus.
411	C.Marcius Rutilus III.	T.Manlius Torquatus II.
412	M.Valerius Coruus III.	A.Cornelius Cossus.
413	C.Marcius Rutilus IV.	Q.Seruilius.
414	C.Plautius II.	L.Aemilius Mamercinus.
415	T.Manlius Torquatus IV.	P.Decius Mus.
416	Ti.Aemilius Mamercinus.	Q.Publilius Philo.
417	L.Furius Camillus.	C.Maenius.
418	C.Sulpicius Longus.	P.Aelius Paetus.
419	L.Papirius Crassus.	K.Duilius.
420	M.Valerius Coruus IV.	M.Atilius Regulus.
421	T. Veturius.	Sp.Postumius.
422	Interreges anno I.	
423	A.Cornelius II.	Cn. Domitius.
424	M.Claudius Marcellus.	C.Valerius Flaccus.
425	L.Papirius Crassus II.	L. Plautius Venno.
426	L.Aemilius Mamercinus.	C.Plautius.
427	P.Plautius Proculus.	P. Cornelius Scapula.
428	L. Cornelius Lentulus.	Q Publilius Philo II.
429	L.Papirius Mugillanus, alias	Cursor.C.Poetelius.
430	L.Furius Camillus II.	Iunius Brutus Scaeua.
431	C.Sulpicius Longus II.	Q.Aemilius. uel Aulius Cerretanus.
432	Q.Fabius.	L.Fuluius.
433	T. Veturius Caluinus.	Sp.Postumius.
434	L. Papirius Cursor II.	Q.Publilius Philo.
435	L.Papirius Cursor, uel Mugillanus.	Q.Aulius Cerretanus II.
436	M. Foslius Flaccinator.	L. Plautius Venno.
437	C.Iunius Bubulcus.	Q.Aemilius Barbula.
438	Sp.Nautius.	M.Popillius.
439	L.Papirius Cursor IV.	Q.Publilius Philo IV.
440	M.Poetelius.	C.Sulpicius.
441	L.Papirius Cursor V.	C.Iunius Bubulcus II.
442	M.Valerius.	P.Decius.
443	C.Iunius Bubulcus III.	Q.Aemilius Barbula II.
444	C.Marcius Rutilus.	Q.Fabius.
445	Q.Fabius.	P.Decius.
446	Ap.Claudius.	L.Volumnius.
447	Q Marcius Tremulus.	P.Cornelius Aruina.
448	L.Postumius.	Ti.Minucius.
449	P.Sempronius Sophus.	P.Sulpicius Sauerrio.
450	L.Genucius.	Ser.Cornelius.
451	M.Liuius Denter.	M.Aemilius.
452	M.Valerius.	Q.Appuleius Pansa.
453	M. Fuluius Paetus.	T.Manlius Torquatus.
454	L.cornelius Scipio.	Cn.Fuluius.
455	Q Fabius Maximus IV.	P.Decius Mus III.
456	L. Volumnius.	Ap.Claudius.

Q. Fabius

457	Q. Fabius v.	P.Decius IV.
458	L.Postumius Megellus.	M.Atilius Regulus.
459	L. Papirius Cursor.	Sp. Caruilius.
460	Q.Fabius Gurges Maximi F.	D. Iunius Brutus Scaeua.
461	L.Postumius.	C.Iunius.
462	P. Cornelius Rufinus.	M'.Curius Dentatus.
463	M. Valerius.	Q.Caedicius.
464	Q.Marcius.	P.cornelius.
465	M.Marcellus.	Sp.Nautius.
466	M.Valerius.	C.Aelius.
467	C.Claudius.	M. Aemilius.
468	C.Seruilius.	L.caecilius.
469	P.Cornelius Dolabella.	Cn.Domitius.
470	C.Fabricius.	Q.Aemilius.
471	L. Aemilius.	Q. Marcius.
472	P.Valerius.	Ti.Coruncanius.
473	P.Sulpicius.	P.Decius.
474	C.Fabricius.	Q.Aemilius.
475	P.Cornelius	C.Iunius.
476	Q.Fabius.	C.Genucius.
477	M'.Curius.	L. Lentulus.
478	Ser.cornelius.	M'.Curius.
479	C.Fabricius.	C.claudius.
480	L.Papirius Cursor.	Sp.caruilius.
481	C.Quinctius.	L.Genucius.
482	C.Genucius.	Cn.cornelius.
483	P.Sempronius.	Ap.Claudius.
484	M.Atilius.	L.Iulius Libo.
485	D.Iunius.	N.Fabius.
486	Ap.claudius.	M.Fuluius.
487	M'. Valerius.	M'. Otacilius.
488	L.Postumius.	Q.Mamilius.
489	L.Valerius.	T.Otacilius.
490	Cn.Cornelius.	C.Duilius.
491	C.Aquillius.	L.Cornelius.
492	A.Atilius Calatinus.	Q.Sulpicius.
493	Cn.Cornelius.	C.Atilius.
494	Q.Caedicius.	L. Manlius.
495	M.Aemilius Paullus.	Ser. Fuluius Nobilior.
496	Cn.Cornelius.	A.Atilius.
497	Cn.Seruilius.	C.Sempronius.
498	C.Aurelius Cotta.	P. Seruilius.
499	L.Caecilius Metellus.	C.Furius.
500	C.Atilius Regulus.	L.Manlius.
501	P.Claudius.	L.Iunius.
502	P.Seruilius.	C.Aurelius.
503	L. Caecilius.	N.Fabius.
504	M.Fabius.	M'.Otacilius.
505	M. Fabius.	C.Atilius.
506	A.Manlius.	C.Sempronius.
507	C.Fundanius.	C.Sulpicius.
508	C. Lutatius Catulus.	A.Postumius.
509	Q.Lutatius Cerco.	A.Manlius.
510	C.claudius centho.	M.Sempronius.
511	C.Mamilius.	Q. Valerius.
512	Ti.Sempronius.	P. Valerius.
513	L.Cornelius.	Q.Fuluius.
514	C.Licinius.	P. Cornelius.
515	T.Manlius Torquatus.	C.Atilius.
516	L.Postumius.	Sp.Caruilius.

Q.Fabius.

517	Q.Fabius.	M'.Pomponius.
518	M. Lepidus.	M.Poblicius.
519	C. Papirius.	M.Pomponius.
520	M.Aemilius.	M.Iunius.
521	L.Postumius.	Cn.Fuluius.
522	Q.Fabius II.	Sp.Caruilius.
523	P.Valerius.	M.Atilius.
524	L.Apustius.	M.Valerius.
525	C.Atilius.	L.Aemilius.
526	T.Manlius.	Q.Fuluius II.
527	C.Flaminius.	P.Furius Philus.
528	M.Marcellus.	Cn.Cornelius.
529	P. cornelius.	M.Minucius.
530	L.Veturius.	C.Lutatius.
531	M.Liuius.	L.Aemilius.
532	P.Cornelius Scipio.	Ti.Sempronius Longus.
533	Cn.Seruilius Geminus.	C.Flaminius.
534	C.Terentius Varro.	L.Aemilius Paullus.
535	L.Postumius Albinus III. M.Claudius Marcellus II. Q.Fabius Maximus III.	Ti.Sempronius Gracchus.
536	Q.Fabius Maximus IV.	M.Claudius Marcellus III.
537	Q.Fabius Maximus Verrucosi F.	Ti.Sempronius Gracchus II.
538	Ap.Claudius Pulcher.	Q.Fuluius Flaccus III.
539	P.Sulpicius Galba.	Cn.Fuluius Centumalus.
540	M.Valerius Laeuinus II.	M.Claudius Marcellus IV.
541	Q.Fabius Maximus V.	Q.Fuluius Flaccus IV.
542	M.Claudius Marcellus V.	T.Quinctius Crispinus.
543	C.claudius Nero.	M.Liuius Salinator II.
544	Q.Caecilius Metellus.	L.Veturius Philo.
545	P.Cornelius Scipio.	P.Licinius Crassus.
546	M.Cornelius Cethegus.	P.Sempronius Tuditanus.
547	Cn.Seruilius Caepio.	C.Seruilius.
548	Ti.Claudius Nero.	M.Seruilius Geminus.
549	Cn.Cornelius Lentulus.	P.Aelius Paetus.
550	P.Sulpicius Galba.	C.Aurelius Cotta.
551	L.Cornelius Lentulus.	P.Villius Tappulus.
552	T.Quinctius Flamininus.	Sex.Aelius Paetus.
553	C.Cornelius Cethegus.	Q.Minucius Rufus.
554	L.Furius Purpureo.	M.Claudius Marcellus.
555	M.Porcius Cato.	L.Valerius Flaccus.
556	P.Cornelius Scipio Africanus II	Ti.Sempronius Longus.
557	L.Cornelius Merula.	Q.Minucius Thermus.
558	L.Quinctius Flamininus.	Cn.Domitius Ahenobarbus.
559	M'.Acilius Glabrio.	P.Cornelius Scipio Nasica.
560	L.Cornelius Scipio.	C.Laelius.
561	Cn.Manlius Vulso.	M.Fuluius Nobilior.
562	Cn.Liuius Salinator.	M.Valerius Messalla.
563	M.Aemilius Lepidus.	C.Flaminius.
564	Sp.Postumius Albinus.	Q.Marcius Philippus.
565	Ap.Claudius Pulcher.	M.Sempronius Tuditanus.
566	P.Claudius Pulcher.	L.Porcius Licinius.
567	Q.Fabius Labeo.	M.Claudius Marcellus.
568	L.Aemilius Paullus.	Cn.Baebius Tamphilus.
569	P.Cornelius Cethegus.	M.Baebius Tamphilus.
50	A.Postumius Albinus.	C.calpurnius Piso. Q.Fuluius Flaccus.
571	L.Manlius Acidinus.	Q.Fuluius Flaccus.
572	M.Iunius Brutus.	A.Manlius Vulso.

573	C.Claudius Pulcher.	Ti.Sempronius Gracchus.
574	Cn. Cornel.Scipio Hispalus.	Q.Petilius Spurius.
	C.Valerius Laeuinus.	
575	P. Mucius Scaeuola.	M.Aemilius Lepidus II.
576	Sp. Postumius Albinus.	Q.Mucius Scaeuula.
577	L.Postumius Albinus.	M.Popilius Laenas.
578	C.Popillius Laenas.	P.Aelius Ligus.
579	P.Licinius Crassus.	C.Cassius Longinus.
580	A.Hostilius Mancinus.	A. Atilius Serranus.
581	Q.Marcius Philiphus II.	Cn.Seruilius Caepio.
582	L.Aemilius Paullus II.	C.Licinius Crassus.
583	Q.Aelius Paetus.	M.Iunius.
584	M.Marcellus.	C.Sulpicius.
585	Cn.Octauius.	T.Manlius.
586	A.Manlius.	Q.Cassius.
587	Ti.Sempronius.	M.Iuuentius.
588	P.Cornelius Scipio Nasica.	C.Marcius.
589	M.Messalla.	C.Fannius.
590	L.Anicius.	M.Cornelius Cethegus.
591	Cn.Cornelius Dolabella.	M.Fuluius.
592	M.Aemilius.	C.Popillius.
593	Sex.Iulius.	L.Aurelius.
594	L.Lentulus.	C.Marcius.
595	P.Scipio Nasica.	M.Claudius.
596	L.Postumius.	Q.Opimius.
597	Q.Fuluius.	T.Annius.
598	M.Marcellus.	L.Valerius.
599	L.Licinius Lucullus.	A.Postumius Albinus.
600	T.Quinctius.	M'.Acilius.
601	L.Marcius.	M'.Manilius.
602	Sp.Postumius.	L.Piso.
603	P.Africanus.	C.Liuius.
604	Cn.Cornelius.	L.Mummius.
605	Q.Fabius Maximus.	L.Hostilius.
606	Ser.Galba.	L.Aurelius.
607	Ap.Claudius.	Q.Metellus.
608	L.Metellus.	Q.Maximus.
609	Cn. Caepio.	Q.Pompeius.
610	Q.Caepio.	C.Laelius.
611	Cn.Piso.	M.Popilius.
612	P.Scipio.	D.Brutus.
613	M.Aemilius.	C.Hostilius Mancinus.
614	P.Furius.	Sex. Atilius Serranus.
615	Ser.Fuluius.	C.Calpurnius.
616	P.Africanus.	C.Fuluius Flaccus.
617	P.Mucius.	L.Calpurnius.
618	P.Popillius.	P.Rupilius.
619	P.Crassus.	L.Valerius.
620	C.Claudius.	M.Perperna.
621	C.Sempronius.	M'.Aquillius.
622	Cn.Octauius.	T.Annius.
623	L.Cassius.	L.Cinna.
624	M.Aemilius.	L.Aurelius.
625	M.Plautius.	M.Fuluius.
626	C.Cassius Longinus.	C.Sextius.
627	Q.Caecilius.	T.Quinctius.
628	Cn.Domitius.	C.Fannius.
629	L.Opimius.	Q.Maximus.
630	P.Manlius.	C.Papirius.
631	L.Caecilius.	L.Aurelius.

632	M. cato.	Q.Marcius.
633	L.Caecilius.	Q.Mucius.
634	C. Licinius Geta.	Q.Maximus.
635	M.Metellus.	M.Scaurus.
636	M'.Acilius Balbus.	C. cato.
637	C.caecilius.	Cn.Papirius.
638	M.Liuius Drusus.	L.Piso.
639	P. Scipio.	L. calpurnius Bestia.
640	Sp.Postumius.	M.Minucius.
641	Q.Metellus.	M.Silanus.
642	Ser. Galba.	M.Scaurus.
643	L.Cassius.	C.Marius.
644	Q.Seruilius caepio.	C.Atilius.
645	P. Rutilius Rufus.	Cn.Mallius.
646	C.Marius II.	C.Flauius Fimbria.
647	C.Marius III.	L.Aurelius Orestes.
648	C.Marius IV.	Q.Lutatius.
649	C. Marius V.	M'.Aquilius.
650	C. Marius VI.	L.Valerius Flaccus.
651	M.Antonius.	A.Postumius.
652	Q.Metellus.	T.Didius.
653	Cn.Lentulus.	P.Crassus.
654	Cn. Domitius.	C.cassius.
655	L.Crassus.	Q.Scaeuola.
656	C.coelius.	L.Domitius.
657	C.Valerius Flaccus.	M.Herennius.
658	C.claudius Pulcher.	M.Perperna.
659	L.Marcius.	Sex.Iulius.
660	L.Iulius Caesar.	P. Rutilius Lupus.
661	L. Porcius.	Cn.Pompeius.
662	L. Sulla.	Q.Pompeius.
663	L. cornelius cinna.	Cn.Octauius.
664	L.cinna II.	C.Marius VII.
665	L.Cinna III.	Cn.Papirius.
666	L. cinna IV.	Cn.Papirius II.
667	L.Scipio.	C.Norbanus.
668	C.Marius.	Cn. Carbo III.
669	M.Tullius.	Cn. Dolabella.
670	L.Sulla II.	Q.Metellus.
671	P.Seruilius.	Ap.Claudius.
672	M.Lepidus.	Q.Catulus.
673	M.Aemilius.	D.Brutus.
674	Cn.Octauius.	C.curio.
975	L. Octauius.	C. cotta.
676	L.Licinius Lucullus.	M.cotta.
677	M.Lucullus.	C.cassius.
678	L.Gellius.	Cn.Lentulus.
679	Cn.Aufidius.	P.Lentulus.
680	M. Crassus.	Cn. Pompeius.
681	Q.Metellus.	Q.Hortensius.
682	L.Metellus.	Q.Marcius.
683	C.Piso.	M'.Glabrio.
684	M'.Lepidus.	L.Volcatius.
685	L.Cotta.	L.Torquatus.
686	L.Caesar.	C.Figulus.
687	M.Cicero.	C.Antonius.
688	D.Silanus.	L.Murena.
689	M.Pupius.	M.Valerius.
690	Q.Metellus.	Q.Afranius.
691	C.Caesar.	M.Bibulus.

O 2 L.Piso.

692	L.Piso.	A.Gabinius.
693	P.Lentulus.	Q.Metellus.
694	Cn.Lentulus.	L.Philippus.
695	Cn.Pompeius.	M.Crassus.
696	Ap.Claudius.	L.Domitius.
697	Cn.Domitius.	M.Messalla.
698	C.Pompeius.	Q.Metellus.
699	M.Marcellus.	Ser.Sulpicius.
700	L.Paullus.	C.Marcellus.
701	L.Lentulus.	C.Marcellus.
702	C.Caesar.	P.Seruilius.
703	Q.Fufius Calenus.	P.Vatinius.
704	C.caesar.	M.Lepidus.
705	C.caesar.	Q.Maximus.
706	C.caesar.	M.Antonius.
707	C.Pansa.	A.Hirtius.
708	M.Lepidus.	L.Plancus.
709	P.Seruilius II.	L.Antonius.
710	Cn.Domitius.	C.Asinius.
711	L.Censorinus.	C.caluisius.
712	Ap.claudius.	C.Norbanus.
713	M.Agrippa.	L.Caninius.
714	L.Gellius.	M.Cocceius.
715	Sex.Pompeius.	L.Cornificius.
716	M.Antonius.	L.Scribonius Libo.
717	C.caesar.	L.Volcatius.
718	Cn.Domitius.	C.Sosius.
719	C.caesar II.	M.Messalla.
720	C.caesar III.	M.Crassus.
721	C.caesar IV.	Sex.Appuleius.
722	C.caesar V.	M.Agrippa II.
723	C.caesar VI.	M.Agrippa III.
724	C.Augustus caesar VII.	T.Statilius.
725	C.caesar Augustus IIX.	M.Silanus.
726	C.caesar Augustus IX.	C.Norbanus.
727	C.caesar Augustus X.	Cn.Piso.
728	M.Marcellus.	L.Arruntius.
729	M.Lollius.	Q.Lepidus.
730	M.Appuleius.	P.Silius.
731	C.Sentius.	Q.Lucretius.
732	Cn.Lentulus. ✣	P.Lentulus.
733	C.Furnius.	C.Silanus.
734	L.Domitius.	P.Scipio.
735	M.Drusus.	L.Piso.
736	Cn.Lentulus.	M.Crassus.
737	Ti.Nero.	P.Quinctilius.
738	M.Messalla.	P.Sulpicius.
739	Paullus Fabius.	Q.Aelius.
740	Iulus Antonius.	Q.Fabius.
741	Drusus Nero.	T.Quinctius.

CAROLI. SIGONII
IN. CHRONOLOGIAM
SCHOLIA

IN. ANNVM. CXLV

ANNVM, quo primi consules inierunt Brutus, & Tarquinius, ducentesimum quadragesimum quinctum uoco ab Vrbe condita, quod Liuius regnatum esse Romae dicat per annos ducentos quadraginta quattuor. Quae eadem summa ex uniuscuiusque regni spatio colligitur. Idem facit etiam Dionys.

IN. ANNVM. CCXLIIX

In hunc annum consules edimus Sp. Lartium, & T. Herminium, qui in codice Liuiano uulgato desiderantur. Etenim praetermissos eos non a Liuio, sed a festinantibus librarijs credimus. Cur autem ita credamus, dicendum est paucis. Primum, quia Cassiodorus, qui tabulas suas consulares ad Liuianorum annalium regulam (ut paullo post apertius apparebit) direxisse uidetur, eosdem hoc anno consules edit. neque uero solum Cassiodorus, sed etiam Dionysius. Deinde quia nisi hunc annum numeremus, annus ille, quo decemuiri consulares primum inierunt, non poterit a Liuio trecentesimus alter uocari, uerum trecentesimus dicatur necesse est. Accedit, quod ne Eutropius quidē recte dixerit, nono post reges exactos anno dictatorem primum esse creatum Postumo Cominio, & T. Lartio consulibus, uerum octauo erit scribendum. Praeterea uero ne scite quidem Pedianus pro Cornelio, A. Virginio, & T. Veturio consulibus, anno post reges exactos XVI tibunos plebis primum creatos ex Liuij auctoritate tradiderit. uerum XV fuerit scribendum. Postremo ne Cicero quidem recte M. Tullium, Ser. Sulpicium anno post reges exacto X consules fuisse dixerit in Bruto; neque Plinius Ap. Claudium, & P. Seruiliū consulatum anno ab Vrbe cond. CCLIX. gessisse scripserit. Dicet aliquis quomodo nomina consulum intercidere sine rerum de quibus agebatur historia potuerunt? Dico exsilem annum nihil praeter nomina consulum habuisse. quomodo etiā paullo post inquit Liuius: Cōsules Q. Cloelius, & T. Lartius. Inde A. Sempronius, & M. Minucius, deceptum autem librarium similitudine nominum inconsulto duos consules transscendisse.

IN. ANNVM. CCLIV

Ante hunc annum Dionysius numerat duos annos cum consulibus, Q. Sulpicio, Sp. Lartio, & C. Iulio, L. Pinario. Eumque secutus est Glareanus in ea Chronologia digerēda, quam se Liuianae historiae caussa ait cōfecisse, quod se credere dicat, consules illos non Liuij, sed librariorium temeritate omissos. Nos autē lōge secus opinamur. & a Liuio consulto eos esse praetermissos, & propterea ei, qui Chronologiam Liuianam scribere uelit, esse negligendos. Nam ni ita sit: quo modo Liuios Q. Minucio, & C. Horatio consulibus X tribunos plebis factos esse ait anno tricesimo post primos tribunos plebis, qui A. Virginio, & T. Vetusio consulibus facti sunt? aut quomodo Ap. Claudio, & T. Genucio consulibus decemuiros factos esse inquit anno trecentesimo altero ab Vrbe condita? duobus praesertim utrobique annis ad summam deficientibus. Adde, quod Cassiodorus, qui (ut dixi) aperte secutus est Liuium, ne hos quidem consules suggerit. Postremo ne deesse quidem apud Liuium duos annos illud certissimo argumento sit, quod historiae expositio non mutila sit. Nam quae a Dionysio gesta quatuor annis traduntur, ea in duos a Liuio translata sunt, ita ut nemo quidquam desiderare possit. Neque uero mirum uideri debet, binos cōsules ab uno poni, ab altero praetermitti. Id enim fecisse quoque Pisonem, testatur libro IX Liuius his uerbis. Hos consules Piso Q. Fabio, & P. Decio suggerit biennio exempto, quo Claudium, Voluminiumq. & Cornelium cum Marcio consules factos tradidimus; memoriane fugerit in annalibus digerendis, an consulto binos consules falsos ratus transscenderit, incertum est.

IN. ANNVM CCXCV

Q. Minucio, C. Horatio consulibus scribit Liuius tribunos pl. decem factos esse anno XXXVI post primos, qui facti sunt A. Virginio, & T. Veturio consulibus anno ab Vrbe condita CCLX. Ex quo intelligi potest recte hunc annum a nobis CCXCV. nominari.

IN. ANNVM CCCI

Liuius, itemque eum secutus Eutropius decemuiros Ap. Claudio, & T. Genucio consulibus anno

trecentesimo altero primum factos tradunt. Quem numerum Glareanus, qui omnes auctores eodem modo digessisse Romana tempora putat, corrumpere cogitur, & trecentesimum tertium scribit.

IN. ANNVM. CCCV

Nullus est locus apud Liuium, in quo minus quid sequar, aut sentiam possim dicere, quam in hoc, quem nunc tracto. Est enim necesse annum interponere, ut numerorum Liuianorum summa constet. Etenim annum primum decemuirorum uocat trecentesimum alterum. octauo autem anno post, tribunos militares annum primum decemuirorum uocat trecentesimum alterum. octauo autē anno post, tribunos militares ait iniisse anno trecentesimo decimo, cum tamē, si diligenter numeres, trecentesimus nonus is sit uocandus. Neque uero dici potest, numerum posteriorem esse mendose, nam in omnibus uetustis libris ita est. & si eum numerum mutes, qui deinceps ab eo nominantur, omnes erunt mutandi, & mira numerorum oritur confusio. Miror autem Liuium in tam paucis annis rectam supputationem tenere non potuisse, praesertim uero cum iidem consules, quos ab decemuiris ad tribunos militares numerat, sint etiam apud Dionysium, & Cassiodorum. Caussa forte erroris inde nata est, quod tribunos plebis ait de continuando consulatū in alterum annū M. Horatio, L. Valerio consulibus laturos fuisse. tulisse tamen eos ex uerbis eius non apparet. An uero legem pro lata ipse habuerit, quae ne promulgata quidem fuerat, cum hos numeros posuit, in incerto est.

IN. ANNVM. CCCX

Liuius (ut dixi) annum, quo tribuni militares consulari potestate primum facti sunt, trecentesimum decimum uocat. Quem numerū negligit Glareanus, & ad arbitrium numeros cōmutandos esse censet.

IN. ANNVM. CCCXXXIV

Hoc anno Interreges ponimus sine consulibus, aut tribunis militum, ex uerbis Liuij. libro IV. Cum pars maior insequentis anni per nouos tribunos plebis, & aliquot interreges certaminibus extracta esset. Adhaec uero si omittamus hunc annum, sequentes numeri, quos ponit Liuius, non quadrabunt. Hunc tamen etiam contempsit Glareanus.

IN. ANNVM. CCCLXII

L. Lucretium Flauum, & Ser. Sulpicium Camerinum consules ait Liuius factos esse post quinctum decimum annum. Quod ita intelligendum est, post consules superiores, per quindecim annos tribunos militares esse creatos. post autem annum quinctum decimum rursus consules esse creatos.

IN. ANNVM. CCCLXV

Liuius lib. V. in oratione Camilli Romam captam significat tribus Fabijs tribunis militum anno ab V. C. CCCLXV. Qui numerus ad nostram rationem praeclare quadrat. non poterat autem quadrare ad supputationem Glareani, nisi annum illum transscenderet. quem nos CCCXXXIV nominauimus.

IN. ANNVM. CCCLXVI

Hoc anno nos Camillum dictaturam continuasse scribimus. Quod dicitur ex Liuio, qui ait Romanos non esse passos eum dictatura nisi anno circumacto abdicare. Quod idem & ex Plutarcho, & ex Capitolina supputatione colligitur. Id quia turbabat nescio quos numeros, praetermisit Glareanus. non posse autem omitti, sequentes numeri indicant.

IN. ANNVM. CCCLXXXIIX

Glareanus ante hunc annum contra Liuij auctoritatem interseruit annum cum duobus tribunis militum. Videbat enim ad numerum anni quadringentesimi, qui a Liuio nominatur, se non posse peruenire, nisi interponeret annum. Multo autem erat melius dictaturam Camilli ex uerbis ipsius Liuij, (ut nos fecimus) quam tribunos militares duos contra fidem historiae numerare. Tribunos autē nominat C. Licinium Stolonem, & P. Valerium $\overline{\text{V}}$. Qui quo anno sint reponendi, a nobis supra suo loco monstratum est. De C. Licinio uero, & L. Sextio tribunis plebis, quos $\overline{\text{X}}$ tribunos uocet Liuius, qui nisi $\overline{\text{IX}}$ esse possint, nisi annus ille interponatur, dico decimum refici posse sine anno illo. Nam qui anno CCCLXX tribuni plebis primum facti sunt, non uideo cur iidem anno CCCLXXXVII decimum refecti recte dici non possint.

IN. ANNVM. CCCXC

Hunc annum, quo L. Genucius, Q. Seruilius consules fuere, Liuius uocat xxv. post Romam captam, captam autem fuisse dixerat, anno CCCLXV. qui numerus praeclare quadrat.

IN. ANNVM. CD

Hunc annum, quo C. Sulpicius, M. Valerius consules fuerunt, quadringentesimum ab V. C. nominat Liuius. Vndecimum autem post primum plebeium consulem. Quae omnia conueniunt.

IN. ANNVM. CDI

Hic annus, quo M. Fabius, T. Quinctius consules fuerunt, dicitur a Liuio xxxv. post post Romam captam. qui numerus quadrat, & ostendit recte a nobis dictaturam Camilli pro anno uno esse numeratã.

IN. ANNVM. CDXXII

Annum hic sine consulibus interserimus necessario. neque enim aliter sequentes numeri conuenire ad summam annorum ibi traditam possunt. Quod facimus in hac Chronologia, fecimus etiam necessario in fastis consulum Capitolinorum. neque enim eorum annorum ratio sine hoc anno probe poterat custodiri. Quin etiam Haloander, qui primus hac aetate Chronologias consulares scripsit, idem fecit. Glareanus autẽ quia id negligit, haud ita multo post, uerbis (ut solet) Liuij parum intellectis aliũ & ipse annũ interponit, de quo ibi dicã. Accedit quod Liuius id ipsum, quod facimus, etsi nõ aperte, at obscure tamen subsignificare uidetur, cum ait libro IIX. Dictator ex auctoritate senatus dictus P. Cornelius Rufinus, magister equitum M. Antonius. Religio deinde incessit uitio eos creatos, magistratuque se abdicauerunt; & quia pestilentia insecuta est, uelut omnibus eo uitio contactis auspicijs res ad integrum redijt.

IN. ANNVM. CDXXIX

Glareanus quia interregum annũ, quem nos anno CDXXII numerauimus, praetermisit, propterea hic annum interserere cogitur contra fidem historiae. nititur autem uerbis Liuij libro nono. Anno circumacto bellum deinceps dictatore Q. Fabio gestum, consules noui sicut superiores Romae manserunt. haec uerba ita interpretatur, ut priore anno dictatorem Fabium, posteriore nouos consules colocet, L. Papirium, & Q. Publilium. Qua in re uehementer errat. est enim intelligendum, eodem anno, quo Q. Fabius dictator bellum gessit, nouos consules L. Papirium, & Q. Publilium magistratum gessisse. Id autem ita esse probant monumenta Capitolina, quae L. Papirio Cursori IV. & Q. Publilio Philoni IV. consulibus Q. Fabium Maximum dictatorem cum Q. Aulio mag. eq. & in locum Q. Aulij occisi C. Fabium subijciunt, ut etiam Liuius, item Diodorus. ut ante dixi.

IN. ANNVM. CDXXXI

Proxime ante hunc annum Glareanus interijcit annum L. Papirij Cursoris dictatoris sine consulibus, cum his uerbis. Alios secuti hos posuimus, cum tamen Liuius ne uerbo quidem meminerit eius anni, sed praecedente anno eorum facit mentionem. Si Liuius ergo non meminit ne uerbo quidem, neque ad rationem annorũ Liuianam hic annus pertinet, immo uero eandem, ut ex sequentibus numeris apparebit, ualde perturbat, cur in Chronologia Liuiana interseritur. Neque uero disputo recte fecerit Liuius nec ne. nam hunc dictatorem uideo in Capitolinis monumentis probari. Sed id dico, Glareanum in ea Chronologia aut Liuij auctoritatem ubique debuisse complecti, aut ubique contemnere. neque enim ad unam normam omnes scriptores supputationes annorum Romanorum direxerunt.

IN. ANNVM. CDLVII

Hunc annum, quo consules fuerunt Q. Fabius V. P. Decius IV. uocat Liuius quadragesimum sextũ belli Samnitici, quod bellum coeptum esse scribit M. Valerio, A. Cornelio consulibus, i. anno ab V. C. CDXII. Qui numerus ad nostram rationem praeclare cadit. ad Glareani non item. uerum quadragesimus septimus erit legendum. idq. quia dictaturam L. Papirij Cursoris discedens a Liuio numerauit.

IN. ANNVM. CDLXI

Hic interciderunt x libri Liuij. Itaque consules, qui eius libris continebantur, ex Cassiodoro subiecimus.

cimus. Cuius summam, quia cum numeris Liuianis, qui sequuntur, maxime conuenire comperimus, in eam opinionem uenimus, tabulas Casſiodori ab ipſo Casſiodoro ex Liuiana eſſe historia concinnatas. Idem etiam in reliquis libris, qui amiſsi ſunt, faciemus.

IN. ANNVM. CDLXXXVI

Annum, quo Ap. Claudius conſul bellum Poenis intulit uocat Liuius ab V.C. CDLXXXVI. quam quam Glareanus CDLXXXIIX corrigit. ut eo loco dictum eſt. Glareanus item ante hunc annum alium interſerit annum cum conſulibus M. Valerio Maximo Q. Manilio Vitulo, quos non habet Casſiodorus. Deeſt autem forte hic annus ad aliorum ſcriptorum ſupputationem, ut ad Capitolinam, at ad Liuianam nullo modo. Quod ex ſequentibus numeris apparebit. Eſt autem intelligendum, quamquam Capitolinae tabulae annum hunc deſiderant, reſpuere tamen nomina conſulum eorum, quos edit Glareanus. Ac tres quidem adhuc anni in Chronologia Liuiana contra Liuij auctoritatem a Glareano ſunt interiecti.

IN. ANNVM. CDLXXXIII

Ante hunc annum, quo conſules edidimus P. Sempronium, Ap. Claudium ex Casſiodoro, Glareanus interijcit annum alterum cum conſulibus Q. Fabio Pictore, L. Quinctio Gulone. Quos conſules nõ habet Casſiodorus. Et quamquam ſcio, Glareanũ id ipſum optimis fretũ auctoribus feciſſe, quos ipſe etiã in Capitolinis conſulibus reſtituendis ſecutus ſum, dico tamen eos ad Liuianam ſummam nõ conuenire. recte autem a Casſiodoro ex Liuij auctoritate omiſſos eſſe. Quod ipſum ſequentes numeri indicabunt.

IN. ANNVM. DI

Annum, quo P. Claudius L. Iunius conſules fuerunt, quingenteſimum primum ab Vrbe condita uocat Liuius, ut in anno DCL demonſtrabo, qui numerus oſtendit recte a nobis, & a Casſiodoro annos eos, quos de ſuo addidit Glareanus, eſſe omiſſos. ſi quidem hunc annum uocat DIV.

IN. ANNVM. DXIX

Ante hunc annum, qui conſules habuit auctore Casſiodoro M. Pomponium, & C. Papirium, Glareanus quartum annum temere interſerit cum cõſulibus, quorum nomina ait ſe reperire non potuiſſe, idque ſe facere ait Cicerone, Plinioque auctoribus. Eſt autem intelligendum hunc annum reſpui primum a Liuio, cui ipſe in ea Chronologia ſeruit, quod ſequentes numeri confirmant. deinde a Casſiodoro, & a Capitolinis auctoribus, qui ambo Lepido, & Poblicio conſulibus Pomponium & Papirium conſules ſuggerunt, nullo anno, ut nos fecimus, interiecto. Gellius lib. XVII. diuortium primum Romae factum ait anno V.C. DXIX. ideſt M. Pomponio, C. Papirio cos. ut ait Dionyſius lib. II.

IN. ANNVM. DXXIII

Annum, quo P. Valerius, M. Atilius conſules fuerunt, uocat Gellius lib. IV. cap. III. ab urbe cond. quingenteſimum uigeſimum tertium, ut nos fecimus. Quod eſt argumento, aut Liuium aut alium auctorem hanc rationem annorum quam nos ex Liuio collegimus, eſſe ſecutum. Quem annum Glareanus uocat, quingenteſimum uigeſimum ſeptimum.

IN. ANNVM. DXXXII

Liuius libro XXX. bellum Punicum ſecundum, quod coeptum eſt P. Scipione, Ti. Sempronio conſulibus, coeptum eſſe ait annos XXIII poſt pacem Poenis primum uictis datam Q. Lutatio A. Manlio conſulibus. Qui numerus egregie quadrat, neque annum quemqnam a Glareano interſeri patitur.

IN. ANNVM. DXLIX

Bellum ſecundum Punicum, quod Lentulo, & Paeto conſulibus finitum eſt, annos LXIII a primo Punico confectum eſt, quod Ap. Claudio conſule coeptum eſt. quadraginta uero poſt pacem Poenis datam Q. Lutatio, A. Manlio conſulibus, itemque decimo ſeptimo anno quam coeptum erat. Hoc Piuius lib. XXX. & XXXI. qui numeri Glareanum omnino redarguunt.

IN

IN. ANNVM. DL

Annum, quo consules fuerunt P. Sulpicius Galba, C. Aurelius Cotta, Liuius lib. XXXI. sexagesimum tertium nominat Ab Ap. Claudio consule, qui primus bellum Poenis intulit anno CDXXCVI. & quadragesimum tertium post A Manlium, Q. Lutatium consules, quibus pax Poenis data est anno DIX. Idem hunc eundem annum uocat quingesimũ quadragesimum ab v. c. quamquam quinquagesimum, ut ait etiam Glareanus, pro quadragesimo, reponendum est. qui numeri dici non potest, quam ad nostram rationem conueniant. a qua quia sine caussa discessit Glareanus, in eam necessitatem compulsus est, ut omnes tamquam deprauatos emendare cogatur.

IN. ANNVM. DLVI

Liuius lib. XXXIV annum quo P. Scipio Africanus II consul fuit uocat DIIX. aperte per mendum, pro DLVI, nam V in L, II in V uertenda sunt. quae ratio non quadrat ad Glareani institutum, qui DLIIX corrigit. Cum DLVI ex superioribus, & inferioribus numeris sit legendum.

IN. ANNVM. DXCIIX

Magnam habet quaestionem, quid uelint uerba quaedam, quae sunt in Epitoma libri XLVII. & apud Cassiodorum in consulibus. De quorum interpretatione prope desperasse Glareanus uidetur. Ea sunt. Consules anno quingentesimo nonagesimo octauo ab urbe condita magistratum peractis comitijs, in sequentisque anni consulibus creatis inire coeperũt. Mutandi comitia caussa fuit quod Hispani rebellabant. Apud Cassiodorum uero.

Q. Fuluius. T. Annius.
Hi primi consules K. Ian. magistratum inierunt propter subitum Celtiberiae motum.
M. Marcellus. L. Valerius.

Magnam quidem inquam haec uerba habẽt quaestionem. uerum eam ego, quia ad rem, quam susce pi, maxime pertinet, quoad potero explicabo. Est igitur intelligendum, non Q. Fuluium, & T. Annium consules primos K. Ian. inisse anno ab v. c. sexcentesimo nonagesimo septimo, sed M. Marcellum, & L. Valerium sexcentesimo nonagesimo octauo. Nam cum Celtiberi Q. Fuluio consule, qui proelio ab ijs uictus fuerat, ut ait Appianus in Iberico, in spem uictoriae erecti, subito omnes rebellassent, placitum est, ut consulum statim comitia haberentur, ac consules designati extemplo magistratum occiperent, neque idibus Martijs, ut ante, sed K. Ian. ut nunquam ante alias inirent. Quod ipsum etiam ex Obsequente probatur, qui ait Marcello consule omnes magistratus abdicasse. Cassiodori autem uerba ita accipienda sunt, ut Q. Fuluio & T. Annio consulibus mutatum esse ineundi diem dicamus, non ipsos inisse. atq. sequentibus consulibus id ipsum euenisse interpretemur. Quod si ita est, & hic etiã numerus optime a Liuio traditus est.

IN. ANNVM. DCI

Annum, quo consules fuerunt M'. Manilius, & L. Marcius, ab urbe cond. DCI. nominauimus. praeclare. ijs enim consulibus (ut omnes tradunt) tertium bellum Punicum coeptum est. Quod anno DCI initum esse scriptum est in epitoma libri LXIX his uerbis. Tertij Punici belli initium altero & sexcentesimo anno ab urbe condita intra quinctũ annũ, quam erat coeptum consummati. Adde quod ludi saeculares quarti, qui Censorino auctore ex Liuij sententia facti sunt M'. Manilio, & L. Marcio cõsulibus, in eadem epitoma editi esse dicuntur anno ab v. c. sexcentesimo primo. Ludi Diti patri ad Terentum ex praecepto librorum Sibyllinorum facti, qui anno centesimo, primo Punico bello, quingentesimo, & altero anno ab v. c. facti fuerant. Haec ille. His ex uerbis non solum illud intelligi potest, M'. Manilium, L. Marcium consules in annum DCI incidisse, sed etiam P. Claudium, & L. Iunium, qui consules centesimo ante anno fuerunt, & quibus consulibus ludos tertios saeculares ex Liuij sententia factos fuisse, scribit Censorinus, anno DI ab v. c. magistratum, ut nos scripsimus, gessisse. Hunc tamen annum corrector Liuij Glareanus uocat DCV.

IN. ANNVM. DCCI

In Epitoma libri CXXXIII scriptum est, Augustũ triumphos tres in urbem inuexisse, & finem bellis ciuilib. imposuisse anno altero, & uigesimo. qui numerus quadrat. nã bella ciuilia coepta sunt, Lentulo, & Marcello consulibus.

IN. ANNVM. DCCXLI

Si Historia Liuiana morte Drusi in Germania, & funere eius (ut apparet) finita est, profecto usque ad annum DCCXLI peruenit. est enim mortuus se, & T. Quinctio consulibus, ut ait Dio lib. LV. quem annum uocat Glareanus DCCXLV. exponit autem consules usque ad annum DCCLXXII, quia inquit usque eo Liuianam historiam peruenire praeter unum, aut alterum annum cum in septimo & decimo ante anno finiatur.

FINIS.